

ΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ..... 4

Περί αγάπης. Καί ποῖαί εἰσι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοί καί αἱ πράξεις. Καί μακαρισμός πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον. 4

Λόγος Α΄. (21) 4

Περί τοῦ φεύγειν τοὺς λοιμούς καί φθοροποιούς τῶν ἀνθρώπων καί τοὺς λόγους αὐτῶν ἀποπέμπεσθαι καί πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἀναστῆναι. Ἔτι δέ καί περὶ τοῦ δεῖν σκοπεῖν εἰ τὰ τῶν μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν. Καί περὶ δακρῶν καί κατανύξεως..... 7

Λόγος Β΄. (28) 7

Περί τοῦ ὅτι χρή καλῶς ὑποτάσσεσθαι καί μὴ ἐπιλανθάνεσθαι τῶν συνθηκῶν, ὧν πρὸς Θεόν συνεθέμεθα. Καί ὅτι οὐ δεῖ γογγίζειν ἐπὶ ταῖς παννύχοις ἀγρυπνίαις τῶν ὄρθρων..... 14

Λόγος Γ΄. (45)..... 14

Περί μετανοίας καί κατανύξεως. Καί ἐκ ποίων ταύτην ἔργων κτήσασθαι δυνατόν. Καί ὅτι ἄνευ δακρῶν ἀδύνατον εἰς καθαρότητα καί ἀπάθειαν ἐλάσαι τινά..... 20

Λόγος Δ΄. (59) 20

Περί μετανοίας. Καί ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ τῶν ἐνόητων μόνον διάδοσις καί ἡ ἀπογύμνωσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων εἰς κάθαρσιν ψυχῆς, ἐάν μὴ καί τό πένθος κτησώμεθα. Καί περὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἐξορίας. Καί ὅτι εἰ μετενόησε παραβάς, οὐκ ἂν τοῦ παραδείσου ἐξέπεσε. Καί οἶον ἀγαθόν εἰργάσατο αὐτοῦ ἢ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν μετάνοια. Καί περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας καί τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν κατακρίσεως. Καί πρὸς τό τέλος, ἔλεγχος τῶν ἐν κακίᾳ καί ὑποκρίσει ζώντων.... 31

Λόγος Ε΄. (86)..... 31

Περί ἐργασίας πνευματικῆς. Καί τίς ἦν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων. Καί πῶς ταύτην κατορθῶσαι δυνάμεθα, ἵνα καί μέτοχοι, ὡσπερ ἐκεῖνοι, τοῦ Παναγίου γενώμεθα Πνεύματος. 48

Λόγος στ΄. (126)..... 48

Περί προσπαθείας τῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς. Καί τίς ἡ ἀπάτη αὐτῆς καί εἰς οἶον βόθρον καί δεσμόν κατάγει τοὺς κρατουμένους ὑπ’ αὐτῆς. Καί περὶ ἀπογνώσεως καί τῆς ἐν ταύτῃ διαφορᾶς. Καί τί ἐστὶ τό “Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται”. 53

Λόγος Ζ΄. (141)..... 53

Περί τελείας αγάπης καί τίς ἡ ταύτης ἐνέργεια. Καί ὅτι ἐάν μὴ διὰ σπουδῆς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς τοῦ Πνεύματος μεθέξεως γενώμεθα μέτοχοι, οὐδέ πιστοὶ καί χριστιανοὶ δυνάμεθα εἶναι, ἀλλ’ οὐδέ υἱοὶ καί τέκνα Θεοῦ χρηματίσωμεν. 61

Λόγος Η΄. (159)..... 61

Περί ἐλεημοσύνης. Καί τίς ἐστὶν ὁ πεινῶντα τὸν Θεόν τρέφων καί διψῶντα ποτίζων καί καθεζῆς. Καί πῶς τοῦτό τι κατορθωθήσεται. Καί ὅτι εἰ μὴ τις καί ἐν ἑαυτῷ ταῦτα πάντα ποιήσει καί θρέψει καί ποτίσει Χριστόν, οὐδὲν ὠφεληθήσεται ἐκ τοῦ ταῦτα μόνον ποιεῖν εἰς τοὺς πένητας, ἑαυτὸν δὲ ἄτροφον παρορᾶν καί γυμνόν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ..... 64

Λόγος Θ΄. (168)..... 64

Περί μετοχής Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἀγιωσύνης καὶ τελείας ἀπαθείας. Καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὐδὲν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται, κἄν πάσας κατῴρθωσεν.	70
Λόγος Γ΄. (184)	70
Περί νηστείας. Καὶ ὅτι οὐ χρή τό τῆς νηστείας ὠφέλιμον ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι σπουδαίως τηρεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐν πάσαις ταῖς ἑβδομάσι τῶν νηστειῶν ἀναγκαῖον τοῖς σπουδαίοις διατηρεῖν.	73
Λόγος ΙΑ΄. (191).....	73
Περί ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας. Καὶ περὶ σιωπῆς. Καὶ ὅπως δεῖ ἐν πάσῃ τῇ νηστείᾳ διάγειν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν ἀληθείᾳ.....	76
Λόγος ΙΒ΄.....	76
Περί τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. Καὶ ὁποῖα τίς ἐστὶν ἢ πῶς ἐν ἡμῖν γίνεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς. Καὶ τί τό μυστήριον ταύτης τῆς ἀναστάσεως. Ἐλέχθη μετὰ τό Πάσχα τῇ δευτέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τοῦ Πάσχα.....	80
Λόγος ΙΓ΄. (209)	80
Περί μετανοίας καὶ ἀρχῆς βίου μοναδικοῦ. Καὶ πῶς τις ὁδῶ καὶ τάξει προβαίνων εἰς ἀρετὴν ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασία εἰς τελειότητα ἔρχεται.	83
Λόγος ΙΔ΄. (216).....	83
Περί ἐμπαθοῦς καὶ ἀπίστου καὶ πονηρᾶς διαθέσεως. Καὶ τίς ἡ ἔνωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός καὶ τίνα τρόπον ἐν αὐτοῖς αὕτη γίνεται. Καὶ πρὸς τό τέλος, καταδρομή τῶν ἀναξίως κατατολμώντων τῆς ἀρχιερωσύνης.	86
Λόγος ΙΕ΄. (224)	86
Λόγος Ιστ΄. (231)	89
Περί θεωρίας καὶ ἀποκαλύψεως καὶ πεφωτισμένης εὐχῆς. Καὶ ὅπως ὁ ὑπὸ τῆς ἀγάπης κατασχεθεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς βάθος ταπεινοφροσύνης ἐλάσας, ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.....	91
Λόγος ΙΖ΄. (238)	91
Περί μεθόδων τοῦ πονηροῦ, ὧν ὑποβάλλει τοῖς κουφοτέροις καὶ φιλοπρωτεύουσιν, ὅποταν ὁ ποιμὴν ἐξ ἀνθρώπων γένηται. Καὶ ὅτι χρή τοὺς μὲν ἀναξίως ἐπιτηδῶντας τῇ ἀρχῇ πάσῃ κωλύειν συνωθεῖν ἐπὶ τοῦτο καὶ συνεργεῖν. Καὶ πρὸς τῷ τέλει, πρὸς τὸν ποιμένα.	93
Λόγος ΙΗ΄. (243).....	94
Ὅτι οὐ χρή ἐπὶ μόνοις τοῖς λόγοις καὶ ταῖς ὑποσχέσεσι θαρρεῖν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐκ τῶν ἔργων τό πιστόν βεβαιοῦσθαι τῶν λόγων αὐτῶν. Καὶ οἷα τίς ἐστὶν ἡ τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων διάθεσις καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. Καὶ ὁποῖα τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν. Καὶ ὅπως ὑπὲρ αὐτῶν ἐντυγχάνουσι τῷ Θεῷ.....	103
Λόγος ΙΘ΄. (266).....	103
Περί ἀποταγῆς καὶ ἐκκοπῆς θελήματος, πρὸς τοὺς αἰτήσαντας γράψαι αὐτοῖς πῶς ὀφείλει τις τὸν ἀσκητικὸν διανύσαι βίον. Καὶ ὅτι καλόν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπωφελές ἐμπεῖρῳ χρήσασθαι ὁδηγῶ ἡγουν πνευματικῶ πατρί εἰς τό αμαθεῖν τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀσκητικῆς τέχνης τὴν δυσκατόρθωτον ἐργασίαν. Καὶ περὶ πίστεως τῆς εἰς τοὺς πνευματικούς πατέρας καὶ θεωρίας φωτός, ὅφ’ οὗ πᾶσα φωτιζομένη ψυχὴ προκόπτει εἰς ἀγάπην Θεοῦ.	105

Λόγος Κ'. (273)	106
Περί μνήμης θανάτου. Καί οἷον ἀγαθόν τέλος δέδωκεν ὁ τρισόλβιος αὐτοῦ ἀδελφός Ἀντώνιος. Καί πρὸς τῷ τέλει, ἐπιτάφιος πρὸς αὐτόν.	109
Λόγος ΚΑ'. (283).....	109
Λόγος ΚΒ'. (289).....	112
Περί μετανοίας καί φόβου Θεοῦ. Καί ὁποῖον ἀγῶνα ἔχει ψυχῆς καί πόνον καρδίας ὁ μετὰ συντετριμμένου τοῦ πνεύματος μετανοῶν. Καί τίνα εἰσὶν ἃ λέγει καί πρὸς τόν φιλόανθρωπον Κύριον εὔχεται.....	117
Λόγος ΚΓ'. (302)	117
Περί γνώσεως πνευματικῆς. Καί ὅτι ὁ ἐγκεκρυμμένος τοῦ Πνεύματος θησαυρός ἐν τῷ γράμματι τῆς θείας Γραφῆς οὐ πᾶσιν εὐδελός ἐστι καί τοῖς βουλομένοις, ἀλλά μόνοις τοῖς τόν διανοίγοντα τόν νοῦν κτησαμένοις εἰς τό συνιέναι τάς Γραφάς.....	121
Λόγος ΚΔ'. (311).....	121
Περί ἀλλοιώσεως ψυχῆς τε καί σώματος, τῶν ἐξ ἀέρος, τῶν ἐκ στοιχείων, τῶν ἐκ βρωμάτων καί τῶν δαιμόνων ἐπιγινομένων ἡμῖν.	124
Λόγος ΚΕ'. (319)	124
Περί ἀρχῆς βίου λίαν ἐπωφελοῦς καί σωτηρίου, ἀρμοζούσης τοῖς ἄρτι τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποτασσομένοις καί πρὸς τόν μοναδικόν ἀποτρέχουσι βίον. Καί διδασκαλίας εἰς ἀρχαρίους λυσιτελεστάτη.....	127
Λόγος Κστ'. (328)	127
Περί τοῦ μή ἀμελῶς ἔχειν περί τήν ἐργασίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, μηδέ καταφρονεῖν μιᾶς καί μόνης αὐτῶν, ἀλλ' ἀγωνίζεσθαι τηρεῖν ὁμοῦ πάσας, ἵνα μή ὡς καταφρονηταί ἔξω τοῦ νυμφῶνος ἀποκλεισθῶμεν. Καί περί τοῦ ὑπομένειν γενναίως τούς πειρασμούς.....	132
Λόγος ΚΖ'. (340)	132
Περί τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης τοῖς ἀγωνιζομένοις καί πρό τοῦ θανάτου ζωοποιοῦ νεκρώσεως. Καί ὅτι οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπέρ τόν νόμον γενομένοι τήν τοῦ θείου φωτός χάριν γνωστῶς ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνουσιν· οἱ γάρ μή λαβόντες ἤδη τοῦτο τό φῶς κατά τήν παροῦσαν ζωήν, μηδέ καθορῶντες αὐτό, ἔτι ὑπό τήν σκιάν τοῦ νόμου εἰσὶ καί κριθήσονται ὑπ' αὐτοῦ. Καί ὁποῖον δεῖ εἶναι τόν τε προηγούμενον καί τόν ἱερέα, τόν δεσμεῖν καί λύειν ἄνωθεν λαβόντα τήν ἐξουσίαν. Καί ὅτι τῷ ἀληθῶς ἱεουργοῦντι καί ὑπό τοῦ θείου καταλαμπομένῳ φωτός πάντες κατάδηλοι, αὐτοί τε οἱ Πνεύματι περιπατοῦντες Θεοῦ καί οἱ μήπω τόν χοῖκόν ἐκδυσάμενοι ἄνθρωπον.	138
Λόγος ΚΗ'. (355)	138
Περί τοῦ μή δεῖν λέγειν, ὅτι ἀδύνατον νῦν εἰς ἄκρον ἐλθεῖν ἀρετῆς τόν βουλόμενον καί τοῖς πάλαι ἀμιλληθῆναι ἀγίοις. Καί ὅτι πᾶς ὁ τά ἐναντία διδάσκων τῶν θείων Γραφῶν νέαν αἴρεσιν τοῖς πειθομένοις αὐτῷ δογματίζει. Καί περί δακρύων, ὅτι ἐκ φύσεως ἡμῖν τά δάκρυα πρόσεστι.	145
Λόγος ΚΘ'. (372).....	145
Περί μετανοίας καί ἀρχῆς ἐπαινετοῦ βίου, ὅπως δεῖ τόν μετανοῦντα καθ' ἐκάστην ποιεῖν. Ἐν ᾧ καί περί δακρύων ἅμα καί κατανύξεως.	150
Λόγος Λ'. (385)	150
Περί τοῦ πῶς δεῖ ἕκαστον ἐπισκέπτεσθαι καί τά καθ' ἑαυτόν ἐπιμελῶς ἐρευνᾶν. Καί πῶς τά ἑαυτοῦ ἀντιπαρατιθέναι χρή ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Χριστοῦ... ..	156
Λόγος ΛΑ'. (399).....	156

Περί βλασφημίας. Καί ὅτι ὁ λέγων μή δύνασθαί τινα τήν παροῦσαν γενεάν ἐν μετοχῇ τοῦ Ἁγίου γενέσθαι Πνεύματος, ἀλλά καί ὁ διαβάλλων τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καί τῷ ἐναντίῳ ταύτας ἐπιφημίζων, αἴρεσιν νέαν εἰς τήν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἀνακαινίζει.....	158
Λόγος ΛΒ΄. (406).....	158
Περί μετοχῆς Πνεύματος Ἁγίου. Καί ὅτι ἀδύνατον ἄλλως βεβαιωθῆναι τά ἔργα τῆς ἀρετῆς, εἰ μή δι’ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος, οὔ χωρίς οὐδεῖς πρὸς ἀρετὴν κατευθύνεται, οὐδέ ἄλλους ὠφελεῖν δύναται ἢ ἄλλοτρίους δέχεσθαι λογισμούς. Καί περί τό ἴσον κατὰ πάντα καί ὡσαύτως ὄν τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος.....	160
Λόγος ΛΓ΄. (411).....	160
Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τό διδόμενον ἡμῖν παρά Θεοῦ τάλαντον κατορύττειν· χρῆ γάρ δημοσιεύειν αὐτό καί τοῖς πᾶσιν ὑποδεικνύειν καί τάς εὐεργεσίας Θεοῦ εὐγνωμόνως ἀνακηρύττειν εἰς τήν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν, κἄν τινες ἀπαρέσκωνται.....	164
Λόγος ΛΔ΄. (421).....	164
Τοῦ αὐτοῦ. Εὐχαριστία πρὸς Θεόν ὑπὲρ ὧν ἠξίωται δωρεῶν. Καί εἰσήγησις ὅπως τοῖς κεκαθαρμένοις τῇ καρδίᾳ Θεός αἰεὶ ἐπιφαίνεται, καί ἐν ποίοις τοῖς πράγμασι καί γνωρίσμασι.....	170
Λόγος ΛΕ΄. (437).....	170
Τοῦ ἁγίου καί μεγάλου πατρός ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου. Εὐχαριστία πρὸς Θεόν περὶ τῶν γεγονότων εὐεργεσιῶν εἰς αὐτόν παρ’ αὐτοῦ. Ἐν ἧ καί περὶ εὐχῆς πνευματικῆς καί τῆς ἐν ταύτῃ προκοπῆς. Καί περὶ ἐλλάμψεως θείας θεωρίας τε ἀπλανοῦς καί ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν.....	174
Λόγος Λστ΄. (448).....	174

ΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ.

Περί ἀγάπης. Καί ποῖαί εἰσι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοί καί αἱ πράξεις. Καί μακαρισμός πρὸς τοὺς ἔχοντας τήν ἀγάπην ἐγκάρδιον.

Λόγος Α΄. (21)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, θέλω πρὸς ὑμᾶς λαλεῖν τά συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ αἰδοῦμαι, μάρτυς μου ὁ Χριστός ἡ ἀλήθεια, τήν ἀγάπην ὑμῶν, γινώσκων μου τό ἀνάξιον. Διὰ τοῦτο γάρ αἰεὶ σιωπᾶν ἐβουλόμην, ὡς οἶδεν ὁ Κύριος, καί μηδέ ἀνανεύειν τό σύνολον καί πρόσωπον ἀνθρώπου ὁρᾶν, κατακρίνουσαν ἔχων μου τήν συνείδησιν, ὅτι κατετάγην ὅλως ἐγὼ προηγῆσθαι πάντων ὑμῶν ἀναξίως, ὡς τήν ὁδὸν ἐπιστάμενος, ὁ μηδέ τά ἐν ποσίν εἰδῶς, μηδέ ἀψάμενος ἀκμήν τῆς φερούσης ὁδοῦ πρὸς τόν Θεόν. Τοίνυν καί λύπη με διὰ τοῦτο οὐ μικρά καί ἡ τυχοῦσα κατέχει, ὅτι ὁδηγεῖν ὑμᾶς τοὺς τιμιωτάτους ὁ ταπεινός προκριθεὶς, οὐς ἔχειν αὐτός ὁδηγούς μᾶλλον ὠφείλον, ὡς πάντων ἔσχατος ὑπάρχων καί χρόνῳ καί ἡλικίᾳ, τόν ἔμπρακτον οὐκ ἔχω καί ἐμμάρτυρον λόγον ἀπὸ τοῦ βίου εἰς τό παρακαλεῖν ὑμᾶς καί ὑπομνησκειν τά περὶ τῶν νόμων καί τοῦ (22) θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καί περὶ

ὧν λαλεῖν βούλομαι, οἶδα μὴδὲν ἐξ αὐτῶν διαπραξάμενός ποτε. Οἶδα δὲ ἀκριβῶς ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν οὐχὶ τὸν λέγοντα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ τὸν πρό τοῦ εἰπεῖν καὶ πράξαντα· “Μακάριος γάρ, φησὶν, ὁ ποιήσας καὶ διδάξας· οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν” Τοῦ γάρ τοιούτου διδασκάλου καὶ οἱ μαθηταὶ ἀκούοντες, μιμεῖσθαι αὐτὸν γίνονται πρόθυμοι καὶ οὐ τοσοῦτον ἐκ τῶν ἐκείνου λόγων δέχονται τὴν ὠφέλειαν, ὅσον ἀπὸ τῶν καλῶν αὐτοῦ πράξεων διεγείρονται καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἀναγκάζονται, ὅπερ αὐτὸς ἐγὼ ἐν ἑμαυτῷ οὐκ ἐπίσταμαι· οὐδὲν γάρ ἀγαθὸν ἑμαυτῷ σύννοιδα. Ἀλλὰ δέομαι καὶ πααρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, μὴ εἰς τὸν διακεχυμένον μου βίον ὄραν, ἀλλ’ εἰς τὰ τοῦ Κυρίου προστάγματα καὶ εἰς τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν ἁγίων διδασκαλίας. Οὐδὲν γάρ οἱ φωστῆρες ἔγραψαν ἐκεῖνοι, ὅπερ πρότερον οὐκ ἐποίησαν καὶ ποιήσαντες οὐ κατώρθωσαν.

Τοιγαροῦν καὶ γενέσθω κοινὴ μία ἡμῖν ἡ ὁδός, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ, πρὸς οὐρανὸν ἡμᾶς καὶ Θεὸν ἐπανάγουσαι. Εἰ γάρ καὶ διαφόρους ὁ λόγος ὁδοῦς ὑπογράφει, ἀλλ’ οὐ πάντως κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνου, κατὰ δὲ τὴν ἐκάστου δύνάμιν τε καὶ πρόθεσιν εἰς πολλὰς σχίζεσθαι λέγεται. Ἐκ πολλῶν γάρ ἀρχόμενοι καὶ διαφόρων ἔργων καὶ πράξεων, ὡσπερ ἐκ τόπων τινῶν καὶ πολλῶν ἀπαίροντες ἕκαστος πόλεων, εἰς ἓν καταντῆσαι σπουδάζομεν καταγωγίον, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πράξεις δὲ καὶ ὁδοῦς τῶν κατὰ Θεὸν ἀνδρῶν τὰς πνευματικὰς χρή νοεῖν ἀρετὰς, ἐν αἷς οἱ βαδίζουσιν ἀρξάμενοι πρὸς ἓνα τρέχειν σκοπὸν ὀφείλουσιν, ὅπως ἐκ διαφόρων χωρίων καὶ τόπων (23) εἰς μίαν συνέλθωσι πόλιν, ὡς εἴρηται, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ συμβασιλεύειν Χριστῷ ἅμα καταξιωθήσονται, ὑφ’ ἐνὶ βασιλεῖ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ γενόμενοι. Πόλιν οὖν ἐνταῦθα μίαν μοι νοήσεις καὶ οὐ πολλὰς, τὴν ἁγίαν καὶ ἀχώριστον τριάδα τῶν ἀρετῶν, μᾶλλον δὲ τὴν πρώτην τῶν λοιπῶν, ἣν καὶ λέγουσιν ἐσχάτην, ὡς τέλος τῶν καλῶν οὐσαν καὶ μείζω πασῶν τυγχάνουσαν, τὴν ἀγάπην φημί, ἐξ ἧς καὶ ἐν ἧ πίστις πᾶσα τεθεμελίωται καὶ ἐλπίς ὠκοδομηται, καὶ δίχα ταύτης συνέστη τῶν ὄντων οὐδὲν, οὔτε μὴν καθόλου συστήσεται. Πολλὰ δὲ ταύτης ὀνόματα, πολλὰ αἱ πράξεις αὐτῆς, πλείονα τὰ γνωρίσματα, τὰ ἰδιώματα θεῖα καὶ πλεῖστα, ἡ φύσις δὲ μία καὶ ἐπίσης πάντη πᾶσιν ἀπόρρητος, τοῖς τε ἀγγέλοις καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ πάση κτίσει ἑτέρα, τῇ ἴσως ἀγνοουμένη ἡμῖν. Ἀκατάληπτος τὸν λόγον, τῇ δόξῃ ἀπρόσιτος, ἀνεξιχνίαστος τοῖς βουλευμασιν, αἰώνιος ὅτι καὶ ἄχρονος, ἀθεώρητος ὅτι νοεῖται μὲν, οὐ καταλαμβάνεται δέ. Πολλὰ τὰ κάλλη ταύτης τῆς ἀχειροποιήτου καὶ καὶ ἁγίας Σιών, ἃ ὁ βλέπειν ἀρξάμενος οὐκέτι αἰσθηταῖς ἐπευφραίνεται θεωρίας, οὐκέτι τοῦ κόσμου τούτου τῇ δόξῃ πρόσκειται.

Δότε οὖν μοι ἐκ προοιμίων προσομιλῆσαι αὐτῇ μικρὸν καὶ προσφθέγγασθαι καὶ τὸν πόθον ὡς ἔχω ταύτη ἀφοσιώσασθαι. Ἐπειδὴ, ἀγαπητοὶ μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἐμνήσθην τοῦ κάλλους τῆς ἀμωμῆτου ἀγάπης, καὶ αἴφνης τό φῶς αὐτῆς εὐρέθη ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ τῇ γλυκύτητι αὐτῆς συνηρπάγην καὶ τὰς ἔξωθεν αἰσθήσεις ἀπώλεσα, ἔκνους ὅλως τῷ βίῳ γενόμενος, καὶ τῶν ἐν χερσίν ἐπιλέλησμαι. Μακρὰν δέ, οὐκ οἶδ’ ὅπως εἶπεῖν, πάλιν ἀπέστη ἀπ’ ἐμοῦ καὶ τὴν ἰδίαν με ἀφῆκε θρηνεῖν ἀσθένειαν. Ὡ ἀγάπη (24) παμπόθητε, μακάριος ὁ σὲ ἀσπασάμενος, ὅτι οὐκέτι κάλλος γηγενοῦς ἐμπαθῶς ἐπιθυμήσει ἀσπάσασθαι. Μακάριος ὁ σοὶ περιπλακεῖς ἐξ ἔρωτος θείου· ἅπαντα γάρ τὸν κόσμον ἀρνήσεται καὶ παντὶ πλησιάζων ἀνθρώπῳ οὐδαμῶς μολυνθήσεται. Μακάριος ὁ τὰ σὰ κάλλη καταφλήσας καὶ κατατρυφήσας αὐτῶν ἐξ ἀπείρου πόθου, ὅτι ψυχικῶς ἁγιασθήσεται ἐκ τοῦ ἀχράντως ἀποστάζοντος ὕδατος καὶ αἵματος ἀπὸ σοῦ. Μακάριος ὁ ποθινῶς σε κατασπασάμενος, ὅτι ἀλλοιωθήσεται τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς εὐφρανθήσεται, ὅτι σὺ ὑπάρχεις ἡ

χαρά ἢ ἀνεκκλάλητος. Μακάριος ὁ σέ κτησάμενος, ὅτι τούς θησαυρούς τοῦ κόσμου εἰς οὐδέν λογισθήσεται, καί γάρ εἶ ὁ πλοῦτος ἀληθῶς ὁ ἀκένωτος. Μακάριος δέ καί τρισμακάριος καί ὄν σύ προσελάβου· ἔσται γάρ ἐν ἀδοξίᾳ τῇ ὀρωμένη πάντων ἐνδόξων ἐνδοξότερος καί τιμίων πάντων τιμιώτερος καί σεμνότερος. Ἐπαινετός ὁ καταδιώκων σε, ἐπαινετώτερος ὁ εὐρών σε, μακαριώτερος ὁ ἀγαπηθείς ὑπό σοῦ, ὁ εἰσδεχθείς παρά σοῦ, ὁ διδαχθείς ἀπό σοῦ, ὁ κατοικήσας ἐν σοί, ὁ τραφεῖς διά σοῦ τροφήν Χριστόν τόν ἀθάνατον, Χριστόν τόν Θεόν ἡμῶν.

Ἦ ἀγάπη θεία, ποῦ Χριστόν περιέχεις; Ποῦ αὐτόν κατακρύπτεις; Τί τόν τοῦ κόσμου Σωτήρα λαβοῦσα, μακράν γέγονας ἀφ' ἡμῶν; Ἄνοιξον καί ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις μικράν σου θύραν, ἵνα καί ἡμεῖς ἴδωμεν τόν δι' ἡμᾶς παθόντα Χριστόν καί πιστεύσωμεν τῷ ἔλεει αὐτοῦ ὡς οὐκέτι ἀποθανοῦμεν ἀφ' οὐ αὐτόν θεασόμεθα. Ἄνοιξον ἡμῖν ἡ θύρα αὐτῷ γενομένη εἰς τήν διά σαρκός αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ἡ βιασαμένη τά ἄφθονα καί ἀβίαστα σπλάχνα τοῦ ἡμετέρου Δεσπότη εἰς τό βαστάσαι τάς ἀμαρτίας καί τάς νόσους ἀπάντων, (25) καί μή ἀπορρίψῃς ἡμᾶς λέγουσα· “Οὐκ οἶδα ὑμᾶς “. Γενοῦ μεθ' ἡμῶν, ἵνα γνωρίσῃς ἡμᾶς· ἀγνώριστοι γάρ σοι τυγχάνομεν. Ἐνοίκησον ἐν ἡμῖν, ἵνα διά σέ καί ἡμᾶς τούς ταπεινούς ὁ Δεσπότης ἐλθῶν ἐπισκέψῃται προῦπαντῶμενος παρά σοῦ ἡμεῖς γάρ εἰς ἅπαν ἀνάξιοι , ὡς ἄν προσμείνῃ μικρόν ὁμιλῶν σοι καί δέξῃται καί ἡμᾶς τούς ἀμαρτωλούς προσπεσεῖν τοῖς ἀχράντοις αὐτοῦ ποσί, καί συλλαλήσῃς περί ἡμῶν ἀγαθὰ καί πρεσβεύσῃς ἀφεθῆναι τό χρέος ἡμῖν τῶν κακῶν, ὅπως αὐτῷ τῷ Δεσπότη δουλεύειν διά σοῦ πάλιν ἐξιωθῶμεν καί ὑπ' αὐτοῦ προνοώμεθα καί τρεφώμεθα· τό γάρ χρεωστεῖν μέν μηδέν, λιμῶ δέ πτωχείας ἀπόλλυσθαι, παρά μικρόν τῆς ἴσης ἐστί τιμωρίας καί κολάσεως πρόξενον.

Συγχωρηθῆίμεν παρά σοῦ, ἀγία ἀγάπη, καί διά σοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότη ἐν ἀπολαύσει γενοίμεθα, ὧν οὐδεὶς, εἰ μή διά σοῦ, γεύσεται τῆς γλυκύτητος. Ὁ γάρ σε ὡς δεῖ μή φιλήσας καί παρά σοῦ μή ἀγαπηθείς ὡσπερ χρῆ, τρέχει μέν ἴσως, οὐ κατέλαβε δέ ὅμως· πᾶς δέ ὁ τρέχων πρό τοῦ τόν δρόμον τελέσαι ἀμφίβολος. Ὁ δέ καταλαβών σε ἢ καταληφθείς ὑπό σοῦ, πάντως βέβαιος, ἐπειδή τέλος νόμου σύ εἶ, ἡ ἐμέ περικυκλοῦσα, ἡ ἐμέ φλέγουσα καί ἐκ πόνου καρδίας εἰς πόθον ἄπειρόν με Θεοῦ καί τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν καί πατέρων ἀνάπτουσα. Σύ γάρ τῶν προφητῶν ἡ διδάσκαλος, τῶν ἀποστόλων ἡ σύνδρομος, τῶν μαρτύρων ἡ δύναμις, τῶν πατέρων καί διδασκάλων ἡ ἔμπνευσις, ἡ πάντων τῶν ἀγίων τελείωσις καί ἡ ἐμῆ νῦν πρός τήν παροῦσαν διακονίαν προχείρισις.

(26) Ἀλλά σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί, τῆς κατηχήσεως τοῦ λόγου παρακινήθέντι μικρόν, τοῦ πόθου τῆς ἀγάπης τοῦτο ποιήσαντος. Ἐμνήσθην γάρ αὐτῆς καί “ἐφράνθη μου ἡ καρδία” κατά τόν θεῖον Δαυίδ καί εἰς ὕμνον ἐτρόπην τῶν θαυμασίων αὐτῆς. Τοιγαροῦν ἀξιῶ καί τήν ὑμετέραν ἀγάπην ὀπίσω καταδιῶξαι αὐτῆς, ὅση δύναμις, καί καταλαβεῖν αὐτήν μετά πίστεως τρέχοντας, καί τῶν ἐλπίδων ὑμῶν οὐδαμῶς διαμάρτητε. Πᾶσα γάρ σπουδή καί πᾶσα ἄσκησις μετά καμάτων πολλῶν ἢ μή καταντῶσα εἰς τήν ἀγάπην ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, ματαία ἐστί καί εἰς οὐδέν καταλήγουσα χρήσιμον. Οὐδέ γάρ ἐν ἄλλῃ τινί ἀρετῇ ἢ καί πληρώσει κυριακῆς ἐντολῆς δύναται τις γνωρίζεσθαι Χριστοῦ μαθητής· “Ἐν τούτῳ γάρ, φησί, γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοί μαθηταί ἐστε, ἐάν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους “. Ταύτης ἕνεκα ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, δι' ἣν ἐνανθρωπήσας, πάντα ὑπέμεινεν ἐκουσίως τά ζωοποιά πάθη, ἵνα τό οἰκεῖον πλάσμα, τόν ἄνθρωπον, τῶν δεσμῶν ἐλευθερώσῃ τοῦ ἄδου καί ἀναλαβῶν εἰς οὐρανοῦς ἀναγάγῃ. Ταύτης ἕνεκα τόν ἀκατάπαυστον ἐκεῖνον ἔδραμον οἱ ἀπόστολοι δρόμον καί τήν ἅπασαν

οίκουμένην τῷ ἀγκίστρῳ καί τῇ σαγήνῃ τοῦ λόγου σαγηνεύσαντες, ἀπό τοῦ βυθοῦ τῆς εἰδωλομανίας ἀνέσπασαν καί πρὸς τόν λιμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀνεσώσαντο. Ταύτης ἔνεκα οἱ μάρτυρες τὰ αἵματα ἑαυτῶν ἐκένωσαν, ἵνα μὴ Χριστόν ἀπολέσωσι. Διὰ ταύτην οἱ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καί τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ὑπὲρ τοῆς καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προθύμως ἔθηκαν· καί ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς ὑπεισήλθομεν τὴν προστασίαν ὑμῶν τῶν τιμιωτάτων πατέρων καί ἀδελφῶν ἡμῶν, (27) ὡς ἂν πάντα, κατὰ τόν ἐνόν ἐκείνους ἐκμιμούμενοι, δι' ὑμᾶς πάθωμέν τε καί ὑπομείνωμεν καί πρὸς οἰκοδομὴν ὑμῶν καί ὠφέλειαν ἐκτελέσωμεν, ἵνα παραστήσωμεν ὑμᾶς θύματα τέλεια, ὀλοκαυτώματα λογικά, τῇ τραπέζῃ Θεοῦ. Ὑμεῖς γάρ ἐστε τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἃ μοι δέδωκεν ὁ Θεός ὡς παιδιά, τὰ ἐμὰ σπλάχνα, οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοί. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἐμόν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καύχημα καί ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς διδασκαλίας.

Σπουδάσωμεν οὖν, ἀγαπητοί μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὡσπερ διὰ πάντων, οὕτω καί διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης θεραπεύειν τόν Θεόν καί ὃν ἠρετίσασθε εἰς τύπον ἔχειν πατρός πνευματικοῦ, εἰ καί τῆς ἀξίας πολὺ ἀπολείπομαι, ὡς ἂν χαίρῃ μὲν Θεός ἐπὶ τῇ ὁμοσίᾳ καί τελειώσει ὑμῶν, χαίρῳ δέ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινός, ἐπεκτεινομένην ὁρῶν αἰετὴν τὴν προκοπὴν τοῦ κατὰ Θεόν ὑμῶν βίου ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ, ἐν φόβῳ Θεοῦ, ἐν εὐλαβείᾳ, ἐν κατανύξει καί δάκρυσιν, δι' ὧν ὁ ἔσω καθαίρεται ἄνθρωπος καί πληροῦται φωτὸς θεοῦ καί ὄλος Πνεύματος Ἁγίου γίνεται ἐν συντρετριμμένῳ ψυχῆς καί καταβεβλημένῳ φρονήματι, καί ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ γίνεται εἰς εὐλογίαν ὑμῶν καί προσθήκην ἀνωλέθρου καί μακαρίας ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς λοιμούς καί φθοροποιούς τῶν ἀνθρώπων καί τοὺς λόγους αὐτῶν ἀποπέμπεσθαι καί πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἀναστῆναι. Ἔτι δέ καί περὶ τοῦ δεῖν σκοπεῖν εἰ τὰ τῶν μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν. Καί περὶ δακρύων καί κατανύξεως.

Λόγος Β΄. (28)

Ἀδελφοί καί πατέρες, πᾶς ὅστις εὐρεῖν βούλεται τόν Θεόν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί τῆς ἰδίας μὴ φεισάσθω ψυχῆς, ἀλλ' ἔχθραν θήτω ἀναμέσον αὐτοῦ καί ἀναμέσον πάντων τῶν κατὰ σάρκα περιπατούντων. Μὴ ἐπιστραφήτω τινός τούτων τοῖς δῆθεν παρακλητικοῖς λόγοις καί μὴ καθίσῃ μετ' αὐτῶν ἐν καθέδρᾳ, μηδέ ὁμιλεῖτω ὁμιλίας κακάς, δι' ὧν ἡ ψυχὴ φαρμακεύεται καί ἀναγκάζεται τοῖς προτέροις ἐνδιατρίβειν πονηροῖς λογισμοῖς τε καί ἐνθυμήμασιν. Ἄνθρωπε, φοβήθητι τὸ μετὰ ἀγκίστρου δέλεαρ καί ἄκουσόν μου καί μακράν γενοῦ ἐξ αὐτῶν. Μὴ πάλιν καταγάγῃς σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἄδῃ. Στῆσον τόν λογισμόν σου καί μὴ πλανᾶσθαι αὐτόν συγχωρῆς εἰς τὸ ἀκούειν τὰ μάταια. Μὴ ἐπιστραφῆς εἰς τὰ ὀπίσω, μὴ ὀκνήσῃ ἢ βαρυνθῆς ῥαθυμία, μὴ δώσης ὑπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς μηδέ γλυκάνης σὸν φάρυγγα ἠδονῇ τινος βρώματος, μέχρις ἂν ἴδῃς τὸ δι' οὐ καὶ δι' ὃ ἐκλήθης καί πρὸς ὃ ἐπέιγῃ φθάσαι κατὰ σκοπόν. Μὴ παραδέξῃ τόν ὑποβάλλοντά σοι λογισμόν· (29) “Τί δεῖ σοι τοῦ πολλοῦ, φησί, κόπου καί τῆς ἀκαίρου ταλαιπωρίας; Χρόνον ἤδη πεπλήρωκας καί δύο καί τρεῖς, καί οὐδέν ἔγνωσ ὄφελος”. Μὴ, ἀδελφέ μου, μὴ ἐμπαγῆς τῇ παγίδι ταύτῃ, μηδέ προδῶς τὴν σεαυτοῦ σωτηρίαν, ἀλλὰ χρῆσαι μᾶλλον εὐτονωτέρα σπουδῇ καί ἀνδρείᾳ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, μὴ ἀπιστῶν τοῖς λόγοις καί διδασκαλίαις τῶν κατὰ Θεόν σου πατέρων. Θεός οὖν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἀποθανεῖν πρῶτον ἢ ἀποστῆναι

τοῦ ζωηφόρου τούτου ζητήματος· εἰ γάρ ἀδιστακτως τοῦτο πεποίηκας ἐξ ἀρχῆς, οὐκ ἄν σε ὁ ἀγαθός ὑπερεῖδε Θεός, ἀλλ' ἔδωκεν ἄν σοι τοῦ ποθουμένου σαφῶς τήν ἀπόλαυσιν.

Τοιγαροῦν εἰ θέλεις ἐπιτυχεῖν ὧν ἐφίεσαι καί ποθεῖς, τῶν ἀγαθῶν λέγω τοῦ Θεοῦ, καί ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι ἄγγελος ἐπίγειος, ἀγάπησον, ἀδελφέ, θλίψιν σώματος, ἄσπασαι κακοπάθειαν, τούς δέ πειρασμούς οὕτω φίλησον ὡς μέλλοντάς σοι γενέσθαι προξένους παντός ἀγαθοῦ. Τί ὠραιότερον, εἰπέ μοι, θλιβομένης ψυχῆς μετά γνώσεως ὅτι ὑπομένουσα τήν πάντων μέλλει κληρονομήσαι χαράν; Τί ἀνδρειότερον συντετριμμένης καί τεταπεινωμένης καρδίας, ἢ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων ἀπονητί τρέπουσα εἰς τέλος ἀποδιώκει; Τί ἐνδοξότερον πτωχείας πνευματικῆς τῆς προξένου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἢς τί ἄν καί ἔσται ἀντάξιον ἢ νῦν ἢ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι; Τό δέ καί ἑαυτοῦ μή μεριμνᾶν ἕνεκέν τινος τῶν γηϊνῶν, ἀλλ' ὅλην ἔχειν τήν διάνοιαν πρὸς Χριστόν, πόσων τοῦτο οἶε εἶναι πρόξενον ἀγαθῶν αἰωνίων, ὅσης τῆς ἀγγελικῆς καταστάσεως; Τό δέ καί πάντων ὁμοῦ τῶν προσκαίρων καταφρονεῖν καί αὐτῶν εἰπεῖν τῶν τοῦ σώματος (30) ἀναγκαίων χρειῶν, ὡς μή φιλονεικεῖν ὑπέρ τούτων μετά τινος διὰ τό τήν εἰρήνην καί τήν ἀγάπην ἐν ἀταράχῃ ψυχῆς καταστήματι ἀμείωτον συντηρεῖν, ποίων τῶν ἀμοιβῶν, τίνων δέ τῶν στεφάνων καί τῶν βραβείων οὐκ ἔστιν ἐπάξιον; Ὅντως ὑπέρ φύσιν ἢ ἐντολή καί ὑπέρ λόγον αἰ ἀμοιβαί, Χριστός τά πάντα ἀντί πάντων τούτοις γενήσεται. Χριστόν δέ ἀκούων μή τῇ τοῦ λόγου ἀπλότητι καί τῇ βραχύτητι τῆς λέξεως πρόσεχε, ἀλλά τήν τῆς Θεότητος ἐννόει μοι δόξαν, τήν ὑπέρ νοῦν καί διάνοιαν, τό ταύτης κράτος τό ἄφραστον, τό ἀμέτρητον ἔλεος, τόν ἀκατάληπτον πλοῦτον, ἃ δαψιλῶς τε καί φιλοτίμως αὐτοῖς δίδωσι, καί ταῦτα τούτοις ἀντί πάντων ἀρκεῖ, ὡς δεξαμένοις αὐτόν ἐκεῖνον ἐν ἑαυτοῖς, τόν αἴτιον καί βραβευτήν παντός ἀγαθοῦ· οὐδέ γάρ ἐπεθύμησέ τινος ἑτέρου ὁ αὐτόν ἰδεῖν καί θεάσασθαι καταξιωθεῖς, οὐδ' ὁ τῆς ἀγάπης ἔμπλεως γεγονώς τοῦ Θεοῦ ἄλλον τινά ἐπί γῆς ἀγαπήσαι πλέον ἠνέσχετο.

Τοιγαροῦν σπουδάσωμεν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τόν Χριστόν εὐρεῖν καί ἰδεῖν αὐτόν, ὁποῖός ἐστι τό κάλλος καί τήν τερπνότητα, ἐπειδή καί πολλούς ὀρῶμεν τῶν ἀνθρώπων δι' ἐπιθυμίαν προσκαίρων τινῶν κόπους καί πόνους πολλούς ὑπομένοντας καί μακράς ἀποδημίας ποιουμένους, οὐ μόνον δέ ἀλλά καί γυναικός καί τέκνων καί πάσης ἄλλης δόξης καί τρυφῆς καταφρονουῦντας καί μηδέν ἕτερον τοῦ ἰδίου προτιμωμένους θελήματος, ὥστε μή ἀποτυχεῖν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Καί εἰ διὰ πρόσκαιρα καί φθαρτά τόν ὅλον ἀγῶνα καί αὐτήν τίθενται τήν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων τινές, ἡμεῖς ὑπέρ τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων καί Κυρίου τῶν κυριευόντων καί κτίστου καί ἐξουσιαστοῦ τῶν ἀπάντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν (31) καί τὰ σώματα εἰς θάνατον οὐ προδώσωμεν; Καί ποῦ ἀπελευσώμεθα ἢ ποῦ φύγωμεν, ἀδελφοί, ἀπό προσώπου αὐτοῦ; Ἐάν γάρ εἰς τόν οὐρανόν ἀναβῶμεν, ἐκεῖ αὐτόν ὄντα εὐρήσομεν· ἐάν εἰς τόν ἄδην κατέλθωμεν, κάκεῖ πάρεστιν· ἐάν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, οὐ φευξόμεθα τήν χεῖρα αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατάσχη τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καί τὰ σώματα. Μή δυνάμενοι οὖν ἀνθίστασθαι ἀδελφοί, ἢ φυγεῖν ἀπό προσώπου Κυρίου, δεῦτε καί δῶμεν ἑαυτούς δούλους τῷ δι' ἡμᾶς δούλου μορφήν ἐνδυσάμενῳ Κυρίῳ Θεῷ καί ἀποθανόντι ὑπέρ ἡμῶν, δεῦτε καί ταπεινωθῶμεν ὑπό τήν κραταιάν χεῖρα αὐτοῦ, τήν βλύζουσαν πᾶσι ζωὴν τήν αἰώνιον καί τοῖς ζητοῦσι μεταδιδούσαν αὐτήν πλουσίως διὰ τοῦ Πνεύματος.

Ὡ ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πόσης ὀδύνης καί λύπης ἡ ψυχὴ μου πεπλήρωται, ὅταν ἐγὼ μὲν ἐξεπιεῖν βουληθῶ τῆς χειρός τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια καί τό ἄφραστον

κάλλος αὐτῆς, ὡς ἂν εἰδῆτε καὶ μάθητε τὴν μεγαλωσύνην αὐτῆς καὶ λαβεῖν αὐτόν ἐν ἑαυτοῖς ἐκζητήσητε, οὐχ ὀρῶ δέ τινας ἐξ ὑμῶν μετὰ πόθου καὶ θερμῆς τοῖς λεγομένοις προσέχοντας ἢ ἐφιεμένους τοιαύτης δόξης ἐπαπολαῦσαι. Διὰ τοῦτο καὶ μένω παντάπασιν ἄφωνος, εἰπεῖν ἢ ἐξηγήσασθαι τινι τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δόξαν, ἣν τοῖς ἐξ ὅλης ζητοῦσι ψυχῆς χαρίζεται, μηδὲν δυνάμενος. Ἄλλ' ὡς τῆς ἐμῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς μεγαλωσύνης τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, ὅτι τὰ σοφὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἰσχυρά καὶ τὰ πλούσια λιπῶν, τὰ ἀσθενῆ τούτου καὶ τὰ μωρὰ καὶ πτωχὰ ἐξελέξατο διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον ἀγαθότητα. Καὶ τίς ἰκανός ὑπὲρ μόνου τούτου (32) ἀξίως εὐχαριστῆσαι; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἅπαντες σχεδὸν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς ὥσπερ ἀποβδελύσσονται καὶ βασιλεὺς ἐπίγειος τούτους ὄραν οὐκ ἀνέχεται, οἱ ἄρχοντες ἀποστρέφονται, ὑπερορῶσιν οἱ πλούσιοι καὶ ὡς οὐδὲν ὄντας αὐτούς καθυπαντῶντες παρέρχονται, καὶ τό συναναστρέφεσθαι τούτοις οὐδεὶς ἠγεῖται μακάριον· ὁ δὲ Θεός, ὁ ὑπὸ μυρίων καὶ ἀναριθμητῶν δυνάμεων λειτουργούμενος, ὁ πάντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὁ ἔχων ἄστεκτον τοῖς πᾶσι τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ, οὐ παρητήσατο γενέσθαι καὶ πατήρ καὶ φίλος καὶ ἀδελφός τῶν ἀπερριμμένων τούτων, ἀλλὰ καὶ σαρκωθῆναι ἠθέλησεν, ἵνα ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας χρηματίσῃ καὶ κοινωνὸς ἡμᾶς τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας ποιήσῃται. Βαβαὶ τοῦ πλοῦτου τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος! Βαβαὶ τῆς ἀφάτου συγκαταβάσεως τοῦ Δεσπότη ἡμῶν καὶ Θεοῦ!

Τί οὐ προστρέχομεν, ἀδελφοί, τῷ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσαντι εὐσπλάχνῳ Θεῷ; Τί τὰς ψυχὰς ἡμῶν εἰς θάνατον οὐ προδίδομεν ὑπὲρ τοῦ δι' ἡμᾶς ἀποθανόντος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ; Τί δειλοὶ ἐσμεν καὶ τὴν ἐκ τοῦ σώματος δειλαινόμεθα ἐξοδόν; Μὴ γὰρ ἄδης μέλλει λαμβάνειν ἢ κατέχειν τὰς ψυχὰς τῶν εἰς Χριστόν ἠλπικόντων; Μὴ γὰρ θάνατος ἐξουσιάζει τῶν ἐσφραγισμένων ψυχῶν τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ; Μὴ ἀντιβλέψαι τολμᾷ ὁ νοητός λύκος τῇ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ σφραγίδι, ἣ σφραγίζει τὰ ἴδια πρόβατα; Οὐμενοῦν, ἀδελφοί πιστοὶ καὶ θεόφρονες. Ὅσοι τοίνυν ἀσφράγιστοι, δράμετε· ὅσοι ἀσημεῖωτοι, (33) σπεύσατε τῷ σημείῳ σημειωθῆναι τοῦ Πνεύματος. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἀσφράγιστος; Ὁ δειλαινόμενος θάνατον. Τίς ὁ ἀσημεῖωτος; Ὁ μὴ ἀκριβῶς τό εἶδος τῆς σφραγίδος γινώσκων· ὁ γὰρ τό θεῖον καταμαθὼν ἐκτύπωμα, θαρρήσας τῇ πίστει ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον κέκτηται. Ζητήσωμεν τοιγαροῦν τόν Χριστόν, ὃν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ἐνδυσθέντες, διὰ τῶν πονηρῶν ἐξεδύθημεν πράξεων, ἐπειδὴ ἀναισθητῶς ἁγιασθέντες ἔτι νήπιοι ὄντες καὶ ταῖς φρεσὶ καὶ τῇ ἡλικίᾳ, ἑαυτοὺς ἐμολύναμεν ἐν νεότητι, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καθ' ἐκάστην τῇ τῶν ἐντολῶν παραβάσει μολύνομεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο οὖν πάλιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς σωτηρίου μετανοίας ἀνακαλεσώμεθα, πάντα ποιοῦντες καὶ πράττοντες ὅσα Χριστῷ ὑπάρχει εὐάρεστα, ἵνα καὶ παρ' αὐτοῦ σφραγισθέντες τοῦ λοιποῦ ἄφοβοι βιωσώμεθα· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἐκ χειρὸς αὐτοῦ λάβωμεν ἔλεος καὶ ἄξιοι γενέσθαι ἀξιωθῶμεν τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Χριστοῦ, γνώσεως δὲ λέγω οὐ τῆς ἐν λόγῳ μόνῳ καὶ ἀκοῇ παραδιδομένης, ἀλλὰ τῆς ἔργῳ καὶ πράξει θεωρουμένης. Πῶς οὖν ἔργῳ καὶ πράξει ἢ γνώσει ἐν ἡμῖν θεωρεῖται τῶν μυστηρίων Χριστοῦ; Πρόσεχε.

Ὁ Χριστός ἡμῶν καὶ Θεός οὕτω διαρρήδην βοᾷ καθ' ἐκάστην διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ· "Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν". Τοῦτο τοίνυν ἡμεῖς ἀκούοντες σκοπεῖν ὀφείλομεν καὶ ἑαυτοὺς ἀκριβῶς ἐξετάζειν, εἰ τοιοῦτοι ἀληθῶς πτωχοὶ ἐσμέν, ὥστε καὶ ἡμετέραν εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τοσοῦτον, ὡς βεβαίαν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τὴν κτῆσιν ἔχειν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κατέχειν αὐτῆς τόν πλοῦτον, ὡς ἐντός αὐτῆς ἀδιστακτῶς ὑπάρχειν

αισθάνεσθαι καί τοις (34) ἐκεῖσε καλοῖς ἐντρυφῶντας εὐφραίνεσθαι. Ἐντός γάρ ἡμῶν εἶναι ταύτην ὁ αὐτός ἀπεφήνατο Κύριος· σημεῖα δέ καί ἀποδείξεις τοῦ ταύτης ἐντός εἶναι τινα, τό μηδέν ἐπιθυμῆν τόν τοιοῦτον τῶν ὀρωμένων καί φθειρομένων, λέγω δὴ τῶν πραγμάτων καί τῶν τερπνῶν τοῦ κόσμου τούτου, μή πλοῦτου, μή δόξης, μή τρυφῆς, μή ἄλλης βιωτικῆς ἢ σωματικῆς ἀπολαύσεως, ἀλλ' οὕτως ἀπέχεσθαι ἐκ τούτων ἀπάντων καί οὕτω πρὸς ταῦτα ἀηδῶς διακεῖσθαι κατὰ ψυχὴν καί προαίρεσιν, ὅσον οἱ ἐν ἐξουσίᾳ καί βασιλικῇ τιμῇ διαπρέποντες πρὸς τοὺς ἐπί σκηνῆς πορνικῆς διατρίβοντας διάκεινται καί ὅσον οἱ καθαρά περιβεβλημένοι ἱμάτια καί μύροις εὐώδεσι ἐπιχριόμενοι τὴν δυσωδίαν καί τὸν βόρβορον ἀποστρέφονται. Ὁ γάρ πρὸς ἓν τι τούτων τῶν ὀρωμένων ἐπιστρεφόμενος, τὴν βασιλείαν ἐκείνην τῶν οὐρανῶν οὔτε εἶδεν οὔτε ὠσφράνθη οὔτε ἐγεύσατο αὐτῆς τῆς θυμηδίας τε καί γλυκύτητος.

Καί πάλιν· “Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται”. Ἴδωμεν οὖν αὐθις καί ἑαυτοὺς ἐξετάσωμεν, εἰ ἄρα ἔχομεν τό πένθος ἐν ἑαυτοῖς καί ποῖαν λέγει παράκλησιν τὴν ἐπακολουθοῦσαν τῷ πένθει. Πρῶτον μὲν γάρ εἶρηκε τοὺς τῷ πνεύματι πτωχοὺς εἶναι μακαρίους, ὡς αὐτῶν οὔσης τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ δέ πτωχοὶ τῷ πνεύματι οὐδεμίαν, ὡς εἴρηται, πρὸς τὰ παρόντα προσπάθειαν ἔχουσιν, οὔτε τὸν λογισμόν πρὸς αὐτὰ ἐμπαθῶς συνδυάζονται, κἄν ψιλῶς ἠδυνόμενον. Πῶς οὖν πενήσει καί διατί ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα βδελυξάμενος καί ἐπὶ πλεῖον τῇ διαθέσει τοῦ λογιζομένου μακρυνθείς ἐξ αὐτοῦ ἢ ὅσον προσεγγίζει τῷ σώματι; Ὁ μὴ πρὸς τι τῶν ὀρωμένων ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν ὑπὲρ τίνος ἄρα (35) λυπηθήσεται ἢ χαρήσεται καί πῶς πενήσει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καί ταύτη καθ' ἐκάστην ἐνεφραϊνόμενος, ὅτι τοὺς πενθοῦντας εἶπε τὴν παράκλησιν δέχεσθαι; Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, τοῖς λεγομένοις καί γνῶσεσθε τὴν γνῶσιν καί τὸν λόγον τοῦ λεγομένου.

Ὁ πιστός ἄνθρωπος, ὁ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ ἀεὶ μετὰ ἀκριβείας προσέχων, ὅταν πάντα τὰ τῶν θείων ἐντολῶν ποιήσῃ καί πρὸς τό ὕψος τούτων ἤγουν πρὸς τὴν ἄμωμον πολιτείαν καί καθαρότητα τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν ἐμβατεύσῃ, τότε ἀνερευνῶν τὰ ἑαυτοῦ μέτρα, ἀσθενῆ ἑαυτὸν εὐρήσει καί πρὸς τό ὕψος ἐκεῖνο τῶν ἐντολῶν μὴ ἰσχύοντα ἀφικέσθαι, ἀλλὰ καί πτωχὸν λίαν ἦτοι ἀνάξιον εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Θεοῦ καί εὐχαριστίαν καί δόξαν, ὡς μήπω μηδέν κεκτημένον ἴδιον ἀγαθόν· ὁ δέ ταῦτα δι' ἑαυτὸν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς λογιζόμενος πενήσει πάντως πένθος τό ὄντως μακαριώτατον, ὃ καί τὴν παράκλησιν δέχεται καί πραεῖαν τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται.

Ἄρραβῶν γάρ ἐστὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἢ ἐκ τοῦ πένθους ἐγγινομένη παράκλησις. Πίστις μὲν γάρ ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις κατὰ τὸν ἀπόστολον, παράκλησις δέ ἢ ἐκ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Πνεύματος γινομένη ἐν ταῖς πενθούσαις ψυχαῖς ἐπιδημία Θεοῦ, ταπεινοφροσύνην ταύταις βραβεύουσα, ἣτις καί σπόρος καί τάλαντον ὀνομάζεται· αὐξανόμενη γάρ καί πολυπλασιαζόμενη ἐν ταῖς τῶν ἀγωνιζομένων ψυχαῖς ἐν τριάκοντα καί ἐν ἐξήκοντα καί ἐν ἑκατόν, καρποφορεῖ τῷ Θεῷ καρπὸν ἅγιον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Ὅπου γάρ ταπείνωσις ἀψευδῆς, ἐκεῖ καί ταπεινοφροσύνης βυθός· καί ὅπου (36) ταπεινοφροσύνη, ἐκεῖ καί ἐλλάμψεις τοῦ Πνεύματος. Ὅπου δέ αἱ ἐλλάμψεις τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ φωτοχυσία Θεοῦ καί Θεός ἐν σοφίᾳ καί γνῶσει τῶν μυστηρίων αὐτοῦ. Ἐνθα δέ ταῦτα, ἐκεῖ βασιλεία οὐρανῶν καί βασιλεία ἐπίγνωσις καί οἱ ἀποκεκρυμμένοι θησαυροὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς καί ἡ φανέρωσις ἐστὶ τῆς πτωχείας τῆς πνευματικῆς. Ὅπου δέ πτωχείας πνευματικῆς αἴσθησις, ἐκεῖ καί τό χαρμόσυνον πένθος, ἐκεῖ καί τὰ ἀεννάως ῥέοντα

δάκρυα, τά τήν φιλοῦσαν ταῦτα ψυχὴν ἐκκαθαίροντα καί τελείως αὐτήν ἀπεργαζόμενα φωτεινοτάτην.

Διά τούτων οὖν ἀνανεύουσα ἡ ψυχὴ καί τόν ἑαυτῆς Δεσπότην ἐπιγινώσκουσα, τὰς λοιπὰς ἀρετάς ἄρχεται σπουδαίως καρποφορεῖν ἑαυτῇ καί Χριστῷ. Καί εἰκότως. Καταρδευομένη γάρ αἰεὶ καί παινομένη τοῖς δάκρυσι καί τό θυμικόν ἑαυτῆς ὅλως ἀποσβεννύουσα, πραεῖα μὲν καί ἀκίνητος ὅλη πρὸς ὀργὴν γίνεται, ἐπιθυμεῖ δέ καί ὀρέγεται πεινώσα ὁμοῦ καί διψῶσα τά τοῦ Θεοῦ μαθεῖν δικαιώματα. Ἐν τούτοις δέ καί ἐλεήμων καί συμπαθὴς γίνεται, ὡς ἐκ πάντων τούτων καθαρὰν ἀποτελεῖσθαι τήν καρδίαν αὐτῆς καί ταύτην ἐν ὀπτασίᾳ Θεοῦ γίνεσθαι καί ὄραν καθαρῶς τήν δόξαν αὐτοῦ ὡς ἡ ὑπόσχεσις. Οἱ γοῦν τοιαύτας κτησάμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς εἰρηνοποιοὶ εἰσιν ἐν ἀληθείᾳ καί υἱοὶ Ὑψίστου κατονομάζονται, οἱ καθαρῶς καί τόν ἴδιον Πατέρα καί Δεσπότην ἐπιγινώσκουσι καί ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀγαπῶσιν αὐτόν, πάντα δηλαδὴ πόνον καί πᾶσαν θλίψιν δι' αὐτόν ὑπομένοντες, ὑβρίζοντες, λοιδορούμενοι, στενοχωρούμενοι ἔνεκεν τῆς δικαίας αὐτοῦ ἐντολῆς ἣν καί τηρεῖν (37) ἡμῖν ἐνετείλατο, ὀνειδιζόμενοι τε καί διωκόμενοι καί πᾶν πονηρόν ῥῆμα ψευδῶς λεγόμενον κατ' αὐτῶν ἔνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομένοντες, ἀγαλλόμενοι ὅτι ὅλως ἠξιώθησαν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐξ ἀνθρώπων ἀτιμασθῆναι.

Καταμάθετε, ἀδελφοί, τῆς σφραγίδος Χριστοῦ τό ἀληθές ἐκτύπωμα. Ἐπίγνωτε, οἱ πιστοί, τοῦ χαρακτήρος τὰ ἰδιώματα. Μία σφραγὶς ἀληθῶς ἡ ἔλλαμψις ὑπάρχει τοῦ Πνεύματος, εἰ καί πολλαὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς αἱ ἰδέαι καί πολλά τῶν ἀρετῶν αὐτῆς τὰ γνωρίσματα, ὧν πρῶτον καί ἀναγκαιότερόν ἐστιν ἡ ταπείνωσις, ὡς ἀρχὴ καί θεμέλιος –“Ἐπὶ τίνα γάρ, φησὶν, ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τόν πρᾶον καί ἡσύχιον καί τρέμοντά μου τούς λόγους”, δεύτερον τό πένθος καί ἡ τῶν δακρύων πηγὴ, περὶ ὧν θέλω λέγειν πολλά καί ἀπορῶ λόγων, δι' ὧν ἐκφράσαι τά περὶ τούτων προήρημαι· θαῦμα γάρ ἀνεκκλάητον, ὅτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αἰσθητῶν ῥέοντα τήν ψυχὴν νοερῶς τοῦ βορβόρου τῶν ἀμαρτημάτων ἐκπλύνουσι καί εἰς γῆν πίπτοντα τούς δαίμονας φλέγουσι καί καταράσσουσι καί τήν ψυχὴν ἐλευθέραν ἐργάζονται τῶν ἀοράτων τῆς ἀμαρτίας δεσμῶν. Ὡ δάκρυα, τά ἐκ θείας ἐλλάμψεως βλύζοντα καί αὐτόν τόν οὐρανόν διανοίγοντα καί προξενούντά μοι θεῖαν παράκλησιν. Πάλιν γάρ καί πολλάκις ὑφ' ἡδονῆς καί πόθου τά αὐτά φθέγγομαι. Ὅπου δακρύων πληθὺς, ἀδελφοί, μετὰ γνώσεως ἀληθοῦς ἐκεῖ καί θεοῦ φωτός αὐγασίς. Ὅπου δέ φωτός αὐγὴ, πάντων ἐκεῖ τῶν καλῶν χορηγία καί ἡ σφραγὶς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐμπεφυτευμένη ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐξ οὗ καί πάντες οἱ καρποὶ τῆς ζωῆς· ἐντεῦθεν πραότης καρποφορεῖται Χριστῷ, (38) εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, συμπάθεια, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, ἐγκράτεια, ἐντεῦθεν τό ἀγαπᾶν τούς ἐχθρούς καί ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεσθαι, τό χαίρειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, τό ἐγκαυχᾶσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι, τό τὰ ἀλλότρια πταίσματα ὡς ἴδια λογίζεσθαι τε καί κλαίειν, τό τήν ψυχὴν τιθέναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν προθύμως εἰς θάνατον.

Τοιγαροῦν ἴδωμεν, ἀδελφοί, καί ἀκριβῶς ἑαυτοῦς ἐξετάσωμεν καί καταμάθωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ ἐν ἡμῖν ἐστιν αὕτη ἡ σφραγὶς. Ἐπιγνωσώμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ἐστιν, ἐκ τῶν εἰρημένων σημείων. Ἀκούσατε, παρακαλῶ, χριστιανοὶ ἀδελφοί, καί ἀνανήψατε καί σκοπήσατε εἰ τό φῶς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰ φῶς ἐθεάσασθε τό μέγα τῆς ἐπιγνώσεως, εἰ ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους ἐπιφαίνουσα ἐν σκότει καί σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἡμῖν, καί δόξαν μετ' εὐχαριστίας τῷ δωρησαμένῳ ταύτην ἡμῖν ἀγαθῷ Δεσπότη διηνεκῶς ἀναπέμπωμεν καί ἀγωνισώμεθα τό θεῖον πῦρ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἐν ἑαυτοῖς θρέψαι

περισσότερως, δι' οὗ τό θεῖον φῶς ἐπί πλεῖον φαίνεται καί μεγαλύνεσθαι εἴωθεν. Εἰ δέ οὕτω τόν Χριστόν ἢ τήν ἐκείνου σφραγίδα ἐλάβομεν καί τά προειρημένα σημεῖα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὐ γνωρίζομεν, ἀλλά τούναντίον μᾶλλον ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ὁ δόλιος ζῆ καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ δυστυχῶς ζῶμεν μέγα τι εἶναι τά πρόσκαιρα ἠγούμενοι καί καταπίπτομεν ἐν ταῖς θλίψεσι καί ἐπί ταῖς ζημίαις δακνόμεθα καί τῇ τρυφῇ καί τῷ πλούτῳ ἐνεφραίνόμεθα, φεῦ τῆς ζημίας, φεῦ τῆς ἀγνοίας καί τῆς σκοτώσεως, φεῦ τῆς ταλαιπωρίας καί τῆς ἀναισθησίας ἡμῶν, (39) ὕφ' ὧν κρατούμεθα καί ὕφ' ὧν εἰς τά γήϊνα κατασπώμεθα. Ὅντως ἐλεεινοί καί πανάθλιοι καί αὐτῆς τῆς αἰώνιου ζωῆς καί τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀλλότριοί ἐσμεν, μηκέτι ἐν ἑαυτοῖς κτησάμενοι τόν Χριστόν, ἀλλά καί τόν κόσμον ζῶντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες ὡς ἐν αὐτῷ ζῶντες, καί φρονούντες τά γήϊνα. Ὁ δέ οὕτως ἔχων ἐχθρός ἐστίν ἄντικρυς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρα γάρ ἐστίν εἰς Θεόν ἢ τοῦ κόσμου προσπάθεια, καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· “Μή ἀγαπάτε τόν κόσμον, μηδέ τά ἐν κόσμῳ”, ὅτι οὐδεὶς δύναται Θεῷ δουλεύειν καί κατά ἄνθρωπον ζῆν, ἐπειδή πάντα τά τοῦ κόσμου ἐμπόδια εἰσι τῆς πρὸς Θεόν ἀγάπης καί εὐαρεστήσεως.

Τίς γάρ, ἀγαπῶν τήν δόξαν καί τήν παρά ἀνθρώπων τιμήν, ἔσχατον πάντων καί εὐτελέστερον ἔξει ποτέ ἑαυτόν καί ταπεινός τῷ πνεύματι ἢ τήν καρδίαν συντετριμμένος γενήσεται ἢ πενθήσῃ ποτε κἄν ὄλως δυνήσεται; Τίς δέ πλοῦτον ἀγαπῶν φιλαργυρία τε καί φιλοκτημοσύνη κρατούμενος, ἐλεήμων γένηται καί συμπαθής καί οὐχί παντός θηρίου ἀγριώτερος ἔσται καί ἀπηνέστερος; Τίς κενοδοξία κρατούμενος καί οἰήσει κατεχόμενος, φθόνου ποτέ ἢ βασκανίας ἀπαλλαγῆσεται; Ὁ δέ καί πρὸς τά τῆς σαρκὸς πάθη καμπτόμενος καί τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν καλινδούμενος, πότε καθαρὸς ἄρα τῇ καρδίᾳ γενήσεται ἢ πότε καί πῶς τόν Θεόν τόν δημιουργήσαντα αὐτόν ὄψεται; Εἰρηνοποιός δέ πῶς ἔσται ὁ ἀπαλλοτριώσας ἑαυτόν τοῦ Θεοῦ καί μή (40) ἀκούων τοῦ λέγοντος· “Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· καταλλάγητε τῷ Θεῷ”; Πᾶς γάρ ὁ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν παραβάσεως ἀνθιστάμενος καί πολεμῶν τῷ Θεῷ, οὗτος κἄν εἰρηνεύειν ἅπαντας πρὸς ἀλλήλους ποιῆ ἐχθρός ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή οὐδέ αὐτοῦ οὐς εἰρηνεύειν πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ, ὡς ἀρέσκει τῷ Θεῷ ποιεῖ τοῦτο. Ἐχθρός γάρ αὐτός πρῶτος ὧν ἑαυτοῦ καί τοῦ Θεοῦ, ἐχθροὶ καθεστήκασιν αὐτοῦ καί οἱ διὰ τῶν τοιοῦτων εἰρηνεύοντες. Οὐ γάρ ἐπίσταται πάντως ὁ ἐχθρῶδῶς πρὸς τινα διακείμενος τά τῷ ἐχθρῷ δοκοῦντα καί ἀρεστά ἑτέροις συμβουλεύειν ὀρθῶς καί τά ἐκείνου διδάσκειν αὐτοῦ ποιεῖν θελήματα, ἐπειδή καί αὐτό τοῦτο, τό ἀποκεχωρισμένως διάγειν ἐξ αὐτοῦ, ἀγνοίαν ἐμποιεῖ τῶν ἐκείνου καταθυμίων, οὐ μὴν ἀλλά καί, διὰ τό ἐμπαθῶς καί ἀπεχθῶς διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν μελέτην τε ἀένναον ἔχειν ἐναντίως τῶν ἐκείνου θελημάτων πορεύεσθαι, ἐθισμόν τινα ποιεῖ τοῦ εἰ καί ποτε θελήσει οὗτος ἑτέροις λαλῆσαι τά πρὸς θεραπείαν ἐκείνου τελούμενα μὴ εὐκόλως δύνασθαι. Καί εἰκότως. Ψυχὴ γάρ ἀφώτιστος, ὑπὸ τῶν παθῶν καί μάλιστα ὑπὸ τοῦ φθόνου κρατηθεῖσα καί φθονεῖν τινι μελετήσασα, οὐδέ ἑτέρου τινος ὑπερλαλοῦντος τοῦ φθονουμένου ἀκοῦσαι ἀνέχεται, μὴ ὅτι γε πρὸς θεραπείαν ἐκείνου καί διαπρᾶξαι τι ἢ κἄν ὄλως εἰπεῖν. Φύσεως γάρ ἰσχύν λαμβάνει παλαιωθέν πάθος καί κακοῦ μελέτη χρονίσασα εἰς ψυχὴν, ὡς μὴ δύνασθαι τοῦτο ἐξιαθῆναί ποτε. Ἐκ γάρ φωτός σκότος γίνονται οἱ τοιοῦτοι καί, ἐξ ἀγαθότητος εἰς πονηρίαν μεταπίπτοντες, νοσοῦσιν ἀνίατα.

Ὁ δέ γε Θεῷ συγκραθεὶς διὰ πίστεως καί ἐπιγνοῦς αὐτόν διὰ πράξεως, καί βλέπειν αὐτόν πάντως διὰ θεωρίας ἠξίωται. (41) Βλέπει δέ ἅ μὴ γράφειν ἰσχύω. Ὅρα γάρ ξένα τινὰ θεάματα ὁ νοῦς καί ὅλος φωτίζεται καί φωτοειδής γίνεται, νοεῖν δέ ἢ

λαλεῖν ταῦτα οὐκ ἰσχύει. Αὐτός μὲν γάρ ὁ νοῦς φῶς ἐστί καὶ βλέπει τὰ πάντα φῶς, καὶ τό φῶς ζῶν ἐστί καὶ ζωὴν τῷ ὀρώντι παρέχει. Βλέπει ἑαυτὸν καθόλου τῷ φωτὶ ἠνωμένον, καὶ ὀρῶν συστέλλεται καὶ ἔστιν ὡς ἦν. Κατανοεῖ τό φῶς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐξίσταται, καὶ ἐξιστάμενος βλέπει τοῦτο μακρὰν, στραφεῖς δέ μέσον πάλιν εὐρίσκεται τοῦ φωτός. Καί οὕτως τί εἶπη ἢ τί ἐν τῷ ὀρωμένῳ κατανοήσῃ, ὅπως ἀπορεῖ καὶ λόγων καὶ νοημάτων.

Τίς οὖν ἀκούων ταῦτα δὴ τὰ μυστήρια οὐ θαυμάσει καὶ θαυμάσας προσδράμη Χριστῷ; Τίς Θεοῦ τερατουργίας μὴ ποθήσῃ ἰδεῖν καὶ ἀγαπήσῃ τὸν δωρεάν διδόντα τὰ δῶρα ταῦτα καὶ ξένα χαρίσματα; Ὅντως κρεῖττον οὐδέν, ἀδελφοί, ἐν τῷ κόσμῳ ὡς τό μηδέν ἔχειν τοῦ κόσμου, μηδέ θέλειν τι πλεον τῆς ἀναγκαίας χρείας τοῦ σώματος. Χρείαν δέ ἀναγκαίαν ταύτην οἶδεν ὁ λόγος, ἄρτον καὶ ὕδωρ, ἱμάτιον καὶ σκέπη, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· “Ἐχοντες διατροφάς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα”. Εἰ δέ καὶ πλεον τι τούτων χρῆζομεν, πάντως ἐκεῖνος παρέξει ἡμῖν, ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὸν καὶ πιστεύουσιν, ὁ τὰ μείζω χάριτας καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας. Μόνον καταλείψωμεν τὰ ἄλλα πάντα τῆς προσκαιροῦ ζωῆς, δόξαν φημί τὴν κενὴν, τὸν φθόνον, τὴν εἰς ἀλλήλους ἔριν, τὸν δόλον, τὸν γογγυσμόν, τὴν ἐρίθειαν καὶ πάντα ὅσα τῷ Θεῷ ἀποτρόπαια καὶ εἰς κίνδυνον φέρει ψυχῆς. Ποθήσωμεν δέ ἐκ ψυχῆς ἃ κελεύει Θεός ἡμῖν κατασπάζεσθαι, (42) φτωχείαν πνευματικὴν, ἣν καλεῖ ὁ λόγος ταπεινώσιν, πένθος ἀένναον ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ, ἐξ οὗ πηγάζεται ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ παράκλησις καθ’ ὥραν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. Ἐκ τούτου γάρ πᾶσι τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἡ πραότης κατορθοῦται, πεινώσιν καὶ διψῶσιν τὴν δικαιοσύνην καὶ ζητοῦσιν αἰεὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν ἀνθρώπινον. Οὐ μόνον δέ ἀλλὰ καὶ τό γενέσθαι τινὰ ἐλεήμονα, καθαρὸν τὴν καρδίαν, εἰρήνης μεστόν καὶ εἰρηνοποιόν καὶ ἀνδρεῖον εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐντεῦθεν ἐστί ἐκ τοῦ πενθεῖν καθ’ ἐκάστην. Ἐντεῦθεν καὶ τό μισεῖν ἡμῖν ἐπιγίνεται τὰ κακά, ἐντεῦθεν ὁ θεῖος ζῆλος ἀνάπτεται εἰς τὴν ψυχὴν, ὅς οὐκ ἐᾷ ἡρεμῆσαι αὐτὴν ὅπως ἢ συνεκκλῖναι πρὸς τὰ κακά τοῖς κακοῖς, ἀλλὰ πληροῖ ταύτην ἀνδρείας καὶ δυνάμεως εἰς τό μέχρι τέλους ἐγκαρτερεῖν τοῖς δεινοῖς.

Φύγωμεν οὖν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Τί γάρ ἡμῖν καὶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀνθρώποις; Δράμωμεν, διώξωμεν, ἕως οὗ δραξόμεθα τινος τῶν ἐστώτων καὶ μὴ ῥεόντων. Τὰ γάρ πάντα φθείρεται καὶ ὡς ὄναρ παρέρχεται καὶ οὐδέν μόνιμον ἢ βέβαιον ἐν τοῖς ὀρωμένοις. Ὁ ἥλιος, τὰ ἄστρα, ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ πάντα παρέρχονται, μόνος δέ πάντων μένει ὁ ἄνθρωπος. Τί τοίνυν ἐκ τῶν ὀρωμένων δύναται ἡμᾶς ὠφελεῖσαι ἐν καιρῷ ἀνάγκης θανάτου, ἡμῶν ἀπερχομένων ἐντεῦθεν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν κατάπαυσιν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, αὐτῶν δέ ὀπισθεν καταλιμπανομένων; Εἰ δέ καὶ οὕτω τὰ ὀρώμενα παρελεύσεται, τί τό κέρδος ἡμῶν ἀπιόντων καὶ τό σῶμα καταλιμπανόντων νεκρόν; Ἀφ’ οὗ γάρ ἡ ψυχὴ καταλίπη τό ἴδιον σῶμα, (43) οὔτε βλέπειν δύναται δι’ αὐτοῦ οὔτε βλέπεσθαι παρ’ ἐτέρου, ἀλλ’ ἔκτοτε πρὸς μόνα τὰ ἀόρατα ἔχει καὶ φροντίς οὐδεμία ἐστίν αὐτῇ περὶ τῶν ὧδε, διπλοῦν ἐκεῖθεν ἐχούση τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα, ἢ βσιλείας οὐρανῶν καὶ αἰωνίου δόξης ἢ γεέννης πάλιν καὶ τιμωρίας πυρός. Ἐν γάρ τούτων εἰς κληρονομίαν αἰώνιον, κατ’ ἀξίαν ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα, ἀπολαμβάνει παρὰ Θεοῦ.

Τοιγαροῦν φύγωμεν, ἀξιῶ, διὰ ταῦτα τὸν κόσμον. Φύγωμεν τὴν ἀπάτην τοῦ βίου καὶ τὴν νομιζομένην εὐφροσύνην αὐτοῦ καὶ μόνῳ προσδράμωμεν τῷ ψυχοσώστῃ Χριστῷ. Τοῦτον σπουδάσωμεν εὐρεῖν τὸν πανταχοῦ παρόντα, καὶ εὐρόντες κρατήσωμεν προσπεσόντες τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτούς ἐν θερμῇ ψυχῆς ἀσπασώμεθα. Ναὶ παρακαλῶ, σπουδάσωμεν ἔτι περιόντες ἰδεῖν αὐτὸν καὶ θεάσασθαι.

Ἐάν γάρ αὐτόν ἀξιωθῶμεν ἐνταῦθα αἰσθητῶς ἰδεῖν, οὐκ ἀποθανούμεθα, θάνατος οὐ κυριεύσει ἡμῶν. Μή γάρ εἰς τό μέλλον ἐκδεξώμεθα τοῦτον ἰδεῖν, ἀλλά νῦν ἀγωνισώμεθα θεάσασθαι αὐτόν, ἐπεὶ καί Ἰωάννης ὁ Θεολόγος οὕτω φησίν· “Οἶδαμεν δέ ὅτι ἔχομεν τόν Θεόν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ”. Ὅσοι οὖν τήν πίστιν εἰς αὐτόν ἐκ τῶν ἔργων ἐδείξατε ἀρραγῆ καί βεβαίαν, τά παρ’ ἡμῶν ἄνωθεν ῥηθέντα ἀκριβῶς καί καλῶς διακρίναντες, ὁράτε μή λάθητε ἑαυτούς ἐν τῷ δοκεῖν Χριστόν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς, μηδέν ἔχοντες, καί κεναις ταῖς χερσίν ὑπεξέλθητε τόν βίον καί ἀκούσητε, ὅπερ ἀπεύχομαι, τῆς ἀπευκταίας ἐκείνης φωνῆς· “Ἄρανες ὁ δοκεῖ κατέχειν ὁ πονηρός, δότε τῷ πλείον ἔχοντι”, καί τότε κλαύσετε καί (44) καί πενήσητε καί λύπην ἔχετε εἰς αἰῶνα ἀπέραντον.

Ἄλλά μή γένοιτο φωνῆς ἀκοῦσαι καί τοιοῦτον παθεῖν τούς ἀπαρνησαμένους ἡμᾶς κόσμον ἅπαντα καί τά ἐν κόσμῳ καί προσδραμόντας Χριστῷ, γένοιτο δέ τάς ἐντολάς τηρήσαντας τοῦ Θεοῦ, διά δακρύων καί μετανοίας καθαρῆναι τās καρδίας ἡμῶν, ὡς ἄν καί τό θεῖον φῶς, αὐτόν τόν Χριστόν, ἐντεῦθεν ὀψώμεθα καί μένοντα ἐν ἡμῖν κτησώμεθα, καί διά τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος τρέφοντα καί ζωογονοῦντα ἡμῶν τās ψυχάς, καί ἀπογεύοντα τῆς ἐνηδόνου γλυκύτητος τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιωθῆναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί τοῦ ὅτι χρή καλῶς ὑποτάσσεσθαι καί μή ἐπιλανθάνεσθαι τῶν συνθηκῶν, ὧν πρός Θεόν συνεθέμεθα. Καί ὅτι οὐ δεῖ γογγίζεῖν ἐπί ταῖς παννύχοις ἀγρυπνίαις τῶν ὄρθρων.

Λόγος Γ΄. (45)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἀναμνησθέντες τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων οὕτω λεγόντων· “Μή κρίνετε καί οὐ μή κριθῆτε”, τούς ἄλλοτρίους βίους μηδαμῶς περιεργάζεσθε, ἃ δέ μᾶλλον λέγουσιν ἡμῖν οἱ ἱερεῖς ποιεῖν ποιεῖτε, κατά δέ τά ἔργα αὐτῶν μή ποιεῖτε, ὡς ἀκηκόατε. Διό πείσθητέ μοι ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, τῷ ἀναξίῳ, καί τήν ἐμήν ὀλιγοψυχίαν ῥαθυμίαν ἐάσαντες, φροντίσατε, παρακαλῶ, τῶν ψυχῶν ὑμῶν καί ἀόκνως τās ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ποιεῖν σπεύσατε· καί κατ’ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μή γογγίζετε, ὡς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξεργεθέντες τό μεσονύκτιον, ἀλλά μνησθέντες τοῦ εἰπόντος· “Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαι σοι ἐπί τά κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου”, εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ μᾶλλον καί τῷ ὑμᾶς εἰς τήν αὐτοῦ δοξολογίαν διυπνίσαντι καί χάριτε καί σκιρτήσατε, ὅτι μετά τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἠξιώθητε ἀνυμνεῖν τόν Θεόν. Ὁ γάρ ἐπί τῇ συνήθει συνάξει ἀγανακτῶν καί ἐπί τῷ μήκει τῶν (46) ἀναπεμπομένων ὕμνων δυσχεραίνων καί κατακλώμενος, οὗτος ἀληθῶς οὐκ οἶδεν ὡς γλυκέα τά λόγια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι τῶν ἀγαπώντων αὐτόν καί ὑπέρ μέλι καί κηρίον ἐν τῷ στόματι τῶν ἐπιγινωσκόντων αὐτόν, ἀλλ’ ὄλος σάρξ ὢν καί σαρκικόν ἔχων τό φρόνημα καί σαρκικωτέραν τήν αἴσθησιν, πνευματικῶς οὐ δύναται γεύεσθαι τῶν εἰς εὐεργεσίαν ἡμῖν δοθέντων ἀπό Θεοῦ, ἀλλά πάντα πικρά τά κατά Θεόν αὐτῷ φαίνονται, καί τό “Γεύσασθε καί ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος” οὐκ ἐπίσταται. Ὁ δέ τοῦτο μή ἐναργῶς ἐπιστάμενος, τῆς ἀγάπης καί τῆς γλυκύτητος τοῦ Χριστοῦ ἐναργῶς ἠλλοτριώται. Ὁ δέ τούτων ἄγευστος καί ἀλλότριος – φεῦ μοι, ἐμόν τό ἀτύχημα, ἰδιοποιεῖσθαι γάρ προστέταγμαί τά ἀλλότρια ἐχθρός ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καί ξένος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ποίαν γάρ ἄλλην, εἶπέ μοι, ἔξει ἐλπίδα ἢ τίνος ἄλλου ἀγάπην περιπλακῆσεται καί παραμυθίαν εὐρήσει ἢ

ένταυθα ἢ μετὰ θάνατον; Ὁ δὲ καὶ ἀντιλέγων καὶ καταστενάζων καὶ ἐπαρώμενος τοῖς αὐτόν διεγείρουσι πρὸς ὕμνον θεῖον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ, ποίαν ἀπολογία ἐύρησει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ ἑαυτῷ καὶ ἑτέροις σκάνδαλον ἀπωλείας γενόμενος;

Πιστεύσατέ μοι, πνευματικοὶ μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅταν ταῦτα ἀκούσω ἢ θεάσωμαι τινα ἐξ ὑμῶν διὰ ταῦτα δεινοπαθοῦντα, τοιαύτη θλίψει συνέχομαι καὶ τὴν καρδίαν μου δάκνομαι, ὡς αὐτῇ τῇ κολάσει δοκεῖν παραδίδοσθαι, καὶ χαρᾶς οὐκ ἐπαισθάνομαι οὐδεμιᾶς ἄλλης τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀπολέγομαι τὴν ζωὴν· καὶ κλαίω καὶ θρηνῶ, ὡς ἤδη κατακρινόμενος, καὶ τοὶ παρακαλῶν ὑμᾶς οὐκ ἀκούομαι, ἐπιτιμῶν (47) ἀποπέμπομαι, ἐλέγχων μισοῦμαι καὶ παιδεύων ἀντιπαιδεύομαι καὶ ὡς ἐχθρὸς ἐκδιώκομαι, καὶ ταῦτα ποιῶν ἀνάπαυσιν οὐ δύναμαι κτήσασθαι. Βουλευομαι παύσασθαι καὶ τὰ ἑμαυτοῦ μόνον σκοπεῖν κακὰ, ἀλλ' ὅταν τοῦτο στήσαι θελήσω, τότε ὡς φλόξ ἀνάπτεται ἡ καρδία μου καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς, ὁ ταπεινός, περιέχομαι καὶ ὀδυνᾶμαι τὰ ὑμετέρα τραύματα οὐχ ἦττον ἢ τοῖς ἰδίους μώλωψιν ἀλγύνεται ἕκαστος, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐγὼ φλέγομαι, καὶ τὸν βίον ἡγοῦμαι ἀβίωτον, καὶ θαυμάζειν μοι ἔπεισι πῶς εἰς τοιαύτην κατήλθομεν σκότῳσιν καὶ κατὰ τῶν ἰδίων ψυχῶν πάντα πράττομεν καὶ ἑαυτοὺς κατασφάζοντες ὡς ζῶντες ἀπολακτίζομεν, καὶ δεσμοῦντες τοῖς ἁμαρτήμασιν ἑαυτοὺς χαίρομεν καὶ τοὺς αἴροντας τὰ τοιαῦτα δεσμά κατεσθίομεν. Ἐάν κωλυθῶμεν παρά τινος μηδὲν κατὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαπράξασθαι, ὡς κύνες μαινόμενοι καθυλακτοῦμεν καὶ μεμφόμεθα αὐτόν, καὶ οὐ παυόμεθα μέχρις οὗ τὴν πράξιν ποιήσομεν καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπολέσομεν. Εἶτα καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐθισθέντες παράνομα, φυσικῶς, εἰπεῖν, κακοὶ γινόμεθα καὶ οὐκέτι ἀνανεῦσαι βουλόμεθα. Μοναχοὶ ἐπηγγειλάμεθα εἶναι καὶ πλεῖον τῶν κοσμικῶν ἐκακώθημεν. Πεινᾶσαι καὶ διψῆσαι καὶ κακοπαθῆσαι συνεταξάμεθα, καὶ ὑπὲρ ἑνὸς κλάσματος ἄρτου λογομαχεῖν καὶ βλασφημεῖν οὐκ αἰσχυρόμεθα, καὶ τότε ἴσως ἐπιζητουμένου παρ' ἡμῶν παρά τὸν ὠρισμένον καιρὸν τῆς τροφῆς. Πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, γονεῦσι, λέγω, καὶ ἀδελφοῖς καὶ φίλοις, ἤλθομεν ἀποτάξασθαι, καὶ τρέφειν μᾶλλον αὐτοὺς ἐκ τῶν τῆς μονῆς ἄρτων οὐ διαλιμπάνομεν. Ὡς ἐχθρόν τὸν κόσμον ἐφύγομεν, καὶ τοὺς τοῦ κόσμου καὶ τὰ τοῦ κόσμου πλέον ἢ (48) αὐτόν τὸν Χριστόν ἀγαπῶμεν.

Εἰπέ μοι, ἐρωτῶ σε, ἀδελφέ, πιστεύων εἶναι κρίσιν καὶ ἀνάστασιν καὶ ἀνταπόδοσιν τῶν βεβιωμένων, ἤλθες ἐν τῇ μονῇ ὁμολογῶν εἶναι Θεὸν μέλλοντα ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἢ οὐδέ τινα τούτων διέθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Τηρῆσαι τὰς συνθήκας ἃς συνέθου καὶ συνετάξω τῷ Χριστῷ ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων ἐλήλυθας, ἢ τοῦτο μὲν ὡς δεσμόν ἀδελφότητος δολίως προσεποιήσω, μέλος γενέσθαι τῆς ἐκκλησίας περιδρασσόμενος, τό δέ ὅλον ἦν σοι ἐν μελέτῃ κατεσκευασμένον, ἵνα λαμβάνης ἀνελλιπῶς τὰ πρὸς χορτασίαν καὶ γαστριμαργίαν χορτάσματα καὶ ζῆς βίον ἀμέριμνόν τε καὶ ἄπονον; Εἰ μὲν οὖν παρεγένου δοῦλος γενέσθαι Χριστοῦ καὶ ἡμέτερος ἀδελφός, φύλασσε, παρακαλῶ, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ θερμῶς δουλεύειν αὐτῷ προθυμήθητι, ἵνα φανῆς χριστανός ἀληθής ἐκ τῶν ἔργων καὶ ἀδελφός ἡμῶν φιλόθεος χρηματίσης, ἡμῖν ἐν πᾶσιν ἐξομοιούμενος· συγκακόπαθησον ὡς καλὸς στρατιώτης, ἵνα καὶ στεφανωθῆς καὶ συνδοξασθῆς, αἰωνίῳ δόξῃ ἐπευφραϊνόμενος. Εἰ δὲ τό πᾶν σχηματιζόμενος μὲν κουρεύεσθαι καὶ μοναχός γίνεσθαι ἤλθες, τρώγειν δὲ καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν ἐμελέτησας μόνον, ἔτοιμα τὰ πάντα εὐρίσκων δῆθεν ἐξ αὐτομάτου, ἄκουσον καὶ ἐγὼ σοὶ λέξω ἃ σοὶ μέλλουσιν ὑπαντῆσαι. Πρῶτον μὲν, ὃ καὶ μέγιστον, ἴσθι ὡς οὐ κατηλλάγης οὐδέ προσωκειώθης Θεῷ, ἀλλὰ ἐχθρὸς λελόγισαι αὐτοῦ καὶ ἐπίβουλος· καὶ πῶς δὲ οὐκ ἐπίβουλος, ἀλλὰ

μελετῶν ἐν καρδίᾳ καὶ ἄλλα ἐπὶ πάντων ἐπαγγελόμενος καὶ δοκῶν τὸν ἀλάθητον λανθάνειν Θεόν; Ἐκεῖνος: “Μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον, (49) τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε” διαρρήδην πᾶσιν ἐντέλλεται, σὺ δὲ διὰ τοῦτο ἀποκείρη, ἵνα μόνον ἀδελφός ὑπάρχῃς καὶ κοινωνός κτημάτων καὶ χρημάτων, ὧν ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ ὧν οὐκ ἐκυρίευσας. Ὁ ἀπόστολος παραινεῖ λέγων: “Ἐχοντες διατροφάς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα”, σὺ δὲ μηδέ εἰς αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ἀρκούμενος, κλέπτεις καὶ νοσφίζῃ τὰ τῆς μονῆς. Καὶ ἐν πᾶσι μὲν τοῖς πρὸς σωματικὴν ἡδονὴν καὶ θεραπείαν ὑπάρχουσιν ἀδελφόν σεαυτὸν εἶναι τῶν ἀπάντων ἀκαινοτόμητον βούλη καὶ τὴν ἰσότητα μετὰ τῶν κοπιώντων εἰς τὸ ἔργον Κυρίου προσαπαιτεῖς: ἐάν δὲ πρὸς νηστείαν ἢ ἀγρυπνίαν ἢ τῆξιν σώματος, ἔτι δὲ πρὸς πένθος ἢ εὐχήν ἀδιάλειπτον, παννύχους τε στάσεις καὶ ψαλμωδίας καὶ ὕμνους πνευματικούς ἴδῃς τινὰς τῶν ἀδελφῶν προθύμως ἑαυτοὺς γυμνάζοντας καὶ τρέχοντας ὅλη τῇ ψυχῇ καὶ προθέσει, ἀλλότριον σεαυτὸν εἶναι λέγεις καὶ ταῦτα ποιεῖν μὴ δύνασθαι: οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἀποκρυβόμενος καὶ μὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν σύναξιν, οἶει σεαυτὸν ὠφελεῖν. Ὡς τῆς ἄγαν σκοτώσεως καὶ ἀγνοίας καὶ τῆς ἀπάτης τῶν λογισμῶν σου! Καὶ τὸ χαλεπώτερον τούτου, ὅτι καὶ πειρασμῶν ἴχνος ἐάν ἐνώπιόν σου φανήσεται ἢ καὶ πρὸς δοκιμὴν σου μικρὰν τινα λύπην λυπήσῃ σε ὁ ἡγούμενος, καὶ αὐτὸ ἀπαρνητὸ ἔνδυμα, καθὰ πολλοὺς ἐγὼ λέγοντας ἤκουσα: “Μὴ γὰρ δούλος γενέσθαι τινός ἐλήλυθα ἢ διὰ τὸ ὑβρίζεσθαι παραγέγονα; “ Ὡς τῆς παραπληξίας!

Οὐκ ἤλθες κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἀγωνίσασθαι; Οὐκ ἐλήλυθας ἀναλαβέσθαι τὸν κατὰ τῶν παθῶν πόλεμον; Δι’ ἦν αἰτίαν στρατευθῆναι καὶ (50) τοῖς Χριστοῦ στρατιώταις καταταγῆναι ἠθέλησας; ἵνα σιτηρέσια ἐπίσης αὐτοῖς λαμβάνων καὶ ὀψώνια, ἀνάκεισαι ὡς οἱ ἐπὶ σκηνῆς τρυφῶντες καὶ μεθυσκόμενοι; Ἐάν ταῦτα λογίζῃ, οὐαὶ σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅταν ὁ Χριστός ἔλθῃ ἐκάστῳ ἀποδοῦναι κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ὅταν ἐκζητήσῃ ἀπὸ τῶν μοναχῶν, τῶν συνταξαμένων αὐτῷ ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων, τὰς συνθήκας ἃς συνέθεντο ποιῆσαι καὶ διαφυλάξαι ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ. Τί γὰρ καὶ ἐρωτώμενοι ἀποκρινόμεθα; Οὐχί: τί προσήλθομεν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ καὶ τῇ ἀγίᾳ συνοδίᾳ ταύτῃ, ποθοῦντες τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν ἀγγελικὴν ἀσπάσασθαι πολιτείαν; Τί οὖν πρὸς ταῦτα ἀνθυποφέρομεν; οὐχί τὸ “Ναί, τίμιε πάτερ”; Ὁ δὲ ἱερεὺς τί πρὸς ἡμᾶς φησι πάλιν; “Γινώσκετε, ἀδελφοί, ὅτι ἐφ’ ὅσον ἐληλύθατε καταριθμηθῆναι τοῖς δούλοις τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἐτοιμάσατε ἑαυτοὺς εἰς πειρασμούς. Ἔσεσθε γὰρ εἰδότες ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν μᾶλλον πᾶσαν μηχανὴν ὁ ἐχθρὸς κινήσει καθ’ ὑμῶν. Δεῖ οὖν ὑμᾶς πεινᾶσαι καὶ διψῆσαι καὶ ριγαῶσαι, ἀτιμασθῆναι τε καὶ ἐμπτυσθῆναι, ραπισθῆναι τε καὶ χλευασθῆναι καὶ πάντα τὰ κατὰ Θεὸν λυπηρὰ ὑπομεῖναι”. Ἄρα τί πρὸς ταῦτα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα; Οὐχί πάντα παθεῖν καὶ ὑπομεῖναι ἐπαγγελόμεθα, καὶ τὸ “Ναί, τίμιε πάτερ” κατὰ πᾶσαν ἐρώτησιν τῶν τῆς ὑπομονῆς παθημάτων φεγγόμεθα; Οὐχί ἐγκράτειαν καὶ ἀγρυπνίαν καὶ προσευχὴν καὶ ὑπακοὴν μέχρι θανάτου τῷ προεστώτι καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι φυλάξαι ὁμολογοῦμεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων; Καὶ νῦν, ὡς οὐδενός ὄντος τοῦ μέλλοντος ἀπαιτῆσαι ἡμᾶς τὰς συνθήκας ταύτας ἃς συνεθέμεθα, (51) οὕτω διακείμεθα, ἐν ἀφοβίᾳ Θεοῦ διάγοντες καὶ καταφρονήσει τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, κατεπαιρόμενοι οὐ μόνον ἀπάσης τῆς λοιπῆς ἀδελφότητος, ἀλλὰ καὶ τῶν προεστώτων ἡμῶν, γογγύζοντες, ἀντιλέγοντες, καταρώμενι, ῥαθυμοῦντες καὶ πάντα ποιοῦντες, ὅσα μισεῖ Θεὸς καὶ ὅσα εἰς γέενναν πυρός ἀπολλύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς.

Ποῦ τοιοῦτον ἀπό τοῦ αἰῶνος ἠκούσθη μηχανῆς ἔργον; Ποῖος δαίμων τρόπον ἀπωλείας κατά τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπινοήσῃ μείζονα τούτου; Μᾶλλον δέ τί πλεῖον καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες μεριμνήσουσιν ἢ φροντίσουσι; Τῷ γάρ θελήματι τῆς σαρκός ὀρῶντες οἱ δαίμονες κατεχομένους ἡμᾶς, τόν θάνατον βλέπουσι περιφέροντας· καί τίνος ἄλλου χάριν καθ' ἡμῶν αὐτοί ἐκστρατεύουσιν; Ἄπας γάρ ὁ πόλεμος τῶν δαιμόνων διά τοῦτο καθ' ἡμῶν φέρεται, ὅπως ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καί τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀλλοτριώσωσι χάριτος τούς πειθόμενους αὐτοῖς. Ἄλλ' ἡμεῖς καί πρό τῆς ἐκείνων πάλης ἑαυτούς ἡμᾶς, ὡς ὀρῶ, τῆς τοιαύτης ἀπεστερήσαμεν δωρεᾶς, καταλιπόντες τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς καί μηδέ ζητῆσαι αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς ποτε προθυμούμενοι. Εἰ γάρ ἐζητοῦμεν αὐτόν, οὐκ ἄν οὕτω ῥαθύμως καί ἀμελῶς ἐβιοῦμεν. Ἐάν τά οὐράνια ἐφροντίζομεν, οὐκ ἄν περί τά γήινα τσοαύτην σπουδήν ἐποιοῦμεν. Ἐάν περί τῶν ἀφθάρτων διεννοοῦμεθα, οὐκ ἄν ἐκεχήναμεν εἰς τά ῥέοντα καί φθαρτά. Ἐάν τῶν αἰωνίων ἐφιέμεθα, οὐκ ἄν τῶν προσκαίρων οὕτως ἀντεποιοῦμεθα. Ἐάν τόν Θεόν ἠγαπῶμεν, οὐκ (52) ἄν τούς πρός αὐτόν ἡμᾶς ὀδηγοῦντας οὕτως ἀπεστρεφόμεθα. Ἐάν τάς ἀρετάς περιεποιοῦμεθα, οὐκ ἄν τούς διδασκάλους τῶν ἀρετῶν ἐβδελυσσόμεθα. Ἐάν τήν νηστείαν ἄσμενοι ἠσπαζόμεθα, οὐκ ἄν ποτε διά βρωμάτων ἢ πομάτων ἔνδειαν ἐγογγύζομεν. Ἐάν ἐγκρατεῖς τῶν παθῶν εἶναι ἠγωνιζόμεθα, οὐκ ἄν ἀκρατῶς ταῖς ἡδοναῖς ἐνεδίδομεν. Ἐάν πίστιν εἶχομεν ὀρθήν καί βεβαίαν, οὐκ ἄν τά τῶν ἀπίστων ἔργα διεπραττόμεθα. Ἐάν φόβον Θεοῦ εἰς τάς καρδίας ἡμῶν εἶχομεν, οὐκ ἄν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ἀρετήν θεάρεστον ἀντεπίπτομεν. Ἐάν ταπεινώσιν ἐκτησάμεθα, οὐκ ἄν τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων κατεπαιρόμεθα. Ἐάν ἀγάπην ἀληθινήν κτήσασθαι ἠξιώθημεν, καί τόν Θεόν ἄν ἐγνωρίζομεν καί οὐ μόνον παιδεύεσθαι, ἀλλά καί ἀτιμάζεσθαι καί τύπτεσθαι καί ἀδικεῖσθαι καί ἐπηρεάζεσθαι καί πάντα πειρασμόν, πᾶσαν θλίψιν προθύμως ὑπομένειν διά τόν Χριστόν ἠθελήσαμεν.

Νυνί δέ τοσοῦτον τοῖς πάθεσι κατεσχημένοι τελοῦμεν καί ἐν τσοαύτῃ σκοτώσει καί ἀγνοίᾳ τυγχάνομεν, ὅτι οὐδέ ἐν οἷς ἐσμεν αἰσθανόμεθα, οὐδέ ὅτι κακῶς πράττομεν ἐπιστάμεθα. Διά τοι τοῦτο καί ἔάν παρά τινος ὑπομνησθῶμεν περί τινος ἀμαρτίας, ὡς μή ἀκηκοότες ποτέ τάς τῶν χριστιανῶν Γραφάς οὕτως ἀποκρινόμεθα· “Καί ἄρα γε ἀμαρτία ἢ πρᾶξις αὕτη ἐστὶ; Καί τίνος χάριν ἢ καί διά τί ἀμαρτία λογίζεται; Ματαίως τοῦτο παρά τινων ἀμαρτία ὀνομάζεται. Εἴθε τάς μείζονας ἐφυλαξάμεθα πράξεις· περί γάρ τούτων τῶν μικρῶν τήν πολλήν ὁ Θεός ἀκρίβειαν οὐ μή ἐνδείξεται”. Καί ταῦτα τίνες; Οἱ μοναχοί, οἱ δευτέραν ὁμολογίαν καί συνθήκην μετά τοῦ Θεοῦ ποιησάμενοι, οἱ τήν στολήν ὡς ἀρετήν καί τό ὄνομα ἀντί ἀγιότητος περιφέροντες, οἱ κόσμον καί τά ἐν κόσμῳ (53) ἀποβαλέσθαι Χριστῷ συνταξάμενοι, οἱ γονεῦσι καί φίλοις ὁμολογήσαντες ἀποτάξασθαι, οἱ ὡς Θεῷ τῷ πνευματικῷ αὐτῶν πατρί συνταξάμενοι ὑποτάσσασθαι, οἱ μέχρι καί βλέμματος καί ἀργοῦ ρήματος τήν ἀκρίβειαν καί ἄσκησιν ἐπαγγειλάμενοι, τό φθονεῖν ἢ λαιδορεῖν ἢ γογγύζειν ἢ ἀντιλέγειν ἢ ψεύδεσθαι καί ἰδιορρυθμεῖν καί ὀμνύειν ἢ τι τῆς μονῆς κρυφίως νοσφίζεσθαι ἢ καί διδόναι ἐτέρῳ ἄνευ βουλῆς τοῦ προεστῶτος ἀμαρτίαν οὐ κρίνουσι. Πρός τούτοις, οὐδέ τό κακῶς διοικεῖν τά ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς πράγματα, οἷον ἢ προσπαθῶς τι ποιεῖν ἐν αὐτοῖς ἢ ἐμπαθῶς ἢ δολερῶς ἢ φθονερῶς ἢ ἀσυνειδήτως καί κατά πραγματείαν, ἠγοῦνται εἶναι τό σύνολον ἀμαρτίαν.

Οὐ φρίττεις, ἄνθρωπε, τοῦ Θεοῦ ἀκούων καθ' ἐκάστην σοι λέγοντος διά πάσης τῆς θείας Γραφῆς· “Λόγος σαπρός μή ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. Ἀμήν γάρ λέγω ὑμῖν, καί ὑπέρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσετε καί ὑπέρ ψυχροῦ ὕδατος μισθόν λήψετε”; Οὐκ ἀκούεις ὅτι καί ἐννοιῶν καί λογισμῶν καρδίας κριτής ἐστὶν ὁ Θεός;

Τί γάρ φησιν; “Ο έμβλέψας γυναικί πρός τό έπιθυμήσαι, ήδη έμοίχευσεν αύτήν έν τή καρδία αύτοϋ”. Είδες πώς μοιχός κρίνεται ό πρός έπιθυμίαν έμβλέπων εις πρόσωπόν τινος; Ούτως ίσθι βεβαίως, ώ άνθρωπε, ότι και ό έπιθυμία χρημάτων κρατούμενος φιλάργυρος κρίνεται, ει και μηδέν έτερον τό σύνολον κέκτηται, και ό βρωμάτων πολυτελών και πολλών όρεγόμενος γαστρίμαργός έστιν, ει και δι’ ένδειαν άρτω μόνω και ύδατι τρέφεται, και πόρνος ό τοίς λογισμοίς επί πολύ (54) συνδυάζων και μολυνόμενος, ει και πρόσωπον ανθρώπου ποτέ μη θεάσεται. Ούτω και ό λέγων έν τή καρδία αύτοϋ “Κακώς έπράχθη τοϋτο και παραλόγως εκείνο γέγονε” και “Διά τί τό και τό γέγονεν; ίνα τί δέ και εκείνο ου γέγονε;” μή πλανηθής, καταλαλητής έσται και ως κατακρίνων κριθήσεται, κών μή εκβάλη ρήμα εκ του στόματος αύτοϋ, μηδέ ακούση τις τήν φωνήν αύτοϋ.

Μή πλανήσθε, αδελφοί μου, φιλόστοργος έστιν ό Θεός και ελεήμων και εύσπλαχνος, κάγω μαρτυρών όμολογώ και τή αύτοϋ εύσπλαχνία θαρρώ σώζεσθαι. Πλήν γινώσκετε ότι τούς μή μετανουήσας και μετά πάσης ακριβείας και φόβου πολλοϋ τηροϋντας τάς αύτοϋ έντολάς, ουδέν ώφελήσει, αλλά και χειρον μάλλον τών άπίστων έθνών και άβαπτίστων αύτούς τιμωρήσεται. Μή πλανήσθε, ώ αδελφοί, μηδέ μικρά ύμιν τινά τών άμαρτημάτων φαιnéσθωσαν και ως μη τοσαύτην βλάβην έμποιοϋντα ταίς ήμετέραις ψυχαίς καταφρονείσθωσαν παρ’ ήμών. Μικροϋ γάρ και μεγάλου άμαρτήματος διαφοράν ουκ έπίστανται οι εύγνώμονες δοϋλοι, αλλά κών μέχρι βλέμματος ή έννοίας ή λόγου πταιίσωσιν, ως εκπεπτωκότες τής του Θεοϋ άγάπης διάκεινται, όπερ και άληθές ειναί πείθομαι. Ό γάρ έξω του θείου θελήματος μικρόν τι ένθυμηθείς και μη εύθύς, τήν του λογισμοϋ προσβολήν εκδιώξας, μετάμελος γένηται, αλλά καταδεξάμενος κρατήσεται τήν έννοιαν, εις άμαρτίαν αύτοϋ λογίζεται κών έν άγνοία του κακόν ειναί τοϋτο λογίζεται. Έλθόντος γάρ του νόμου, ήγουν τής τών άγίων Γραφών διδασκαλίας, τό μέν έν άγνοία κατεχόμενον κακόν άνέζησε και ή άμαρτία έν έμοί (55) εύρέθη οϋσα, έγώ δέ νεκρός και του καλοϋ ξένος γέγονα.

Χρή τοίνυν πάντας τούς έπερχομένους ήμιν λογισμούς διακρίνειν καλώς και άντιπαρατιθέναι αύτοίς τάς μαρτυρίας εκ τών θεοπνεϋστων Γραφών και από τής διδασκαλίας τών πνευματικών και άγίων πατέρων και, ει μέν συνάδοντας ταύταις και ίσοδυναμοϋντας εύρίσκομεν αύτούς, πάση δυνάμει τούτους κρατείν και εις έργον θαρροϋντας έξάγειν· μή συμφωνοϋντας δέ τω λόγω τής άληθείας, μετ’ όργής πολλής αύτούς έξ έαυτών αποπέμπεσθαι, καθά γέγραπται· “Οργίσεσθε και μη άμαρτάνετε”. Ός γάρ μίasma και θανάτου κέντρον, ούτως εκφεύγειν δεϊ τήν έγγινομένην εκ τών έμπαθών λογισμών εισβολήν. Πολλής οϋν ήμιν χρεία τής νήψεως, πολλής τής σπουδής, πολλής τής τών θείων Γραφών έρεύνης. Τήν γάρ έξ αύτών ώφέλειαν έμφαίνων ήμιν ό Σωτήρ έλεγεν· “Ερευνάτε τάς Γραφάς”. Έρευνάτε και μετά πολλής ακριβείας και πίστεως κατέχετε τά λεγόμενα, όπως ακριβώς εκ τών θείων Γραφών έπιστάμενοι τό του Θεοϋ θέλημα, δύνησθε τό καλόν διακρίνειν άπταιίστως από του χειρόνος και μη παντί πνεύματι ύπακούειν, μηδέ τοίς βλαβεροίς συμπεριφέρεσθαι λογισμοίς. Πληροφορήθητε, αδελφοί μου, ότι ουδέν ούτως εύκολον εις τό σωθήναι ήμας ως τό έπακολουθείν τοίς του Σωτήρος θείοις προστάγμασι. Πλήν όμως πολλών ήμιν δεϊ τών δακρύων, πολλοϋ του φόβου, πολλής τής ύπομονής και έπιμόνου εύχής, ίνα κών ενός δεσποτικού ρήματος (56) δύναμις αποκαλυφθής ήμιν, όπως γνώμεν τό έν μικροίς λόγοις κεκρυμμένον μέγα μυστήριον και μέχρι θανάτου και ύπερ μιās κεραίας τών έντολών του Θεοϋ τάς ψυχάς ήμών θήσωμεν. Ό γάρ του Θεοϋ λόγος ως μάχαιρα δίστομός έστιν, αποτέμνουσα και

ἀποχωρίζουσα τὴν ψυχὴν ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἐπιθυμίας τε καὶ αἰσθήσεως· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ὡς πῦρ φλέγον γίνεται, διεγείρων ἡμῶν τὸ πρόθυμον τῆς ψυχῆς καὶ ποιῶν ἡμᾶς τοῦ καταφρονεῖν πάντων τῶν λυπηρῶν τοῦ βίου καὶ ἠγεῖσθαι χαρὰν πάντα πειρασμὸν ἐπερχόμενον, καὶ τὸν φοβερόν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις θάνατον, ὡς ζωὴν καὶ ζωῆς πρόξενον, ἐπιθυμεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι.

Διό, παρακαλῶ, ἀνανήψωμέν ποτε, ἀδελφοί μου, καὶ ἀλλήλους διεγείροντες, τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου, πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τοῦ καλοῦ, δράμωμεν σπουδαίως, σπεύσωμεν προθύμως καὶ ζεύσῃ τῇ προθυμίᾳ χωρισθῶμεν τῇ ἀπροσπαθείᾳ τοῦ κόσμου, ἐνωθῶμεν τῇ ταπεινώσει τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις· ἀποδυσώμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῇ ἐκκοπῇ τοῦ γεώδους θελήματος καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ἐνδυσώμεθα τὸν νέον Ἀδάμ, Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀὔλου προσευχῆς, τοῖς διηνεκέσι δάκρυσιν ἀποσμηξάντες ἑαυτοῦς. Ὡραν καθ' ὥραν καὶ ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἀνακαινίζεσθαι ποιήσωμεν ἑαυτοὺς διὰ μετανοίας, ἵνα καὶ πολεμεῖν διδαχθῶμεν καὶ παλαίειν τοῖς ἀεὶ πολεμοῦσιν ἡμῖν ἐχθροῖς δαίμοσιν. Ὁ γὰρ τὰ εἰρημένα ὄπλα μηδέπω κτησάμενος, ἐν καιρῷ πολέμου στήναι οὐ δύναται, μᾶλλον δὲ ἐν πάσῃ ὥρᾳ τιτρώσκειται. (57) Γυμνός γάρ ὑπάρχων τῶν ὄπλων ἐκείνων, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ διάγειν οὐ δύναται, ἐπειδὴ οὐχ ὁμοίως τῶν ἔξω πολέμων καὶ ὄπλων καὶ ὁ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς πόλεμος, ἀλλὰ πολὺ ἐκείνου φρικωδέστερος οὗτος. Ἄνθρωποι γὰρ πρὸς ἀνθρώπους μαχόμενοι, ποτὲ μὲν πολεμοῦσι μετὰ τῶν ὄπλων, ποτὲ δὲ ὑπαναχωροῦσι καὶ παύονται, καὶ ἄρματα ρίπτουσι καὶ ὑπνου μεταλαμβάνουσι καὶ τροφῆς μετὰ ἀδείας ἀπάσης, καὶ ὀχυρώμασι πολλακίς ἑαυτοὺς περικλείουσι καὶ ἄλλοι ἀντ' ἄλλων τὴν φυλακὴν ἐμπιστεύονται, ὅθεν καὶ φυγῇ τις χρησάμενος σέσωσται, καὶ κρατηθεὶς ἴσως οὐ τεθανάτωται, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν περιδόξῃ δουλείᾳ ἀνταλλαξάμενος, περιφανέστερος ὦφθη καὶ μᾶλλον ἐπλούτησεν. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διηνεκῆς τυγχάνει ὁ πόλεμος καὶ διηνεκῶς ἀνάγκη περιβεβλησθαι τοῖς τοῦ Χριστοῦ στρατώταις τὰ ἑαυτῶν ὄπλα. Οὐκ ἔνι γὰρ ἐν νυκτί ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τοῦτον τὸν πόλεμον παύσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐσθιόντων ἡμῶν καὶ πινόντων καὶ κοιμωμένων καὶ ὀτιοῦν ἐργαζομένων, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης τυγχάνομεν. Ἀσάρκους γὰρ ἔχομεν ἐχθρούς, οἵτινες καὶ κατὰ πρόσωπον ἡμῶν διηνεκῶς ἴστανται, εἰ καὶ μὴ βλέπονται παρ' ἡμῶν, καὶ σκοποῦσιν ἀκριβῶς εἴ που εὔρειν δυνηθῶσι μέλος ἡμῶν ἄσκεπον τοῦ ἐμπῆξαι τὰ αὐτῶν βέλη καὶ θανατῶσαι ἡμᾶς. Καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀπὸ τειχῶν αἰσθητῶν καὶ ὀχυρωμάτων ἑαυτὸν περιφυλάξει δυνάμενος καὶ κἂν μίαν ὥραν ἀποκρυβῆναι καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι καθ' ἑαυτὸν ἢ φυγῇ χρῆσασθαι καὶ σωθῆναι, οὐδέ ἄλλον ἀντ' ἄλλου τοῦτον τὸν πόλεμον ἀναδέξασθαι, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῦ πολεμῆσαι τοῦτον τὸν πόλεμον, καὶ ἢ νικήσαντά τινα ζῆσαι ἢ πληγέντα ἀποθανεῖν ἀναμφιβόλως.

(58) Πληγὴ δὲ πρὸς θάνατόν ἐστι πᾶσα ἀμετανόητος καὶ ἀνεξαγόρευτος ἀμαρτία καὶ τὸ εἰς ἀπόγνωσιν τινὰ ἐμπεσεῖν, ὅπερ τῆς ἡμετέρας ἐστὶ προαιρέσεως καὶ θελήσεως. Εἰ γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς οὐ προδώσωμεν τῷ τῆς ἀμελείας βόθρῳ καὶ ἀπογνώσεως, οὐδὲν οὐδαμῶς οἱ δαίμονες ἰσχύσουσι καθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πληγῆναι ἡμᾶς, ἐάν θέλωμεν, ἀνδρειότεροι καὶ ἐμπειρότεροι διὰ θερμῆς μετανοίας γινόμεθα. Μετὰ γὰρ τὸ πληγῆναι καὶ θανεῖν πάλιν ἀναστῆναι καὶ πολεμεῖν, τῶν γενναιοτάτων καὶ ἄγαν ἀδρείως ἐστίν, ὅπερ καὶ πολλοῦ ἄξιόν ἐστι καὶ θαύματος πλήρες. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλήγους ἡμᾶς διατηρηθῆναι οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ ἀθανάτους εἶναι ἢ θνητούς τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ. Μὴ ἀπογινωσκόντων γὰρ ἡμῶν, οὐ τεθνηξόμεθα, θάνατος οὐ κυριεύσει ἡμῶν, ἀλλὰ ἐσόμεθα ἀεὶ δυνατοί, τῷ παντοδυνάμῳ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν ἐν μετανοίᾳ προσφεύγοντες.

Διό δὴ τοῦτο παρακαλῶ ἑμαυτὸν τε καὶ πάντας ὑμᾶς πᾶσαν σπουδὴν, πᾶσαν ἀνδρείαν ὑπομονῆς καὶ καρτερίας διὰ τῶν ἀγαθῶν ἐπιδείξασθαι πράξεων, ἵνα διὰ πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν καὶ προσταγμάτων ὀδεύοντες, ἐν προθυμίᾳ ψυχῆς εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς καταστήσωμεν ἐν ἀγωγίμοις τοῦ Πνεύματος, καὶ τῇ μιᾷ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι παραστήναι καὶ προσκυνῆσαι καταξιωθῶμεν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως. Καὶ ἐκ ποίων ταύτην ἔργων κτήσασθαι δυνατόν. Καὶ ὅτι ἄνευ δακρῶν ἀδύνατον εἰς καθαρότητα καὶ ἀπάθειαν ἔλασαι τινά.

Λόγος Δ΄. (59)

Ἐπειδήπερ, πατέρες καὶ ἀδελφοί, τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Στουδιώτου τὰ θεόπνευστα τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πράξεων ἀναγινώσκετε συγγράμματα, ἅπερ ἐκεῖνος εἰς πολλῶν ὠφέλειαν ἐξέθετο θείῳ κινούμενος Πνεύματι, μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ὑπερφῶν κατορθωμάτων καὶ τοῦτο ρητῶς οὕτως, καθὼς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐκεῖνος ἀπαραβάτως ἐφύλαξεν, ἔγραψε καὶ ἐδίδαξε λέγων· “Ἀδελφέ, ἄνευ δακρῶν μὴ κοινωνήσῃ ποτέ”. Τοῦτο οἱ ἀκροαταὶ ἀκούσαντες – πολλοὶ γάρ παρήσαν οὐ μόνον λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ τῶν ὀνομαστῶν καὶ περιδόξων ἐπ’ ἀρετῇ, ἐθαύμασαν ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ ἀλλήλοις ἐνατενίσαντες εἶπον, ὡς ὑπομειδιῶντες, ὁμοθυμαδὸν μιᾷ τῇ φωνῇ· “Λοιπὸν ἡμεῖς οὐδέποτε κοινωνήσωμεν, ἀλλὰ μείνωμεν ἅπαντες ἀκοινωνήτοι! “.Τούτων ἀκούσας ὁ ἄθλιος ἐγὼ καὶ ταλαίπωρος, κατ’ ἰδίαν τε μνησθεὶς ἐκείνων αὐτῶν τῶν ταῦτα εἰπόντων καὶ τῶν ῥημάτων αὐτῶν καὶ διαπονηθεὶς, ἔκλαυσα πικρῶς, ἐν ὀδύνη καρδίας μου λέγων οὕτως ἐν ἑμαυτῷ· (60) “Ἄρα γε οὕτω περὶ τοῦ πράγματος ἀληθῶς διακείμενοι καὶ ὡς ἀδύνατον εἶναι τοῦτο ἀπὸ ψυχῆς λογισάμενοι, εἶπον ἅ εἶπον; ἢ ὡς μικρὸν τι μᾶλλον κατόρθωμα λογισάμενοι τό κατά τὸν καιρὸν τῆς κοινωνίας κλαῦσαι μόνον, τοῦ ῥήματος κατεγέλασαν; “. Πάντως γάρ εἰ μὴ καθ’ ἐκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα ἔργον ἔχει τό κλαίειν τις ἐνώπιον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐδέ ὅτε τῶν θείων μυστηρίων μεταλαβεῖν βουληθῇ, κἄν ὀπωσοῦν πενθῆσαι ἢ κλαῦσαι ἰσχύσει κατὰ Θεόν καὶ δακρῶν κατενεγκεῖν σταλαγμούς· πῶς γάρ, ἐάν μὴ κατ’ οἰκονομίαν τινὰ ἄρρητον ἢ σύμβασιν ἐξ αἰτίας τινός σπανίως ἐπέλθῃ τινί; ὃ οὐδέ θαυμαστόν μοι δοκεῖ, ὅπου γε πολλοὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἔκλαυσαν ὁμοῦ καὶ ἐδάκρυσαν (οἶμαι δέ οὐ πολλοί, ἀλλὰ λίαν ὀλίγοι καὶ εὐαρίθμητοι). Εἰ δέ καὶ τοῦτο ἀδύνατον πάντῃ λογίζονται, τό μετὰ δακρῶν καθ’ ἐκάστην μετέχειν τῶν φρικτῶν μυστηρίων, φεῦ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, βαβαί τῆς ἀναληθσίας, οἶμοι τῆς ἀνοίας τῶν ταῦτα λεγόντων καὶ ἀμελείας καὶ τῆς πωρώσεως. Εἰ γάρ ἑαυτοὺς ἔκρινον, οὐκ ἂν ὑπὸ τῶν ἰδίων λόγων ἐκρίνοντο· εἰ μετανοίας ἐπεμελοῦντο, οὐκ ἂν ἀδύνατον εἶναι ποτε τοῦτο ἀπηρεύξαντο· εἰ πράξις μετήρχοντο ἔγκαρπον, οὐκ ἂν ἄγευστοι τοῦ τοιοῦτου καλοῦ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ ὅλως ἐτύγχανον· εἰ φόβον Θεοῦ ἐν καρδίᾳ ἐκτήσαντο, οὐ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων δυνατόν εἶναι τό πενθεῖν καὶ κλαίειν διεμαρτύραντο, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ εἰ οἶόν τε.

Διό καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην περὶ τούτου πληροφορῆσαι βουλόμενος, ὡς πρὸς ἐκείνους αὐτοὺς τοὺς οὕτως εἰπόντας τὸν λόγον ποιούμενος, διερωτήσαι προήρημαι· (61) “Εἵπατέ μοι, ᾧ βέλτιστοι ἀδελφοί, διὰ τί τοῦτο ἀδύνατον; “Ἐπειδή, φησὶν, οἱ

μέν εύχερώς καί έξ έτοίμου πρός κατάνυξιν έχουσιν, οί δέ σκληροκάρδιοί τινες καί λιθοκάριοι όντες, ούδέ τυπτόμενοι κατανύσσονται. Οί ούν ούτως έχοντες, πώς κλαίειν καί πενθεΐν δύνανται καί μετά δακρύων άεί κοινωνεΐν; Άλλά καί οί ίερείς αύτοί τήν θείαν καί άναΐμακτον λειτουργίαν έπιτελοΐντες, πώς δύνανται κλαίειν;” “Αυτό ούν τοϋτο τό εΐναι σκληρούς, ώς φατε, καί πρός κατάνυξιν δυσκινήτους, πόθεν αύτοΐς, εΐπατε εΐ έπίστασθε, προσεγένετο; Εΐ δ’ άγνοεΐτε, μικρόν τι τοϋ ύψους ύμών άνεπαισχύντες ύφέντες καί τήν άκοήν εύμενώς ύποκλίναντες, μή άπαξιώσητε μαθεΐν έξ έμοϋ τοϋ έσχάτου. Γέγραπται γάρ· “Εάν δέ τῷ έσχάτῳ άποκαλυφθῆ, ό πρῶτος σιγάτω “.

“Πόθεν ούν, φησίν, ό μέν σκληρός, ό δέ εύκατάνυκτος;” Άκουσον. Έκ προαιρέσεως ό μέν άγαθής, ό δέ φαύλης· καί έξ έννοιών ό μέν πονηρών, ό δέ τοιούτων· καί έκ πράξεων ό μέν έναντίων, ό δέ φιλοθέων. Καί εΐ δοκεΐ, σκόπησον καί εύρήσεις άπαντας τούς έξ αίώνος διά μόνων τών τριών τούτων, ότι πολλοί έξ άγαθών έγέγοντο πονηροί καί έκ πονηρών άγαθοί. Πόθεν γάρ ίνα άνωθεν αύτούς έπαριθμήσωμαι , ό Έωσφόρος έξέπεσεν; ούχί προαιρέσει καί λογισμῶ συγκαταθέμενος πονηρῶ; Πόθεν ό Κάϊν άδελφοκτόνος έγένητο; ούχί τῆ πονηρᾶ προαιρέσει έαυτόν τοϋ Ποιητοϋ προτιμήσας καί λογισμοΐς πονηροΐς έξακολουθήσας, τῷ φθόνῳ έκδοτος γέγονε καί τόν φόνον εΐργάσατο; Πόθεν δέ ό Σαούλ εζήτη κρατῆσαι καί άποκτεΐναι τόν Δαυΐδ, όν ώς έαυτόν έτίμα τό πρότερον καί ύπερηγάπα ώς εύεργέτην; (62) έκ φύσεως ἢ έκ πονηρᾶς προαιρέσεως; εύδηλον ότι έκ πονηρᾶς προαιρέσεως· έκ φύσεως γάρ ούδεις έγένητο πονηρός, έπειδή ούδέ πονηρῶν έργων ποιητής ό Θεός, αλλά λίαν καλῶν, μάλα δή άγαθός ών καί τοϋτο ού θέσει καί προαιρέσει, αλλά φύσσει καί άληθεία. Πρός τούτοις πόθεν ό μέν εΐς ληστής, ό συσταυρωθείς τῷ Δεσπότῃ Ίησοϋ Χριστῷ, έλεγεν· “Εΐ Υίός εΐ τοϋ Θεοϋ, σῶσον σεαυτόν καί ἡμᾶς”, ό δέ έτερος αύτῷ άνθυπέφερεν· “Ούδέ φοβῆ σύ τόν Θεόν; ότι ἡμεΐς μέν δικαίως, άξια γάρ ών έπράξαμεν άπελάβομεν, ούτος δέ ούδέν άτοπον έπραξε”; Πόθεν, εΐπέ μοι, ό μέν ταϋτα, ό δέ εκείνα εφθέγγατο; καί ό μέν έδικαιώθη, ό δέ κατεκρίθη; Ούχί έκ προαιρέσεως έκαστος καί λογισμῶν ό μέν άγαθῶν, ό δέ πονηρῶν; Έκ τούτων γάρ καί ό μέν άπιστίαν, ό δέ πίστιν κτησάμενος έλεγε· “Μνήσθητί μου, Κύριε, έν τῆ βασιλεία σου”.

“Ίνα δέ τούς άλλους παρήσω πολλούς όντας, έκ τούτων ών εΐπεΐν βούλομαι μάθετε καί διδάχθητε ότι προαιρέσεως αύτεξουσιότητα έκαστος, ἢ κατανυκτικός καί ταπεινός, ἢ σκληροκάριος καί ύπερήφανος γίνεται. Καί εϊκότως. Δύο γάρ τινων άποτασσομένων τῷ βίῳ όμοτέχνων, όμογενῶν, συνηλικιωτῶν, έσθ’ ότε καί άδελφῶν, όμογνωμόνων, όμοτρόπων, πονηρῶν, φημί, καί σκληρῶν, άσπλάχνων, ώμοτάτων, φιλασάρκων καί φιλαργύρων καί πᾶν είδος κακίας καί πονηρίας μετελθόντων έπίσης, καί εΐσερχομένων αύτῶν άμα εΐς τό τῆς άσκήσεως στάδιον, ό μέν αύτῶν κατορθοΐ πᾶσαν όμοϋ άρετήν, ζέσει πίστεως καί προθέσεως, πάντων άποκοπήν ποιούμενος τῶν κακῶν, ό δέ χείρων ἢ όπερ ἦν πρό τοϋ άποτάξασθαι γίνεται. Πόθεν ούν ούκ έπίσης καί τά τῆς άρετῆς αύτοΐς κατωρθώθη, (63) ώσπερ καί τά τῆς κακίας έκορυφώθη; Ούχί ότι ό μέν προθέσει ψυχῆς άγαθῆς πάντα τά κατά Θεόν ύπέμεινε λυπηρά, καί πρός τούτοις προσέχων ἦν έξ αύτῆς εΐσόδου καί άποταγῆς νουνεχῶς ταΐς θείαις Γραφαΐς καί οΐκοθεν άφ’ έαυτοϋ τό άγαθόν ποιεΐν έξελέξατο, μιμούμενος τούς τῶν εύλαβεστερῶν άνδρῶν βίους καί συναμιλλώμενος αύτοΐς έν νηστεΐαις καί προσευχαΐς, έν δεήσεσιν, έν σιωπῆ χειλέων, έν κατανύξει καί δάκρυσιν, έν άποχῆ βρωμάτων ἠδέων καί άκαΐρων όμιλιῶν, έν άποχῆ θυμοϋ καί όργῆς καί κραυγῆς, ύπομένων έμπόνως ύβρεις καί θλίψεις καί στενοχωρίας, καί τά

εὐτελῆ καὶ ἀτιμότερα ἐκλεγόμενος τῶν ἔργων, μὴ ἀντιλέγων ἢ γογγύζων ἐπιτασσόμενος, ἀλλὰ προθύμως ἐπιτελῶν πάντα καὶ τὸν ἔσχατον ἀεὶ μεταδιώκων τόπον καὶ ἑαυτὸν εὐτελέστερον λογιζόμενος πάντων καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα ποιῶν μετὰ γνώσεως, ὅσα ἡμᾶς αἰ θεῖαι Γραφαὶ σαφῶς ἐκδιδάσκουσιν, ἵνα τυχῶν ἐλέους καὶ συγχωρήσεως τῶν προτέρων κακῶν, εὖρη παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ τὰ ἐναντία τούτων πάντων προθέσει ψυχῆς πονηρᾶς ποιῶν, ἔμεινεν ὅπερ ἦν καὶ πρό τοῦ ἀποτάξασθαι πονηρός, ἵνα μὴ λέγω καὶ χείρων ἢ ὅπερ ἦν.

Οὕτως οὐκ ἐκ φύσεως, ὥσπερ τινές οἴονται, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γίνεται πᾶς ἄνθρωπος εἴτε ταπεινός καὶ εὐκατάνυκτος, εἴτε σκληρός τὴν καρδίαν καὶ πεπωρωμένος καὶ ἀκατάνυκτος. Πότε γάρ, εἶπέ μοι, κατανουγῆσεται τὴν ψυχὴν καὶ δάκρυον ἐκ ὀφθαλμῶν σταλάξει ὁ πᾶσαν ἡμέραν σχεδόν ὧδε κάκεισε περιερχόμενος καὶ μήτε σιωπῆς χειλέων, μήτε εὐχῆς, (64) μήτε ἀναγνώσεως καὶ ἡσυχίας ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ ποτέ μὲν προσομιλῶν τοῖς πλησίον ἐν ταῖς συνάξεσι, καὶ οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ οἷς προσομιλεῖ τῆς ὠφελείας ἀποστερῶν, ποτέ δὲ διασύρων καὶ λοιδορούμενος τούς εὐλαβεῖς τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐτὸν ἔσθ' ὅτε τὸν προηγούμενον; Πότε κατάνυξιν κτήσεται ὁ πάντα περιεργαζόμενος τὰ τῆς μονῆς, καὶ οὐ μόνον τὰ τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνός ἐκάστου τὸν βίον; καὶ ποτέ μὲν λέγων πρὸς τινὰς τῶν ἀδελφῶν· “Ἦκουσα χθές τό καὶ τό” φησί, ποτέ δέ· “Ἐμαθες τί τῷ δεῖνι συνέβη τῷ ταπεινῷ;” καὶ πάλιν· “Ἦκούσατε τοῦ δεῖνος τὴν συμφορὰν; “. Ὁ τοιοῦτος ἄρα πότε τῶν οἰκείων ἀναμνημονεύσει κακῶν, ἵνα καὶ πονέσας δάκρυον καταφέρῃ ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; Ὁ δὲ καὶ τῆς συνάξεως ἐξερχόμενος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐγγύς ἢ μακρὰν καθήμενος καὶ προσομιλῶν μετὰ τινῶν – ποτέ μὲν ἐκείνου ποτέ δὲ τῶν ἄλλων τὰς ἀνωφελεῖς συντυχίας προβαλλομένων καὶ οὕτω λεγόντων· “Ἦκούσατε, φησί, τί τὸν δεῖνα πεποίηκεν ἀδελφόν ὁ ἡγούμενος; “ ὁ δέ· “Λοιπόν, ἐάν εἶπω ὑμῖν τί τὸν δεῖνα πεποίηκεν τὸν ταπεινόν, τί ἔχετε εἰπεῖν; “καὶ οὕτω τοιαῦτα καὶ χείρονα τούτων ὁ ὁμιλῶν καὶ ἀπασχολῶν καὶ ἀπασχολούμενος εἰς φλυαρίας τοιαύτας, πότε εἰς συναίσθησιν ἔλθῃ τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων καὶ ἑαυτὸν ἀποκλαύσεται;

Ὁ γάρ μὴ προσέχων τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, μηδὲ θύραν τιθέμενος περὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ, μηδὲ ἀποστρέφων τὸ οὖς αὐτοῦ ἐξ ἀκοῆς ματαίας καὶ μεμνημένος τῆς ἐσχάτης ἀπολογίας καὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως γυμνοὶ καὶ τετραηλισμένοι ὀφείλομεν παραστήσεσθαι πάντες αὐτῷ καὶ δοῦναι λόγον ὑπὲρ τῶν βεβιωμένων ἡμῖν, (65) πῶς ἄρα, εἰ πλεῖον τῶν ἐκατὸν χρόνων ἐπιζῆσει ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι, δάκρυον κτήσεται καὶ πενθήσει θερμῶς ἑαυτόν; Πῶς ὁ τῶν πρωτείων ἀντιποιοούμενος ἐν τῇ στάσει τῆς ἐκκλησίας, ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς τραπέζης, καὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀεὶ μαχόμενος καὶ λυπούμενος, λυπηθήσεται ποτε ὑπὲρ τῆς ἰδίας ψυχῆς καὶ κλαύσει πικρῶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ καὶ προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ἀδυναμίαν προβαλλόμενος, δυνατός ὢν καὶ σφριγῶν καὶ νέος, ἐν τῇ στάσει τῆς ἐκκλησίας, καὶ παραμετρῶν ἑαυτὸν τοῖς πολλὰ κοπιάσασι καὶ χρονίσασι τῇ ἀσκήσει τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν, λέγων· “Μὴ δευτέρος εἰμι τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος ἐγώ; ὅτι ἐκεῖνος ἐπακουμβίζων ἴσταται καὶ ἀπερχόμενος ἴσταται” συνεξιάζων ἑαυτὸν ἐκείνοις, ὁ ἴσως ἀνάξιος ὢν καὶ τῆς κάτω χώρας, πότε τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας ἐπιγνώμων γένηται, ἵνα καὶ στενάξας ἀπὸ ψυχῆς κατανουγῆ τὴν καρδίαν καὶ δακρύσῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς; Ἡ γάρ κενοδοξία, δοῦλον αὐτὸν τῇ ἀκηδῖᾳ ἐκδοῦσα, οὐκέτι ἐν οὐδενί καρτερῆσαι ἀφήσιν αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ; καὶ διάγει ἔκτοτε ἕκαστος τῶν τοιούτων εἰς πᾶσαν σύναξιν ἐν ῥάθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ, τοῖς πλησιάζουσιν αὐτῷ καὶ ἀνεχομένοις ἀκούειν αὐτοῦ προσομιλῶν συνεχῶς μάταια

καί γραώδη μυθεύματα. Καί οὕτως ἀναισθήτως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναληγῆτως τοῖς πνευματικοῖς καί θεοσεβέσιν ἀνδράσι συνεισερχόμενος ἐν ταῖς θείαις συνάξεσιν, ἀνωφελῶς ἐκεῖθεν ἐξέρχεται, μηδεμίαν ἀλλοίωσιν ὅλως πρός τό κρεῖττον ἐπαισθανόμενος προσγινομένην αὐτῷ, τήν διά τῆς κατανύξεως τοῖς ἀγωνιζομένοις ἀπό Θεοῦ διδομένην, τοῦτο μᾶλλον ἀρκεῖν ἑαυτῷ οἰόμενος, τό μή ἀπολιμπάνεσθαι τῶν τετυπωμένων (66) συνάξεων – ὀρθρου λέγω καί λυχνικοῦ καί τῶν ψαλλομένων ὠρῶν , οὕτως ἀπλῶς εἰς τήν κατόρθωσιν τῶν ἀρετῶν καί τήν τελείωσιν τῶν τετελειωμένων, εἰς τήν κατά Χριστόν ἡλικίαν. Ἐγνων γάρ τινος ὑπό τῆς τοιαύτης ἀπάτης κατασχεθέντας καί σπουδήν μέν ποιουμένους ὥστε μή περιπεσεῖν εἰς ἀμαρτίαν τινά σαρκικήν μεθ' ἐτέρων συναφθέντας σωμάτων· ὅπως δέ τά ἐν κρυφῇ γινόμενα ἢ καί ἐν τῷ ἀφανεῖ μελετώμενα τῆς καρδίας μή ἐκφυγεῖν τό καθόλου φροντίζοντας, καί οἰομένους σωθήσεσθαι ἄνευ τινός ἄλλης ἐργασίας, εὐχῆς λέγω καί σιωπῆς χειλέων καί ἀγρυπνίας καί ἐγκρατείας καί πτωχείας πνευματικῆς καί ταπεινώσεως καί ἀγάπης, μετὰ μόνης τῆς ἀπλῶς οὕτω γινομένοις ἐν ταῖς συνάξεσιν ὑπαντῆς. Ἄλλ' οὐχ' οὕτως ἔχει· Θεός γάρ οὐ βλέπει εἰς πρόσωπον, οὐδέ εἰς μόνην τήν ἕξωθεν καταστολήν τῶν ἡθῶν, οὐδέ εἰς τὰς κραυγὰς ἡμῶν, ἀδελφοί, ἀλλ' εἰς καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην καί ἡσυχον καί τόν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐπιφερομένην· “Ἐπί τίνα γάρ, φησίν, ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπί τόν πρᾶον καί ἡσυχον καί τρέμοντά μου τούς λόγους”.

Τί δέ καί περί τῶν ἀναξίως προσερχομένων καί αἰτήσεις ποιουμένων εἰς τούς προεστῶτας αὐτῶν εἶπω; Καί οἱ μέν ὅσοι εὐλαβείας δῆθεν τῆς ἕξωθεν ἐπιμελόμενοι μόνον ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ὅσοι πρός τά κέρδη καί τήν δόξαν καί τά παρόντα μόνον κεχήνασιν· “Οὐκ ἐσμέν ἄξιοι, φασί, καί ἡμεῖς, τίμιε πάτερ, διακονῆσαι τῇ μονῇ καί τοῖς ἀδελφοῖς; ἢ μόνος ὁ δεῖνα καί ὁ δεῖνα εἰς τήν δεῖνα καί δεῖνα διακονίαν ἐστίν ἄξιος, καί οἰκονομεῖν οἶδεν ἐκεῖνος κρεῖττον παρ' ἡμᾶς τά πράγματα; (67) Δοκίμασον, εἰ βούλει, καί ἡμᾶς καί εὐρήσεις ποιοῦντας καί οἰκονομοῦντας κρεῖττον ἢ ὡς ἐκεῖνοι τά τῆς μονῆς πράγματα”, οἱ δέ ὅσοι τῇ ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἀποταγῆς ἐκδότους δεδώκασιν ἑαυτούς, ἀδυναμίαν σώματος προβαλλόμενοι, οἱ ἀπό τοῦ κόσμου χθές καί πρώην ἐλθόντες καί μυρίων κακῶν γέμοντες, πρό τοῦ ὑποταγῆναι καί ἰδρῶσαι καί κοπιᾶσαι αὐτούς εἰς τό ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀπερχόμενοι ἴστανται, ὡς εἴρηται, μετὰ τῶν πολλά κεκοπιασάντων ἐπακουμβίζοντες. Καί ἐάν εἴπη ὁ πλησίον αὐτοῦ πρός ἕνα τούτων· “Ἐἴσελθε, ἀδελφέ, εἰς τόν συνηθῆ σου τόπον καί στηθὶ ψάλλων ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀδελφῶν· δύνασαι γάρ”, ἀποκρίνεται λέγων· “Ἀπό τῶν ὧδε μᾶλλον προσεχέστερον ἀκούων, κάλλιον ψάλλω ἢ ἔπερ ἀφ' οὗ ἐκ συνηθείας ἴσταμαι τόπον”. Ἐάν δέ πάλιν προσθεῖς ὁ ἀδελφός εἴπη αὐτῷ· “Οὐ δύνασαι ὧδε ἴστασθαι, ἀδελφέ, ἄνευ προστάξεως τοῦ προεστῶτος ἡμῶν”, ἀκούσας ἐκεῖνος εὐθύς ἀπελθὼν αἰτεῖται τόν προεστῶτα, σώματος ἀδυναμίαν προφασιζόμενος καί ἀσθένειαν, ἕως οὗ ἐπιτύχη τοῦ ἰδίου σκοποῦ· “Καί ἴνα, φησί, πάτερ, ἀκούω τόν πρῶτον κανονάρχον καί ἴσταμαι εἰς τό πρῶτον στηθέον ἢ εἰς τό δεύτερον τοῦ δεῖνος ἐγγύς”, παρισάζων ἑαυτόν τῷ κεκοπιακῶτι πολλά· καί ὀπηνίκα τοῦ σκοποῦ τύχη, ἔκτοτε οὐδέποτε δύναται στηναί ἐν τῷ χορῷ. Κατά μικρόν δέ καί εἰς πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν τοῖς πρώτοις ὁ τοιοῦτος σπουδάζων συναριθμεῖν ἑαυτόν, τήν ἕξωθεν εὐλάβειαν ὑποκρίνεται, προσποιεῖται κοσμίαν καταστολήν, τοῖς ἐρχομένοις ἐν τῇ μονῇ φίλοις τῶν ἄλλων καί ἄρχουσι σπουδάζει προσπαντᾶν καί ἐν οἷς προσέρχονται ἀδελφοῖς συχνότερον ἀπέρχεται ἐπὶ τῷ γνώριμος γενέσθαι αὐτῶν, ὠφελεῖσθαι προφασιζόμενος ὑπὸ τῶν λεγομένων ὑπ' ἐκείνων συντυχιῶν καί ἐρμηνειῶν τῆς θείας Γραφῆς.

(68) Λοιπόν οὖν περιτρέχειν ἄρχεται τό μοναστήριον ἀπό κέλλης εἰς κέλλαν ἀπερχόμενος καί λέγων ἐνί ἐκάστῳ· “Πίστευσον, ἀδελφέ, οὕτως σε ἀγαπῶ, ὅτι ἐάν μή ἴδω σε, οὐδέ ζῆν νομίζω τήν ἡμέραν ἐκείνην”. Εἰ μὲν οὖν εὐρέθη τις, ἐξ ὧν ἀπερχόμενος ταῦτα λέγει, φοβούμενος τόν Θεόν, ἀποκρίνεται λέγων αὐτῷ· “Μνησθεῖ σου ὁ Θεός τῆς ἀγάπης, ἀδελφέ μου· τί γάρ καί βλέπεις εἰς ἐμέ ἀγαθόν;”. Ὁ δέ· “Καί τί, φησίν, οὐκ ἔχεις σύ τῶν καλῶν; Ποῖος γάρ οὕτω πραῦς, εὐλαβής, σοφός, γνωστικός, ἄπλαστος καί τό μεῖζον πάντων πατρός σπλάχνα κεκτημένος, πρὸς πάντας φιλάδελφος ὢν;” Ταῦτα δέ λέγων πρὸς τό γεύσασθαι ἀποβλέπεται μετ’ αὐτοῦ. Ὁ δέ πνευματικός ἀδελφός ὁμιλεῖ αὐτῷ κατά τήν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν τά πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς καί, ὅσον τό ἐφ’ ἑαυτόν τούς ἐπαίνους αὐτοῦ ἀπωθούμενος, διορθοῦται τόν ἀδελφόν. Εἰ δέ μή τοιοῦτος εὐρεθῆ, ἀλλ’ ἀπ’ ἐναντίας σαρκικός καί ἀστήρικτος, εὐθύς φουσιοῦται ἐν ἑαυτῷ ὑπό τῶν ἐπαίνων ἐκείνου καί ἀποκριθεὶς λέγει πρὸς αὐτόν· “Καί τί κρεῖσσον τῆς ἀγάπης, ὦ πάτερ καί ἀδελφέ; ὄντως οὐδέν· καί μακάριος ὁ ταύτην κτησάμενος”, καί ἄλλα τινά, ὅσα οἶδε τόν κόλακα ἀποδέχεσθαι καί πρὸς εὐφημίαν αὐτοῦ διερεθίζειν. Εἶτα ὡσπερ τοῖς ἐπιπλάστοις ἐπαίνοις καταθελγόμενος, νοός κουφότητι χαννωθεὶς ὁ τοιοῦτος, εἰ μὲν τῶν εὐπόρων ἐστίν, αὐτίκα οὐδ’ ὑποχωρῆσαι τοῦτον ἐᾷ, ἀλλ’ ἀξιοῖ συνεστιασθῆναι αὐτόν αὐτῷ, καί βρώμασιν αὐτόν δεξιούμενος κενούς ἐπαίνους ἀντιλαμβάνει, τούς εἰς ἀέρα μὲν διαλυομένους, βλάβην δέ οὐ τήν τυχοῦσαν τῇ αὐτοῦ προξενοῦντας ψυχῇ. Εἰ δ’ οὖν ἀλλά μετὰ τὰς πολλὰς καί ἀνωφελεῖς ὁμιλίας λέγει αὐτῷ· (69) “Μηδέν μοι μέμψη, ἀδελφέ. Οἶδεν ἡ ἀγάπη, οὐδέν ἔχω ἄξιόν σου, ἵνα σύν ἐμοί τροφῆς μεταλάβῃς. Ἄλλ’ ἐπεὶ τοιαύτην διάθεσιν καί ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς τούς ταπεινούς κέκτησαι, ἔχομεν ἀπό τοῦ νῦν κοινῶς καί φιλικῶς καταπολαύειν ὧν ἂν ἐπιχορηγήσῃ Κύριος ἡμῖν εἰς βρῶσιν, καί συνευφραίνεσθαί σοι”. Ἐκτοτε οὖν παρεμπίπτει ἐν ἐκατέροις τούτοις φροντίς ἀνεξάλειπτος, καί οὐ παύονται πόρους ἐπιζητοῦντες, ὅθεν ἂν καί προσγένηται αὐτοῖς διὰ τῆς τῶν βρωμάτων δαψιλείας τήν δοκοῦσαν ἀγάπην βεβαιότερον ἐμπεδώσασθαι.

Οὕτω τοίνυν μετὰ πάντων προφάσει ἀγάπης, μᾶλλον δέ ἀπάτης συνδήσας ἑαυτόν τοῖς πᾶσι, ποτέ μὲν αὐτός ἄλλον, ποτέ δέ τῶν ἄλλων ὁ καθ’ εἷς αὐτόν προσκαλούμενος, οὐκ ἐπιλείπει αὐτόν τράπεζα καί εὐθηνία τῶν εἰς τρυφήν χορτασμάτων εἰς κόρον, καί οὕτω γίνεται χοῖρος καί δεσμεῖται ταῖς ἡδοναῖς καί θεραπεύει ἐνδελεχῶς τήν γαστέρα, ὁκνῶ γάρ εἰπεῖν καί τά αὐτοῦ ὑπογαστρία. Διό καί μετ’ ἐπιτηδεύσεως ἐκ τῶν ἐράνων γαστριζόμενος καθ’ ἐκάστην τῆς ἐσπέρας ἐρχομένης μετὰ τήν τῶν ἀποδειπνίων ἀκολουθίαν εἰς τό κελλίον αὐτοῦ ἀπερχόμενος, λέγει τῷ ὑπουργοῦντι αὐτῷ· “Ἴδε, ταπεινέ, τῷ δίψει συνέχομαι. Ἀλλά θερμόν εὐτρεπίσας, δός μοι πιεῖν καί ἀναψῦξαι τῆς δίψης”. Ἐκεῖνος οὖν, ὡς ἐξ ἔθους ἔχων, εὐνους εὐρίσκειται παραχρῆμα καί δραστικώτατος ὑπρέτης, οἷα δὴ καί αὐτός αὐτῷ συνευωχούμενος καί ζωηρότερον μᾶλλον πίνων τόν οἶνον καί ἐκτροφῶν, τοῦ σκότους αὐτῷ λανθάνειν ἐπιβραβεύοντος. Ὅς καί μετὰ τό πιεῖν ἄπαξ πρὸς ὄρεξιν αὐθις διεγείρεται βρωμάτων καί λεληθότως τῇ τῶν βρωμάτων ἡδύτητι ὡσπερ ὑποκλεπτόμενος, ἀνεπαισθήτως κορέννεται καί παχεῖαν ἀπεργάζεται τήν γαστέρα καί δυσμεταχείριστον καί τῇ τῆς ψυχῆς ὀρμῇ μή ὑπέικουσιν. (70) Τότε λέγει αὐτῷ ὁ λογισμός· “Ἀπόλυσόν σου τόν ὑπουργόν καί στήθι ποιήσόν σου τήν συνήθη εὐχήν”. Ἄνταποκρίνεται ὁ ἕτερος λογισμός καί λέγει αὐτῷ· “Καί πῶς ἰσχύεις στήναι ἐμπεπλησμένος ὢν καί κατάγομος; Κοιμήθητι μικρόν καί τῇ φύσει βοήθησον εἰς τό ἐξαναλῶσαι τά βρώματα καί πρό τῆς συναξεως ἐγέρθητι. Καί τότε μᾶλλον, εὐκίνητον ἔχων τό σῶμα, εὗξῃ καλῶς”. Ὑπακούει τῷ λογισμῷ καί πεσὼν ὑπνοῖ καί

ἐάν ἔξυπνος γένηται, οὐκ ἐγείρεται, ἀλλὰ λέγει· “Ταχύ ἐστίν, ὑπνώσω ἔτι μικρόν”. Καί οὕτως ὑπερτιθεμένου, φθάνει ἡ σύναξις τοῦ ὄρθρου, καί τληνικαῦτα ἐγειρόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν σύναξιν, τό συνειδός ἔχων ἔλεγχον τῆς ἀμελείας καί ῥαθυμίας αὐτοῦ.

Καθὼς οὖν προείπομεν, ὡς ἔθος αὐτῷ ἐστίν, συχνότερως εἰς τὰς τῶν φίλων καί ἀγαπητῶν πατέρων κέλλας ἀπερχόμενος ἕως βράδου κάθηται συνδειπνῶν, συμπίνων, προσομιλῶν αὐτοῖς· καί οὕτως ἐν τῷ κελλίῳ ἐρχόμενος, ἄχρηστος γίνεται οὐ μόνον ἐν τῇ ἐσπερινῇ εὐχῇ, ἀλλὰ δὴ καί ἐν τῇ τοῦ ὄρθρου συνάξει, μηδὲν ὅλως πνευματικόν ἢ ἐννοῆσαι ἢ διαπράξασθαι δυνάμενος. Ἀλλὰ καί ἐν τῇ αὐτοῦ κέλλῃ, ἐάν ἕτερος ἐλθὼν παραβάλλῃ, ὁμοίως τὴν νύκτα παρέλκει, ἔσθ' ὅτε λοιδορῶν καί κατακρίνων βίους ἐτέρων, καί μένει οὗτος τόν ὅλον τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον προσπολλύς ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις οὐκ ἀγαθαῖς.

Ἄλλὰ τίνος ἔνεκα ταῦτα πάντα διήλθον; Ἴνα δεῖξω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ὁ τοιοῦτον ἔλκων βίον οὐ δύναται ποτε δάκρυον ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καταγαγεῖν· πῶς γάρ ὁ αἰεὶ τὴν αὐτοῦ θεραπεύων γαστέρα καί διηνεκῶς φροντίζων ὁμοίως τοῖς ἔθνεσι τί φάγεται αὐρίον καί τί πίεται (71) καί ὡς δεσποίνῃ δουλεύων τῇ τοῦ φάρυγγος ἡδονῇ; Δῶμεν δέ καί ἀπέχεσθαι τῶν εἰρημένων αὐτόν καί μήτε πρὸς ἄλλου τινός κέλλαν χωρεῖν, μήτε ἄλλον αὐτόν ὑποδέχεσθαι ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ, μήτε κόρῳ γαστρός καί πότῳ καί ἀργολογίαις προσανέχειν, ἀλλὰ κλείσαντα τὰς θύρας ἔνδον μένειν τῆς κέλλης μονώτατον· τί οὖν ὁ ὄφελος αὐτῷ, ἐάν μὴ πνευματικὴ ὑπάρχη καί μετὰ γνώσεως ἢ ἐργασίας αὐτοῦ, ἀλλὰ κάθηται ἀναγινώσκων πρὸς τό ἀποστηθίσει τι, ἵνα ἔχη τοῦτο λέγειν ἐν καιρῷ συνάξεως ἢ καί παρουσίᾳ φίλων, ὥστε φαίνεσθαι αὐτόν γνωστικόν; Θῶμεν δέ ὅτι οὐχ ἔνεκα τούτου, ἀλλὰ χάριν ὠφελείας καί τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ ἐντυγχάνει ταῖς θείαις Γραφαῖς, εἴτα ἐγερθεὶς ἵσταται εἰς προσευχὴν· ἢ δέ προσευχὴ αὐτοῦ ἔστωσαν, εἰ δοκεῖ, ψαλμοὶ δύο ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ ἑκατόν, αἱ προσκυνήσεις ὡσαύτως, ὅσας ἂν καί εἴποις ποιεῖν, εἴθ' οὕτως ἐκπληρώσας πάντα ἀνακλίνεται καί πλέον οὐδέν· τί οὖν, εἰπέ μοι, ὄφελος αὐτῷ ἐκ τῆς τοιαύτης καί μόνον ἐργασίας, ἐάν μὴ καί ὁ καρπὸς τῆς εὐχῆς καί τῆς ἀναγνώσεως ἐπανθήσει τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διὰ τῶν δακρύων τῆς μετανοίας, ὅς ἐστίν ἡ ἀπάθεια, ἡ ἐπίκτησις τῆς ταπεινοφροσύνης ὁμοῦ καί πραότητος, καί ἡ γνώσις μετὰ σοφίας τοῦ πνεύματος; Παντί γάρ τῷ μετὰ γνώσεως ἐργαζομένῳ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀναλόγως δίχα πάσης ἀμφιβολίας ἢ τῶν εἰρημένων ἐπιγίνεται κτήσις τῆς ἐμπόνου ἐργασίας αὐτοῦ. Εἰ δέ ἐργαζομένῳ κατὰ τό δοκεῖν καί πονοῦντι οὐκ ἐπανθήσει τὰ εἰρημένα, οὐκ ἔστιν κατὰ Θεόν ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀλλὰ μόνον πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειαν, καί εἰκότως τῶν κρειπτόνων ἐξαμαρτάνει.

(72) Οὕτω τοίνυν αἰεὶ τόν ἑαυτοῦ βίον ἕκαστος τῶν προειρημένων διερχόμενος, δυνήσεται ποτε ἄρα, ὡς ὁ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ δούς ἑαυτόν ὅλον εἰς τό πάντα τὰ κατὰ Θεόν λυπηρὰ ὑπομεῖναι καί παθεῖν, καθὼς ἄνωθεν προειρήκαμεν, δάκρυον ἢ κατάνυξιν κτήσασθαι ἢ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου συνοῦσαν αὐτῷ κακίαν καί πονηρίαν καί σκληροκαρδίαν ἀποβαλέσθαι καί ταπεινώσιν κτήσασθαι; Οὐδαμῶς. Πλανᾷ ἑαυτόν ὅστις ἂν ἦ, ὁ ταῦτα νομίζων ἢ καί νομοθετῶν. Ὡς γάρ οὐκ ἐνδέχεται τόν μὴ ἐκπυρούμενον σίδηρον τῷ πυρὶ ὁμοίως τῷ ἐκπυρουμένῳ λαμπρύνεσθαι ἢ εἰς ἀπαλότητα δι' ἐτέρας τινός μηχανῆς ἔρχεσθαι καί χαλκεύεσθαι καί εἰς ἐργαλεῖον κατασκευάζεσθαι ποτε εὐχρηστον, οὕτως οὐδέ τόν ἀμελῆ καί ῥαθυμον καί τοιοῦτον ἔλκοντα βίον ἐπιβλαβῆ, οἷον ὁ λόγος ἐδήλωσε, δυνατόν τῷ ἀναδεξαμένῳ ἐκ πρώτης τύπους ἀγαθοῦς ἐξ ὑπακοῆς πατέρων πνευματικῶν καί βίον ἐνάρετον ἔχοντι ἐξισωθῆναι καί τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ καταπολαῦσαι δωρεῶν καί χαρισμάτων τοῦ

Πνεύματος. Καί εικότως. Ὁ μὲν γάρ ταπεινός ὢν τὴν καρδίαν καὶ ταπεινοτέρας ἔχων τὰς ἐννοίας καὶ συντετριμμένον τὸν λογισμόν προαιρούμενός τε σπουδαιότερον ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐξακολουθεῖν καὶ πᾶσαν ὑπομένων θλίψιν καὶ πάντα πειρασμόν ὑποφέρων, ἔτι δὲ καὶ μετὰ πάντων τῶν εὐτελεστέρων συναριθμῶν ἑαυτὸν, τὰς πράξεις αὐτοῦ δηλονότι καὶ τὰ κακά ἀναλογιζόμενος καὶ μεμφόμενος ἑαυτὸν καθ' ἑκάστην καὶ βλέπων ἀμαρτωλὸν ἑαυτὸν, προκόπτει συντόμως καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, ὅταν μὴ ἔχη ἄνθρωπον, τὰ πρὸς σωτηρίαν διδάσκεται, ἐξορίζων κατ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὰς ἐνούσας αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κόσμου κακίας καὶ πονηρίας, (73) ἀντεισάγων δὲ ἀντ' ἐκείνων τὰς ἀρετάς. Ὁ δὲ γέμων ἀκαθαρσίας ὁμοῦ καὶ οἰήσεως καὶ μὴ βουλόμενος ἐνώπιον τῆς κραταιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ταπεινωθῆναι καὶ ἀνακαλύψαι τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πατρὶ πνευματικῶ καὶ κολληθῆναι αὐτῷ καὶ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν, ὅσα πρὸς ἀρετὴν καὶ Θεὸν μετὰ συνέσεως φέρει καὶ τελεοῖ τὸν κατὰ Θεὸν ἄνθρωπον, γίνεται χείρων ἢ ὅπερ ἦν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος ἀντιστραφέντος καὶ ἐνοικήσαντος εἰς αὐτὸν μετὰ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων τῆς πονηρίας. Καὶ οὕτως ὁ μὲν ὑπερβαίνει τοσοῦτον καὶ ὑπερνικᾷ τὸν συνεισελθόντα αὐτῷ ἀδελφόν, ὅσον ὁ τρέχων ἐλευθερίως τὸν ἐν δεσμοῖς καὶ πέδαις σιδηραῖς κατεχόμενον· ὁ δὲ ἠττάται καὶ τοῖς προτέροις ἐναπομένει κακοῖς ἢ καὶ χείροσι, μὴ θελήσας οἴκοθεν ἐκλέξασθαι καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ ὑπείσελθεῖν καὶ ἀναδέξασθαι τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς.

Διὰ τοῦτο οὖν, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἐργασίας ἐστὶ καρπὸς ἢ κατάνυξις καὶ καρπῶν πρόξενος, μᾶλλον δὲ ποιητικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν καὶ δημιουργὸς αὕτη καθέστηκε, καθὼς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος μαρτυρεῖ. Τοιγαροῦν καὶ ὁ θέλων κόψαι πάθη ἢ κτήσασθαι ἀρετάς, ταύτην πρό πάντων τῶν καλῶν καὶ μετὰ πασῶν τῶν ἀρετῶν ὀφείλει ἐπιμελῶς ἐκζητεῖν. Χωρὶς γάρ ταύτης οὐ θεάσεται καθαρὰν ποτε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν· εἰ δὲ μὴ ταύτην, οὐδέ τὸ σῶμα πάντως κτήσεται καθαρὸν. Ἄνευ γάρ ὕδατος ἀμήχανον ἐκπληθῆναι τὸ ῥερυπωμένον ἱμάτιον, καὶ δίχα δακρύων ἀμηχανέστερον ἀποπλυθῆναι καὶ καθαρθῆναι κηλίδων καὶ μολυσμῶν τὴν ψυχὴν. Μὴ προφασιζόμεθα προφάσεις (74) ψυχοβλαβεῖς καὶ ματαιάς, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν εἰς ἅπαν ψευδεῖς καὶ τῆς ἀπωλείας προξένους, ἀλλ' ἐκζητήσωμεν τὴν βασιλίδα ταύτων τῶν ἀρετῶν ὀλοψύχως.

Ὁ γάρ ταύτην ὀλοψύχως ἐπιζητῶν, εὐρίσκει αὐτήν· μᾶλλον δὲ αὕτη παραγινόμενη εὐρίσκει τὸν ἐκζητοῦντα ἐπιπόνως αὐτήν, καὶ κἂν χαλκοῦ κἂν σιδήρου κἂν ἀδάμαντος σκληροτέραν ἔχη καρδίαν, ἅμα τῷ παραγενέσθαι κηροῦ παντός μαλακωτέραν ταύτην ἐργάζεται. Πῦρ γάρ ἐστὶ θεῖον διαλυτὸν ὄρη καὶ πέτρας καὶ λεία πάντα ποιοῦν καὶ μεταποιοῦν εἰς παραδείσους καὶ ἀλλοιοῦν τὰς αὐτὸ δεχομένας ψυχάς. Μέσον γάρ τούτων πηγὴ βλύζουσα γίνεται, ὕδωρ ζωῆς ἀεὶ πηδῶν καὶ ἀλλόμενον καὶ καταρδεῦον πλουσίως αὐτάς, καὶ ὡσπερ ἀπὸ δεξαμενῆς τινος καταρρέον εἰς τοὺς ἐγγύς καὶ μακρὰν, καὶ ὑπερεμπιπλοῦν τὰς μετὰ πίστεως δεχομένας τὸν λόγον ψυχάς. Ἐκπλύνει μὲν γάρ ἐκ πρώτης τοῦ ῥύπου τοὺς μετόχους αὐτοῦ, εἴτα συνεκπλύνει τὰ πάθη καὶ ἀπορρύπτει, ὡσπερ τραυμάτων λεπίδας ταῦτα ἐξανασπῶν, φημί δὴ πονηρίαν, φθόνον, κενοδοξίαν καὶ τᾶλλα πάντα ἃ τούτοις συνέπεται· οὐ μόνον δε ἀλλὰ καὶ ὡσπερ τις φλόξα περιτρέχουσα κατ' ὀλίγον ἐξαφανίζει ἐκκαίουσα καθ' ὥραν ὡς ἀκάνθας αὐτάς καὶ καταφλέγουσα· ἦτις καὶ πρῶτον μὲν πόθον ἐμποιεῖ τῆς τελείας τούτων ἐλευθερίας τε καὶ καθάρσεως, ἔπειτα καὶ τῶν ἀποκειμένων καὶ ἠτοιμασμένων παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι αὐτόν.

(75) Ταῦτα δὲ πάντα μετὰ δακρύων, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν δακρύων, τὸ τῆς κατανύξεως θεῖον πῦρ ἀπεργάζεται· ἄνευ δὲ δακρύων, ὡς ἔφαμεν, οὐδέ ἐν τούτων ἢ

ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἢ ἔν τισιν ἑτέροις γέγονε ποτε ἢ γενήσεται. Οὐδέ γάρ ἀπό τῶν θείων Γραφῶν ἀποδείξει τοῦτό τις, ὅτι δακρύων δίχα καί κατανύξεως διηνεκοῦς ἐκαθάρθη τις ἀνθρώπων ποτέ ἢ ἅγιος γέγονεν ἢ Πνεῦμα Ἅγιον ἔλαβεν ἢ τόν Θεόν ἐθεάσατο ἢ σκηνώσαντα ἔνδον αὐτοῦ ἔγνωκεν ἢ ὅλως τοῦτον ἔσχε ποτέ ἔνοικον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, μή προηγησαμένης μετανοίας καί κατανύξεως καί ὡς ἀπό πηγῆς αἰεὶ βρυόντων δακρύων διηνεκῶν, τῶν κατακλυζόντων δηλονότι καί τήν τῆς ψυχῆς ἐκπλυνόντων οἰκίαν, καί αὐτήν καταδροσιζόντων καί ἀναψυχόντων τήν ὑπό τοῦ ἀπροσίτου πυρός κατεχομένην καί καταφλεγόμενην ψυχήν.

Οἱ οὖν λέγοντες μή εἶναι δυνατόν καθ' ἑκάστην νύκτα καί ἡμέραν πενθεῖν καί κλαίειν, ἑαυτούς πάσης ἀρετῆς γυμνοῦς εἶναι διαμαρτύρονται. Εἰ γάρ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι οὕτως ἀποφηνάμενοι λέγουσι· “Ὁ θέλων κόψαι πάθη, κλαυθμῶ κόπτει αὐτά καί ὁ θέλων κτήσασθαι ἀρετάς, κλαυθμῶ κτᾶται αὐτάς”, εὐδηλον ὅτι ὁ μή κλαίων καθ' ἑκάστην, οὔτε τά πάθη κόπτει οὔτε τὰς ἀρετάς κατορθοῖ, κἄν, ὡς οἶεται, δοκῆ πάσας μετέρχεσθαι. Τί γάρ ὠφελοῦσιν, εἰπέ μοι, τά ἐργαλεῖα τῆς τέχνης τοῦ τεχνίτου μή παρόντος, τοῦ τήν ὕλην εἰδότος μεταχειρίσασθαι καί ταύτην ποιῆσαι σκεῦος ἀρμόδιον; Τί δέ τόν κηπουρόν ὀνίσησιν, ἐάν ὄλον μὲν τόν κῆπον ἐργάσῃ καί λαχάνου πᾶν γένος σπεῖρη τε καί φυτεύσῃ ἐν αὐτῷ, μή κατέλθῃ δέ ὑετός ἄνωθεν ἐπ' αὐτοῖς ἢ μή οὔσης ἀρδείας αὐτῷ ὕδατος; Πάντως οὐδέν. Οὕτως οὐδέ ὁ τὰς ἄλλας ἀρετάς (76) μετερχόμενος καί κοπιῶν ἐν αὐταῖς ὀνήσεται τι χωρίς ταύτης τῆς ἀγίας καί μακαρίας δεσποίνης καί δημιουργοῦ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Ὡσπερ γάρ βασιλεύς δίχα τοῦ ὑπ' αὐτόν στρατεύματος ἀσθενής καί εὐχειρώτος τοῖς πᾶσι γίνεται καί οὐδέ βασιλεύς φαίνεται, ἀλλ' ὡς εἷς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἐστίν, ὡσαύτως δέ καί τά τοῦ πλήθους στρατεύματα καί στρατόπεδα δίχα βασιλέως ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτῶν εὐχερῶς διασκορπίζονται καί ὑπό τῶν ἀντιπάλων ἐξαφανίζονται, οὕτως λόγισαι εἶναι τό πένθος πρός τὰς λοιπὰς ἀρετάς. Στρατόπεδον μὲν γάρ ἐπὶ τό αὐτό συναγόμενον ἀπάσας νόει μοι εἶναι τὰς τῶν εἰσαγωγικῶν ἀρετάς, βασιλέα δέ τούτων καί στρατηγάρχην τό μακάριον πένθος καί τόν κλαυθμόν, δι' οὗ ἐπὶ παράταξιν ἅπαν διατίθεται καί παρατάσσεται τό στρατόπεδον, προθυμοποιούμενον, ἀλειφόμενον, ἐνισχυόμενον, διδασκόμενον, ὅπλα τε αἶρειν καί ὄπη δεῖ καί πῶς καί πότε καί ποταπά καί ἐπὶ ποίῳ καί ποταπῷ τῷ ἀντιπάλῳ κατά καιρόν καί καιρούς καλῶς ὀριζόμενον, τίνας τε πέμπειν σκοπούς καί ὁποίους ἰστᾶν φύλακας καί τί τοῖς ἀπό τῶν ἀντιπάλων πεμπομένοις προσδιαλέγεσθαι χρή καί ποίοις ἔστι γάρ καί ἀπό μόνης ὀμιλίας τρέψαι πάντας αὐτούς, ἐνίοτε δέ καί ἐκ τοῦ μηδέ εἰς συντυχίαν αὐτούς προσδέξασθαι, πῶς δέ καί ἐνέδρας κατ' αὐτῶν καί λόγους εἴτουν ἐγκρύμματα, καί πότε καί ποίους τοῦ στρατοπέδου εἰς τοῦτο ἐκπέμψαι καί ἐν ποίοις τόποις, αὐτό δὴ τό πένθος, λέγω, σαφῶς διατάττεται· ἄνευ δέ τούτου ὁ λαός τῶν ἀρετῶν ἅπας εὐχειρώτος.

Καί διὰ τοῦτο πρό πάντων καί μετά πάντων ἔργον ἔστω πᾶσιν ἡμῖν, ἀδελφοί, ἡ μετάνοια καί ὁ συνημμένος ταύτη κλαυθμός· καί τά τῷ κλαυθμῷ συνεπόμενα δάκρυα· οὔτε γάρ δίχα μετανοίας κλαυθμός, (77) οὔτε δίχα κλαυθμοῦ δάκρυα, ἀλλά τά τρία ταῦτα ἀλλήλοις συνδέδονται, καί οὐκ ἔστι δίχα τοῦ ἑτέρου φανῆναι τό ἕτερον. Μή οὖν λέγῃ τις ἀδύνατον εἶναι τό καθ' ἑκάστην κλαίειν· ὁ γάρ τοῦτο λέγων, ἀδύνατον εἶναι λέγει καί τό καθ' ἑκάστην μετανοεῖν καί ἀνατρέπει πάσας τὰς θείας Γραφάς, ἵνα μή λέγω καί αὐτήν τήν ἐντολήν τοῦ Κυρίου τήν λέγουσαν· “Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Αἰτεῖτε καί λήψετε, ζητεῖτε καί εὕρησετε, κρούετε καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν”. Εἰ γάρ τό μετανοεῖν καί κλαίειν καί δακρύνειν καθ' ἑκάστην λέγεις ἀδύνατον, τό ταπεινοφρονεῖν καί πάντοτε

χαίρειν καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὴν κτήσασθαι καθαρὰν τὴν καρδίαν ἀπὸ παντοίων παθῶν τε καὶ λογισμῶν πονηρῶν πρὸς τὸ θεάσασθαι τινα τὸν Θεόν, πῶς ἔρεϊ ποτε δυνατόν παρά ἀνθρώπων κατορθωθῆναι φθαρτῶν; Οὐδαμῶς· καὶ οὕτω γενήσεται σοι τὸ μετὰ ἀπίστων καταταγῆναι καὶ οὐ πιστῶν. Εἰ μὲν γάρ ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα ὡς δυνατόν παρ' ἡμῖν γίνεσθαι καὶ εἶπε καὶ λέγει καὶ καθ' ἑκάστην βῶξ, σὺ δὲ ἀντιλέγεις ἀπ' ἐναντίας ἐκείνῳ, ἀδύνατα λέγων εἶναι ἡμῖν καὶ οὐ δυνατόν, πάντως τῶν ἀπίστων διαφέρεις οὐδέν.

Θέλεις οὖν μὴ κοινωνῆσαι ποτε δίχα δακρύων; Ποίησον τὰ παρά σοῦ καθ' ἡμέραν ἀδόμεινά τε ὁμοῦ καὶ ἀναγινωσκόμενα, καὶ τηρικαῦτα δυνήσῃ καὶ τοῦτο ἀδιαλείπτως ἐπιτελεῖν. Ποῖα ταῦτα; Καὶ ὅπως σὺ ἀγνοεῖς; Ἄκουε τοῦ λέγοντος· “Οὐ γάρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι οὗτοι παρά τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται”. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν, αὐτὰ σοι λέγω, τὰ τοῦ Δαυὶδ (78) ἀναμνήσομαι ῥήματα· “Εἰ ἀναβήσομαι, φησὶν, ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμόν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ”, καὶ πάλιν· “Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερήσαν τὴν κεφαλὴν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα, ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου καὶ ἐγενόμεν ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος, ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῶ, ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, λούσω καθ' ἑκάστην τὴν κλίνην μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω”. Φησὶ δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος ἅγιος Ἰωάννης· “Δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιβείσης ἐξεπήδησαν ὕδατα”. Ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα περὶ τούτων ἡμῖν διαλέγεται, αὐτῇ τῇ βίβλῳ ὁ θελήσας ἐγκῦψαι μαθήσεται.

Εἰ οὖν καὶ σὺ ταῦτα, ἃ καθ' ἑκάστην ψάλλεις καὶ ἀναγινώσκεις ἢ ἄλλων ἀναγινωσκόντων ἀκούεις, ἀπαραλείπτως ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ πίστεως διάξεις, ἀμὴν εὐαγγελίζομαι σοι χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἐάν ἐπιμείνης ταῦτα ποιῶν, διψῶν, ἀγρυπνῶν, μέχρι θανάτου ὑποτασσόμενος καὶ ὑπακούων ἀδιακρίτως καὶ ἀνυποκρίτως τῷ προεστῶτί σου, (79) ὑποφέρων τε πᾶσαν θλίψιν καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ διαβολὴν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μάστιγας καὶ αἰκίας παρά τῶν εὐτελεστέρων σου ἀδελφῶν, ἐν πάσῃ εὐχαριστίᾳ διατιθέμενος ἀμνησικακῶς πρὸς αὐτούς καὶ ὑπὲρ αὐτῶν προσευχόμενος, χαίρει καὶ ἀγαλλία χαρᾶ ἀνεκλαλήτῳ, ὅτι οὐ μόνον ἐν ἑσπέρα καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρία, ἀλλὰ καὶ ἐσθιοντί σοι καὶ πίνοντι καὶ πολλάκις προσομιλοῦντι, ψάλλοντι καὶ ἀναγινώσκοντι καὶ εὐχομένῳ καὶ ἐπὶ κλίνης ἀνακειμένῳ σοι, ἡ θεία δωρεὰ καὶ ἀνεκκλάητος αὕτη ἐλθοῦσα καταδιώξει σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου καὶ συνοδεύσει σοι ἐν ὁδῷ καὶ συγκαταλύσει σοι καταλύοντι καὶ διακονοῦντι συνδιακονήσει σοι, παραμυθουμένη καὶ παρακαλοῦσα τὰς ἐκ τοῦ κόπου ὀδύνας σου. Καὶ τότε γνώσεις, ὡς λίαν πρεπόντως καὶ καλῶς ὁ ἅγιος εἶρηκε Συμεῶν μὴ κοινωνῆσαι ἄνευ δακρύων τινά, καὶ ὡς δυνατόν τοῦτο καὶ ἐπ' ἀληθείας πᾶσιν ἀρμόδιον. Οὐ γάρ ἐκεῖνος, ἀλλὰ δι' ἐκείνου τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἶπε καὶ ἔγραψεν. Εἰ γάρ οὐδεὶς ἀναμάρτητος, οὐδ' ἂν ἡμέρα μία ἢ ζωὴ αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, εὐδηλον ὅτι ἄνευ μετανοίας καὶ δακρύων ὀφείλει ἄνθρωπος διελθεῖν μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ὅσον τὸ ἐπ' αὐτόν. Εἰ γάρ καὶ μὴ ἔχει δάκρυα, ἀλλὰ τέως ζητεῖν ὀφείλει ταῦτα ἐξ ὅλης ἰσχύος

τε και ψυχής. Ουδέ γάρ ἄλλως δύναται γενέσθαι ἀναμάρτητος, οὐδέ τήν καρδίαν ἀγνός.

Εἰ δέ μή χαμευνῆσαι καί ἀγρυπνῆσαι βουληθῆ τις, ἀναλογιζόμενος τό πλήθος τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ καί τό βάρος τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων, καί διορθώσασθαι (80) ἀνέξεται τούς προσοζέσαντας καί σαπέντας ὑπό ἀμελείας καί καταφρονήσεως μώλωπας τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καί τῶν προλήψεων αὐτοῦ, τῶν εἰς ἀναισθησίαν αὐτόν ἀγουσῶν – τοῦτο γάρ ἡ ὄντως ἀφροσύνη ἐστί, πῶς εἰς συναίσθησιν ἔλθῃ τῆς μελλούσης τῶν ἀμαρτωλῶν καταδίκης καί κατακρίσεως καί κλαύσει ἐν ὀδύνη τῆς καρδίας αὐτοῦ;

Εἰ οὐ βούλεται κακοπαθῆσαί τις ἐν τῷ ταλαιπωρηθῆναι καί κατακαμφθῆναι ἕως τέλους καί ὄλην τήν ἡμέραν σκυθρωπάζων πορεύεσθαι, ἐν τῷ κακωθῆναι τε καί ταπεινωθῆναι ἕως σφόδρα καί ὠρύεσθαι ἀπό στεναγμοῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ καί ὡς στρουθίον μονάζον γενέσθαι ἐπί δώματι καί πελεκᾶνι ἐρημικῶ ὁμοιωθῆναι, ἐν τῷ διαθέσει ψυχῆς ξένον γενέσθαι ἀπό πάντων τῶν ἐν τῇ μονῇ καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καί ἀπαρρησίαστον ἀπό μεγάλων τε καί μικρῶν, ἐν τῷ κοπιᾶν ἐν στεναγμῷ καί τόν ἄρτον ὡσεὶ σποδόν ἐσθίειν καί τό κινρᾶν τό πόμα αὐτοῦ μετά κλαυθμοῦ, πῶς ἰσχύσει ποτέ, ἀδελφοί, ἢ λούειν καθ' ἐκάστην νύκτα τήν κλίνην αὐτοῦ ἢ ἐν δάκρυσιν τήν στρωμνήν αὐτοῦ βρέχειν; Ὅντως οὐδέποτε οὐδαμῶς, οὐ μόνον ταῦτα ἐν ἑαυτῷ γεγονότα οὐ μή θεάσεται, ἀλλ' οὐδέ ἐν εὐχῇ αὐτοῦ εὐρήσει αὐτά, οὐδέ τόπον ἐτοιμάσαι ἰσχύσει τῷ Κυρίῳ, οὐδέ σκῆνωμα ἄξιον τῷ Θεῷ Ἰακώβ, ὅς ἐστι Χριστόν Κύριος, ὁ Σωτήρ καί Θεός ἡμῶν. Εἰ δέ μή ταῦτα προετοιμάσει καλῶς, οὐδέ μετά δακρύων, δηλονότι, οὐδέ ἀξίως καί ὡς δεῖ κοινωνῶν, τόν Βασιλέα καί Θεόν ἐν ἑαυτῷ ὑποδέξεται, κἄν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσῃ.

(81) “Τά γάρ ἅγια τοῖς ἀγίοις” καθ' ἐκάστην οἱ μὲν λέγουσι καί τοῖς ἄλλοις κηρύττουσι, μέγα ἐκβοῶντες αὐτοῖς – εἶθε δέ καί ἑαυτοῖς, οἱ δέ λεγόντων ἐκείνων ἀκούετε. Τί οὖν; Ὁ μή ἅγιος καί ἀνάξιος; Οὐ, ἀλλ' ὁ μή καθ' ἐκάστην τά κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξαγγέλλων, ὁ μή μετάνοιαν ἀξίαν ὑπέρ τούτων καί ὑπέρ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ ἐπιδεικνύμενος, ὁ μή πενθῶν αἰεὶ καί σκυθρωπάζων πορευόμενος καί τά προειρημένα μή μετερχόμενος ἐν σπουδῇ, οὗτος οὐκ ἄξιος. Ὁ δέ ταῦτα πάντα ποιῶν καί καί ἐν στεναγμοῖς καί δάκρυσιν τόν ἑαυτοῦ βίον διανύων, καί σφόδρα ἐστίν ἄξιος οὐκ ἐν ἑορτῇ μόνον, ἀλλά καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐξ αὐτῆς, εἰ τολμηρόν εἰπεῖν, τῆς ἀρχῆς τῆς μετάνοίας καί ἐπιστροφῆς αὐτοῦ τῶν θείων τούτων ἐν μετοχῇ γίνεσθαι μυστηρίων. Συγγνωστός γάρ ἐστίν ὁ τοιοῦτος, ὡς ἐν τούτοις καί τοῖς τοιούτοις ἔργοις μέλλον ἐγκαρτερεῖν μέχρι τέλους, ὁδεύων ἐν ταπεινώσει καί συντετριμμένη καρδίᾳ. Οὕτω γάρ ποιῶν καί οὕτως ἔχων, φωτίζεται τήν ψυχὴν ὀσημέραι, βοηθούμενος ἐκ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων, καί εἰς τελείαν κάθαρσιν καί ἀγιότητα συνητόμως μᾶλλον ἀνάγεται.

Ἄλλως δέ πως ἀποπλυθῆναι ἢ καθαρθῆναι τό ρερυπωμένον ἡμῶν σκεῦος καί τήν μολυνθεῖσαν οἰκίαν ἡμῶν οὐκ ἔνι. Ἐγώ γάρ οὐδέν πλέον οὔτε ἀπό τῶν θείων Γραφῶν μεμάθηκα, οὔτε ἐξ ἑμαυτοῦ γινῶναι ἴσχυσα. Λέγοντος γάρ ἀκούομεν καθ' ἐκάστην τοῦ ἀποστόλου· “Δοκιμαζέτω γάρ, φησίν, ἕκαστος ἑαυτόν καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέστω. Ὁ γάρ ἀναξίως ἐσθίων καί πίνων τό σῶμα τοῦ Κυρίου, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καί πίνει” καί πάλιν· “Ὁ δέ ἀναξίως ἐσθίων τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου, (82) ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Κυρίου, μή διακρίνων τό σῶμα τοῦ Κυρίου “. Εἰ δέ ὁ μή ἀξίους τούς καρπούς τῆς μετάνοίας ἐπιδειξάμενος, ἀνάξιος εἶναι ὑπό πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς ἀπελέγχεται, πῶς, εἰπέ μοι σύ, δίχα δακρύων ποτέ καθαρθῆναι τις δυνηθῆ καί ἀξίως,

ὅσον τό ἐπ' αὐτῶ, τῶν μυστηρίων μεταλαβεῖν; Καρπός γάρ τῆς μετανοίας πρῶτος ταῦτά εἰσι καί, ὡσπερ ἡ βδελυρά τοῦ σώματος ρύσις καί ἡ τῆς καρδίας πρὸς πᾶν πάθος οἶονεῖ ἐνήδονος μίξις τῶ διαβόλῳ οἷα τις θυσία προσάγεται παρ' ἡμῶν, οὕτω τὰ ἐξ αὐτῆς χεόμενα πάλιν δάκρυα θυσία εὐπρόσδεκτος τῶ Δεσπότη προσφέρονται καί τῆς ἐμπαθοῦς ἐκείνης ἡδονῆς τό αἴσχος ἀποκαθαίρουσι, καί τοῦτο δηλῶν ὁ Δαυίδ ἔλεγε· “Θυσία τῶ Θεῶ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην ὁ Θεός οὐκ ἐξουδενώσει”. Καί εἰκότως· ἐν ἔξει γάρ τοιαύτη γενομένη ἡμῶν ἡ ψυχὴ καί οὕτω καθ' ἐκάστην ταπεινουμένη, ἡμέραν μίαν οὐ διέρχεται ποτε ἄνευ δακρύων κατὰ τόν εἰρηκότα Δαυίδ· “Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω”.

Διὰ τοῦτο οὖν παρακαλῶ καί ὑμᾶς, πατέρες καί ἀδελφοί μου, ἐν σπουδῇ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐν τούτοις καί τοῖς τοιούτοις ἐγγυμνασάτω ἔργοις, ἥτις καταφυγεῖσα καί μεταποιηθεῖσα κατὰ μικρόν, πηγὴ γίνεται ποταμούς δακρύων καί καταλύξως ἀναβλύζουσα. Εἰ δέ μή οὕτω καθαροί γεγονέναι σπουδάσομεν, ἀλλ' ἐν ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ καί χαννότητι πορεύεσθαι θελήσομεν, ἐγὼ μὲν οὐδέν ἐρῶ φορτικόν φειδοῖς τῆς ἀγάπης ὑμῶν, (83) πλήν τοῦτο, ἴτι κἂν συμβῆ ποτέ τινα μετὰ δακρύων ἴσως κοινωνῆσαι, ἤγουν ἢ πρὸ τῆς λειτουργίας ἢ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἢ καί ἐν αὐτῶ τῶ καιρῶ τῆς τῶν θείων μεταλήψεως κλαῦσαι, τὰς δέ λοιπὰς ἡμέρας τε καί νύκτας οὐ προθυμεῖται τοῦτο ποιεῖν, οὐδέν αὐτῶ ἐκ τοῦ πρὸς ἅπαξ κλαῦσαι τό ὄφελος ἔσται. Οὐ γάρ τοῦτο μόνον ἀξιόους ἡμᾶς εὐθύς ἀποκαθαίρον ποιεῖ, ἀλλὰ τό καθ' ἐκάστην καί ἀδιαλείπτως μέχρι θανάτου πενθεῖν, ὡς αὐτός ἡμῖν ὁ Δεσπότης ποιεῖν προσέταξε “Μετανοεῖτε, λέγων, αἰτεῖτε καί ζητεῖτε καί κρούετε”. “Ἔως πότε; “Ἔως οὐ λήψεσθε, φησί, καί εὐρήσετε καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν”. Τίς; Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, δηλονότι.

Αὕτη γάρ ἡ μετάνοια καί ἡ οὕτως ἀπαραλείπτως, ὡς εἶπομεν, μέχρι θανάτου μετὰ πόνου καί θλίψεως ἐπιτελουμένη, κατὰ μικρόν μικρόν δάκρυα προχέειν ἡμᾶς ποιεῖ πικρά, δι' ὧν ἀποσμήχει καί ἀποκαθαίρει τόν τῆς ψυχῆς ρύπον καί μολυσμόν· μετὰ ταῦτα δέ μετάνοιαν ἡμῖν ἐμποιεῖ καθαρὰν καί εἰς γλυκεὰ τὰ πικρά δάκρυα μεταβάλλει καί χαρὰν ἀένναον ἀπογεννᾷ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καί τό ἄδυτον φέγγος ἰδεῖν προξενεῖ, ὃ εἰ μή πάση σπουδῇ καταλαβεῖν ἀγωνισόμεθα, πνευματικοὶ πατέρες καί ἀδελφοί, οὐκ ἂν τῶν παθῶν ἀπάντων τελείως ἀπαλλαγώμεν, οὐκ ἂν τὰς ἀρετὰς κτησώμεθα πάσας, οὐκ ἂν ἀξίως ἢ μετὰ δακρύων τῶν κατὰ Θεόν ἰσχύσωμεν ποτε τῶν θείων μυστηρίων καθ' ἐκάστην μεταλαμβάνειν ἢ τό συνόν αὐτοῖς θεάσασθαι θεῖον φῶς. Ἄλλ' οὐδέ τὴν καρδίαν ἐξομέν ποτε καθαρὰν, οὐδέ τό “Ἁγιον Πνεῦμα ἐνοικήσει γνωστῶς ἐν ἡμῖν, οὐδέ ἰδεῖν ἀξιωθησόμεθα, ὡς οἱ ἅγιοι, τόν Θεόν οὕτε ἐνταῦθα ὄντες (84) οὕτε ἐκεῖ μοί δοκεῖ, τυφλοὶ ἀπελθόντες, ἀλλ' ὡς ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος, τοσοῦτον τῆς ἐκείνου θεᾶς ἐκπέσομεν “κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐκάστου ἡμῶν ἀπεντεῦθεν ἀμβλυωπίας”, καθ' ὅσον τοῦ φωτός αὐτοῦ ἐκουσίως ἑαυτοὺς ὑστερήσαμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς.

Ἄλλὰ γένοιτο πάντας ἡμᾶς, καθαιρομένους τε καί καθαρθέντας, τοῦτον ἀξιωθήσεσθαι κατιδεῖν. Οἱ γάρ ἐκτός τῶν δύο τούτων τοῦ βίου ὑπεξερχόμενοι, ἄδηλον ἔχουσι τό πέρας τῆς περὶ αὐτοὺς ἀποφάσεως. Τό δέ ἄδηλον καί ἀβέβαιον, ἀνέλπιστον καί ἀπληροφόρητον· ὁ γάρ μή χάριτι τὴν καρδίαν βεβαιούμενος ἐξ οὐδενός ἐτέρου τὴν ἀκαταίσχυντον ἐλπίδα ἀδίστακτόν ποτε, οἶμαι, κτήσεται· ὁ δέ ταύτην μή ἔχων, διὰ τίνος ἄλλου εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα συναρπαγῆσεται τοῖς ἀγίοις; Διὰ τίνος δέ καί ἡ λαμπὰς ἡμῶν τότε ἐξαναφθήσεται, ἐσβεσμένη ἀπὸ τῶν ὧδε τυγχάνουσα; Ποῦ τοῦ ἐλαίου καί πόθεν εὐρισκομένου καί ποίου τοῦ πυρός, εἰπέ

μοι, τοῦ ταύτην ἀνάψαι μέλλοντος, ἢ πόθεν ἢ πῶς, ἵνα τότε ἐτοιμασθέντες φαιδροί φαιδραῖς ταῖς λαμπάσι τῷ νυμφίῳ προσυπαντήσωμεν; Ἐξαναστάντων γάρ ἡμῶν ὡς ἐξ ὕπνου, εὐθύς πρὸς τὴν ἀπάντησιν, ὡς ἀκούετε, τρέχειν μέλλομεν. Εἰ οὖν καθεζομένων καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν οἰκούντων ἡμῶν, ἐκβοήσασα ἡ σάλπιγξ ἐξυπνήσει ἡμᾶς, ἐάν μὴ ἀπὸ τῶν ὧδε, ὡς λαμπάδας προαναφθείσας, ἔχωμεν τὰς ψυχὰς, ἀλλ' εὐρεθῶσιν ἢ μηδὲ ἢ ὀλίγον τι καὶ μικρόν φαίνουσαι καὶ ὅσον οὐπω σβεσθῆναι, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν φωνήν, μέλλουσαι, ποῦ τότε εὐρήσομεν ἢ τὰς παντελῶς (85) ἐσβεσμένας ἀνάψαι ἢ ταῖς σβεννυμέναις ἀπὸ τῆς ἐνδείας τοῦ ἐλαίου προσθεῖναι τι μικρόν; Ὅντως οὐδὲν οὐδαμοῦ εὐρήσομεν. Διὰ τοῦτο σπουδάσωμεν ἀπεντεῦθεν ἤδη ταύτας ἀνάψαι διὰ μετανοίας ὁμοῦ καὶ δακρύων φαιδρῶς, ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει λαμπροί λαμπρῶς τῷ νυμφίῳ προσυπαντήσωμεν καὶ συνεισελευσώμεθα αὐτῷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν αἰωνίων καταπολαύσωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ μετανοίας. Καὶ ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν ἢ τῶν ἐνόητων μόνον διάδοσις καὶ ἡ ἀπογύμνωσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων εἰς κάθαρσιν ψυχῆς, ἐάν μὴ καὶ τό πένθος κτησώμεθα. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἐξορίας. Καὶ ὅτι εἰ μετενόησε παραβάς, οὐκ ἂν τοῦ παραδείσου ἐξέπεσε. Καὶ οἶον ἀγαθὸν εἰργάσατο αὐτοῦ ἢ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν μετάνοια. Καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας καὶ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν κατακρίσεως. Καὶ πρὸς τό τέλος, ἔλεγχος τῶν ἐν κακίᾳ καὶ ὑποκρίσει ζώντων.

Λόγος Ε΄. (86)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, καλὸν ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γινομένη ὠφέλεια. Τοῦτο γάρ εἰδὼς καὶ ὁ τὰ πάντα προειδὼς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, “Μετανοεῖτε, ἔφη, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Θέλετε δὲ μαθεῖν πῶς δίχα μετανοίας, καὶ μετανοίας ἀπὸ ψυχῆς καὶ οἶαν ὁ λόγος ἐπιζητεῖ παρ’ ἡμῶν, ἀδύνατον σωθῆναι ἡμᾶς; Αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου βοῶντος ἀκούσατε: “Πᾶσα ἁμαρτία ἐκτός τοῦ σώματος ἐστίν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τό ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει”, καὶ πάλιν: “Παραστῆναι δεῖ ἡμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἀπολήψηται ἕκαστος (87) τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον”. Ἐχει οὖν πολλάκις ἐκ τούτου τις εἰπεῖν: “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἐμίανα μέλος σώματός μου ἐν οὐδεμιᾷ τινι πονηρᾷ πράξει” ὅπερ εἰπεῖν οὐκ ἔχω τέως ἐγώ, ὁ πάσης ἀνομίας ἐργάτης! – καὶ ἔχει δῆθεν παραμυθίαν ἐκ τούτου ὅτι ἐκτός ἐστίν ἁμαρτίας σώματος αὐτοῦ. Ἀλλ’ ἀντιφθέγγεται ὁ Δεσπότης καὶ λέγει τὴν περὶ τῶν δέκα παρθένων παραβολὴν καὶ δείκνυσι πᾶσιν ἡμῖν καὶ ἀποφαίνεται μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ σώματος καθαρότητος μὴ προσουσῶν ἡμῖν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Παῦλος συνάδοντα τῷ Δεσπότη ἡμῶν λέγων: “Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἀγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον”. Διατί δὲ εἶπε “Διώκετε”; Διότι οὐ δυνατόν ἐστίν ἐν ὥρᾳ μιᾷ γενέσθαι καὶ εἶναι ἀγίους ἡμᾶς, δεῖ γάρ ἀπὸ μικρῶν ἀρξαμένους κατὰ προκοπὴν ἀναθῆναι εἰς ἀγιωσύνην καὶ καθαρότητα· καὶ ὅτι κἂν χίλια ἔτη ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ποιήσωμεν, οὐδέποτε τό ταύτης τέλειον καταλαβεῖν δυνησόμεθα, ἀλλὰ πάντοτε καθ’ ἐκάστην,

ὡς ἀρχὴν βάλοντες, ὀφείλομεν ἐν αὐτῇ ἀγωνίζεσθαι· καὶ τοῦτο αὐτός πάλιν ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν· “Διώκω δέ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ’ ᾧ καὶ κατελήφθην”.

Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, προσέχετε, παρακαλῶ, καὶ ἀκούσατε λόγους ἀδελφοῦ ὑμῶν ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ ἀγαθῷ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν. Προφθάσωμεν τό πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος (88) ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριος ὁ Θεός καὶ ἡμεῖς λαός αὐτοῦ καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποστρέψῃ τό πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ’ ἡμῶν. Μόνον μετανοήσωμεν ὀλοψύχως καὶ ἀποβαλώμεθα μὴ μόνον τὰς πράξεις ἡμῶν τὰς κακάς, ἀλλὰ καὶ αὐτούς ἡμῶν τούς πονηρούς καὶ ἀκαθάρτους λογισμούς τῆς καρδίας κατὰ τό γεγραμμένον ἐξαφανίσωμεν· “Διαρρήξατε, φησί, τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν”. Τί τό ὄφελος, εἰπέ μοι, ἐάν πάντα μὲν τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν πτωχοῖς διανείμωμεν, οὐ ποιησώμεθα δέ τὴν ἀποχὴν τοῦ κακοῦ οὐδέ τὴν ἁμαρτίαν μισήσωμεν; Τί δέ ἐάν πρακτικῶς μὲν σωματικὴν ἁμαρτίαν οὐ πράττωμεν, νοητῶς δέ αἰσχροῖς καὶ ἀκαθάρτοις συνδυάζωμεν λογισμοῖς καὶ ἀφανῶς τὴν ἁμαρτίαν πληρῶμεν καὶ ὑπό παθῶν ἀκαθέκτων ψυχῆς βασιλευσώμεθα καὶ κρατῶμεθα; Ἀποβαλώμεθα, παρακαλῶ, μετὰ τῶν χρημάτων ἡμῶν καὶ τῶν εἰρημένων κακῶν τὴν συνήθη δουλείαν, καὶ μὴ στῶμεν μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ δάκρυσι μετανοίας τὸν ρύπον αὐτῶν σπουδαίως ἀπονιψώμεθα.

Ὡσπερ γάρ αὐτός ὁ βασιλεύς, ὁ τό διάδημα καὶ τὴν πορφύραν τῆς βασιλείας περικείμενος, ὁ θησαυρούς ἔχων ἀμετρήτου χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου καὶ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ μετεώρου καθήμενος, ἐάν βόρβορον καὶ ἀσβόλην ἐκουσίως λάβοι ποθέν καὶ σὺν αὐταῖς ταῖς χερσὶ καὶ ὄλον αὐτοῦ τό πρόσωπον χρίσας ἐφμράξῃ πάσας αὐτοῦ τὰς αἰσθήσεις, ὡς μήτε ὄρᾶν αὐτόν δύνασθαι μήτε ἀκούειν μήτε ὀσφραίνεσθαι, εἶτα μεταμεληθεὶς ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ τούτου ζητῶν, οὐκ εἰσέλθῃ ταχέως εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ καὶ ὕδασι πολλοῖς ἀπονίψῃται τὸν βόρβορον ἐκεῖνον καὶ τὴν ἀσβόλην, (89) καὶ οὕτω πάλιν ὡς τό πρότερον κεκαθαρμένος ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ καθεσθῆ, ἀλλ’ ἀντὶ τούτου σκορπίση μόνον πάντας αὐτοῦ τούς θησαυρούς τοῖς πένησι καὶ πᾶσαν αὐτοῦ κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν ἀποδώῃ αὐτοῖς, οὐδὲν ἐκ τούτου ὠφελήσῃ ἑαυτὸν μὴ ἀπονιψάμενος τὴν ἀσβόλην καὶ τὸν βόρβορον ὕδατι, ἀλλὰ καὶ γέλωσ ἔσται τοῖς ὀρώσιν αὐτόν, ὧδε κάκεῖσε ὡς μορμολύκιον μέσον τῆς συγκλήτου ἀναστρεφόμενος, οὕτως οὐδέ ἕτερός τις ἑαυτὸν ὠφελήσῃ πάντα μὲν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διανείμας τοῖς πένησι, πᾶσαν δέ φτωχείαν καὶ ἀκτημοσύνην ἀναλαβόμενος, ἀποχὴν δέ μὴ ποιησάμενος τοῦ κακοῦ, μηδέ διὰ μετανοίας καὶ δακρύων ἀποκαθάρας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Πᾶς γάρ ἄνθρωπος, ὁ ἁμαρτήσας ὁμοίως ἐμοὶ τῷ κατακεκριμένῳ καὶ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν τὰς αἰσθήσεις ἐμφράξας αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, εἰ καὶ πᾶσαν μὲν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διένειμε τοῖς πτωχοῖς, πᾶσαν δέ δόξαν ἀξιομάτων περιφάνειάν τε οἴκων καὶ ἵππων, ποιμνίων καὶ βουκολίων καὶ ἀνδραπόδων, αὐτούς τε πάντας τούς ἰδίους καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς κατέλιπε καὶ πτωχός καὶ ἀκτῆμων εἰς τό τῶν μοναχῶν σχῆμα ἐλθὼν ἐγένετο, ἀλλ’ οὖν ὡς ἀναγκαίων τῇ ζωῇ αὐτοῦ δέεται τῶν δακρύων τῆς μετανοίας, ἵνα τὸν βόρβορον τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ ἀπονίψῃται, καὶ μᾶλλον ἐάν ἔτι καθάπερ ἐγὼ τὴν ἀσβόλην καὶ τὸν βόρβορον τῶν πολλῶν αὐτοῦ κακῶν οὐκ ἐπὶ τοῦ προσώπου μόνον καὶ τῶν χειρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐν ὅλῳ τῷ σώματι περιφέρῃται. Οὐ γάρ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν ἢ τῶν ὑπαρχόντων διάδοσις εἰς κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ἐάν μὴ καὶ κλαύσωμεν καὶ θρηνησώμεν (90) ἀπὸ ψυχῆς, ἀδελφοί. Οἶμαι γάρ ὅτι ἐάν μὴ πάση σπουδῇ αὐτός ἑαυτὸν διὰ δακρύων τοῦ

μολυσμοῦ τῶν ἀμαρτημάτων μου ἐκκαθάρω, ἀλλά μεμολυσμένος τοῦ βίου ἐξέλθω, δικαίως καί παρά τοῦ Θεοῦ καί παρά τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ καταγελασθήσομαι καί σύν τοῖς δαίμοσιν εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον ἐκβληθήσομαι. Ναί, ὄντως οὕτως ἐστίν, ἀδελφοί! Οὐδέν γάρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τόν κόσμον, ἵνα ἀμαρτήσαντες δώμεν αὐτό ἀντίλυτρον τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν τῷ Θεῷ.” Τί γάρ, φησίν ὁ ἀπόστολος, δώσει ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ἵνα ἀνταποδοθῇ αὐτῷ;” Αὕτη κρίσις ὀρθή, αὕτη ταπείνωσις δικαία καί ἀληθής. Φησί γάρ καί ὁ Κύριος· “Μή νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τόν νόμον ἢ τούς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλά πληρῶσαι”. Τοῦτο δέ ἐστι πλήρωμα νόμου τό μή δικαιολογεῖσθαι τινα ἔν τινι, μηδέ ἑαυτόν ἐκδικεῖν, ἀλλά προκεῖσθαι τοῖς πᾶσι τά πάντα ὡσεῖ νεκρόν, ἵνα εἴτι δ’ ἄν ποιῶσιν εἰς αὐτόν μή κινήται ὅλως μηδέ ταρασσόμενος ἀντιλέγη αὐτοῖς, ἀλλ’ εἶναι ἐν μόναίς ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ καί εἰς τό τηρεῖν τά ἐκείνου προστάγματα, ὡς λέοντα ἢ γιγαντιαῖον ἄλλον Σαμψών ἢ εἴ τινα ἕτερον ἢ προγεγονότα ἢ ὄντα καί αὐτοῦ ἀνδρειότερον.

Δυνατόν οὖν ἐστίν, ἀδελφοί, τοῖς πᾶσιν οὐ μόνον τοῖς μοναχοῖς ἀλλά καί τοῖς λαϊκοῖς τό αἰεὶ καί διηνεκῶς μετανοεῖν καί κλαίειν καί δέεσθαι τοῦ Θεοῦ, καί διά τῶν τοιούτων πράξεων καί τάς λοιπάς πάσας ἀρετάς κτήσασθαι. Καί ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι συμμαρτυρεῖ μοι καί ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης, ὁ μέγας στῦλος καί διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας, (91) περί τοῦ Δαυίδ λόγους τόν πεντηκοστόν ψαλμόν ἐξηγούμενος, λέγων δυνατόν εἶναι γυναῖκα ἔχοντα καί παῖδας καί παιδίσκακας καί πλῆθος οἰκετῶν καί περιουσίαν πολλήν καί βιωτικοῖς ἐμπρέποντα πράγμασι, μή τοῦτο μόνον δύνασθαι, τό κλαίειν καθ’ ἐκάστην καί εὐχεσθαι καί μετανοεῖν, ἀλλά καί εἰς τό τέλειον φθάσαι τῆς ἀρετῆς τόν βουλούμενον καί Πνεῦμα λαβεῖν Ἅγιον καί φίλον γενέσθαι Θεοῦ καί ἐπαπολαύειν τῆς θεάς αὐτοῦ, οἷοι καί πρό τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐγένοντο Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ καί ὁ ἐν Σοδόμοις Λώτ καί ἵνα τούς ἄλλους παρήσω πολλούς ὄντας Μωσῆς καί Δαυίδ, ἐν τῇ νέᾳ δέ χάριτι καί ἐπιφανείᾳ τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Πέτρος, ὁ ἀλιεύς καί ἀγράμματος, μετά τῆς πενθερᾶς καί τῶν ἄλλων κηρύσσων τόν ἐπιφανέντα Θεόν. Τούς δ’ ἄλλους τίς ἀριθμήσειεν, ὑπέρ σταγόνας ὄντας τῶν ὑετῶν καί ὑπέρ τούς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, βασιλεῖς, ἄρχοντας καί δυνάστας – μή εἴπω πένητας καί τούς τῇ αὐταρκεῖᾳ συζήσαντας ὧν αἱ πόλεις καί αἱ οἰκίαι καί τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ναοί, οὓς ἐκεῖνοι φιλοτίμως ἀνήγειραν, ὧν τά γηροκομεῖα καί τά ξενοδοχεῖα σώζονται καί εἰσι μέχρι τοῦ νῦν, ἅπερ καί περιόντες ἐκεῖνοι ἐκέκτηντο καί ἐχρῶντο αὐτοῖς εὐσεβῶς, οὐχ ὡς οἰκεῖοις, ἀλλ’ ὡς δοῦλοι τοῦ δεσπότου τά παρά τοῦ δεσπότου δοθέντα αὐτοῖς καί ὡς ἐκείνῳ ἐδόκει διέποντες, χρώμενοι μὲν τῷ κόσμῳ κατά τήν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐ καταχρώμενοι δέ. Διά γάρ τοῦτο καί ἐν τῷ βίῳ τῷ παρόντι περιδοξοί γεγόνασι καί λαμπροί καί νῦν καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ περιδοξότεροι καί λαμπρότεροι ἄνθρωποι γενήσονται. (92) Καί εἰ μή ὀκνηροί ἦμεν καί ῥάθυμοι καί καταφρονηταί τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλά σπουδαῖοι καί διεγυγερμένοι καί νήφοντας, οὐδεμίαν εἴχομεν χρεῖαν ἀποταγῆς ἢ κουρᾶς ἢ τῆς τοῦ κόσμου φυγῆς. Καί ἵνα τοῦτο πιστώσωμαι, ἄκουσον!

Ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον βασιλέα ἐποίησεν ἐξ ἀρχῆς πάντων τῶν ἐπί γῆς, ἀλλά μήν καί αὐτῶν τῶν ὑπό τόν ὄροφον ὄντων τοῦ οὐρανοῦ· ἥλιος γάρ καί σελήνη καί ἄστρα διά τόν ἄνθρωπον πάντως παρήχθησαν. Τί οὖν; Βασιλεύες ὧν τούτων ἀπάντων τῶν ὀρωμένων, ἐβλάπτετο ἄρα ἐκ τούτων πρός ἀρετήν; Οὐμενοῦν οὐδαμῶς, ἀλλά καί μειζόνως, εἰ ἔμεινεν εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντι καί δεδωκότι αὐτῷ τά πάντα Θεῷ, ἔμελλεν εὐδοκιμεῖν. Εἰ μή γάρ παρέβη τήν ἐντολήν τοῦ Δεσπότου, οὐκ ἄν τήν

βασιλείαν ταύτην ἀπώλεσεν, οὐκ ἄν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἑαυτὸν ἀπεστέρησεν· ἐπεὶ δέ τοῦτο πεποίηκεν, εἰκότως ἐξεβλήθη, ἐξωρίσθη, ἐβίωσε καὶ ἀπέθανε. Καὶ λέγω σοι πρᾶγμα ὅπερ σαφῶς, οἶμαι, οὐδεὶς ἀπεκάλυψε, συνεσκιασμένως δέ τοῦτο εἴρηται. Ποῖον; Ἄκουε τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς· “Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ μετὰ τὸ παραβῆναι λέγω· “Ἀδὰμ, ποῦ εἶ;” Τί τοῦτο λέγων, ὁ τοῦ παντός Ποιητής; Πάντως εἰς συναίσθησιν αὐτὸν ἀγαγεῖν βουλόμενος καὶ τοῦτον πρὸς μετάνοιαν ἐκκαλούμενος, “Ἀδὰμ, ποῦ εἶ; φησί. Κατανόησον σεαυτὸν, κατάμαθέ σου τὴν γύμνωσιν! Ἴδε οἶου ἐνδύματος, οἵας δόξης ἐστέρησαι. Ἀδὰμ, ποῦ εἶ;” οἶονεὶ πως τοῦτον παρακαλῶν καὶ λέγων· “ναί, φρόνησον, ταπεινέ, ναί, ἔξελθε ὅθεν εἶ κεκρυμμένος. Ἐμέ οἶει κρύπτεσθαι; Εἶπέ· Ἥμαρτον! “ Ἄλλ’ οὐ λέγει τοῦτο, μᾶλλον δέ οὐκ ἐγὼ λέγω τοῦτο ὁ ἄθλιος ἐμὸν γάρ τὸ πάθος ἐστίν! , ἀλλά τί; (93) “Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἔγνω ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην”. Τί οὖν ὁ Θεός; “Καὶ τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;”.

Ὅρα, ἀγαπητέ, μακροθυμίαν Θεοῦ; Εἰπόντος γάρ αὐτοῦ· “Ἀδὰμ, ποῦ εἶ; “ καὶ μὴ ὁμολογήσαντος τὴν ἁμαρτίαν εὐθύς, ἀλλ’ εἰπόντος· “Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα, Κύριε, καὶ ἔγνω ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην”, οὐκ ὠργίσθη ὁ Θεός, οὐκ ἀπεστράφη εὐθύς, ἀλλὰ καὶ δευτέρας ἀξιοῖ αὐτὸν ἀποκρίσεως καὶ φησι· “Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;” Νόει μοι βάθος λόγων σοφίας Θεοῦ. “Τί λέγεις, φησίν, ὅτι Ἰγυμνός εἰμι, τὴν δέ ἁμαρτίαν σου κρύβεις; Μὴ νομίζεις με τὸ σῶμά σου μόνο ὄραν, τὴν δέ καρδίαν καὶ τὰς ἐνθυμήσεις σου μὴ ὄραν;”. Ἥλιπε γὰρ ἀπατηθεὶς ὁ Ἀδὰμ ὅτι οὐκ ἤδει ὁ Θεός τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν οὕτω καθ’ ἑαυτὸν, οἶονεὶ ὅτι· “Ἐάν εἶπω ὅτι γυμνός εἰμι, φησίν, ἀγνοῶν ὁ Θεός εἶπεῖν ἔχει· ‘Καὶ διατί εἶ γυμνός;’. Εἶτα ἀπαρνήσασθαι ἔχω ἐγὼ καὶ εἶπεῖν· ‘Οὐκ οἶδα’, καὶ λαθεῖν ἔχω αὐτὸν καὶ πάλιν ἀπολαβεῖν τὴν πρώτην μου στολήν. Εἰ δέ μὴ, τέως οὐ μὴ ἐκβάλλη με, τέως οὐ μὴ ἐξορίσῃ με! “. Ταῦτα ἐνθυμουμένου αὐτοῦ ὡς καὶ νῦν ποιοῦσι πολλοὶ καὶ αὐτός ἐγὼ πρῶτος, τὰ ἑαυτῶν κακὰ κρύπτοντες, ὁ Θεός μὴ θέλων πολυπλασιάσαι αὐτῷ τὸ κρίμα λέγει· “Καὶ πόθεν ἔγνω ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετειλάμην σοι μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;”, οἶονεὶ λέγων· “Καὶ (94) ὅπως ἐμέ κρύπτειν οἶεσαι; Οὐ γινώσκω ἐγὼ τί πέπραχας; Οὐ λέγεις τὸ ‘ Ἥμαρτον’; Εἶπέ, ταπεινέ· ‘Ναί, ἀλήθεια, Δέσποτα, παρέβην τὴν ἐντολήν σου, ἔπταισα ἀκούσας τῆς συμβουλῆς τῆς γυναικός, ἐσφάλην μεγάλως ποιήσας τὸν ἐκείνης λόγον καὶ παρακούσας τὸν σόν, ἐλέησόν με!’ ” Ἄλλ’ οὐ λέγει τοῦτο, οὐ ταπεινοῦται, οὐ κάμπτεται, νεῦρον σιδηροῦν ὁ τῆς καρδίας τράχηλος – οἷος δὴ καὶ ὁ ἐμός, τοῦ ἀθλίου, ἐστίν. Εἰ γὰρ εἶπε τοῦτο, ἔμεινε ἄν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ τὸν κύκλον ὅλον ἐκείνον τῶν μυρίων κακῶν, ὃν ὑπέστη ἐξορισθεὶς καὶ εἰς τὸν ἄδην τοσοῦτους αἰῶνας ποιήσας κείμενος, κερδᾶναι ἄν εἶχε ἀπὸ μιᾶς τῆς τότε φωνῆς.

Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ ὑπεσχόμεν εἶπεῖν. Καὶ ἄκουσον τῶν ἐξῆς καὶ γνῶθι ὅτι ἀληθής ἐστὶν ὁ λόγος καὶ οὐκ ἔστι ψευδὸς τὸ οἶονοῦν ἐν αὐτῷ. Εἶπεν ὁ Θεός τῷ Ἀδὰμ· “Ἦν ὥραν φάγεσθε ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετειλάμην ὑμῖν τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε”, δηλονότι τῷ ψυχικῷ, ὃ καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο, δι’ ὃ καὶ τῆς ἀθανάτου στολῆς ἐγυμνώθη· οὐδὲν δέ πλέον προεἶπεν ὁ Θεός καὶ οὐδὲν πλέον ἐγένετο. Προγινώσκων γάρ ὁ Θεός ὅτι ἁμαρτήσῃ ἔχει ὁ Ἀδὰμ καὶ βουλόμενος μετανοοῦντα συγχωρῆσαι αὐτὸν, οὐδὲν, ὡς εἴρηται, πλέον προαπεφάνετο κατ’ αὐτοῦ· ἐπεὶ δέ ἠρνήσατο τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ οὐδέ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετενόησεν, (ἔφη γάρ· “Ἡ γυνή, ἣν δέδωκάς μοι, αὕτη με ἠπάτησεν”. – “Ἦν

δέδωκάς μοι! “ ὦ ψυχῆς ἀπροσέκτου, οἶονεὶ τῷ Θεῷ λεγούσης· “Σύ, φησίν, ἔπταισας· ἡ γυνή, ἣν δέδωκάς μοι, αὐτὴ με ἠπάτησεν” οἶα καὶ νῦν ἐγὼ πάσχω, ὁ ταπεινὸς καὶ ταλαίπωρος, καὶ οὐ θέλω ταπεινωθῆναι ποτε καὶ εἰπεῖν ἀπὸ ψυχῆς (95) ὅτι ἐγὼ εἰμι αἴτιος τῆς ἐμῆς ἀπωλείας, ἀλλ’ “Ὁ δεῖνά με, λέγω, παρώτρυνε ποιῆσαι καὶ εἰπεῖν τὰ καὶ τὰ, ὁ δεῖνά μοι συνεβούλευσεν ἐργάσασθαι τό καὶ τό”, ὡ ἀθλίας ψυχῆς προἰεμένης ῥήματα ἀμαρτίας μεστά! ὦ ψυχῆς ἀναιδοῦς καὶ μιαιρᾶς ἀναιδέστεροι λόγοι καὶ μιαιροί!) – τοῖνον καὶ οὕτω τοῦ Ἀδάμ εἰπόντος, τότε λέγει αὐτῷ ὁ Θεός· “ἐν κόπῳ καὶ ἰδρῶτι φάγη τὸν ἄρτον σου, καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ”, καὶ τελευταῖον ὅτι· “Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση”“Ἐλεγον, φησί, μετανοῆσαι σε καὶ εἶναι πάλιν ἐν τῇ προτέρᾳ σου διαγωγῇ. Ἐπειδὴ δέ σκληρὸς οὕτως εἶ, ἀπελθε τοῦ λοιποῦ ἀπ’ ἐμοῦ καὶ ἀρκέσει σοι εἰς παιδείουσιν ἡ ἀποστασία σου, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ”.

Ἦδη οὖν ἔγνωσ ὅτι μετὰ τὴν παράβασιν διὰ τὸ μὴ μετανοῆσαι καὶ εἰπεῖν “Ἥμαρτον”, καὶ ἐξορίζεται καὶ ἐν κόπῳ καὶ ἰδρῶτι διάγειν κελεύεται καὶ εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, διὰ τοῦτο κατεκρίθη; Τοῦτο δέ δηλον ἐκ τῶν ἐξῆς. Τοιγαροῦν καὶ ἀφείς αὐτόν ἔρχεται πρὸς τὴν Εὐάν, θέλων δεῖξαι ὅτι δικαίως καὶ αὐτὴ συνεκβληθήσεται, μετανοῆσαι μὴ θέλουσα, καὶ φησι· “Τί τοῦτο ἐποίησας;” ἵνα κἄν αὐτὴ εἴπῃ τὸ “Ἥμαρτον”. Ποίαν γάρ καὶ ἄλλην χρεῖαν εἶχεν, εἰπέ μοι, ὁ Θεὸς λαλεῖν πρὸς αὐτὴν ταῦτα τὰ ῥήματα, εἰ μὴ πάντως ἵνα εἴπῃ ὅτι· “Ἐν ἀφροσύνῃ μου, Δέσποτα, τοῦτο ἔπραξα, ἡ ταπεινὴ καὶ ἀθλία, σοῦ τοῦ Δεσπότη μου παρακούσασα. Ἐλέησόν με! “. Ἄλλ’ οὐκ εἶπε τοῦτο. Τί δέ; “Ὁ ὄφεις ἐξηπάτησέ με”. Ὡ τῆς ἀναισθησίας! Καὶ ὅπως ὄφει, κατὰ τοῦ Δεσπότη λέγοντί σοι, συνέντυχες καὶ τοῦτον ἀντί τοῦ ποιήσαντός σε Θεοῦ προετίμησας, κάκεινου τὴν συμβουλήν ὑπὲρ (96) τὴν ἐντολήν τοῦ Δεσπότη προτιμότεραν καὶ ἀληθεστέραν πεποίηκας; Ὡς δέ οὐδέ αὐτὴ εὔρεν εἰπεῖν “Ἥμαρτον”, ἐκβάλλονται τῆς τρυφῆς, ἐξορίζονται τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ σκόπει μοι τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μάθε καὶ διδάχθητι ἐντεῦθεν ὅτι εἰ μετενόησαν, οὐκ ἂν ἐξεβλήθησαν, οὐκ ἂν κατεκρίθησαν, οὐκ ἂν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν, ἀποστραφῆναι καὶ κατεδικάσθησαν. Πῶς; Ἄκουσον!

Ἐπεὶ ἐξεβλήθησαν καὶ ἤδη ἐξαυτῆς ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἰδρώτας καὶ εἰς τοὺς σωματικούς κόπους, πεινᾶν δέ ἤρξαντο καὶ διψᾶν, ῥιγᾶν τε ὁμοῦ καὶ τρέμειν καὶ πάσχειν τοιαῦτα, οἶα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πάσχομεν σήμερον, πλείονα δηλονότι λαβόντες τῆς δυστυχίας ταύτης καὶ τῆς ἐκπτώσεως αἴσθησιν, οὐ μόνον δέ ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἑαυτῶν τῆς κακοφροσύνης καὶ τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ εὐσπλαχνίας, ἔξω οὖν τοῦ παραδείσου περιπατοῦντες καὶ καθεζόμενοι, μετεμέλοντο, ἔκλαιον, ἐθρήνουν, τὸ πρόσωπον ἔτυπτον, ἔτιλλον σύροντες ἑαυτῶν τὰς τρίχας, τὴν ἑαυτῶν σκληροκαρδίαν ἀποκλαιόμενοι, τοῦτο δέ οὐ μίαν ἡμέραν οὐδέ δύο ἢ δέκα, ἀλλ’ ἐν πάσῃ, πιστεύσατε, τῇ ζωῇ αὐτῶν. Πῶς γάρ καὶ μὴ κλαίειν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς τὸν Δεσπότην ἐκεῖνον τὸν ἡμέρον ἐνθυμούμενοι, τὴν τρυφήν ἐκείνην τὴν ἄφραστον, τὰ κάλλη τῶν ἀνθέων ἐκείνων τὰ ἄρρητα, τὸν ἀμέριμον βίον καὶ ἄμοχθον, τὰς τῶν ἀγγέλων ἀνόδους καὶ καθόδους, τὰς πρὸς αὐτούς; Καθάπερ γάρ οἱ παρά τινος τῶν ἀρχόντων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκλεχθέντες εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ δοῦλοι, τὴν κατὰ πρόσωπον, ἕως μὲν τὴν αἰδῶ καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δουλείαν ἀνόθευτον φυλάττουσι πρὸς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην (97) καὶ ἀγαπῶσιν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὁμοδούλους αὐτῶν, ἀπολαύουσι καὶ τῆς παρρησίας τῆς πρὸς αὐτόν καὶ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐν ἀνέσει πολλῇ καὶ τρυφῇ καὶ σπατάλῃ, ἐπὶ δέ εἰς ἀπόνοιαν τραπέντες κατὰ τοῦ

οϊκείου δεσπότης τραχηλιάσῃ καὶ κατεπαρθῶσι τῶν συνδούλων αὐτῶν, ἐκπίπτουσι τῆς παρρησίας τῆς πρὸς αὐτόν καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐνοίας, ὑπ' ἐκείνου εἰς μακρὰν χώραν ἐξορισθέντες καὶ μυρίοις τῇ προστάξει αὐτοῦ καθυποβαλλόμενοι πειρασμοῖς, ἐν τῷ κοπιᾶν καὶ κατατρύχεσθαι ἐπὶ πλεῖον καὶ πλεῖον ἐπαισθάνονται τῆς ἀνέσεως ἧς ἀπέλαυον καὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐξέπεσον τῆς ζημίας, τὸν αὐτὸν τρόπον πεπόνθασι καὶ οἱ πρωτόπλαστοι ἐν τῷ παραδείσῳ ὄντες καὶ ἀπολαύοντες ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, εἶτα ἐκπεσόντες αὐτῶν καὶ ἐξορισθέντες. Ἐπεὶ ἦσθοντο τῆς ἐκπτώσεως, πάντοτε ἐθρήνουν, πάντοτε ἔκλαιον, τοῦ Δεσπότης αὐτῶν τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπικαλούμενοι.

Ἄλλὰ τί ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ βραδύς ἐν κολάσει; Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε ταπεινωθέντας αὐτούς, τὴν μὲν ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον οὐ λύει τέως – πρὸς σωφρονισμόν ἡμῶν τοῦτο ποιήσας καὶ ἵνα μηδεὶς κατὰ τοῦ πάντων Ποιητοῦ κατεπαίρηται, προειδώς δέ ὡς Θεὸς καὶ τὴν ἔκπτωσιν τούτου τὴν μετάνοιαν, προώρισε πάντως πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὰ πάντα καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸν χρόνον καὶ ὅπως καὶ πότε ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοῦτον ἀνακαλέσεται ἀπορρήτοις κρίμασι καὶ ἀνεξιχνίαστοις πάσῃ πνοῇ. Εἰ γὰρ καὶ ἀποκαλυφθῶσι τισι καὶ γράψαι ταῦτα θελήσουσιν, οὐ χρόνος οὐ χάρτης οὐ μέλαν ἀρκέσειεν, οὐ κόσμος ὅλος αὐτὰ τὰ βιβλία χωρήσειεν. Ὡς οὖν σπλαχνισθεὶς (98) προώρισε καὶ προεῖπεν, οὕτω δὴ καὶ ἐποίησε. Καὶ οὐς ἐκ τοῦ παραδείσου διὰ τὴν ἀναίδειαν καὶ ἀμεταμέλητον καρδίαν καὶ γνώμην ἐξέβαλε, πρεπόντως μετανοήσαντας καὶ ἀξίως ταπεινωθέντας καὶ κλαύσαντας καὶ θρηνήσαντας, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὁ μόνος ἐκ μόνου Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος, τοῦ προανάρχου Πατρός αὐτοῦ κατελθὼν ὡς ἴστε πάντες, οὐ μόνον ὁμοίως ἐκείνοις ἄνθρωπος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν, ὡς αὐτοί, κατεδέξατο, βιαστὸν ἐλόμενος καὶ ἐπονείδιστον θάνατον, καὶ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην, κάκειθεν αὐτούς ἀνέστησεν. Ὁ οὖν τοσαῦτα, ὅσα καθ' ἐκάστην ἀκούεις, παθῶν δι' αὐτούς, ἵνα αὐτούς ἀπὸ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐξορίας ἀνακαλέσεται, εἰ μετενόησαν ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐκ ἂν αὐτούς συνεπάθησε; Καὶ πῶς οὐχὶ ὁ φύσει φιλόανθρωπος καὶ διὰ τοῦτο ποιήσας αὐτόν, ἵνα τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπολαύῃ καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ; Ναὶ ὄντως, ἀδελφοί, τοῦτο ἂν, ὡς οἶμαι, ἐγένετο. Ἴνα δέ μάθῃς καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἐπὶ πλεῖον τῷ λόγῳ πιστεύσης, ἄκουσον τῶν ἐξῆς!

Εἰ μετενόησαν ἔνδον ὄντες τοῦ παραδείσου, αὐτόν ἐκεῖνον ἀπελάμβανον τὸν παράδεισον καὶ πλεον οὐδέν. Ἐπεὶ δέ ἐξεβλήθησαν διὰ τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν, μετὰ δέ ταῦτα μετανοήσαντες ἔκλαυσαν, ἐθλίβησαν ἅπερ, ὡς εἶπον, οὐ μὴ ἔπαθον, εἰ ἐν τῷ παραδείσῳ μετανόησαν, ὑπὲρ τῶν πόνων τούτων καὶ ἰδρώτων καὶ κόπων καὶ τῆς καλῆς μετανοίας αὐτῶν θέλων ὁ Δεσπότης Θεὸς τιμῆσαι καὶ δοξάσαι αὐτούς, οὐ μόνον δέ ἀλλὰ καὶ ποιῆσαι αὐτούς ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ ἐπιλαθέσθαι, τί ποιεῖ; Καὶ σκόπει μοι τῆς φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος! Κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην καὶ ἀναστήσας αὐτούς, οὐχὶ εἰς τὸν παράδεισον, (99) ὅθεν ἐξέπεσον, ἀποκατέστησε πάλιν αὐτούς, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον αὐτόν ἀνήγαγε τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ καθίσας ὁ Δεσπότης ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ προανάρχου Πατρός αὐτοῦ, τί λέγεις ποιῆσαι αὐτόν, τὸν δοῦλον μὲν αὐτοῦ κατὰ φύσιν, πατέρα δέ αὐτοῦ χρηματίσαντα κατὰ χάριν; Εἶδες εἰς οἷον ὕψος αὐτόν διὰ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ καὶ ταπεινώσιν καὶ τοὺς θρήνους αὐτοῦ καὶ τὰ δάκρυα ὁ Δεσπότης ἀνήγαγεν;

Ὡ μετανοίας ἰσχύς καὶ δακρύων! Ὡ φιλανθρωπίας ἀφάτου καὶ ἀνεξιχνίαστου ἐλέους πέλαγος, ἀδελφοί! Ὅτι οὐ μόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ἡμᾶς δηλονότι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, τοὺς μιμουμένους ἐκείνου τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν μετάνοιαν, τὸν θρήνον, τὰ δάκρυα καὶ τὰλλα ἅπερ προείπομεν, οὕτως ὡς ἐκεῖνον

καί ἐτίμησε καί ἐδόξασε, καί τούς οὕτω ποιῶντας ἕως τοῦ νῦν καί ἀπό τοῦ νῦν ποιήσοντας, εἴτε κοσμικοί εἶεν εἴτε μονάζοντες· “Ἀμήν, εἶπεν ὁ ἀληθής Θεός, οὐκ ἐγκαταλείψω αὐτούς ποτε, ἀλλ’ ὡς ἀδελφούς μου καί φίλους, πατέρας τε καί μητέρας καί συγγενεῖς καί συγκληρονόμους μου ἀναδείξω αὐτούς, καί ἐδόξασα καί δοξάσω καί ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καί ἐπί τῆς γῆς κάτω, καί τῆς ζωῆς αὐτῶν καί εὐφροσύνης καί δόξης οὐκ ἔσται τέλος ποτέ”.

Τί οὖν, εἶπέ μοι, τούς πρωτοπλάστους ὠφέλησεν ἢ ἐν τῷ παραδείσῳ ἄπυλτος διαγωγή καί ἀμέριμνος, ἀδελφέ, ῥαθυμήσαντας καί τῇ πρὸς Θεόν ἀπιστία καταφρονήσαντας καί τὴν ἐντολήν παραβάντας αὐτοῦ; (100) Εἰ γάρ ἐπίστευσαν αὐτῷ, οὐκ ἂν τὸν ὄφιν ἢ Εὐά πιστότερον, τὴν δέ Εὐάν ὁ Ἀδάμ πιστοτέραν ἐκείνου ἠγήσατο, ἀλλὰ φυλάξαι εἶχον τοῦ μή φαγεῖν τοῦ φυτοῦ· φαγόντες δέ καί ἢ μετανοήσαντες, ἐξεβλήθησαν. Οὐδέν δέ πάλιν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐβλάβησαν, ἀλλὰ καί τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν καί εἰς σωτηρίαν ἡμῶν πάντων τοῦτο ἐγένετο. Κατελθὼν γάρ ἄνωθεν ὁ Δεσπότης ἡμῶν τῷ ἰδίῳ θανάτῳ τὸν καθ’ ἡμῶν ἔλυσε θάνατον, τὸ ἐκ τῆς τοῦ προπάτορος παραβάσεως κατάκριμα παντελῶς ἀνελών καί διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννῶν καί ἀναπλάττων καί ἀπαλλάττων ταύτης τελείως ἡμᾶς, τίθησιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐλευθέρους πάντη καί μή ἐνεργουμένους τυραννικῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀρχῆς αὐτεξουσίῳ τιμῶν ἡμᾶς, ἰσχύν μᾶλλον δίδωσι κατ’ αὐτοῦ, ἵνα οἱ βουλόμενοι νικῶσιν αὐτόν εὐχερῶς ὑπὲρ πάντας τούς πρό τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἁγίους, ἀποθνήσκοντες δέ μή καθάπερ ἐκεῖνοι καί οὗτοι εἰς τὸν ἄδην καταβιβάζωνται, ἀλλ’ εἰς τὸν οὐρανόν καί εἰς τὴν ἐκεῖσε τρυφήν καί ἀπόλαυσιν, νῦν μὲν μετρίως, μετὰ δέ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ὅλης ὅλως ἐπαπολαύειν καταξιῶνται τῆς αἰωνίου χαρᾶς.

Οἱ οὖν βουλόμενοι προφάσεις μή προφασίζονται, μηδέ λεγέτωσαν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἡμᾶς παραβάσεως ὅλως ἐνεργεῖσθαι καί πρὸς τὴν ἁμαρτίαν κατέλκεσθαι. Οἱ γάρ τοῦτο ἐννοοῦντες καί λέγοντες τὴν τοῦ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεοῦ παρουσίαν ἀνωφελῶς γεγενῆσθαι καί διακενῶς νομίζουσιν, ὅπερ αἰρετικῶν καί οὐ πιστῶν ἐστὶ τό λεγόμενον. Διὰ τί γάρ κατῆλθεν ἢ τίνος ἕνεκα θανάτου ἐγεύσατο, εἰ μή ὅτι πάντως διὰ τό λῦσαι τό ἐκ τῆς ἁμαρτίας κατάκριμα καί ἐλευθερῶσαι τό γένος ἡμῶν ἀπὸ τῆς δουλείας καί ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου ἐχθροῦ; (101) Τοῦτο γάρ ἢ ὄντως αὐτεξουσίότης, τό μή ὑφ’ ἑτέρου τινός τῷ οἰωνδήποτε τρόπῳ δεσποζέσθαι. Ἡμεῖς μὲν γάρ ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἤμεν ἁμαρτωλοί, ἀπὸ τοῦ παραβάντος παραβάται, ἀπὸ τοῦ δούλου τῆς ἁμαρτίας δούλοι καί αὐτοὶ γενόμενοι ἁμαρτίας, ἀπὸ τοῦ κεκατηραμένου καί νεκροῦ κατάρτοι καί νεκροί, ἀπὸ τοῦ τῇ συμβουλίᾳ ἐνεργηθέντος τοῦ πονηροῦ καί δουλωθέντος αὐτῷ καί τό αὐτεξουσίον ἀπολέσαντος, ὡς τέκνα αὐτοῦ ἐνεργούμενοι καί καταδυναστευόμενοι τυραννικῶς ἐδεσποζόμεθα. Ὁ δέ Θεός κατελθὼν ἐσαρκώθη καί ἐγεννήθη καθὼς καί ἡμεῖς ἄνθρωπος, χωρὶς ἁμαρτίας, καί ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν, σύλληψιν τε καί γέννησιν ἁγιάσας καί ἀνατραφεῖς κατὰ μικρόν πᾶσαν ἡλικίαν εὐλόγησε· τέλειος δέ ἀνὴρ γεγονώς τότε ἤρξατο τοῦ κηρύγματος, διδάσκων ἡμᾶς μή ἐν τινι προπηδᾶν καί προλαμβάνειν τούς πολιούς ἐν συνέσει καί ἀρετῇ, οἱ νέοι μάλιστα καί οὐκ ἄνδρες τὴν φρόνησιν. Ἀνεδέξατο τὰ ὑπὲρ ὑμῶν καί φυλάξας πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ ἰδίου Θεοῦ καί Πατρός, τὴν παράβασιν ἔλυσε καί τούς παραβάτας τοῦ κατακρίματος ἠλευθέρωσε. Δούλος ἐγένετο, μορφὴν ἀναλαβόμενος δούλου, καί τούς δούλους ἡμᾶς εἰς τό δεσποτικόν ἀξίωμα ἐπανήγαγε, τοῦ πρώην τυράννου δεσπότης ἀποκαταστήσας ἡμᾶς – καί μαρτυροῦσιν οἱ ἅγιοι οἱ καί μετὰ θάνατον ὡς ἀσθενῆ αὐτόν καί τούς αὐτοῦ ὑπουργούς ἀπελαύνοντες. Κατὰρα ἐγένετο σταυρωθεῖς – “Ἐπικατάρτος γάρ, φησί,

πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος”, (102) καὶ ὄλην τὴν κατάραν ἔλυσε τοῦ Ἀδάμ. Ἀπέθανε καὶ τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ ἀνεῖλε τὸν θάνατον. Ἀνέστη καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἠφάνισε τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ διὰ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος καθ’ ἡμῶν. Ἐμβαλῶν γάρ ἐν τῷ θανατηφόρῳ ἰῶ καὶ φαρμάκῳ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄρρητον τῆς Θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς ζωοποιὸν ἐνέργειαν, ὅπως ὅλον τό γένος ἡμῶν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ ἐλυτρώσατο, διὰ δὲ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοῦ τιμίου, ἀποκαθαίρων ἡμᾶς καὶ ζωοποιῶν, ἁγίους καὶ ἀναμαρτήτους ἀποκαθίστησιν, ἀλλὰ καὶ εὐθύς τῷ αὐτεξουσίῳ τιμᾶσθαι ἀφήσιν, ἵνα μὴ βία ἀλλὰ προαιρέσει φανῶμεν τῷ Δεσπότη δουλεύοντες. Καὶ ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς ἦν ὁ Ἀδάμ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐλεύθερος καὶ ἁμαρτίας καὶ βίας ἐκτός, τῷ αὐτεξουσίῳ δὲ θελήματι ὑπήκουσε τῷ ἐχθρῷ καὶ ἀπατηθεὶς παρέβη τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννώμενοι τῆς δουλείας ἀπολυόμεθα καὶ γινόμεθα αὐτεξούσιοι, καὶ εἰ μὴ τῷ οἰκείῳ θελήματι τῷ ἐχθρῷ ὑπακούσομεν, ἄλλως πως οὐ δύναται καθ’ ἡμῶν ἐνεργεῖν τι. Εἰ γάρ πρό τοῦ νόμου καὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, τῶν βοηθημάτων τούτων ἀπάντων χωρὶς, πολλοὶ καὶ ἀναρίθμητοι τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν καὶ ἄμεπτοι ἀπεδείχθησαν, ἐξ ὧν τὸν δίκαιον μὲν Ἐνώχ μετέθετο καὶ τῇ μεταθέσει τοῦτον τετίμηκεν, Ἥλιαν δὲ πυρίνῳ ἄρματι εἰς οὐρανὸν ἀνελάβετο, τί ἀπολογησόμεθα ἡμεῖς, οἱ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην εὐεργεσίαν, μετὰ τὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, (103) μετὰ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν καὶ τὴν τῶν ἁγίων ἀγγέλων παραφυλακὴν καὶ αὐτὴν τὴν ἐπισκίασιν καὶ ἐπέλευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μηδὲ ἴσοι τοῖς πρό τῆς χάριτος εὐρισκόμενοι, ἀλλὰ ῥαθυμοῦντες καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντες καὶ αὐτὰς παραβαίνοντες; Ὅτι δὲ μειζόνως ὑπὲρ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ ἁμαρτήσαντας κολασθησόμεθα τοῖς κακοῖς ἐπιμένοντες, ὁ ἅγιος Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπὼν· “Εἰ γάρ ὁ δι’ ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοή ἔλαβε ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας;”

Μὴ οὖν τὸν Ἀδάμ ἀλλ’ ἑαυτὸν αἰτιάτω καὶ μεμφέσθω ἡμῶν ἕκαστος, τῶν ἐν οἰαδηποτοῦν περιπιπτόντων ἁμαρτία, καὶ μετάνοιαν ἐξίαν ἕκαστος ἡμῶν ὡς ἐκεῖνος ἐπιδεικνύσθω, εἰ ἄρα καὶ βούλεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν Κυρίῳ ἐπιτυχεῖν. Εἰ δὲ μὴ θελήσετε μηδὲ παντὶ τρόπῳ σπουδάσετε, ἢ ἀναμαρτήτους ἑαυτοὺς ἐν τῷ τὰς ἐντολάς τηρεῖν πάσας φυλάξαι, ἢ παραβαίνοντες ἐν τινὶ μέχρι θανάτου μετανοεῖν καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος ἁμαρτίαν σφοδρῶς ἀποκλαίεσθαι, ἀλλ’ ἐμμένετε ἐπὶ τῇ σκληρότητι καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ ὑμῶν, τάδε λέγει Κύριος· “Συντρομάξει ἡ γῆ ἐπὶ τοὺς μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα θαύματα, μετὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ φανέρωσιν, μετὰ τὴν τοσαύτην διδασκαλίαν ἣν ἐν τῷ κόσμῳ ἐφήπλωσα, ἔτι ἀναβαλλομένους καὶ δυσπιστοῦντας καὶ ἀπειθοῦντας τοῖς λόγοις μου· καὶ διαρραγήσεται εἰς πολλά, μὴ φέρουσα τοὺς ἀγνώμονας καὶ σκληροτραχήλους καὶ παρηκόους μου φέρειν ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτῆς, καὶ ἴδωσι τὴν πτῶσιν (104) αὐτῶν ἐγγίσασαν πρό τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ τρομάξουσι. Τῆς γάρ γῆς τρεμούσης, τοῦ οὐρανοῦ κλονουμένου καὶ ροιζηδόν ὡς βιβλίου ἐλισσομένου, ἐκ τῶν φοβερῶν δειμάτων ἐκείνων πτοηθῶσιν αἱ ἀκαμπεῖς καὶ ἀμείλικτοι καρδίαι αὐτῶν, ὡς λαγωῦ ἐν ὄρῳ σφαγῆς. Καὶ συσκοτάσει τό φῶς, πεσοῦνται τὰ ἄστρα, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη σβεσθήσονται ἐπ’ αὐτοὺς, ἀπὸ δὲ τῶν σχισμάτων τῆς γῆς ἀναβήσεται πῦρ ὑπερεκβλύζον ὡς τὰ πελάγη τῶν θαλασσῶν. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κατακλισμοῦ ἀνεώχθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατῆλθε τό ὕδωρ καὶ κατ’ ὀλίγον ἐκάλυψε τοὺς λαοὺς, οὕτω καὶ τότε ἀνοιχθήσεται ἀπὸ τῶν

θεμελίων αὐτῆς ἡ γῆ, καί ἀναδοθήσεται οὐ κατὰ μικρόν ἀλλά ἀθρόον τό πῦρ καί ἐπικαλύψει πᾶσαν τήν γῆν, καί γενήσεται ἅπανα ποταμός πυρός”.

Τί οὖν ποιήσουσι τότε οἱ λέγοντες ὅτι· “Εἶθε με ἠφίεσαν ὥδε καί τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐγώ οὐκ ἤθελον”; Τί γενήσονται οἱ νῦν γελῶντες καί οὕτω λέγοντες· “Τί οὖν κελεύεις κλαίειν ἡμᾶς καθ’ ἐκάστην;” Οἱ δέ καί ἀντιλογίας ἢ γογγυσμούς ἢ καί τά χεῖρω τούτων ἀπεργαζόμενοι, τί τότε ἀπολογήσονται; Μή ἐροῦσιν ὅτι· “Οὐκ ἠκούσαμεν”; μή ὅτι· “Οὐδεὶς ἡμᾶς ἐνουθέτησε”; μή ὅτι· “Ἠγνοήσαμεν σου τοῦ Δεσπότου τό ὄνομα, τό κράτος, τήν ἰσχύν, τήν δύναμιν”; “Πόσα γάρ ὑμᾶς, ὧ ἄθλιοι, εἰκότως πρός ἡμᾶς εἶπη, διά προφητῶν, δι’ ἀποστόλων, διά πάντων ὁμοῦ τῶν δούλων καί δι’ ἐμοῦ αὐτοῦ προεῖπον καί παρήγγειλα; Οὐκ ἠκούετε τῶν εὐαγγελίων μου λεγόντων· “Μετανοεῖτε”; (105) Οὐκ ἠκούετε λεγόντων· “Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελᾶσονται”; Οὐκ ἠκούετε βοῶντός μου· “Μακάριοι οἱ πενθοῦντες”; Ὑμεῖς δέ ἐγελάτε ἀνακαγχάζοντες, ἀλλήλοις ὀμιλοῦντες καί καταμακρύνοντες ὑμῶν τάς ἀργολογίας, ἀλλήλους πρός τά ἄριστα προσκαλούμενοι καί θεραπεύοντες ὑμῶν τάς γαστέρας. Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος· “Τί στενή ἡ πύλη καί τεθλιμμένη ἡ ὁδός ἡ ἀπάγουσα εἰς τήν ζωήν” καί ὅτι “Βιασθή ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί βιασταί ἀρπάζουσιν αὐτήν”, ὑμεῖς ἀνέκεισθε ἐπί στρωμνῶν ἀπαλῶν καί διά πάντων τήν ἄνεσιν ἐδιώκετε; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος· “Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δούλος καί πάντων διάκονος”, ὑμεῖς τάς πρωτοκλισίας καί πρωτοκαθεδρίας, ἀρχάς τε καί ἡγεμονίας καί διακονίας καί μεγέθη ἀξιωματῶν προετιμήσασθε, καί ὑποταγῆναι ἢ δουλεῦσαι ἐν ταπεινώσει ψυχῆς εὐτελεῖ καί πτωχῶ καί ἀπερριμένῳ οὐκ ἠθελήσατε; Οὐχί ἐμοῦ λέγοντος· “Ὅσα θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καί ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς”, ὑμεῖς τάς ἑαυτῶν θεραπείας μόνας καί τά θελήματα καί τάς ἐπιθυμίας ἐξεπληρώσατε, πλεονεκτοῦντες, ἀρπάζοντες, ἀδικοῦντες καί ἑαυτούς μόνους ἐθεραπεύσατε; Οὐχί ἐμοῦ λέγοντος· “Εάν τίς σε ράπιση εἰς τήν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην”, οἱ μὲν ἐγελάτε, οἱ δέ οὐδέ ἀκοῦσαι τοῦτο ἠνείχεσθε, ἀλλά κακῶς με τοῦτο καί ἀδίκως (106) προστάξαις ἐλέγχετε; Οὐχί δέ ἐμοῦ λέγοντος· “Εάν τίς σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἓν, ὑπαγε μετ’ αὐτοῦ δύο”, οὐ μόνον οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλ’ οἱ πλείονες καί τούς ἀδελφούς ἠγγαρεύσατε; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος· “Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καί διώξωσιν καί εἰπῶσιν πᾶν πονηρόν ῥῆμα καθ’ ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ”, ὑμεῖς οὐδέ λόγον σκληρόν ἀκοῦσαι ἠνείχεσθε οὐ μόνον ἐκ τῶν ὁμοίων ὑμῶν, ἀλλ’ οὐδέ ὑπό τῶν προεχόντων; Οὐκ ἐμοῦ λέγοντος· “Χαίρετε καί ἀγαλλιᾶσθε ἐπί τοῖς διωγμοῖς καί ταῖς θλίψεσιν”, ὑμεῖς τούς ἐπαίνους μᾶλλον καί τήν τιμὴν καί τήν δόξαν ἠσπάσασθε, ἐπί δέ τοῖς τοιούτοις ἀπελέγεσθε καί αὐτήν ὑμῶν τήν ζωήν; Οὐχί ἐμοῦ μακαρίζοντος τούς φτωχοῦς, ὑμεῖς οὐκ ἐποθήσατέ ποτε ἀπό ψυχῆς γενέσθαι πτωχοί; Οὐκ ἐμοῦ τούς πρᾶεῖς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κληρονομεῖν λέγοντος, ὑμεῖς ὡς θῆρες ἄγριοι διέκεισθε εἰς τούς μή τάχιον ποιοῦντας ὑμῶν τά θελήματα; Οὐχ ὀρώντες πάλιν αὐτούς παραβαίνοντάς μου τάς ἐντολάς, συμπαθεῖς ἐγίνεσθε τότε καί μέτριοι καί “Ἄφες, ἐλέγετε, εἶπεν ὁ Κύριος· Μή ὀργίζου κατὰ τινος”; Οὐχί ὑμεῖς ἐλέγετε, ὁπόταν ἔλεγον· “Εὔχεσθε ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ἀγαπάτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν καί καλῶς ποιεῖτε τούς μισοῦντας ὑμᾶς”, “Αὐτό τῶν ἀποστόλων ἐστίν, αὐτό τῶν μεγάλων ἀγίων! Ἐπεὶ τίς τοῦτο ἄλλος ποιῆσαι δύναται;” Ἄθλιοι, καί ὑμεῖς διατί οὐκ ἐγίνεσθε ἅγιοι; Οὐκ ἠκούετε λέγοντός μου· “Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι”, ὑμεῖς δέ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῶν μολυσμῶν ὑμῶν καί ἀνομιῶν ἐμείνατε”.

(107) Καί πρός μὲν τάς γυναῖκας ἐρεῖ· “Οὐκ ἠκούετε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινωσκόντων καί λεγόντων· “Βίος τῆς ἀγίας Πελαγίας, τῆς ποτε πόρνης”, “Βίος

τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, τῆς ἀσώτου ποτέ”, “Θεοδώρας τῆς μοιχαλίδος καί μετά ταῦτα θαυματουργῶ”, καί πάλιν · “Εὐφροσύνης τῆς παρθένου καί μετονομασθείσης Σμαράγδου”, καί· “Ξένης, τῆς ὄντως ξένης καί θαυμαστῆς;” Οὐκ ἠκούσατε ὅπως καί γονεῖς καί πλοῦτον καί μνηστήρας αὐτοῦς κατέλιπον καί ἐν εὐτελείᾳ καί ταπεινώσει ἐδούλευσάν μοι καί ἐγένοντο ἄγιοι; Διά τί οὖν καί ὑμεῖς ταύτας καί τάς τοιαύτας, αἱ μέν πόρνοι τάς πόρνας, αἱ δέ ἄσωτοι τάς ἀσώτους, αἱ δέ ὑπανδροὶ τάς ἀμαρτησάσας ὑπάνδρους, αἱ δέ παρθένοι τάς παρθένας καί ὁμοίας ὑμῶν οὐκ ἐμιμήσασθε;

Πρός δέ τούς ἄνδρας βασιλεῖς τε καί ἄρχοντας ὁμοίως ἐρεῖ· “Οὐκ ἠκούετε πῶς ὁ Δαυὶδ ἀμαρτήσας, καί εἰσελθόντος πρὸς αὐτόν τοῦ προφήτου Νάθαν καί ἐλέγξαντος αὐτόν περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ, οὐκ ἀντεῖπεν, οὐκ ὠργίσθη, οὐκ ἔκρυψε τό ἀμάρτημα αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ θρόνου ἀξαναστάς προσέπεσεν ἐνώπιον παντός τοῦ λαοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καί εἶπεν· “Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου! “ καί οὐκ ἐπαύσατο ἡμέρας τε καί νυκτός κλαίων ὁμοῦ καί θρηνηῶν; Οὐκ ἠκούετε τούτου λέγοντος· “Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον καί τό πόμα μου μετά κλαυθμοῦ ἐκίρνω, ἀπό φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τό ὄστοῦν μου τῇ σαρκί μου, ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῶ”, καί πάλιν· “Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ’ ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω;” Οὐκ ἠκούετε λέγοντος αὐτοῦ· “Κύριε ὁ Θεός μου, (108) εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικίας ἐν χερσί μου, εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μι κακά, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός, καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρός τὴν ψυχὴν μου καί καταλάβοι καί καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου καί τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι; “. Διά τί οὖν καί ὑμεῖς τοῦτον καί τούς ὁμοίους αὐτοῦ μὴ ἐμιμήσασθε; Μὴ τούτου ὑμεῖς περιδοξότεροι εἶναι ἐδοκεῖτε ἢ πλουσιώτεροι, καί διὰ τοῦτο ταπεινωθῆναί μοι οὐκ ἠβουλήθητε; Ἄθλιοι καί ταλαίπωροι, ὑμεῖς φθαρτοὶ καί θνητοὶ ὄντες, μονοκράτορες καί κοσμοκράτορες εἶναι ἐβούλεσθε καί, εἶπου ἦν τις ἐν ἐτέρᾳ χώρᾳ μὴ θέλων ὑμῖν ὑποτάσσεσθαι, ὡς κατὰ εὐτελοῦς ὑμῶν δούλου κατεπαίρεσθε αὐτοῦ καί οὐκ ἐφέρετε ὑπομεῖναι τὴν ἀνυποταξίαν αὐτοῦ, καί τοι συνδούλου ὑμῶν ὄντος καί μηδὲν πλέον ἐκείνου ἐχόντων ὑμῶν· ἐμοὶ δέ τῷ Ποιητῇ καί Δεσπότῃ ὑμῶν πῶς ὑμεῖς οὐκ ἠθέλησατε ὑποταγῆναι καί δουλεῦσαι ἐν φόβῳ καί τρόμῳ; Ἀνταποδιδόντες δέ τοῖς ἀμαρτάνουσιν εἰς ὑμᾶς, τί ἐν ἑαυτοῖς ἄρα διελογίζεσθε περὶ ὧν ὑμεῖς εἰς ἐμέ ἡμαρτάνετε; ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τῶν ἀδικουμένων τά αἵματα; ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βλέπων τά παρ’ ἡμῶν κρυφίως πραττόμενα; ἢ ὅτι ἐπελάθεσθέ μου καί μὴ ἔχειν ὑπελαμβάνετε τὸν ἐπάνω ὑμῶν ὄντα, οὐδέ ἠλπίσατέ ποτε γυμνοὶ με καί τετραηλισμένοι παρασταθήσεσθαι; Οὐκ ἠκούετέ μου αἰεὶ λέγοντος· “Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δούλος καί πάντων διάκονος;” Πῶς οὐκ ἐφρίσσετε καί ἐν ἑαυτοῖς ὑμῖν ἐθρηνεῖτε καί συνετρίβεσθε, φοβούμενοι μὴ εἰς ἔπαρσιν ὑπὸ τῆς ματαιίας ἐκείνης καί διακένου ἐλθόντες, (109) παραβάται ταύτης μου τῆς ἐντολῆς γενόμενοι, τῷ πυρί τούτῳ παραδοθήσεσθε; Οὐκ ἠκούετε πῶς ὁ Δαυὶδ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Σεμεῖ ὑβριζόμενος καί ἀνὴρ αἱμάτων καλούμενος, εὐτελέστερον ἑαυτόν ἐκείνου ἔχων ἀπὸ ψυχῆς, οὐκ ὠργίζετο, ἀλλὰ καί τούς ἐκείνον ἀνελεῖν βουλομένους ἐκώλυσεν; Ἴδοῦ οὖν καί Μωυσῆς καί Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καί Δαβὶδ καί ἄλλοι πλείστοι πρό τῆς ἐπιφανείας μου καί νυνὶ μετά τὴν παρουσίαν μου πλείονες, οὓς βλέπετε συνδοξαζομένους μοι, καί βασιλεῖς γεγονάσιν, ὡς ἡμεῖς, καί ἄρχοντες καί στρατηγοί, καί διὰ τὸν ἐμόν φόβον ἐν ταπεινώσει καί δικαιοσύνῃ βιώσαντες, κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ οὐκ ἀνταπέδωκαν, ἀλλὰ καί παρά τῶν ὁμοίων καί ὑπὸ χεῖρα πολλάκις ἀτιμασθέντες, ἐμοὶ ἀνέθεντο τὴν περὶ τούτου ἐκδίκησιν καί

ὑπέρ ὧν εἰς ἐμέ ἤμαρτον ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτῶν, ἀπό ψυχῆς ἐν φόβῳ καὶ πόθῳ μετενόουν καὶ ἔκλαιον, ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἐλεύσεως καὶ παρουσίας καὶ κρίσεως ἀκούοντες καὶ πιστεύοντες, ὑμεῖς δὲ κατεφρονήσατέ μου τῶν ἐντολῶν, ὡς τινος ἐνός τῶν ἀπερριμμένων καὶ ἀσθενῶν. Λοιπὸν οὖν μεθ' οὗ συνεῖναι ἠρετίσασθε καὶ ὧν τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ποιοῦντες, αὐτοὺς ἐμιμήσασθε, μετὰ τούτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκείνοις ἠτοιμασμένων ἐπαπολαύσατε! “.

Οὕτω καὶ τοῖς πατριάρχαις τοὺς ἀγίους ἀντιπαραθῆ πατριάρχας, Ἰωάννην τὸν Χρυσορρήμονα, Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Ἰγνάτιον, Ταράσιον, Μεθόδιον καὶ τοὺς λοιποὺς οἵτινες οὐ λόγῳ μόνῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ γεγόνασιν ἀπεικόνισμα· τοῖς μητροπολίταις τοὺς ἀγίους μητροπολίτας, Βασίλειον, Γρηγόριον, τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, (110) καὶ τὸν τούτου ὁμώνυμον καὶ θαυματουργόν, Ἀμβρόσιον καὶ Νικόλαον. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἕκαστον πατριάρχην καὶ ἕκαστον μητροπολίτην καὶ ἕκαστον ἐπίσκοπον μετὰ τῶν πρό αὐτοῦ διαπρεψάντων ἀποστόλων τε καὶ πατέρων ἀγίων ἐν ἐκάστη μητροπόλει καὶ ἐπισκοπῇ κρινεῖ ὁ Θεός, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων στήσας πάντας αὐτοὺς – καθὼς ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· “Τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων”, ἐρεῖ· “Οὐχὶ ἔνθα οὗτοι ἐθεράπευσαν καὶ ἐδούλευσάν μοι, ἐκεῖ καὶ ὑμεῖς ἐβίωσατε καὶ εἰς τοὺς θρόνους αὐτῶν ἐκαθίσατε; Διὰ τί μὴ καὶ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἐμιμήσασθε; Διὰ τί ἀκαθάρτοις χερσὶ καὶ ἀκαθαρτοτέραις ψυχαῖς τὸν ἄχραντον ἐμέ καὶ ἀμόλυντον κρατεῖν καὶ ἐσθίειν οὐκ ἐφοβήθητε; Οὐκ ἐφρίζατε ὅλως, οὐκ ἐτρομάξατε; Διὰ τί τὰ τῶν πενήτων εἰς τὰς ὑμετέρας ἡδονὰς καὶ εἰς τοὺς ἰδίους καὶ συγγενεῖς ὑμῶν ἀναλώσατε; Διὰ τί με χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, ὡς ὁ Ἰούδας, ἀπεμπολήσατε; Διὰ τί με καὶ ὡς δούλον ἀχρεῖον ἐξαγοράσαντες, εἰς τὰ τῆς σαρκὸς με θελήματα διακονεῖν ἀπεχρήσασθε; Ὡς οὖν ὑμεῖς με οὐκ ἐπιμήσατε, οὐδὲ ἐγὼ φείσομαι ὑμῶν. Ἀπέλθατε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας, ἀπέλθατε! “.

Οὕτω τοίνυν πατέρες παρά πατέρων, φίλοι καὶ συγγενεῖς παρά φίλων καὶ συγγενῶν, ἀδελφοὶ παρά ἀδελφῶν, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι παρά δούλων καὶ ἐλευθέρων, πλούσιοι καὶ πένητες ὑπὸ πλουσίων καὶ πενήτων, οἱ ἐν γάμῳ παρά τῶν ἐν γάμῳ διαπρεψάντων, οἱ ἐν ἐλευθερίᾳ παρά τῶν ἐν ἐλευθερίᾳ βιωσάντων, καὶ ἀπλῶς πᾶς ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀπεναντίας αὐτοῦ εἰς τὴν (111) εἰς τὴν αἰώνιαν ζωὴν καὶ εἰς τὸ ἀνεκκλάλητον ἐκεῖνο φῶς ὄψεται τὸν ὅμοιον αὐτοῦ καὶ κριθήσεται παρ' αὐτοῦ. Οἷόν τι λέγω; Ἀπιδῶν ἕκαστος τῶν ἀμαρτωλῶν πρὸς τὸν ὅμοιον αὐτοῦ, βασιλεύς πρὸς βασιλέα, ἄρχων πρὸς ἄρχοντα καὶ πόρνος μὴ μετανοήσας πρὸς πόρνον μετανοήσαντα, φτωχὸς πρὸς φτωχόν καὶ δοῦλος πρὸς δούλον, καὶ μνησθεῖς ὅτι καὶ αὐτός ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἦν, τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἔχων, τὰς αὐτὰς χεῖρας, τοὺς αὐτοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἀπλῶς τὰλλα πάντα ἐξ ἴσης καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ καὶ ὅμοιον εἶχε τὸ ἀξίωμα, τὴν τέχνην, τὸ ἐπιτήδευμα, μιμήσασθαι δὲ αὐτόν οὐκ ἠθέλησεν, εὐθύς ἐμφράσσεται τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ μένει ἀναπολόγητος, μὴ ἔχων ὅλως τι φθέγγασθαι. Ὄταν οὖν οἱ κοσμικοὶ κοσμικοὺς ἴδωσι καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ βασιλεῖς βασιλεῖς ἀγίους ἐκ δεξιῶν, πλουσίους τε καὶ ὑπὸ ζυγόν ἀγίους οἱ ὑπὸ ζυγόν βίου, καὶ οἱ ἐν βασάνοις πάντες ὁμοίους αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ τηνικαῦτα αἰσχυρθῶσι καὶ ἀναπολόγητοι εὐρεθῶσιν, ὡσπερ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ τὸν Λάζαρον, ἐκεῖνος ἀποτηγανιζόμενος ἐν τῷ πυρί.

Τί ποιήσωμεν ἡμεῖς ἄρα οἱ μοναχοί, οἱ κατ' ἐμέ, λέγω, ράθυμοι καὶ ἀμαρτωλοί, ποία ἄρα αἰσχύνῃ ἡμᾶς καὶ βάσανος λήψεται, ὅταν τοὺς ἐν βίῳ καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτιδας ἔχοντας καὶ οἰκέτας, μετὰ γυναικῶν ὁμοῦ καὶ τέκνων θεασώμεθα ἐν τῇ

βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοθυμαδόν συγχορευόντας; ὅταν τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ πλούτῳ εὐαρεστήσαντας, ὅταν ἀπλῶς ἐκ πάντων ἴδωμεν τῶν ἐν τῷ βίῳ πᾶσαν κατορθωκότων ἀρετὴν καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ δάκρυσι πολιτευσαμένων διὰ τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ ἰσταμένους ἐν τῇ χαρᾷ καὶ φαιδρότητι τῶν δικαίων; (112) ὅταν γάρ ἐννοήσωμεν ὅτι πατέρας καὶ μητέρας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς καὶ κόσμον ὅλον διὰ τὸ σῶσαι ἡμῶν τὰς ψυχὰς κατελείψαμεν, οἱ δὲ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, ἄλλοι σὺν τούτοις καὶ πλοῦτον καὶ ἀξιώματα καὶ ἄλλα ὅσα ὁ βίος ἔχει τερπνά, καὶ ἀναχωρήσαντες ἐπτωχεύσαμεν καὶ ἀποκειράμενοι γεγόναμεν μοναχοὶ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ δὲ μικρὰν ῥαθυμίαν καὶ πονηρίαν καὶ διὰ τὰς πονηρὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας κατετάξαμεν ἡμᾶς ἑαυτοὺς μετὰ κοσμικῶν καὶ πόρνων καὶ μοιχῶν καὶ βιωσάντων ἀσώτως κατὰ τὸν κόσμον, ὁποῖος τότε φόβος καὶ τρόμος καὶ αἰσχὺνη καλύψει ἡμᾶς! Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, ἀδελφοί, ὅτι χείρων βᾶσανος ἢ ἐντροπὴ ἡμῶν ἔσται ὑπὲρ τὴν τῶν κοσμικῶν αἰωνίαν κόλασιν. Ὅταν γάρ ἐμέ τὸν ἀποταξάμενον πάσῃ ψυχῇ, μετὰ κοσμικῶν, φέρε εἰπεῖν, νῦν τέκνα ἐχόντων, καὶ δημοσίοις πράγμασιν ἐμπεπλεγμένων ἢ καὶ στρατιᾷ ἐκδουλεύοντων, ἴστασθαι καὶ τὴν ἴσην ἐκείνοις κόλασιν λήψεσθαι μέλλοντα, στραφέντες οὗτοι καὶ ἰδόντες με, εἴπωσι πρὸς με· “Καὶ σύ, μοναχέ, ὁ τὸν κόσμον ἀφείς, ὧδε μεθ’ ἡμῶν τῶν κοσμικῶν ἴστασαι; Κἂν σύ διὰ τί;” τί ἄρα ἀπολογήσομαι, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; Τίς γάρ, ἀδελφοί, τὸ μέγεθος τῆς τότε μελλούσης μοι γενέσθαι θλίψεως δυνήσεται ἀξίως, διὰ λόγου ἐκδιηγῆσθαι; Πάντως οὐδεὶς! Τί γάρ καὶ ἐροῦμεν ἢ τί ὅλως δυνηθῶμεν ἀπολογῆσθαι; ὅτι τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ κατελίπομεν; ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἐβδελυξάμεθα ἀπὸ ψυχῆς· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ἀληθὴς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ ἀναχωρήσις, τὸ μετὰ τὸ φυγεῖν τὸν κόσμον μισῆσαι τὰ αὐτοῦ καὶ βδελύξασθαι.

(113) Τί δὲ ὁ κόσμος καὶ τί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶν; Ἄκουσον! Οὐ χρυσίον ἐστίν, οὐκ ἄργυρος, οὐχ ἵπποι, ἀλλ’ οὐδὲ ἡμίονοι· ταῦτα γάρ πάντα, ὅσα καὶ ἡμῖν λειτουργοῦσιν εἰς χρεῖαν τοῦ σώματος, καὶ ἡμεῖς κεκτήμεθα. Οὐ κρέας, οὐκ ἄρτος, οὐκ οἶνος· μεταλαμβάνομεν γάρ καὶ ἡμεῖς ἐκ τούτων καὶ ἐσθίομεν αὐτάρκως. Οὐκ οἴκοι, οὐ λουτρά, οὐ χωρία ἢ ἀμπελῶνες καὶ προάστεια· αἱ λαῦραι γάρ καὶ τὰ μοναστήρια ἐκ τῶν τοιούτων συνίστανται. Ἀλλὰ τίς ὁ κόσμος; Ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ πρὸς τὰ πράγματα σχέσις ἐστίν, ἀδελφοί, καὶ τὰ πάθη. Τὰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος εἰπάτω, ὁ ἠγαπημένος τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς· “Μὴ ἀγαπάτε γάρ, φησί, τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ’ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν”. Εἰ οὖν ἡμεῖς τὸν κόσμον ὅλον καταλιπόντες καὶ ἀποφυγόντες καὶ γεγονότες γυμνοί, ταῦτα οὐκ ἐφυλαξάμεθα, τί ἡμῖν τὸ ὄφελος ἐκ μόνῃς τῆς ἀναχωρήσεως γένοιτ’ ἄν; Καὶ γάρ ὅθεν ἂν ἐξέλθωμεν καὶ ἐν οἷς ἂν καταντήσωμεν, τὰ αὐτὰ πράγματα πάλιν εὐρήσομεν· πανταχοῦ γάρ ἄνθρωποι μόνοι ζῆν οὐ δυνάμεθα, πανταχοῦ τὰ πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ σώματος χρῆζομεν ἐπιτήδεια, πανταχοῦ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἶνος καὶ παντοίων ἐστὶν εἶδος καρπῶν· ἐκ τούτων γάρ καὶ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις. Ἐάν τὴν ἐπιθυμίαν ἔχωμεν τῆς σαρκός καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν λογισμῶν, πῶς δυνησόμεθα ἐν μέσῳ αὐτῶν τῆς καθόλου ἀμαρτίας ἀποσχέσθαι καὶ μηδὲ τῷ ταύτης κέντρῳ πληγῆναι; Ὅπερ πολλοὶ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν ἁγίων, εὖ οἶδα, ἐφυλάξαντο (114) καὶ φυλάττουσι, μέσον τῶν τοῦ βίου πραγμάτων καὶ φροντίδων καὶ μεριμνῶν διατρίβοντες καὶ ἐν ἀγιότητι τελείᾳ τὸν βίον αὐτῶν διανύοντες, καθὼς ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων λέγων· “Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ

ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι”. Ἐξεστὶν οὖν καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ τούτων καταμαθεῖν· οἷον, τὸν θυμούμενον μὴ ὀργίζεσθαι, τὸν δικαιολογούμενον μηδὲν τῇ καρδίᾳ τοῖς λαλουμένοις προστίθεσθαι, τὸν ἑαυτὸν ἐκδικοῦντα ὡς νεκρὸν εἶναι τῷ κόσμῳ τῇ τῆς ψυχῆς διαθέσει, τὸν ἅπαξ τοιοῦτον γενόμενον ζητεῖν τε καὶ προθυμεῖσθαι μηδέ τοῦ ἰδίου φεῖδεσθαι σώματος. Τοιοῦτοι γὰρ καὶ ἐγένοντο καὶ καθ’ ἐκάστην γενεάν οἱ ἀγωνιζόμενοι γίνονται.

Εἰ δέ μὴ τοιοῦτοι γενέσθαι σπουδάσομεν καὶ οὕτω τὸν βίον ἡμῶν ἀνύομεν, τί ἐροῦμεν; ὅτι “Δόξης καὶ πλούτου κατεφρονήσαμεν;” Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖ ἡμῖν ὅτι· “Φθόνον καὶ ἔριν καὶ ζῆλον οὐ κατελείψατε”. Ὅτι δέ ταῦτα ἀλλοτριούσιν ἡμᾶς καὶ χωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος, ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ· “Εἰ δέ ζῆλον πικρὸν ἔχετε ἔστι γὰρ καὶ ἐπὶ καλῶ καὶ ζηλωσαί τινα! – καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλὰ ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης· ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ καὶ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα”, καὶ μετ’ ὀλίγα· “Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσετε”, καὶ ἐπιφέρει· “Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, (115) οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; ὅς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται”. Σκόπει δέ ὅτι οὐκ εἶπε μόνον· “Ὁ κόσμος ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ”, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν κόσμον φιλία· δι’ αὐτῆς γὰρ μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες γινόμεθα. Καὶ ὅτι ἀληθές ἐστὶ τοῦτο, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Πᾶς ὁ ἐμβλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ “ καὶ ἄλιν· “Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου”. Δείκνυσι δέ διὰ τούτων ἡμῖν τῶν ῥημάτων, ὅτι οὐχ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν αὐτὸς μόνος χωρίζεται τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχθρὸς αὐτοῦ γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὴν ἀγαπῶν καὶ ὁ ἐπιθυμῶν τινος, ἥτοι σχετικῶς τῇ καρδίᾳ πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς διακείμενος, τοῦτο γὰρ ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἐστίν· ὥστε φανερώς ἀποδέδεικται ὅτι, εἰ καὶ γυμνὸς πάντων ὑπάρχει τις καὶ μὴ πράττει ἔργῳ τὴν οἰانوῦν ἁμαρτίαν, μόνον δέ ἀγαπῶν καὶ φιλῶν αὐτὴν οἰονεῖ σχετικῶς πρὸς αὐτὴν διακείμενος, ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ Ἰωάννης φησὶν· “Ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ”, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος· “Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου”, ὥστε ὁ πρὸς ἕτερον τι ἐπιθυμητικῶς ἢ σχετικῶς διακείμενος τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐκτός ἐστιν. Ἡμεῖς δέ, οἱ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, τὰ μεγάλα καὶ περιδοξα καὶ ὑψηλά τοῦ κόσμου καταλιπόντες καὶ εἰς τὸ μοναστήριον ἐλθόντες, ἀγαπῶμεν οἱ μὲν παλλία ἐκστίλβοντα, οἱ δέ ἱμάτια καλόχρυσα, οἱ δέ λώρους καὶ ἀναλάβους, ἄλλοι σανδάλια καὶ ὑποδήματα, ἄλλοι βρώματα ἡδέα καὶ (116) πόματα, ἕτεροι σμίλας καὶ ραφίδας καὶ μαχαίρας ἢ καὶ τὰ τούτων εὐτελέστερα, δι’ ὧν τῆς ἀγάπης ἐκπίπτοντες τοῦ ἐπὶ πάντων βασιλέως Χριστοῦ καὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ γενόμενοι, οὐκ αἰσθανόμεθα, ὧ ἄδελφοί! δι’ ἃ καὶ μέλλομεν ἄρα, εἰ μὴ προλαβόντες μετανοήσομεν καὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ πονηρὰν καὶ ἔριν καὶ ζῆλον καὶ ἀλαζονεῖαν ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἕκαστος ἐξορίσομεν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ πλουσίων, τῶν ἐν ἄσωτιᾳ βιωσάντων, κατακριθῆσεσθαι.

Διὰ τοῦτο οὖν σπουδάσωμεν, ἀδελφοί, πᾶσαν ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι, πᾶσαν δέ κακίαν καὶ πᾶν πάθος βδελύξασθαι ἀπὸ ψυχῆς καὶ μισῆσαι πᾶν πρᾶγμα μικρὸν ἢ μέγα, ὃ φέρει ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κίνδυνον· μόνοις δέ τούτοις χρῆσώμεθα ἐν οἷς ὁ μὲν νοῦς οὐ τέρπεται, ἡ καρδία δέ ἡμῶν οὐχ ἡδύνηται, ἵνα μὴ εἰς τὰ ἀριστερὰ διὰ τῶν δοκούντων εὐτελῶν μετὰ τῶν κοσμικῶν, ὡς εἴρηται, ἡμᾶς αὐτοὺς κατατάξαντες,

βλέψωμεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ παρισταμένους τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν καὶ πατέρας καὶ κατακρίνοντας ἡμᾶς, οἱ ἡγούμενοι ἐκάστου, λέγω, μοναστηρίου τοὺς ἐν τοῖς αὐτοῖς μοναστηρίοις εὐαρεστήσαντας τῷ Κυρίῳ, οἱ ἐν διακονίαις τοὺς ἐν ταῖς αὐταῖς διακονίαις λάμπσαντας ὡς φωστῆρας, οἱ ἐν ὑποταγῇ καὶ ἐργοχείροις τοὺς ἐν τοῖς ὁμοίοις διαπρέψαντας ἔργοις καὶ ἐν ταῖς αὐταῖς ἐλαχίσταις ἢ καὶ προτιμωτέραις δουλείαις, ἐστεφανωμένους ὄντας μετὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων, οἱ τὴν νεότητα μολύναντες τοὺς τὴν νεότητα χαλιναγωγῆσαντας, οἱ ἐν τελειότητι ἡλικίας ἐκ ῥαθυμίας πεσόντες τοὺς ἀπὸ νεότητος μέχρι γήρως ἐγκαρτερήσαντας τῷ τῆς σαρκὸς πολέμῳ (117) καὶ φυλάξαντας τὴν ἑαυτῶν σωφροσύνην, οἱ ἐν γήρᾳ καὶ μέχρι τέλους τὰ τῶν παίδων τῶν ἀναισθήτων διαπραττόμενοι τοὺς ἐν γήρᾳ ἀποκειραμένους καὶ πᾶσαν κακὴν συνήθειαν ἦν ἀπὸ νεότητος προσελάβοντο διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐν μικρῷ χρόνῳ ἐγκόψαντας, οἱ γελῶντες τοὺς νυνὶ κλαίοντας, οἱ τρυφῶντες καὶ πρὸς τῆς τετυπωμένης ὥρας ἐσθίοντες τοὺς μηδὲ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀρίστου κορεννυμένους, οἱ παίζοντες τοὺς ἐν στυγνότητι καὶ ὠχρότητι ὄντας διηνεκεῖ ἀπὸ τῆς μνήμης τῆς φοβερᾶς ἐκείνης καὶ τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων αὐτῶν, οἱ ἀπὸ πλούτου καὶ δόξης ἐλθόντες εἰς τὸ μοναχικόν καὶ ταπεινωθῆναι καὶ μικρόν μὴ θελήσαντες τοὺς ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ἐλθόντας καὶ σὺν ἡμῖν βιοτεύσαντας, διὰ δὲ τὴν ταπεινώσιν αὐτῶν ὑπὲρ πολλοὺς τῶν μετ' αὐτῶν ἰσταμένων εἰς τὰ δεξιὰ – βασιλέων, λέγω, καὶ πατριαρχῶν – ἐνδοξότερους ὑπάρχοντας, τῇ ταπεινώσει αὐτῶν ὄντως κεκοσμημένους.

ἼΑρα οὖν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔγνωτε τί εἶπον; ἼΑρα οἴδατε ὁποῖα αἰσχύνῃ τότε ἡμῖν ἔσται; ἼΑρα ἐλάβετε εἰς νοῦν; Ἦλθετε εἰς αἴσθησιν τῆς ὥρας ἐκείνης, ἢ ἵνα τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν ἐρῶ εἰς ὠφέλειαν ἐμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων μου ἀμελῶν; Τοιγαροῦν καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὕτως ἔσται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν εὐρεθῶσιν ἐν δεξιᾷ ἰστάμενοι τοῦ Θεοῦ μετὰ δόξης, πολλοὶ δὲ ἐξ εὐωνύμων κατακρινόμενοι ὑπ' αὐτῶν. Καὶ πῶς οὐχί, ὀπιηνίκα δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποταξάμενοι, ὁμοτέχνοι, λιθοξόοι τυχόν ἢ τέκτονες, αἱ δύο νέοι καὶ καθαροὶ ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκ πενήτων ὄντες, ὁ μὲν εἷς γένηται ἐκ προαιρέσεως πάσης ἀρετῆς (118) ἐργάτης, ὁ δὲ ἕτερος πάσης κακίας καὶ πονηρίας; Ἦ οὐχί τοῦτο καθ' ἐκάστην ὁρῶμεν γινόμενον μέσον ἡμῶν; Καὶ τὸν μὲν ὁρῶμεν τῶν δύο τούτων ταπεινόν, εὐπειθῆ, ὑπήκοον, ὡς δοῦλον Θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπων συναναστρεφόμενον ἡμῖν καὶ διακονοῦντα μετὰ πίστεως πάσης τοῖς ἀδελφοῖς, τὸ φρόνημα ταπεινόν ἔχοντα καὶ συντετριμμένον, καὶ οὕτω πως καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενον καὶ λέγοντα – τοῦτο μεμαθηκότερος ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ τῆς καθ' ἡμέραν καὶ ἀπὸ τῶν πολλάκις διερωτῶντων αὐτόν καὶ οὕτως ἀποκρινομένου αὐτοῖς · “Ἐγώ, φησί, τίμιε πάτερ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ὢν, μόλις ἐν στενότητι ἡδυνάμην πορίζεσθαι μετὰ κόπου πολλοῦ τὴν ἑμαυτοῦ τροφήν. Καὶ ὧδε ἐλθὼν, πῶς ἀμελήσω τοῦ ἔργου καὶ φάγω ἄρτον τῆς μονῆς δωρεάν καὶ ἀπαιτηθήσομαι αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; Ἄλλ' ἐπεὶ τῷ Θεῷ ἤλθον δουλεύειν, ἀγωνίσομαι καὶ ὑπερπερισεῦσαι τὸ ἔργον τῆς τροφῆς μου, ὅσον εἰς δύναμιν, καὶ ὑποταγῶ τῷ προεστῶτι καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς μου μέχρι θανάτου ἀγογγύστως, ὡς αὐτῷ τῷ Χριστῷ, εἰς μηδὲν τὸ σύνολον παρακούων αὐτῶν”, τὸν δὲ κενόδοξον, ἀνυπότακτον, ἀπειθῆ, καὶ οὕτω καὶ αὐτόν ἐξ ἐναντίας ἐκείνου λογιζόμενον καθ' ἑαυτόν καὶ λέγοντα· “Ἰδοὺ δὴ ἔπεμψέ μοι ὁ Θεὸς οἶκον, ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἀφθόλους τροφάς. Ἐγενόμην συναρίθμιος τοῖς πρώτοις, καὶ πρῶτος τοῖς μετ' ἐμέ ἐρχομένοις, καὶ ἀδελφός εἰμι τούτων πάντων, θελώντων καὶ μὴ θελώντων αὐτῶν. Τοῦ λοιποῦ φάγομαι καὶ πίομαι καὶ ὑπνώσω εἰς κόρον. Τί γάρ μοι καὶ χρεῖα τοῦ ἐργάζεσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν, ἵνα ἐγώ κοπιῶ καὶ τὸν κόπον μου

ἀποκερδαίνωσιν ἄλλοι; Ἐάν γάρ καί εἰς δουλείας τινάς μοι ἐπιτάξωσι, προβαλοῦμαι πρῶτον ἀδυναμίαν· (119) ἐάν δέ καί ἀναγκάσωσί με, εἶπω πρὸς αὐτούς· “Καί ἐάν μὴ δύνωμαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα με ἀποπνίξητε, ἵνα με διώξητε, ἐάν μὴ ἰσχύω:”. Καί οὕτω προσποιήσομαι κλαίειν, κραυγᾶσω, ἔκλυσιν προβαλοῦμαι γονάτων, σκοτοῦσθαι προφασίσσομαι, τὴν κεφαλὴν μου ἀπὸ χολῆς ὀχλεῖσθαι εἶπω, καί τούτου γε ἔνεκα δυνήσομαι εὐλόγως δῆθεν καί ἀπὸ πρῶϊας ἐσθίειν, ἀναθεματίζειν ἄρξομαι καί βλασφημεῖν καί ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐπιταττομένοις μοι ἀντιλογησομαι ὁμοῦ καί γογγύσω· καί πάντως περικακήσαντες ἐάσουσί με καί μὴ βουλόμενοι. Εἰ δέ καί δώσουσί μοι ἔργα τινὰ εὐτελεῖ καί διακονίαν ὡσαύτως ποτέ, καταφρονήσω αὐτῆς. Οἶον, εἰ μὲν τοῖς ἡμίονοις προστάξουσίν μοι δουλεύειν, προφασίσσομαι μὴ εἰδέναι τὴν δουλείαν αὐτῶν καί ἐάσω αὐτὰ ἀφιλοκάλητα καί ἀνεπιμέλητα μετὰ πάντων τῶν στρωμάτων αὐτῶν· καί ἢ ἐάσουσί με ἀναγκασθέντες ἢ ἕτερον δώσουσιν εἰς βοήθειάν μου, κάκεινου πάσας ἐπιτελοῦντος τὰς χρεῖας, ὀλίγον ἐγὼ τι ποιῶν, ἀναπαύομαι. Εἰ δέ ἀρτοποιὸν προστάξουσίν με γενέσθαι, προμαρτύρομαι μεθ’ ὑποκρίσεως, ὡς ἂν μὴ καταγνωσθῶ ὡς παρήκοος, λέγων αὐτοῖς· “Ἐγὼ, πατέρες, οὐδέποτε ἐθεασάμην ἄρτον πῶς γίνεται”, καί οὕτως ἀπελθὼν ποιήσω αὐτοῖς τὸν ἄρτον πηλόν, αὐτοὶ δέ μὴ ὑποφέροντες τοῦτον φαγεῖν, οὐκέτι με εἰς τὴν τοιαύτην καταναγκάσουσι διακονίαν”. Εἰ δέ καί εἰς τὸ μαγειρεῖον διακονεῖν τάξουσιν αὐτόν, οὐκ οἶδε ταπεινωθῆναι τῷ προεστῶτι αὐτοῦ καί βαλεῖν μετάνοιαν, ἀλλὰ λέγει αὐθαδῶς πρὸς αὐτόν· “Κύριε ἐλέησον! Πάτερ, ἐκ πάντων μόνον ἐμέ ἐξελέξω εἰς τὰς ἀτίμους δουλείας; Οὐκ εἰσὶ καί ἄλλοι ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοί;” καί ταῦτα μὲν λέγει, ὥστε παρακρούσασθαι τὴν προστασομένην αὐτῷ διακονίαν· (120) ἐάν δέ ἴδη τὴν ἔνστασιν τοῦ ἡγουμένου, τέως ἀπέρχεται οὐ διὰ τὸν Θεόν ἀλλὰ φοβούμενος τὴν παιδείαν καί τὰς μάστιγας, ἀπερχόμενος δέ καί γογγύζων λέγει ἐν ἑαυτῷ· Τέλεια καί καλά ἔχουσι φαγεῖν ἐξ ὧν μαγειρεύσω ἐγώ! Ἐάν μὴ ποιήσω αὐτούς νήστεις ἐκ τῆς τραπέζης ἐξαναστῆναι ἢ ἐξεμέσαι ὅσα ἂν φάγωσιν, οὐκ εἰμί ἐγώ!” καί ἀπλῶς οὕτω πάντα ποιεῖ μετὰ μανίας πολλῆς ὁ ἄθλιος. Καί τὴν μὲν μαγειρίαν τῶν ἀδελφῶν ὡσαύτως καί τὸ ὄσπριον αὐτῶν καπνίζει καί παρακαίει αὐτὰ, ἐμβάλλων πάντα ἄπλυτα καί ἀκαθάριστα εἰς τὰς χύτρας, καί ἄλας ἐν αὐτοῖς ὑπὲρ τὸ μέτρον βάλλει ποιῶν ἄλμην αὐτὰ, τὸ δέ θερμόν αὐτῶν χλιαρόν εἶναι ἐᾷ ἵνα ἀηδεσθέντες ἐκταραχθῶσιν ἐμέσαι τὰ βρώματα· ἐάν δέ εἶπη αὐτῷ ἀδελφός ἢ καί ἀποστείλῃ τι πρὸς τὸ ἐψῆσαι καί εὐτρεπίσαι αὐτό, λέγει ἀναισχύντως· “Οὐ φεῖδεται; Ἐκέλευσε τίνα κύρι τὸν δοῦλον αὐτοῦ! Οὐά, ἕως τότε μὴ φάγη, ἕως οὐ ἐγὼ ἐγγίσω ἢ εὐτρεπίσω αὐτά!”. Καί οὕτως ἐπὶ πᾶσι ποιοῦντος αὐτοῦ, εἰς μόνας ἐκεῖνας εὐρίσκεται προπηδῶν καί ἐπιτρέχων διακονίας ὁμοῦ καί δουλείας, ἔνθα γινώσκει ὁδὸν ἔχειν αὐτόν κλέψαι τι ἢ νοσφίσασθαι· καί ἐάν μὴ μᾶλλον παρά πάντας προτιμηθῇ, φανερώς λυπεῖται καί κρυπτῶς πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ καταγογγύζει θλιβόμενος· ὅταν δέ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιταγῇ, ὡς ἀπὸ νεκρῶν καί ὡς ἀπὸ τοῦ ἄδου ἐγείρεται καί εὐθύς γάνυται τῷ προσώπῳ καί οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ χαροποιοὶ γίνονται. Κἂν ἀπὸ πολλῆς πονηρίας ὑποκρίνεσθαι βουληθῇ διὰ τὸ μὴ καταγνωσθῆναι, ἀλλ’ οὐδ’ οὕτω λαθεῖν τοὺς ὀρῶντας δύναται· ὅταν γάρ ἄλλοθεν οὐδαμόθεν ἀλλ’ ἐκ τοῦ μὴ γογγύσαι ἢ ἀναβαλέσθαι μικρόν, ὡς ἐν πάσαις διακονίαις (121) ποιεῖν ἔθος ἦν αὐτῷ, διαγινώσκεται. Φοβεῖται γάρ ὅλως ἐν ταύτῃ εἰπεῖν τι, ἵνα μὴ ἄλλος ἀντ’ ἐκεῖνου ἀπολυθῇ καί καταλειφθῇ οὗτος ἄπρακτος.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων τῶν ἀμφοτέρων καί τοῦ μὲν ὑποτασσομένου ἐν ὑπακοῇ ψυχῆς ἀγαθῆς καί τεταπεινωμένη καρδίᾳ ἀόκνως, ἀγογγύστως, ἀδόλως, ἀκλόπως, ἀσκανδαλίστως, τοῦ δέ τὰ ἐναντία τούτων ποιοῦντος, ὡς γέγραπται, ἐάν

ἐλθὼν ὁ θάνατος ἀρπάσῃ ἀμφοτέρους αὐτούς, καί ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ ἐκεῖνη γυμνός καί κατησχυμένος ἐξ ἀριστερῶν ἰστάμενος ὁ πονηρός ἐκεῖνος λέγω, ἀποβλεψάμενος ἴδῃ ἐν τοῖς δεξιοῖς τόν ποτε μετ' αὐτοῦ συναποκαρέντα καί συνεσθίοντα καί συμπίνοντα, τόν ὁμοῦλικα, τόν ὁμότεχνον, ὅλον ὡς ἐκείνον αὐτόν τόν Χριστόν ἐν μεγάλῃ δόξᾳ ὑπάρχοντα, τί τότε ὅλως ἰσχύσει εἰπεῖν ἢ φθέγγασθαι; Ὅντως, ἀδελφοί μου, οὐδέν! Ἀλλὰ στένων καί τρέμων καί τούς ὀδόντας βρύχων ἀπελεύσεται εἰς τό αἰώνιον πῦρ. Οὕτως οὖν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ὑπό ἐκάστου τῶν ἀγίων κατακριθήσεται, ὡσπερ οἱ ἄπιστοι ὑπό τῶν πιστῶν καί οἱ ἀμαρτήσαντες μὲν, μή μετανοήσαντες δέ, ὑπό τῶν πλείονα ἴσως ἀμαρτησάντων καί θερμῶς μετανοησάντων κατακριθήσονται.

Διά τοῦτο παρακαλῶ καί δέομαι ὑμῶν πάντων, ἵνα εἰ ἐπίστασθε ἑαυτούς πονηρόν τι ποιεῖν καί ἐξαμαρτάνειν καί τὰς ἰδίας ὑμῶν τιτρώσκειν καί ἀπολύειν ψυχάς, κἄν ἀπό τοῦ νῦν διορθώσησθε καί μετάνοιαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ ἕκαστος ὑμῶν ἐπιδείξησθε καί παντί τρόπῳ σπουδάσητε ἐκ δεξιῶν στήναι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ. Ὅσοι δέ (122) μικρά τινα σφάλλῃσθε ἑαυτούς συγγινώσκετε, μετὰ σφοδρᾶς καί ταῦτα τῆς ταχύτητος ἀπορρίψατε ἀφ' ἑαυτῶν, ἵνα μή διά τὰ μικρά ταῦτα ἐξ ἀριστερῶν καί ὑμεῖς, ὡς πᾶσα Γραφή διαμαρτυρουμένη λέγει, σταθήσησθε, καί μή ὡς μηδαμινά καί μικρά, ἀλλ' ὡς μεγάλα ταῦτα καί ἔχετε καί λογίζεσθε. Ὁ γάρ εἰς τὰ μικρά σφάλλων ἐκουσίως, τῶν δέ μεγάλων ἀμαρτημάτων ἀπεχόμενος, περισσοτέρως κατακριθήσεται, ὅτι τῶν μειζόνων κρατήσας ὑπό τῶν ἐλαττόνων ἐκυριεύθη. Ἀρκεῖ γάρ εἰς ἀπώλειαν καί ἕν μόνον ἡμῖν πάθος, καθὼς ἀνωτέρω εἶπον καί αὐτούς ὑμῖν τούς ἀγίους ἀποστόλους, Ἰωάννην φημί καί Ἰάκωβον, εἰς μαρτυρίαν παρήγαγον. Ἴνα δέ καί διά παραδείγματος ὑμῖν δείξω τό τοῦ λόγου πιστόν, τοῦτο ὑμᾶς ἐρωτήσω.

Ὁ πρὸς δέκα ἄνδρας ἔχων τήν μάχην ἢ καί πρὸς δώδεκα, ἀδελφοί, ἐν τῷ συμβαλεῖν πόλεμον μετ' αὐτῶν, ἐάν τούς προμάχους μὲν καί ἀνδρειοτέρους αὐτῶν ἀθρόως ἐκ πρώτης προσβολῆς ἅπαντας τρέψη καί τρώσας καταβάλῃ, ἕνα δέ ἢ καί δύο ἐκ τούτων ταλαιπωροτέρους ἢ καί ἀσθενεστέρους ὕστερον καταλειφθέντας ἰδὼν καί μετὰ φόβου καί κολακείας ἐπερχομένους αὐτῷ ἀπό μακρόθεν, οὐ σπεύσας κρατήσῃ καί ἐξαγκωνίσας δεσμεύσῃ ἢ καί κατασφάζῃ αὐτούς, οὐ δεινῶς ἀναιρεθήσεται ὑπ' αὐτῶν; Εἰ γάρ ἐξ ὑπερηφανίας καί ἀλαζονείας ρίψας τὰ ὄπλα, ἀνακλιθεῖς καί ἀναπεσὼν ὑπνώσῃ καταφρονήσας αὐτῶν, οὐχί ἐκουσίως ἑαυτόν εἰς δουλείαν τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων ἐξέδωκεν; Οὐχί ἐπελθόντες οἱ δύο ἢ καί εἷς ἐξ αὐτῶν δεσμήσας αὐτόν, ὑπόσπονδον ἑαυτοῦ τοῦτον ἔξει καί δοῦλον ἄρας οἰχήσεται ἢ καί ἀνελὼν αὐτόν μαχαίρᾳ, ποιήσῃ πᾶσιν ἀνθρώποις γενέσθαι τοῦτον εἰς καταγέλωτα; Οὐχί δέ πάντες ἐροῦσι δικαίαν γενέσθαι τοῦ ἀμελοῦς ἐκείνου καί ἀλαζόνος, (123) μᾶλλον δέ ἄφρονος καί ἀναισθήτου σφαγῆν; Οὐ γάρ τοσοῦτον πάντως ἐπαινετός ἔσται τῆς πρὸς τούς ἰσχυροτέρους πάλης καί νίκης ἕνεκα, ὅσον ψεκτός καί βδελυκτός καί ἀπόβλητος, ἴν' εἶπω, καί δοῦλος ἢ νεκρός, διά τήν ἐκ τοῦ ἐνός ἐκείνου γενομένην ἤτταν αὐτῷ.

Οὕτως οὖν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐδέν ἡμᾶς οὐ μή ὠφελήσῃ τῶν μεγάλων παθῶν κρατήσαντας, ἐάν ὑπό τῶν ἐλασσόνων κυριευώμεθα. Οἷόν τι λέγω; Τά γάρ αὐτά καί πάλιν ἐρῶ καί λέγων οὐ παύσομαι. Ἐάν τόν τῆς σαρκός μολυσμόν φυλαξώμεθα, ἐάν ἀπό φθόνου καί μεγάλης ὀργῆς καί κλοπῆς ἀποσχώμεθα, ἐάν ἀρσενοκοιτίας, παιδοφθορίας, μαλακίας καί πάσης ἀσελγείας κρατήσωμεν, γαστριμαργία δέ ἢ πολλῶ οἴνω ἢ ὕπνω ἢ ὀκνηρίᾳ ἢ ῥαθυμίᾳ, ἀντιλογία τε καί ἀνηκοῖα καί γογγυσμῶ, οἷα δὴ δοῦλοι καί μαστιγίαι δουλούμεθα, τί ἡμῖν ἔσται τό

ὄφελος ἐκ τῆς τῶν πονηρῶν ἔργων καὶ μόνων ἀποχῆς; Εἰ δὲ καὶ λάθρα ἄρτου τεμάχια αἴρομεν καὶ ἐσθίομεν ἢ ἄλλο τί ποθεν ἐπιλαβόμενοι καὶ ταῦτα ἄνευ εὐχῆς τοῦ προεστῶτος ἡμῶν, τίς ἂν εἶπη ἐλευθέρους ἡμᾶς ἁμαρτίας; Εἰ δὲ καὶ τῶν συνάξεων, δίχα μεγάλης ἀσθενείας ἢ ἀναγκαίας χρείας τινός, ἐκουσίως ἀπολιμπανόμεθα, εἰ δὲ καὶ τους καρπούς φυλάσσουμεν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐγκρατευόμεθα – καὶ γὰρ τί ἄλλο ἦν ὁ τόν Ἀδάμ ἐκ τοῦ παραδείσου ἐξέβαλε καὶ τῷ θανάτῳ παρέδωκε; τί κερδανοῦμεν ἐκ τῆς τῶν εἰρημένων ἀποφυγῆς; Οὐδέ γάρ εἰ ὀλόσωμόν τις πληγὴν ἔχων, εἴτα διὰ φαρμάκων πολλῶν ἰαθεῖς παρά μικρόν τὴν πληγὴν, δύναται ὑγιῆς λέγεσθαι, εἰ μικρὰν ὀπὴν ἴσην ῥαφίδος ἐπιφέρεται τραύματος, ἀλλ’ ὁ καὶ τοὺς μώλωπας, εἰ δυνατόν, τοῦ τραύματος ἐξαφανίσας, (124) ἐκεῖνος παρά πάντων εἰκότως λεχθήσεται ὑγιῆς. Μὴ οὖν ταῦτα μικρά λογιζώμεθα, ἀλλὰ διὰ ταῦτα τιμωρηθέντας ἄλλους ἀκούοντες καὶ καταδικασθέντας σφοδρῶς, ἡμεῖς τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην πάσῃ δυνάμει ἐκφύγωμεν. Καὶ μηδεὶς, ἀγαπητοί, ἔν τινι τούτων ἢ πάθει ἐτέρῳ τοῦ λοιποῦ ἐπιμείνη, ἀλλ’ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποσχόμενος μετανοησάτω βαλῶν ἀρχὴν, καὶ μὴ ἀποστῆ ἐξαγγέλλων τὴν ἦταν ἑαυτοῦ, ἕως ἂν αἰσχυνηθεῖς ὁ ὑποβάλλων αὐτῷ ἐχθρὸς παύσῃται τοῦ αὐτόν πολεμεῖν. Μὴ φθόνος κυριεύσῃ ἡμῶν, μὴ ὀργὴ ἢ θυμὸς καὶ κραυγὴ, ἐξ ὧν αἰσχρολογία καὶ ὕβρεις εἰώθασιν τίκτεσθαι, μὴ κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία καὶ οἴησις κατασχοῦσαι ἡμᾶς εἰς βυθὸν ἄδου καθέλῃωσιν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα πόρρω ἐξορίσαντες ἑαυτῶν, κτησώμεθα τὰς ἀρετὰς ἀντ’ αὐτῶν.

Ἴσως δὲ τις ἐρεῖ ὅτι· “Τοσούτων ὄντων καὶ ἀναριθμητῶν παρά μικρόν τῶν εἰρημένων παθῶν, τίς δύναται ταῦτα ἐρευνᾶν πάντα καὶ ἐκ τούτων πάντων ἀπέχεσθαι, ἵνα μὴ ὑπ’ οὐδενός τούτων κυριευθῇ τις; “. Ἐγὼ χάριτι Χριστοῦ διδάξω ὑμᾶς. Ὁ αἰεὶ ἐννοῶν τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν διηνεκῶς προορῶν καὶ μετανοῶν καὶ κλαίων θερμῶς, οὗτος ὑπεραίνει πάντα ὁμοῦ καὶ ὑπερνεκᾷ ὑπὸ τῆς μετανοίας ὑψούμενος, ὡς μὴ δύνασθαι ἔν καὶ μόνον τῶν εἰρημένων φθάσαι καὶ καθάψασθαι αὐτοῦ τῆς ἀεροβατούσης ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ ἡ διάνοια ἡμῶν ὑπὸ τῆς μετανοίας καὶ τῶν δακρύων καὶ ὑπὸ τῆς ἐγγινομένης ἐκ τούτων πνευματικῆς ταπεινώσεως πτερωθεῖσα εἰς ὕψος ἀπαθείας ἀρθῆ, οὐκ ἂν ἐλεύθεροι τῶν εἰρημένων ἀπάντων γενέσθαι ἰσχύσωμεν, ἀλλὰ ποτέ μὲν ὑπὸ τοῦδε τοῦ πάθους, ποτέ δὲ ὑφ’ ἐτέρου κεντᾶσθαι καὶ ὡς ὑπὸ θηρίων ἀγρίων κατεσθίεσθαι οὐ (125) παυσόμεθα, καὶ μετὰ θάνατον διὰ ταῦτα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐκπεσόντες, ὑπὸ τῶν τοιούτων πάλιν αἰωνίως κολασθησόμεθα.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, πνευματικοί μου πατέρες καὶ ἀδελφοί, καὶ παρακαλῶν οὐδέποτε παύσομαι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, μὴ ἀμελῆσαι ἕκαστον τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ σπουδάσαι ἀρθῆναι μικρόν ἀπὸ τῆς γῆς. Εἰ γὰρ τοῦτο γενήσεται τό θαῦμα καταπλήξαν ὑμᾶς, τό ἀπὸ τῆς γῆς εἰς ἀέρα λέγω κρέμασθαι, οὐκέτι πρὸς τὴν γῆν κατελθεῖν καὶ στῆναι κἂν ὅλως θελήσετε· “γῆν” δὲ τό σαρκικόν καὶ “ἀέρα” τό πνευματικόν λέγω φρόνημα. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ παθῶν ἐλευθερωθῆ καὶ θεασόμεθα δι’ αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἡμῖν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἐχαρίσατο, οὐκέτι καταδεξόμεθα πρὸς τὴν προτέραν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος κατελθεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν γρηγορεῖν καὶ προσεύχεσθαι οὐ παυσόμεθα, ἕως ἂν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβῶμεν μακαριότητα καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**Περί ἐργασίας πνευματικῆς. Καί τίς ἦν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων.
Καί πῶς ταύτην κατορθῶσαι δυνάμεθα, ἵνα καί μέτοχοι, ὡσπερ ἐκεῖνοι,
τοῦ Παναγίου γενώμεθα Πνεύματος.**

Λόγος στ΄. (126)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἐπειδήπερ μεγάλα τινές οἰόμενοι περί ἑαυτῶν, ὡς οὐκ ὄφελεν, ἴσους ἑαυτούς ἠγοῦνται κατά τε πράξιν καί γνῶσιν καί τελειότητα τῶν πάλαι ἀγίων θεοφόρων πατέρων ἡμῶν καί τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ᾧ ἕζων καί ἐκινουῦντο ἐκεῖνοι, συνιστάνοντες ἑαυτούς ἐκ λόγων μόνων καί δίχα τῶν ἔργων, πνεύματι ἀποπλανηθέντες οἰήσεως, ᾤθηθην διά βραχέων οὕτω πως ἐν ἀπλότητι καί ὑπτιότητι λόγου πρὸς αὐτούς εἰπεῖν ὡς πρὸς ἕνα, διά τε τόν εἰρηκότα Θεόν: “Καί σύ στραφεῖς, τούς ἀδελφούς σου διόρθωσαι”, καί διά τήν κοινήν ἀγάπην ἦν ἐντελλόμεθα ἔχειν πρὸς τούς πλησίον ἡμῶν. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν τοῦ λέγειν ἐν ἀφελότητι καί παρακαλεῖν τήν ἀγάπην ὑμῶν.

Βούλη τοιγαροῦν ἀκοῦσαι τί ἐποιοῦν οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν κελλίοις καθήμενοι; Ἀνάγνωθι τούς βίους αὐτῶν καί μάθε σύ πρῶτον τήν σωματικήν τέως πράξιν αὐτῶν, (127) εἶτα ἐγώ σοι ἀναγγελῶ τήν πνευματικήν ἐργασίαν ἣν ἐκεῖνοι εἰργάζοντο. Οἱ γάρ τούς βίους συγγραψάμενοι τῶν ἀγίων, τάς πράξεις αὐτῶν ἐδήλωσαν τάς σωματικάς, τήν ἀκτημοσύνην, τήν νηστείαν, τήν ἀγρυπνίαν, τήν ἐγκράτειαν, τήν ὑπομονήν καί καθεξῆς τά λοιπά, ἵνα μή πάντα ἀπαριθμοῦντες τόν λόγον μηκύνωμεν, τήν δέ πνευματικήν αὐτῶν ἐργασίαν μικρόν τε καί ὡς ἐν ἐσόπτρῳ διά τῶν τοιούτων ἐδήλωσαν, ἵνα οἱ τούς κόπους ἐκείνων καί τήν πίστιν ἐκ τῶν ἔργων ἐπιδεικνύμενοι, ἔργοις αὐτοῖς καί τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων αὐτῶν ἐν γνώσει καί μετοχῇ γένωνται, οἱ δέ γε λοιποὶ μηδέ ἀκοῦσαι περί τῶν τοιούτων ἀξιωθήσονται. Ἐπεὶ δέ εἰς τοσοῦτον ἀνοίας βόθρον κατήχημεν, ὡς καί δίχα τῶν ἔργων, ὧν ἐκεῖνοι εἰργάσαντο, ἴσως ἐκείνοις τήν χάριν ἔχειν καί ἡμᾶς οἶεσθαι, φέρε τόν περί ἐκείνων γυμνάσωμεν λόγον καί ἀπό τῶν μεμαρτυρημένων πραγμάτων τήν πληροφορίαν λαβόντες, σπουδάσωμεν τέως κατά πόδας ἐκείνων βαδίσαι, εἰ καί μή φθάσαι δυνηθῶμεν αὐτούς. Ἄνωθεν δέ τόν λόγον ἀρξάμενοι, κατ’ ὀλίγον ἕως ἡμῶν καταβαίνοντες ἔλθωμεν.

Τί οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος ἐν τῷ μνήματι καθεζόμενος ἔπραττε, καί τοι μήπω πνευματικήν ἐργασίαν ὄλως εἰδώς; Οὐχί ὡς νεκρόν ἑαυτόν ἐν τῷ μνήματι ἔκλεισε, μηδέν τῶν τοῦ κόσμου ἐπιφερόμενος, μηδέ μέριμναν ἔχων τήν οἰانوῦν ἐν αὐτῷ; Οὐχί ὄλος ἦν νεκρός ἐκ τοῦ κόσμου, καί κείμενος ἐν τῷ μνημείῳ τόν ζῶσαι καί ἀναστῆσαι δυνάμενον ἐζήτηι Θεόν; Οὐχί ἄρτω μόνῳ ἠρκεῖτο καί ὕδατι; Οὐχί πολλά παρά τῶν δαιμόνων ὑπέστη κακά καί ἡμιθανῆς ἔκειτο ἐκ τοῦ ἀφορήτου δαρμοῦ; Οὐχί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς (128) νεκροῦ ἀπενεχθέντος αὐτοῦ, ἠνίκα ἦλθεν εἰς ἑαυτόν, πάλιν αὐθόρμητος πρὸς τούς ἀντιπάλους ἀπῆλθεν; Εἰ μή γάρ πρὸς ἐκείνους ὑπέστρεψεν, ἀλλ’ ἐνέμεινε τῷ κόσμῳ καί εἰ μή μέχρι τέλους ἐνεκαρτέρησεν, εἰς θάνατον ἐκδεδωκώς ἑαυτόν τῇ προθυμίᾳ καί προαιρέσει, οὐκ ἂν τῆς πολυποθῆτου θεᾶς τοῦ Δεσπότη αὐτοῦ ἠξιώθη, οὐκ ἂν τῆς γλυκείας ἐκείνου φωνῆς ἀκήκοεν. Ἀλλά ἐζήτησεν ὀλοψύχως, ἔκρουσεν ἀόκνως, ὑπέμεινε εἰς τέλος καί ἔλαβεν ἐπάξιον τόν μισθόν. Ἀποθανών γάρ, ὡς εἴρηται, τῇ προαιρέσει ὑπέρ Χριστοῦ, ἔκειτο ὡσεὶ νεκρός, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ζωογονῶν τούς νεκρούς καί ἀνέστησεν αὐτόν ἐκ τοῦ ἄδου, τοῦ σκότους φημί τοῦ ψυχικοῦ, καί ἐξήγαγεν αὐτόν εἰς τό θαυμαστόν φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ὅπερ θεασάμενος καί τῶν λυπηρῶν ἐκείνων ἀπαλλαγείς καί

περιχαρής γεγονώς ἔλεγε· “Κύριε, ποῦ ἦς ἕως ἄρτι; “ Τό μέν οὖν εἶπεῖν “Ποῦ ἦς;” ἀγνοοῦντος πάντως ἐστίν ὅπου καί ἦν· τό δέ εἶπεῖν “Ἔως ἄρτι” τήν θεωρίαν καί αἴσθησιν καί γνῶσιν τῆς τοῦ Δεσπότης παρουσίας ἐδήλωσεν. Εἰ τοίνυν οὕτως ἀποτάξασθαι ἡμεῖς οὐ βουλόμεθα καί καρτερῆσαι ὁμοίως ἐκείνῳ καί ὑπομεῖναι οὐ προαιρούμεθα, πῶς τόν Θεόν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ὡς ἐκεῖνος ἰδεῖν ἀξιωθῶμεν καί πληρωθῆναι ἀγαλλιᾶσεως; Οὐδαμῶς.

Ἄλλά γάρ καί πρός ἕτερον, εἰ δοκεῖ, τόν λόγον ἰθύνωμεν. Τί ὁ μέγας Ἀρσένιος διεπράξατο ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ; Οὐχί τά βασιλεία καταλιπὼν καί τούς βασιλεῖς, τοῦ σηρικοφόρους οἰκέτας καί πάντα τόν πλοῦτον αὐτοῦ, μόνος ὡς φτωχός καί πένης ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀφίκετο, ὅστις ποτέ ἦν σπουδάσας λαθεῖν, (129) φεύγων τήν δόξαν καί τόν ἀνθρώπινον ἔπαινον, ἵνα παρά Θεῷ δοξασθῆ; Τί οὖν ἄρα τούτοις μόνοις ἔμεινεν ἀρκεσθεῖς; μή γένοιτο· ἀλλά τί; Οὐδέ ὡς εὐτελής μετά εὐτελῶν ἀνθρώπων ἑαυτὸν κατατάξαι ἠνέσχετο, ἀλλ’ ὡς κύνα ἐλογίσατο ἑαυτὸν. Ῥιφέντος γάρ αὐτῷ παρά τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἄρτου καί πεσόντος τούτου ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτός τετραποδίσας, οὐ τῇ χειρὶ ἀλλά τῷ στόματι, ὡς κύων ἄρας τόν ἄρτον, οὕτως αὐτόν ἔφαγεν. Ἐν δέ τῷ κελλίῳ καθήμενος, οὐ μόνον εἰργάζετο, ἀλλά καί πολύ ἔλαττον τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ εἰς τήν ἑαυτοῦ χρεῖαν ἀνήλισκεν, ὕδωρ πίνων βορβόρου ὄζοντος ὅμοιον. Διά τοῦτο καί ἐργαζόμενος καί εὐχόμενος διηνεκῶς ἔκλαιε καί τοῖς ἑαυτοῦ δάκρυσιν κατεβρέχετο, ἀλλά καί ἀφ’ ἐσπέρας εὐχόμενος ἵστατο μέχρι πρωΐας καί τῇ πτωχείᾳ καί εὐτελείᾳ μέχρι τέλους ἐνεκαρτέρησε. Διά τί; Διά τό παθεῖν πάντως καί ἰδεῖν καί αὐτόν, ὅπερ ὁ μέγας Ἀντώνιος ἰδεῖν καί παθεῖν ἠξιώθη. Πῶς οὖν οὐ γέγραπται καί ἐπὶ τούτου, ὅτι εἶδε τόν Κύριον; Μή τούς μέν κόπους αὐτός κατεβάλετο, ἐκεῖνον δέ ἰδεῖν οὐκ ἠξιώται; Οὐχί, ἀλλά καί αὐτός οὕτως ἰδεῖν τόν Θεόν ἠξιώθη, εἰ καί μή ὁ συγγραψάμενος τοῦτο οὕτως ἐδήλωσε φανερώς· καί εἰ βούλει τοῦτο μαθεῖν ἀκριβῶς, τά παρ’ ἐκείνου αὐτοῦ, φημί τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου, ἐκτεθέντα κεφάλαια διέλθε καί γνώσει ἐξ αὐτῶν ὅτι καί οὗτος θεόπτης ἐστίν ἀληθῶς.

Ὁ οὖν αὐτούς ἐκμιμούμενος ἔργῳ καί πόνοις τῆς αὐτῆς ὄντως καταξιώθησεται χάριτος· εἰ δέ μή βούλεται τις τήν ταπείνωσιν τούτων καί τήν ὑπομονήν ἐκμιμήσασθαι, τί καί λέγει τό πρᾶγμα ἀδύνατον; Εὐθυμίου δέ καί Σάβα καί τῶν καθεξῆς ἁγίων τάς πράξεις, τάς ὑπέρ ἄνθρωπον, τίς διηγῆσεται; Εἴτε γάρ (130) πρό τοῦ τήν χάριν λαβεῖν τοῦ Πνεύματος, εἴτε καί μετά τό ταύτην λαβεῖν, τέως ἄνευ κόπων καί πόνων πολλῶν καί ἰδρώτων βίας τε καί στενοχωρίας καί θλίψεως οὐδεὶς διήλθε τόν σκοτασμόν τῆς ψυχῆς, οὐδέ τό φῶς τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐθεάσατο. Βιασθή γάρ ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί βιασταί ἀρπάζουσιν αὐτήν, ἐπειδή καί διά πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡ δέ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἡ μετοχή ὑπάρχει τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· τοῦτο γάρ ἐστὶ τό εἰρημένον ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός ἡμῶν ἐστίν, ἵνα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐντός ἡμῶν λαβεῖν καί ἔχειν σπουδάσωμεν. Μή οὖν λεγέτωσαν οἱ ἐκτός ὄντες διηνεκοῦς βίας καί στενοχωρίας καί εὐτελείας καί θλίψεως, ὅτι ἐντός ἡμῶν ἔχομεν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· ἄνευ γάρ ἔργων καί ἰδρώτων καί πόνων τῆς ἀρετῆς ὁ μισθός οὗτος οὐ δίδοται τισι. Διό μοι καλῶς ἔχειν δοκεῖ καί τό παρά πολλοῖς οὕτω λεγόμενον· “Δεῖξον, φησὶν, ἔργα καί ἀπαίτει μισθούς”.

Ἐγὼ γάρ οἶδα ἄνθρωπον πρό τοῦ κόπους καταβαλέσθαι καί πρό τοῦ βιάσασθαι ἑαυτόν, εὐθύτητι διαλογισμῶν καί ψυχῆς ἀπλότητι ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐγκύψαντα καί ὀλίγας ἡμέρας καί νύκτας ἀκόπως, ἴν’ εἶπω, ἀγρυπνήσαντα καί εὐξάμενον καί ἐπὶ τοσοῦτον ἔλλαμφέντα ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος, ὡς ἔξω δόξαι αὐτόν γενέσθαι

τοῦ σώματος καί τοῦ οἰκήματος καί τοῦ κόσμου παντός – νύξ γάρ ἦν καί ὡς ἡμέρα τελεία ἐγένετο , ἀλλ’ ἐπεὶ ἀπόνως πλοῦτον ἔλαβε, συντόμως αὐτοῦ καί κατεφρόνησε. Διό καί ἀμελήσας, ὄλον ὁμοῦ τόν πλοῦτον ἀπώλεσε καί ἐπί (131) τοσοῦτον, ὡς μηδέν μνημονεύειν ὄλως αὐτόν, ὅτι ποτέ τοιαύτην δόξαν τεθέαται.

Πῶς οὖν οἱ μηδέ λαβεῖν ἀξιωθέντες ποτέ ἤ κατιδεῖν τήν δόξαν ταύτην ποσῶς, λέγουσιν ἔχειν ταύτην ὄλην ἐν ἑαυτοῖς, ἀπορῶ. Ἀλλ’ ὡς τῆς πωρώσεως, ὡς τοῦ σκοτασμοῦ, ὡς τῆς ἀγνοίας καί τῆς ματαίας οἰήσεως, ποῦ ποτε τοῦτο ἤ διά ποίων γραφῶν μεμαθήκασι; Ὅντως ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία καί ἔμειναν ἐν Αἰγύπτῳ, τουτέστιν ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν αὐτῶν καί τῶν ἡδονῶν.

Οἱ γάρ τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἰδεῖν ποθήσαντες, ἦν πραέων ὀφθαλμοί καί ταπεινῶν καί πτωχῶν βλέπειν καταξιοῦνται, πᾶσαν στενοχωρίαν καί πᾶσαν θλίψιν καί εὐτέλειαν καταδέχονται καί ἀπό πάσης καί παντοίας σωματικῆς ἡδονῆς καί τιμῆς καί ἀνέσεως σφοδρῶς ἀπέχονται. Οὐ μόνον δέ ἀλλά καί ἀπό παντός ἀνθρώπου μικροῦ τε καί μεγάλου χωρίζονται, φεύγοντες αὐτούς ἀμίσως, ἵνα ταύτης καταξιωθῶσιν ἐπιβῆναι πρό τοῦ ἐκκοπῆναι τόν δρόμον αὐτῶν ἀπό τῆς ὁδοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Ταπεινούμενοι γάρ καί ὡς πονηροί καί προσκεκρουκότες πολλά ἐπ’ ἀληθῶς διακεῖμενοι, οὐ μήν ἀλλά γάρ καί ὡς ἐχθροί καί παραβάται τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ στυγνοί καί λελυπημένοι διάγουσιν, ἐπιποθοῦντες μαθεῖν τό τί ἂν δέοι αὐτούς διαπράξασθαι πρός τό καταλλαγῆναι τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ. Διά τοῦτο τοίνυν χαρίζεται αὐτοῖς ὁ Κύριος οὐ μόνον τό γνῶναι ὅ τι δέοι ποιῆσαι, ἀλλά καί ἰσχύς δίδοται αὐτοῖς παρ’ αὐτοῦ καί ὑπομονή εἰς τό ἐκπληρώσαντας πάντα ἃ δεῖ, αὐτόν ἐκεῖνον ἰδέσθαι καί κτήσασθαι (132) τόν ἐπί πάντων καί ἐπί πᾶσι Θεόν καί τηνικαῦτα ὡς ἐν οὐρανῷ διάγειν καί ἐκεῖσε τό πολίτευμα ἔχειν, κἄν ἐν σπηλαίοις κἄν ἐν ὄρεσι κἄν ἐν κελλίοις διάγωσι, κἄν ἐν μέσαις ἀναστρέφονται πόλεσι, καί οὕτως αἰεὶ ἐν χαρᾷ καί εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει ἀρρήτῳ δουλεύειν αὐτῷ.

Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἐργασία τῶν ἁγίων ἐστίν, αὕτη ἡ πρᾶξις τῶν ἐν Πνεύματι ἀγομένων Θεοῦ. Οἷος γέγονε καί ἐν τῇ καθ’ ἡμᾶς γενεᾷ ὁ ἅγιος καί μακαριώτατος εὐλαβῆς Συμεών, ὁ λάμπας δίκην ἡλίου μέσον τῆς περιωνύμου μονῆς τῶν Στουδίου, ὁ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου ποτέ ὢν καί τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καί φίλοις καί συγγενέσιν, οὐ μόνον δέ ἀλλά καί ταῖς φροντίσι καί μερίμναις καί ἡδοναῖς τοῦ βίου ἐπί τοσοῦτον ἀποταξάμενος, ὡς μηδέ τήν μνήμην ὄλως ἔχειν αὐτῶν, ἀλλά καί ταύτην ἀφ’ ἑαυτοῦ ἐξορίσαι μακράν, ὁ ἀναστραφεῖς μέσον τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν καί τήν μακαρίαν ἐκείνην τότε λέξας φωνήν, “Ὁφείλει” λέγων “εἶναι ὁ μοναχός ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὡς ὢν καί μή ὢν καί μή φαινόμενος, μᾶλλον δέ μηδέ γνωριζόμενος”, ἦν καί ἐρμηνεύων ἔλεγεν· “Ὡς ὢν μὲν τῷ σώματι, μή ὢν δέ τῷ πνεύματι, μή φαινόμενος δέ εἰ μή μόνοις διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, μή γνωριζόμενος δέ διά τό μή ἔχειν μετά τινός τι”. “Ὁ μακαρίων ῥημάτων, δι’ ὧν ἡ ὑπέρ ἄνθρωπον ἀγγελικὴ πολιτεία αὐτοῦ κηρύττεται, δι’ ὧν κεκτηῖσθαι ἐν οὐρανοῖς τό πολίτευμα αὐτός ἑαυτῷ διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηκεν, δι’ ὧν τήν μετά Θεοῦ ἡμῶν διαγωγὴν ὑπέφηνε, (133) μή ἔχειν εἰπὼν μετά τινός τι. Ὅπερ οὐδεὶς κατορθῶσαι ἢ ἐπ’ ἀληθῶς εἰπεῖν δύναται, εἰ μή ὄλως ὄλω ἐνωθῆ τῷ Θεῷ· εἰ δέ καί εἴπη, πλανᾷ ἑαυτόν. Ὁ γάρ λέγων μή ἀμαρτάνειν τυφλός ἐστι μυωπάζων, τόν Θεόν δέ ὁ ἔχων ἀμαρτάνειν οὐ δύναται, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καθὼς φησιν ὁ Ἰωάννης ἡ θεολογικωτάτη τῶν ἀποστόλων βροντή. Ὅτι δέ ἐκεῖνος τόν Θεόν ὄλον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ καί ζῶν ἔλεγε καί ἀποθανὼν διά τῆς οἰκειοχείρου αὐτοῦ γραφῆς μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ· “Θεόν κτῆσαι σεαυτῷ φίλον καί ἀνθρώπου βοηθείας

οὐ δεηθήσῃ”. Καί πάλιν· “Θεόν κτῆσαι καί οὐ δεηθήσῃ βιβλίου”, καί τοῦτο ἐδήλωσεν ἐξ ἔργων αὐτῶν, βιβλίον ἐκ τοῦ ἰδίου κόπου, μάλλον δέ ἐκ τοῦ ἐνοικήσαντος αὐτῷ Πνεύματος συγγραψάμενος, μαθήσεως γραμμάτων ὑπάρχων ἀμύητος, ὁμολογοῦμεν δέ καί ἡμεῖς, συμμαρτυροῦντες τῷ ἁγίῳ ἡμῶν πατρί καί μή κρύπτοντες τήν εὐεργεσίαν φειδοῖ τοῦ μή νομισθῆναι ἀλαζόνας ἡμᾶς παρά τισιν, ὅτι ὡσπερ δεξαμενή τις ἀπορρέοντος ὕδατος, οὕτως ὁ ἅγιος πατήρ ἡμῶν ἐκ τοῦ πληρώματος μετέλαβε τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ καί ἐπλήσθη τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπερ ἐστίν ὕδωρ ζῶν· ὡσπερ δέ πάλιν ἀπό τῆς δεξαμενῆς τό ὑπερπλεονάσαν καί ἔξωθεν ὑπερεκχυνόμενον ὕδωρ λαμβάνει τις εἰς κόρον, οὕτω καί ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρός ἡμῶν τοῦ ἁγίου τήν ὑπερπλεονάσασαν καί ὑπερεκχυνομένην ἀεὶ ἐξ αὐτοῦ χάριν εἶδομεν καί ἐλάβομεν καί ἐπίομεν καί τὰς ὄψεις ἐξ αὐτοῦ ἐνιψάμεθα, τὰς χεῖρας καί τούς πόδας αὐτοῦ, εἶτα καί ὅλοι ὅλω τῷ σώματι ἐλουσάμεθα καί αὐτήν (134) τήν ψυχὴν μετὰ τοῦ ἀθανάτου ὕδατος ἐκείνου. Ὡ μυστηρίου ξένου καί θαυμαστοῦ, ἀδελφοί.

Καί μή ἀπιστήσητε τοῦτο· οὐ γάρ ἐμοῦ μόνου ὁ λόγος ἢ ἐπ’ ἐμοί μόνῳ γέγονε, ἀλλ’ ἄκουε τοῦ εὐγγελιστοῦ Ἰωάννου, τί περί τοῦ ὕδατος τούτου φησί, μάλλον δέ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ ζῶντος Θεοῦ, παρ’ οὗ καί Ἰωάννης τόν λόγον πεπλούτηκεν· “Ὁ πίνων γάρ, φησίν, ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου – τοῦ αἰσθητοῦ δηλονότι, διψήσει πάλιν· ὅστις δέ πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγώ δώσω αὐτῷ, οὐ μή διψήσῃ πώποτε, ἀλλά γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον”. Καί ἐρμηνεύων τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής φησι· “Τοῦτο δέ ἔλεγε περί τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν”. Διὰ τοῦ τοιούτου γάρ ὕδατος ὡσπερ ρύπος ἢ πονηρία ἐκπλύνεται ἀπό τῆς ψυχῆς· ἄνευ δέ τούτου πολλά πονήσας ὠφελήσει οὐδέν. Διὰ δέ τοῦτο καί μή δυνάμενοι ὅλως ἡμεῖς τό τάλαντον τοῦ Δεσπότου ἡμῶν κρύπτειν καί τήν γινομένην εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ δωρεάν μή ἀναγγέλλειν, φανερώς ὁμολογοῦμεν τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐνεπλήσθημεν ἀπλήστως οἱ ἀνάξιοι ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐλάβομεν διὰ τοῦ πατρός ἡμῶν ἀπό τοῦ Θεοῦ καί ἐκορέσθημεν ἀκορέστως εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου, καί κατά τόν ἐνόν ἡμῖν τῆς δυνάμεως, ὡς ἔσχατοι καί ἀχρεῖοι, ἐδοξάσαμεν καί νῦν δοξάζομεν τόν Θεόν, τόν δοξάσαντα τόν πατέρα ἡμῶν τόν ἅγιον καί διὰ τοῦ πατρός ἡμῶν τούς ταπεινούς καί ἀναξίους ἡμᾶς. Μή οὖν οἰηθεῖν μέ τις ψεύδεσθαι καί κατά τῆς ἐμῆς ψυχῆς καί κατά τοῦ ἐμοῦ πατρός φθέγγεσθαι, κομπολόγον με καί τορνολόγον ἠγούμενος· εἰδώς γάρ εἶμι ὅτι ἀπολεῖ ὁ Θεός πάντας τούς λαλοῦντας τό ψεῦδος, καί τοῦτο (135) ποιεῖν με Παῦλος ὁ θεῖος διδάσκει, “Εὐλογητός ὁ Θεός “ λέγων, “καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητός εἰς τούς αἰῶνας, ἀλήθειαν λέγω καί οὐ ψεύδομαι. Οἶδα ἄνθρωπον πρό ἑτῶν δεκατεσσάρων “ καί τά ἐξῆς, καί πάλιν· “Ἡμεῖς δέ οὐ τό πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλά τό Πνεῦμα τό ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἴδωμεν τά ὑπό τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καί λαλοῦμεν”. Τί δέ καί ἐμαυτόν ὠφελήσασαιμι ἢ τόν ἐμόν πατέρα τόν ἅγιον ἐκ τῶν ἐπαίνων κἄν ὅλως; Πάντως οὐδέν. Ἀλλά καθάπερ περί τῶν λοιπῶν ἁγίων ἄνωθεν εἰρηκώς, ἐκείνους μέν ἐκ τῶν λόγων οὐδέν ὠφέλησα, τούς δέ ἀκροατάς πρός ζῆλον διήγειρα καί πρός τήν ἐκείνων παρώτρυνα μίμησιν, οὕτω καί περί τοῦ ἁγίου Συμεῶν καί λέγων οὐ παύσομαι, ἀνάγκης δέ μοι ἐπικειμένης μή βουλόμενος λέγω καί περί ἡμῶν αὐτῶν τῶν ἀναξίων. Ἡ γάρ τῶν πολλῶν ἀπιστία τῶν λεγόντων εἰς βλάβην τῶν ἀκουόντων, μή δύνασθαι εἶναι τινα τοιοῦτον ἄρτι μήτε τοῖς ἔργοις εἰς τὰς τῶν ἐκείνοις δοθέντων χαρισμάτων καταξιούμενον, ἀναγκάζει με καί ἄκοντα λέγειν ἅ λέγειν οὐ βουλόμην οὐδέποτε καί δημοσιεύειν

όντως τοῦ Θεοῦ τό φιλόανθρωπον, ἵνα τῶν ταῦτα λεγόντων τό ὀκνηρόν καί ῥάθυμον ἀπελέγχηται.

Ἐκοπίασεν ὁ μακάριος πατήρ ἡμῶν καί ἅγιος Συμεών, ὡς πολλούς τῶν πάλαι ἁγίων πατέρων ὑπερβαλέσθαι, θλίψεις δέ πειρασμούς τοσοῦτους ὑπέμεινε, ὡς ἐξισωθῆναι πολλοῖς τῶν περιφανεστέρων ἐν μάρτυσι. Διά ταῦτα οὖν ἐδοξάσθη ἀπό Θεοῦ καί ἐγένετο ἀπαθής καί ἅγιος, λαβών ἐν ἑαυτῷ ὄλον, (136) ὡς εἶπεῖν, τόν Παράκλητον· καί τότε, ὡσπερ προῖκα πατήρ υἱῷ κληρον δίδωσι, οὕτω κάμει τόν ἀνάξιον δοῦλον αὐτοῦ Πνεύματος Ἁγίου ἀκαματί καί δωρεάν ἔπλησε. Ποῖος γάρ, εἶπέ μοι, ἐξ ὑμῶν, μή ὅτι γε εἶπω διεπράξατο, ἀλλ' ἔτι τά παρ' ἐκείνου πραχθέντα καί ὡς δυνατόν ῥηθέντα, νοῆσαι καλῶς δύναται;

Πρῶτον γάρ πάντων τοῦτο ἔγραψεν, ὡς ἐν τάξει διδασκαλίας οὕτως εἰπών· “Ἀδελφέ, ταύτην ἡγοῦ λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελείαν τοῦ κόσμου, τήν παντελεῖ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀπονέκρωσιν”. Ὡ μακαρίας φωνῆς, μᾶλλον δέ ψυχῆς τῆς οὕτω γενέσθαι ἀξιωθείσης καί τοῦ κόσμου παντός χωρισθείσης. Πρός γοῦν τούτους καί τούς τοιοῦτους ὁ Δεσπότης λέγει Χριστός· “Ἦμεῖς οὐκ ἐστέ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου. Δεῦτε πρὸς με κάγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς”. Οἱ γάρ ἄλλως πῶς ἐν τοῖς ἑαυτῶν θελήμασι κἄν ὁπωσοῦν ἢ ἐν τισι καλοῖς τό δοκεῖν πορευόμενοι, οὐ μή ἴδωσι τήν ζωήν, ἣν οἱ ἀποτμηθέντες τοῦ κόσμου καί τῷ ἑαυτῶν ἀποθανόντες θελήματι βλέπουσιν.

Εἰ οὖν σύ ταπεινωθῆναι καί ὑποταγῆναι, θλιβῆναι τε καί ἀτιμασθῆναι, ἐξουδενωθῆναι καί λοιδορηθῆναι καί ὡς εἰς τῶν ἀφανῶν καί ἀφρόνων καί εὐτελεῶν καί παραπεσόντων, ἀδελφέ, οὐ καταδέχη γενέσθαι, ἀλλ' οὐδέ καταφρονηθῆναι παρά παντός ἀνθρώπου καί ὡς εἰς τῶν ἐπιλήπτων καί προσαιτούντων εἰς τὰς πλατείας καί ῥύμας τῆς πόλεως λογισθῆναι, πῶς, εἶπέ, γένη ξένος τοῦ ἰδίου θελήματος; Εἰ γάρ ταῦτα πρὸς δοκιμὴν καί πείραν ἐπερχόμενα φέρειν ἐν ὑπομονῇ πᾶσιν ἡμῖν ὁ Θεός ἐνετείλατο, μᾶλλον δέ οὐ πρὸς δοκιμὴν καί πείραν, ἀλλὰ πρὸς (137) κάθαρσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπαγόμενα, ἡμεῖς ὑπομεῖναι ταῦτα οὐ θέλομεν, ἀλλὰ ζῆ ἐν ἡμῖν τό μή θέλειν ταῦτα παθεῖν, ὅπερ ἐστί τό γεῶδες φρόνημα τῆς σαρκός, πῶς νεκροί γενησόμεθα; Οὐδαμῶς. Εἰ δέ μή νεκροί τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ γενοίμεθα, πῶς οἱ μή γεγονότες διά Θεόν νεκροί ζήσομεν τήν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωήν; Πῶς, ὡς ὁ ἅγιος εἶπε Συμεών, θεασόμεθα τόν Θεόν ἐνοικήσαντα ὡς φῶς ἐν ἡμῖν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς.

Ἄλλὰ μωρόν ἡγή τόν μακάριον Συμεών καί αἰσχύνῃ μιμήσασθαι τὰς πράξεις αὐτοῦ; Μίμησαι Χριστόν τόν Θεόν. Πάθε καί αὐτός διά τήν σεαυτοῦ σωτηρίαν, ὡς ἐκεῖνος ἔπαθε διά σέ. Ἐκάλουν γάρ αὐτόν, ὡς ἀκούεις, διαμονῶντα, πλάνον, φάγον καί οἰνοπότην. Ἔλεγον γάρ· “Δαιμόνιον ἔχεις”, καί πάλιν· “Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καί οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καί ἀμαρτωλῶν”. Ταῦτα δέ καί ὁ μακάριος πατήρ ἡμῶν, ὁ ἅγιος Συμεών, ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶλλον δέ δι' ἡμᾶς ἤκουσε. Σύν τούτοις ἀκούεις πάλιν ὡς φονέα καί κακοῦργον δεδεμένον συρόμενον τόν Κύριον καί ὡς ἕνα τῶν εὐτελεῶν παριστάμενον τῷ Πιλάτῳ, ῥάπισμα καταδεχόμενον ὑπὸ δούλου, εἰς φυλακὴν ἐμβαλλόμενον καί ἀπό φυλακῆς ἐκβαλλόμενον, ὑπὸ στρατιωτῶν ῥαβδούχων ἀγόμενον, τῷ λαῷ ὑπὸ Πιλάτου παραδιδόμενον, “Λάβετε αὐτόν” φάσκοντος “Ἦμεῖς καί σταυρώσατε”. Ἐνόησον οὖν πῶς ἦν ἀποδοθεὶς μέσον αὐτῶν, ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν καί τὰ (138) πάντα διακρατῶν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ὠθούμενος, ἀντωθούμενος, πυγμαζόμενος, ῥαπιζόμενος, ἐγγεγλωμένος, φραγγελόμενος, εἰς τό πραιτώριον εἰσαγόμενος, ὁ πάση κτίσει καί αὐτοῖς τοῖς Σεραφεῖμ ἀθεώρητος, ἐκδυόμενος, τῷ κίονι προσδεσμούμενος, τεσσαράκοντα

πλήρεις λαμβάνων πληγάς, τήν ἐπιθάνατον δηλούσας ἀπόφασιν. Εἶτα τί; Πορφύραν κοκκίνην παικτικῶς ἐνδύομενον, κατά κεφαλῆς ῥαπιζόμενον καί “Τίς ἐστιν ὁ πταίσας σε;” ἐρωτώμενον ἀκάνθαις στεφανούμενον, προσκυνούμενόν τε καί ἐμπαιζόμενον, ἐμπυτούμενον καί εἰρωνικῶς ἀκούοντα· “Ἴδε ὁ βασιλεύς τῶν Ἰουδαίων”, ἐνδύομενον πάλιν τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια, τόν τράχηλον σχοινίῳ δεσμούμενον καί ἐπί τόν θάνατον ἀπαγόμενον, εἶθ’ οὕτω τόν ἑαυτοῦ σταυρόν ἐπιφορτιζόμενον καί ἐπί τοῦ τόπου γινόμενον καί τοῦτον ὀρώντα πηγνύμενον καί μόνον ὑπό τῶν φίλων καί μαθητῶν ἐγκαταλειπόμενον, μετά ταῦτα πάλιν ἀποδουόμενον, ἀναρτώμενον, τὰς χεῖρας καί τούς πόδας ὑπό τῶν στρατιωτῶν καθηλούμενον καί κρέμασθαι ἀφιέμενον, χολήν ποτιζόμενον, λόγῃ νυττόμενον, ὑπό ληστοῦ βλασφημούμενον, χλευαζόμενον καί ἀκούοντα· “Ὁ καταλύων τόν ναόν καί ἐν τρισίν ἡμέραις ἐγείρων, σῶσον σεαυτόν καί κατάβηθι ἀπό τοῦ σταυροῦ”, καί αὐθις· “Εἰ Υἱός ἐστι τοῦ Θεοῦ, καταβάτω νῦν ἀπό τοῦ σταυροῦ καί πιστεύσομεν εἰς αὐτόν”, καί οὕτω μετά τό ταῦτα πάντα παθεῖν, εὐχαριστοῦντα καί εὐχόμενον ὑπέρ τῶν φονευσάντων αὐτόν καί τήν ψυχὴν εἰς χεῖρας παρατιθέντα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.

(139) Οὐκ ἄρκοῦσι ταῦτά σοι πάντα εἰς μίμησιν, ἀδελφέ, ἀλλ’ αἰσχύνῃ οὕτω ταῦτα παθεῖν; Διά ποίων δέ ἄλλων ἔργων ἢ πῶς συνδοξασθήσῃ αὐτῷ; “Ὅστις γάρ, φησίν, ἐπαισχυθῆ με καί τούς ἐμούς λόγους, ἐπαισχυθήσομαι καγὼ αὐτόν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Διό καί ὁ Παῦλός φησιν· “Εἰ συμπάσχομεν καί συνδοξασθήσομεθα”. Εἰ δέ τὰ παθήματα αὐτοῦ, ἃ ὑπέστη ὑπέρ ἡμῶν, αἰσχυρόμεθα μιμήσασθαι καί παθεῖν, ὡς ἐκεῖνος ἔπαθεν, εὐδελον ὅτι οὐδέ τῆς δόξης αὐτοῦ συμμετοχοὶ γενησόμεθα· οὐ γάρ ἔργῳ ἀλλά λόγῳ μόνῳ ἐσμέν, οὕτως ἔχοντες, πιστοί· ἔργων δέ μή προσόντως, νεκρά ὑπάρχει ἡ πίστις ἡμῶν.

Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν λέγω καί λέγων οὐ παύσομαι, ὅτι οἱ μὴ τὰ πάθη Χριστοῦ διὰ μετανοίας καί ὑπακοῆς μιμησάμενοι καί τοῦ θανάτου αὐτοῦ μέτοχοι γεγονότες, καθὼς ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἐδηλώσαμεν, οὔτε τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως συμμετοχοὶ γενήσονται, οὔτε Πνεῦμα λάβωσιν Ἅγιον. Διὰ γάρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀνάστασις πάντων γίνεται· καί οὐ λέγω τήν ἐπί συντελείᾳ τῶν σωμάτων ἀνάστασιν – σαλίσει γάρ τότε ὁ ἄγγελος καί τὰ νεκρά σώματα ἀναστήσονται, ἀλλά τήν καθ’ ἐκάστην γινομένην τῶν νεκρῶν ψυχῶν πνευματικῶς πνευματικὴν ἀναγέννησιν καί ἀνάστασιν, ἣν ὁ ἄπαξ ἀποθανών καί ἐγερθεὶς καί διὰ πάντων καί εἰς πάντας (140) τούς ἀξίως βιοῦντας ἀνιστάμενος καί τὰς συναποθανούσας αὐτῷ τῇ προθέσει καί τῇ πίστει ψυχὰς συνεγείρων, δίδωσι διὰ τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, δωρούμενος αὐταῖς ἀπεντεῦθεν ἤδη τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί προσπαθείας τῆς εἰς τούς συγγενεῖς. Καί τίς ἡ ἀπάτη αὐτῆς καί εἰς οἶον βόθρον καί δεσμόν κατάγει τούς κρατουμένους ὑπ’ αὐτῆς. Καί περί ἀπογνώσεως καί τῆς ἐν ταύτῃ διαφορᾶς. Καί τί ἐστι τό “Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δέ ἀπιστήσας κατακριθήσεται”.

Λόγος Ζ΄. (141)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ὡς ὄφελόν γε αἰεὶ σιωπᾶν, ἠδυνάμην καί τὰ ἑαυτοῦ κακὰ ἀποκλαίεσθαι καί μηδέποτε διδασκάλου ἔργῳ ἐπιχειρεῖν ἢ κατηχεῖν τήν ὑμετέραν

ἀγάπην ἢ κἄν ὅλως ἄλλοις ὑποδεικνύειν τὰς τῆς σωτηρίας ὁδούς, οὐχ ὡς ἐναντίου ὄντος τοῦ πράγματος τῆ τοῦ Θεοῦ ἐντολῆ, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ εὐπροσδέκτου ὑπάρχοντος αὐτῶ, ἀλλ' ὅμως ἐμοῦ ἀναξίου τυγχάνοντος τοῦ τοιοῦτου πνευματικοῦ ἐγχειρήματος, διό καὶ δέδοικα, ὁ ταπεινός, μὴ καὶ ἐπ' ἐμοί τό Δαυιτικόν ἐκεῖνο προσφορώτατα λεχθήσεται ῥῆμα· “Τῶ δὲ ἁμαρτωλῶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σύ ἐκδιηγῆ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; σύ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω”.

(142) Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, τίς ἐστὶν ὁ μισῶν παιδείαν καὶ τίς ὁ ἐκβάλλων τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω. Ὁ μὴ πειθόμενος τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις μισεῖ τὴν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου παιδείαν καὶ βύει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι λόγον τῆς ἐσχάτης ἀνταποδόσεως τῶν ἁμαρτωλῶν ἢ τοῦ πυρός ἐκείνου τοῦ αἰωνίου καὶ τῶν κολάσεων τοῦ ἄδου καὶ τῆς κατακρίσεως τῆς αἰωνίου ἐκείνης, ἀφ' ἧς οὐκ ἐνὶ διαδραῖσαι τὸν ἄπαξ ἐμπεσόντα εἰς τὰς τιμωρίας αὐτῆς. Ὁ δὲ μὴ πάση ἰσχύϊ καὶ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πρό τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων ἀεὶ καὶ φυλάττων αὐτάς, ἀλλὰ καταφρονῶν μὲν αὐτῶν, προτιμῶν δὲ τὰ ἐναντία τούτων καὶ ποιῶν αὐτά, ἔστιν ὁ ἐκβάλλων τοὺς λόγους εἰς τὰ ὀπίσω. Καὶ ἴνα ἐξ ἑνός σαφές ὑμῖν ποιήσω τό τοῦ λόγου προκείμενον, ὅταν ὁ μὲν Θεός προστάσῃ καὶ διαρρήδην βοᾷ· “Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν” καὶ ἄλιν· “Σπουδάσατε εἰσελθεῖν διὰ τῆς πύλης τῆς στενῆς”, ὁ δὲ ταῦτα ἀκούων οὐ μόνον οὐ προαιρεῖται μετανοεῖν καὶ βιάσασθαι ἑαυτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ἀλλὰ διερχόμενος πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν μετεωρισμῶ καὶ διαχύσει ψυχῆς, προστιθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ κακοῖς καθ' ὥραν κακά καὶ ἄνεσιν σώματος καὶ θεραπείαν ὑπὲρ τὴν δέουσαν χρεῖαν ἐπιζητῶν, ὅπερ τῆς πλατείας μᾶλλον καὶ εὐρυχώρου ὁδοῦ σημεῖον ἐστὶ καὶ οὐχὶ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης, τῆς φερούσης εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, οὕτω τοίνυν καὶ ὁ τοιοῦτος ἐκβάλλει τοῦ Θεοῦ τοὺς λόγους εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ἑαυτοῦ θελήματα, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ διαβόλου, ποιεῖ.

(143) Ἄ καγὼ πρῶτος, ὁ ταλαίπωρος, ἐκπληρῶν καὶ ἐν λάκκῳ βορβόρου κείμενος καὶ ἐν αἰσθήσει ὑπάρχων τῶν ἰδίων κακῶν, βοῶ κάτωθεν κράζων καὶ τοὺς ἔξωθεν παριόντας ἅπαντας προσφωνῶν· “Πόρρω που τοῦ δεινοτάτου τούτου λάκκου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ τὴν εὐθειαν ὁδόν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός, πορεύεσθε! Καὶ μηδεὶς ἐκκλίνῃ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ καὶ ὧδε σύν ἐμοί τῶ παναθλίῳ καὶ δυστυχεῖ ἐμπεσεῖται καὶ στερηθεῖ μετὰ τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ”. Ἐπειδὴ δὲ διὰ πολλῶν τῶν ἑαυτοῦ μηχανημάτων ὁ παμπόνηρος διάβολος καὶ ἐχθρός τῶν ψυχῶν ἡμῶν εἰς τό τοιοῦτον βάραθρον τοὺς πλείονας ἢ καὶ σχεδόν ἅπαντας ὁμοῦ, οἰονεὶ συμφορήσας, κατὰ καιροῦς ἀπορρίπτει, ἔστι δὲ καὶ διὰ μιᾶς ταύτης, τῆς πρὸς τοὺς συγγενεῖς λέγω προσπαθείας, ἢ καὶ ὡς σχοινίῳ χρώμενος, ὁ ἐχθρός ἐφ' ἑνός ἐκάστου τραχήλῳ ἀποδεσμῶν ἄγει καὶ συνπεριάγει πάντας τοὺς τόν τοιοῦτον καταδεξαμένους δεσμόν, εἰς κρημνοὺς φρικτούς τε καὶ βάραθρα ἁμαρτημάτων χαλεπά καὶ ἀσύγγνωστα καὶ εἰς αὐτὸν καταποντίζει τόν τῆς ἀπογνώσεως λάκκον, καὶ ἐν πυθμένι ἄδου καταβιβάσας καὶ ἐνδεσμήσας ἀφήσῃ, φύγωμεν, ἀγαπητοί, τόν ὄλεθρον τοῦτον, παρακαλῶ.

Πανούργως γάρ ἐνριζοῖ ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ σεσοφισμένως ἐμποιεῖ τὴν ἀπόγνωσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μήτε νομίζειν τούτους ἐν ἀπογνώσει γενέσθαι, μήτε πείθεσθαι ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, μήτε μὴν πιστοὺς ἠγεῖσθαι τοὺς περὶ τοιούτων λέγοντας πρὸς αὐτούς, πάντα δὲ δεύτερα τῆς ἑαυτῶ τιθέναι φρονήσεως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀφροσύνης καὶ ἀναισθησίας, καὶ δεδεμένους ὄντας ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἀναλήτους (144) διακεῖσθαι, ὅπερ χειρὸν πάσης ἐστὶν ἀπογνώσεως. Ἄλλο γάρ τό εἰς

πλήθος έμπεσόντα κακῶν τῆς έαυτοῦ σωτηρίας άπογινώσκειν τινά, καί έτερον τό ως καλῶ τῶ κακῶ χρᾶσθαι καί έν πληροφορία εἶναι ότι καλόν τι ποιεῖ. Ό μέν γάρ πρότερος, εἰ περί μετανοίας καί τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διδαχθῆ καί μάθη ότι οὐκ εἶστι πλήθος άμαρτιῶν ό μή έξαλείφει ή μετάνοια καί ότι “όπου έπλεόνασεν ή άμαρτία, ύπερεπερίσσευσεν ή χάρις” καί ότι “χαρά μάλλον γίνεται έν τῶ οὐρανῶ επί ένί άμαρτωλῶ μετανοοῦντι”, ίσως έαυτοῦ γενόμενος καί κατανουγείς, έπιθυμήσειέ ποτέ τῶν πολλῶν εκείνων άπαλλαγῆναι κακῶν καί τοῦ δυσβαστάκτου φορτίου κουφισθῆναι τό αὐτοῦ συνειδός, διαναστήσεται καί πάντα άλλα – τά βιωτικά λέγω – εἰς οὐδέν λογισθήσεται καί τῆ μετάνοια θερμῶς προσέλθῃ· ό δέ δεύτερος, δυσανακλητότερος ὢν, εἰς άπαν άπανάινεται τοῖς τοιούτοις φαρμάκοις ίατρευθῆναι. Πῶς γάρ καί ίατρευθῆναι καταδέξεται, ό μηδέ ότι έν νόσῳ ή πτώματι κεῖται ὄλως πειθόμενος; Οὐδαμῶς!

Άλλά δέον ήμᾶς λόγοις πρότερον, καθ’ όσον οἱόί τε ὤμεν, πνευματικοῖς, εκ τε τοῦ θεοῦ Εὐαγγελίου καί τῶν λοιπῶν άγιῶν Γραφῶν άναλεξαμένους, πληροφορησαι καί δεῖξαι αὐτοῖς, πῶς μέν τῆς εὐθείας ὁδοῦ άπαρξάμενοι, εκκλίναντες ήπατήθησαν, πῶς δέ ό έχθρός αὐτούς μεμονωμένους εύρών τό τῆς προσπαθείας σχοινίον άπατηλῶς τοῖς έαυτῶν τραχήλοις έμπεριέδησεν, έπειτα καί πῶς αὐτούς εἰς κρημνούς καί βάραθρα άμαρτημάτων έμπεριήγαγε· καί μετά ταῦτα δείξομεν αὐτοῖς καί πῶς τῶ βαθυτάτῳ λάκκῳ έναπέριψε, καί ποῦ καί πῶς έν τῶ ἄδη καταβιβάσας, τό επί τοῦ τραχήλου αὐτῶν σχοινίον έναπέδησε, (145) καί ως οὐκέτι δυναμένους έλευθερωθῆναι καί πρὸς τήν γῆν άνελθεῖν, άφείς αὐτούς ύπεχώρησε. Καί οὕτω τούς πειθόμενους τοῖς λόγοις τῆς θείας Γραφῆς καί εἰς συναίσθησιν τῶν οικείων έρχομένους κακῶν καί συνομολογοῦντας καί οὕτως έχειν συντιθεμένους τά κατ’ αὐτούς, τηνικαῦτα καί τά φάρμακα τοῖς τραύμασιν άρμόζοντα διά τῶν λόγων αὐτῶν επιδώσομεν.

Μέλλοντί μοι δέ πρὸς τάς άποδείξεις τῶν πραγμάτων έλθεῖν καί τόν άγῶνα τοῦ λόγου τῶ άλόγῳ καί άμαθει έπειγομένῳ άναδέξασθαι, συνεύξασθαι δέομαι πάντων ὑμῶν, ίνα ή χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος φαιδρότερον επιλάμψασα ὄλην μου καταφωτίση τήν διάνοιαν καί τόν νοῦν καί δῶη άξίως εἰπεῖν τι, οὐχί διά τήν έμῆν άξίαν, αλλά διά τήν ὑμετέραν ὠφέλειαν, ένηχοῦσα οἶον αὐτήν τούς λόγους άμα τε τῶ ταύτης φωτί φαίνουσα καί ύποδεικνύουσα πάντα άπερ προείπομεν, καί οἰονεῖ πως λέγουσα πρὸς ήμᾶς· “Ίδε ή ὁδός, ίδε ή εκπτωσις αὐτῆς, ίδε ό έχθρός, τό σχοινίον. Ίδε ό άδελφός, πῶς μετά χαρᾶς τόν δεσμόν καταδέχεται. Ίδε ποῦ σύρων ό διάβολος αὐτόν άποφέρει”, καί πάντα καθεξῆς άνελλιπῶς ύποδείξασα καί πῶς τούς εκείνου βρόχους δυνηθῶμεν διαφυγεῖν εκδιδάξασα, πρὸς τούς οὐρανοῦς έλευθέρους ήμᾶς συμπαραλαβοῦσα άνέλθῃ. Τοῦτο δέ οὐκ άλλως άν γένηται ήμῖν δυνατόν, εἰ μή άνωθεν καί έξ άρχῆς τοῦ βίου καί τῆς εἰς τό μοναχικόν στάδιον εισόδου ήμῶν τόν λόγον άναγαγόντες, εκεῖθεν τήν άρχήν ποιησόμεθα. Οὕτω γάρ καί ως έν ὁδῶ βαδίζων ό λόγος, άπερ ύπέσχετο διά τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καθαρῶς τοῖς προσέχουσιν άποδείξειεν. Άλλά μή άποκάμητε, ὠφέλιμος γάρ ό λόγος, καθ’ όσον έστί καί θεόπνευστος, έπειδή καί ήμεῖς καί οἱ λόγοι ήμῶν, κατά τόν εἰρηκότα σοφόν, καί αὐτή ήμῶν ή πνοή έν χειρί Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος ήμᾶς.

(146) Ό Κύριος καί Θεός ήμῶν Ίησοῦς Χριστός, Υἱός ὢν γνήσιος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ὁμοούσιός τε καί ὁμοφυής καί ὁμόδοξος, σύνθρονός τε καί ὁμόθρονος, έν τῶ Πατρί μένων καί ό Πατήρ έν αὐτῶ, πρὸς τήν ήμετέραν ταλαιπωρίαν καί κάκωσιν, αλλά μήν καί αὐτήν ήμῶν τήν δουλείαν ήν διά τῆς άμαρτίας τῶ άπατήσαντι ήμᾶς έχθρῶ έδουλεύσαμεν άπιδῶν καί κατελεήσας ήμᾶς τῆ άφάτῳ φιλανθρωπία αὐτοῦ

βουληθείς ἐξελέσθαι τῆς δουλείας καί αἰσχίστης πλάνης ἡμᾶς, κατήλθεν ἐκεῖθεν ὄλως τούς πατρώους κόλπους μή λιπών, ὡς οἶδεν αὐτός, καί γενόμενος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐμπεριπατήσας τε καί συναναστραφεῖς ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις οὓσιν ἁμαρτωλοῖς, καί προστάγματα δούς σωτηρίας τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καί ἀποστόλοις, ἀνῆλθεν αὐθις πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα μετὰ δόξης, παραγγείλας αὐτοῖς καί εἰπών· “Πορευθέντες, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει διδάσκοντες” πάντας, οὐχὶ τὸδε “τηρεῖν” ἢ τὸδε, ἀλλὰ “πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν”. “Πάντα” δέ εἰπὼν οὐδὲν ἀφήκεν ὃ μὴ φυλάξαι προσέταξεν. Εἶτα τί; “Ὁ πιστεύσας, φησί, καί βαπτισθεῖς σωθήσεται, ὃ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται”.

Ἄρα οὖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἔγνωτε τί ἐστὶ τοῦτο ὃ λέγει· “Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεῖς”, εἶτα πάλιν· “Ὁ ἀπιστήσας”, ἢ καί περὶ τούτου εἶπω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην; Δοκεῖ γάρ εὐληπτον εἶναι καί ἀπλοῦν τὸ λεγόμενον, ἔχει δὲ ἐγκεκρυμμένα εἰς βάθος αὐτοῦ τὰ νοήματα.

(147) Πίστιν ἐνταῦθα οὐ ταύτην λέγει ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστὸς μόνον, ἀλλὰ τὴν περὶ πασῶν τῶν παρ’ αὐτοῦ λεχθειῶν ἀγίων ἐντολῶν περιεκτικωτάτην πίστιν τὴν συνέχουσάν πως ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς καί πιστεύουσιν μηδὲν εἶναι ἀργόν μέχρι καί μιᾶς κεραίας ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ πάντα ἕως ἐνός ἰῶτα ζωὴ καί ζωῆς αἰωνίου πρόξενον· ὡς ἂν ὁ πιστεύων οὕτως ἔχειν αὐτάς καί διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος συνταξάμενος ταῦτα πάντα φυλάσσειν καί ἀπαραλείπτως ποιεῖν σωθήσεται, ὃ δὲ ἀπιστήσας ἐν τινὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ μέχρι καί μιᾶς, ὡς εἴρηται, κεραίας ἢ ἐνός ἰῶτα, ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ὄλον ἀπαρνησάμενος, κατακριθῆ. Καί εἰκότως· ὁ γὰρ εἰς τὰ μεγάλα πιστεύσας αὐτῷ οἶον ὅτι Θεὸς ὢν ἀτρέπτως ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅτι ἐσταυρώθη καί ἀπέθανε καί ἀνέστη, ὅτι ἀναστάς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσηλθε καί ὤφθη τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὅτι ἀνελήφθη καί κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ὅτι μέλλει ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καί νεκρούς καί ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρότερον δηλονότι ἐξαναστήσας πάντας ἡμᾶς, τούς ἀπὸ Ἀδάμ καί μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας τεχθήσεσθαι μέλλοντας, λέγοντι δὲ αὐτῷ· “Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι καί ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως” ἀπιστῶν, πῶς ἄρα πιστὸς ἔσται καί μετὰ πιστῶν συγκαταριθμηθῆ;

Ὁ τοίνυν ἐπ’ ἐκείνοις τοῖς φρικτοῖς καί ὑπὲρ νοῦν καί ὑπὲρ πᾶσαν ἀνθρωπίνην διάνοιαν πιστεύων Χριστῷ καί τοῖς γεγονόσι καί μέλλουσι γενέσθαι παρ’ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πειθαρχοῦσαν ἔχων καί συντιθεμένην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, (148) ἀπιστῶν δὲ αὐτός ὀπηνίκα λέγοντος ἀκούει· “Ὁ θέλων ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι” καί· “Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μετέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστι μοι ἄξιος” καί ὅτι “Ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καί οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καί τὴν μετέρα καί τούς ἀδελφούς καί τὰς ἀδελφάς καί τὴν γυναῖκα καί τὰ τέκνα, ἔτι δὲ καί τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητῆς” καί ὅτι “Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”, πῶς ὁ τοιοῦτος πιστὸς καί οὐχὶ μάλλον ὡς ἄπιστος ἢ καί χείρων ἀπίστου κατακριθήσεται; Ὅτι ἐν μὲν τοῖς μείζουσιν ὁμολογεῖ πιστεύειν Χριστῷ, ἐν δὲ τοῖς ἐλαχίστοις ὡς ψευδομένου καταφρονεῖ αὐτοῦ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ καί Δεσπότου· καί πιστεύειν λέγων ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτῷ ὡς Θεῷ, ὡς τῷ τυχόντι ἀνθρώπῳ διαπιστεῖ λέγοντι ὅτι καί ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· καί οἶεται γελῶν καί αἰσχρολογῶν καί ματαιολογῶν σωθῆναι, ταλανίζοντος ἐκεῖνου τούς γελῶντας καί μακαρίζοντος τούς πενθοῦντας· ἀλλὰ καί ἑαυτόν μὴ ἀπαρνούμενος μηδέ τὸν σταυρόν βαστάζων, ἀκολουθεῖν νομίζει τῷ δι’ αὐτόν σταυρωθέντι Χριστῷ· καί πλεῖον φιλῶν τούς

ἑαυτοῦ γονεῖς, ἄξιον εἶναι αὐτόν τοῦ Χριστοῦ ἀπό ψυχῆς ἔχει. Οὕτως ἄρα καί αὐτοὶ οἱ ἐρχόμενοι δῆθεν πρὸς αὐτόν διὰ τῆς ἀποταγῆς καὶ οὐ μισοῦντες ἅπαντας τοὺς ἑαυτῶν συγγενεῖς, ἔτι δέ καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀπαρνούμενοι, (149) ἀλλ' ἐξ ἐναντίας καὶ ἀγαπῶντες αὐτούς μᾶλλον, μαθηταὶ εἶναι τοῦ Χριστοῦ ματαίως νομίζουσι· καὶ λύοντες καθ' ὥραν οὐχὶ μίαν καὶ τὴν ἐλαχίστην τῶν ἐντολῶν ἀλλὰ πολλὰς καὶ μεγάλας, οὐδὲν ὅλως ἐναντίον ποιεῖν τι νομίζουσι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μεγάλους ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βασιλείᾳ οὕτως ἔχοντες ὑπολαμβάνουσι ἔσεσθαι· καὶ τό μείζον ἀπάντων κακῶν, ὅτι οὐχὶ παράβασιν ὅλως ταῦτα ἐντολῆς εἶναι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, ἀντιποιοιούμενους τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, πείθειν ἀσυνέτως ἐπιχειροῦσιν. Ἄλλ' ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πάντα τοίνυν ὅσα τοῖς ἀποστόλοις ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἐνετείλατο, ὁμοίως καὶ ἡμᾶς φυλάττειν προσέταξεν, ἅπερ ἐν τῷ κόσμῳ φυλάξαι δυνάμεθα μὲν, οὐ προαιρούμεθα δέ διὰ τό ἀσθενεῖν ἡμᾶς τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ εἰς Χριστόν. Καί ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι μαρτυροῦσι πάντες οἱ πρό νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος παρουσίαν μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ τῶν ἐν ἅπασι βιωτικαῖς μεριμνῶν καὶ φροντίδων εὐαρεστήσαντες τῷ Κυρίῳ, κεχωρισμένοι τούτων ἀπάντων τῇ ἀπροσπαθεῖ προαιρέσει γινόμενοι καὶ ὑπὲρ τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις λαμπρότεροι τῇ πίστει καὶ τῷ βίῳ ἀναφανέντες. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν τῇ ἐντολῇ τοῦ Κυρίου χρώμενοι βοηθῶ ὡς δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθενεῖαν λεχθεῖση, πᾶσιν ἀποτασσόμεθα καὶ τῇ στενῇ καὶ τεθλιμμένη ὁδῷ προσερχόμεθα καὶ οἴονεῖ πως τοῦ κόσμου σωματικῶς καὶ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεμνόμεθα, καὶ οὕτως ἀπ' ἄλλης χώρας καὶ τόπου καὶ πόλεως πρὸς ἑτέραν ἀπαίροντες κατοικίαν καὶ μονήν (150) ἀφικνούμεθα, εἰς τό στάδιον τῆς γυμνασίας τῶν ἀρετῶν διὰ πολιτείας οἴονεῖ καὶ ἀσκήσεως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἕκαστος βαδίζοντες ἢ καὶ ὀξυποδοῦντες καὶ τρέχοντες. Τί τοῦτο; Ἵνα τὴν ἀπροσπάθειαν τῶν εἰρημένων κτησώμεθα. Διὰ τοῦτο γάρ καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀπαίροντες, αὐτίκα ταῖς ἐντολαῖς ἐπόμενοι τοῦ Κυρίου καὶ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ πειθαρχοῦντες, ἀπαρχόμεθα τῆς εἰς οὐρανοὺς φερούσης ὁδοῦ.

Σκόπει μοι δέ ἐντεῦθεν ἄρτι καλῶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὑποζωγράφει μοι τῷ νοῖ ὁδὸν τετριμμένην ὄλην τοῖς ποσὶ τῶν προλαβόντων καλῶς. Ἐνθεν τε κάκειθεν ὄρη μοι νόει καὶ ὕλας καὶ κρημνοὺς καὶ σκοπέλους καὶ φάραγγας, σὺν τούτοις δέ πεδία καὶ παραδείσους τόπους τε τερπνοὺς καὶ συσκίους καὶ ὠραιότατους καὶ παντοδαπούς καρπούς ἐν αὐτοῖς, εἶτα θηρίων πλήθος πολὺ καὶ ληστῶν καὶ ἀνδροφόνων κατὰ τόπους ἐγκεκρυμμένα συστήματα. Τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδὲν ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰρημένων ἢ δελεάσαι καὶ τὴν αἴσθησιν ἡμῶν κατασεῖσαι ἢ παραβλάψαι δυνήσεται, ἐπομένους τοῖς προλαβοῦσιν ἀγίοις καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευομένους ἢν κάκεινοι ἐβάδισαν. Πορευομένων γάρ ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐντολῶν καὶ διερχομένων ἀμεταστρεπτί μέσον ἀπάντων τῶν εἰρημένων, οὐδεὶς οὔτε τῶν ληστῶν ἐκείνων οὔτε τῶν θηρίων φανερώς καὶ ἀναιδῶς ἡμῖν ἐπιβαίνει ἢ τολμᾷ προσεγγίσει ἡμῖν, καὶ μάλιστα ἐάν ὁδηγῶ ἐπακολουθῶμεν καὶ συνοδοιπόροις συμπορευώμεθα ἀγαθοῖς. Πλὴν ὅμως ποτέ μὲν μακρόθεν, ποτέ δέ ἔγγιστα γεγονότες, οἳ μὲν ἀπειλαῖς χρῶνται καὶ φονίῳ πρὸς ἡμᾶς βλέπουσιν ὄμματι, οἳ δέ δελεασμοῖς τισὶ καὶ καλακείαις (151) καὶ φιλικαῖς ὁμιλίαις. Ἄλλὰ μὴν ὑποδεικνύουσιν ἡμῖν καὶ τὰ τῶν τόπων τερπνότητος κατὰ χώραν καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν καρπῶν καὶ παραινοῦσι μικρὸν ἀναπαύσασθαι εἰς παραμυθίαν τῶν πόνων τῆς ὁδοιπορίας καὶ φαγεῖν ὑποτίθενται ἀπὸ τῶν καρπῶν τό ἡδύ πλέον ἐπιφερομένων τῆς ἐνούσης αὐτοῖς θεωρίας, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἐπινοοῦσι τὰς πάγας

ἡμῖν καί ποικίλας τάς ἀφορμάς· οὐκ ἐν ἡμέρᾳ δέ μόνον ἀλλά καί ἐν αὐταῖς ταῖς νυξί, καί οὐδέ ἐγρηγορότων μόνον ἀλλά καί καθευδόντων, ἡμῖν ἐπανίστανται, ποτέ μὲν γαργαλισμοῖς καί ἐκκρίσεσι, ποτέ δέ βρωμάτων ἀπηγορευμένων γεύσεσιν, ἄλλοτε δέ καί μετὰ φανῶν καί λαμπάδων ὡσεὶ ξιφήρεις λησταί ληστρικῶς ἐπερχόμενοι θάνατον ἡμῖν ἐπισειοῦσιν, ἐκταράσσειν ἡμᾶς οἴομενοι καί τῆς εὐθείας παρατρέψαι ὁδοῦ. Καί οἱ μὲν αὐτῶν ἀδύνατον ἡμῖν ὑποτίθενται τό μέχρι τέλους ὑπενεγκεῖν τά ἐν τῇ ὁδῷ δυσχερῇ, οἱ δέ καί ἀνόνητα ταῦτα καί μηδέν τούς κοπιῶντας ὠφελεῖν δυνάμενα. Ἄλλοι ὅτι οὐδέ ἔστι ποτέ τέλος τῆς ὁδοῦ ταύτης οὐδέ ἔσεται λέγουσι, δεικνύοντες ἐκ τῶν μή κατορθωκῶτων τινάς καί μάλιστα τούς ἐγχερόντας εἰς τὴν ἄσκησιν καί μηδεμίαν ἐκ τοῦ χρόνου εὐρόντας ὠφέλειαν διὰ τό μή ἐν γνώσει καί εὐσεβεῖ λογισμῷ τρέχειν αὐτούς ἐν τῷ δοκεῖν τόν δρόμον τῶν ἐντολῶν, ἀλλ' ἰδιορρυθμίᾳ καί οἰήσει τοῦτο ποιεῖν, οἷς εἰκότως καί τά κατά Θεόν αὐτῶν διαβήματα περικόπτεται, δειλαινομένοις καί ὑποστρέφουσιν εἰς τά ὀπίσω καί ἑαυτούς διὰ τῆς ἀμελείας τῷ πονηρῷ ἐμπαρέχουσιν εἰς τό ἐργάσασθαι εἰς αὐτούς τά δοκοῦντα αὐτῷ.

(152) Ἀλλά τί θέλω πάντα ὑμῖν ἐξηγήσασθαι τοῖς πνευματικοῖς μου ἀδελφοῖς, καί ἰδοῦ εἰσιν ἀριθμῷ μή καθυποβαλλόμενα, τά τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν διαβόλου καί τῶν αὐτοῦ πονηρῶν πνευμάτων ἔνεδρά τε καί δεινά πανουργήματα! Ἀλλά τά πλεῖστα παρά τοῖς σπουδαίοις διερευνᾶσθαι ἕσασ καί παρασχῶν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων τάς ἀφερμάς, ὃ ἐπηγγειλάμην ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ ἀποδείξει πειράσομαι· τί δέ ἐστι τοῦτο; Ὁ δεσμός τῆς πρὸς τούς συγγενεῖς ἡμῶν προσπαθείας καί ὅπως δεσμεῖ ἡμᾶς δι' αὐτῆς ὁ διάβολος, καί μάλιστα τούς κατά τῶν ἄλλων παθῶν τὴν ἀνδρείαν ἐπιδειξαμένους καί τόν στέφανον ἄραντας, καί δι' ἧς ἡμᾶς τῷ σκότει καί τῇ ἀπωλείᾳ δυστυχῶς ὁ πονηρός παραπέμπει.

Καί σκόπει μοι πάλιν ἀκριβῶς τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν. Κατανόησον σεαυτόν ἐν τῇ εἰρημένῃ ὁδῷ ἢ ἐπιβάντα ἀρτίως αὐτῆς ἢ ἐπ' αὐτῇ ἐπὶ χρόνους βαδίσαντα καί παρά πάντων ἐκείνων τῶν εἰρημένων θηρίων τε καί ληστῶν πολλά μὲν παθόντα ἐξ ὧν προειρήκαμεν, τῇ χάριτι δέ Χριστοῦ μήτε κολακείαις ἀπατηθέντα, μήτε τῇ ὠραιότητι τῶν φαινομένων κλαπέντα πρὸς ἡδονήν, μήτε φόβῳ καμφθέντα ἢ ἀπειλαῖς πρὸς τό ἐκκλῖναι τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἢ παύσασθαι τοῦ πρόσω βαίνειν, μήτε μὴν εἰς τά ὀπίσω στραφέντα, ἀλλά μᾶλλον καί εὐτονώτερον τρέχοντα. Ἄρα οὖν οὕτως τρέχοντός σου ἠρέμησε τοῦ μηκέτι πολεμεῖν σε ὁ Σατανᾶς ἢ ποτέ ἠρεμήσει; Οὐμενοῦν οὐδαμῶς! Ἀλλ' εἰδῶς ὅτι ἐντολήν ἡμῖν δέδωκεν ὁ Θεός ἀπαρνήσασθαι πατέρα καί μητέρα καί πᾶσαν ἀπλῶς συγγένειαν σαρκικήν, ἔτι δέ καί ὅλους ἡμᾶς αὐτούς· οὐ μόνον δέ ἀλλ' ὅτι συνεθέμεθα τῷ Θεῷ, (153) ὅτε τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσήλθομεν, καί ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων φυλάξασθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἴσχυσεν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπάντων τι κατά σοῦ, τί ποιεῖ; Πρῶτον τὴν τῶν ἰδίων μνήμην ἀνακινεῖ καί ἀνανεοῖ ἐν ἡμῖν, ἔπειτα καί ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν τά περὶ ἄλλων καί πρὸς ἄλλους εἰρημένα ἐπὶ ἀνατροπῇ θολερᾷ καί παραβάσει τῆς ἐντολῆς ἡμῖν ὑποτίθησι λέγων· “Τίμα τόν πατέρα σου, φησὶν ἡ θεία Γραφή, καί τὴν μητέρα, καί ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει· ὁ γάρ μή προϊστάμενος τῶν οἰκείων, κατά τόν θεῖον ἀπόστολον, τὴν πίστιν ἤρνηται”, ἀγνοῶν ὁ δόλιος, ὡς εἰκός, ὅτι ταῦτα εἴρηται οὐχ ἵνα πλέον τοῦ Θεοῦ τούς γεννήσαντας ἡμᾶς ἢ τούς συγγενεῖς ἀγαπῶμεν καί προτιμῶμεν αὐτούς τῆς ἀγάπης ἐκείνου, ἀλλ' ἵνα ὑπακοήν παιδευθῶμεν καί μάθωμεν ὅτι, εἰ πρὸς τούς γεννήσαντας ἡμᾶς ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ὑποταγή καί τιμὴ, πόσω μᾶλλον ἢ πρὸς αὐτόν, τόν αὐτούς καί ἡμᾶς πεπονηκότα Θεόν; Οἰκεῖοι δέ τοῦ σπέρματος ἡμῶν, ὧ ἀπατεῶν – καλόν γάρ πρὸς αὐτόν ἀντιστρέψαι τόν λόγον, οὐχ οἱ συγγενεῖς ἀλλ' οἱ οἰκεῖοί εἰσι τῆς πίστεως, οὗς, ὡς

εικός, άγνοείς καί δολίως ύποσπείρεις ήμίν τήν κατά σάρκα συγγένειαν, σπουδάζων κατάγειν ήμάς εις τήν φιλίαν αυτών καί προσπάθειαν.

Τοιγαροϋν καί ότε τής άπάτης αίσθανθώμεν καί έν γνώσει γενώμεθα, είτε άφ' ήμών αυτών είτε άπ' άλλων τών όδηγούντων ή συμπορευομένων έν τή όδω του Κυρίου ήμίν, τί páλιν πρός ήμάς έν τω άφανεί κινήματι τής καρδιάς ύποψιθυρίζει; “Σύ, φησίν, άπό γε του παρόντος εις άλλα μέτρα καί εις άλλην έφθασας προκοπήν, (154) ήν οϋδείς τών συνόντων σοι έπίσταται άδελφών, άπροσπάθειάν τε έκτήσω καί άπάθειαν παντελή. Διό καί ει θέλεις, ύπερορᾶς καί καταφρονείς τών συγγενών σου, καί οϋδέν σοι όλως μέλλει περί αυτών”. Ταϋτα ύποτιθέμενος έν τω κρυπτῶ, παριστᾶ ίσως καί αυτόν εκείνον τόν συγγενή ή κατά διάνοιαν ή καί σωματικώς ένώπιον αυτου, καί τοιαϋτα ύποβάλλει λέγων αυτω: “Πως τό του Θεου πλάσμα άπολέσθαι έάσεις, ίνα παρομοιωθῆ τοις κτήνεσι καί ύπό άγνωσίας εις τήν τών άλόγων τάξιν καταπέση; Οϋκ όρέξεις χείρα, οϋ διανοίξεις αυτου τόν νοϋν, οϋ ποιήσεις αυτόν τόν πεποηκότα γνωρίσαι Θεόν; Καί ποίαν άρα τήν άπολογίαν έξεις ή τί έρείς ποιεί τουτον έν τή ευχή καί ώσανεί συμπαθείας δάκρυα χέειν καί οίονεί ένώπιον του Θεου προσφέρειν αυτόν ως δωρον ευπρόσδεκτον έν τω λέγειν έν έαυτω. ‘Ο έξάγων άξιον έξ άναξίου ως στόμα μου έσται”, καί “Εφ’ όσον páλιν έποιήσατε ένί τούτων τών έλαχίστων, έμοί έποιήσατε”, καί páλιν: “Ος έγένετο πατήρ όρφανών” καί τά έξης. Ταϋτα δέ πάντα πλάνη σαφής καί άπάτη του πονηροϋ.

“Οτε δέ καί επί páσι τούτοις μή πεισθῆ τις, άλλ’ έτι δῆ άναβάλλεται καί τω πονηρω άντιλέγει: “Πάντως, φησίν, ό όφείλω ποιῆσαι τω συγγενεί μου, τουτο ποιήσω εις ξένον, τόν κατά Θεόν μάλλον συγγενή μου όντα ή κατά σάρκα”, άποκρίνεται ό δόλιος έχθρός καί λέγει αυτω: “Καί πάντως οϋτω φροντίζει τών πάντων ό Θεός καί οϋτως οί πάντες εις γνωσιν καί πίστιν αυτου ένάγονται: σύ μέν διά τών σών συγγενών είτε καί άλλοτρίων, (155) αυτός δέ páλιν διά σου καί δι’ αυτου έτεροι. Τίς δέ άρτι έν ταίς ήμέραις ταύταις ως σύ;” Η καί που έάσεις αυτόν άπελθειν, ίνα μή ευθύς λυκού κατάβρωμα γένηται καί άπολέσει αυτου τήν ψυχήν, ήν αυτός ζημιωθήσει, έάν καταλείψης πάντως αυτόν; “. Τότε δῆ τότε καί ό άδελφός άπατηθείς ίσταται καί ευλόγως καταδέχεται δεσμευθείς παρά του Σατανᾶ οϋκέτι άντιλέγει, πειθαρχήσας τοις λόγοις αυτου.

Καί όρα μοι πανουργίαν του δεινου τούτου καί ψυχοφθόρου ληστοϋ! Δεσμέυσας οϋν αυτόν τῆ προσπαθεία οϋκέτι έν τῆ όδω συμπεριπατεῖ μετ’ αυτου, οϋδέ όχλει, τό γε νϋν έχον, περί τούτου αυτόν, ως αν μή γνωσθῆ αυτου ή έπιβουλή. Αλλά τί; Τό άκρον οίονεί του σχοινίου λαβόμενος καί μακράν γεγωνός, άποκρύπτεται άπ’ αυτου έν τω σκοτει, ό του σκοτους αληθώς αρχηγός, αφείς αυτω τήν περί του συγγενους φροντίδα καί μέριμναν. Οίδε γάρ ότι εκείνος αντ’ αυτου διηνεκώς όχλει καί νύσσει αυτόν. Τούτου οϋν γενομένου, επάν πρός μέριμναν τήν οίανουν χωρήση του συγγενους ένεκα, εκκλίνει τής βασιλικής καί ευθείας όδοϋ ής απήρξατο: καί όσον εκκλίνει, ό έχθρός εις βάθος που τής αυτου σκαιωρίας μεθίσταται καί ένδότερον ύπαισερχόμενος κρύπτεται, έχων έν ταίς αυτου χερσί τό δῆθεν σχοινίον τής προσπαθείας καί κρατῶν αυτό ασφαλώς καί σπουδάζων όλως μή γνωσθῆναι αυτω.

Τῆς οϋν όδοϋ ό άδελφός εκπεσών, πρόσεχε τί άρχεται λέγειν έν έαυτω: “Ψυχήν ό σώσας, ως ό κτήσας”. Καί οϋτω πείθει έαυτόν ότι χριστομίμητον έργον έπεχείρησε έπιτελέσαι. Καί ει μέν έστι γνώριμος τών κατά κόσμον τισίν, (156) άπέρχεται πρός αυτούς καί ποτέ μέν παρ’ άξίαν αυτούς κολακεύει καί επαινεί, ποτέ δέ άποτόμως έπιπλήττειν έπιχειρεῖ. “Αλλοτε γαστρίμαργον έαυτόν άποδεικνυσι καί άδιάφορον καί τινας λόγους λαλει, ίνα εις γέλωτας πάντας κινήση. Καί απλως ένί εκάστω

συμπεριφέρεται κατά τό θέλημα αὐτοῦ, ἵνα ἀποδεξάμενος δόση χρῆμά τι. Ἐάν δέ μηδέν ἴδη διδόντα αὐτῷ, ἀναιδῶς οὐ παραιτεῖται ζητεῖν πανταχοῦ τήν μνειάν περιφέρων τοῦ συγγενοῦς. Οἱ δέ ἀκούοντες, σαρκικοί ὄντες καί τοῖς αὐτοῖς κακοῖς ἐμπεριεχόμενοι, ἐπαινοῦσι μᾶλλον τόν δυστυχή καί “Μισθόν ἔχεις μέγα” λέγουσι πρός αὐτόν. Ἐξ ὧν ἡ προσπάθεια ἀξιομένη ριζοῖ, μᾶλλον δέ συνουλοῖ τῇ τραχίλου νοητῶς σαρκί τό ταύτης πάθος ὡσπερ σχοινίον καί ἰσχυροποιεῖται καί ἀδιάλυτον γίνεται. Ὅθεν ἐκ τοῦ κατ’ ὀλίγον ἀποσπᾶ αὐτόν τῆς καθαρᾶς προσευχῆς καί τά κατὰ Θεόν δάκρυα εἰς ἐναντία ἀγνώστως μεταποιεῖ καί τηνικαῦτα εἰς μῖσος καί φθόνον ἐνάγει τῶν ἐχόντων πλέον ὑπέρ αὐτόν καί μή διδόντων ἀφθόνως αὐτῷ· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί πρός πᾶσαν ὑπακοήν ῥάθυμον αὐτόν καί παρήκοον ἀπεργάζεται. Εἶτα ψεύδεται καί οἰκονομίαν τό πρᾶγμα ἡγεῖται, ὡς τῷ Θεῷ δῆθεν διδούς τά εἰς τόν συγγενῆ ἐξοδιαζόμενα, καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί κλέπτειν ἀπό μικρῶν ἄρχεται καί οὐδέ ὅτι κλέμμα ἐστί πείθεται, ἀλλ’ ἀποβουκοληθεῖς τās φρένας ὑπό τοῦ πάθους, εἶ τι δ’ ἄν καί ποιῆ ὑπερασπιζόμενος τῶν ἰδίων καί συγγενῶν, οὐκ ἔχει καταγινώσκουσαν αὐτοῦ τήν συνείδησιν. Τοιγαροῦν καί ὅταν εἰς ταῦτα πάντα καταβιβάσῃ τόν ταπεινόν μοναχόν ὁ ἐχθρός ἡμῶν διάβολος, τότε καί αὐτό τό ἄκρον δῆθεν τοῦ σχοινίου ἐν τῇ ποιωθείσῃ καί ριζωθείσῃ ἀμαρτία τοῦ πάθους τῆς προσπαθείας, (157) ὡς ἐν στυλῷ τινί πεπηγμένῳ ἐν ἄδου μυχοῖς ἐμπειριελήσας, ἀφίησι, πληροφορίαν ἔχων ὡς οὐκέτι ἐκεῖθεν ἀνασπασθήσεται.

Ταῦτα οὖν ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα περί τῶν ἀγωνιζομένων εἰρήκαμεν. Περί γάρ τῶν ἀδιαφόρων καί καταφρονητικῶς ταύτη τῇ ὁδῷ προσερχομένων καί πολιτεία, τί δεῖ καί λέγειν ὅση τούτων ἡ πρός τούς συγγενεῖς ὑπάρχει προσπάθεια, ὅπου γε δίκην ἀναισθήτων ὀρνέων πρός πᾶσαν παγίδα τοῦ διαβόλου ἐμπίπτουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐκδότους ἑαυτοῦς πρός πᾶν πάθος ποιήσαντες, οἱ καί κατάβρωμα αἰεὶ τοῦ πονηροῦ γίνονται, τοῦ περιπατοῦντος καί ὠρουμένου ὡς λέοντος, τίνα καταπή, καί προαιροῦνται μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τῶν ἐκείνου ὀδόντων καί τοῦ δεινοτάτου φάρυγγος ἐκσπασθῆναι; Ἄλλ’ εὐξώμεθα ἡμεῖς ἐξ ὅλης προθέσεως καί διανοίας, οἱ μετά πίστεως τόν λόγον ἀκούοντες, μή ἀπατηθῆναι ποτε μηδέ δελεασθῆναι, μηδέ διά μιᾶς τινος μικρᾶς ἢ μεγάλης παραβάσεως ἐκπεσεῖν τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς οὐρανοῦς, μηδέ πάθει τινί δεσμευθῆναι, ἀλλά βαδίσαντες ἀμεταστρεπτί ἐν αὐτῇ σπεύσωμεν πορευόμενον ἔμπροσθεν ἡμῶν φθάσαι τόν Ἰησοῦν· καί γεγονότες αὐτοῦ ἐγκρατεῖς προσπέσωμεν αὐτῷ καί κλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος καί θερμῶς αἰτησώμεθα μή χωρισθῆναι αὐτόν ὅλως ποτέ ἀφ’ ἡμῶν, μηδέ ἔᾶσαι ἕξω πεσεῖν ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ, ἥτις αὐτός ἐστιν ἐκεῖνος εἰρηκῶς· “Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή”. Τοῦτον οὖν ἐκζητήσωμεν, τοῦτον φθάσαι σπουδάσωμεν, ἵνα καί κατάσχωμεν αὐτόν, (158) καί ἐάν τοῦτο γένηται καί συμβιοτεύσωμεν αὐτῷ καί συμπολιτευσώμεθα, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου ἀλλά καί νῦν εἰς οὐρανοῦς αὐτῷ συνανέλθωμεν καί συναναληφθῶμεν, μᾶλλον δέ αὐτός ἡμᾶς συνανενέγκῃ καί συνδοξάσῃ καί τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν δωρήσῃται τήν ἀπόλαυσιν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί τελείας αγάπης και τίς ἡ ταύτης ἐνέργεια. Καί ὅτι ἐάν μή διά σπουδῆς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς τοῦ Πνεύματος μεθέξεως γενώμεθα μέτοχοι, οὐδέ πιστοί καί χριστιανοί δυνάμεθα εἶναι, ἀλλ' οὐδέ υἱοί καί τέκνα Θεοῦ χρηματίσωμεν.

Λόγος Η΄. (159)

Ἀδελφοί καί πατέρες, εἰ ὁ τήν ἀρετήν ὑποκρινόμενος πρὸς ἀπάτην πολλῶν καί ἀπώλειαν, ἄθλιος ὄντως ἐστί καί παρά Θεῶ καί ἀνθρώποις κατακεκριμένος ὑπάρχει καί βδελυκτός, εὐδηλον ὅτι ὁ ἐμπάθειάν τινα, ἀπαθῆς ὢν, πρὸς σωτηρίαν πολλῶν καί ὠφέλειαν ἐν προσποιήσει κατὰ τούς παλαιούς πατέρας σχηματιζόμενος, ἐπαινετός καί μακάριος. Ὡσπερ γάρ ὁ διάβολος ἐν προσχήματι ὄφως καί συμβουλῆς, τῷ δοκεῖν μέν χρηστῆς καί ἐπωφελοῦς, τῇ δέ ἀληθείᾳ θανασίμου τυγχανούσης καί τοῦ Θεοῦ καί πάντων τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ καρπῶν ἀποστερούσης τόν ἄνθρωπον, θεομάχος καί ἀνθρωποκτόνος ἐδείχθη, οὕτω καί ὁ ἐν προσχήματι κακίας πονηρούς τινας λόγους κατὰ τό φαινόμενον ἐκφέρων, ἵνα τά τελούμενα τῷ διαβόλῳ ὑπὸ τῶν ὑποκρινόμενων τήν ἀρετήν καί εὐλάβειαν ἀναμαθῶν ἐπιστρέψῃ τούς δρῶντας τά κακά πρὸς μετάνοιαν καί σωτηρίαν καί ἐξομολόγησιν, (160) χρηστομίμητος ὄντως καί συνεργός Θεοῦ καί σωτήρ ἀνθρώπων προφανῶς γίνεται. Τοῦτο δέ μόνων ἐκείνων ἔργον ἐστίν, ὧν ἡ αἴσθησις ἀναίσθητός ἐστί τοῦ ἀέρος τούτου καί τοῦ κόσμου καί τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τῆς αἰσθήσεως, ὧν ἡ διάνοια οὐ προσπάσχει τοῖς ὀρωμένοις ἀλλ' ἐξέστη τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως, τῶν ἰσαγγέλων λέγω, τῶν τελείως τῷ Θεῷ ἐνωθέντων καί ὄλον Χριστόν ἐν ἑαυτοῖς ὀλοτελῶς κτησαμένων ἔργῳ καί πείρᾳ, αἰσθήσει καί γνώσει καί θεωρίᾳ.

Κακόν τοιγαροῦν τό ἐπακροᾶσθαι ἢ παρατηρεῖν λάθρα τί ὁ πλησίον προσομιλεῖ ἢ διαπράττει, ἀλλ' ἐάν πρὸς τό ὄνειδίσαι ἢ ἐκφασίσει ἢ λοιδορῆσαι ἢ ἐκπομπεῦσαι ἐν καιρῷ ἄπερ εἶδεν ἢ ἤκουσεν· εἰ δέ πρὸς τό συμπαθῶς καί σοφῶς ἐν φρονήσει τά τοῦ πλησίον ἐπιδιορθώσασθαι καί ἀπό ψυχῆς ὑπέρ αὐτοῦ μετά δακρῶν προσεῦξασθαι τοῦτο ποιεῖ, οὐκ ἔστιν πονηρόν τό τοιοῦτον. Εἶδον γάρ ἐγώ ἄνθρωπον πολλά ἐπιτηδεύματα καί πολλούς τρόπους ποιῶντα, ὅπως μηδέν αὐτόν τῶν γινομένων ἢ λεγομένων ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ διαλανθάνῃ· οὐκ ἐποίει δέ τοῦτο πρὸς βλάβην, μή γένοιτο, ἀλλ' ὅπως τόν μέν λόγῳ, τόν δέ δῶροις, τόν δέ ἐτέρα τινί προφάσει τῶν ἐναντίων πράξεων καί λογισμῶν ἀποστήσῃ. Καί εἶδον τόν τοιοῦτον ποτέ μέν κλαίοντα διά τόν δεῖνα, ποτέ δέ θρηνοῦντα ὑπέρ τοῦ δεῖνος, ποτέ δέ καί τάς ἑαυτοῦ ὄψεις καί τό στήθος αὐτοῦ τύπτονα ὑπέρ ἄλλου, τό τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ ἀναδεχόμενον πρόσωπον δηλονότι, καί ὡς ἐκείνον αὐτόν εἶναι τόν τό κακόν ποιήσαντα λογιζόμενον ἑαυτόν καί τῷ Θεῷ ἐξομολογούμενον καί προσπίπτοντα καί πενθοῦντα σφοδρῶς. (161) Καί εἶδον ἕτερον ἐπί τοῖς κατορθοῦσι καί ἀγωνιζομένοις τοσοῦτον χαίροντα καί τήν ἐκείνων προκοπὴν ἀποδεχόμενον, ὡς δοκεῖν ἐκείνον αὐτόν μᾶλλον ἢ ἐκείνους τῶν ἀρετῶν καί πόνων μέλλειν ἀπολήψεσθαι τούς μισθούς· ἐπί δέ τοῖς ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ καταπίπτουσι καί τοῖς κακοῖς ἐπιμένουσι τοσοῦτον ἐλυπεῖτο καί ἔστενεν, ὡς δοκεῖν αὐτόν μόνον ἐν ἀληθείᾳ ὑπέρ ἐκείνων πάντων λόγον ἀποδοῦναι προσαπαιτούμενον καί τῇ κολάσει παραδοθῆναι. Καί εἶδον ἕτερον οὕτω τήν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παραζηλοῦντα καί θέλοντα, ὡς πολλάκις μετά δακρῶν θερμῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς δέεσθαι τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἢ κἀκείνους σωθῆναι ἢ καί αὐτόν σὺν ἐκείνοις κατακριθῆναι,

από διαθέσεως θεομιμήτου καί Μωσαϊκῆς ὄλως σωθῆναι μόνον ἑαυτὸν θέλοντα. Τῇ ἀγία γάρ ἀγάπη ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι πνευματικῶς αὐτοῖς συνδεθεῖς, οὐδέ εἰς αὐτὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν προηρεῖτο καί χωρισθῆναι αὐτῶν. Ὡς δεσμός ἅγιος, ὡς δύναμις ἄφατος, ὡς ψυχῆς οὐρανόφρονος, μᾶλλον δέ εἰπεῖν θεοφορουμένης καί ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ καί τῇ τοῦ πλησίον σφόδρα τετελειωμένης!

Ὁ τοίνυν εἰς ταύτην οὐπω πεφθακώς τὴν ἀγάπην, μηδέ ἴχνος αὐτῆς ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ θεασάμενος μηδέ τὴν παρουσίαν αὐτῆς ὄλως ἐπαισθανθεῖς, ἔτι τῇ γῆ καί τοῖς ἐν τῇ γῆ μᾶλλον δέ ὑπὸ γῆν κρύπτεσθαι πέφυκεν, ὡς περ ὁ λεγόμενος ἀσπάλαξ, τυφλός δηλαδή ὢν καί αὐτός ὡς ἐκεῖνος καί μόνῃ τῇ ἀκοῇ τῶν ἐπὶ γῆς λαλούντων ἐπακρουόμενος. Ὡς τῆς συμφορᾶς, ὅτι ἐκ Θεοῦ γεννηθέντες καί ἀπαθανατισθέντες ἐπουρανίου τε κλήσεως μέτοχοι καί κληρονόμοι Θεοῦ καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ καί πολῖται τῶν οὐρανῶν γενόμενοι, (162) αἴσθησιν οὐπω τῶν τοσοῦτων ἐλάβομεν ἀγαθῶν· ἀλλ' ἀναισθήτως, ἴν' οὕτως εἴπω, ὡς περ σίδηρος ἐμβάλλεται τῷ πυρὶ ἢ ὡς ἄψυχον δέρμα ἐμβάπτεται ἀνεπαισθήτως κοκκίνη βαφῇ, οὕτω καί ἡμεῖς ἔτι ἐν τοῖς τοσοῦτοις ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ μέσον ὄντες διακείμεθα, μηδεμίαν αἴσθησιν ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν ὁμολογοῦντες. Καί ὡς ἤδη σεσωσμένοι καί τοῖς ἁγίοις κατελεγμένοι ἐνσεμνυόμεθα, σχηματιζόμενοι τε καί κοσμούμενοι καί τὴν ἀγιωσύνην ὑποκρινόμενοι, ὡς ἐπὶ ὀρχήστρας ἢ σκηνῆς ἀθλίως βοιοῦντες, τοῖς μίμοις καί ταῖς πόρναις ἐξομοιοῦμεθα, αἱ τὸ φυσικόν οὐκ ἔχουσαι κάλλος ἐπιτίμματα καί βαφαῖς ξέναις ἑαυτὰς κοσμεῖν ἀφρόνως οἴονται. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἄνωθεν γεννωμένων οἱ χαρακτῆρες τοιοῦτοι.

Χρεῶν δέ εἰδέναι, ὅτι ὡς περ τὸ βρέφος ὅταν τῆς μητρικῆς νηδύος προέλθοι, τοῦ ἀέρος τούτου ἀνεπαισθήτως αἰσθάνεται καί εὐθέως πρὸς κλαυθμόν καί θρήνον αὐτομάτως κινεῖται, οὕτω καί ὁ γεννηθεὶς ἄνωθεν καί ἐκ τοῦ κόσμου μὲν τούτου ὡς ἐκ νηδύος σκοτεινῆς προελθὼν, εἰσελθὼν δέ εἰς τὸ νοητὸν καί οὐράνιον φῶς καί οἶονεῖ προκύψας ἔνδον τούτου μικρόν, εὐθύς χαρᾶς ἀφάτου πληροῦται καί δάκρυα ἀνωδύνως προχέει, ἐννοῶν, τὸ εἶκος, ὅθεν ἐρρύσθη καί ἐν οἴῳ γενέσθαι κατηξιώθη φωτὶ· ἀρχὴ γάρ τοῦ εἰς χριστιανούς καταλεγῆναι τινα τοῦτο ἔστιν. Οἱ δέ γε τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἐν γνώσει καί θεωρίᾳ μήπω γενόμενοι, μηδέ ζητήσαντες αὐτὸ ἐν ἐπιμονῇ πολλῇ καί θρήνοις καί δάκρυσιν, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων πράξεων καθαρθέντες τύχωσιν αὐτοῦ καί τέλεον ἐνωθέντες αὐτῷ κοινωνίαν σχῶσι μετ' αὐτοῦ, (163) εἰπέ, χριστιανοὶ καθόλου κληθῶσιν; Οὐκ εἰσὶ γάρ ὡς χρή. Εἰ γάρ τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἔστι καί τὸ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστιν, ὁ σωματικῶς γεννηθεὶς καί ἀνὴρ γεγονώς, πνευματικῶς δέ μηδέ ὅτι γε ὀφείλει γεννηθῆναι ἐννοήσας ἢ πιστεύσας ἢ σπουδάσας ποτέ, πῶς ἄρα πνευματικὸς γένηται καί πνευματικοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὸν συναριθμήσειεν, εἰ μὴ λάθρα, ὡς ὁ τὰ ῥυπαρά ἱμάτια ἐνδεδυμένος, ἑαυτὸν παρενεῖρει τοῖς λαμπροφοροῦσιν ἁγίοις, καί ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης μετ' αὐτῶν συνανακλιθεὶς ἔξω βληθεὶς χεῖρας καί πόδας δεθεῖς, ὡς μὴ φωτὸς υἱὸς ἀλλὰ σαρκὸς καί αἵματος, καί παραπεμφθεὶς τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, τῷ ἡτοιμασμένῳ τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; Ὁ γάρ λαβὼν ἐξουσίαν υἱὸς γενέσθαι Θεοῦ βασιλείας τε οὐρανῶν καί αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονόμος, ὁ μαθὼν πολυτρόπως διὰ ποίων ἔργων καὶ ἐντολῶν ὀφείλει εἰς ταύτην τὴν τιμὴν καί τὴν δόξαν ἀναθῆναι, καί τούτων μὲν ἀπάντων καταφρονήσας, προτιμήσας δέ τὰ ἐπίγεια καί φθειρόμενα καί τὸν χοιρῶδη βίον προκρίνας καί τὴν πρόσκαιρον δόξαν τῆς αἰωνίου δόξης κρείττονα ἠγησάμενος, πῶς οὐχὶ δικαίως πάντων τῶν πιστῶν χωρισθῆσεται καί μετὰ τῶν ἀπίστων σὺν αὐτῷ τῷ διαβόλῳ κατακριθῆσεται;

Διό παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀδελφοί καί πατέρες, σπουδάσατε ἕως καιρός ἐστὶ καί ἐν τοῖς ζῶσιν ἐσμεν, ἀγωνίασθε ἵνα υἱοὶ Θεοῦ γένησθε, ἵνα φωτὸς χρηματίσητε τέκνα – ταῦτα γὰρ ἢ ἄνωθεν ἡμῖν γέννησις δίδωσι, μισήσατε τὸν κόσμον καί τὰ ἐν κόσμῳ, (164) μισήσατε τὴν σάρκα καί τὰ ἐξ αὐτῆς τικτόμενα πάθη, μισήσατε πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακὴν καί τὴν πλεονεξίαν μέχρι ἐλαχίστου εἴδους καί πράγματος. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι δυνατὸς ἐσμεθα, ἐάν τὸ μέγεθος τῆς μελλούσης ἡμᾶς διαδέξασθαι δόξης καί χαρᾶς καί τρυφῆς ἐννοήσωμεν. Τί γάρ, εἶπέ μοι, τοσοῦτον μείζον ἐν οὐρανῷ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς τὸ γενέσθαι τινὰ υἱὸν Θεοῦ καί κληρονόμον αὐτοῦ καί συγκληρονόμον Χριστοῦ; Πάντως οὐδέν! Ἀλλὰ διὰ τὸ προτιμᾶν ἡμᾶς τὰ ἐπίγεια καί τὰ ἐν χερσὶ καί διὰ τὸ μὴ ζητεῖν τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ μηδέ τῷ πόθῳ τούτων ἐκκρέμασθαι, σαφῆ παρέχομεν τοῖς ὁρῶσιν ἀπόδειξιν ὅτι πρῶτον μὲν ἀπιστίας νόσῳ κρατούμεθα, καθὼς γέγραπται: “Πῶς δύνασθε πιστεῦναι δόξαν παρά ἀνθρώπων λαμβάνοντες, τὴν δὲ δόξαν τὴν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ μὴ ἐπιζητοῦντες;” ἔπειτα καί δοῦλοι παθῶν γεγονότες τῇ γῇ καί τοῖς ἐν αὐτῇ προσηλούμεθα μηδ’ ὅλως ἀνανεῦσαι βουλόμενοι πρὸς οὐρανοὺς καί Θεόν, ἀλλ’ ἐν ἀφροσύνῃ ψυχῆς παρακρουόμενοι τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς ἐκπίπτομεν τῆς υἰοθεσίας αὐτοῦ.

Τί γάρ ἀφρονέστερον, εἶπέ μοι, τοῦ παρακούοντος τοῦ Θεοῦ καί μὴ σπουδάζοντος ἐπιτυχεῖν τῆς υἰοθεσίας αὐτοῦ; Ὁ γάρ πιστεύων ὅτι ἔστι Θεός, μεγάλη τινὰ φαντάζεται περὶ αὐτοῦ. Οἶδε γάρ ὅτι μόνος Δεσπότης καί Κτίστης καί Κύριος αὐτός ἐστὶ τῶν ἀπάντων, καί ὅτι ἀθάνατος, ἀίδιος, ἀκατάληπτος, ἄφραστος, ἄφθαρτος, καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ τέλος οὐκ ἔσται. Ὁ γοῦν τοιοῦτον εἰδὼς τὸν Θεόν, πῶς οὐ ποθήσει αὐτόν; Πῶς οὐ σπουδάσει καί αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ θεῖναι, (165) ἵνα καταξιωθῇ, μὴ εἶπω υἱὸς αὐτοῦ καί κληρονόμος γενέσθαι, ἀλλὰ ἅν τῶν γνησίων αὐτοῦ δούλων εἶς, τῶν ἰσταμένων πλησίον αὐτοῦ; Εἰ δὲ πᾶς μὲν ὁ ἀγωνιζόμενος καί φυλάττων ἀπαρატρώτως πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καί τέκνον Θεοῦ καί υἱὸς Θεοῦ γεννηθεὶς ἄνωθεν γίνεται, καί πιστός ὄντως καί χριστιανός τοῖς πᾶσι γνωρίζεται, ἡμεῖς δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν καταφρονοῦμεν καί ἀθετοῦμεν τοὺς νόμους αὐτοῦ, οὐς ἐκδικήσει ἐκεῖνος ἐλθὼν μετὰ δόξης αὐθις καί δυνάμεως φοβερᾶς, καί δεικνύομεν ἑαυτοὺς ἐν μὲν τῇ πίστει τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἀπίστους, ἐν δὲ τῇ ἀπιστίᾳ διὰ τῶν λόγων μόνον πιστούς. Ἄνευ γάρ ἔργων, μὴ πλανᾶσθε, οὐδέν ἡμᾶς ἢ πίστις μόνη ὠφελήσει· νεκρά γάρ ἐστὶ, νεκροὶ δὲ ζωῆς οὐ γίνονται μέτοχοι, εἰ μὴ πρότερον διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ταύτην ζητήσουσιν. Ἐν γάρ τῇ ἐργασίᾳ τούτῃ ἀναφύεται ὡσπερ τις πολύχους καρπὸς ἐντὸς ἡμῶν ἢ ἀγάπη, ἢ ἐλεημοσύνη, ἢ πρὸς τὸν πλησίον συμπάθεια, ἢ πραότης, ἢ ταπεινώσις, ἢ ὑπομονὴ τῶν πειρασμῶν, ἢ ἀγνεία, ἢ καθαρότης τῆς καρδίας, δι’ ἧς καταξιούμεθα ὁρᾶν τὸν Θεόν καί ἐν ἧ ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρουσία καί ἔλλαμψις γίνεται, ἣτις καί ἄνωθεν ἡμᾶς γεννᾷ καί υἱοὺς Θεοῦ ἀποτελεῖ καί τὸν Χριστὸν ἐπενδύει καί τὴν λαμπάδα ἀνάπτει καί τέκνα φωτὸς ἀποδεικνύει καί τοῦ σκότους τὰς ψυχὰς ἐλευθεροῖ καί τῆς αἰωνίου ζωῆς κοινωνοὺς ἡμᾶς ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη γνωστῶς ἀπεργάζεται.

(166) Μὴ οὖν ἐπὶ μόναις ἄλλαις τισὶν ἐργασίαις καί ἀρεταῖς θαρρήσαντες, νηστεῖαις λέγω ἢ ἀγρυπνίαις ἢ χαμευνίαις καί ποικίλαις ἄλλαις κακοπαθείαις, ταύτης τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καταφρονησώμεν, ὡς δι’ ἐκείνων καί χωρὶς ταύτης σωθῆναι δυνάμενοι. Ἀδύνατον γάρ τοῦτο, ἀδύνατον! Καί πειθῆτωσάν σε καὶ αἱ πέντε μωραὶ παρθένοι καὶ οἱ πολλὰ σημεῖα καὶ θαύματα ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι πεποικότες, οἳ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀγάπην καί τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν ἤκουσαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου: “Ἀπέλθατε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ ἐργάται

τῆς ἀνομίας! Οὐ γάρ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ “, καί οὐ μόνον οὗτοι ἀλλά μετά τούτων καί πολλοί ἕτεροι, οἵτινες παρά μέν τῶν ἀγίων ἐβαπτίσθησαν ἀποστόλων καί τῶν μετά ταῦτα ἀγίων, τῆς δέ χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μή καταξιοθέντες διά πονηρίας ὑπερβολήν, οὔτε βίον ἄξιον τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθησαν ἐπεδείξαντο, οὔτε τέκνα Θεοῦ ἐχρημάτισαν, ἀλλ’ ἔμειναν σάρκες ὄντες καί αἵματα, μηδέ ὅτι ἐστί Πνεῦμα πιστεύσαντες ἢ ζητήσαντες ἢ λαβεῖν προσδοκήσαντες. Ὅθεν οἱ τοιοῦτοι οὐδέ τῶν τῆς σαρκός ἐπιθυμιῶν οὐδέ τῶν ψυχικῶν παθῶν δεσπότηι ποτέ γενέσθαι ἰσχύσουσιν, οὔτε τι γενναῖον ἐν ἀρεταῖς ἐπιδείξονται, φησί γάρ ὁ Κύριος: “Οὐ δύνασθε χωρίς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν”. Ἀλλά παρακαλῶ, πατέρες καί ἀδελφοί, σπουδάσωμεν ἡμεῖς ὅση δύναμις, ἵνα μέτοχοι (167) ἔνθεν ἤδη τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς καταξιοθῶμεν γενέσθαι, ὅπως καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περί ἐλεημοσύνης. Καί τίς ἐστίν ὁ πεινῶντα τόν Θεόν τρέφων καί διψῶντα ποτίζων καί καθεξῆς. Καί πῶς τοῦτό τι κατορθωθήσεται. Καί ὅτι εἰ μή τις καί ἐν ἑαυτῷ ταῦτα πάντα ποιήσει καί θρέψει καί ποτίσει Χριστόν, οὐδέν ὠφελήθησεται ἐκ τοῦ ταῦτα μόνον ποιεῖν εἰς τούς πένητας, ἑαυτόν δέ ἄτροφον παρορᾶν καί γυμνόν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Λόγος Θ΄. (168)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἔδει μέν μή τολμᾶν με πρός ὑμᾶς ὅπως φθέγγεσθαι, μηδέ διδασκάλου τάξιν ἐπέχειν ἐνώπιον τῆς ἀγάπης ὑμῶν· ἀλλ’ ἐπεὶ περ ἐπίστασθε ὅτι, ὡσπερ τό ὑπό τοῦ τεχνίτου κατασκευασθέν ὄργανον οὐχ ὅταν ἐκεῖνο βούληται, ἀλλ’ ὅταν ὑπό τοῦ πνεύματος οἱ αὐλοὶ μέν πληρωθῶσιν, ὑπό δέ τῶν δακτύλων τοῦ τεχνίτου εὐρύθμως κρούηται, τότε καί τόν ἦχον ἀποτελεῖ καί τὰς ἀκοάς τῶν πάντων ἡδυτάτου μέλους ἀποπληροῖ, οὕτω δέ καί ἐπ’ ἐμοῖ συμβαίνει ἐννοεῖν ὑμᾶς χρή καί μή, τῇ ὀργάνου εὐτελείᾳ ἀποβλέποντας, ἀηδῶς πρός τὰ ῥηθήσεσθαι μέλλοντα διατεθῆναι. Ἀλλά πρός τήν τοῦ Πνεύματος χάριν, τήν ἄνωθεν ἐμπνεύουσαν καί πληροῦσαν τῶν πιστῶν τὰς ψυχάς, καί πρός αὐτόν τόν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ, (169) τόν τὰς νευράς τοῦ νοός κρούοντα καί πρός τό λαλεῖν ἡμᾶς διεγείροντα ἀφορῶντες, ὡς σάλπιγγος ἠχούσης δεσποτικῆς ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν, τοῦ Βασιλέως τῶν ὅλων ὡς δι’ ὀργάνου λαλοῦντος ἡμῖν, μετά φόβου καί τρόμου ἐν συνέσει καί ἡσυχίᾳ πολλῇ ἀκούσατε.

Πάντες μέν ἄνθρωποι σκοπεῖν καί ἑαυτοῖς προσέχειν ὀφείλομεν, πιστοί τε καί ἄπιστοι, μικροί τε καί μεγάλοι, ἵνα οἱ μέν ἄπιστοι πρός ἐπίγνωσιν καί πίστιν τοῦ πεπονηκότος ἡμᾶς Θεοῦ γενώμεθα, οἱ δέ πιστοί ἵνα καλῶς πολιτευσάμενοι εὐάρεστοι αὐτῷ ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῷ ἀναφανῶμεν· οἱ δέ μικροί ὅπως τοῖς μεγάλοις ὑποταγῶμεν διά τόν Κύριον, οἱ μεγάλοι δέ ὡς πρός τέκνα γνήσια τούς μικρούς διατεθῶμεν διά τήν λέγουσαν ἐντολήν τοῦ Κυρίου: “Ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοῖ ἐποιήσατε”. Οὐ γάρ περί τῶν πενομένων μόνον, ὡς τινες οἴονται, καί τῶν τῆς σωματικῆς τροφῆς ἀπορούτων τοῦτο ὁ Κύριος εἶρηκεν, ἀλλά καί περί πάντων τῶν ἄλλων ἡμῶν ἀδελφῶν, τῶν οὐ λιμῷ τηκομένων ἄρτου καί ὕδατος, ἀλλά λιμῷ ἀργίας καί ὑπακοῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ὅσω γάρ ἢ

ψυχή τιμιωτέρα ὑπάρχει τοῦ σώματος, τοσοῦτον καί ἡ πνευματική τροφή τῆς σωματικῆς ἀναγκαιότερα καθέστηκεν, οἶμαι δέ ὅτι καί περί ταύτης μᾶλλον λέγειν τόν Κύριον· “Ἐπείνασα καί οὐκ ἔδωκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καί οὐκ ἐποτίσατέ με”, ἢ περί τῆς σωματικῆς καί φθειρομένης τροφῆς. Διψᾷ γάρ ἀληθῶς τήν σωτηρίαν ἑνός ἑκάστου ἡμῶν καί πεινᾷ, ἡ δέ σωτηρία ἡμῶν ἡ ἀποχή πάσης ἁμαρτίας ἐστίν· (170) ἀποχήν δέ πάσης ἁμαρτίας δίχα τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας καί τῆς ἐκπληρώσεως πασῶν τῶν ἐντολῶν κατορθωθῆναι ἀδύνατον. Διά γάρ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τρέφεσθαι εἴωθε παρ’ ἡμῶν ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός καί Κύριος τοῦ παντός. Λέγουσι γάρ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι ὅτι καθάπερ ἐκ τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων οἱ δαίμονες τρέφονται καί ἰσχύουσι καθ’ ἡμῶν, ἐπὶ δέ ἡμεῖς τῶν κακῶν ἀφιστάμεθα, λιμοκτονοῦνται ἐκεῖνοι καί ἐκνευρίζονται, οὕτω λογίζομαι καί τόν διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν πτωχεύσαντα τρέφεσθαι παρ’ ἡμῶν καί παρορᾶσθαι πάλιν λιμώττοντα. Καί τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου τῶν ἁγίων ἔστι γινῶναι καί πληροφορηθῆναι ἡμᾶς καί, ἵνα τούς ἄλλους παρήσω πολλούς ὄντας καί ὑπέρ ἀριθμόν ψάμμου πέλοντας, ἐξ ἑνός ἢ μιᾶς ἀγίας πληροφορήσω τήν ὑμετέραν ἀγάπην.

Οἶδα ὅτι Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας τόν βίον ἀκούετε, οὐκ ἄλλου τινός διηγουμένου αὐτόν, ἀλλ’ αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἰσαγγέλου ὡς ἐν τάξει ἐξαγορεύσεως τήν πτωχείαν αὐτῆς δηλούσης ἐν τῷ εἰπεῖν ὅτι· “Οὐδέ διδόντων μοι πολλάκις τινῶν τῆς ἁμαρτίας μισθόν ἐλάμβανον. Τοῦτο δέ, φησίν, ἐποίουν οὐχ ὡς εὐποροῦσα τῶν ἀναγκαίων – στυππεῖον γάρ νήθουσα ἐτρεφόμην, ἀλλ’ ὅπως πολλούς ἐραστάς σχῶ ἐν ἐτοιμῷ τοῦ πάθους μου”. Καί ὅτε ἐν τῷ πλοίῳ εἰσελθεῖν ἔμελλε καί εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπελθεῖν, ἐπί τοσοῦτον ὑπῆρχε πτωχή, ὡς μηδέ ναῦλον, μηδέ δαπάνην κεκτήσθαι αὐτήν. Ὅτε δέ τῇ παναμώμῳ Θεοτόκῳ συνταξαμένη ἐπί τήν ἔρημον ὠρμησε, δύο παρά τινος φόλλεις λαβοῦσα ἄρτους ὠνήσατο, καί οὕτω τόν Ἰορδάνην διαπεράσασα μέχρι τέλους αὐτῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐνεκαρτέρησε, μηδέ ἀνθρώπου πρόσωπον ἰδοῦσα, (171) εἰ μή μόνον τοῦ Ζωσιμᾶ, μή τοί γε πεινῶντα πτωχόν θρέψασα ἢ διψῶντα ποτίσασα ἢ γυμνόν ἐπενδύσασα ἢ τούς ἐν φυλακῇ ἐπισκεψαμένη ἢ ξένους συναγαγοῦσα· τούναντίον μᾶλλον μέν οὖν καί πρός ἀπωλείας βάραθρον πολλούς συνελάσασα, ἐν τῷ καταγωγίῳ τῆς ἁμαρτίας αὐτούς ὑπεδέχετο. Πῶς οὖν, εἶπέ μοι, σωθήσεται αὕτη καί μετά τῶν ἐλεημόνων εἰς τήν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν συνεισελεύσεται, ἡ μήτε πλοῦτον καταλιποῦσα, μήτε ὑπάρχοντα δοῦσα πένησι, μήτε ἐλεημοσύνην ποτέ ὄλως ποιήσασα, χρηματίσασα δέ μᾶλλον ἄλλοις μυρίοις πρόξενος ἀπωλείας; Ὅρας πῶς ἐάν διά χρημάτων καί σωματικῆς τροφῆς μόνης τήν ἐλεημοσύνην εἴπωμεν γίνεσθαι καί διά ταύτης παρ’ ἡμῶν τόν Κύριον τρέφεσθαι καί μόνους τούς οὕτω τρέφοντας αὐτόν καί ποτίζοντας καί ἀπλῶς θεραπεύοντας σῶζεσθαι, τούς δέ μή τοῦτο ποιοῦντας ἀπόλλυσθαι, ἄτοπον εἶναι δόξει τοῦτο, ὡς καί πολλούς τῶν ἁγίων τῆς βασιλείας ἐκβάλλεσθαι. Ἄλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι!

Τά γάρ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματά τε καί χρήματα κοινά τῶν πάντων ἐστίν, ὥσπερ τό φῶς καί ὁ ἀήρ οὗτος ὃν ἀναπνεύομεν, καί αὕτη ἡ βοσκή τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἐν τε τοῖς πεδίοις ἐν τε τοῖς ὄρεσι. Πᾶσι μέν οὖν τά πάντα κοινά τῇ χρήσει μόνῃ τῆς ἀπολαύσεως καθεστήκασι, κατά δεσποτείαν δέ οὐδενός· ἡ δέ πλεονεξία, ὥσπερ τύραννος εἰσελθοῦσα τῷ βίῳ, τά κοινῶς τοῖς πᾶσιν ὑπό τοῦ Δεσπότητος δοθέντα ἄλλοθεν ἄλλως ὑπό τῶν αὐτῆς δούλων καί ὑπηρετῶν κατεμερίσατο, φραγμαῖς περικλείσασα καί πύργοις καί μοχλοῖς καί θύραις κατασφαιλισαμένη, πάντας ἄλλους ἀνθρώπους τῆς ἀπολαύσεως τῶν τοῦ Δεσπότητος ἀγαθῶν ἀπεστέρησε, δεσπότης εἶναι τούτων ἢ (172) ἀναιδῆς λέγουσα καί μηδένα ἀδικεῖν τῶν ἀπάντων φιλονεικοῦσα. Οἱ

δέ ὑπηρετάει καί δοῦλοι τῆς τυράννου ταύτης, κατά διαδοχὴν ἕκαστος αὐτῶν οὐ δεσπότης τῶν ἀποκειμένων πραγμάτων καί χρημάτων, ἀλλὰ πονηρός τις δοῦλος καί φύλαξ γίνεται. Πῶς οὖν, εἰ ἐκ τῶν τοιούτων χρημάτων ἢ φόβῳ τῶν ἀπειλουμένων τιμωριῶν ἢ ἐλπίδι τοῦ ἑκατονταπλασίονα λήψεσθαι ἢ συμφοραῖς ἀνθρώπων ἐπικαμφθέντες, ὀλίγα τινὰ ἢ καὶ πάντα ἐξενεγκόντες, τοῖς ἐν στενοχωρίᾳ καί ὑστερήσει μέχρι τότε παρεωραμένοις δώσουσιν, ἐλεήμονες λογισθήσονται, ἢ ὡς Χριστὸν θρέψαντες ἢ ὡς ποιήσαντες ἔργον μισθοῦ ἄξιον; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ἐγὼ φημι, καί μετάνοιαν χρεωστοῦσι μέχρι θανάτου, ὑπὲρ ὧν ἐπὶ χρόνοις ταῦτα κατέσχον καί τοὺς ἀδελφούς τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἀπεστέρησαν.

Πῶς δέ καί οἱ κατὰ τό δοκεῖν πτωχοὶ γεγονότες ὡσπερ Χριστός ὁ Θεός, πλούσιος ὧν, ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, αὐτοὺς ἡμᾶς ἐλεοῦντες τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ὡς ἡμεῖς ἐλεεῖν λογιζόμεθα; Νόει μοι καλῶς τό λεγόμενον. Ἐγένετο ὁ Θεός διὰ σέ πτωχὸς ἄνθρωπος, γενέσθαι χρεωστεῖς καί σύ, ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ὁμοῖος ἐκείνῳ πτωχός. Πτωχός ἐκείνος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, πτωχός σύ κατὰ τὴν Θεότητα. Σκόπησον τοίνυν πῶς θρέψεις αὐτόν, πρόσεχε ἀκριβῶς. Ἐπτώχευσεν ἵνα σύ πλουτήσης, ἵνα σοὶ μεταδῶ τοῦ πλούτου τῆς χάριτος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο σάρκα ἀνέλαβεν ἐκείνος, ἵνα μεταλάβῃς σύ τῆς ἐκείνου Θεότητος. Ὅταν γοῦν σεαυτὸν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ εὐτρεπίσης, τότε ὑποδεχθήσῃς αὐτόν ὑπὸ σοῦ λέγεται. Ὅταν δέ δι' ἐκείνον πεινᾷς σύ καί διψᾷς, (173) τροφή ἐκείνῳ καί πόσις ταῦτα λογίζεται. Πῶς; Ὅτι διὰ τούτων καί τῶν τοιούτων ἔργων καί πράξεων καθαίρεις σου τὴν ψυχὴν καί τοῦ λιμοῦ καί τοῦ ῥύπου τῶν παθῶν ἀπαλλάττεις σαυτόν· καί ὁ ἀναδεξάμενός σε οὕτω καί ἰδιοποιησάμενος τά κατὰ σέ πάντα Θεός καί θεὸν σε ποιῆσαι ἐπιποθῶν, ὡς ἐκείνος ἐγένετο ἄνθρωπος, ἅπερ ποιεῖς σεαυτῶ, ἐκείνος ταῦτα πανθάνειν λογίζεται καί λέγει· “Ἐφ’ ὅσον ἐποίησας τῇ ἐλαχίστῃ ψυχῇ σου, ἐμοὶ ἐποίησας”.

Διὰ ποίων γάρ ἄλλων ἔργων οἱ ἐν σπηλαιοῖς καί ὄρεσι τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, εἰ μὴ δι' ἀγάπης πάντως καί μετανοίας καί πίστεως – πάντα γάρ τὸν κόσμον ἀφέντες καί αὐτῶ μόνῳ ἀκολουθήσαντες, διὰ μετανοίας καί δακρύων ἐδέξαντό τε αὐτόν καί ἐξένισαν, ἔθρεψάν τε καί διψῶντα ἐπότισαν, ἄλλως δέ πάντες πάντως οἱ ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζουσιν, ἐλάχιστοι δέ καί κατὰ κόσμον εἰσὶ καί πτωχοί; Οἱ οὖν γνόντες ἐν αἰσθήσει ψυχῆς ὅτι υἱοὶ γεγόνασι τοῦ Θεοῦ, οὐκέτι ἀνέχονται κόσμῳ καλλωπισθῆναι φθαρτῶ, ἐνδεδυμένοι γάρ εἰσι τὸν Χριστόν. Τίς δέ ἀνθρώπων καταδέξεται ποτε, πορφύρα βασιλικῇ ἐστολισμένος, ῥυπῶντα καὶ διερρωγῶτα χιτῶνα ἐπάνω ταύτης ἐνδύσασθαι; Οἱ δέ μὴ τοῦτο εἰδότες καί γυμνοὶ τοῦ βασιλικοῦ ὄντες ἐνδύματος, σπουδάσαντες δέ διὰ μετανοίας καί τῶν ἄλλων, ὡς εἵπομεν, ἀγαθοεργιῶν καί ἐνδυσάμενοι οὕτω τὸν Χριστόν, αὐτόν ἐκείνον ἐνδύουσι τὸν Χριστόν· χριστοὶ γάρ καί αὐτοί, ὡς υἱοὶ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος, πέλουσιν. Εἰ δέ μὴ τοῦτο ποιήσουσιν, ἀλλὰ τοὺς γυμνοὺς μὲν ἅπαντας, τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνδύσουσιν, ἑαυτοὺς δέ γυμνοὺς καταλείψουσι, (174) τί ὠφέλησαν; Εἴτα πάλιν, ἀδελφοὶ Χριστοῦ οἱ βαπτισθέντες εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λεγόμεθα· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καί μέλη ἐσμέν αὐτοῦ. Ἀδελφός οὖν ὑπάρχων αὐτοῦ καί μέλος, ἔαν πάντας μὲν ἄλλους τιμῆσης, ξενίσης, θεραπεύσης, σεαυτὸν δέ παρίδῃς καί διὰ πάντων οὐκ ἀγωνίσῃ εἰς τό ἀκρότατον τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας καί τιμῆς ἀνελεῖν, ἀλλὰ λιμῶ ὀκνηρίας ἢ δίψῃ ραθυμίας ἢ φυλακῇ στενωτάτῃ τοῦδε τοῦ ῥυπαροῦ σώματος διὰ γαστριμαργίας ἢ φιληδονίας τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν καταλείψῃς ῥυπῶσαν, ἀυχμῶσαν, ἐν βαθυτάτῳ σκότει κειμένην ὡσεὶ νεκράν, οὐχί τὸν τοῦ Χριστοῦ ἐνύβρισας ἀδελφόν; Οὐχί πεινῶντα αὐτόν καί

διψῶντα κατέλιπες; Οὐχί φυλακῆ ὄντα οὐκ ἐπεσκέψω αὐτόν; Τοιγαροῦν καί διά τοῦτο ἀκούσεις: “Σεαυτόν οὐκ ἠλέησας, οὐκ ἐλεηθήσῃ”.

Εἰ δέ λέγει τις: “Καί ἐπειδή, φησί, τοιοῦτόν ἐστι καί μισθόν τῶν παρ’ ἡμῶν διδομένων χρημάτων ἢ πραγμάτων οὐκ ἔχομεν, τίς καί δίδοναι τοῖς πένησι χρεῖα ἐστίν;” ἀκουσάτω τοῦ μέλλοντος αὐτόν κρῖναι καί ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατά τά ἔργα αὐτοῦ, οἷονεῖ λέγοντος πρός αὐτόν: “Ἄφρων, τί εἰσήνεγκες εἰς τόν κόσμον ἢ τί τό ὀρώμενον αὐτός ἐποίησας; Οὐχί γυμνός ἐκ κοιλίας μητρός σου προῆλθες, γυμνός δέ ἐξελευσῆ τοῦ βίου καί τετραχληλισμένος τῷ ἐμῷ βήματι παραστήσῃ; Καί ὑπέρ ποίων σου χρημάτων μισθούς μοι προσαπαιτεῖς; Διά ποίων δέ σῶν πραγμάτων ἐλεεῖν λέγεις τούς ἀδελφούς σου καί διά τούτων ἐμέ, τόν πάντα ταῦτα οὐχί σοί μόνῳ, ἀλλά κοινά τοῖς πᾶσι προθέμενον; Ἡ ἐπιθυμεῖν με ὑπολαμβάνεις τινός καί δωροδοκεῖσθαι (175) ὁμοίως τοῖς φιλαργύροις τῶν κρινόντων ἀνθρώπων οἷε κάμῃ; ἔστι γάρ καί τοῦτο ἐξ ἀγνοίας λογίσασθαι σε. Οὐχί χρημάτων ὅλως ἐπιθυμῶν, ἀλλά ὑμᾶς ἐλεῶν, οὐχί τά ὑμέτερα θέλων λαβεῖν, ἀλλά τοῦ ἐπ’ αὐτοῖς κρίματος ἐλευθερῶσαι ὑμᾶς βουλόμενος, ταῦτα νομοθετῶ καί δι’ ἕτερόν τι οὐδέν”.

Ἄλλά γάρ μή δοκῆς, ἀδελφέ, ὅτι ἀπορεῖ ὁ Θεός καί οὐ δύναται θρέψαι τούς πένητας καί διά τοῦτο προστάσσει ἡμῖν ἐλεεῖν αὐτούς καί περί πολλοῦ ποιεῖσθαι τήν ἐντολήν ταύτην. Μή γένοιτο! Ἄλλ’ ὅπερ διά πλεονεξίας καθ’ ἡμῶν καί εἰς ἀπώλειαν ἡμῶν ἐποίησεν ὁ διάβολος, τοῦτο διά τῆς ἐλεημοσύνης ὑπέρ ἡμῶν κατεσκεύασε καί εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἐποίησε γίνεσθαι ὁ Χριστός. Οἷόν τι λέγω; Ὑπέθετο ἡμῖν ὁ διάβολος τά εἰς κοινήν προτεθέντα χρεῖαν ἰδιοποιήσασθαι καί ἀποθησαυρίσαι αὐτά, ὅπως διά τῆς πλεονεξίας ταύτης δύο ἡμῖν ἐγκλήματα περιάψῃ καί τῆς αἰωνίου τιμωρίας καί κατακρίσεως ὑπαιτίους ποιήσῃ, ἔν μὲν τό τῆς ἀνελεημοσύνης, ἕτερον δέ τῆς ἐπί τά ἀποκείμενα χρήματα καί οὐκ ἐπί τόν Θεόν ἐλπίδος. Ὁ γάρ ὑποκείμενα χρήματα ἔχων ἐπί τόν Θεόν ἐλπίζειν οὐ δύναται· καί τοῦτο δηλον ἐξ ὧν ὁ Χριστός καί Θεός ἡμῶν εἶπεν: “Ὅπου, φησίν, ὁ θησαυρός ὑμῶν, ἐκεῖ καί ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται”. Ὁ οὖν μεταδιδούς τοῖς πᾶσιν ἐκ τῶν ἀποκειμένων αὐτῷ χρημάτων, μισθόν ὑπέρ αὐτῶν οὐ χρεωστεῖται λαβεῖν, ἀλλά καί ὑπόδικος μᾶλλον ἐστι τῆς ἕως τότε ἀδίκου ἀποστερήσεως· οὐ μὴν ἀλλά καί ὑπεύθυνος τῶν κατά καιρούς λιμῶ καί δίψει τόν βίον ἀπολειπόντων, οὓς αὐτός τότε δυνάμενος θρέψαι οὐκ ἔθρεψε, κατορύξας τά τῶν πενήτων καί ἐάσας αὐτούς τῷ (176) κρύει καί τῷ λιμῷ βιαίως ἀποθανεῖν, ὡς φρονεῦς τοσοῦτων ἀποδειχθεῖς, ὅσους θρέψαι ἠδύνατο.

Τούτων τοίνυν ἀπάντων τῶν ἐγκλημάτων τό κρίμα ἡμῖν ἀφείς ὁ ἀγαθός Δεσπότης καί εὐσπλαγχνος, οὐχ ὡς ἀλλότρια κατέχοντας ἡμᾶς, ἀλλ’ ὡς οἰκεῖα ἡμῶν λογίζεται ταῦτα καί οὐ δεκαπλασίονα μόνον, ἀλλ’ ἑκατονταπλασίονα δοῦναι ἡμῖν ἐπαγγέλλεται, τοῖς ἐν ἰλαρότητι ταῦτα τοῖς ἀδελφοῖς διανέμουσιν. Ἰλαρότης δέ ἐστι τό μή ὡς οἰκεῖα λογίζεσθαι ταῦτα, ἀλλ’ ὡς ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐγχειρισθέντα αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τῶν συνδούλων αὐτοῦ, καί ἀφθόνως ταῦτα μετά χαρᾶς καί μεγαλοψύχως σκορπίζειν, μή ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἄλλως τε δέ καί ἵνα μετά χαρᾶς τά ἀποθησαυρισθέντα κενώσωμεν ἐπ’ ἐλπίδι τῆς ἀληθινῆς ἐπαγγελίας, ἧς ἡμῖν ὁ Θεός ἐπηγγείλατο, ἑκατονταπλασίονα δοῦναι τόν μισθόν ὑπέρ τούτου. Εἰδώς γάρ ὁ Θεός ὅτι ὅλως ὅλοι τῇ τῶν χρημάτων ἐπιθυμίᾳ καί τῇ τοῦ πλούτου μανίᾳ κρατούμεθα καί δυσάποσπαστως ἔχομεν πρός αὐτά, καί οἱ τούτων πολυτρόπως ἀποστερούμενοι αὐτήν τήν ἑαυτῶν ζωήν ἀπολέγονται, τῷ καταλλήλῳ φαρμάκῳ ἐχρήσατο, ἐπαγγειλάμενος δοῦναι ἡμῖν, ὡσπερ εἴρηται, ὑπέρ ὧν κατακενοῦμεν εἰς τούς πένητας, ἑκατονταπλασίονα τόν μισθόν, ἵνα καί τοῦ ἐπ’ αὐτοῖς κρίματος τῆς πλεονεξίας ἐν πρώτοις ἀπαλλαγῶμεν, ἔπειτα καί τοῦ ἐπ’ αὐτά ἔχειν τήν πεποιθήσιν

καί ἐλπίδα παυσώμεθα καί τάς καρδίας ἡμῶν ἐλευθέρους κτησώμεθα ἀπό τῶν τοιούτων δεσμῶν· ἵνα ἐλεύθεροι γεγονότες πρότερον, τότε ἐπί τάς πράξεις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀκωλύτως βαδίσωμεν καί δουλεύσωμεν αὐτῷ ἐν φόβῳ καί τρόμῳ, (177) οὐχ ὡς ἐκείνῳ τι χαριζόμενοι, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς διά τῆς δουλείας εὐεργετούμενοι. Ἄλλως δέ οὐκ ἔνι σωθῆναι ἡμᾶς. Οἱ γάρ πλούσιοι τήν τῶν χρημάτων ἀπόθεσιν, ὡς οἷά τινος φορτίου καί ἐμποδίου πρὸς τόν κατά Θεόν βίον, πρότερον ἐνεργεῖν ἐκελεύθησαν καί οὕτω τόν σταυρόν ἐπί ὤμων αἴρουν καί τῷ Δεσπότῃ κατ' ἴχνος ἀκολουθεῖν· τά γάρ ἀμφοτέρω ἐπιφέρεσθαι ἡμᾶς πάντῃ ἀδύνατον. Οἱ δέ γε τούτων ὄντες ἐκτός καί ἐν αὐταρκειᾷ ζῶντες ἢ καί ὑστερήσει τῶν ἀναγκαίων διάγοντες, οὐδέν τό ἐμποδίζον αὐτούς ἔχουσιν, ἐάν τῇ στενῇ καί τεθλιμμένῃ ὁδῷ βαδίζειν ἐθέλωσιν· ἀλλ' οἱ μὲν προθέσεως χρήζουσι μόνον πρὸς τοῦτο, οἱ δέ ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ περιπατοῦντές εἰσι, διό ἐν ὑπομονῇ καί εὐχαριστίᾳ διάγειν ὀφείλουσι. Καί ὁ Θεός, δίκαιος ὢν, οὕτω πορευομένους αὐτούς εἰς αἰώνιον ζωὴν καί ἀπόλαυσιν, ποιῆσῃ αὐτῶν τό κατάλυμα.

Τό δέ πάντα δοῦναι μὲν τά κτήματα καί χρήματα, πρὸς δέ τάς ἐπιφοράς τῶν πειρασμῶν καί τῶν λοιπῶν θλιβερῶν μὴ γενναίως ἀνταγωνίσασθαι, ὀλιγώρου μοι ψυχῆς δοκεῖ καί ἀγνοούσης τόν σκοπόν τῆς ὠφελείας αὐτῆς. Ὡσπερ γάρ ὁ χρυσός κατιωθείς εἰς βάθος οὐ δύναται ἄλλως καθαρθῆναι καλῶς καί εἰς τήν οἰκείαν λαμπρότητα ἐπανελθεῖν, εἰ μὴ πυρί βληθῇ καί σφύραις πολλάκις τυφθῇ, οὕτω καί ψυχὴ τῷ ἰῶ τῆς ἀμαρτίας κατιωθείσα καί εἰς βάθος ἀχρειωθείσα, οὐ δύναται ἄλλως καθαρθῆναι καί τό ἀρχαῖον κάλλος ἀπολαβεῖν, εἰ μὴ πολλοῖς πειρασμοῖς προσομιλήσῃ καί ἐν τῇ χωνείᾳ εἰσέλθῃ τῶν θλίψεων. Τοῦτο γάρ ὑπεμφαίνει καί αὐτός ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, οὕτω λέγων· “Πώλησόν σου τά ὑπάρχοντα καί δός πτωχοῖς καί ἄρον τόν σταυρόν σου καί δεῦρο ἀκολούθει μοι” (178) τούς πειρασμούς καί τάς θλίψεις διά τοῦ σταυροῦ αἰνιττόμενος. Οὐδέν οὖν ἀπό μόνης τῆς τῶν χρημάτων καί πραγμάτων ἀπορρίψεως κερδήσουσιν οἱ ταῦτα ἀποβαλλόμενοι καί πρὸς τόν μονήρη βίον αὐτομολοῦντες, ἐάν μὴ μέχρι τέλους τοῖς πειρασμοῖς καί ταῖς θλίψεσι καί ταῖς κατά Θεόν λύπαις ἐγκαρτερήσωσιν. Οὐ γάρ εἶπεν ὁ Χριστός· “Ἐν τῇ ἀποθέσει τῶν πραγμάτων ὑμῶν κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν”, ἀλλ' “ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν”. Ὅτι μὲν γάρ καί ἡ τῶν χρημάτων πρὸς τοὺς πένητας διανομή καί ἡ φυγὴ τοῦ κόσμου καλὴ καί ὠφέλιμος δῆλον, ἀλλ' οὐ δύναται αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μόνη τέλειον τόν κατά Θεόν ἄνθρωπον ἀπεργάσασθαι ἄνευ τῆς τῶν πειρασμῶν ὑπομονῆς. Καί ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει καί οὕτω δοκεῖ τῷ Θεῷ, ἄκουσον αὐτοῦ πρὸς τόν πλούσιον λέγοντος· “Εἰ θέλεις, φησί, τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τά ὑπάρχοντα καί δός πτωχοῖς καί ἄρον τόν σταυρόν σου καί δεῦρο ἀκολούθει μοι” – διά τοῦ σταυροῦ τάς θλίψεις, ὡς εἴρηται, καί τούς πειρασμούς αἰνιττόμενος.

Ἐπειδὴ γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιασθή ἐστι καί βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν καί ἄλλως οὐκ ἔνι τοῖς πιστοῖς εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, εἰ μὴ διά τῆς στενῆς πύλης τῶν πειρασμῶν τε καί θλίψεων, εἰκότως ἡμῖν τό θεῖον ἐντέλλεται λόγιον· “Ἀγωνίζεσθε, φησί, διά τῆς στενῆς πύλης εἰσελθεῖν”, καί αὐθις· “Ἐν τῇ ὑπομονῇ κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν”, καί· “Δεῖ ὑμᾶς διά πολλῶν θλίψεων εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν”. Ὁ μὲν γάρ σκορπίζων (179) τά ἑαυτοῦ χρήματα τοῖς δεομένοις καί ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ κόσμου καί τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἐπ' ἐλπίδι μισθοῦ, ἐν ἡδονῇ πολλῇ τήν συνείδησιν ἐπιφέρεται καί ἔσθ' ὅτε καί ὑπὸ κενοδοξίας κλέπτεται τούς μισθοὺς. Ὁ δέ μετὰ τό πάντα δοῦναι τοῖς πένησι καί τά λυπηρά ὑπομένων ἐν εὐχαριστίᾳ ψυχῆς καί ἐγκαρτερῶν τοῖς δεινοῖς, πικρίας μὲν πάσης καί πόνων ὀδυνηρῶν ἐπαισθάνεται, ἄσυλον δέ τόν λογισμόν ἔχει νῦν τε καί εἰς τό μέλλον

μεγάλην τήν ἀνταπόδοσιν, ὡς τά πάθη μιμησάμενος τοῦ Χριστοῦ καί ὑπομένων αὐτόν ἐν ἡμέραις ἐπαγωγῆς τῶν πειρασμῶν τε καί θλίψεων.

Διά τοι τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, σπουδάσωμεν κατά τήν φωνήν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδή κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀπεταξάμεθα, ἵνα διά τῆς στενῆς εἰσέλθωμεν πύλης, ἣτις ἐστίν ἡ ἐκκοπή καί ἀποφυγή τοῦ σαρκικοῦ ἡμῶν φρονήματος καί θελήματος. Ἄνευ γάρ τοῦ νεκρωθῆναι ἡμᾶς τῇ σαρκί καί ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς καί τοῖς θελήμασιν αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐπιφοιτήσεως καί ἀπαλλαγῆς τῶν κακῶν καί ἐλευθερίας τῆς ἐπιγινομένης ἡμῖν ἀπό τῆς παρακλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ταύτης δέ χωρίς λέγω δὴ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Πνεύματος – οὐδεὶς ὄψεται τόν Κύριον, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅτι μέν γάρ καλόν εἰργάσω, πάντα σου τά χρήματα σκορπίσας τοῖς δεομένοις, εἴ γε καί οὐδέν ἑαυτῷ ὑπελείπω κατά τόν Ἀνανίαν ἐκεῖνον, καί πρός τούτοις κόσμῳ ἀπετάξω καί τοῖς ἐν κόσμῳ, καί φυγῶν τόν βίον καί τάς φροντίδας αὐτοῦ (180) ἔδραμες εἰς λιμένα ζωῆς, τήν μόρφωσιν τῆς εὐσεβείας περιβαλλόμενος, σύμφημι καὶ ἐπαινῶ σε τῆς πραγματείας. Χρή δέ σέ καί τό φρόνημα τῆς σαρκός, ὡσπερ τούς χιτῶνας ἄρτι, καί αὐτό ἀποδύσασθαι καί κατά τήν στολήν, ἣν ἐνεδύσω διά Χριστόν, κτήσασθαι τούς τρόπους τῆς ψυχῆς καί αὐτό δὴ πνευματικόν σου φρόνημα· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί τόν φωτεινόν ἐπενδύσασθαι χιτῶνα διά μετανοίας, ὅπερ ἐστίν αὐτό τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Τοῦτο δέ ἄλλως οὐ γίνεται, εἰ μή διά τῆς ἐπιμόνου τῶν ἀρετῶν ἐργασίας καί τῆς ὑπομονῆς τῶν θλίψεων. Θλιβομένη γάρ ἡ ψυχὴ διά τῶν πειρασμῶν κινεῖται εἰς δάκρυα, τά δάκρυα δέ καθαίροντα τήν καρδίαν ποιοῦσιν αὐτήν ναόν καί καταγωγίον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οὐδέ γάρ ἀρκεῖ ἡμῖν εἰς σωτηρίαν καί τελειότητα ἡ περιβολή μόνη τοῦ σχήματος καί ὁ ἔξω κόσμος τοῦ ἀδριάντος, ἀλλ' ὡσπερ τόν ἔξω, οὕτω καί τόν ἐντός ἡμῶν ἄνθρωπον κοσμήσαι χρεῶν τῇ καταστολῇ τοῦ Πνεύματος καί ἐξ ὀλοκλήρου θῦσαι ἑαυτούς τῷ Θεῷ ψυχῇ τε καί σώματι, καί τῇ μέν σωματικῇ γυμνασίᾳ γυμνάζειν τό σῶμα πρός τούς πόνους τῆς ἀρετῆς εἰς τό εὐτόνως ἐθίζεσθαι τοῖς κατά Θεόν λυπηροῖς καί φέρειν γενναίως τό πικρόν τῆς νηστείας, τό βεβιασμένον τῆς ἐγκρατείας, τήν ἀνάγκην τῆς ἀγρυπνίας, τήν ἄπασαν κακοπάθειαν, τῇ δέ εὐσεβείᾳ τοῦ Πνεύματος παιδαγωγεῖν τήν ψυχὴν εἰς τό φρονεῖν ἃ δεῖ φρονεῖν καί μελετᾶν ἀεὶ τά τῆς αἰωνίου ζωῆς, ταπεινόφρονά τε εἶναι, πραεῖαν, συντετριμμένην, κατανυκτικὴν, πενθοῦσαν καθ' ἐκάστην καί τό φῶς πρός ἑαυτήν διά τῆς προσευχῆς (181) ἐκκαλουμένην τοῦ Πνεύματος, ἃ καί προσγίνεσθαι ταύτη διά μετανοίας θερμότητος εἰώθασι, καθαιρομένη διά δακρύων πολλῶν ὧν ἄνευ οὐδέ τόν χιτῶνα ταύτης ἔξεστί ποτε καθαρθῆναι, οὐδέ εἰς ὕψος αὐτήν ἀναδραμεῖν θεωρίας. Ὡσπερ γάρ ἱμάτιον ἐκ βορβόρου ποθέν καί κοπρίας εἰς βάθος μολυνθέν, ἄλλως καθαρθῆναι τοῦτο ἀμύχανον, εἰ μή διά πολλοῦ ὕδατος καί πολλῆς θλίψεως τῶν ποδῶν, οὕτω καί ὁ χιτῶν τῆς ψυχῆς ἐκ βορβόρου καί κοπρίας ἐφαρμάτων παθῶν μολυνθείς, ἄλλως ἀπορρυφθῆναι οὐ δύναται, εἰ μή διά πολλῶν δακρύων καί ὑπομονῆς τῶν πειρασμῶν τε καί θλίψεων. Δύο γάρ οὐσῶν οὐσιωδῶς ἐν ἡμῖν ρεύσεων ἐκ τοῦ σώματος – λέγω δὴ τῶν ἄνωθεν ἐπεισερόντων δακρύων καί τῶν ἀπό τῶν γονίμων δυνάμεων, καί τῶν μέν μολυνόντων τήν ψυχὴν παρά φύσιν καί νόμον κενουμένων, τῶν δέ καθαιρόντων αὐτήν ἐκ μετανοίας ρεόντων, χρή τούς μεμολυσμένους τήν ψυχὴν τῇ ἐφαρμάτῳ πράξει τῆς ἀμαρτίας καί τῇ ἐμπαθεῖ κινήσει τῆς καρδίας ἀλόγων ἐπιθυμιῶν μορφᾶς ἐν ἑαυτοῖς ἐγχαράξαντας, διά πολλῶν καθαρθῆναι δακρύων καί τόν χιτῶνα τῆς ψυχῆς καθαρῶτατον κτήσασθαι. Ἄλλως γάρ ἰδεῖν τόν Θεόν, αὐτό τό φῶς ὃ φωτίζει παντός ἀνθρώπου καρδίαν,

έρχομένου διά μετανοίας πρὸς αὐτόν, ἀμήχανον, εἶπερ οἱ καθαροὶ τῆ καρδία ὀρώσι Θεόν.

Σπουδάσωμεν οὖν, παρακαλῶ, πατέρες μου καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα, καθαρὰν κτήσασθαι τὴν καρδίαν ἐξ ἐπιμελείας τῶν τρόπων καὶ διηνεκοῦς ἐξομολογήσεως τῶν κρυπτῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ γὰρ συνεχῶς καὶ καθ' ἑκάστην γινομένη παρ' ἡμῶν ἐξομολόγησις τῶν τοιούτων, ἐκ μεταμέλου κινουμένη καρδίας, μετάνοιαν ἡμῖν τῶν πραχθέντων ἢ καὶ μελετηθέντων ἐργάζεται, (182) ἡ δὲ μετάνοια κινεῖ τὸ δάκρυον ἐκ βαθέων ψυχῆς, τὸ δὲ δάκρυον καθαίρει τὴν καρδίαν καὶ μεγάλας ἀμαρτίας ἐξαφανίζει, ἀπαλειφομένων δὲ τούτων διά δακρύων ἐν παρακλήσει γίνεται ἡ ψυχὴ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος καὶ γλυκυτάτης κατανύξεως νάμασι καταρδεύεται, ἀφ' ὧν καθ' ἑκάστην παιίνεται νοητῶς καὶ τρέφει τοῦ Πνεύματος τοὺς καρπούς καὶ ἐν καιρῷ προσφόρων, ὡς πολὺχουν σῖτον, αὐτοὺς ἀναδίδωσιν εἰς τροφήν ἀδάπανον τῆς ψυχῆς καὶ εἰς ζωὴν αὐτῆς ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον. Ἐν τούτῳ δὲ διά σπουδῆς καλῶς καταντήσασα, οἰκειοῦται Θεῷ καὶ γίνεται οἶκος Τριάδος Θείας καὶ ἐνδιαίτημα, ὀρώσα καθαρῶς τὸν ἑαυτῆς Ποιητὴν καὶ Θεόν καὶ προσομιλοῦσα αὐτῷ καθ' ἑκάστην, ἐξίσταται τοῦ σώματος καὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀέρος τούτου καὶ εἰς οὐρανούς οὐρανῶν ἀνερχομένη καὶ κουφιζομένη ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταῖς πτέρυξι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καταπαύει μετὰ πάντων δικαίων ἀπὸ τῶν πόνων αὐτῆς καὶ γίνεται ἐν ἀπείρῳ καὶ θείῳ φωτί, ἐνθα τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ πασῶν τῶν ἄνω δυνάμεων τά τάγματα συγχορεύουσι.

Τοιαύτης οὖν καὶ ἡμεῖς γενώμεθα καταστάσεως, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, ἵνα μὴ ἀπολειφθῶμεν τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν ἀγίων, ἀλλ' ἵνα διά σπουδῆς τῶν καλῶν καὶ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον φθάσωμεν, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὐδὲν γὰρ τό κωλύον, εἰ μόνον θελήσωμεν. Οὕτω γὰρ καὶ Θεὸν δοξάσωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ Θεὸς παρ' ἡμῶν εὐφρανθήσεται καὶ (183) Θεὸν εὐρωμεν ἀπὸ τῆς παρουσίας ἀναχωροῦντες ζωῆς, ὡς μέγαν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ ὑποδεχόμενον ἡμᾶς καὶ ἐπιθάλλοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ μετοχῆς Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἀγιωσύνης καὶ τελείας ἀπαθείας. Καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὐδὲν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται, κἄν πάσας κατῶρθωσεν.

Λόγος Γ'. (184)

Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, οὐχ ὀράτε πῶς οἱ τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ παριστάμενοι, αὐτοὶ τε δόξαν ἠγοῦνται τοῦτο μεγάλην καὶ ἐναμβρύνονται ἐπὶ τούτῳ, καὶ παρά τῶν ἐν κόσμῳ ἀνθρώπων ζηλωτοὶ καθεστήκασιν; Εἰ οὖν φθαρτοῖς οὗτοι καὶ ματαίοις οὕτω διάκεινται, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς ὀφείλομεν, οἱ τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ στρατευθέντες καὶ τὴν ἐκεῖνου δουλείαν ἀναδεξάμενοι, χαίρειν καὶ εὐφραίνεσθαι ὅτι ὅλως εἰς ὑπηρεσίαν ἐκεῖνου καταταγῆναι κατηξιώθημεν καὶ εἰς λειτουργίαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ προσεκλήθημεν; Εἰ δὲ καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ θέας ἐξιωθεῖν ποτέ καὶ μετὰ τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ παρισταμένων καταταγείημεν, ποῖον οὐχ ὑπερβαίνει τοῦτο μακαριότητος ἔπαινον; Εἰ δὲ καὶ τῶν οἰκείων δούλων καὶ φίλων αὐτοῦ γένηται τις καὶ ὀμιλίας καὶ φωνῆς ἀκούειν Δεσποτικῆς καταξιωθήσεται, ποῖος ἄρα νοῦς ἀνθρώπου, ποῖα δὲ γλῶσσα τῆς δόξης ταύτης καὶ τῆς ἀξίας τὸ μέγεθος

διηγῆσεται; (185) Εἰ γάρ ἅ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, τά ἀγαθὰ ἅ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὑπέρ τήν ἀνθρωπίνην κατάληψίν εἰσι καί ὑπέρ πάντα τά ὀρώμενα ἀγαθὰ, πολλῶ μᾶλλον αὐτός ὁ ἑτοιμάσας ταῦτα Θεός· καί οὐ μόνον αὐτός, ἀλλά καί ἐκεῖνον αὐτόν βλέπειν καί αὐτῶ παρίστασθαι καί ὁμιλεῖν καταξιωθέντες καί τῆς αὐτοῦ θεότητός τε καί δόξης κοινωνοί καί συμμετοχοί γεγονότες, ὑπέρ τά ἀγαθὰ τά ἑτοιμασθέντα αὐτοῖς παρά Θεοῦ πάντως γεγονάσιν, ὡς τόν ἑτοιμάσαντα μᾶλλον αὐτόν τά ἀγαθὰ Κύριον κληρωσάμενοι. Ὅτι δέ γεγονάσι τοιοῦτοι καί μέχρι τοῦ νῦν γίνονται, οὐ λέγω μετά θάνατον μόνον, ἀλλά καί ἔτι ἐν τῷ παρόντι βίῳ διάγοντες, πᾶσα μὲν τοῦτο θεόπνευστος διδάσκει Γραφή, πάντες δέ τοῦτο συμμαρτυροῦσι διά τῆς αὐτῶν πολιτείας οἱ ἅγιοι, μεθ' ἅμα καί αὐτοῦ τοῦ μακαρίου πατρός ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Στουδιώτου, οὗ καί τήν μνήμην ἄγομεν σήμερον, καί οἱ τοὺς ἀγίου πάλιν διά λόγων ἐγκωμιάζοντες.

Οὗτος γάρ ὁ ὀσιώτατος πατήρ ἡμῶν Συμεῶν, οὗ καί τόν βίον καί τήν θεάρεστον αὐτοῦ πολιτείαν ἀνέγνωμεν, μέσον πόλεως καί μονῆς περιφανεστάτης ἐν μέσῳ, τοιοῦτον βίον ἤσκησε καί τοιαύτην ἀνεδείξατο πολιτείαν, ὡς μή μόνον τοὺς κατά τήν γενεάν αὐτοῦ λάμψαντας, ἀλλά καί τῶν παλαιῶν πατέρων πολλούς ὑπερβῆναι τῷ ὕψει τῶν ἀρετῶν καί τοῖς ὑπέρ δύναμιν κατορθώμασι. Διά τοῦτο καί ἐπαίνων καί ἐγκωμίων πολλῶν ἀναφανείς ἡμῖν ἄξιος, ἐπαινεῖται καί μακαρίζεται καί ἐγκωμιάζεται ἡμῖν κατά δύναμιν.

(186) Ἄπας γάρ τῶν ἀγίων ἔπαινος καί μακαρισμός διά τῶν δύο τούτων συνίσταται, διά τε τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί τοῦ ἐπαινετοῦ βίου, καί διά τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Τοῖς γάρ δυσί τούτοις τό τρίτον συνέπεται. Ἐν γάρ τῷ βιωσάει τινα καλῶς τε καί θεοφιλῶς μετά φρονήματος ὀρθοδόξου καί ἐν τῷ χαριτωθῆναι ἀπό Θεοῦ καί δοξασθῆναι διά τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, συνέπεται αὐτῷ ὁ ἔπαινος καί ὁ μακαρισμός παρά πάσης τῆς ἐκκλησίας τῶν πιστῶν καί παρά πάντων τῶν διδασκάλων αὐτῆς. Πίστεως δέ καί ἔργων ἀνελλιπῶς μή καταβληθέντων ἀδύνατόν ἐστι τήν παρουσίαν γενέσθαι ποτέ τοῦ προσκυνητοῦ καί θείου Πνεύματος καί τήν δωρεάν αὐτοῦ λαβεῖν τινα τῶν ἀνθρώπων. Τούτου δέ μή παραγενομένου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, μηδέ γνωστῶς ἐνοικήσαντος ἐν αὐτῷ, ἀνοίκειον πάντη πνευματικόν αὐτόν ὀνομάζεσθαι. ὁ δέ μή πνευματικός γεγονώς, πῶς ἔσεται ἅγιος; Ὁ δέ μή ἅγιος γεγονώς, διά ποῖον ἄλλο ἔργον ἢ πράξιν μακαρισθήσεται εἰ ἢ μακαριότης Θεός ἐστίν; Ὁ δέ τοῦ Θεοῦ μή μετασχών, μᾶλλον δέ ὁ μή αὐτόν ὄλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ, πῶς μακάριος δοκεῖ μοι; Οὐδαμῶς. Ἥλιος γάρ ἄνευ φωτός, πῶς ἂν λεχθεῖ ἡλιος; καί ἄνθρωπος δίχα τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος μετουσίας, πῶς ἂν κληθεῖ ἅγιος; Ἔγινεσθε γάρ, εἶπεν ὁ Κύριος, ἅγιοι, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι, (187) τουτέστι καθαρὸς καί ἀμόλυντος. Ταῦτά μοι φυσικῶς πρόσεστιν, ὑμεῖς δέ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν ἀπό τοῦ μολυσμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἀπεχόμενοι καί μέτοχοί μου τῆ τοῦ Πνεύματος γενόμενοι χάριτι, τότε καί ὑμεῖς ἅγιοι ἔσεσθε. Τοῦτο γάρ δηλοῖ τό “γίνεσθε”.

Γίνεται τοίνυν ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν καί ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἀγαθῶν ὁ ἄνθρωπος ἅγιος, οὐχ ὡς δι' ἔργων πάντως ἀγιαζόμενος – οὐ γάρ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα ψυχὴ, ἀλλ' ὡς τῷ Ἁγίῳ Θεῷ διά τῆς τῶν τοιούτων πράξεων

ἐργασίας προσοικειούμενος. Τοῦτο δέ πρός τούς ἤδη λαβόντας τήν τοῦ Πνεύματος χάριν εἶπεν τόν Κύριον μᾶλλον πείθομαι, ὅς καί παραγγέλλων μή θαρρεῖν τῇ δωρεᾷ καί διά ῥαθυμίας ἐπιστρέφειν πρός τά κακά, οἰονεῖ πως ἔλεγε· “Μή τῇ ἀργίᾳ σεαυτόν ἐκδῶς, ὡ πνευματικέ σύ, ὁ τήν χάριν λαβών τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί διά ταύτης ἐμέ. Ἡ γάρ ἀργία τίκει τήν πονηρίαν, ἡ δέ πονηρία πᾶν εἶδος κακίας ἀπογεννᾷ. Τῇ οὖν καθημερινῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν γίνου ἅγιος, εἶπερ ἐμέ, φησί, βούλει ἐν σοί εἶναι καί μετά σοῦ καί σέ ἐν ἐμοί καί σύν ἐμοί”. Ἐπειδή δέ ἀεικίνητον πρᾶγμα ὁ νοῦς ὅλως ἀργεῖν μή δυνάμενον, δεόν ἐμφρόντιδα τοῦτον εἶναι καί σπουδαῖον εἰς τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Οὕτω γάρ καί ὁ βίος ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων μεμεριμνημένος τίς ἐστι καί ἔμφροντις καί σχολήν ἔχειν ἐκ πάντων οὐ δύναται, εἰ καί πολλοί τοῦτο ποιῆσαι ὑπέρ τήν ἑαυτῶν ἰσχύν καί δύναμιν ἠγωνίσαντο, ἀλλά καί ἐξ ἀρχῆς τοιοῦτος ἐκτίσθη ὁ ἄνθρωπος· ἐργάζεσθαι γάρ καί φυλάσσειν ἐν τῷ παραδείσῳ ὁ Ἀδάμ προσετάγη καί φυσική τις ἐν ἡμῖν ὑπάρχει τῆς ἐργασίας ἢ πρός τά καλά κίνησις. (188) Οἱ οὖν τῇ ἀργίᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἑαυτοῦς ἐκδιδόντες, οἷοι δ’ ἄν καί εἶεν πνευματικοί καί ἅγιοι, εἰς τήν παρά φύσιν ἐμπάθειαν ἑαυτοῦς ἐπιρρίπτουσιν.

“Ὡσπερ γάρ πηγῇ ἀεννάως τό ὕδωρ ἐκβλύζουσα, μικρόν παυσαμένη ἀφανίζεται καί εἰς τό μή εἶναι πηγῇ ἀλλά λάκκος μεθίσταται, οὕτω καί ὁ ἀεί τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν ἑαυτόν καθαίρων καί ἐκ τοῦ Θεοῦ καθαίρομενος καί ἀγιαζόμενος, ἐάν μικρόν τῆς ἐργασίας ἐκπέση, κατά ἀναλογίαν ἐκπίπτει τῆς ἀγιότητος. Ὁ δέ καί ἁμαρτία μιᾷ ἐν γνώσει συναπαγόμενος ὅλος ἐκπίπτει τῆς καθαρότητος, καθάπερ καί ἀγγεῖον ὕδατος μικρᾷ κόπρῳ καθόλου μιαίνεται. Οὐ λέγω ἁμαρτίαν τήν ἐπιτελουμένην μόνον διά τοῦ σώματος, ἀλλά καί τά ἄλλα πάθη τά ἔνδοθεν καί ἐν ἡμῖν ἀοράτως τελούμενα δι’ ἡμῶν. Καί μή ἀπιστήσετέ μοι λέγοντι, ἀδελφοί, τοῦτο δέ γινώσκοντες ἔσεσθε, ὅτι εἰ πᾶσαν ἀρετήν ἐξασκήσομεν καί θαύματα ἐκτελέσομεν, εἰ μηδέν ἢ μικρόν ἢ μέγα τῆς ἐντολῆς παραλείψομεν, μόνην δέ τήν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν ποθήσομεν καί ταύτην κἄν ὅπως οὖν δι’ ἐπιτηδευμάτων ζητήσομεν καί πρός τό λαβεῖν ταύτην σπεύσομεν, τῶν ἄλλων ἀπάντων τόν μισθόν ἐστερήθημεν. Τήν τῶν ἀνθρώπων γάρ δόξαν λαμβάνοντες καί τήν τοῦ Θεοῦ μή προκρίνοντες, ὡς εἰδωλολάτραι κρινόμεθα λατρεύοντες τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα. Ἀλλά καί διδομένην τήν ἐπίγειον δόξαν, ὁ μεθ’ ἡδονῆς καί χαρᾶς ταύτην ἀποδεξάμενος καί ἐν ταύτῃ ἐναμβρυνόμενος καί τῇ καρδίᾳ ἐνευφραινόμενος, ὡς πόρνος κατακριθήσεται. Ὁμοῖος γάρ ἐστίν ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπων παρθενεύειν προαιρουμένῳ καί τήν τῶν γυναικῶν συνουσίαν ἀπρηνημένῳ καί πρός μέν αὐτάς μή αὐτομολοῦντι, μήτε μετ’ αὐτῶν διάγειν ἐπιθυμοῦντι, (189) ἀπερχομένης δέ πρός αὐτόν μιᾶς τινος γυναικός, μεθ’ ἡδονῆς εὐθύς ἀποδεχομένῳ καί τήν τῆς μίξεως ἡδονήν ἐκπληροῦντι. Τοῦτο δέ ἄρα καί ἐπί πάσης ἄλλης ἐπιθυμίας καί ἐπί παντός πάθους συμβαίνει γίνεσθαι. Εἴτε γάρ φθόνῳ, καί φιλαργυρίᾳ ἢ ζήλῳ ἢ ἔριδι ἢ τινι ἑτέρῳ κακίᾳ ἐκουσίως ἑαυτόν τις ἐκδῶ, τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἐπιτεύξεται. Δίκαιος γάρ ὢν ὁ Θεός, ἀδίκους ἔχειν συγκοινωνούς οὐκ ἀνέχεται καί καθαρὸς ὢν, ἀκαθάρτῳ οὐ συμμαίνεται καί ἀπαθῆς ὑπάρχων, τοῖς ἐμπαθέσιν οὐ συναυλίζεται καί ἅγιος ὢν, εἰς κεκραμμένην ψυχὴν καί πονηράν οὐκ εἰσέρχεται. Πονηρός δέ ἐστίν ὁ τοῦ πονηροῦ σπορέως τόν κόκκον ὑποδεξάμενος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί καρποφορῶν ἀκάνθας καί τριβόλους τῆς ἁμαρτίας τῷ διαβόλῳ, τά τοῦ αἰωνίου πυρός ὑπεκκαύματα, ἅτινά ἐστι φθόνος, μῖσος, μνησικακία, ζήλος, ἐριθεία, οἷσις, κενοδοξία, ὑπερηφανία, δόλος, περιεργία, διαβολή καί εἴτι διά σαρκὸς πάθος ἀπόπτυστον καθ’ ἡδονήν ἐκτελεῖται καί κοινοῖ τόν ἐντός ἡμῶν ἄνθρωπον κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν.

Ἄλλά μή γένοιτο ἡμᾶς, ἀδελφοί, τοιαῦτά ποτε καρποφορῆσαι ζιζάνια, δεξαμένους ἐκ ῥαθυμίας τόν σπόρον τοῦ πονηροῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Γένοιτο δέ εἰς τριάκοντα καί ἑξήκοντα καί ἑκατόν καρποφορῆσαι Χριστῷ τά διά τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν γεωργούμενα, ἃ ἔστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, χρηστότης (190) ἀγαθωσύνη, μακροθυμία, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, τραφήναι τε τόν ἄρτον τῆς γνώσεως καί ἀυξηθῆναι ταῖς ἀρεταῖς καί καταντῆσαι εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ὧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

Κατηχήσεις ἀγ. Συμεών 2.

Περί νηστείας. Καί ὅτι οὐ χρή τό τῆς νηστείας ὠφέλιμον ἐν τῇ πρώτῃ καί μόνῃ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι σπουδαίως τηρεῖν καί ἀσπάζεσθαι, ἀλλά τήν ἴσην καί τήν αὐτήν σπουδήν ἐν πάσαις ταῖς ἑβδομάσι τῶν νηστειῶν ἀναγκαῖον τοῖς σπουδαίοις διατηρεῖν.

Λόγος ΙΑ΄. (191)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἔδει μὲν ἡμᾶς τῇ παρελθούσῃ κυριακῇ τά νῦν μέλλοντα ῥηθήσεσθαι παρ' ἡμῶν πρὸς τήν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν. Ἄλλ' ἐπεὶ εἰδὼς ἤμην, ὅτι ἅπαν τό χριστιανικώτατον φύλον, μοναχῶν τε φημί καί λαϊκῶν, τῇ ἀγία καί πρώτη ἑβδομάδι τῶν νηστειῶν ζεούση τῇ προθυμία τό τῆς νηστείας καλόν ἕκαστος ἡμῶν τῶν πιστῶν ὑποδέχεται, καί πᾶς τις ἐπὶ τόν αὐτοῦ τράχηλον τόν ταύτης ζυγόν ἐπιτίθησιν ἐκόντι, καί οὐδεὶς ἔστιν, οὐδέ τῶν λίαν ἀπεγνωκότων τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καί ἐν ἀφοβία καί καταφρονήσει Θεοῦ πολιτευομένων, ὅς τήν ἑβδομάδα ἐκείνην τόν τῆς νηστείας ἀπωθεῖται νόμον καί οὐχί μᾶλλον καί αὐτός μετά πάντων, τό ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, ἐγκρατεύεται, σήμερον ἤδη λέξων ἔρχομαι βραχέα καί ὀλίγα τοῦ ἐνεστῶτος χάριν καιροῦ πρὸς ὑμᾶς.

(192) Ἐπειδὴ γάρ, ὡς εἴρηται, τήν παρελθούσαν πρῶτην τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα ἅπαντες οἱ πιστοὶ ἐναγωνίως διέρχονται, παρελθούσης δέ ταύτης καί τοῦ σαββάτου καταλαβόντος, ἐπεὶ καί ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία ἑορτήν ἄγειν ἐκ παραδόσεως ἔλαχε τήν τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τήν ἐκ Θεοῦ δι' αὐτοῦ γενομένην τῷ πιστοτάτῳ λαῷ αὐτοῦ σωτηρίαν παράδοξον, ὡσαύτως δέ καί τῇ κυριακῇ πάντες τήν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀνάμνησιν ποιούμενοι, εὐχαριστήριους ὕμνους τῷ παναγάθῳ Θεῷ ἡμῶν ἄδομεν, ἀεὶ φθονῶν τά καλά πονηρός, ἐκάστῳ τῶν πιστῶν λανθανόντως ὑπαισερχόμενος καί ῥαθυμία καί ἀμελεία τοῦτον ἀοράτως καταδεσμεύων, ἀπορρίψαι πειθεὶ καταφρονητικῶς ἀφ' ἑαυτοῦ τόν σωτηριώδη τῆς νηστείας ζυγόν καί πρὸς τήν προτέραν παλινδρομῆσαι συνήθειαν, διά τοῦτο τήν σήμερον ὑπομιμνήσκω καί παρακαλῶ τήν ὑμετέραν ἀγάπην ὁμοῦ καί πατρότητα τοῦ μή ὑπακοῦσαι καθόλου τῷ δυσμενεῖ, μηδέ τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ τῆς ἀκορέστου γαστριμαργίας συναπαχθῆναι, μηδέ πρὸς τήν ὀπισθεν καί χρονίαν τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν ἐκπλήρωσιν ἐπαναστρέψαι, ἀλλ' ὡς τήν πρῶτην καί τήν δευτέραν ταύτην τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα τιμήσωμεν, καί καθεξῆς ὁμοῦ τὰς λοιπὰς.

Ναὶ πατέρες καί ἀδελφοί μου, εὐεργετήσωμεν οὕτω ποιοῦντες ἑαυτούς καί μή ἄπερ συνήξαμεν τότε, νυνὶ ἀπολέσαι καταδεξώμεθα, προσθεῖναι δέ μᾶλλον καί ἀυξῆσαι σπουδάσωμεν, ἀλλὰ μηδέ ἄπερ ὀπισθεν καλῶς ἀνωκοδομήσαμεν νῦν κακῶς καταλῦσαι θελήσωμεν. Μνημονευέτω δέ ὑμῶν ἕκαστος τήν ἐκ τῆς νηστείας ὠφέλειαν καί οἶας ἀπήλαυσε παρά Θεοῦ δωρεᾶς ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις ἡμέραις

(193) καί προθυμότερος γινέσθω πρὸς τό ἐξῆς. Καί γάρ εἴωθεν ἡ ἰατρός τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὕτη τοῦ μέν τῆς σαρκὸς τὰς πυρώσεις καί τὰς κινήσεις συστέλλειν, τοῦ δέ τό θυμῶδες καταπραΰνειν, τοῦ δέ τόν ὕπνον ἀποδιώκειν, τοῦ μέν τό πρόθυμον διεγείρειν, τοῦ δέ τόν νοῦν ἀνακαθαίρειν καί τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐλεύθερον αὐτόν ἀποκαθιστᾶν, ἄλλου τήν ἀδάμαστον γλῶσσαν δαμάζειν καί οἰονεῖ χαλινῶ τινι τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ταύτην ἐπέχειν καί μή ἔαν ὄλως ἀργούς ἢ σαπρούς λόγους φθέγγεσθα· ἐτέρου τούς μετεώρους σκεπάζει ἀφανῶς καί ἰστᾶ ὀφθαλμούς καί περιέργως αὐτούς οὐκ ἔᾶ ὧδέ τε κάκειῖσε φέρεσθαι, ἀλλ' ἐαυτόν ἕκαστον παρασκευάζει σκοπεῖν καί τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων τε καί ἐλαττωμάτων μεμνησθαι διδάσκει. Νηστεία τόν νοητόν ζόφον καί τό ἐπικείμενον τῇ ψυχῇ κάλυμμα τῆς ἀμαρτίας κατά μικρόν ἐκλεπτύνει καί ἀπελαύνει, καθάπερ τήν ὀμίχλην ὁ ἥλιος. Νηστεία τόν πνευματικόν ἀέρα νοερῶς ἡμῖν καθορᾶν ἐμποιεῖ, ἐν ᾧ οὐκ ἀνατέλλει, ἀλλά ἀεὶ λάμπει ὁ ἄδυτος ἥλιος Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν. Νηστεία, συνεργόν λαβοῦσα τήν ἀγρυπνίαν, τό σκληρόν ὑπείσελθοῦσα τῆς καρδίας μαλλάσσει καί ἀντί τῆς πρώην κραιπάλης κατανύξεως πηγᾶς βλυστάνειν παρασκευάζει, ὅπερ καί ἐν ἡμῖν γενέσθαι σπουδάσωμεν ἕκαστος ἡμῶν, παρακαλῶ, ἀδελφοί. Τούτου γάρ γενομένου εὐκόλως σύν Θεῷ, πᾶσαν τήν τῶν παθῶν θάλασσαν διαρρήξομεν καί τά κύματα διελθόντες τῶν πειρασμῶν τοῦ πικρῶς τυραννοῦντος ἡμᾶς, εἰς τόν λιμένα ἐγκαθορμισθῶμεν τῆς ἀπαθείας.

Ταῦτα δέ, ἀδελφοί μου, οὐκ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, οὐδέ ἐν μιᾷ ἐβδομάδι γενέσθαι δυνατόν, ἀλλά ἐν πολλῷ (194) χρόνῳ καί πόνῳ καί κόπῳ κατά τό ἀναλογίαν τῆς ἐκάστου προθέσεως τε καί προαιρέσεως, ἔτι δέ καί κατά τό μέτρον τῆς πίστεως καί τῆς τῶν ὀρωμένων καί νοουμένων πραγμάτων καταφρονήσεως, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί κατά τήν θέρημν τῆς ἀδιαλείπτου μετανοίας καί αὐτῆς τῆς ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς ψυχῆς ταμείῳ ἀεννάου ἐργασίας ἢ συντομώτερον ἢ βραδύτερον Θεοῦ δωρεᾶ τε καί χάριτι κατορθοῦνται, ἄνευ δέ νηστείας οὐδέν οὔτε τούτων οὔτε τῶν ἄλλων ἀρετῶν κατορθωθῆναι ποτε παρά τινος ἠδυνήθη· νηστεία γάρ πάσης ἐργασίας πνευματικῆς ἀρχή καί θεμέλιος. Ὅσα τοιγαροῦν οἰκοδομήσεις ἐπὶ τόν θεμέλιον τοῦτον, ἄπτωτα καί ἀκατάλυτα, ὡς ἐπὶ στερεάν πέτραν κτισθέντα, γίνεται· ἐπὶ δέ τοῦτον τόν θεμέλιον ἄρης καί ἀντ' αὐτοῦ γαστρός κόρον καί ἐπιθυμίας ἀτόπους ὑποθῆ, ὥσπερ ψάμμος ὑπὸ τῶν πονηρῶν ταῦτα λογισμῶν καί τοῦ ποταμοῦ τῶν παθῶν ὑποσύρεται καί πᾶσαν τήν οἰκοδομήν τῶν ἀρετῶν καταστρέφει. Ἴν' οὖν μή καί ἐφ' ἡμῶν τοῦτο γένηται, στῶμεν περιχαρῶς ἐπὶ τόν στερεόν θεμέλιον τῆς νηστείας, στῶμεν, ἀδελφοί μου, καλῶς, στῶμεν αὐτοθελῶς· ὁ βάρ ἀβουλήτως ἐπὶ τήν τῆς νηστείας πέτραν ἀναβαίνειν ἀναγκαζόμενος, ἐαυτόν πάντως ἐκεῖθεν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὑποσυρεῖς πρὸς καθροφαγίαν κατακρημνίζει, καί βιβρώσκων αὐτός τοῦ πονηροῦ, ὡς δοκεῖ, κατάβρωμα γίνεται· νόμος γάρ θεῖός ἐστι καί τούς παραβαίνειν τολμῶντας ὥσπερ δήμιος ὁ διάβολος παραλαμβάνων μαστίζει, εἰ καί μή εὐθύς, μηδέ παραχρῆμα, τοῦ Θεοῦ μακροθυμοῦντος ἐφ' ἡμᾶς καί τήν μετάνοιαν ἡμῶν ἀπεκδεχομένου, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐκφευξόμεθα τὰς χεῖρας αὐτοῦ πάντως ἢ (195) ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἀμετανοήτως ἐπιμένοντες τῇ ἀμαρτίᾳ, ἐπειδή τήν μετ' αὐτοῦ καταδίκην οὕτως ἔχοντες ἀποληψόμεθα καί ὑπ' αὐτοῦ καί σύν αὐτῷ ἀθάνατα κολασθῆναι κρίσει δικαίᾳ Θεοῦ κατακριθῶμεν. Εἰ γάρ καί τούς προεστῶτας ἡμῶν λανθάνομεν, ἀλλά γε τόν τῶν προεστῶτων Δεσπότην ὁμοῦ καί Θεόν λαθεῖν οὐ δυνάμεθα.

Φυλαξόμεθα τοιγαροῦν, ἀδελφοί, μή ἀπό λαθροφαγίας μόνον, ἀλλά καί ἀπό κόρου τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης παρατιθεμένων βρωμάτων ἡμῖν. Naί, παρακαλῶ καί παρακαλῶν οὐ παύσομαι, μνήσθητε τῆς παρελθούσης ἀγίας ἐβδομάδος.

Ἐναλογίσασθε τὴν ἐκ τῆς νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, εὐχῆς τε καὶ ψαλμωδίας, ὡς ἔφην, ὠφέλειαν, ἀλλὰ τὴν κατῆφειαν, ἀλλὰ τὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ τὴν σιωπὴν. Ὡσπερ γὰρ ἀοίκητόν μοι ἐξ ἀνθρώπων ἐδόκει τότε εἶναι τὸ μοναστήριον, ὑπὸ ἀγγέλων μόνων ἐγκατοικούμενον, διὰ τὸ μὴ ὄλως ἕτερόν με ἀκοῦσαι τι ῥῆμα βιωτικόν, ἀλλ' ἢ μόνην τὴν ὑφ' ὑμῶν πρὸς Θεὸν ἀναπεμπομένην δοξολογίαν, ἢ καὶ ἀγγέλων ἔργον ἐστὶ. Πιστεύω δέ ὅτι, ὡσπερ ὑμεῖς ἐπιτελεῖτε τὸ τῶν ἀγγέλων ἔργον, οὕτω καὶ οἱ ἄγγελοι ἀοράτως συνδιῆγον ὑμῖν καὶ συνέψαλλον. Μὴ οὖν χωρισθῆναι τῆς μετ' ἐκείνων συναυλίας διὰ τῆς πολυλογίας καὶ ἀργολογίας θελήσητε, μηδὲ φωναῖς ἀτάκτοις ἢ κραυγαῖς ἀμέτροις αὐτοῦς μὲν ἀφ' ὑμῶν, τοὺς δὲ δαίμονας πλησιάσαι ὑμῖν, ὡς τὸ πρῖν, ποιήσητε, ἀλλὰ προσεχέτω ἕκαστος ἑαυτῷ καὶ τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ καὶ τὴν διακονίαν αὐτοῦ, ὡς τῷ Θεῷ δουλεύων καὶ οὐκ ἀνθρώποις, ἐπιμελῶς ἐκτελείτω. Γέγραπται γάρ· “Ἐπικατάρatos (196) πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς”.

Ἐν ταῖς θεῖαις τῶν συνάξεων ἀναγνώσειν ἀλλήλους πρὸς ἀκρόασιν διεγείρειν, ὧ ἀδελφοί, μὴ ἐλίπητε. Καὶ γὰρ ὡσπερ ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς τραπέζης ἐσθίειν προτρεπόμεθα τε καὶ παρακελευόμεθα τοῖς πλησίον, καὶ οὐς ἂν τῶν ἄλλων πλεῖον ἀγαπῶμεν, παραβιαζόμεθα ἐπὶ τὸ φαγεῖν, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχοτρόφου ταύτης τραπέζης προσέχειν καὶ προτρέπεσθαι τοῖς πλησίον χρεωστοῦμεν, ἵνα μὴ ὡς μὴ ἀγαπῶντες ἀλλήλους κατακριθῶμεν καὶ τὸ μαθηταὶ εἶναι Χριστοῦ ἀπολέσωμεν. Λέγει γάρ· “Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους”. Ὁ οὖν ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς τραπέζης τὸν ἑαυτοῦ φίλον μὴ παραβιασάμενος εἰς ἐστίασιν τὰ μέγιστα αὐτόν πολλάκις ὠφέλησεν· ὁ δὲ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς τραπέζης, τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λέγω λογίων, τοῦτο ποιῶν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν τοῖς αὐτῷ πλησιάζουσι προξενεῖ. Ἐπειδὴ τῶν βρωμάτων μὲν ἐκείνων ἢ πλησμονὴ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διαφθείρειν εἴωθε πολλάκις καὶ βλάπτειν, τὰ δὲ ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἀγίων λεγόμενα καὶ νοῦν φωτίζει καὶ ψυχὴν ἀγιάζει καὶ τῷ σώματι αὐτῷ δι' αὐτῆς πάντως τοῦ ἁγιασμοῦ μεταδίδωσι καὶ ὑγιεινότερον καὶ ῥωμαλεώτερον καθιστᾶ.

Προσεχέτω τοιγαροῦν ἕκαστος τῇ ἀναγνώσει. Οἱ γὰρ λόγοι τῶν ἀγίων Θεοῦ λόγοι καὶ οὐκ ἀνθρώπων εἰσίν. Ἐμβαλέτω τούτους ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τηρεῖτω αὐτούς ἀσφαλῶς, ἐπειδὴ οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ λόγοις ζωῆς εἰσι καὶ ὁ ἔχων αὐτούς ἐν ἑαυτῷ καὶ φυλάσσει αὐτούς, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. (197) Ἐπὶ μὲν γὰρ πολυτελοῦς πολλάκις καθεσθέντες τραπέζης, οὐκ οἶμαι ποτε ῥαθυμήσαντά τινα ἐξ ὑμῶν ὄλως ἀπονυστάξαι καὶ μὴ μόνον τὰ ἀρκοῦντα λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὴν αὔριον μετὰ σπουδῆς ἄραντα ἀπελθεῖν καὶ ἢ φίλοις τισὶν ἢ πτωχοῖς αὐτὰ μεταδοῦναι προθυμηθέντα. Ἐνθα δὲ λόγοι ζωῆς πρόκεινται καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τρεφομένους ἀθανάτους ἀποτελοῦσι, καθεύδειν, εἰπέ μοι, καὶ ῥαθυμεῖν ἢ νυστάζειν καὶ ῥέγγειν ἔξεστί τι, ὡσπερ ἐμψύχῳ νεκρῷ; Ὡ τῆς ζημίας! Ὡ τῆς ἀναισθησίας καὶ τῆς νωθρότητος! Ὁ ἐπὶ τραπέζης καθήμενος καὶ τῶν προκειμένων μὴ ὀρεγόμενος τῆς κατὰ φύσιν ὑγιείας προδήλως ἐστέρηται· οὕτω καὶ ὁ ἀναγνώσεως θείας ἀκούων καὶ μὴ μεθ' ἡδονῆς ἀφάτου καὶ αὐλοῦ ὀρέξεως αὐλῶς τοῖς αὐλοῖς καὶ θείοις λόγοις ψυχικῶς ἐντρυφῶν καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας αὐτοῦ νοερῶς ἐμπιπλῶν ἐκ τῆς τούτων γλυκύτητος, ἀσθενῆς τῇ πίστει ἐστὶ καὶ τῶν πνευματικῶν δωρεῶν εἰς ἅπαν ἄγευστος, ἐν μέσῳ δηλονότι πολλῶν ἀγαθῶν λιμῷ καὶ δίψει τηκόμενος. Καθάπερ γὰρ νεκρὸς ὕδατι λουόμενος ἀνεπαίσθητος ἔχει, οὕτω καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν ζωηρῶν καὶ θείων τοῦ λόγου ναμάτων ἐπαντλούμενος οὐκ αἰσθάνεται.

“Όσοι τοίνυν λόγον ζωῆς ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε, ὅσοι τραφήναι τόν ἄρτον τοῦτον τοῦ λόγου ἐφθάσατε, ὅσοι μὴ νεκροὶ ἀλλ’ ἐκ νεκρῶν ζῶντες γεγονάτε καὶ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς ἀπεγεύσασθε καὶ σπλάγχνα οἰκτιρῶν πρὸς τοὺς πλησίον παρά τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ λαβόντες (198) ἐκτήσασθε, διεγείρειν καὶ παρακαλεῖν καὶ νουθετεῖν τοὺς πλησίον καὶ πάντας, εἰ οἶόν τε, μὴ παύσησθε, ἀλλ’ ὡς οἰκεῖα μέλη, μᾶλλον δέ ὡς μέλη Χριστοῦ καὶ υἱοὺς ὄντας Θεοῦ, παιδαγωγεῖν, ἐπιτιμᾶν καὶ ἐλέγχειν αὐτούς προθυμήθητε, οὐχ ἵνα τούτους λυπήσητε, ἀλλ’ ἵνα πατρικῆς ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἐλευθερώσητε, οὐδ’ ἵνα βλάβητε, ἀλλ’ ἵνα τὰ μέγιστα αὐτούς ὠφελήσητε, τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός αὐτῶν θελήματα παρασκευάζοντες αὐτούς ἐκπληροῦν. Ἐάν οὕτω ποιῆτε καὶ οὕτω τόν ἑαυτοῦ ἀδελφόν ἕκαστος ὑμῶν διεγείρη πρὸς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων, συντόμως ἅπαντες πρὸς ὕψος ἀρθῶμεν τῶν ἀρετῶν καὶ ἐκπληρωταί τῶν ἐντολῶν ἀναφανῶμεν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁμοθυμαδόν ἐπιτύχωμεν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας. Καὶ περὶ σιωπῆς. Καὶ ὅπως δεῖ ἐν πάσῃ τῇ νηστείᾳ διάγειν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν ἀληθείᾳ.

Λόγος ΙΒ΄.

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, ἐγὼ μὲν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἐκ πλημμελοῦς καὶ ῥαθυμοῦ προαιρέσεώς τε καὶ διαθέσεως αἰεὶ ἀσθενῶν, σιωπᾶν ἐβουλόμην καὶ μόνα τὰ κατ’ ἐμαυτὸν ἐπισκέπτεσθαι, ἕως ἄν μοι τὰ τοῦ χείρονος ἠττήθη καὶ τῷ κρείττονι λογισμῷ καθυπετάγη καὶ ὅλως ἀπήλαυσα τῆς εἰρήνης τοῦ πνεύματος, ἐλευθερωθεὶς τῆς ὀχλήσεως τοῦ χοϊκοῦ καὶ γεώδους φρονήματος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν λιμένα τῆς μακαρίας ἡμῶν ἀναπαύσεως. Ἀλλ’ ἐπεὶ εἰς κεφαλὴν τοῦ σώματος ὑμῶν τοῦ ἁγίου παρ’ ὑμῶν ἐξελέγην, ἀνάγκη μοὶ ἐστὶ τοῦ παρακαλεῖν τὴν ἀγάπην ὑμῶν, ἐπειδὴ ἡ σωτηρία τῆς ὑμῶν ἀδελφότητος παραμηθεῖται με, ὅτι καὶ ἐμοῦ ἀσθενούντος κατὰ ψυχὴν, ὑμεῖς ταῖς εὐχαῖς τοῦ πατρός μου καὶ πατρός ὑμῶν διασώζεσθε. Τοίνυν καὶ μὴ διαῖραι στόμα οἷός τε ὢν, μόλις κἄν γράψαι τόν λόγον ἴσχυσα καὶ προὑπομνήσαι τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα, ἐν παρακλήσει (200) πολλῇ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης δεόμενος, ἵνα ὡς ἀληθινοὶ δοῦλοι Χριστοῦ καὶ φιλάδελφοι, εὐχρησθε ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος, ὡς ἄν καὶ αὐτός ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν σώζωμαι καὶ τὴν ὁδὸν ὁδεύων τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑμῖν τοῖς ἀγαπητοῖς μου ἀδελφοῖς συναυλίζωμαι.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς καὶ δέομαι ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ ἕκαστον φρονεῖν εἰς τό σωφρονεῖν καὶ μὴ φρονεῖν παρ’ ὃ δεῖ φρονεῖν, μηδέ τόν ἀμελῆ μου καὶ μετέωρον βίον ὄραν, ἀλλὰ τοῖς ἴχνεσιν ἐξακολουθεῖν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ καὶ ἀποδοῦναι χρεωστοῦμεν τὴν ἀπολογία ὡς δικαίῳ καὶ ἀπαραλογίστῳ κριτῇ. Δότε μοι ταύτην τὴν καύχησιν, ὅτι μόνος ἐγὼ εἰς ἄδου κατενεχθεὶς διὰ τῆς ἀμελείας μου βάραθρον, ὑμᾶς μέγα βοήσας τῆς παγίδος ἐξήρπασα, καὶ εἰ πολὰ χρεωστῶ θρηνῆσαι τὴν ῥαθυμίαν μου, ἀλλ’ ἀρκοῦμαι καὶ μόνον βλέπων ὑμᾶς ὑψουπετομένους καὶ ὑπεράνω τῶν βρόχων τοῦ διαβόλου. Φυλάξατε τοιγαροῦν πάσας ἀπαραλείπτως τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητοί, ἵνα σώζησθε ὡσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων καὶ ὡς στρουθίον ἐκ παγίδος.

Πρώτη δέ ἐντολή ἐστι τό ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης ψυχῆς τόν Θεόν καί ἀλλήλους, ὡς αὐτός ὁ Θεός τόν κόσμον ἠγάπησεν. Ἡ δέ ἀληθῆς ἀγάπη ἐν τούτοις γνωριζομένη χαρακτηρίζεται· ἐν τῷ μή φυσιοῦσθαι, ἐν τῷ μή κατεπαίρεσθαι, μηδέ ζηλοῦν τόν ἀδελφόν, ἀλλά ζηλοῦν τό καλόν, ἐν τῷ μή περπερεύεσθαι, μή γογγύζειν, μή παίζειν, μηδέ γελᾶν, μηδέ δικάζεσθαι περί μικροῦ ἢ μεγάλου, (201) τό σύνολον, πράγματος, ἐν τῷ μή κορέννυσθαι μή μόνον βρωμάτων καί ἐδεσμάτων, ἀλλ' εἰ δυνατόν μήτε ὕδατος, καί μᾶλλον ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις τῶν νηστειῶν, ἐν αἷς ὁ σπουδαίως καί ἐμπόνως μετανοῶν, τοῦ χρόνου παντός τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ λαμβάνει τήν ἄφεσιν ἄνωθεν κατά τήν θείαν Γραφήν. Οἴδατε γάρ ὅτι ἡ θέρμη τῆς μετανοίας καί ἐκ βάθους καρδίας ἀναπεμπομένων δακρύων ἡ ζέσις δίκην πυρός ἀναχωνεύει καί καταφλέγει τόν ῥύπον τῆς ἀμαρτίας καί τήν μολυνθεῖσαν ψυχὴν καθαρὰν ἐπεργάζεται· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί φωτός χύσιν διά τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίας δαψιλῶς αὐτῇ καί φιλοτίμως χαρίζεται, ὡς ἐντεῦθεν γίνεσθαι αὐτήν μεστήν ἐλέους καί καρπῶν ἀγαθῶν. Ταύτη τοιγαροῦν χρησώμεθα, δέομαι, καί ἐν ταύτῃ τῇ τρίτῃ τῶν νηστειῶν ἐβδομάδι, πατέρες καί ἀδελφοί, καί ἐν ταῖς μετ' αὐτήν, θέρμην ἐπί θέρμην καί σπουδὴν ἐπί σπουδῇ προστιθέντες τό καθ' ἡμέραν, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τήν Κυρίαν τοῦ Πάσχα, λελαμπρυσμένοι τὰς ψυχὰς ὁμοῦ καί τὰ σώματα.

Ἰδοὺ γάρ, ὡς ὁρᾶτε, ὅτι Θεοῦ βοηθεῖα καί τοῦτο τό στάδιον τῆς δευτέρας τῶν νηστειῶν ἐβδομάδος εὐψύχως καί μετὰ ζεύσεως τῆς προθυμίας διήλθομεν. Μαρτυρῶ γάρ ὑμᾶς μηδέν ὑστερηκεῖν τῶν τῆς νηστείας καλῶν, ἀλλά καί παννύχους τὰς ψαλμωδίας μετὰ πάσης προσοχῆς πεποιήκατε καί τήν ἐγκράτειαν εὔτονον τετηρήκατε καί τηρεῖτε, τοῖς παρατιθεμένοις λαχάνοις καί ὀσπρίοις ἀρκούμενοι. Ἐγὼ δέ τινὰς ἐξ ὑμῶν ἐπίσταμαι, καί αὐτῶν τῶν εὐτελῶν τῆς τραπέζης βρωμάτων, συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι καί ταπεινῷ τῷ φρονήματι καθεζομένους ἐν ταύτῃ μέσον ὑμῶν, ἀπεχομένους ἀναξίους ἑαυτοὺς ἡγουμένους (202) τῆς αὐτῶν μεταλήψεως. Πρὸς τούτοις, ἑαυτοῖς καί τοῖς ἐργοχείροις ὑμῶν προσέχοντες, ἀπαρρησίαστοι μετὰ σιωπῆς μεμενήκατε, ὅλοι κατανύξεως τήν ψυχὴν δακρύων πεπληρωμένοι, εὐχῶν, δεήσεως, κόπου πνευματικοῦ ἐκ τῶν συνεχῶς γινομένων γονυκλισιῶν καί τήν καλήν ἀλλοίωσιν ἠλλοιώθητε, ἀσκητικωτάτην καί ὠραίαν τήν ὄψιν κτησάμενοι.

Νῦν οὖν ἐπεὶ πρὸς τό ἐξῆς ἀποδύσασθαι μέλλομεν τῆς νηστείας, ἀγωνισώμεθα, παρακαλῶ, τηρῆσαι καί ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ ἐβδομάδι τῆς καλλίστης νηστείας τόν νόμον καί τόν ἴδον θέσθαι ταῖς προλαβούσαις ἀγῶνα, ἐπειδὴ πολλῆς ἡμῖν χρεία τῆς νήψεως, πολλῆς τῆς σπουδῆς, ἵνα μή ὡς οἱ βιωτικοί καί ἡμεῖς τὰς ἡμέρας ἡμῶν διανύσωμεν. Οἴδατε γάρ ὅτι, τῆς πρώτης παρελθούσης ἐβδομάδος, τήν ἀγίαν ἐκεῖνοι τεσσαρακοστὴν διελθεῖν οἴονται ἅπασαν· καί οὐ μόνον τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλά καί διαρρήδην πρὸς ἀλλήλους καί πρὸς ἅπαντας λέγουσιν. Ἡμῖν δέ, ἀδελφοί μου, φόβος καί φόβων ὁ μέγιστος, μήπως ὡς οὗτοι καί ἡμεῖς ὑπολάβωμεν καί πρὸς ἀλλήλους διαλεξώμεθα καί ἀρνηταί φανώμεν τοῦ ἐπαγγέλματος. Οὐ μόνον γάρ ἡμῖν τοῖς φεύγουσι τόν κόσμον καί σταυρωθεῖσιν αὐτῷ καί ἀνατεθεῖσιν ὀλικῶς Θεῷ ὁ παρῶν καιρός εἰς ἐγκρατείας νόμον ἐδόθη, ἀλλά καί ὁ βίος τῆς παρουσίας ἡμῶν ζωῆς, ἐφ' ᾧ καί ἀπαραιτήτως χρεωστοῦμεν ἐγκρατεῦσθαι.

Πῶς δέ οὐ χρεωστοῦμεν τοῦτο ποιεῖν ἐν παντί τῷ χρόνῳ, οἱ πεινᾶσαι καί διψῆσαι καί γυμνητεῦσαι καί πάντα παθεῖν καί ἐν χαρᾷ ὑπενεγκεῖν συνταξάμενοι, καί μᾶλλον ἄρτι ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων τῆς τεσσαρακοστῆς; (203) Εἰ δέ οὐχ οὕτω ποιεῖν βουλόμεθα ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τῆς ζωῆς, ἀλλά γελᾶν καί ἀργολογεῖν καί παίζειν καί ἀντιλέγειν θέλομεν, τί διαφέρομεν τῶν ἀπίστων καί

ἔθνικῶν ἀνθρώπων; Ὅντως οὐδέν. Εἰ γάρ τό ἐπιζητεῖν καί μεριμνᾶν περί ἄρτου καί οἴνου καί ἱματίου ὁμοίους ἡμᾶς τῶν ἔθνικῶν ἀπεργάζεται, τίνων ἴσους ποιήσουσιν ἡμᾶς τά εἰρημένα, αἰχρότερα τούτων ὄντα καί ἐφάρμαρτότερα; Οὐχί πληρωθήσεται ἐφ' ἡμῶν τό ὑπό τοῦ προφήτου εἰρημένον· “Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὠμοιώθη αὐτοῖς”;

Πειθαρχήσωμεν, ἀδελφοί, τῷ βοῶντι καθ' ἑκάστην πρός ἡμᾶς Θεῷ καί λέγοντι διά τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· “Οὔτε ἐάν φάγωμεν περισσεύομεν, οὔτε ἐάν μή φάγωμεν ὑστερούμεθα”, καί πάλιν· “Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε, ζητεῖτε δέ πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν”. Ἴνα δέ μή ἔχη τις λέγειν· “Ἐάν βραδύνη τοῦ δοῦναι καί οὐκ ἔχω τι φαγεῖν, τί ποιήσομαι;” “Τά πετεινά, εἶπε, βλέπετε τοῦ οὐρανοῦ, πῶς οὐ σπεῖρει, οὐδέ θερίζει, οὐδέ συναγούσιν εἰς ἀποθήκας, καί ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά”, καί ἐπάγω φησίν· Οὐχί πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς, ὀλιγόπιστοι;”. Ὡς ἂν δέ μή γογγύζωμεν, ὀλιγοψυχοῦντες ἔνεκεν βρώματος ἢ πόματος, διαρρήδη βοᾶ πρός ἡμᾶς· “Μακάριοι οἱ πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοῖς χορτασθήσονται”.

(204) Εἰ οὖν πιστεύεις Χριστῷ καί ἀψευδῆ τοῦτον εἶναι ὁμολογεῖς, ὅτε πεινάσεις ἢ διψήσεις καί οὐκ ἔχεις τι τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν, ζητήσεις δέ τόν κελλαρίτην ἄρτον ἢ οἶνον ἢ βρώσιμόν τι καί οὐ παρέξει σοι ὑπό δουλειῶν ἐμποδιζόμενος ἴσως, ἐνθυμήθητι μνησθεῖς τῶν τοῦ Κυρίου λόγων καί εἶπον πρός ἑαυτόν· “Πεινῶ μέν καί διψῶ, ἀλλ' ὑπομένων ὑπομείνω τόν Κύριον καί αὐτός ποιήσει κατά τήν ἀσθένειάν μου καί οὐκ ἐγκαταλείψει με”. Καί οὔτως ὑπόμεινον, ἀδελφέ, καί πολύν ἔξεις τόν μισθόν παρά τῷ Θεῷ. Ἀλλά καί ἐπί πᾶσιν ἄλλοις τοῖς ὑπαντῶσί σοι πειρασμοῖς οὕτω ποίει καί θαυμαστωθήσῃ, ἐν τε τῇ παρουσίᾳ ζωῆ καί ἐν τῇ μελλούσῃ μετά τῶν ἁγίων καταταγήσῃ μαρτύρων. Πόσοι τῶν ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπιθυμοῦσι πολάκις, ἐν μιᾷ κατακείμενοι γωνία, καί αὐτοῦ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος καί εὐχαριστοῦσιν ἴσως τῷ θεῷ καί οὐδέν ἀγανακτοῦντες λέγουσι βλάσφημον, ἡμεῖς δέ Θεοῦ χάριτι διά τῶν πλουσίων αὐτοῦ δωρεῶν πᾶσαν τήν χρεῖαν τοῦ σώματος ἀνελλιπῆ ἔχομεν καί περισσόν ἔχομεν. Ὅταν οὖν τις ἐξ ἡμῶν μηδέν ὄλως ἔχη, γογγύσῃ δέ, κατακρίνεται ὡς μή ἔχον ὑπομονήν· ὅταν δέ καί πολύ ἔχη, ἐπί δέ τῇ τοῦ ὀλίγου στερήσει φιλονεικίας καί μάχας ἐγείρη, ἔτι δέ καί βλάσφημα φθέγγεται ῥήματα, ποίας ὁ τοιοῦτος συγγνώμης ἄξιος ἔσται; Ἀλλά ταῦτα λέγων, οἶδα ὅτι ἑμαυτόν κατακρίνω καί ἔσονται οἱ λόγοι μου τάχα εἰς κατάκρισίν μου καί ἔλεγχον. Ὅμως ἔστωσαν, ἀξιῶ, καί εἰς ὑμετέραν ὑπόμνησιν.

Τοιγαροῦν καί ἀναμνημονεύοντες τῆς ὠφελείας τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας, πῶς αὐτάς καί μεθ' ὅσης τῆς σπουδῆς καί τῆς θέρμης διήλθητε, οὕτω καί πᾶσαν, δέομαι, τήν ἁγίαν τεσσαρακοστήν σπουδάσατε διελθεῖν, (205) ἀναλογιζόμενοι τήν καλήν ὑμῶν ἀναστροφὴν, οἷαν εὐλάβειαν, οἷαν ταπεινώσιν, ἀλλά σιωπῆν, ἀλλά σπουδῆν εἰς τε τόν κανόνα τῆς θείας συνάξεως καί εἰς τό ἐργόχειρον ὑμῶν ἕκαστος εἶχετε. Ναί, παρακαλῶ, μή ἐπιλάθησθε τῆς παθοκτόνου νηστείας, τῆς καθαρτικῆς ἐγκρατείας καί τά αὐτά ποιεῖν μή κατοκνήσητε, ἀδελφοί, ἀλλ' εἰ καί βρωμάτων ἐναλλαγὴ γενέσθαι πολλάκις συμβῆ καί ποθεν τύχοιτε παρακλήσεως, τήν γνώμην ἦτε ἀσάλευτοι καί τήν κατάστασιν ἀμετάβλητοι, μᾶλλον μέν οὖν πλεῖον τῆς συνήθους φαγόντες τροφῆς, περισσοτέρως καί εἰς τό ἔργον τοῦ Θεοῦ κοπιᾶσαι σπουδάσατε, ὅπως μή γένηται ὑμῖν, ἀντί εὐχαριστίας καί κέρδους, ῥαθυμίας καί ζημίας οὐ τῆς τυχοῦσης ἢ παράκλησις πρόξενος. Ναί, ἀδελφοί μου, νήψατε καί καθῶς εἶπον ὑμῖν, κατά τήν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα καί τήν εἰσιούσαν

ταύτην ἐκτός βρώματος ἰχθύων κρατήσατε καί ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθε, μή καταλιμπάνοντες τάς διακονίας ὑμῶν καί τά ἐργόχειρα καί ὧδε κάκεϊσε περιπατοῦντες καί μετεωριζόμενοι καί ἐκδότους ἑαυτοῦς ποιοῦντες τῷ τῆς ἀκηδίας δαίμονι. Ἄλλ' εἴ πού τις ἐξ ὑμῶν διερχόμενος ἕτερον ἰστάμενον ἢ καθήμενον εὐρη τῶν ἀδελφῶν, σπουδαίως διερχόμενος βαλέτω μετάνοιαν, καί ἴσως ἔλθῃ καί ὁ ἀργός εἰς συναίσθησιν καί ἀφ' ἑαυτοῦ κάκεϊνος ἐντραπείς ἐπί τό ἔργον ἐλεύσεται καί, οὕτως ἕκαστος ὑμῶν ποιῶν, ἐκφύγητε τό τῆς ἀργίας καί ἀργολογίας κατάκριμα.

Οὐκ ἀκούετε τί Ζωσιμᾶς ὁ μακάριος ἐκεῖνος λέγει, ὁ τῆς ὁσίας Μαρίας τόν βίον ἐξηγησάμενος, περί τῶν ἀγίων ἀνδρῶν ἐκείνων, τῶν ἐν τῇ μονῇ ἐν ἧ (206) κάκεϊνος τηνικαῦτα κατήντησε Θεοῦ προνοία, πῶς τῆς μονῆς ἐξερχόμενοι πᾶσαν κατά τήν ἔρημον τήν τεσσαρακοστήν ἐποίουν, μηδέποτε ὁ εἷς τῷ ἑτέρῳ ἐνούμενος, ἀλλ' εἴ που καί παρά τινος αὐτῶν ὑπηντήθη, ἐκκλίνων ἐξέφευγε καί οὐδέ πλησιάσαι ἀλλήλοις ἠνείχοντο; Οὕτω καί ὑποστρέφοντες ἐν τῇ μονῇ οὐδεῖς, ὡς φησίν, ἠρώτα ποτέ τόν ἕτερον τί εἶδεν ἢ τί πεποίηκεν εἰς τήν ἔρημον, ἀλλ' ὡσπερ τινές ξένοι καί παρεπίδημοι καί ταῖς φωναῖς ἐτερόγλωσσοι, οὕτως ἅπαντες ἕζων καί οὕτως ἐπολιτεύοντο· δι' οὐδέν δέ ἄλλο τοῦτο πάντως ἐποίουν, ὡς οἶομαι, εἰ μή τό ὄλον ἀκριβαζόμενοι μή ἐκφέρειν λόγον ἀργόν ἀπό τοῦ στόματος. Εἰ τοίνυν τσαῦτα ἔτη καί τσαύτας ἡμέρας ἐκεῖνοι ἀλλήλοις μή ὀμιλοῦντες τό σύνολον ἐποίουν, τί πεισόμεθα ἡμεῖς οἱ μηδέ τάς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας ἀπό τῶν συντυχιῶν καί ἀργολογιῶν φυλαττόμενοι; Καί τί λέγω ἡμέρας, ὅπου γε οὐδέ ὥρας μιᾶς καιρόν ἑαυτοῦς κρατῆσαι δυνάμεθα; Καί τί ποιήσομεν, ἀδελφοί μου καλοί, ἐάν αἴφνης οὕτως ἐχόντων ἡμῶν ὁ κριτής ἀπάντων καί Θεός παραγένηται, ὁ καί ὑπέρ ἀργοῦ λόγου λόγον ἀπαιτῶν ἡμᾶς ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; Πῶς δέ καί τῶν ἄλλων παθῶν κρατήσομεν, γλώσσαν ἀκράτητον ἔχοντες; Ποῖον γάρ, εἰπέ μοι, ἐλαφρότερον ἐστί τούτου τοῦ πάθους τῶν λοιπῶν ἀπάντων παθῶν; Ἡ σάρξ, ἔχουσα τήν φυσικήν ἐπιθυμίαν καί πύρωσιν, κατά τοῦ πνεύματος ἐπανίσταται καί πολεμεῖ κραταιῶς τήν ψυχῆν, ἡ γαστήρ θέλει βρωμάτων χορτάζεσθαι, εἰς τοῦτο γάρ καί ἐγένετο· εἰ τοίνυν τῆς γλώσσης τήν συνήθειαν, ὅπερ ἐστίν εὐκόλον καί κοῦφον ἡμῖν, οὐ κρατήσομεν, τῶν χαλεπῶν τούτων καί μεγάλων, τῶν πολλήν ἐχόντων ἰσχύν μετά τῆς φύσεως καί αὐτῆς, εἰπεῖν, τῆς ἐπιθυμίας καί ἡδονῆς, πῶς ἰσχύσομεν ἐγκρατεῖς γενέσθαι ποτέ;

(207) Ἀρχή οὖν ἔστω ἀπό σήμερον λοιπόν ἡμῖν, ἀδελφοί, καί ὅσον δυνάμει ἐχομεν, δράμωμεν, ἴνα ὡσπερ τινές χρυσόπτεροι ἀετοί, κοῦφοι τό Πάσχα Κυρίου καταλάβωμεν, ἔνθα πρόδρομος ἡμῶν εἰσηλθεν Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, πάντα τά τυραννοῦντα ἡμᾶς πάθη ὀπισθεν ἡμῶν ἀπορρίψαντες. Θήσομεν δέ, εἰ δοκεῖ, αὐτοῖ ἡμεῖς νόμον κοινῇ βουλήν ἐν μέσῳ ἡμῶν αὐτῶν, ὡσάν ἐκτός σαββάτου καί κυριακῆς εἰ δύο εὐρεθῶσιν ἀργία ἕκδοτοι καί ἰστάμενοι συντυχίας ἀνωφελεῖς, ὅπως ἔχουσι μηδενός κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην ἑτέρου, εἰ μή μόνον ἄρτου ξηροῦ μετά ἄλατος καί ὕδατος μεταλαμβάνειν ψυχροῦ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀρίστου, ἰσταμένους δηλονότι καί ἐσθίοντας περί τό κάτω μέρος τῆς τραπέζης. Καί τοῦτο νόμον ἔχοντες ἀπαράβατον, ἀπό μέν ἀργολογίας καί ἐρεσχελίας ἑαυτοῦς ἀμέμπτους τηρήσετε, τόν Θεόν δέ δι' ὄν θύραν τίθεσθε τοῖς χεῖλεσιν ὑμῶν καί φυλακῆν ὡσαύτως τοῖς στόμασι θεραπεύετε, καί ἐμέ τόν ἀνάξιον πατέρα ὑμῶν μεγάλως ἐν τούτῳ παρακαλέσετε, καί θυμηδίας πληρώσετε τήν ταπεινήν μου ψυχῆν, καί τάς ψυχάς ὑμῶν οὐ μικρῶς ὠφελήσετε, τύπον ἀγαθόν καί συνήθειαν θαυμαστήν ἑαυτοῦς διά τήν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην διδάσκοντες. Ἔπειτα δοξασθήσεσθε καί θαυμασθήσεσθε παρά πάντων εἰκότως ἀνθρώπων καί δι' ὑμῶν ὁ Θεός, ὅτι εἰς τήν γενεάν ταύτην ὑμεῖς εὐρεθήσεσθε τῶν ἀγίων τούς βίους μιμούμενοι, ὅπερ οὐκ οἶμαι νῦν εὐκόλως εὐρεθῆναι ἐν οἷς τόποις

τέως ἐσμέν καί βλέπομεν καί περί τινων ἀκούομεν μοναχῶν καί τῶν μοναστηρίων αὐτῶν.

(208) Διά τοῦτο παρακαλῶ τήν ὑμετέραν ἀγάπην, πατέρες μου ἅγιοι καί δοῦλοι Θεοῦ, μή παρακούσητε τοὺς ἐμούς λόγους τοῦ ἀναξίου πατρός ὑμῶν, μηδέ ως λήρος ἐνώπιον ὑμῶν φανῶσι τά ῥήματά μου. Εἰ γάρ καί ἀσθενής εἶμι καί μυρίων γέμων ἀμαρτημάτων, ἀλλ' ἴδετε καί σκοπήσατε ἀκριβῶς ὅτι οὐδέν ὑμῖν ἕξωθεν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν καί τῶν θείων Γραφῶν συνεβούλευσα. Ποιήσατε οὖν ἀρχὴν καλήν καί δότε μοι προθυμίαν μικράν, ἵνα εὐχαῖς ὑμῶν ἀγίαις ἐνισχύσας, ἀνανεύσω καί τρίψω μου τήν ὄψιν καί τοὺς ὀφθαλμούς νίψωμαι καί τοῦ πολλοῦ ὕπνου τῆς ῥαθυμίας ἐξεγερθῆσωμαι καί ἀντί τῶν ἀγαθῶν ὧν εἰς ἐμέ ποιεῖτε τόν εὐτελεῆ δοῦλον ὑμῶν, εἰ καί μή ἀξίως, ἀλλά γε τό κατά δύναμιν, λόγοις ἀνταμείψωμαι ἀγαθοῖς, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις δίδωσιν ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τήν ἀγάπην ὑμῶν. Ναί, ἀδελφοί μου, δέομαι ὑμῶν, μή παρίδητέ μου τήν δέησιν, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἡμιθανοῦς καί παντελῶς ἀλάλου ἐδώκατέ μοι λέγειν ἐνώπιον τῆς ὑμῶν τιμιότητος, οὕτω μοι χαρίσασθε καί τό θέλημα ὑμῶν, ὡς ἂν διά τῆς αὐτοῦ ἐκκοπῆς ὑμεῖς μὲν ζήσεσθε ζωὴν τῶν μαρτύρων καί ἀθλοφόρων Χριστοῦ, ἐγὼ δέ ἀπό τῆς σύμερον ἔτι καί ἔτι προσθήσω τιθέναι ὑπέρ ὑμῶν ὄλην μου τήν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι εἰς ἐκούσιον θάνατον, ὃ καί εὐχομαι ἐφόδιόν μοι γενέσθαι πρὸς τήν ἐκεῖθεν ζωὴν ἀπαίροντι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. Καὶ ὅποια τίς ἐστὶν ἢ πῶς ἐν ἡμῖν γίνεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς. Καὶ τί τό μυστήριον ταύτης τῆς ἀναστάσεως. Ἐλέχθη μετὰ τό Πάσχα τῇ δευτέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τοῦ Πάσχα.

Λόγος ΙΓ' . (209)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, ἤδη τό Πάσχα, ἡ χαρμόσυνος ἡμέρα, ἡ πάσης εὐφροσύνης καί θυμηδίας, τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως κατὰ περίοδον τοῦ χρόνου παραγινομένης ἀεὶ μᾶλλον δέ καθ' ἐκάστην καὶ ἀενάως γινομένης ἐν τοῖς εἰδόσι τό μυστήριον ταύτης, χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἀφάτου ἐπλήρωσε τὰς καρδίας ἡμῶν, λύσασα ἐπὶ τό αὐτό τῆς πανσέπτου νηστείας τόν κόπον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τελειώσασα καί ἅμα παρακαλέσασα ἡμῶν τὰς ψυχάς, διό καί πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ εὐχαριστίαν πάντας ὁμοῦ τοὺς πιστοὺς προσκαλεσαμένη, ὡς ὄρατε, διῆλθεν. Εὐχαριστήσωμεν οὖν τῷ Κυρίῳ, τῷ διαβιβάσαντι ἡμᾶς τό πέλαγος τῆς νηστείας καὶ εἰς τόν λιμένα τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως ἀγαγόντι μετ' εὐθυμίας ἡμᾶς· εὐχαριστήσωμεν αὐτῷ, οἱ τε καλῶς καὶ προθύμως μετὰ ζεύσεως (210) προθέσεως καὶ ἀγώνων τῆς ἀρετῆς τόν δρόμον διανύσαντες τῆς νηστείας καὶ οἱ ἀσθενήσαντες περὶ ταῦτα δι' ὀλιγωρίαν καὶ ψυχῆς ἀσθένειαν, ἐπειδὴ αὐτός ἐστὶν ὁ καὶ τοῖς σπουδαίοις ὑπέρ ἐκ περισσοῦ διδούς τοὺς στεφάνους καὶ τοὺς ἀξίους μισθοὺς τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ συγγνώμην αὐθις τοῖς ἀσθενεστέροις, ὡς ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος, ἀπονέμων. Ὅρα γάρ τὰς διαθέσεις ἡμῶν τῶν ψυχῶν καὶ τὰς προαιρέσεις μᾶλλον ἢ τοὺς κόπους τοῦ σώματος, δι' ὧν γυμνάζομεν πρὸς ἀρετὴν ἑαυτοὺς, ἢ πλεῖον τήν ἄσκησιν προθυμία ψυχῆς ἐπιτείνοντες ἢ ἔλαττον δι' ἀσθένειαν σώματος ταύτην τῶν σπουδαίων ποιούμενοι, καὶ κατὰ τὰς προθέσεις ἡμῶν ἀντιμετρεῖ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ τοῦ Πνεύματος ἐκάστῳ

χαρίσματα, ποιῶν ἢ περίφημον καὶ ἔνδοξον τῶν σπουδαίων τινά ἢ ἑῶν ταπεινόν ἔτι καὶ δεόμενον ἐπιπονωτέρας καθάρσεως.

Ἄλλὰ γάρ ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ καλῶς ἐξετάσωμεν, τί τό μυστήριον τῆς τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως, ὅπερ αἰεὶ τοῖς βουλομένοις ἡμῖν μυστικῶς γίνεται, καὶ πῶς ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ὡς ἐν μνήματι θάπτεται καὶ πῶς ἐνούμενος ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐξανίσταται, συνανιστῶν καὶ ἡμᾶς ἑαυτῷ. Ἔστι δέ ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου τοιοῦτος.

Ὁ Χριστός καὶ Θεός ἡμῶν, ἐπὶ σταυροῦ κρεμασθεὶς καὶ προσηλώσας ἐν αὐτῷ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, θανάτου γευσάμενος, κατήλθεν ἐν τοῖς κατωτάτοις τοῦ ἄδου. Ὡσπερ οὖν ἐξ ἄδου πάλιν ἀνελθὼν εἰς τὸ ἄχραντον ἑαυτοῦ σῶμα εἰσηλθὼν, οὗ κατελθὼν ἐκεῖσε οὐδαμῶς ἐχωρίσθη, καὶ εὐθύς ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἀνῆλθεν εἰς οὐρανοὺς μετὰ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως, (211) οὕτω δὴ καὶ νῦν ἐξερχομένων ἡμῶν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ εἰσερχομένων διὰ τῆς τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου ἐξομοιώσεως ἐν τῷ τῆς μετανοίας καὶ ταπεινώσεως μνήματι, αὐτὸς ἐκεῖνος ἐξ οὐρανῶν κατερχόμενος, εἰσέρχεται ὡς ἐν τάφῳ ἐν τῷ ἡμῶν σώματι, καὶ ἐνούμενος ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐξανιστᾷ νεκράς οὕσας ὁμολογουμένως αὐτάς, καὶ τηνικαῦτα βλέπειν ἐμπαρέχει τῷ οὕτως ἀναστάντι σὺν τῷ Χριστῷ τὴν δόξαν τῆς μυστικῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως.

Ἀνάστασις οὖν Χριστοῦ ἢ ἡμετέρα ὑπάρχει ἀνάστασις, τῶν κάτω κειμένων. Ἐκεῖνος γάρ μὴ πεσὼν εἰς ἀμαρτίαν ποτέ, καθὰ γέγραπται, μηδὲ ἀλλοιωθεὶς τῆς ἰδίας δόξης κἂν ὀπωσοῦν, πῶς ἀναστήσεται ποτε ἢ δοξασθήσεται, ὁ αἰεὶ ὢν ὑπερδεδοξασμένος καὶ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας διαμένων ὡσαύτως; Ἀνάστασις καὶ δόξα Χριστοῦ ἢ ἡμετέρα, καθάπερ εἴρηται, δόξα ὑπάρχει, ἢ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν αὐτοῦ ἀναστάσεως γινομένη καὶ δεικνυμένη καὶ ὀρωμένη ἡμῖν. Ἄπαξ γάρ οἰκειωσάμενος τὰ ἡμέτερα, ἅ ποιεῖν ἐν ἡμῖν αὐτός, ταῦτα ἑαυτῷ ἐπιγράφεται. Ἀνάστασις δὲ ψυχῆς ἢ ἔνωσις ἐστὶ τῆς ζωῆς· ὡσπερ γάρ τὸ νεκρὸν σῶμα, εἰ μὴ δέξεται ἐν ἑαυτῷ τὴν ζῶσαν ψυχὴν καὶ ἀμίκτως ταύτη μιγῆ, ζῆν οὐ λέγεται οὐδὲ δύναται, οὕτως οὐδὲ ψυχὴ μόνη ζῆν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δύναται, εἰ μὴ ἀρρήτως καὶ ἀσυγχύτως ἐνωθῆ Θεῷ, τῇ ὄντως αἰωνία ζωῇ. Πρό γάρ τῆς ἐν γνώσει καὶ ὀράσει καὶ αἰσθήσει ἐνώσεως νεκρά ἐστίν, εἰ καὶ νοερά ὑπάρχει καὶ τῇ φύσει ἀθάνατος. Οὔτε γάρ γνώσις δίχα ὀράσεως, οὔτε ὄρασις δίχα αἰσθήσεως. Ἔστι δέ τὸ λεγόμενον οὕτως· ὄρασις καὶ (212) ἐν τῇ ὀράσει γνώσις καὶ αἴσθησις (ἐν τοῖς πνευματικοῖς δὲ τοῦτο φημι, ἐν γάρ τοῖς σωματικοῖς καὶ δίχα ὀράσεως αἴσθησις γίνεται). Οἷόν τι λέγω; Τυφλὸς εἰς λίθον τὸν πόδα κρούων αἰσθάνεται, ὁ δὲ νεκρὸς οὐ· ἐν τοῖς πνευματικοῖς δε εἰ μὴ εἰς θεωρίαν ἔλθῃ ὁ νοῦς τῶν ὑπὲρ ἔννοιαν, τῆς μυστικῆς ἐνεργείας οὐκ αἰσθάνεται. Ὁ οὖν πρό τῆς θεωρίας τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν ἐπαισθάνεσθαι λέγων ἐν τοῖς πνευματικοῖς, τῷ τὰς ὄψεις πηρῷ ἔοικεν, ὅς ἐν οἷς μὲν πάσχει ἀγαθοῖς ἢ κακοῖς ἐπαισθάνεται, ἀγνοεῖ δὲ τὰ ἐν χερσίν ἢ ποσὶ καὶ τὰ παραίτια ζωῆς ἢ θανάτου τούτω γενόμενα· τὰ γάρ ἐπερχόμενα αὐτῷ κακὰ ἢ ἀγαθὰ οὐδαμῶς ἐπαισθάνεται τῆς ὀπτικῆς ἐστερημένος δυνάμεως καὶ αἰσθήσεως, ὅθεν καὶ πολλάκις τὴν ῥάβδον ἐπάρας πρὸς τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἄμυναν, ἀντ' ἐκείνου ἔσθ' ὅτε τὸν ἑαυτοῦ φίλον μᾶλλον ἐτύπησε, τοῦ ἐχθροῦ πρό τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἰσταμένου καὶ διαγελῶντος αὐτόν.

Ἀνάστασιν Χριστοῦ οἱ πλείονες μὲν τῶν ἀνθρώπων πιστεύουσιν, ὀλίγοι δὲ λίαν εἰσὶν οἱ καὶ ταύτην βλέποντες καθαρῶς, οἱ δὲ γε μὴ θεασάμενοι οὐδὲ προσκυνεῖν δύνανται, ὡς ἅγιον καὶ Κύριον, τὸν Χριστόν Ἰησοῦν· “Οὐδεὶς γάρ, φησί, δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ”, καὶ ἀλλαχοῦ· “Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ

τούς προσκυνούντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Οὐδέ γάρ λέγει τό ἱερώτατον λόγιον, ὃ καθ’ ἐκάστην ἐπὶ στόματος περιφέρομεν· Ἀνάστασιν Χριστοῦ πιστεύσαντες, ἀλλά τι; “Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, προσκυνήσωμεν ἅγιον Κύριον Ἰησοῦν, τόν μόνον ἀναμάρτητον”. Πῶς οὖν προτρέπεται νῦν ἡμᾶς τό Πνεῦμα λέγειν τό Ἅγιον ὡς αὐτήν ἰδόντες, (213) ἦνπερ οὐκ εἶδομεν· “Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι”, ἅπαξ πρό χιλίων ἐτῶν ἀναστάντος τοῦ Χριστοῦ καί μηδέ τότε τοῦτον ἀνιστάμενον ἰδόντος τινός; Ἄρα μή ψεύδεσθαι ἡμᾶς βούλεται ἡ θεία Γραφή; Ἄπαγε, ἀλλ’ ἀληθεύειν μᾶλλον παρεγγυᾷ, ὡς ἐν ἐνί ἐκάστῳ ἡμῶν τῶν πιστῶν ἐγγινομένης δηλονότι τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως καί τοῦτο οὐχ ἀπλῶς, ἀλλά καθ’ ὥραν, ὡς εἶπεῖν, αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἐν ἡμῖν ἐξανισταμένου, λαμπροφορῶντος καί ἀπαστράπτοντος τάς τῆς ἀφθαρσίας καί Θεότητος ἀστράπας. Ἡ φωτοφόρος γάρ παρουσία τοῦ Πνεύματος ὑποδεικνύει, μᾶλλον δέ αὐτόν ἐκεῖνον τόν ἀναστάντα ὄρα ἡμῶν χαρίζεται. Διό καί λέγομεν· “Θεός Κύριος καί ἐπέφανεν ἡμῖν”, καί τήν δευτέραν αὐτοῦ ὑποσημαίνοντες παρουσίαν ἐπιφέροντες οὕτω λέγομεν· “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου”. Οἷς οὖν ἐπιφανῆ ὁ Χριστός ἐξαναστάς, πάντως πνευματικῶς αὐτοῖς τοῖς πνευματικοῖς ὄμμασι ὀρώμενος δείκνυται. Ὅταν γάρ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος γένηται, ἀνιστᾷ ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν καί ζωοποιεῖ καί αὐτόν ἐν ἡμῖν ὄλον ὄρα ζῶντα δίδωσι, τόν ἀθάνατον καί ἀνώλεθρον, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί συνανιστῶντα καί συνδοξάζοντα ἡμᾶς ἐαυτῷ τρανῶς γινώσκειν χαρίζεται, καθὼς πᾶσα θεία Γραφή μαρτυρεῖ.

Ταῦτα τοίνυν εἰσὶ τὰ τῶν χριστιανῶν θεῖα μυστήρια, αὕτη ἡ ἐγκεκρυμμένη τῆς πίστεως ἡμῶν δύναμις, ἦν οἱ ἄπιστοι ἢ δύσπιστοι ἢ μᾶλλον εἶπεῖν ἡμίπιστοι οὐχ ὀρώσιν, οὔτε μὴν ἰδεῖν οὐδαμῶς δύνανται. Ἄπιστοι δέ, δύσπιστοι καί ἡμίπιστοι, οὗτοί (214) εἰσιν οἱ μὴ διὰ τῶν ἔργων τήν πίστιν ἐπιδεικνύμενοι. Ἔργων γάρ δίχα καί οἱ δαίμονες πιστεύουσι καί Θεόν εἶναι τόν Δεσπότην ὁμολογοῦσι Χριστόν· “Οἶδαμεν γάρ σε, φασί, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ”, καί ἀλλαχοῦ· “Οὔτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν”. Ἄλλ’ ὅμως οὔτε τούς δαίμονας οὔτε τούς ἀνθρώπους αὐτούς ἡ τοιαύτη πίστις ὠφελήσει. Οὐδέ γάρ τῆς πίστεως ταύτης ὄφελος, νεκρά γάρ ἐστὶ κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον· “Ἡ πίστις γάρ, φησί, δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν”, ὡπερ καί τὰ ἔργα δίχα πίστεως. Νεκρά δέ πῶς; Ὅτι τόν ζωογονοῦντα Θεόν οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῇ, ὅτι τόν εἰπόντα· “Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς τάς ἐμὰς τηρήσει, καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ’ αὐτῷ ποιησόμεθα” οὐκ ἐκτήσατο ἐν ἑαυτῇ, ἵνα τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐξαναστήσῃ τόν κεκτημένον αὐτήν ἐκ νεκρῶν καί ζωοποιήσῃ αὐτόν καί τόν ἀναστάντα ἐν αὐτῷ καί αὐτόν ἀναστήσαντα κατιδεῖν χαρίσῃται. Νεκρά οὖν ἐστὶν ἡ τοιαύτη πίστις τούτου γε ἔνεκα, μᾶλλον δέ νεκροί οἱ ταύτην χωρὶς τῶν ἔργων κεκτημένοι εἰσίν. Ἡ γάρ πίστις, ἢ εἰς Θεόν, ἀεὶ ζῆ καί ζῶσα ζωοποιεῖ τούς ἐκ προθέσεως ἀγαθῆς προσερχομένους καί ὑποδεχομένους αὐτήν, ἥτις καί πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν πολλούς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ἀνήγαγε καί τόν Χριστόν καί Θεόν ὑπέδειξε. Καί ἔμελλον ἄν, εἰ ἐνέμειναν ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς καί ταύτας μέχρι θανάτου ἐφύλαξαν, διαφυλαχθῆναι καί αὐτοὶ ὑπ’ αὐτῶν – οἷοι δηλονότι γεγόνασιν ὑπὸ μόνης τῆς πίστεως· ἐπεὶ δέ μετεστράφησαν ὡς τόξον στρεβλόν (215) καί ταῖς προτέραις αὐτῶν περιεπάρησαν πράξεσιν, εἰκότως εὐθύς καί περὶ τήν πίστιν εὐρέθησαν ναυαγήσαντες καί τοῦ ἀληθινοῦ πλοῦτου, ὅς ἐστι Χριστός ὁ Θεός, ἐαυτούς δυστυχῶς ἀπεστέρησαν. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καί ἡμεῖς, τηρήσωμεν, ἀξιῶ, τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ὅση δύναμις, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελόντων ἀγαθῶν, λέγω δὴ αὐτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ θεᾶς, ἐπαπολαύσωμεν, ἧς

γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ μετανοίας καὶ ἀρχῆς βίου μοναδικοῦ. Καὶ πῶς τις ὁδῶ καὶ τάξει προβαίνων εἰς ἀρετὴν ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασία εἰς τελειότητα ἔρχεται.

Λόγος ΙΔ΄. (216)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, ὁ πάντων καταφρονήσας τῶν ὀρωμένων καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, ἵνα γνησίαν μετάνοιαν δυνηθῇ ἐπιδείξασθαι κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἔργου τούτου ἐνάρξεται, οὐκ ἀφ’ ἑαυτοῦ τούτο μαθεῖν οἶεται, ἀλλὰ τεχνίτη καὶ ἐμπείρῳ ἀνδρὶ προσελθόν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου πολλοῦ καὶ μετὰ προσοχῆς συντόνου τούτῳ ὑποταγείς, μανθάνει ἐξ αὐτοῦ καὶ διδάσκεται τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ τίνα μετανοῶν χρή ποιεῖν· φόβου δέ λέγω καὶ τρόμου τοῦ μὴ ἀποτυχεῖν αὐτόν τοῦ τοιούτου καλοῦ, καὶ ὡς ἀδόκιμόν τινα ἐργάτην τῶν ἐντολῶν καταδικασθῆναι τῷ αἰωνίῳ πυρί. Ὡς γάρ ἐκ στόματος Θεοῦ τοὺς ἐκείνου λόγους ἐξερχομένους λογιζόμενος καὶ ὡς αἰτίου ὄντας ζωῆς καὶ θανάτου ἐν τῷ φυλάσσεσθαι ἢ παρορᾶσθαι αὐτούς, ἀκριβῶς φυλάσσει αὐτούς· καὶ οὕτως ἵνα μὴ πολλά λέγων μηκύνω τὸν λόγον ἐναρξάμενος (217) πίστει τε ἀδιστάκτῳ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκρεμάμενος, προκόπτει κατὰ Θεὸν ὁσημέραι, καὶ ὁδῶ προβαίνων αὐξάνει τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, καὶ γίνεται ἀνήρ τέλειος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ.

Ποίων οὖν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἄκουε συνετῶς οἷα ἡμῖν ἐπαγγέλλεται· “Ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι”, καὶ πάλιν· “Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με – διὰ τῆς τοιαύτης δηλονότι ὁδοῦ οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω”, καὶ αὖθις· “Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω”, καὶ· “Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ ὄψεται θάνατον εἰς τὸν αἰῶνα”, καὶ ἀλλαχοῦ· “Ἐγγίσατέ μοι καὶ ἐγγίω ὑμῖν”, καὶ· “Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”, καὶ ἐτέρωθι· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· καὶ ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν”, καὶ· “Εἰ ὑμεῖς, φησί, πονηροὶ ἄνθρωποι ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα Ἅγιον τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν;”. Ἐν ταύταις οὖν ταῖς ὑποσχέσεσι καὶ ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ Θεοῦ πίστει ἀδιστάκτῳ ἐλπίζων, ὡς ἔφαμεν, πολλῇ προθυμίᾳ καὶ ἀκατασχέτῳ ὀρμῇ πάσας τὰς αὐτοῦ ἐντολάς ἀόκνως ἐπιτέλει. Πρώτη δὲ ἐντολὴ αὕτη ἐστὶ· “Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καὶ αὖθις· (218) “Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὕρησετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκε καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται”. Διδάξει δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τούτοις βουλόμενος ὁ Θεός, ὅπως δεῖ αἰτεῖσθαι καὶ διὰ ποίων ῥημάτων καὶ ἔργων, ἔφη· “Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, γενέσθω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος. Ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται”.

Ταῦτα πάντα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ὁ ἀδιαλείπτως ἐν διανοίᾳ κρατῶν καὶ ἐν αὐτοῖς νυκτός καὶ ἡμέρας ἐνασχολούμενος, νοερῶς τε καὶ αἰσθητῶς ταῦτα λογιζόμενος καὶ σπουδῇ ἐργαζόμενος, χωρίζεται τῆς μνήμης κατ’ ὀλίγον τοῦ

κόσμου, τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, τῶν χρημάτων, τῶν συγγενῶν καί ἰδίων, καί τοῖς πνευματικοῖς ἀναλόγως συγγίνεται. Οὕτω δέ καθ' ἡμέραν προκόπτων, ἐπαισθάνεται πῶς κατά μικρόν ὑποχωροῦσιν οἱ λογισμοί τῶν προλήψεων, εἶτα πῶς καί αἱ προλήψεις αὐταὶ μειοῦνται, καί μαλασσομένη ἡ καρδία πρὸς ταπεινώσιν ἔρχεται· πῶς τε πάλιν αὕτη λογισμούς ταπεινοφροσύνην ἐμποιοῦντας ἀπογεννᾷ. Οὕτω δέ τούτων ἐπαισθανόμενος, μόλις διὰ πάντων πρὸς κατάνυξιν καί δάκρυα ἔρχεται. Ἔρχεται δ' οὖν ὅμως διὰ πολλῶν θλίψεων, καί πλέον ταπεινουμένη περισσότερον κατανύσσεται. Ἡ μὲν γάρ ταπεινώσις τό πένθος ἀπογεννᾷ, τό δέ πένθος ἐκτρέφει τήν γεννήσασαν καί αὐξάνειν ποιεῖ. Αὕτη δέ ἡ ἐργασία δά τῆς ἐκπληρώσεως ἐπιτελουμένη τῶν ἐντολῶν ἐκπλύνει μὲν ὡς τοῦ θαύματος! – πάντα ρύπον ἀπό τῆς ψυχῆς, ἀπελαύνει δέ πᾶν πάθος καί πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακὴν – σωματικὴν τε λέγω καί βιωτικὴν. (219) Καί οὕτω γίνεται ἐλεύθερος τῇ ψυχῇ ἀπό πάσης γηϊνῆς ἐπιθυμίας ὁ ἄνθρωπος· οὐ μόνον δεσμῶν σωματικῶν, ἀλλὰ γάρ ὡς ὅταν ἱμάτιόν τις ἀποδύσῃται καί γυμνός ὅλος γένηται. Καί εἰκότως· ἀποδύεται γάρ ἡ ψυχὴ πρῶτον μὲν τήν ἀναισθησίαν, ἣν ὁ θεῖος ἀπόστολος κάλυμμα λέγει, ἥτις ἐν ταῖς τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων κεῖται καρδίαις, οὐ μὴν ἀλλὰ γάρ καί νῦν πᾶς ὁ τὰς ἐντολάς τῆς νέας χάριτος μὴ πάση δυνάμει καί ζεούση καρδία ποιῶν, τό τοιοῦτον κάλυμμα ἔχει ἐπικείμενον τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καί εἰς τό ὕψος τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀνενεχθῆναι οὐ δύναται. Εἶτα ὡς περ ὁ ἀποδυσάμενος σωματικῶς τὰ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ τραύματα καθορᾷ, οὕτω δὴ καί οὗτος τὰ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ προσόντα πάθη τηνικαῦτα βλέπει τρανῶς, οἶον φιλοδοξίαν, φιλαργυρίαν, μνησικακίαν, μισαδελφίαν, φθόνον, ζῆλον, ἔριν, οἴησιν καί τὰ λοιπά καθεξῆς. Τὰς γοῦν ἐντολάς ὡς φάρμακα, τοὺς δέ πειρασμούς ὡς καυτήρας ἐν τούτοις ἐπιτιθεῖς, καί ταπεινούμενος καί πενθῶν καί τήν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν θερμῶς ἐκζητῶν, ὄρᾳ ἐναργῶς τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παραγενομένην καί ἐν καθ' ἐν τούτων ἐξανασπῶσαν καί ἐξαφανίζουσαν, ἕως οὗ τέλος πάντων τούτων ἐλευθέραν τήν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπεργάσῃται. Οὐδέ γάρ ἐκ μέρους αὐτὴν ἡ τοῦ Παρακλήτου ἐπιδημία τῆς ἐλευθερίας ἀξιοῖ, ἀλλὰ τελείως καί καθαρῶς, μετὰ γάρ τῶν εἰρημένων παθῶν καί πᾶσαν ἀκηδίαν, πᾶσαν ἀμέλειαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν καί ἄγνοιαν λήθην τε καί γαστριμαργίαν καί πᾶσαν φιληδονίαν ἀποδιώκει, καί οὕτως ἀνανεοῖ καί ἀνακαινίζει τόν ἄνθρωπον ψυχικῶς τε ὁμοῦ καί σωματικῶς, ὡς δοκεῖν τόν τοιοῦτον οὐ σῶμα (220) φθαρτόν καί βαρὺ περικεῖσθαι, ἀλλὰ πνευματικόν τε καί ἄυλον καί ἤδη πρὸς ἀρπαγὴν ἐπιτήδειον. Οὐ τοῦτο δέ μόνον ἐργάζεται ἐν αὐτῷ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, ἀλλ' οὐδέ ὄραν τι τῶν αἰσθητῶν συγχωρεῖ τῷ τοιούτῳ, ποιεῖ δέ μᾶλλον αὐτόν ἐν τῷ ὄραν ὡς μὴ ὄρωντα τῇ αἰσθήσει διατελεῖν. Ὅποταν γάρ ὁ νοῦς τοῖς νοητοῖς συναφθῇ, ἔξω τῶν αἰσθητῶν ὅλος γίνεται, εἰ καί δοκεῖ τὰ αἰσθητὰ καθορᾶν.

Οὕτως οὖν ἐν τούτοις ἐνδιατρίβων κατά τόν λέγοντα ἅγιον· “Ἡμῶν δέ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα”, καταλάμπεται, φωτίζεται καί καθ' ἐκάστην αὐξάνει τήν πνευματικὴν ἡλικίαν, καταργῶν μὲν τὰ τοῦ νηπιώδους φρονήματος, προκόπτων δέ ἐπὶ τήν ἀνδρικήν τελειότητα. Διό καί κατά τό μέτρον τῆς ἡλικίας ἀλλοιοῦται τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καί ἐνεργείας, καί πρὸς τὰς πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀνδρειότερος καί κραταιότερος γίνεται. Ταύτας οὖν ὁσημέραι πληρῶν, κατά ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἔτι καθαίρεται αὐθις, λαμπρύνεται, φωτίζεται καί μυστηρίων μεγάλων ἀποκαλύψεις καταξιοῦται ὄραν, ὧν οὐδεὶς ποτε εἶδε τό βάθος, οὔτε μὴν ὅλως ἰδεῖν δύναται, τῶν μὴ εἰς τοιαύτην καθαρότητα ἀνενεχθῆναι ἀγωνισαμένων. Μυστήρια δέ λέγω τὰ παρά πάντων ὁρώμενα μὲν μὴ καταλαμβανόμενα δε· καινούς

γάρ παρά τοῦ καινοποιοῦ Πνεύματος κτᾶται ὄφθαλμούς, ὧτα δέ ὡσαύτως καινά, καί τοῦ λοιποῦ οὐχ ὡς ἄνθρωπος βλέπει τά αἰσθητά αἰσθητῶς, ἀλλ' ὡς ὑπέρ ἄνθρωπον γεγονώς, τά αἰσθητά πνευματικῶς καθορᾷ καί ὡς εἰκόνας τῶν ἀοράτων, (221) καί τὰς ἐν τούτοις μορφάς ὡς ἀμόρφους καί ἀνειδέους. Ἀκούει δέ οὐχ, ὡς ἄν τις εἴπη, ἀνθρώπου φωνῆς ἢ φωνῶν, ἀλλά μόνου τοῦ ζῶντος Λόγου, ὅταν διά τῆς τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς προέλθῃ. Τοῦτον γάρ καί μόνον, ὡς γνώριμον καί προσφιλῆ πέλοντα, διά τῆς ἀκοῆς εἰσδέχεται ἡ ψυχὴ καί τὴν εἴσοδον τούτῳ παραχωρεῖ, καί ἀσμένως ἔνδοθεν γενόμενον κατασπάζεται, καθὼς ἔφη ὁ Κύριος· “Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, ἀλλοτρίων δέ οὐκ ἀκούονται”. Τούς δέ γε λοιπούς τῶν ἀνθρώπων ἅπαντας λόγους ἀκούει μὲν οὐ προσδέχεται δε· ἀλλ' οὐδέ ἔνδοθεν εἰσελθεῖν τούτους ὅλως ἔᾶ, κενούς δέ ἀποστρεφόμενος αὐτούς ἀποπέμπεται· ἔστιν ὅτε οὐδέ τῆς παρουσίας ἢ τῶν κρουσμάτων αὐτῶν ἐπαισθάνεται, ἀλλ' ὡσεὶ κωφός οὐκ ἀκούων – καίτοι γε ἀκούων αὐτῶν, οὕτω πρὸς τούτοις διάκειται.

Τοιγαροῦν καί τοιοῦτου γενομένου αὐτοῦ, εὐθύς οἰκεῖ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ καί γίνεται αὐτῷ πάντα ὅσα ἄν θέλῃ, μᾶλλον δέ καί ὑπέρ ἃ θέλει. Πᾶν γάρ ἀγαθὸν ὧν ὁ Θεός, τὴν ἐν ἡ οἰκίῃ ψυχὴν παντός ἐμπλήσῃ ἀγαθοῦ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τῇ φύσει ἡμῶν, ἐπειδὴ πάση κτιστῇ φύσει ἀχώρητός ἐστιν ὁ Θεός καί ἄστεκτος. Ἀγαθὰ δέ ἐκεῖνα λέγω, ἃ ὄφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, τοῦ μὴ γενομένου δηλονότι τοιοῦτου. Τοιγαροῦν καί διδάσκει τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ὁ οἰκήσας ἐν αὐτῷ Θεός περὶ τῶν μελλόντων καί ἐνεστώτων, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ καί πείρᾳ καί πράγματι. Ἀποκαλύπτων γάρ τοὺς νοερούς αὐτοῦ ὄφθαλμούς, δείκνυσιν αὐτῷ ὅσα βούλεται ὁ Θεός καί ὅσα συμφέρει αὐτῷ, τὰ δ' ἄλλα πείθει μὴ ἐρευνᾶν μηδέ ζητεῖν μηδέ πολυπραγμονεῖν, (222) ἐπειδὴ οὐδέ ἄπερ Θεός αὐτῷ ἐκκαλύπτει καί ὑποδείκνυσιν, ἀναιδῶς ποτε δύναται καθορᾶν· ἀλλὰ παρακύπτων εἰς τὸ βάθος τοῦ πλούτου καί τῆς σοφίας καί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, εὐθύς ἰλιγγιᾷ καί καταπλήττεται, ἐννοῶν ἑαυτὸν καί τίς ὧν τίνων θεατῆς γενέσθαι ἠξίωται. Εἰς γάρ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἀποβλέπων καί ἐξιστάμενος, ἀνάξιόν τε τῆς τῶν τοιούτων ἀγαθῶν θέας ἑαυτὸν ἀπὸ ψυχῆς λογιζόμενος, οὐδέ ἀποβλέψαι τρανῶς πρὸς αὐτὰ οὐδέ καταμαθεῖν ταῦτα βούλεται, ἀλλὰ τρόμῳ καί φόβῳ καί αἰδοῖ συνεχόμενος, “Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριε, καί τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου” βοᾷ, “ὅτι τοιαῦτα μυστήρια τῷ ἀναξίῳ ἐθάρρησας, καί τοιούτων με ἀγαθῶν σου οὐ μόνον θεατῆν, ἀλλὰ καί μέτοχον καί κοινωνόν παραδόξως πεποίησας;”.

Ὁ τοιοῦτος τοίνυν ὑπέρ τὴν κτίσιν ἅπασαν γεγονώς, οὐ βούλεται ἐπιστρέφει καί πολυπραγμονεῖν τὰ τῆς κτίσεως. Κτησάμενος γάρ τὸν τῶν ἀγγέλων Δεσπότην, περὶ οὐσίας καί φύσεως τῶν λειτουργούντων ἀγγέλων αὐτῷ ἐρευνᾶν οὐκ ἀνέχεται, ἐπειδὴ γινώσκων ἐστὶν ὡς οὐκ ἀρεστόν ὑπάρχει τοῦτο Θεῷ, τὸ πολυπραγμονεῖν ἄνθρωπον τὰ ὑπέρ ἄνθρωπον· εἰ γάρ τὰς θείας Γραφάς μὴ πολυπραγμονεῖν ἐκελεύσθημεν, πολλῶ μᾶλλον ὑπέρ τὰ γεγραμμένα μὴ δεῖν ἡμᾶς ὅλως περιεργάζεσθαι. Ὁ τοιοῦτος βλέπει τὸν Θεόν, ὅσον ἀνθρώπῳ ἰδεῖν δυνατόν καί ὅσον δοκεῖ αὐτῷ τῷ Θεῷ, ὅς καί διαπαντός καθορᾶν σπουδάζει αὐτόν καί μετὰ τέλος εὔχεται αἰεὶ βλέπειν αὐτόν, ἀρκούμενος δηλαδὴ καί μόνη τῇ ἐκείνου θεᾷ μηδενός ἐτέρου δεόμενος, ὅθεν οὐδέ ἐπιθυμεῖ τὸν Δεσπότην καταλιπεῖν καί Θεόν, ὑφ' οὗ πληροῦται φωτός καί (223) παρ' οὗ τῆς ἀκηράτου ζωῆς τὴν ἀπόλαυσιν ἔχει, καί ἐναπιδεῖν πρὸς τοὺς συνδούλους αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος βλεπόμενος ἦτοι ἄνωθεν ἐλλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καί αὐτός τὴν ὑπερβάλλουσαν δόξαν αὐτοῦ καθορῶν, θεαθῆναι παρ' ἐτέρων οἷος ὑπάρχει καί ἐν οἷᾳ δόξῃ ἐστὶν οὐδέ ἐννοῆσαί ποτε

δύναται· πᾶσα γάρ ἀγία ψυχὴ ἀπηλλαγμένη πάσης φιλοδοξίας ἐστίν, ἐπεὶ ἐστολισμένη οὔσα τὸν χιτῶνα τὸν φωτεινότατον τοῦ Πνεύματος καὶ βασιλικὸν καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης τοῦ Θεοῦ ἐμπεπλησμένη ὑπάρχουσα, οὐ μόνον ἀλογεῖ τῆς τῶν ἀνθρώπων δόξης, ἀλλ’ οὐδέ ὄλως καὶ προσφερομένην αὐτῷ παρ’ ἐκείνων πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφεται. Ὑπὸ γὰρ τοῦ Θεοῦ βλεπομένη καὶ αὐτὴ καθορῶσα πάλιν αὐτόν, ἰδεῖν πρὸς ἄλλον τινὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ ὑπὸ τινος ἄλλου θεαθῆναι οὐδαμῶς ἐπιθυμήσει ποτέ.

Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, μὴ λόγοις μόνοις τὰ ἀνέκφραστα μανθάνειν ἐθέλωμεν, ὅπερ ἀμήχανον καὶ τοῖς διδάσκουσι περὶ τοιούτων καὶ τοῖς ἀκρωμένοις αὐτοῖς ἐπίσης ἐστίν. Οὔτε γὰρ οἱ διδάσκοντες περὶ νοητῶν καὶ θείων πραγμάτων δύνανται ἀκριβῶς ἐναργεῖς ἐκ παραδειγμάτων δοῦναι τὰς ἀποδείξεις καὶ αὐτὴν τὴν τούτων πραγματικῶς παραστήσαι ἀλήθειαν, οὔτε οἱ διδασκόμενοι ἐκ τοῦ λόγου μόνου μαθεῖν τὴν τῶν λεγομένων ἐνέργειαν, ἀλλὰ πράξει καὶ κόπῳ καὶ πόνοις ταῦτα καταλαβεῖν καὶ ἐν τῇ τῶν τούτων θεωρίᾳ γενέσθαι σπεύσωμεν, ὡς ἂν καὶ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων λόγους ἐκεῖθεν μυσταγωγηθῶμεν καὶ δοξασθῇ ὁ Θεός οὕτως ἔχουσιν ἐν ἡμῖν καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς τῶν τοιούτων γνώσεως δοξάσωμεν αὐτόν καὶ αὐτός δοξάσῃ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ ἐμπαθοῦς καὶ ἀπίστου καὶ πονηρᾶς διαθέσεως. Καὶ τίς ἡ ἔνωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός καὶ τίνα τρόπον ἐν αὐτοῖς αὕτη γίνεται. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, καταδρομὴ τῶν ἀναξίως κατατολμώντων τῆς ἀρχιερωσύνης.

Λόγος ΙΕ΄. (224)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, αἰεὶ μὲν ἀλλήλοις ἀντίκεινται τῷ φωτὶ τὸ σκότος, τῇ πίστει ἢ ἀπιστίᾳ, ἢ ἀγνωσίᾳ τῇ γνώσει καὶ τῇ ἀγάπῃ τὸ μῖσος. Εἰπόντος γὰρ ἐξ ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ· “Γενηθήτω φῶς” καὶ γεγονότος, εὐθύς τὸ σκότος ἠφάντωτο· τῇ δὲ τοῦ φωτός ὑποστολῇ νύξ καὶ αὔθις ἐγένετο. Ὁ δὲ Ἀδὰμ τῇ πίστει τῇ εἰς Θεὸν φρουρούμενος ἐν τῇ ἀθανάτῳ ὑπῆρχε δόξη καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ ἦν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἀπιστίαν παρεκτραπείς θανάτῳ καταδικάζεται καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται καὶ ἀντὶ τῆς θείας καὶ πνευματικῆς γνώσεως τὴν γνῶσιν τὴν σαρκικὴν ἐκομίσατο. Ἐκτυφλωθεὶς γὰρ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς καὶ ἀνωλέθρου ζωῆς ἐκπεσὼν, τοῖς σωματικοῖς ἀνέβλεψεν ὀφθαλμοῖς· καὶ ἐμπαθεῖ αἰσθήσει τοῖς ὀρωμένοις τὴν τῶν ὀμμάτων ἐπιβαλὼν ὄρασιν, ἔγνω Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ αὕτη συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν. (225) Ἡ οὖν γνῶσις αὕτη ἀγνωσία ὄντως ἐστὶ παντός ἀγαθοῦ· εἰ μὴ γὰρ πρῶτον τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως καὶ θεωρίας ἐξέπεσεν, οὐκ ἂν εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην κατήγετο. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Κάϊν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ μὴ πρῶτον εἰς μῖσος καὶ φθόνον ἐξεκαύθη κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἄβελ, οὐκ ἂν αὐτόν ἀπέκτεινεν.

Ὅσοι τοιγαροῦν τῷ ἐκ γεννητῆς σκότει κατέχονται καὶ πρὸς τὸ νοητὸν φῶς, ὅθεν ὁ προπάτωρ ἐξέπεσεν, ἐνατενίσαι οὐ βούλονται, οὔτοι τοὺς ἐν αὐτῷ γενομένους τῷ φωτὶ καὶ τὰ τοῦ φωτός διαλεγόμενους ὡς ἀντικειμένους ἐχθροὺς λογίζονται, πληττόμενοι τοῖς λόγοις αὐτῶν. Καθάπερ γὰρ ἡλίου ἀκτῖς ἐν οἰκίᾳ σκοτεινῇ ποθεν εἰσελθοῦσα, οἷα δὴ βέλος τιτρώσκει καὶ διατέμνει τὸ σκότος, οὕτω καὶ λόγος θεόπνευστος ἀνδρός πνευματικοῦ καὶ ὀσίου, ὡς δίστομος μάχαιρα ἐν

καρδία ανθρώπου σαρκικού γίνεται, ιδύνην έμποιοῦσα καί πρός άντιλογίαν καί μῖσος ὑπό τῆς άγνωσίας καί άπιστίας αὐτήν διεγείρουσα.

Ὁ δέ καί οἰόμενος εἰδέναι τι μηδέν εἰδώς, κᾶν ἄγγελον ἴδῃ ἐξ οὐρανοῦ πρός αὐτόν κατελθόντα, ὡς δαίμονα πονηρόν ἀποπέμπεται αὐτόν, κᾶν ἀπόστολον, κᾶν προφήτην Θεοῦ, ὡς ἄλλον τινά Σίμωνα Μάγον καί αὐτόν ἀποστρέφεται. Καί ὡ τῆς ἐσχάτης ἀναισθησίας, ὁ τυφλός τυφλόν ἠγεῖται τόν βλέποντα καί ὁ τῶ ὄντι λῆρος λῆρον ἠγεῖται τούς λόγους αὐτοῦ. Καί καθάπερ ἐν νυκτί πολλακίς λεγόντων τινῶν μή λάμπειν τόν ἥλιον, ἀκούων ὁ τυφλός οὐ πιστεύει αὐτοῖς, καί ἐν ἡμέρᾳ μέση ὦν νύκτα εἶναι πάλιν ἀπιστεῖ, πλανᾶσθαι οἰόμενος ὑπό ἀμφοτέρων, καί κᾶν (226) φῶς εἶναι ἐν ἡμέρᾳ ἀκούη, κᾶν σκότος ἐν νυκτί, ἀμφιβάλλων τούς λέγοντας ἀποσεῖεται· οὕτω καί οἱ ἐν σκότει παθῶν καθήμενοι καί τετυφλωμένοι ἔχοντες τόν νοῦν ἐξ ἀγνοίας, μᾶλλον δέ νοῦν μή κεκτημένοι Χριστοῦ, ὡς μέν ἄνουν τόν ἔχοντα τόν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, ὡς δέ ἔννουν τόν μή τοῦτον ἔχοντα λογίζονται, περί ὧν εἰκότως ὁ προφήτης λέγει Δαυίδ· “Ἀφρων καί ἄνους ἀπολοῦνται”. Τοιγαροῦν πᾶσαν οἱ τοιοῦτοι Γραφήν κατά τάς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας στρεβλοῦσι καί παραφθείρουσιν ἑαυτούς ἐν τοῖς ἑαυτῶν πάθεσιν, εἰ καί μή πάσχει τοῦτο ἡ θεία Γραφή, ἀλλ’ οἱ ταύτην παραχαράττοντες.

Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, ὁ τήν κρίσιν ὀρθήν τῶν πραγμάτων ἐπιφερόμενος, ὀρθῶς ποτε ἀφ’ ἑαυτῶν τά νοήματα τοῦ φωτός οἱ τυφλοὶ ἀναγνώσκονται, μή καταδεχόμενοι ἀπό οἰήσεως τό διδάσκεσθαι; Ὁ τυφλός τοῖς ὀφθαλμοῖς καί μή βλέπων τό φῶς, πῶς τά ἐν τῷ φωτί γράμματα ἀναγνώσεται; Ὁ δέ τυφλός ὦν τόν νοῦν καί μή ἔχων ἐν ἑαυτῷ τόν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, πῶς τά ἐν τῷ φωτί τοῦ Χριστοῦ ἐναποκείμενα νοήματα ἀναλογίσασθαι δύναται; Κᾶν μυριάκις τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς γεγραμμένα ὄντα αἰσθητῶς αὐτά ἀναγνῶ, οὐκ ἄν, οἶμαι, ποτέ δυνηθῆ τά πνευματικά τε καί ἄϋλα καί φωτοειδῆ ἐν ὑλικῷ καί σκοτεινῷ χώρῳ θεάσασθαι ὁ τοιοῦτος.

Μηδεῖς οὖν ὑμᾶς πλανάτω. Ὁ Θεός φῶς ἐστι καί, οἷς συναφθῆ, μεταδίδωσιν αὐτοῖς κατά ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως τῆς ἰδίας λαμπρότητος. Καί τηνικαῦτα ἡ ἐσβεσμένη γινώσκει λαμπάς τῆς ψυχῆς, ἤγουν ὁ νοῦς, ὅτι πῦρ θεῖον περιδραξάμενον αὐτῆς ἐξανήφθη. (227) Ὡ τοῦ θαύματος, ὅτι ἄνθρωπος Θεῷ ἐνοῦται πνευματικῶς τε καί σωματικῶς, εἶπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἡ ψυχῆ, οὐδέ τῆς ψυχῆς τό σῶμα, ἀλλά τῆ οὐσιωδῶς ἐνώσει γίνεται τρισυπόστατος κατά χάριν καί ὁ ἄνθρωπος, εἷς θέσει Θεός, ἐκ σώματος καί ψυχῆς καί οὔπερ μετείληφε θεῖου Πνεύματος, καί πληροῦται τηνικαῦτα τό εἶρημ ἐνον ὑπό τοῦ προφήτου Δαυίδ· “Ἐγώ εἶπα· θεοὶ ἐστε καί υἱοὶ Ὑψίστου πάντες “, υἱοὶ Ὑψίστου κατ’ εἰκόνα δηλαδή τοῦ Ὑψίστου καί καθ’ ὁμοίωσιν, γεννήματα θεῖα ἐκ θεοῦ Πνεύματος, πρός οὓς εἶπεν εἰκότως καί ἀεὶ λέγει ὁ Κύριος· “Μείνατε ἐν ἐμοί, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε – καρπὸν τά πλήθη φησὶ τῶν παρ’ αὐτῶν σωζομένων – τό κλῆμα, φησὶν, ἐάν μή μείνη ἐν τῇ ἀμπέλῳ ξηραίνεται καί εἰς πῦρ βάλλεται· μείνατε οὖν ὑμεῖς ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν”. Πῶς οὖν μένει ἐν ἡμῖν καί πῶς πάλιν μένομεν ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, αὐτός ὁ Κύριος ἐδίδαξε λέγων· “Σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν σοὶ καί οὗτοι ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν αὐτοῖς”. Καί τοῦτο θέλων βεβαιῶσαι ἐπαναλαμβάνει τόν λόγον καί φησὶν· “Αὐτοὶ ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καθὼς σύ Πάτερ, ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν σοί”, ἔτι δέ πρός πληροφορίαν τῶν ἀκούοντων προστίθησι λέγων· “Καθὼς ἠγάπησάς με, ἠγάπησα αὐτούς καί αὐτοὶ ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας”. Εὐδηλον οὖν ὅτι, ὡς μένει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ἰδίῳ Υἱῷ καί ὁ Υἱός ἐν τῷ κόλπῳ τῷ πατρικῷ κατά φύσιν, οὕτω καί οἱ διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἀναγεννηθέντες καί τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ κατά τήν αὐτοῦ (228) δωρεάν γενόμενοι

ἀδελφοί καί υἱοί Θεοῦ καί θέσει θεοί, μένουσιν ἐν τῷ Θεῷ καί ὁ Θεός ἐν αὐτοῖς κατά χάριν;

Οἱ οὖν μή γεγονότες τοιοῦτοι, μηδέ πράξει καί γνώσει καί θεωρία καθόλου ἀλλοιωθέντες, πῶς οὐκ αἰσχύνονται χριστιανούς ἑαυτούς ὀνομάζειν; Πῶς δέ καί στόμα τολμῶσιν ἀνοίγειν καί λαλεῖν ἀναιδῶς περί τῶν μυστηρίων Θεοῦ τῶν ἀποκεκρυμμένων, ἐπί ἀμελείας ὡς ἐπί στρωμνῆς κατακείμενοι; Πῶς μετά χριστιανῶν συναριθμεῖν οὐκ ἐρυθριῶσι; Πῶς τῶν ἱερέων συγκάθεδροι καί τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Δεσποτικοῦ ἱεουργοί καί λειτουργοί οὐ φρίττουσι γίνεσθαι; Ὅπως ἔνθεν ἐπαπορῶ, ἀλλ' ἡ τύφλωσις, ὡς εἴρηται, τοῦ νοός καί ἡ συνεπομένη ἀναισθησία καί ἄγνοια καί ἡ τικτομένη ἐκ τούτων οἴησις, ὡς πηλόν παρασκευάζει πατεῖν τόν ὄντως χρυσόν, τόν τιμιώτατον λίθον, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, τόν Χριστόν. Ὡς ἐπί βάραν ὑψηλῆν ἐπιβαίνειν αὐτούς ποιεῖ καί ἴστασθαι ἐπ' αὐτήν, ἵν' ἕκαστος τούτων τοῖς πολλοῖς ὑπερέχων δείκνυται καί περίβλεπτος. Χριστιανούς οὖν τούς τοιούτους, ποῖος ἄρα χριστιανός ὀνομάσει;

Ἄλλά ταῦτα μέν πρός τούς πάντα εἰδέναι καί λέγειν ἐπιχειροῦντας καί οἰομένους εἶναι τι, μηδέν ὄντας, ὡς ἐν στήλῃ τῷ λόγῳ, ὁποῖοι καί ποταποί εἰσιν οἱ χριστιανοί ὑπεδείξαμεν, ἵνα ἑαυτούς τῷ ἀρχετύπῳ συγκρίνοντες, γνῶσωνται ὅποσον τῶν ἐν ἀληθείᾳ χριστιανῶν ἀπολείπονται. Πρός δέ γε ὑμᾶς, τούς τοῦ Χριστοῦ δούλους καί τοῦ μανθάνειν ἐφιεμένους καί ἠντρεπισμένους τήν ἀκοήν, αὐτός ὁ Δεσπότης (229) τῶν ὄλων διά τῶν ἀγίων αὐτοῦ Εὐαγγελίων βοᾷ λέγων· “Ἔως τό φῶς ἔχετε, τρέχετε πρός τό φῶς, ἵνα μή σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ”. Τρέχετε διά μετανοίας ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τρέχετε, τρέχετε ἕως ὁ καιρός τῆς ἐπιλάμψεως αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἡ τοῦ θανάτου νύξ καταλάβῃ ὑμᾶς καί τῷ αἰωνίῳ σκότει παραπεμφθήσεσθε. Τρέχετε, ζητεῖτε, κρούετε, ἵνα ἀνοιγῇ ὑμῖν ἡ πύλη τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί ἔνδοθεν γενήσεσθε αὐτῆς καί αὐτήν ἐντός ὑμῶν κτήσεσθε. Οἱ γάρ πρό τοῦ κτήσεσθαι ταύτην τοῦ τῆδε βίου ὑπεξερχόμενοι, ποῦ ποτε ταύτην ἐκεῖ ἀπελθόντες εὐρήσουσιν; Ἐνταῦθα τοίνυν αἰτεῖσθαι καί ζητεῖν καί κρούειν ἐν μετανοίᾳ καί δάκρυσι προσετάγημεν, καί οὕτω ποιοῦσιν ὁ Δεσπότης ταύτην ὑπέσχετο δώσειν ἡμῖν. Εἰ οὖν τοῦτο ποιῆσαι καί ὑπακοῦσαι τῷ Δεσπότη Χριστῷ οὐ θελήσομεν, ἵνα ἔτι τῷ βίῳ περιόντες σπεύσωμεν λαβεῖν τήν βασιλείαν ἐντός ἡμῶν, οὐχί ἀπελθόντες ἐκεῖ δικαίως ἀκούσομεν λέγοντος αὐτοῦ πρός ἡμᾶς· “Τί ζητεῖτε νῦν, ἦν διδομένην ὑμῖν παρ' ἐμοῦ λαβεῖν παρητήσασθε; Οὐχί πολλά παρακαλοῦντός μου ὑμᾶς κοπιᾶσαι καί λαβεῖν αὐτήν παρ' ἐμοῦ, οὐκ ἠβουλήθητε, ἀλλά κατεφρονήσατε ταύτης καί τήν ἀπόλαυσιν τῶν φθαρτῶν καί γηίνων προετιμήσασθε; Ποίοις οὖν ἔργοις ἢ λόγοις ταύτην εὐρεῖν ἀπό γε τοῦ νῦν ἐξισχύσητε;”

Διά τοῦτο τοίνυν, πατέρες καί ἀδελφοί, παρακαλῶ ὑμᾶς, πάση σπουδῇ τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν φυλαξώμεθα, ἵνα καί ζωῆς καί βασιλείας ἐπιτευξώμεθα αἰωνίου καί μή ἀκούσωμεν νῦν μέν· “Ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τήν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργή (230) τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν”, ἐν δέ τῷ μέλλοντι αἰῶνι· “Ἀπέλθατε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ”, ἀλλά τῆς εὐλογημένης ἐνωτισθῶμεν ἐκείνης φωνῆς “Δεῦτε” λεγούσης, “οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν, ὅτι ἐθρέψατέ με, πεινῶντα τήν σωτηρίαν ὑμῶν, διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐμῶν ἐντολῶν, ἐποτίσατε, ἐνεδύσατε, συνηγάγετέ με καί ἤλθετε πρός με, καθάραντες τάς καρδίας ὑμῶν ἀπό παντός σπίλου καί ῥύπου τῆς ἀμαρτίας· λοιπόν ἀπολαύσατέ μου τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἡ ἀπόλαυσις ἄρρητος καί ζωὴ αἰώνιος καί

ἀθάνατος” –, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Καὶ τίς ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων αὐτοῦ. Καὶ ὅπως τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν ἀποκαλύπτονται. Καὶ διήγησις ἐκ προοιμίων ἐπωφελῆς περὶ τινος ὑποτακτικοῦ, λαβόντος Πνεῦμα Ἅγιον ταῖς εὐχαῖς τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός.

Λόγος Ιστ΄. (231)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες καὶ τέκνα, νεώτερός τις διηγήσατό μοι λέγων ὅτι· Ὑποτακτικός τυγχάνων πατρός τιμίου καὶ ἰσοστασίου τῶν μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἀγίων, ἀκούων παρ’ αὐτοῦ πολλάκις θείας οὐρανόθεν γινομένης ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐλλάμψεις, φωτός τε πλήθος καὶ ὁμιλίαν Θεοῦ δι’ αὐτοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἐθαύμαζον. Καὶ τοσαύτην εἶχον – φησί—τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, ὥστε τῇ ἐννοίᾳ τῇ πρὸς αὐτό πάντων τῶν ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων ἐπιλανθάνεσθαι με, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πάσης βρώσεώς τε καὶ πόσεως καὶ σωματικῆς παντοίας ἀνέσεως. Μέγας δὲ ὑπάρχων ὁ ἐν ἀγίοις ἅγιος οὗτος καὶ τῷ προορατικῷ κεκοσμημένος χαρίσματι, βλέπων με ἀδιστακτικῶς ἐπιτελοῦντα μόνον τὰ παρ’ αὐτοῦ μοι ἐπιτασσόμενα καὶ μήτε ἐσθίοντα μήτε πίνοντα, ἀλλὰ σύννουν ὄντα δι’ ὄλου καὶ ὡς ὑπὸ τινος ἰοῦ δαπανώμενον, συμπάθειαν κεκτημένος ἀμέτρητον, (232) προσέταττέ μοι μετ’ ἐπιτιμίου, καὶ μὴ βουλόμενος ἦσθιον· ἐφοβούμην γάρ – φησί—τό κρίμα τῆς παρακοῆς. Ὅσον οὖν τροφῆς μετελάμβανον, πλεῖον ἐφλεγόμην καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἔφερον, ὡς καὶ ποταμηδὸν ἐκχέειν με τὰ δάκρυα καὶ οὕτω τῆς τραπέζης πολλάκις ἀνίστασθαι. Ἐδόκουν γάρ ὁ ἀναίσθητος ὅτι ἐμποδίζει μου τὴν πρόθεσιν, μὴ εἰδῶς οἷον ἔχων πόνον ἐνδότατον, καὶ οὕτως ἔχων ἠγνόουν ὁ ἄθλιος ὅτι καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐγίνωσκε τοὺς κρυπτοὺς τῆς καρδίας μου. Τοῦτο γάρ διὰ τῶν ἐξῆς δηλωθήσεται.

Ἐν μιᾷ οὖν συνέβη ἡμῖν ἐν τῇ πόλει εἰσελθεῖν, ἐν ἧ καὶ τὴν κατοίκησιν εἶχε, πρὸς τὸ τοὺς πνευματικούς αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι παῖδας. Δι’ ὅλης τοίνυν τῆς ἡμέρας ἐν αὐτοῖς διατρίψαντες – πολλοὺς γάρ ὠφέλει καὶ μόνον φαινόμενος, ἐσπέρας ἐλθόντες ἐν τῷ κελλίῳ καὶ ὡσπερ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κόπου καὶ καύματος πρόσπεινοι γεγονότες καὶ ἔκδιψοι – οὐδαμοῦ γάρ εἶχεν ἔθος ὕπνου μεταλαμβάνειν, καίπερ θερινῆς οὔσης τῆς ὥρας καὶ αὐτὸς γέρων ὢν, ὡς περὶ τὰ ἐξήκοντα ἐλληκῶς ἔτη, καθεσθέντες πρὸς τὸ μεταλαβεῖν ἄρτου, ἐγὼ οὐκ ἦσθιον. Ἦμην γάρ τῷ σώματι πλήρης κατάκοπος. Ἐλογιζόμην γάρ ὅτι, εἰ μεταλάβω τροφῆς καὶ πόσεως, οὐ μὴ δυνηθῶ ἐν τῇ εὐχῇ μου στήναι τὸ σύνολον πρὸς τὴν τοῦ ποθουμένου ζήτησιν. Ταῦτα – φησὶν ἐννοῶν, ἐκαθεζόμην ὡσπερ ἐξεστηκώς.

Ὁ οὖν ἅγιος ἰδὼν με καὶ τὸν κόπον ὄν μετ’ αὐτοῦ ἐκοπίασα ἀναλογισάμενος καὶ γνοὺς τὴν αἰτίαν, οἷα δὴ τῷ διορατικῷ κεκοσμημένος, ὡσπερ εἴρηται, χαρίσματι, δι’ ἧν ταῦτα ὑπέμενον, εἰς συμπάθειαν ἐκινήθη πολλὴν καὶ λέγει μοι μετ’ ἐπιτιμίου· “Φάγε, τέκνον, καὶ πίε καὶ μὴ λυποῦ ἀπὸ τοῦ παρόντος. (233) Εἰ γάρ μὴ ἠθελεν ὁ Θεὸς ἐλεῆσαί σε, οὐκ ἂν ἠδύοκῃσεν ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς”. Ἐφάγομεν οὖν – φησί – καὶ ἐπίομεν καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν· ἦσθιε γάρ τῇ ἐμῇ κάκεινος ἐξακολουθῶν ἀσθενεῖα. Εἶτα τῆς τραπέζης ἀρθείσης φησὶ πρὸς ἔμε· “Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι οὔτε νηστεία, οὔτε

ἀγρυπνία, οὔτε κόπῳ σωματικῶ, οὔτε τινί ἐτέρῳ τῶν δεξιῶν πράξεων χαίρει ὁ Θεός καί ἐμφανίζεται, εἰ μή ταπεινῆ τε καί μόνη ἀπεριέργῳ καί ἀγαθῇ ψυχῇ καί καρδίᾳ “. Ταῦτα τοιγαροῦν ἀκούσας ἐγὼ καί θαυμάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ καί τῇ παραινέσει τοῦ ἁγίου, ἐπὶ πλεῖστον τε ἐκκαιόμενος καί τὰς ἀμαρτίας μου τῇ τοῦ νοός ὀξύτητι πάσας ἐν ῥιπῇ ἐπὶ μνήμης μου φέρων, περιελιμναζόμενη τοῖς δάκρυσιν καί πεσῶν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τοὺς ἁγίους καί τούτους κρατήσας· “Εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, ἔφην, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἵνα διὰ σοῦ εὐρῶ ἔλεος, ἐπεὶ ἐξ ὧν εἶπας ἀγαθῶν, ἐμοὶ οὐδέ ἔν πρόσεστιν, εἰ μή πολλαὶ ἀμαρτίαι, ἅς ἐπίστασαι καί αὐτός”. Συμπαθήσας οὖν με ἐπὶ πλεῖον ὁ ἅγιος καί δακρύσας, εἶτα κελεύσας με ἀναστῆναι ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, φησί· “Θαρρῶ τῷ Θεῶ, τῷ τὴν χάριν αὐτοῦ πλουσίως μοι δωρησαμένῳ, ὅτι ταύτην καί σοὶ δισσῶς δωρήσεται ὑπὲρ τῆς πίστεως μόνης ἧς ἔχεις καί πρὸς αὐτόν καί πρὸς τὴν ἐμὴν ταπεινώσιν”. Τοῦτον τοίνυν τὸν λόγον ὡς ἐξ αὐτοῦ δεξάμενος τοῦ Θεοῦ καί τὸ παρά Ἥλιου πρὸς Ἑλισαιέ γενόμενον ἐννοήσας καί πιστεύσας ὅτι, εἰ καὶ ἀνάξιος ἐγὼ, ἀλλ’ ὁ Θεός φιλόανθρωπος, συντόμως ποιῶν τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν, βαλὼν καί αὐθις μετάνοιαν καί αἰτήσας εὐχήν, ἀπῆλθον πρὸς τὸ κελλίον μου, ἐντολὴν λαβὼν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι μόνον Τρισάγιον καί ὑπνώσαι.

(234) Εἰσελθὼν οὖν ἔνθα εἰώθην προσεύχεσθαι καί τὸ “Ἅγιος ὁ Θεός” ἐναρξάμενος, μνησθεὶς τε τῶν λόγων τοῦ ἁγίου, εὐθέως εἰς δάκρυα καί εἰς πόθον θεῖον ἐπὶ τοσοῦτον ἐκινήθην, ὥστε μὴ δύνασθαι με διὰ λόγου παραστῆσαι τὴν γενομένην μοι τηνικαῦτα χαρὰν τε καί ἡδονήν. Ἀλλὰ γὰρ εὐθύς πρηνῆς πεσὼν ἐπὶ γῆς εἶδον, καί ἰδοὺ φῶς πολὺ νοερῶς ἐπιλάμψαν μοι καί προσλαβόμενόν μου τὸν νοῦν ὅλον ἅμα πρὸς ἑαυτὸ καί τὴν ψυχὴν, ὥστε τῷ ἀθρώπῳ τοῦ θαύματος ἐκπλαγῆναί με καί ὡς ἐν ἐκστάσει γενέσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καί ἐπελαθόμενη τοῦ τε τόπου, ἐν ᾧ ἰστάμην, καί ὅστις ὑπῆρχον καί ποῦ, μόνον κράζων τὸ “Κύριε ἐλέησον”, καθὼς καί ἐν συναισθήσει γενόμενος τοῦτο λέγων ἐπέγγων· τίς δέ ἦν ὁ λαλῶν, πάτερ, ἢ κονῶν μου τὴν γλῶτταν, οὐκ οἶδα – φησινό Θεός οἶδεν. Εἶτε γὰρ ἐν σώματι, εἶτε ἐκτός σώματος τῷ φωτὶ τούτῳ προσωμίλησα, οἶδεν αὐτὸ τὸ φῶς, τὸ καί ἀποδιῶξαν ὅσον ἀχλωῶδες ὑπῆρχεν ἐν τῇ ψυχῇ μου καί ἅπαν γήϊνον φρόνημα, τὸ ἀπελάσαν ἀπ’ ἐμοῦ ὕλην ὄση παχεῖα καί βάρος σώματος τὸ ἀκηδῖαν καί νάρκωσιν ἐμποιῆσαν τοῖς ἐμοῖς μέλεσιν. Οὕτω γὰρ ἐτόνωσεν, ὡς θαύματος φρικτοῦ, καί ἐνίσχυσε τὴν ἔκκυσιν τῶν ἄρθρων καί νεύρων, τὴν ἐκ τοῦ πολλοῦ κόπου μοι τηνικαῦτα προσγενομένην, ὡς δόξαι καί φανῆναι μοι φθορᾶς ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί χαρὰν εὐθέως πολλὴν νοεράν τε αἴσθησιν καί γλυκύτητα ὑπὲρ πᾶσαν γεῦσιν τῶν ὀρωμένων ἐν τῇ ψυχῇ μου ἀφράστως ἐνέσταξεν, ἔτι δέ, ἐλευθερίαν καί λήθην πάντων λογισμῶν τῶν ἐν τῷ βίῳ, καί αὐτόν τὸν τῆς ἐκδημίας τρόπον τῆς παρουσίας ζωῆς παραδόξως ἐχαρίσατό μοι καί ἐγνώρισε. Πρὸς γὰρ μόνην τὴν ἐκεῖνου τοῦ φωτός (235) ἄρρητον εὐφροσύνην πᾶσαι καί τοῦ νοός καί τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις μου ἐκολλήθησαν.

Ἀλλὰ γὰρ τοῦ φανέντος μοι – φησιν ἐκεῖνου ἀπλέτου φωτός οὐδέ γὰρ ἔχω τι ἕτερον τοῦτο καλέσαι οἰκεῖον καί κατάλληλον ὄνομα, ἡρέμα πως ὑπολωφῆσαντος καί οἰονεὶ συσταλέντος, ἐν συναισθήσει ἐγενόμενῳ καί γνούς οἷα ἢ τούτου δύναμις ἀθρόον εἰργάσατο ἐν ἐμοὶ καί ἐννοήσας τὸν αὐτοῦ χωρισμόν καί ὡς πάλιν ἐν τῷ βίῳ μόνον με κατέλιπεν ἀναλογισάμενος, λύπη κάτοχος γέγονα καί ὀδύνη βαρεῖα τοσαύτη, ὡς ἐκφράσαι ἀξίως ἀπορῶ τὸ μέγεθος τῆς δίκην πυρός ἀναφθείσης ἐν τῇ καρδίᾳ μου ποικίλης καί σφοδροτάτης ὀδύνης. Λοιπὸν οὖν παράστησον ἔλεγεν – εἰ δύνασαι σύ, πάτερ, τὸν τε πόνον τοῦ χωρισμοῦ καί τῆς ἀγάπης τὸ ἄμετρον καί τὸ

πλήθος τοῦ ἔρωτος καί τῆς μεγίστης εὐεργεσίας τό ὕψος. Ἐγώ γάρ οὔτε λέγειν διά στόματος δύναμαι οὔτε νῶ καταλαβεῖν τό ἀπέραντον τῆς δόξασης”.

“Ἄλλ’ εἶπέ μοι σύ, ὦ σεβασμιώτατε πάτερ καί ἀδελφέ, ἔφην ἐγώ, τάς τοῦ δραθέντος σοι ἐνεργείας τρανότερον καί σαφέστερον”. Ὁ δέ γλυκύς ἐκεῖνος καί πλήρης Πνεύματος θείου καί θεωρίας ἡξιωμένος προσηνεστάτη καί μελιρρύτω φωνῇ τάχιστα ἀπεκρίνατο· “Εὐφραίνει, πάτερ, φαινόμενον καί τιτρώσκει κρυπτόμενον. Καί πλησίον μου γίνεται καί εἰς οὐρανοῦς ἀναφέρει με. Μαργαρίτης ἐστί. Καί τό φῶς ἐπενδύει με καί ὡς ἄστρον μοι φαίνεται καί ὑπάρχει τοῖς πᾶσιν ἀχώρητον. Ἀπαστράπτει ὡς ἥλιος καί τήν κτίσιν συνεχομένην κατανοῶ ἐν αὐτῷ, τά ἐν αὐτῇ πάντα δεικνύει μοι καί φυλάσσειν προστάττει μοι τά μέτρα τά ἴδια. Συνέχομαι ὑπό στέγης καί τοίχων καί τούς οὐρανοῦς διανοίγει μοι. Τούς ὀφθαλμούς μου αἶρω (236) αἰσθητῶς τά ἐκεῖσε θεάσασθαι καί πάντα βλέπω καθῶς ὑπῆρχον τό πρότερον. Θαυμάζω τό γεγονός καί ἀκούω φωνῆς μυστικῶς λεγούσης μοι ἄνωθεν· Ἐταῦτα αἰνίγματα εἰσι καί προοίμια, τό γάρ τέλειον οὐ θεάσῃ ἕως τήν σάρκα ἐνδέδυσαι. Ἀλλά πρός ἑαυτόν ἐπίστρεφε καί βέπε μή τι πράξης τῶν ἐνταῦθα ἀποστερούντων σε. Εἰ δέ καί παρασφαλεῖς, εἰς ὑπόμνημα ταπεινώσεως, ἀλλά μή ἀποστής τῆς μετανοίας ἐπιμελούμενος. Αὕτη γάρ καί τά προγεγονότα καί τά γινόμενα πταισμάτα, τῇ ἐμῇ φιλανθρωπία ἐνουμένη, ἐξαφανίζει’.”

Ταῦτα τοίνυν ἀκηκῶς ἐγώ ἐξ αὐτοῦ, πατέρες καί ἀδελφοί, μικροῦ δεῖν ἐξέστην καί ὄλος σύντρομος ἐγενόμην, ἐννοήσας ἐξαυτῆς εἰς ὅσον εὐθύς ὕψος θεωρίας ἀνῆλθε καί γνώσεως ἐκ μόνης τῆς πρός τόν πνευματικόν πατέρα αὐτοῦ ἀγάπης καί πίστεως καί οἶων ἡξιώθη ἐκ προοιμίων τῶν ἀγαθῶν ἰδεῖν καί ἀπολαῦσαι, ὡς ἤδη τήν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἀποβαλλόμενος καί ἄγγελος γεγονώς ἐξ ἀνθρώπων.

Διά τοῦτο οὖν παρακαλῶ ὑμᾶς, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀπορρίψωμεν μακράν ἀφ’ ἑαυτῶν πᾶσαν σχέσιν καί πᾶσαν μέριμναν τῆς παρούσης ζωῆς, μισήσωμεν τάς ἡδονάς τῆς σαρκός, τήν εὐπάθειαν τοῦ σώματος, τήν ἄνεσιν καί ἀργίαν, δι’ ὧν ἰσχύει τό χειρόν κατά τοῦ κρείττονος· δεῦτε, ἀναλαβόμεθα πίστιν εἰλικρινῆ πρός τόν Θεόν καί τούς κατά Θεόν πατέρας καί διδασκάλους ἡμῶν, κτησώμεθα συντετριμμένην καρδίαν, τεταπεινωμένον τό φρόνημα τῆς ψυχῆς καί καθάραν τήν καρδίαν διά δακρύων καί μετανοίας ἀπό παντός σπίλου καί ῥύπου τῆς ἀμαρτίας, (237) ἵνα καί ἡμεῖς ἀξιωθῶμεν ἐλάσαι ποτέ εἰς μέτρα συντόμως τοιαῦτα καί ἰδεῖν καί ἀπολαῦσαι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἔνθεν ἤδη τοῦ θείου φωτός, εἰ καί μή τελείως, ἀλλ’ ἐκ μέρους καί ὅσον χωροῦμεν κατά τήν ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως ἡμῶν. Οὕτω γάρ καί ἑαυτούς ἐνώσομεν τῷ Θεῷ καί ὁ Θεός ἐνωθεῖ ἡμῖν καί τοῖς ἐγγίζουσιν ἐσόμεθα φῶς καί ἄλλας καί εἰς μεγάλην ὠφέλειαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

**Περί θεωρίας καί ἀποκαλύψεως καί πεφωτισμένης εὐχῆς. Καί ὅπως ὁ
ὑπό τῆς ἀγάπης κατασχεθεῖς τοῦ Θεοῦ καί εἰς βάθος ταπεινοφροσύνης
ἐλάσας, ἐνεργεῖται ὑπό τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.**

Λόγος ΙΖ΄. (238)

Ἀδελφοί καί πατέρες, πολλή ἡ συγκατάβασις καί ἡ φιλανθρωπία Θεοῦ πρός ἀνθρώπους. Διό καί ἐκπληττόμενος εἰς τήν τοῦ Θεοῦ ἄφατον ἀγαθότητα, οὕτω πως καταπληκτικόν ἀνακράζω· “Ὁ θαύματος ἐκπληξίς καί ἐντολῶν Θεοῦ δύναμις, οἶους ἀπεργάζονται τούς ποιοῦντας καί φυλάσσοντας αὐτάς! “

Ἀρχὴν γὰρ ποτε βαλὼν ἐν αὐταῖς, μικρὸν ἀνανήψας ἐκ βάθους κακῶν καὶ σκοτώσεως, φόβῳ μὲν συνειχόμεν τῷ κακοῖς μου σφιγγόμενος, ἀγάπη δὲ ὡς ἀληθῶς καὶ τοῦ καλοῦ με ἡ ἔφεσις πρὸς αὐτὸ τό πλεῖστον ἐπέστρεφεν.

Ὅλον δὲ ἦν τό τελούμενον φυγὴ κακῶν, πρὸς τὰ καλά συνωθοῦσά με. Ἐν μόνον ἐν μέσῳ τούτων ὑπῆρχε τό ἀηδίζον με, τῶν προλήψεων ἢ συνήθεια καὶ ἦθος κακὸν καὶ φιλήδονον, ὅπερ τῇ ἐπιμόνῳ τῆς εὐχῆς ἐργασία καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων λογίων καὶ τῷ ἐν ἔξει γενέσθαι τῶν ἀγαθῶν ἀφανίζεται. Ὡσπερ γὰρ τοῦ ἡλίου κατὰ μικρὸν ἀνετέλλοντος ὑποχωρεῖ τό σκότος καὶ ἀφανίζεται, (239) οὕτω καὶ ἀρετῆς ἀυγαζούσης οἷα δὴ σκότος ἢ κακία ἐλαύνεται καὶ ἀνυπόστατος δείκνυται, καὶ τῆνικαῦτα μένομεν διαπαντός ἀγαθοί, καθὰ πρώην ὑπήρχομεν πονηροί. Διὰ μικρᾶς οὖν ὑπομονῆς καὶ προαιρέσεως ἐλαχίστου ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Θεοῦ βοήθεια τοῦ ζῶντος ἀναπλαττόμεθα καὶ ἀνανεούμεθα, ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ διάνοιαν καθαιρόμενοι, καὶ γινόμεθα ἄπερ ἀγνοοῦντες τυγχάνομεν, ὑπὸ τῶν παθῶν καλυπτόμενοι, καὶ προσλαμβάνομεν ἅ οὐκ ἐσμέν ἄξιοι.

Ἐξ ὧν ἔλαβον κάγω, ὁ πάντων εὐτελέστερος καὶ ἀχρεῖος – καλὸν γὰρ ἀνακηρύττειν εὐγνωμόνως τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου, τῇ τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτι. Ἔλαβον δὲ τῇ χάριτι χάριν καὶ τῇ εὐεργεσίᾳ εὐεργεσίαν καὶ τῷ πυρὶ πῦρ, φλόγα δὲ τῇ φλογί καὶ τῇ ἀναβάσει προσετέθησαν ἀναβάσεις μοι, τῷ δὲ τέλει τῆς ἀναβάσεως φῶς καὶ τῷ φωτὶ φῶς τρανότερον. Καὶ μέσον τούτου πάλιν φαιδρὸς ἔλαμψεν ἡλιος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐφάνη ἀκτίς καὶ αὕτη τὰ πάντα ἐπλήρωσε καὶ τό νοούμενον ἀκατάληπτον, ἐν οἷς ἔμεινά τε ἐγὼ δακρύων ἠδύτατα καὶ θαυμάζων τὰ ἄφραστα. Νοῦς δὲ θεῖος τῷ ἐμῷ νοί̄ προσωμίλει καὶ οὕτω λέγων ἐδίδασκεν· “Ἐγὼς οἶόν σε ἡ ἐμή δύναμις ἀπετέλεσε φιλανθρώπως διὰ πίστιν καὶ ὑπομονὴν μικράν, τὴν ἀγάπην σου βεβαιοῦσαν; Ἰδοὺ ὑπὸ θάνατον ὦν, ἐγένου ἀθάνατος καὶ κρατούμενος τῇ φθορᾷ, εὐρίσκη ταύτης ἐπάνω. Κόσμον οἰκεῖς καὶ σύν ἐμοί ὑπάρχεις, σῶμα ἐνδέδυσαι καὶ οὐδεμιᾶ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν ὑποσύρη. Μικρὸς εἶ τό ὀρώμενον καὶ νοερῶς ὀραῖς. Πάντως ἐγὼ σε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τό εἶναι παρήγαγον”.

(240) Πρὸς ἅ τρόμῳ καὶ χαρᾷ ἀνταπεκρινάμην καὶ ἔλεγον· “Τίς εἰμί ἐγώ, Κύριε, ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ ἀκάθαρτος, ὅτι δὴ καὶ ὄλωσ ἐπέβλεψας ἐπ’ ἐμέ καὶ ὀμιλίας ἠξίωσας; Ὁ ἄχραντος, ὁ ἀόρατος καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπρόσιτος, πῶς ἐμοί προσιτός καὶ γλυκὺς καὶ φαινόμενος ὠραιότατος διὰ τῆς ἀπαστραπτούσης σου δόξης καὶ χάριτος δείκνυσαι;”.

Ταῦτα ἤκουον μὲν μυστικῶς καὶ παραδόξως ἀπεκρινάμην, τό δὲ ὑπὲρ φύσιν ἐξέπληττε καὶ τό φοβερόν ἀποστῆναί με ἠνάγκαζε. Τό ἄφραστον κάλλος τοῦ φαινομένου ἐτίτρωσκέ μου τὴν καρδίαν καὶ πρὸς ἀγάπην εἶλκε με ἄπειρον, ἡ δὲ ἀγάπη ἐποίει με πρὸς τὰ κάτω μὴ στρέφεσθαι, ἀλλ’ ὡς ἤδη τελείως καὶ ἔξω τῶν δεσμῶν τῆς σαρκὸς γεγονῶς, ἔχαιρον καὶ πάλιν ἤμην τό ὄλον ἄνθρωπος. Πληροφορία τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν μοι ἐδίδοδο καὶ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον ἔβλεπον ἐμαυτὸν ἀμαρτωλότερον. Ἀπιστήσαι τῷ λαλοῦντι οὐκ εἶχον καὶ πιστεῦσαι ἐφοβούμην διὰ τὴν τῆς ἐπάρσεως ἔκπτωσιν. Ἀκουσίως ταύτης καθέλκομαι διὰ τό μέτρον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τό τῆς ταπεινώσεως ἀσφαλέστερον. Πολλὰ γινώσκω τῶν τοῖς πλείοσιν ἀγνοουμένων καὶ ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρώπους εἰμί ἀγροικότερος. Χαίρω ὅτι μοι Χριστός, ᾧ πεπίστευκα, ἐδωρήσατο βασιλείαν αἰώνιον καὶ ἀσάλευτον καὶ ὡς ἀνάξιος τῶν ἐκεῖσε κλαίω διαπαντός καὶ κλαίων οὐ παύσομαι. Ἀνοῖζει τό στόμα καὶ συγχώρησιν αἰτήσασθαι τῶν ἐμοί πεπραγμένων οὐ τολμῶ καὶ ὑπὲρ ἄλλων ἐξ ἀγάπης παρρησιάζομαι καὶ ἴν’ ἀφρόνως εἶπω καὶ εἰσακούομαι. Ὡς υἱὸς παρίσταμαι καὶ οὕτω διάκειμαι ὡς ξένος ἀπαρρησίαστος. (241) “Εὖ δοῦλε πιστέ” ἀκούω καὶ τὰ

έξις, καί ὅλως ἐν ἀληθείᾳ εὐρίσκομαι μηδέ τό ἔν φυλάξας τάλαντον ἐκ πάντων ὁμοῦ τῶν δοθέντων μοι. Τῶν καλῶν καταλαβεῖν δοκῶ τό ἀκρότατον καί εἰς τήν ἄβυσσον τῶν ἁμαρτιῶν μου κάτω κείμενος κατέχομαι καί τῇ ἀπογνώσει βυθίζομαι καί ὅταν πάντων κατώτερος γένωμαι, τότε ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἀναφέρομαι καί τῇ ἀγάπῃ πάλιν ἐνοῦμαι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ καί ἐλπίζω, τῆς γεώδους ταύτης καί βαρείας σαρκός στερηθεῖς, παραστήναι ἐγγύτερον, οὐ μήν ἀλλά γάρ καί μνηθῆναι σαφέστερον τῆς ἐκεῖ ἀγάπης τήν αἰώνιον εὐφροσύνην καί ἀγαλλίασιν.

Ταῦτα τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου, γράψαι ἠθέλησα οὐχ ὡς δόξαν θηρᾶσαι βουλόμενος ἄφρων γάρ ὁ τοιοῦτος καί τῆς ἄνω δόξης ἀλλότριος, ἀλλ' ὅπως εἰδότες ἔσεσθε τήν ἄμετρον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καί οἷον ὑπάρχει τῶν ἐντολῶν τό φορτίον τό ἐλαφρότατον αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καί Θεοῦ καί ὄση τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς ἡ ἀντίδοσις ἃ καί μανθάνοντες ἢ ἐπιποθήσατε τῆς αὐτοῦ ἀγάπης ἐπιτυχεῖν ἢ τό ταύτης ἀποτυχεῖν ὡς αἰώνιον θάνατον φοβήθητε καί φρίξατε, διδαχθήσεσθε δέ πρός τούτοις καί ταπεινώσεως ὕψος καί τελείας ἀγάπης τεκμήριον, ἔτι δέ καί τό ἐμπόρευμα τῆς τοῦ Θεοῦ συγκαταβάσεως γνώσεσθε καί τό δῶρον τῆς μεγάλης αὐτοῦ καί ἀκενώτου πρός ἡμᾶς κενώσεως εἴσεσθε καί τόν φρικτόν τρόπον τῆς χοϊκῆς ἀναπλάσεως καταμάθετε, ὅπως τε ζῶσιν οἱ πιστεῦσαι θελήσαντες τῷ σταυρωθέντι Χριστῷ, οἱ μιμησάμενοι δηλονότι τήν αὐτοῦ (242) ὑπακοήν καί ταπεινώσιν καί νεῦσαι βουλευθέντες ἐκ τῶν χειρόνων ἐπί τά κρείττονα, καί ὅπως ἀλλοιοῦνται οἱ διά τήν ἀγάπην τοῦ ἡμᾶς ἀγαπήσαντος πάντα καταλιμπάνοντες, μηδενός δέ τῶν ἐνεστώτων ἢ μελλόντων στερούμενοι, ὅπως γίνονται παραδόξως οἱ σκοτεινοί φῶς, τῷ μεγάλῳ φωτί πλησιάσαντες, οἱ καί τῶν κάτω, καθά καί Μωσῆς ποτε, θεοί ἀποκαθίστανται, τοῖς ἄνω ἐνούμενοι, καί μετά πάντων ὄντες οὐδαμῶς ἐκ τῆς συνουσίας τῶν ἄλλων μολύνονται· καί εὐεργετοῦντες τούς πλησιάζοντας ζημίαν τοῦ καλοῦ οὐδεμίαν ὑφίστανται, ἀλλά μεταδίδοντες καί ἑτέροις τόν ἔλεον λαμβάνουσι πλέον ἢ διδοῦσι, μᾶλλον τῷ ὁμοιοῦσθαι φιλανθρώπως τῷ φιλανθρώπῳ, ὅσον ἀνέλθωσι ταπεινούμενοι καί ὅσον ταπεινωθῶσιν ὑψούμενοι, πάντων ἀποροῦντες τῇ ταπεινώσει τῶν ἀναγκαίων καί μηδενός λειπόμενοι, τρεφόμενοι τῇ αἰωνίῳ ζωῇ τῆς ἀγίας ἀγάπης.

Ἰδοῦ οὖν ἀνεκάλυψα ὑμῖν τοῖς φίλοις καί ἀδελφοῖς μου τά ἐν ἐμοί κεκρυμμένα μυστήρια – τό τέλος τῆς ἐμῆς ζωῆς ἐγγίζον ὁρῶ ὅσον οὐπω, ἵνα εἰδῆτε καί μετανοίας τρόπους, ἀρχῆς τε καί μεσότητος ἀναβάσεις καί προκοπᾶς καί τελειότητος μέτρα, καί σπουδάσητε μιμήσασθαι, εἰ μή τινα ἄλλον, τόν γοῦν γεγεννηκότα πάντως ὑμᾶς καί ἐκ ψυχῆς ἀγαπήσαντα, γαλακτοτροφήσαντά τε τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ καί τῷ ζωογονοῦντι θρέψαντα ἄρτω καί βαδίζειν ὑποδείξαντα ἐν τῇ ὁδῷ τῶν σωτηρίων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί μεθόδων τοῦ πονηροῦ, ὧν ὑποβάλλει τοῖς κουφοτέροις καί φιλοπρωτεύουσιν, ὅποταν ὁ ποιμήν ἐξ ἀνθρώπων γένηται. Καί ὅτι χρῆ τούς μέν ἀναξίως ἐπιπηδῶντας τῇ ἀρχῇ πάση κωλύειν συνωθεῖν ἐπί τοῦτο καί συνεργεῖν. Καί πρός τῷ τέλει, πρός τόν ποιμένα.

Λόγος ΙΗ΄. (243)

Ἀδελφέ, εἰ λαοῦ καί ποιμνης ἡγούμενος κατεστάθης, σκόπησον καλῶς καί ἀνάκρινον σεαυτόν ποίῳ λογισμῶ καί ἐκ ποίου τρόπου εἰς τήν τοιαύτην κατέστης ἀρχήν. Εἰ μὲν οὖν εὐρήσεις σεαυτόν κἄν ψιλῶ λογισμῶ ἐνθυμηθέντα, ὅτι διά τήν τῶν ἀνθρώπων τιμήν ταύτη ἐπέδραμες ἢ διά προεδρίαν ἢ διά δόξαν, εἴτε ὡς μή καταδεξαμένου σου παρ' ἑτέρου ἄρχεσθαι ἀδελφοῦ διά τό οἶεσθαι μή εἶναί σου εὐλαβέστερον ἢ λογιώτερον ἕτερον, ἢ διά τό ἔχειν τάς σωματικές χρείας περισσότερον τῶν ἄλλων ἀπάντων καί τήν δουλείαν καί τήν ἀνάπαυσιν, ἢ διά τό τινάς τῶν ἰδίων καί συγγενῶν εὐεργετῆσαι καί φίλους κτήσασθαι τούς κατά σάρκα περιπατοῦντας, ἢ διά τό ὀνομαστόν σε ἐκ τῆς ἡγουμενίας γενέσθαι καί (244) καί τῆς τοῦ κόσμου βασιλευσι καί ἄρχουσι γνῶριμον, εἴτε καί κατά φθόνον ὡς ὅτι οὐκ ἤθελες, ἀλλ' ἵνα μή γένηται ὁ δεῖνα ὁ ἀδελφός ἐσπούδασας τοῦ γενέσθαι σύ, ἢ καί διά τήν τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνην, ἵνα μή ἀκούσωσι πάντες ἢ καί παραγενόμενοι τινες ἴδωσιν ὅτι ἄλλος ὑπέρ σέ προεκρίθη καί καταγνώσῃ σου ὡς μή ἐναρέτου, γινώσκων γίνωσκε ὅτι οὐ κατά Θεόν ἐγένετό σου ἡ πρόβλησις. Καί ἵνα σοι, ἐξ ὧν ὑποτίθεται ὁ πονηρός ἐκάστῳ τῶν ἐν κοινοβίῳ καθεζομένων, σαφέστερον τοῦτο ποιήσωμαι, ἐντεῦθεν ἄκουε τάς ἐπιβουλάς καί ὑπονοίας τοῦ Σατανᾶ.

Ὑποβάλλειν ἄρχεται ὁ ἐχθρός, ὅταν ὁ ποιμήν πρὸς Κύριον ἐκδημήσῃ, ἕτερον δέ ὀφείλει ἐκλέξασθαι ἢ ἀδελφότης, καί λέγειν ἐκάστῳ κατά τό ἴδιον πάθος, κατά τό ἴδιον θέλημα, κατά τήν ἰδίαν κατάστασιν. Ἐάν οὖν ὧσιν ἐν τῇ ποιμνῇ ἐκείνῃ τῶν εὐλαβεστέρων τινές, ταῦτα ἐκάστῳ αὐτῶν ὑποτίθεται καί φησίν· “Εἰ ἐγένου σύ ἐνταῦθα ποιμήν καί ἡγούμενος, εἶχες ἄν πάντως ὠφελῆσαι καί σῶσαι καί τῶν σῶν αὐτοῖς ἀρετῶν μεταδοῦναι, ἐπεὶ ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἀδελφός ἐν τῷ πράγματι τοῦτο οὐ ποιεῖ”. Εἰ δέ καί γνῶριμος τοῖς κατά κόσμον ἐστίν, ὑποβάλλει αὐτῷ ὅτι· “Καί πολλούς ἄν ἐλκύσαι εἶχες πρὸς τήν μοναχικήν πολιτείαν καί ἐξαγαγεῖν αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, καί στόμα ἄν ἐγένου Χριστοῦ· ὁ γάρ ἐξάγων, φησί, τίμιον ἐξ ἀναξίου ὡς στόμα μου ἔσται. Εἶχον δέ προσαγαγεῖν οἱ τοιοῦτοι καί ἀποταγὰς μεγάλας καί τάς ὑποστάσεις αὐτῶν ἐν τῇ μονῇ ἐπιδοῦναι, καί προστεθῆναι εἶχε τό μοναστήριον καί οἶον τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου καί Σάβα καί Παχωμίου τῶν ἀγίων γενέσθαι. Ἀλλά γάρ πρὸς τούτοις καί αὐτός περισσοτέραν ταπεινώσιν εἶχες κτήσασθαι, ἵνα ἔβλεπον καί ἐμιμοῦντό σε οἱ ἀδελφοί, (245) ὡς γάρ ἔσχατον πάντων ἄν διῆγες ἐν τῇ μονῇ καί βαστάζεις εἶχες πάντων τά βάρη, πάντων τά ἐλαττώματα. Καί οὕτως οὐ μόνον ὠφελήσας τούς πολλούς, ἀλλά καί αὐτός σύ ὠφελήθης μᾶλλον ψυχικῶς καί σωματικῶς εὗρες μεγάλην ἀνάπαυσιν”.

Ταῦτα τοίνυν ὑποβάλλει τοῖς δῆθεν ἀγωνιζομένοις ἐν τῷ σεμνείῳ. Ἄρχεται οὖν ἕκαστος αὐτῶν ἀποκαλύπτειν τόν ἴδιον λογισμόν πρὸς ὃν ἄν θαρρεῖ ἀδελφόν καί δῆθεν ὡς ἀστειαζόμενος καί μετριάζων, ἵνα μή καταγνωσθῇ ὡς φιλόδοξος, φησί· “Ἄρτι, κύριε ὁ δεῖνα, ἐάν ἐφρονοῦσαν οἱ ἀδελφοί, οὐ μή εἶχον ποιῆσαί με ἡγούμενον; “. Ὁ δέ ἴσως ἀποκρίνεται καί λέγει· “Πίστευσόν μοι, πάτερ, σύ μὲν, οἶδα ὅτι μετριάζεις, ἐπεὶ πρό πολλοῦ τοῦτο χρόνου ἐνεθυμούμην ἐγώ, ἀλλ' εὐλαβούμην εἰπεῖν σοι περὶ τούτου, ἵνα μήπως ὡς τά παρά γνώμην σου λαλοῦντά μοι μέμψῃ”. Εἶτα πάλιν ἐκεῖνός φησι· “Καλῶς εἶπας, ἀδελφέ. Πίστευσον, οὐ χρήζω γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα μή ἀδιάφορός τις γένηται καί τό μοναστήριον καταστρέψῃ καί τούς ἀδελφούς λυπήσῃ, ἐάν ἤθελον οἱ ἀδελφοί ἵνα ἐγενόμην, καί πάντως ποιῆσαι εἶχον σέ οἰκονόμον, τόν δεῖνα καί δεῖνα κελλαρίτην καί ἀποθηκάριον, ἐγώ δέ ἐσχόλαζον πάντως εἰς μόνα τά ψυχικά καί ἵνα ἤμην ἀπό τῶν πραγμάτων ἐλεύθερος”. Ἀκούει

ταῦτα ὁ ἀδελφός καί ὅτι οἰκονόμον μέλλει τοῦτον ποιεῖν, καί ἀπελθὼν θαρρεῖ ταῦτα τοῖς ἀδελφοῖς οὓς εἶπε ποιήσιν διακονητάς.

Ταῦτα τοῖνυν καί τρεῖς ἐκ τῶν εὐλαβεστέρων ἴσως ποιουῖσιν, ἀγνοοῦντες τάς μεθόδους τοῦ πονηροῦ· τοῖς δέ γε σαρκικωτέροις καί ἀμελῶς ἔχουσι (246) περί τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν ταῦτα ὑποβάλλει καί ὑποτίθῃσιν ὁ ἐχθρός, τήν τρυφήν, τήν δόξαν καί τήν παρά πάντων τιμήν. “Καί ἵνα μή ἐκ τῶν ὑποκριτῶν, φησί, γένηται τις καί ψευδοευλαβῶν τούτων, σπούδασον γενέσθαι σύ. Εἰ γάρ μή τοῦτο ποιήσεις, μέλλεις πάντως δεδεμέναις χερσί τῷ γενομένῳ παρίστασθαι καί ἀτιμάζεσθαι παρ’ αὐτοῦ. Ἄλλὰ γάρ καί ἐποχούμενος ἔσται ἐκεῖνος ἐν ἡμιόνις πολυτίμοις, σύ δέ πεζοπορῶν ἔση καί κοπιῶν· ἐκείνῳ διάφορος ἐτοιμασθήσεται τράπεζα καί ἄρτος ὡσαύτως καί οἶνος, σοί δέ ἡ λαχανώδης καί σπερματώδης καί τοῖς πᾶσι κοινή. Ἐκεῖνος καθεσθήσεται ἐπί θρόνου καί πρῶτος, σύ δέ μέσον τῶν ἄλλων ἢ καί τῶν λοιπῶν ἔσχατος· ἀγαπᾷ γάρ διαφερόντως τόν δεῖνα, καί εἰ γένηται ἡγούμενος, ὑπέρ σέ τιμήσας ἐπάνω σου προκαθίσει αὐτόν, καί πῶς βαστάσεις τήν αἰσχύνην τῶν ἀδελφῶν; Οὐ μόνον δέ ἀλλά καί ὁ δεῖνα εὐλαβέστερός σου ἔστι, καί ἴσως παρ’ ἐκείνου προτιμηθῆ; Ἔτι δέ ἴσως καί ἀπό τῶν ἐμφανῶν καί ἐνδόξων ἀποκεῖραι ἔχει, καί μέλλουσιν ἐκεῖνον μέν τιμᾶν ὡς ἡγούμενον, ἐκεῖνος δέ πάλιν ἐκείνους ὡς ἀξιωματικούς καί ὡς ἀποκαρέντας παρ’ αὐτοῦ τιμῆσει καί σοῦ ὑπερκαθίσει αὐτούς, σέ δέ εἰς τό διαζύγιον ἀπολύσει ἢ καί παντελῶς ἴστασθαί σε καί διακονεῖν προτρέπεται. Καί πρός ταῦτα τί ἄρα μέλλεις ποιεῖν; Λαλήσαι οὐ τολμᾷς· εἰσί γάρ οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν καί εὐθύς ἐπιστομίσουσί σε. Τάχα δέ ἴσως καί τύψουσί σε ἀντιλέγοντα, καί χείρων ἔσται ἡ ἀτιμία. Ὑποχωρῆσαι τῆς μονῆς κατάγνωσις σου ἔστι, καί πᾶς ἄνθρωπος καταγελάσεται καί καταμέμψεται σε, καί οὐδέ εὐρήσεις ἀλλαχοῦ ἀνάπαυσιν· ἔνθα γάρ ἀπέλθῃς, ὡς ξενοκουρίτης πάντων ἔσχατος εἶναι ὀφείλεις. Ὑπομένειν ταῦτα καί εἶναι ἐν τῇ μονῇ σου οὐ δύνασαι. Λοιπόν οὖν πάση δυνάμει ἀγωνίσει μή νικήσῃ τις τῶν εὐλαβεστέρων”. (247) Εἶτα σκέπτεται καί λέγει ἐν ἑαυτῷ· “Πάντες γινώσκωσι τόν δεῖνα ἀδελφόν καί τόν δεῖνα εὐλαβεστέρους καί μέλλουσιν ἐκείνους ζητεῖν κάμει παραβλέψασθαι. Ἄλλ’ ἀπελθὼν ἐγὼ τόν δεῖνα κρατήσω ἀδελφόν καί τόν δεῖνα· αὐτοί γάρ τρυφᾶν ἀγαπῶσι, παίζειν τε καί χαίρεσθαι καί τῆς μονῆς ἐξέρχεσθαι συνεχῶς καί διάγειν ἐν οἷς θέλουσιν. Αὐτοῖς οὖν καί συντάξομαι. Ἄλλως τε καί ὅσα ἂν μοι εἴπωσι, καί αὐτοί ἀγωνίσονται σπουδαίως ἵνα ἡγούμενος γένωμαι”. Τοιγαροῦν καί ἀπελθὼν, οὕτω κατά τήν ματαίαν αὐτοῦ μελέτην καί ποιεῖ. Φησί δέ καί τοῦτο πρός ἑαυτόν· “Ὁ δεῖνα ἀδελφός εὐλαβῆς ἔστι καί τοῦ πράγματος τούτου οὐ χρίζει, ἔχει δέ συγγενεῖς καί φίλους καί βούλεται θεραπεύειν αὐτούς ἀπό τῆς μονῆς. Ἀπελθὼν λαλήσω κάκείνῳ, καί ὁμοίως συντάξομαι”. Περιέρχεται οὖν τό μοναστήριον συνεχῶς καί ἀπλῶς ἕκαστον παρακαλῶν κατ’ ἰδίαν καί συντασσόμενος πληρῶσαι πάντων τά καταθύμια ἐν ἀγωνίᾳ καί τρόμῳ ὑπάρχει πολλῷ, φόβῳ τοῦ μή ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ.

Ἐκ τούτων οὖν καί ἐτέρων πολλῶν σχίσματα, διχόνοιαί καί στάσεις γίνονται ἐν τῷ μοναστηρίῳ πολλαί, τῶν μέν εὐλαβεστέρων πρός τό καί ἑαυτούς καί ἄλλους ὠφελῆσαι σπευδόντων, τῶν δέ σαρκικωτέρων τήν ἑαυτῶν μόνον δόξαν ζητούντων, τό πρόσκαιρον κέρδος καί τάς τοῦ σώματος ἡδονάς, τοῦ δέ λοιποῦ πλήθους ζητούντος κατά τάς ἰδίας ἐπιθυμίας τόν ἄγοντα καί τῷ ὁμοίῳ προστρέχοντος. Σύ οὖν, πνευματικέ ἀδελφέ, ἄκουσον μετά προσοχῆς, παρακαλῶ, τῶν ἐμῶν ῥημάτων· οὐ γάρ ἀπ’ ἑμαυτοῦ λαλήσω, ἀλλ’ ἄπερ ὁ μόνος σοφός καί εὖσπλαχνος λαλήσαι θελήσει σοι.

(248) Ἐάν ἦς ἐν κοινοβίῳ ἀδελφῶν καθεζόμενος, κατά τοῦ ἀποκείραντός σε πατρός μή θελήσης γενέσθαι ποτέ, εἰ καί πορνεύοντα, εἰ καί μεθύοντα βλέπεις αὐτόν καί τῷ δοκεῖν σοι κακῶς τά τῆς μονῆς διεξάγοντα πράγματα, εἰ τύπτουσαι καί ἀτιμάζεσαι παρ' αὐτοῦ καί πολλαῖς ἄλλαις καθυποβάλλουσαι θλίψεις. Μή συγκαθεσθῆς τοῖς λοιδοροῦσιν αὐτόν, μηδέ πορευθῆς μετά τῶν μελετησάντων κατ' αὐτοῦ. Ὑπόμεινον δέ αὐτόν μέχρι τέλους μηδέν περιεργαζόμενος τῶν ἐκείνου κακῶν. Ὅσα οὖν ἀγαθὰ βλέπεις ποιοῦντα αὐτόν, βάλε ἐν τῇ καρδίᾳ σου καί ἐκείνων μόνων βιάζου μιμηθήσκεισθαι· ὅσα δέ ἀπρεπῆ καί κακά ἢ ἐργαζόμενον ἢ λέγοντα ἴδης, ταῦτα σευτῷ ἐπίγραφε καί ὡς ἴδιά σου ἁμαρτήματα λογίζου καί μετανόει ἐν δάκρυσιν, ἔχων ὡς ἅγιον ἐκείνον καί ἐπικαλούμενος τήν εὐχήν αὐτοῦ.

Εἰ δέ συμβῆ αὐτῷ θάνατος, καί ἕτερον προβαλέσθαι ἠγούμενον οἱ ἀδελφοί βούλονται, πρόσεχε ἕαν γινώσκῃ σου ἢ συνείδησις ἴσον σου εἶναι ἀδελφόν τινα τῆς μονῆς ἢ καί μεῖζονα λόγῳ καί ἔργῳ καί πράξεσιν ἀγαθαῖς, καί διά τοῦτο παρά τῶν ἀδελφῶν εἰς ἠγούμενον προτιμώμενον. Μή θελήσης γενέσθαι ἀντίχριστος, τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ δηλαδή καί τῷ ἀδελφῶν ἀντικείμενος, τῷ ἀγαθῷ καί χρηστῷ, λόγους λαλῶν ἢ ἔργα ἐπιτηδεύων ὀπωσοῦν σκανδάλου καί ὑπονοίας, ὡς ἄν ἀποστάσης τινάς τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς πρὸς ἐκείνον ἀγάπης καί πίστεως, ἀλλά πάση χαρᾷ καί ταπεινώσει καταδέξαι καί συνέργησον καθαρῶς τῇ θελήσει τῶν ἀδελφῶν. Εἰ δέ καί εὐλαβέστερον ἄλλον παρά τόν ψηφιζόμενον ἐπίστασαι εἶναι, εἰπέ τῷ μελλόντι γίνεσθαι ἀδελφῷ κατ' ἰδίαν· “Κύρι ἀδελφέ, σύ Θεοῦ χάριτι εὐλαβῆς ὑπάρχεις καί πνευματικός, (249) καί καθὼς ἐπίστασαι, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν ὀφείλομεν καί εἰς σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Καί οἶδας ὅτι ἀδελφός ἡμῶν ὁ δεῖνα εὐλαβῆς ἐστὶ καί ἐνάρετος. Καί ἄν κελεύῃς, ἅς ποιήσωμεν ἐκείνον ἠγούμενον, καί ἔχει καλῶς ποιᾶναι πᾶσαν τήν ἀδελφότητα. Συναγωνισώμεθα δέ αὐτῷ πάση δυνάμει καί ἡμεῖς, καί τόν μισθόν, πιστεύσον, ἵνα ἔξωμεν μετ' αὐτοῦ καί σύν αὐτῷ καί τήν συνείδησιν ἡμῶν ἀκατάκριτον. Ἀλλά γάρ καί αὐτόν ἐν τούτῳ τόν Θεόν θεραπεύσομεν καί πάντες ἡμᾶς ἐπαινέσουσιν ὅτι οὐχ ἑαυτούς συνεστήσαμεν, ἀλλ' ὃν ὁ Θεός ἤθελεν”. Εἰ μὲν οὖν ἔχει ταπεινώσιν ὁ ἀδελφός καί τήν ψυχὴν ἀπηλλαγμένην φιλοδοξίας, χωρὶς δέ πάσης προσπαθείας τῆς εἰς τόν ἕτερον, λέγει καί αὐτός αὐτῷ ταῦτα, καί πάσης ἄλλης πονηρᾶς ὑπονοίας πληροφορεῖ αὐτόν ὁ Θεός· καί δέξεται πάντως τούς λόγους σου καί εὐθύς ὑπακούσει σου. Καί τῆνικαῦτα οἱ ἀμφοτέροι λαλεῖτε πάση τῇ ἀδελφότητι, καί γίνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Εἰ δέ σύ μὲν λέγεις ἀπροσπαθῶς ὑπὲρ τοῦ πνευματικωτέρου ἀδελφοῦ, ὁ δέ ἀδελφός οὐχ ὑπακούει σου, ἀλλά πρὸς δικαιολογίας κινηθῆ συνιστῶν ἑαυτόν, γίνωσκε ὅτι ὑπό φιλοδοξίας κατέχεται, καί σπουδάσον παντὶ τρόπῳ, ὡς Χριστοῦ διάκονος, ἐκ καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς σῆς συνειδήσεως τόν πνευματικώτερον ἀδελφόν γενέσθαι ἠγούμενον. Εἰ δέ καί ὑποβληθεῖς παρά τοῦ ἐχθροῦ ἢ καί δοκιμάζων σε, λέγει σοι· “Γενοῦ λοιπόν σύ, ἐπεὶ ἐκείνον ὃν λέγεις οὐκ ἐγὼ γενέσθαι, χαίρω δέ εἰς σέ”, μή συγκατασπασθῆς τῷ πάθει αὐτοῦ μηδέ τῷ ἐκείνου πτώματι περιπέσης, ἀλλά φύλαξόν σου τήν τῆς ψυχῆς παρθενίαν ἄφθορον τῷ Χριστῷ, ὑπ' οὐδεμιᾶς ἐπιθυμίας (250) κλαπεῖσαν πρὸς ἡδονῆς ἐπιθυμίαν. Ἀλλά γάρ μήτε ὑπό φόβου ἐκκλίνης τοῦ ἀγαθοῦ καί τόν πονηρόν καταδέξῃ γενέσθαι, λέγων ἐν σεαυτῷ· “Μή φανῶ κωλύων καί ἀντιλέγων περὶ τοῦ δεῖνος, ὡς οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς προστασίας· εἶτα καί μή βουλομένου μου γένηται καί θλίψεις πολλὰς ἐπαγάγει μοι”. Ἀλλ' εἰ μὲν τῶν προκριτοτέρων ἦς, ἐρωτώμενος μετά παρρησίας εἶπον τήν ἀλήθειαν καί τούς ἀστηρίκτους εἰς τό καλόν στηρίζον· εἰ δέ τῶν ἐσχάτων καί τῶν μή καλῶς

ειδότην διακρίνειν τοῦ δικαίου τόν ἄδικον, τοῖς εὐλαβεστέροις καί πνευματικωτέροις ἐξακολουθήσον.

Ἐάν δέ καί πρός κακόν ἴσως οἱ πλείονες ἤ καί πάντες ὁμοφωνήσωσιν, ἔχειν δέ καί τῶν ἔξωθεν βοηθούς ἐπὶ τοῦτο ἐπραγματεύσαντο, παραχώρησον καί μήτε συνεργήσης μήτε κωλύσης, ἀλλά ἄφες τούς κακούς συντριβῆναι παρ' οὗ ἔκριναν ἄρχεσθαι, ὡς ἂν καί τόν οἰκεῖον κερδήσωσι πόνον καί ὠφέλειαν οὐχ εὐρήσωσιν, ἐπειδή πολλάκις δίδωσιν ἄρχοντα τῷ λαῷ τῷ ἀπειθεῖ ὁ Θεός κατά τήν καρδίαν αὐτῶν. Καί ταῦτα μέν οὕτως ἔστωσάν σοι βέβαια καί ἀμετακίνητα.

Εἰ δέ μετά τόν θάνατον τοῦ προεστῶτος ἴδης τήν περί σέ ἀδελφότητα πᾶσαν ἀστήρικτον, σαλευομένην πᾶσαν ὑπό τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καί ταῖς τῆς σαρκός ἐπιθυμίαις καί ἡδοναῖς διασυρομένην καί καταπίπτουσαν καί μηδεμίαν ἔχουσαν βάσιν μήτε θεμέλιον ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀλλ' ὄλην κλονουμένην καί ἄλλον ἀλλαγή ἀδελφόν τάς χεῖρας ἀπλοῦντα καί περιδράξασθαι τι σπουδάζοντα, οὐχ ὅπερ σῶζει αὐτόν ἀλλ' ὅπερ συγκατασπᾶ εἰς ἄδην καί εἰς σκότος (251) καί πῦρ ἡδονῶν τό σῶμα καί τήν ψυχὴν αὐτοῦ, ἄλλους δέ πάλιν σφριγῶντας καί περί τήν ἀρχὴν μαινομένους καί τήν ἐπιθυμίαν ταύτης ἀκράτητον ἔχοντας, ἐλέησον, συμπάθησον, σπλαγχνίσθητι καί οἰκτείρησον, πένθησον ὑπέρ τῶν τοιούτων καί δάκρυσον, ἀνιστόρησον κατά νοῦν, εἰ καλῶς βλέπειν ἠξίωσαι τῶν σῶν ἀδελφῶν τά τραύματα, τῶν σῶν μελῶν τά συντρίμματα, τοῦ ὄλου σώματος τήν κατάπτωσιν, καί τόν Θεόν ἀπό καρδίας μετά πόνου καί δακρύων ἰκέτευσον στήσαι τῆς τοσαύτης κακίας τήν ῥύμην καί πρός τό κρεῖττον μεταστρέψαι τάς καρδίας τῶν ἀδελφῶν. Ὅρα δέ τήν ῥοπήν τῆς καρδίας σου, μήποτε προσφέρῃ τήν δέησιν περί σεαυτοῦ, ὡς ἂν προτιμήσωσιν σε, καί ἀντί εὐλογίας κατάραν σοι καί ὀργήν τοῦ Θεοῦ προξενήσῃ.

Ἐάν οὖν οὕτω ποιῶν καί οὕτως ἔχων ἴδης τῶν ἀδελφῶν σου τινὰς ἐπὶ κακῷ ὁμονοήσαντας καί ἀπατᾶν περιτρέχοντας τούς ἀπλουστέρους αὐτῶν, ἀλλά καί πάση σπουδῇ καί δώροις εἰς βοήθειαν αὐτῶν τούς ἔξωθεν ἐπισπωμένους, λυπήθητι καί ἐν ὀδύνη καρδίας σου θρήνησον, ὅτι εἰς τοιαύτην τόλμαν καί σκότῳσιν οἱ μοναχοὶ κατηντήσαμεν, ὥστε ποιμαίνειν ἐπιχειρεῖν ἡμᾶς δίχρα Χριστοῦ τά τοῦ Χριστοῦ πρόβατα, καί διὰ ἡδονήν καί ἀπόλαυσιν σώματος καί χρημάτων πορισμόν καί τήν ἐξ ἀνθρώπων τιμὴν. Φεῦ μοι τῷ ταπεινῷ καί ἀθλίῳ, τήν ἀξίαν τῶν ἀποστόλων παντὶ τρόπῳ λαμβάνειν ἀγωνιζόμεθα καί τήν ἐκείνων ἐξουσίαν χρυσιῷ ἐξαγοράζομεν, μήτε τόν Θεόν φοβούμενοι μήτε τούς ὀρώντας ἡμᾶς αἰσχυνόμενοι. Καί θρόνῳ μέν βασιλέως οὐδεὶς ἐπιβῆναι τολμᾷ μὴ θελήσαντος ἐκείνου, ἀλλ' οὐδέ γραμματικοῦ ἢ ῥήτορος τινος ἀναλαβέσθαι τάξιν ἰδιώτης (252) τυγχάνων, οὐδέ ἐπὶ λαοῦ ἀναγνῶναι ἀγράμματος ὄν, τήν δέ τῶν ἀποστόλων ἀξίαν ἐπιζητεῖς ἢ καί καταδέχη, μήπω τήν χάριν τῶν ἀποστόλων λαβὼν μηδέ τούς καρπούς αὐτῆς θεασάμενος γεωργηθέντας ἐν σοί! Καί πῶς ὑποφέρεις, ἀδελφέ, τό μέγεθος ἐννοῆσαι τῆς τόλμης; Εἶπέ μοι ἀγαπητέ, ἐάν σε πᾶσα ἡ μεγάλη αὕτη καί πολυάνθρωπος πόλις παρεκάλει λέγουσα· “Ποιήσομέν σε πραιπόσιτον καί τοῦ βασιλέως πρωτοβεστιάριον, καί ἀνάβησθι μόνος εἰς τό παλάτιον καί εἰσελθὼν λάλησον τῷ βασιλεῖ περί ἡμῶν καί παρακάλεσον αὐτόν ποιῆσαι ἡμῖν τά καί τά”, σοῦ δηλονότι εἰς παλάτιον μὴ εἰσελθόντος ποτέ, ἀλλά ἀγνωρίστου τυγχάνοντος καί αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, ὡς ξένου πᾶσι τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ, ἄρα ἐτόλμησας ἂν ποτε τοῦτο ποιῆσαι ἢ ἀποδέξασθαι τό ἀξίωμα; Πάντως ὁμολογήσεις ὡς οὐκ ποτε διαπράξασθαι τετόλμηκας, ἀλλά καί τούς ταῦτά σοι λέγοντας ὡς μαινομένους καί ἔκφρονας μᾶλλον ἐμέμψω καί κατεγέλασας, καί τό ἀξίωμα οὐχ ὡς τιμῆς ἀλλ' ὡς ἀτιμίας καί κολάσεως πρόξενον ἀπερρίψω. Εἰ τοίνυν ἀδυνάτως ἔχομεν ἐπὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τοιαῦτα ποιεῖν, οὐ φρικτόν σοί ἐστι

καί δοκεῖ τό ἀναλαβέσθαι ἀποστολικόν ἀξίωμα προπετῶς, ἀδελφέ; Καί πλησιάσαι τῷ ἀπροσίτῳ φωτί καί μεσίτης Θεοῦ καί ἀνθρώπων γενέσθαι μικρόν σοι λελόγισται; Καί ὡς εὐκαταφρόνητος ἡ ἐπιχείρησις τούτου τοῦ πράγματος; Οὐαί μοι, ἀδελφέ, φοβοῦμαι ὅτι εἰς παντελῆ κατηνέχθημεν σκότῳσιν καί διά τοῦτο ἀγνοοῦμεν ὁποίων κατατολμῶμεν πραγμάτων. Εἰ γάρ ἐγινώσκομεν, οὐκ ἄν εἰς τοσοῦτόν ποτε αὐθαδεΐας καί τόλμης ἠλάσαμεν, ὥστε τῶν θείων κατορχεῖσθαι πραγμάτων καί πλείονα τήν τιμήν καί τόν φόβον φυλάττειν (253) τῷ ἐπί γῆς βασιλεῖ ὑπέρ τόν ἀθάνατον βασιλέα Χριστόν. Τοιγαροῦν μή παυσώμεθα ἑαυτούς ἀνακρίνοντες, καί τούς εἰς τοιαύτην ἀναξίως ἐπιβαίνειν ἐπιχειροῦντας ἀρχήν παντί τρόπῳ ἀνατρέπειν καί ἐκκόπτειν τῆς ἐγχειρήσεως· ἀλλά σπουδάσωμεν ὅσον τό ἐφικτόν κωλύειν αὐτούς τῆς παραλόγου ὀρμῆς, ἵνα καί αὐτούς τοῦ κρίματος ἀπαλλάξωμεν καί ἡμεῖς βιώσωμεν ἀσφαλέστερον.

Ἐάν δέ, καθὼς εἴρηται, οὐδένα ὄραξ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀδελφόν ἐμμάρτυρον βίον ἔχοντα καί πνευματικόν ἔργῳ καί λόγῳ τυγχάνοντα, πάντα δέ τόν τυχόντα ἀπλῶς ἐπιπηδῶντα καί ἀναξίως τῇ ποιμενικῇ ἀρχῇ, καί πρός βλάβην μέν σπουδάζοντα τῶν ἀδελφῶν, πρός ἀπώλειαν δέ τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἐρευνῶν δέ ἀκριβῶς εὐρίσκεις σεαυτόν πάσης μέν ἀπηλλαγμένον φιλοδοξίας, πάσης δέ ἡδονῆς καί ἐπιθυμίας σωματικῆς ἴχνος οὐκ ἔχοντα, φυλαργυρίας δέ καί μνησικακίας τό παντελές καθαρεύοντα, πραότητα τελείαν καί ἀοργησίαν ἔχοντα, ἀγάπην δέ τοιαύτην εἰς τόν Θεόν ἔχοντα ὡς ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀνάπτεσθαι τῷ πόθῳ εὐθύς καί καταφέρειν τά δάκρυα, καί πρός τούτοις ὑπέρ τόν πλησίον πενθοῦντα καί ἠγούμενον ἴδια τά ἀλλότρια σφάλματα καί ἑαυτόν πάντων ἀπό ψυχῆς ἀμαρτωλότερον ἔχοντα· καί τέλος, ἐάν πλουσίαν ἐν σοί ὄραξ τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φωτίζουσας καί ὡς ἥλιον ἀποτελοῦσας τά ἐντός τῆς καρδίας σου, καί τό τῆς βάτου θαῦμα ἐναργῶς κατανοεῖς ἐν σοί ἐκτελούμενον, ὡς καίεσθαι μέν ἐν τῷ ἐνοῦσθαι τῷ ἀπροσίτῳ πυρί, μή κατακαίεσθαι δέ διά τό ἀπηλλαγμένην εἶναι παντός πάθους τήν σήν ψυχήν· ἔτι δέ εἰ οὕτω ταπεινοῦσαι, ὡς νομίζειν ἑαυτόν ἀνίκανον καί ἀνάξιον, (254) τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιστάμενος τήν ἀσθένειαν; θαρρεῖς δέ τῇ ἄνωθεν χάριτι καί τῇ ἐξ αὐτῆς ἰκανότητι καί προθύμως ἐπιχειρεῖς τῷ πράγματι, τῇ ζέσει ταύτης ἀναγκαζόμενος πάντε τε λογισμόν ἀνθρώπινον ἀπωθούμενος, καί τήν ψυχήν αὐτήν διά μόνην τήν τοῦ Θεοῦ ἐντολήν καί τήν ἀγάπην τοῦ πλησίου ὑπέρ τῶν ἀδελφῶν προτιθέμενος· καί πρός τοῖς εἰρημένοις, ἐάν γυμνόν ἔχῃς τόν νοῦν πάσης κοσμικῆς ἐνθυμήσεως, ἐνδεδυμένος δέ ἦς τόν φωτοειδῆ χιτῶνα τῆς ταπεινώσεως, ὥστε μήτε τοῖς σνεργοῦσι κἄν ψιλῶς τήν καρδίαν προστίθεσθαι μήτε τοῖς ἀντιπράττουσιν ἀηδίζεσθαι, ἀλλ' ὅλως ἴσος εἶναι πρός πάντας τῇ ἀπλότῃ καί ἀγαθότητι καί τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας σου· μηδέ τότε ἄνευ βουλής τοῦ σοῦ πνευματικοῦ πατρός τῆς ἀρχῆς ἐπιβῆναι τολμήσης, ἀλλά ταπεινώθητι καί μετά εὐχῆς αὐτοῦ καί προστάξεως τοῦτο ποίησον, καί ἐπίβηθι τῆς ἀρχῆς διά μόνην τήν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν.

Ἄλλ' ἐάν οἶδας τόν σόν πνευματικόν πατέρα μέτοχον εἶναι τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, τῆς αὐτῆς ἠξιωμένον γνώσεώς τε καί δωρεᾶς, ἵνα μή τά ἐναντία τοῦ θείου θελήματος ἀλλά κατά τό αὐτό χάρισμα καί μέτρον λαλήσῃ σοι τά δοκοῦντα Θεῷ καί τά συμφέροντα τῇ ψυχῇ σου, ὡς ἄν μή εὐρεθῆς πειθαρχῶν ἀνθρώπῳ καί οὐ Θεῷ, καί ἀπογυμνωθῆς τῆς δόξης καί τοῦ δοθέντος σοι θείου χαρίσματος – ἐάν γάρ συνεργόν εὐρήσης ἀγαθόν καί πνευματικόν σύμβουλον, ἴσθι ὅτι ἀσφαλεστέρα σου ἔσται ἡ ἐπιχείρησις καί ταπεινότερόν σου τό φρόνημα γίνεται – ταῦτα τοίνυν πάντα καί τούτων πλείονα ἕτερα ἐάν βλέπων βλέπῃς, εὐρήσεις ἀληθῶς καί ἀπό

σεαυτοῦ γνώσεις, (255) μᾶλλον δέ παρά τοῦ ἡλίου τῆς δόξης μαθήσει, εἰ ἄρα καί τῷ ἡλίῳ ποτέ ἐνητένισας.

Εἰ δέ ἡ πρόβλησις τοιαύτη καί οὕτω δύσκολος καί εἰς τό γενέσθαι ταύτην κατά Θεόν δυσνόητος, πολλῶ μᾶλλον ἢ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐγχείρησις καί διοικήσις, καί ἡ πρός τοὺς πειρασμούς ὑπομονή, καί ἡ πρός τοὺς πολέμους λεπτοτάτη διάκρισις. Διά δὴ τοῦτο ὀλίγα ταῦτα, ἐξ ὧν μαθεῖν καί γνῶναι κατηξιώθημεν, δηλατῆ ἀγάπη ὑμῶν διά τῆς κατηχήσεως ταύτης ποιῆσαι ὠήθημεν δεῖν· περί δέ τῶν λοιπῶν, ἵνα μή ἐκπομπεύοντες φανῶμεν τά ἐν τοῖς μοναστηρίοις γινόμενα, τόν νοῦν καί τήν χεῖρα ἐπέσχομεν, ἀλλά γάρ τά τῶν ἄλλων ἅπαντα καταλείψαντες ἐπὶ τόν ποιμένα τόν λόγον ἰθύνωμεν.

Βλέπων τοίνυν βλέπε τήν σὴν καρδίαν, πάτερ πνευματικέ, μᾶλλον δέ τόν ὀφθαλμόν αἰετῆς τῆς σῆς διανοίας ἔκπλυνε καί καθαρὸν εἶναι περιποιῶ καί ἀθόλωτον, δι' οὗ καί τήν καρδίαν ἔση βλέπων τήν σὴν, καί τά τῶν ἐγχειρισθέντων σοι προβάτων, μᾶλλον δέ πατέρων καί ἀδελφῶν, διαγινώσκειν καλῶς καί πρεπόντως οἰκονομεῖν. Σῶμα γάρ, ὡς ἀκούεις, ἡ ἐκκλησία ἐστὶ καί κεφαλή ταύτης ὑπάρχει ὁ προεστώς· καθάπερ τά μὲν ἄλλα μέλη τοῦ σώματος ἐν καθ' ἑνὴν μίαν ἔχει ἐνέργειαν, οἷον ὁ ποὺς εἰς τό περιπατεῖν, ἡ χεῖρ εἰς τό κρατεῖν καί ἐργάζεσθαι, ἡ δέ κεφαλή τοῦ ὅλου σώματος ἐστὶν ἡ σύστασις, ὡς καί πάσας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὰς αἰσθήσεις καί τόν νοῦν καί τόν λόγον αὐτόν· οὕτω καί οἱ ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοί οὐ πάντες πάσας, ἄλλος δέ ἄλλο τι ἐνεργεῖν καί διακονεῖν πέφυκεν. Ὅθεν καί μόλις μίαν ἢ δύο τῶν ἀρετῶν ἐν ταύτῳ εὐρήσεις ἐν ὑπηκόῳ ἐνί (256) καί οὐδέν θαυμαστόν· μέλη γάρ ἐκ μέρους εἰσὶ, ὁ δέ γε προεστώς πάσας ἀπαιτεῖται τὰς ἀρετάς ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καί οὐ μόνον τὰς ψυχικὰς ἀλλά δὴ καί αὐτάς τὰς σωματικὰς, μᾶλλον δέ σὺν ταῖς ἀρεταῖς καί αὐτά τὰ μυστικά καί μεγάλα χαρίσματα. Ὡσπερ γάρ ἡ τοῦ ἀνδρός κεφαλή ἔχει μὲν ἀπὸ τῆς ἔξωθεν διαπλάσεως καί εὐπρεπείας τό περικαλλές καί τό τίμιον, ἀχρεῖος δέ ὑπάρχει καί ἄτιμος πᾶσιν, ἐάν μὴ καί τόν νοῦν καί τὰς αἰσθήσεις σώας καί ἀκεραίας ἔχη, οὕτω δὴ καί ὁ προεστώς· οὐ μόνον γάρ ἀπὸ τῶν ψυχικῶν καί σωματικῶν ἀρετῶν ὀφείλει κατακοσμεῖσθαι τε καί φαιδρύνεσθαι, ἀλλά καί ἀπὸ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων πλειόνως ἐγκαλλωπίζεσθαι, ἐπειδὴ ἄλλο ἀρετὴ καί ἕτερον χάρισμα. Αἱ μὲν γάρ ἀρεταὶ ἐξ ἡμετέρας κατορθοῦνται σπουδῆς καί ἐξ οἰκείων πόνων συναγονται, τά δέ πνευματικὰ χαρίσματα δῶρά εἰσιν ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀγωνιζομένοις δίδόμενα.

Οἷόν τι λέγω; Ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια ἀρετὴ ἐστὶ· μαραίνει γάρ τὰς ἡδονὰς καί τὰς πυρώσεις συστέλλει τοῦ σώματος. Ταῦτα δέ τῆς ἡμετέρας εἰσὶ προαιρέσεως ἔργον· τό δέ ἀθλίπτως καί ἀπόνως ταύτας μετέρχεσθαι καί εἰς ἀγνεῖαν φθάσαι καί τελείαν ἀπάθειαν, τοῦτο δῶρον Θεοῦ καί χάρισμα ὑψηλότατον. Πάλιν, τό κρατεῖν ὀργῆς καί θυμοῦ ἀγῶνός ἐστὶ θαυμαστοῦ καί πόνου σφοδροῦ, τό δέ εἰς ἀκινήσιαν τούτων ἔλθειν καί γαλήνην κτήσασθαι καρδίας καί τελείαν πραότητα, Θεοῦ μόνου ἐστὶν ἐνέργεια καί τῆς ἐκείνου χειρός μεταποίησις. Καί πάλιν, τό διασκορπίσαι καί διαδοῦναι τά ὑπάρχοντα πάντα τοῖς πένησι καί γενέσθαι πτωχόν ζητοῦντα ἐλεημοσύνην τῆς ἡμετέρας ὑπάρχει θελήσεως, τό δέ μὴ ἐπιθυμεῖν τινος (257) ἀλλά μετὰ χαρᾶς καί εὐφροσύνης ὑποφέρειν τῆς πτωχείας τήν κάμινον, μυστικὴ τις ὑπάρχει καί θεῖα ἐνέργεια. Οὕτω πᾶσα πράξις καλὴ τε καί ἀγαθὴ κατὰ τήν τοῦ Κυρίου ἐντολήν γινομένη ἀρετὴ γίνεται· ἀλλά καθάπερ ὁ γεωργός κοπιᾷ μόνον ἀροτριῶν καί σκάπτων καί καταβάλλων εἰς γῆν τά σπέρματα, Θεοῦ δέ δῶρον τό καί φυῆναι ταῦτα καί δοῦναι καρπὸν ὄψιμόν τε καί πρῶϊμον, οὕτω καί ἐπὶ τῶν πνευματικῶν εὐρήσεις ἐν ἀληθείᾳ γινόμενον. Ἡμέτερον μὲν γάρ ἐστὶ τό πᾶσαν

πραῖξιν μετελθεῖν καί μετά πόνου καί κόπου σφοδροῦ τά σπέρματα τῶν ἀρετῶν καταβαλεῖν, Θεοῦ δέ μόνου δῶρον καί ἔλεος τό καί βρέξαι ὑέτόν τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καί χάριτος καί καρποφόρον ἀποτελέσαι τήν ἄκαρπον τῶν καρδιῶν ἡμῶν γῆν, ὡς ἂν ὁ καταπεσών τοῦ λόγου κόκκος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς νοτίδα θείας μεταλάβῃ χρηστότητος καί φυεῖς αὐξηθῇ καί εἰς δένδρον μέγα φθάσῃ, γενέσθαι εἰς ἀνδρικήν δηλαδή τελειότητα τοῦ μέτρου τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.

Χρή οὖν σέ, τόν ποιμένα τῶν προβάτων Χριστοῦ, πᾶσαν, ὡς εἴρηται, κεκτηῖσθαι σωματικήν τε καί πνευματικήν ἀρετήν, ὡς κεφαλήν τοῦ λοιποῦ σώματος τῆς ὑπό σέ Ἰσραηλιτικῆς ἐκκλησίας, ἵνα ὡς εἰς ἀρχέτυπον καλόν πρός σέ οἱ ἀδελφοί ἀποβλέποντες, καλούς καί αὐτοί τούς χαρακτηῖρας καί βασιλικούς ὅτι μάλιστα ἐν ἑαυτοῖς ἐγχαράξωσι. Μή δὲ οὖν ἡ ἐν σοί σάλπιγξ ἡχεῖν ἡσυχάσῃ ποτέ, ἀλλά τοῖς μέν τήν ἐρχομένην ῥομφαίαν ἐπί τούς ἀπειθεῖς καί ἀτεράμονας πρόλεγε, ἵνα κἄν τήν σὴν παρακουόμενος ῥύσῃ ψυχῆς (258) τῆς φοβεραῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, τούς δέ νουθέτει, δίδασκε, παρακάλει, ἐσθ' ὅτε καί δεομένους ἐλέγχων καί ἐπιπλήξων εὐκαίρως ἀκαίρως ἐπίστηθι, ἐπιπλήσων, ἐπιτιμῶν καί ἀνακόπτων τάς ἐπί κακῶ ἐγχειρήσεις αὐτῶν, καθό σοι ἐντέλλεται ὁ θεῖος ἀπόστολος. Ἄνοιξόν σου τά σπλάγχνα ἐπί πάντας ἐπίσης τούς σούς ἀδελφούς, καί τήν μέν ἀγάπην ἴσης ἔξεις ἐπί πάσῃ τῇ ἐν σοί ἀδελφότητι, τήν δέ τιμὴν ἐνὶ ἐκάστῳ κατὰ τήν ἀξίαν καί τό μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἀπονέμεις ἀξίως, μὴ προτιμῶν τοῦ πνευματικοῦ καί ἐναρέτου μηδέ αὐτόν ὃν ἔχεις πρῶτον ἐν ταῖς διακονίαις τῆς ποιμένης σου. Οἱ μέν γάρ διακονοῦντες τήν ἀξίαν ἐπιφέρονται τῶν ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Πράξεσιν ἀναγραφομένων ἐπτά διακόνων, οἳ καί ὡς πνεύματά εἰσι λειτουργικά εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, καί τόν μισθόν εἰκότως, ἀδόλως ὡς ἐκείνοι καί πιστῶς διακονοῦντες, δίχα πάσης αἰσχροκερδίας, μέγαν ἔνθεν τε κάκεισε κομίσονται. Οἱ δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ ἡσυχίᾳ καί τῇ διακονίᾳ προσκαρτεροῦντες τοῦ λόγου ἐν ὑπομονῇ ἔργων ἀρίστων ἀσκήσεως, αὐτῶν τῶν ἀποστόλων καί κορυφαίων τήν ἀξίαν σὺν σοί ἐπιφέρονται, οὓς καί ὡς συνεργούς ἔξεις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς πνευματικῆς σου διδασκαλίας, ἀναδεχομένους τά βάρη τῶν ἀδελφῶν καί ἀνακουφίζοντάς σε τῶν πόνων, μέσον δηλαδή τῶν λοιπῶν κυλιομένους ὡς λίθους τιμίους.

Οὐκ ἔστι σοι ἀνάπαυσις σώματος ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ, ἀπόλαυσις οὐδεμία. Αἱ νύκτες ἴσα καί ἡμέραις (359) δαπανηθήσονται σοι εἰς τήν φροντίδα τῶν καταπιστευθεισῶν σοι ψυχῶν, ἵνα μὴ θηριάλωτος μία ἐξ αὐτῶν γένηται, ἢ τῇ ἄρκτω τῆς ἐπιθυμίας καταβρωθεῖσα ἢ τῷ δράκοντι τοῦ θυμοῦ καταποθεῖσα ἢ τοῖς γυψί τῶν λογισμῶν τῆς ἐπάρσεως διαμερισθεῖσα, καί πολλά ἢ μία καί τοῦ ἐνός γένηται εἰς ἑτερότητα διαμερισθεῖσα, ἀλλ' ἵνα σῶν τό ποιμνίόν σου καί πολύτοκον ἀνασώσης τῷ ἀρχιποιμένι Χριστῷ τῷ Θεῷ, ὅλον καρποφόρον, ἀρετῶν πλήρες, γνώσει πεφωτισμένον τῇ θείᾳ, μὴ ψωραλέον ἢ ὑπότμητον ἢ χωλόν ὅλως ἐπιφερόμενον. Οὕτω γάρ καί πολλούς σώσεις, τελείους ἐν τελείῳ τοῖς ἔργοις ἀπεργαζόμενος, ἐν μηδενί μηδαμῶς λειπομένους, ὅλους ἀγνοούς, καθαρούς ἀπό ῥυπαρῶν ἔργων τῷ Χριστῷ σου προσάγων, καί ἑαυτόν μεγάλων ἀξιώσεις τῶν ἄνωθεν ἀμοιβῶν, ὁμόσκηνος τῶν ἀποστόλων καί τῶν ποιμένων Χριστοῦ γενόμενος καί συμβασιλεύων αὐτῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας.

Κανὼν εὐθύς ὁ σός ἔστω βίος προκείμενος μέσον τῶν ἀδελφῶν καί πατέρων σου, ἵνα τά τῶν ἄλλων σκαμβά ἐν αὐτῷ ἀπευθύνωνται, μὴ φιλόϋλος, μὴ φιλόδοξος, μὴ φιλήδονος, μὴ φιλοτράπεζος, μὴ φίλοιος, μὴ πέρπερος ἢ εὐτράπελος ἢ φιλάργυρος, μὴ θυμώδης, μὴ κενόδοξος, μὴ ὑβριστής, μὴ μνησικάκος καί κακόν ἀντί

κακοῦ ἀποδιδούς. Ἄλλ' ἔστω μάλλον ἀκτῆμων, μισόδοξος, μισῶν ἡδονὴν πᾶσαν τοῦ βίου καὶ εὐπάθειαν τῆς σαρκός, ταπεινός, εὐτελής, εὐκατάνυκτος, προσηνής, πρᾶος, ἀόργητος, ἀφιλάργυρος, ἀπράγμων, ἥσυχος, εὐσταλής, ὑπομονητικός, πιστός, ἐγκρατής, ἐμμέριμος, ἄγρυπνος, σπουδαῖος, ζηλωτής, φροντίδα ποιούμενος (260) τῶν καταπιστευθεισῶν σοι ψυχῶν ὡς οἰκείων μελῶν, εἰ δέοι δέ τιθεῖς καὶ τὴν ψυχὴν σου καθ' ἑκάστην ὑπὲρ αὐτῶν, μὴ προτιμώμενος ἕτερόν τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων τῆς ἀγάπης αὐτῶν. Καὶ γὰρ ἐπεὶ τῶν λοιπῶν αὐτός προεκρίθης εἰς τό ποιμαίνειν τὴν λογικὴν ποιήμνην τοῦ Δεσπότου σου καὶ Θεοῦ, δεῖ σε κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον ἔσχατον πάντων εἶναι τῷ φρονήματι καὶ τῇ κατὰ Θεὸν ταπεινώσει σου, ἵνα ὡς δυνατός μὲν τὰ ἀσθενήματα βαστάξης τῶν ἀδυνάτων, ὡς δὲ ἰατρός τὰ πάθη θεραπεύης καὶ τό νοσήματα τῶν νοσοῦντων κατὰ ψυχὴν, ὡς δὲ ποιμὴν τό πλανώμενον ἐπιστρέφης καὶ τό καλῶς ἔχον πολυτόκον ἐργάζῃ ταῖς ἀρεταῖς, τό δὲ ψώρας γέμον καὶ ἀνιάτως ἔχον τῆς ἀγέλης σου τέμνης τῆς λογικῆς, ἵνα μὴ καὶ τοῖς ὑγιέσι τῶν λογικῶν σου προβάτων μεταδῶ τοῦ νοσήματος.

Σπεῦδε οὖν ἐπαυξάνειν τό ποιμήνιον τοῦ Δεσπότου σου. Μὴ πρὸς ἀνέσεις ἢ τρυφὰς ἐκκλίνης τοῦ σώματος, μηδὲ τό ἔριον καὶ τό στέαρ καταδαπανήσης κακῶς τῶν προβάτων Χριστοῦ, ἑαυτῷ μάλλον ἢ τοῖς ἀδελφοῖς σου τὰ τῆς μονῆς θησαυρίζων ἀπολαύσεως ἕνεκεν. Μὴ διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην πράξης ἢ λέξης τι τῶν μὴ ἀνηκόντων τῇ μονῇ σου πραγμάτων, μὴ συνεχεῖς ἀγαπήσης τὰς προόδους ποιεῖσθαι ἐν ἡμίνοις πολυτιμήτοις καὶ τοῖς ἐπομένοις ὁμοῦ καὶ προάγουσιν. Ἄρκετόν γάρ σοι καὶ ἅπαξ τοῦ μηνός ἐξερχομένῳ τὰς ἀναγκαιοτέρας ἐκτελεῖν διακονίας καὶ ὑποθέσεις τῆς ποιήμνης σου, τὰς δ' ἄλλας οἱ διακονοῦντες ποιήσουσι, τό ἀπερίσπαστόν σοι διατηροῦντες ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ δηλονότι μετ' εὐχῆς (261) προσκαρτεροῦντι τῶν ἀδελφῶν. Μὴ ἑαυτῷ μὲν τραπέζας ἐτοιμάξης πολυτελεῖς, τοῖς δὲ γε τέκνοις ταπεινάς καὶ ἀναρτύτους καὶ καταπεφρονημένας, ἀλλὰ κοινὴ μὲν ἢ τράπεζα ἄνευ τινός ἀρρωστίας καὶ ὑπαντῆς φίλων, τῶν τοῦ αὐτοῦ σοι καὶ φρονήματος καὶ βίου, σοί τε καὶ τοῖς τέκνοις ἔστω· εἴτε διὰ λαχάνων ἐφθῶν καὶ σπερμάτων, εἴτε καὶ διὰ ἰχθύων ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος κατὰ Κυριακὴν ἡμέραν καὶ Δεσποτικὴν ἑορτὴν παρὰ τοῦ κελλαρίτου κοινῶς ἐτοιμάζεται.

Οὐκ ἔση θυμῷ καὶ ὀργῇ καὶ κραυγῇ κατὰ τῶν σῶν φερόμενος τέκνων καὶ ἀδελφῶν ἄνευ τινός πράγματος κίνδυνον προξενοῦντος ψυχῆς, ἀλλὰ ἡπίω λόγῳ καὶ φθέγματι διδάξεις αὐτούς πῶς δεῖ περιπατεῖν ἕκαστον καὶ μέσον τῆς ἀδελφότητος ἀναστρέφεσθαι. Τούς νέους καὶ ἀστηρίκτους διδάξεις φείδεσθαι ἑαυτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, ἵνα μὴ πρόξενοι τοῖς ὀρῶσι γίνωνται βλάβης διὰ τε τοῦ βαδίσματος καὶ τῆς ἀκαταστασίας τῶν ἡθῶν καὶ τῆς παρρησίας καὶ τῶν ἀτάκτων τῆς νεότητος ἐπιτηδευμάτων. Τούς ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντας ἐν λόγῳ διδάξεις συνέσεως τὴν ὑπομονὴν τῶν ἐπερχομένων πειρασμῶν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ταπεινώσιν, τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας, τὴν κατάνυξιν, τὰ δάκρυα, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ παράστασιν τῆς εὐχῆς, τό μακάριον πένθος καὶ τοῦ εἶναι καὶ γίνεσθαι διὰ λόγου καὶ πράξεως τῶν λοιπῶν εἰς ὠφέλειαν. Τούς ἱερεῖς τὴν εὐλάβειαν, τὴν ἡσυχίαν, τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν, τὴν εἴδησιν ἀκριβῶς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ παραδόσεων, τὴν τῶν δογμάτων ὀρθότητα, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, τὴν ἐπίμονον προσευχὴν καὶ κατάνυξιν, (262) τὴν τοῦ Θεοῦ βήματος ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ τρόμῳ παράστασιν, τό τῆς ἰουρουργίας μυστήριον, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, ἐπειδὴ αὐτοῖς δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν

κατά τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, ἵνα ὧσι πάση ἀδελφότητι καὶ τοῖς ἕξω ἄλας θεῖον καὶ φῶς, λόγον ζωῆς ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες.

Εἰ δὲ κατὰ τῶν ἀτάκτων δεῖ σέ ποτε ἐν ράβδῳ καὶ βακτηρίᾳ εὐλόγῳ κινηθῆναι θυμῷ πρὸς τὸ ἀνακοπήν τινα ποιήσασθαι τοῦ κακοῦ καὶ ἀναστεῖλαι λοιμῶδη φθοράν ἐν αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπεκτανθῇ τὰ τῆς φαύλης ἐργασίας καὶ διαθέσεως, οὐδέ τοῦτο ἀπᾶδον ἐκρίθη τοῖς ἀποστόλοις ἐν ταῖς αὐτῶν διατάξεσι καὶ τοῖς θεοφόροις πατράσιν ἡμῶν. Πᾶσα γὰρ κίνησις καὶ πᾶσα πρᾶξις ἡμῶν, ἢ κακίαν μὲν ἀναστέλλουσα καὶ διώκουσα, δικαιοσύνη δὲ βοηθοῦσα καὶ ἀρετῇ, ἐπαινετὴ τέ ἐστι καὶ θεάρεστος καὶ πᾶσιν εὐαπόδεκτος τοῖς δικαίοις. Καὶ μάρτυς Ἰησοῦς, φραγγελίῳ τύπτων τούς ἀτεράμονας Ἰουδαίους, ἐμπορίου οἶκον τόν οἶκον πεπονηκότας τῆς προσευχῆς, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν ἀνατρέπων. Μὴ οὖν ἐν προσποιήσει πραότητος διὰ μόνον ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, μικροῦ τινος πράγματος παρ' ἐντολήν Θεοῦ γενομένου ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ διατάξεων καὶ ἐφ' ὕβρει τοῦ εὐαγγελικοῦ βίου καὶ τῆς τῶν μοναχῶν καταστάσεως καταφρονήσης, ἀλλὰ τόν σὸν μιμούμενος Ἰησοῦν καὶ Θεόν, (363) ἐμβρινώμενος καὶ ἑαυτὸν ἀπαθῶς ἐκταράσων, ἐκδίκησιν ποιοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τεθέντων κανόνων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Ἔστω σοι μετὰ πάντων καὶ ἐπὶ τῇ ἐξετάσει τῶν λογισμῶν ἐκάστου ἀκριβεία, ὡς ἂν εἰδείης τίνες μὲν αὐτῶν συστάσεως δέονται τῆς τῶν εὐχομένων καὶ κοινωνούντων, τίνες δὲ ἀφορισμοῦ καὶ τῆς μετὰ δακρῶν μετανοίας καὶ στάσεως τῶν μετανοούντων, ἵνα μὴ τὴν ἐκκλησίαν Θεοῦ ἀντί ναοῦ ἁγίου σπήλαιον ληστῶν ἢ πορνείον ἐν ἀγνοίᾳ ἢ γνῶσει ποιήσης κατὰ προσπάθειαν, καὶ οὐκ ἐκφεύξῃ τὸ φοβερόν ἐπὶ τούτῳ κρίμα τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ.

Ἰσθι γάρ ὅτι ἐκάστῳ τῶν τοιούτων κατάλληλον οἱ αὐτόπται τοῦ Λόγου καὶ μαθηταὶ τόν τόπον εἰκότως ἀπένειμον. Καὶ δεῖ σε τῆς ἀναγνώσεως μᾶλλον τῶν διατάξεων καὶ τῶν κανόνων αὐτῶν ἐπιμελῶς ἔχεσθαι, ἵνα εἰδῶς ἔση τίνα τὰ τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων εἰσὶ κεκρυμμένα μυστήρια, καὶ μὴ σφάλῃ ποιῶν τὰ μὴ τῇ θεοσεβείᾳ προσήκοντα. “Εὐλαβεῖς ποιήσεις” κατὰ τὸ γεγραμμένον “τούς πνευματικούς σου υἱούς” καὶ διδάξεις αὐτούς εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἱερῶν τε καὶ θείων τόπων ὁμοῦ καὶ σκευῶν τοῦ ἡγιασμένου ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ γέγραπται: “Μακάριος ἄνθρωπος ὁ πάντα δι' εὐλάβειαν καταπτήσων”. Μόνοις γάρ, ἴσθι, τοῖς ἱερωμένοις καὶ τοῖς ἐξ ἀγώνων καὶ μετανοίας διὰ δακρῶν καθαρθεῖσι πολλῶν καὶ τῶν ἀχράντων μετέχουσι μυστηρίων Χριστοῦ ἡγιασμένοις καὶ εὐλαβεστάτοις (264) τῶν μοναχῶν ἢ λειτουργία τῶν τοιούτων καὶ τὸ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τῶν πατέρων καὶ ἀποστόλων ἀφιερῶθη. Οὐ συγχωρήσεις πᾶσι καὶ τοῖς βουλομένοις τὴν τοῦ Θεοῦ βήματος εἴσοδον, ἀλλ' ἢ μόνοις, ὡς εἴρηται, τοῖς ἱερωμένοις καὶ ἡγιασμένοις τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν καὶ πατέρων σου, τοῖς δὲ λοιποῖς καὶ ἀτάκτως περιπατοῦσι τῶν ἀδελφῶν ὅρα τί σοὶ λέγεται ἀποκλείσεις αὐτήν. Πολλοὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἐκ τῆς τῶν τοιούτων καταφρονήσεως τέμνονται τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ πάντως παρορῶντός σου τοῦτο γίνεσθαι, τὸ αἷμα τῶν τεμνομένων διὰ τοῦτο τῆς ζωῆς ἐκ τῶν χειρῶν σου ἀπαιτηθήσεται.

Ταῦτα, ὦ ποιμὴν τῶν προβάτων Χριστοῦ, καὶ τούτων ἔτι πλείονα, ἃ εἰδέναι ἀκριβῶς καὶ ποιεῖν σπουδαίως ὀφείλεις εἰς φυλακὴν τοῦ ποιμνίου σου. Τοιγαροῦν καὶ εἰ σαυτὸν ἔγνως εἰς τοσαύτην ἐλάσαντα ἰκανότητα καὶ τοιούτων εὐμοιρήσαντα χαρισμάτων, ὡς ἐκ μόνου τοῦ ἐκλάμποντος ἀπὸ σοῦ φωτός τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῆς ἐνθέου σοφίας καὶ γνώσεως φωτίζεσθαι πάντας τούς πλησιάζοντάς σοι τῶν ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων, ποιμαίνε θαρρῶν τὰ πρόβατα Χριστοῦ τῷ ἐπιστήμονι λόγῳ τῆς

δοθείσης σοι χάριτος ἐμπράκτως, κατά τόν ὅρον καί νόμον τόν προαποδοθέντα σοι ἄνωθεν, καί βόσκε τά ἄρνια αὐτοῦ εἰς νομάς σωτηρίου τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ἕως οὗ αὐξηθῶσι καί εἰς μέτρον ἡλικίας ἀναδράμωσι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καί ἕξεις (265) πολύν ἕξ αὐτοῦ τόν μισθόν τοῦ γενέσθαι τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων σύνθρονος καί ὁμόσκηνος· εἰ δ' οὖν, ἀλλά συστάληθι πρὸς ἑαυτόν, εἴ τί μοι πείθη κηδομένῳ τῆς σωτηρίας σου, ἐπειδή ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ὅτι οὐ χρή ἐπί μόνοις τοῖς λόγοις καί ταῖς ὑποσχέσεσι θαρρεῖν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων τό πιστόν βεβαιοῦσθαι τῶν λόγων αὐτῶν. Καί οἷα τίς ἐστίν ἡ τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων διάθεσις καί ἀγάπη πρὸς τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. Καί ὅποια τά σπλάγχνα καί ἡ φροντίς αὐτῶν. Καί ὅπως ὑπέρ αὐτῶν ἐντυγχάνουσι τῷ Θεῷ.

Λόγος ΙΘ'. (266)

Ἀδελφοί καί πατέρες καί τέκνα, τήν ἀρχήν τῆς ὑμετέρας πρὸς με φιλίας γινώσκει ἕκαστος, ὅπως τε γέγονε καί δι' οἷας προφάσεως· ὡσαύτως καί περί τοῦ μέτρου τῆς πρὸς Θεόν ὑμῶν ἀγάπης καί πίστεως ὑμεῖς οἴδατε. Ἐγὼ γάρ ἀκριβῶς λέγειν περί ἀοράτου πράγματος οὐκ ἐπίσταμαι, ἀπό λόγων δέ μόνων περί τῶν τοιούτων πληροφορηθῆναι ἀμήχανον. Πολλάκις γάρ ὁ μή ἐπηγγείλατό τις ἐν λόγῳ, ἔργῳ τοῦτο πεποίηκεν αἴφνης καί ὁ μεθ' ὅρκων συνέθετο, ἐν καιρῷ δέοντι μεταμεληθείς εἰσάπαν ἀπέπειτο· καί τοῦτο εὖρης γινόμενον ἐν τοῖς πλείοσι. Σπάνιοι γάρ ὡς ἀληθῶς οἱ ταῖς τρικυμίαις τοῦ βίου μή σαλευόμενοι, μηδέ ταῖς ἀκάνθαις αὐτοῦ συμπιγόμενοι, μηδέ ταῖς (267) ἡδοναῖς δελεαζόμενοι καί δουλούμενοι χρήμασι, δι' ἃ ψεῦδος ἅπαν ἐπιτηδεύεται. Διά τοῦτο λόγοις μόνοις ἐλπίζειν καί ὡς ἐπ' ἔργοις βεβαίως ἐπιστηρίζεσθαι ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ εἶναι μόνοις ἀρμόδιον, οἷς αὐτός ἡμῖν ἐπηγγείλατο. Ἐχει γάρ καί ὁ μόνος ἐκεῖνος τό ἄτρεπτον καί οὐδαμοῦ ἐφάνη διαψευδόμενος. Ἀνθρώπων δέ τῶν οὐχ ἰσταμένων, ἀλλά περί πολλά στρεφομένων καί πλανωμένων ὁ λόγοις μόνοις ἐπερειδόμενος, ἀνέμους ἕξει καί ματαίοις ὄνειροις χαρήσεται. Οὐδέν γάρ οὕτω τῶν ἄλλων ἀπάντων ὡς λογισμός ἀνθρώπου τό ἄστατον καί εὐμετάβολον ἔχει, τότε μόνον ἰστάμενος, ὅτε τά ῥέοντα πάντα καί κτιστά καί ὀρώμενα παρωσάμενος τό σκότος περάσει ὁ περιβέβληται, καί τοῖς ἀοράτοις καί ἐστῶσι καταμιγήσεται. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα οὕτω λογίζομαι καί ὑμεῖς οἴδ' ὅτι συμμαρτυρήσατέ μοι τῷ λόγῳ, ἀκούσατε καί τήν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα πρὸς ὑμᾶς λέγω, καί τό πάθος ὃ πέπονθα.

Ἦλθετε πρὸς ἡμᾶς μετ' ἐμπύρου ἀγάπης καί πίστεως, ὡς ἐκ τῶν λόγων ὑμῶν ἐστοχασάμην καί τοῦ προσώπου, καί ὅτι οὐ βιασθέντες παρά τινος, ἀλλ' οἴκοθεν ἐπὶ τοῦτο ὀρμήσαντες. Οὕτως οὖν ὑμᾶς θεασάμενος καί τοιαῦτα φιλόχριστα παρ' ὑμῶν ἀκηκοώς ῥήματα, ἀπεδεξάμην καί τήν πίστιν καί τήν προαίρεσιν καί ὑπέρ ἅπαντας προσεπάθησα ἀπαθῶς εἰς ὑμᾶς καί, ὁμολογῶ, ἀγάπην προσελαβόμεν πλείονα, κἂν πάντας ἀγαπᾶν ἕξ ἴσου προστέταγμα. Ἐπεὶ δέ δέ ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς αἴτιος, ὁ κύριος λέγω Θεοφύλακτος – πρὸς αὐτόν γάρ μοι λόγος – προσέθετο πάλιν ἐλθεῖν καί πολλάκις πρὸς τήν ἡμετέραν ταπεινῶσιν μετὰ πλείονος τῆς προθυμίας καί θερμῆς ὅτι μάλιστα τῆς ἀγάπης – λαμπεῖ γάρ αὕτη τοῖς ὀρθῶς βλέπουσι καί κρυβῆναι οὐ δύναται, ὃν καί ὡς ἀδελφόν ἐδεχόμεν καί οὕτω τοῦτον ἠγάπησα ὡς (268) μαυτόν, εἰ

πιστεύει μοι λέγοντι, τῆς ἐμῆς ψυχῆς φυσικῶς κινουμένης καί ἴν' οὕτως εἶπω ἐκκαιομένης τῷ ἔρωτι, λόγους εἶπε καί συνταγὴν τῷ Χριστῷ ἐποίησατο, ἦν ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ οὐδέποτε προσεδόκησα, ῥήματα ἃ αὐτός ὁ Θεός ἀπεγράψατο καί τὴν ἐμὴν καρδίαν ὡς βέλος ἔτρωσαν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί πῦρ γενόμενα ἐν αὐτῇ διαπαντός με καί δαπανῶσι καί καταφλέουσιν – οὐ μὴ γάρ κρύψω ἃ μηδὲν ἠδίκηκώς ὑμᾶς παρ' ὑμῶν πέπονθα, ταῦτά με ἡμέραν καί νύκτα ἴσον ἀλγεῖν πεποιήκασι, ταῦτα καί γλυκύτητα ὕπνου ἀποδιώκουσι καί τροφήν ἀποσεῖσθαι ἀναγκάζουσι. Δίψα δέ μοι πέπαυται ὕδατος ἐν τῷ αἰεὶ διψᾶν τῶν ῥημάτων τὴν ἔκβασιν, τό δέ φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου οὐδόλως καθορᾶν βούλομαι, ἐπιθυμῶ γάρ ἰδεῖν ποτε τόν ἐμόν ἀδελφόν τῷ νοητῷ ἡλίῳ θερμῶς προσερχόμενον. Δάκρυά μου καί αὐτά θερμότατα ῥέουσι καί Χριστῷ ὑπὲρ τοῦ πεποθημένου προσφέρονται, ὅπως ἐκπλυθῆ διά τούτων καί νοερῶς ἀναβλέψας τόν ἑαυτοῦ Ποιητὴν ἐπιγνώσεται. Στεναγμοὶ ἐκ βάθους μου τῆς καρδίας ἐκπέμπονται, ἴν' ἐκ βυθοῦ τῶν κακῶν ἀνελέγκω ψυχὴν ἦν ἠγάπησα. Ἐπὶ πρόσωπον κεῖμαι διαπαντός ὀλολύζων, ὅπως κάτω κείμενον ἀναστήσω τόν ἐμοὶ προσφιλέστατον. Τόν Παντοκράτορα Κύριον ἐπικαλούμενος ἀνακράζω, ἵνα τοῦ κοσμοκράτορος τῶν δεσμῶν ἐξαρπάσῃ τόν ἐκουσίως κρατούμενον. Ποιῶ δέ καί λέγω ἴσως καί ἕτερα, ἃ γράφειν οὐ δίκαιον, Θεῷ δέ μόνῳ γνωστά, πρὸς ὃν καί γίνονται. Καί εἰ ψεύδομαι ἢ ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχε μέχρι καί μόνου ἐνός ῥήματος εἶρηκα καί οὐχί ἔργω ταῦτα ἐπλήρωσα, μὴ λογισθεῖν μετὰ τῶν πιστευόντων ἐπὶ τόν Κύριον, (269) μηδέ τὴν δόξαν τῶν ἁγίων θεάσαιμι, ἀλλὰ ἀποτύχω τῆς ἐλπίδος, δι' ἣν τόν κόσμον κατέλιπον.

Ταῦτά εἰσιν ἃ παρ' ὑμῶν πέπονθα καί ταῦτα ἄπερ ἠδίκημαι. Εἶπατε οὖν καί ὑμεῖς τίني ἐκ ὑμῶν τοιαύτην λύπην προεξενήσαμεν; Ἀπόδοτε, ἀδελφοί, ἴσην καί ὑμεῖς τὴν ἀγάπην ἐμοὶ τῷ ἐξ ἀγάπης τυραννουμένῳ. Βεβαιώσατε τους λόγους ὑμῶν ἔργοις, ἵνα μικρὰν ἀνάψυξιν εὐροίμι. Φανερώσατέ μοι, εἰ ἀληθῶς ἀγαπάτέ με, τὰς βουλάς τῶν καρδιῶν ὑμῶν. Γνωὶ καὶ γὼ μὴ μόνον τοῖς λόγοις, ἀλλὰ ταῖς πράξεσιν, ὅτι ὁ Θεός μεθ' ὑμῶν γέγονε καί οὐκ εἰς κενόν ἐκοπίασα. Εἰ δέ μὴ βούλεσθε, τί μοι βάρος ἐλθόντες προεξενήσατε καί ὑποχωροῦντες πλέον καταβαρύνετε; Βάρος ὃ καί χαρὰν ἄφραστον καί λύπην ἄπειρον ἐν ἐμοὶ ἐπεργάζεται, τό παραδοξότατον· χαρὰν μὲν ὅτι ὑπὲρ ὑμῶν εὐχομαι καί εὐφραίνομαι ἐλπίζων ἀπολαβεῖν ὑμᾶς, λύπην δέ ὅτι φοβοῦμαι μὴ συμπιγῆτε τῷ κόσμῳ καί ἀπατηθέντες Χριστῷ ψεύσησθε, ὅπερ φρίττω ἐννοῶν καί ἐξίσταμαι. Καί τοῦτο ἐστὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἡ δαπάνη καί οὐκ ἔῃ με ἀναπαυθῆναι ἢ χαρῆναι. Καί πενθῶν διά τοῦτο καί σκυθρωπάζων ἐγὼ ἐν ἀληθείᾳ πορεύομαι καί τὴν ζωὴν μου θρηνῶν ἀπολέγομαι, ὅτι οὐ κέρδος ἠγοῦμαι τόν μόνον σώζεσθαι οὐδέ χωρὶς ὑμῶν δοξάζειν θέλω τόν Θεόν. Εἰ μὲν οὖν ἱκανά ταῦτα τό κατ' ἐμέ, ἀπολογήσασθε καί ὑμεῖς εἴτι βούλεσθε, καί οἶω μέρει προστίθεσθε εἶπατε, καί ἔργῳ τόν λόγον κυρώσατε, ἵνα ἢ εὐφραίνόμενος ἔσομαι ἢ πάλιν ὡσαύτως λυπούμενος. Ἐλπίζω δέ καί ἀοράτως βλέπων πρὸς Κύριον εὐχομαι ὅτι οὐ ψεύσεσθε οὐδέ ἄλλα ἀντ' ἄλλων φθέγγεσθε, (270) ἔργῳ δέ μᾶλλον ἐνδείξεσθε ἃ λόγοις προσεπηγγείλασθε. Μηδὲν οὖν εἰς ταῦτα διστάσητε, μηδέ ἀπιστίας διαλογισμοὶ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ἀνέλθωσιν, ἀλλὰ ἀκούσατέ μου τῶν μετ' ὀδύνης ῥημάτων καί ἴδετε ὡς οὐδέν κενόν ἢ ἀπατηλόν λέξω.

Ἀναβλέψατε εἰς τόν οὐρανόν ἄνω καί εἰς τὴν γῆν κάτω καί κατανοήσατε, ὅποια ἔργα καί ὅσα ὁ Θεός δι' ἡμᾶς πάντα πεποίηκεν. Ἴδετε καί ἀκριβῶς ἐξετάσατε ὡς οὐδέ ἐν τούτων ἀπάντων ὑπάρχει μόνιμον, ἀνθρώπου δέ ψυχὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὄρωμένοις μόνη ἀοράτως ὄραται καί πιστεύεται εἶναι ἀθάνατος, ἥτις συνοῦσα μὲν καί ἐνοικοῦσα τῷ σώματι πάντα βλέπει καί κατανοεῖ τὰ ὑλικά καί κτιστά καί ἐκ

σωματικῶν συνιστάμενα, ἀποσπασθεῖσα δέ τούτου αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐκτός πάσης καθίσταται γνώσεως, μόνοις δέ τοῖς ἀύλοις καί νοουμένοις ἐγκαταλέγεται. Εἰ μὲν οὖν τῷ φωτὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καταλάμπεται, καί ἐν φωτὶ γίνεται ἀπείρῳ τῆς αὐτοῦ εὐσπλάγχνου Θεότητος, ἄρρητον εὐροῦσα τὴν εὐφροσύνην καὶ ἀτελευτήτων· εἰ δέ σκότει τῶν ἁμαρτιῶν περιέχεται, ἐν ἀτελευτήτῳ σκότει, φεῦ, ὁμοίως γίνεται, πυρὶ καυστικῷ ὄντι συμμίκτω. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ὀρθῶς καὶ ὑμῶν ταῦτα ὁμολογούντων, τί βραδύνομεν καὶ τί τό πικρὸν οὐ φεύγομεν σκότος; Τί δέ οὐαὶ λέγομεν τοῖς φιλοκόσμοις καὶ φιληδόνοις καὶ ἐν τούτοις ὄντες οὐκ αἰσθανόμεθα; Τί φθειρόμεθα· “Μακάριοι ὄντως οἱ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον καὶ ἐπ’ αὐτὸν τὰς ἐλπίδας τιθέμενοι”, τὴν δέ ὑμετέραν οὐ κατανοεῖτε, ἀποφεύγοντες, ἀθλιότητα; Τί δέ Θεὸν ὁμολογεῖν καὶ πιστεύειν νομίζετε, (271) ὃν γνωρίζειν καὶ ὧ δουλεύειν οὐ θέλετε; Ποῦ ἐλπίζετε τὰ ἐν χερσίν ὑμῶν ὄντα καταλιμπάνοντες ἀγαθὰ, τοῖς δέ ματαίοις καὶ ῥέουσι προστιθέμενοι;

Πῶς λέγεις, εἰπέ μοι, ἵνα καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν ἀντεχομένων τῆς ματαιότητος τῶν παρόντων τρέψω τὸν λόγον· “ Πάντα ἐπίσταμαι, καὶ ὅτι θνητός ἐγώ καὶ σκιά τὰ ὀρώμενα καὶ ὁ θάνατος ἄωρος καὶ ἡ δόξα τῶν δικαίων αἰώνιος καὶ ἡ αἰσχύνη τῶν ἁμαρτωλῶν τέλος οὐκ ἔχουσα”, αὐτὸς δέ σύ τῶν κακῶν οὐκ ἀφίστασαι; Εἰ γὰρ βλέπεις, πῶς οἶα δὴ τυφλὸς προσκόπτων ὄλον τό σῶμα καὶ ὄλην τὴν ψυχὴν μεμελάνωσαι; Εἰ εἶδας τὰ κρείττονα, πῶς ὡς μηδέ αἴσθησιν ἔχων πράττεις τὰ χείρονα; Εἰ οἶδας ὅτι πάντα σκιά καὶ πάντα παρέρχονται τὰ ὀρώμενα, οὐκ αἰσχύνη σκιά προσπαίζων καὶ θησαυρίζων τὰ ῥέοντα; Καθάπερ γὰρ παῖς εἰς τετρημένον ἄγγος ἀντλῶν, οὐκ αἰσθάνη καὶ φρονεῖν δοκεῖς, προσφιλέστατε, ὡς λίαν δεινὸν τό δοκεῖν καὶ τό οἶεσθαι – τό γὰρ εἶναι τούτοις ἀφήρηται;

Ἄνθρωπε, πιστεύεις ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστός; Εἰ οὖν πιστεύεις, φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλαττε. Εἰ δέ ἀπιστεῖς, κἄν τοὺς δαίμονας αὐτοῦ, οὐς τάχα καὶ ἀξιοπιστοτέρους ἡγῆ, ἐρώτησον. Μάθε παρ’ ὧν δεδούλωσαι καὶ οἷς ἐξακολουθεῖς, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ἕτερος πλὴν αὐτοῦ, ὧ οὐδεὶς ἐξωμοίωται, οὐδέ ὁμοιωθῆναι δύναται. Πάντων γὰρ ἐξουσιαστής αὐτός ἐστιν, πάντων κριτής, πάντων βασιλεύς, ποιητής φωτός καὶ ζωῆς Κύριος. Αὐτός φῶς τό ἄρρητον, τό ἀπρόσιτον, ὃ ὧν μόνος, αὐτός (272) ἀφανιεῖ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἐχθρούς αὐτοῦ καὶ τοὺς μὴ ποιήσαντας τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ὃν τρόπον ἀποδιώκει τὸν ζόφον τῆς νυκτός ἀνατέλλων ὁ ἥλιος, καὶ ἔσται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀχώρητος ἐν ἀχωρήτοις καὶ ἀκατάληπτος ἐν ἀκατάληπτοις, μόνοις φαινόμενος τοῖς ἀξίοις κατὰ τό μέτρον τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, οἱ δέ γε ἁμαρτωλοὶ ἔσονται ὡς ἐν φωτὶ καλυπτόμενοι σκότει, ἐν χαρᾷ αἰσχυρόμενοι καὶ ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοὶ τηκόμενοι καὶ δεινῶς καιόμενοι καὶ διαφοροὶς εἶδεσι τῶν ἰδίων παθῶν κολαζόμενοι, καθά δὴ καὶ οἱ δίκαιοι ταῖς διαφοροῖς ἀρεταῖς στεφανούμενοι.

Οὕτω τοίνυν καὶ σωματικῶς ταῦτα ἐν ταῖς θεοπνεύστοις εὔρον ἐγκείμενα Γραφαῖς καὶ πνευματικῶς ἐδιδάχθην παρὰ τοῦ Πνεύματος καὶ πρὸς πληροφορία ὑμῶν, ἐξ ἀγάπης πολλῆς μὴ ὑποστειλάμενος, ἔγραψα. Ἴδού οὖν πάντα ὑμῖν ἀνήγγειλα καὶ τό τάλαντον οὐκ ἔκρυψα καὶ τῇ σωτηρίᾳ ὑμῶν οὐκ ἐφθόνησα. Ἐκαστος ὑμῶν τοῦ λοιποῦ ὃ θέλει ἐκλέξεται. Ἐγὼ γὰρ ἤδη τοῦ περὶ ὑμῶν ἐγκλήματος ἀπολέλυμαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

Περὶ ἀποταγῆς καὶ ἐκκοπῆς θελήματος, πρὸς τοὺς αἰτήσαντας γράψαι αὐτοῖς πῶς ὀφείλει τις τὸν ἀσκητικὸν διανύσαι βίον. Καὶ ὅτι καλὸν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπωφελές ἐμπείρῳ χρήσασθαι ὀδηγῶ ἡγουν πνευματικῶ

πατρί εἰς τό αμαθεῖν τά τῆς ἀρετῆς καί τῆς ἀσκητικῆς τέχνης τήν
δυσκατόρθωτον ἐργασίαν. Καί περί πίστεως τῆς εἰς τοὺς πνευματικούς
πατέρας καί θεωρίας φωτός, ὑφ' οὗ πᾶσα φωτιζομένη ψυχὴ προκόπτει
εἰς ἀγάπην Θεοῦ.

Λόγος Κ'. (273)

Ἀγαπητοί μου καὶ περιπόθητοι ἀδελφοί, πολλάκις ἠθελήσατε λόγον ὠφελείας
ἀκοῦσαι παρά τῆς ἡμῶν μετριότητος, καί διὰ τό συντόμως ὑποχωρεῖν ὑμᾶς, λαλήσαι
ὑμῖν ἀπό στόματος τά δέοντα, ὡς πάρεργα, συμφερόντως οὐκ ἠβουλήθημεν. Διά
τοῦτο καθάπερ ἠττήσασθε γράψαι νῦν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, εἰκότως προεθυμήθημεν· οὐ
τά πρὸς νοθεσίαν (καί γάρ ἀνάξιοι), ἀλλὰ τά πρὸς συμβουλήν καί ὑπόμνησιν, ὡς
ἀγαπῶντες λίαν ὑμᾶς, καί ὅσα γινώσκομεν ὠφελοῦντα καί συνεργοῦντα ψυχὴν πρὸς
τε τήν ἐκ τοῦ κόσμου φυγὴν καί τήν τῶν παθῶν ἀλλοτρίωσιν καί Θεοῦ ἀγάπην καί
τελείαν ἀπάθειαν.

Τοιγαροῦν καί οὐδαμόθεν ποθέν ἄλλοθεν δίκαιον (274) ἠγησάμην τήν ἀρχὴν
πρὸς ἄνθρωπον διψῶντα τήν ψυχικὴν σωτηρίαν ποιήσασθαι, εἰ μὴ ἐξ αὐτῆς τῆς
ἀεννάου πηγῆς, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καί Θεοῦ ἡμῶν, δι' ὃν ἡμῖν ὁ λόγος καί ἅπαν
ἐγχείρημα, καί πρὸς ὃν πᾶσα σπουδὴ μετ' ἐλπίδος χρηστῆς καί ἅπαν ἐνθύμιον. Οὗτος
γάρ καί ἀρχομένους θεμέλιος ἀρραγέστατος καί μεσάζουσιν ἐλπίς ἀκαταίσχυντος καί
τελειοῦσιν ἀγάπη ἀκόρεστος καί ζωὴ ἀτελεύτητος. Τούτου ἐγὼ τῆς ἀγίας φωνῆς
ἤκουσα πρὸς ἅπαντας λεγούσης κοινῶς· “Ὅστις οὐ καταλείψει πατέρα καί μητέρα
καί ἀδελφούς καί πάντα τά ὑπάρχοντα αὐτῷ καί ἄρη τὸν σταυρόν αὐτοῦ καί
ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος”. Δι' οὐδέν οὖν ἕτερον τὸν σταυρόν ἐσχάτως
τεθεῖναι καί παρά τῆς Γραφῆς ἐδιδάχθην καί δι' αὐτῆς τῆς πείρας μεμάθηκα, εἰ μὴ
διὰ τήν τῶν θλίψεων καί πειρασμῶν ὑπομονὴν καί τελευταῖον διὰ τὸν θάνατον
αὐτόν τὸν ἐκούσιον, ὃνπερ καί τοῖς τότε καιροῖς, ἐπικρατουσῶν τῶν αἰρέσεων,
πολλοὶ διὰ τοῦ μαρτυρίου καί τῶν ποικίλων βασάνων προείλοντο, νυνὶ δέ Χριστοῦ
χάριτι ἐν καιρῷ βαθείας καί τελείας εἰρήνης οὐδέν ἕτερον ἐπληροφορήθημεν εἶναι
σταυρόν καί θάνατον, εἰ μὴ τήν παντελῆ τοῦ ἰδίου θελήματος νέκρωσιν. Ὁ γάρ τό
ἴδιον κἄν ὀπωσοῦν ἐκπληρῶν θέλημα, τό τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πρόσταγμα φυλάξαι
οὐ δυνήσεται πώποτε.

Ἴνα οὖν ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον ποιήσωμαι, ταῦτά φημι πρὸς ὑμᾶς· Ἀδελφέ,
ἐκτενῶς τὸν Θεόν παρακάλεσον, ὅπως δείξῃ σοι ἄνθρωπον, τὸν καλῶς ποιμαῖναι σε
δυναμένον, ᾧ καί ὀφείλεις ὡς αὐτῷ τῷ Θεῷ ὑπακοῦσαι (275) καί τά παρ' αὐτοῦ σοι
λεγόμενα ἀδιστακτικῶς ἐπιτελέσαι, εἰ καί ἐναντία σοι καί ἐπιβλαβῆ κατά τό δοκοῦν
σοι τά προσταττόμενα φαίνονται. Καί εἰ μὲν εἰς ὃν ἤδη ἔσχες πατέρα πνευματικόν
περισσότερως πληροφορεῖται παρά τῆς χάριτος ἢ καρδίας σου, ποίει ἅ σοι λέγει καί
σῶζῃ· κρεῖσσον γάρ μαθητὴν μαθητοῦ ὀνομάζεσθαι καί μὴ ἰδιορρυθμῶς βιοῦν καί
τρυγᾶν ἀνωφελεῖς καρπούς τοῦ ἰδίου θελήματος. Εἰ δέ πρὸς ἄλλον τό Ἅγιον Πνεῦμα
ἐκπέμψῃ σε, μὴ διστάσης τό σύνολον· ἀκούομεν γάρ καί Παῦλον φυτεῦσαντα καί
Ἀπολλῶ ἀρδεύσαντα καί Χριστόν αὐξάνοντα. Ποίησον οὖν, ἀδελφέ, καί σύ καθὼς
εἶπομεν, καί ἄπελθε πρὸς ἄνθρωπον, ὃν ὁ Θεός ἢ μυστικῶς δι' ἑαυτοῦ ἢ φανερῶς διὰ
δούλου αὐτοῦ ὑποδείξει σοι. Καί ὡς αὐτόν τὸν Χριστόν καί ὄρων καί λαλῶν, οὕτω
σεβάσθητι αὐτόν καί οὕτω διδάχθητι παρ' αὐτοῦ τά συμφέροντα. Ἐάν γάρ ἀκούσης
παρ' αὐτοῦ· “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς τοῦ θελήματός σου καί ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ

φρονήματός σου”, μή διακριθῆς μηδέ ἐρυθρίασης ὑπό κενοδοξίας ἠττώμενος. Ἐάν εἶπῃ σοι “Δεῦρο εἰς γῆν ὑπακοῆς, ἦν ἄν σοι δείξω”, δράμε, ἀδελφέ μου, ὄση σοι δύναμις, μή δώσης ὕπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς μηδέ κάμψῃς γόνυ, ὀκνηρία ἢ ῥαθυμία ἐκλυόμενος. Ἴσως γάρ ἐκεῖ ὀφθήσεται σοι ὁ Θεός, ὁ πατέρα πολλῶν πνευματικῶν τέκνων ἀναδειξαί σε μέλλων καί τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας δωρήσασθαι, ἦν κληρονομοῦσι μόνοι οἱ δίκαιοι. (276) Ἐάν εἰς τό ὄρος ἀνάγῃ σε, προθύμως ἀνελθε· καί γάρ θεάσῃ, εὖ οἶδα, Χριστόν μεταμορφούμενον καί πλειόνως ὑπέρ τόν ἥλιον λάμποντα τῷ φωτὶ τῆς Θεότητος, καί καταπέσης ἴσως μή φέρων ὄραν ἃ οὐδέποτε τεθεάσαι, καί φωνῆς ἀκούσης πατρῶας ἄνωθεν, καί νεφέλην ἴδης σκιαζούσαν, καί προφήτας παρισταμένους καί βεβαιοῦντας ζώντων καί νεκρῶν αὐτόν Θεόν ὑπάρχειν καί Κύριον.

Ἐάν ἀκολουθεῖν προτρέψηται, περιέρχου τὰς πόλεις μετ’ αὐτοῦ θαρσαλέως· καί γάρ ὠφελήθησῃ τὰ μέγιστα, ἐάν εἰς αὐτόν ἀποβλέπῃς καί μόνον. Ἐάν ἴδῃς μετά πορνῶν καί τελωνῶν καί ἀμαρτωλῶν συνεσθίοντα, μηδέν λογίσῃ ἐμπαθές καί καί ἀνθρώπινον, ἀλλ’ ἀπαθῆ πάντα καί ἅγια καί τό “Ἐγενόμην τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα τούς πάντας κερδήσω” κατά νοῦν λογίζου, βλέπων αὐτόν τοῖς ἀνθρωπίνοις συγκαταβαίνοντα πάθει. Ἀλλά μηδέ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπων, τούτοις πιστεύσης τό σύνολον· πλανῶνται γάρ καί οὗτοι, ὡς ἔργω μεμάθηκα. Ἀκολουθῶν αὐτῷ καί τοῖς παρ’ αὐτοῦ λεγομένοις πειθαρχῶν, μή ἀποβλέπῃς πρός τούς συνόντας σοι μηδέ εἶπῃς περί τινος· “Κύριε, οὗτος δέ τί; “ ἀλλά πάντοτε σεαυτῷ πρόσεχε καί πρό ὀφθαλμῶν ἔχε τόν θάνατον καί σκόπει λελογισμένως ἐν ποίῳ ἀρετῇ δοξάσεις τόν Θεόν. Μή ἐπαρθῆς διά τόν σόν διδάσκαλον παρά μείζωνος τιμώμενος, (277) μηδέ διά τό ἐκείνου ὄνομα πολλούς ἔχων ὑπακούοντάς σου, χαῖρε δέ μᾶλλον ἐάν τό ὄνομά σου γραφῇ ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς ταπεινώσεως. Ἐάν βλέπῃς καί τήν σκιάν σου τούς δαίμονας τρέμοντας, μή σεαυτῷ ἀλλά τῇ τοῦ πατρός σου πρεσβείᾳ τό ὄλον ἐπίγραψον, καί πλειόνως σε φοβηθήσονται.

Ἐάν ἐπί τραπέζης καθεσθῆναι προτρέψη σοι, εἰ μὲν πλησίον, εὐγνωμόνως ἀπόδεξαι, καί σέβας καί τιμῆν μετά σιωπῆς πρός αὐτόν φύλαξον, καί μή ἄψῃ τῶν προκειμένων τινός ἄνευ τῆς ἐκείνου εὐχῆς· ἀλλά μηδέ ἐτέρω δώσης ἢ προτιμήσασθαι τινα τολμήσης ἄνευ γνώμης ἐκείνου καί προστάξεως. Εἰ δέ ἐσχάτως πάντως καλέσει σε, μή εἶπῃς· “Ἐκ δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν καθεσθήσομαι”, εἰδώς ὅτι τοῦτο ἄλλοις ἠτοιμάσται καί ἀκηκῶς ὅτι “Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος πάντων, ἔστω ἔσχατος”, καί τό κάτω μέρος ὡς τοῦ ἄνω ἀπόδεξαι πρόξενον, καί ἀγάπησον τόν διδάσκαλον ὡς καλῶς σοι διά τῶν εὐτελῶν πραγματευόμενον τὰ μείζονα. Ἀλλά μή ἐξ αὐθαδεῖας μετ’ αὐτοῦ πρῶτος ἐμβάψῃς τήν χεῖρα ἐν τῷ τριβλίῳ· τίνος γάρ οὐκ ἀγνοεῖς τοῦτο τό τόλμημα. Ἐάν θελήσῃς νίψαι τούς πόδας σου, αἰδέσθητι αὐτόν ὡς Κύριον καί διδάσκαλον καί ἀναβαλοῦ τό ἐγχείρημα. Ἐάν δέ ἀκούσῃς· “Οὐκ ἔχεις μέρος μετ’ ἐμοῦ, ἐάν μή τούς πόδας σου νίψω”, προθύμως καί ὄλον τό σῶμά σου παράσχου εἰς κάθαρσιν, ἵνα μάθῃς ἐκ τῶν εἰς σέ γενομένων (278) τό πολύ ὕψος τῆς θεοποιῶν ταπεινώσεως, καί πλεῖον μᾶλλον τηνικαῦτα ὠφελήθῃς, ἐάν, ἔχῃς συνείδησιν, ἢ ὅτε σύ τούς πόδας τοῦ πατρός σου νίψῃς. Ἐάν εἶπῃ ἀναπεσῶν· “Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με ἢ σκανδαλίζει με”, μή κρύψῃς τόν δόλον, ἀλλ’ εἰ συγγινώσκεις, ἐξομολόγησαι· εἰ δέ μή, ἐπί τούς αὐτοῦ πόδας ἐπί πρόσωπον πεσῶν, μετά δακρύων ἐρώτησον· “Μή τι ἐγώ εἶμι, Δέσποτα;”. Καί γάρ πταίομεν πλεῖστα καί κατά ἄγνοιαν. Ἐπί τό στήθος δέ πεσεῖν τοῦ πατρός σου οὐ συμφέρει σοι· εἰ γάρ καί Ἰωάννης ἐξ ἀγάπης πολλῆς πρός τόν Χριστόν ὡς πρός ἄνθρωπον ἐπαρρησιάσατο, ἀλλά μετά

πάντων καί αὐτός, ὅτε πάντα ποιήσειεν, ἀχρεῖον δοῦλον ἑαυτὸν ἀποκαλεῖν προσετέτακτο.

Ἐάν ἴδῃς τὸν ὀδηγοῦντά σε θαυματουργοῦντα καί δοξαζόμενον, πίστευσον καί εὐφράνθητι καί τῷ Θεῷ εὐχαρίστησον ὅτι τοιούτου διδασκάλου τετύχηκας, μὴ σκανδαλισθῆς δέ παρά τῶν φθονούντων ὁρῶν ἀτιμαζόμενον αὐτόν, ἴσως καί ῥαπιζόμενον καί συρόμενον, ἀλλ' ὡς θερμός Πέτρος λάβε τὴν μάχαιραν καί τὴν χεῖρα ἐκτείνας, μὴ τό ὡτίον μόνον ἀλλά καί τὴν χεῖρα καί τὴν γλῶσσαν ἀπόκοψον τοῦ ἐπιχειροῦντος λέγειν κατά τοῦ σοῦ πατρός ἢ αὐτοῦ ἄπτεσθαι. Εἰ δέ καί ἐπιτιμηθῆς ὡς ἐκεῖνος, πάντως καί μειζόνως ἐπαινεθήσει τῆς πολλῆς ἀγάπης καί πίστεως ἕνεκα. Εἰ δέ καί ἐπιτιμηθῆς ὡς ἐκεῖνος, πάντως καί μειζόνως ἐπαινεθήσει τῆς πολλῆς ἀγάπης καί πίστεως ἕνεκα. Εἰ δέ καί ὡς ἄνθρωπος πτοηθεῖς εἴπῃς: “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον”, ἀλλά κλαῦσον πάλιν μετὰ ταῦτα πικρῶς (279) ὑπὲρ τούτου καί μὴ τῇ ἀπογνώσει καταποθῆς· καί πέπεισμαι ὅτι ἐκεῖνος πρῶτός σε πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσεται. Κἂν σταυρούμενον ἴδῃς αὐτόν ὡς κακοῦργον καί παρά κακοῦργων ἀνθρώπων πάσχοντα, εἰ δυνατόν συναπόθανον· εἰ δέ μή, μὴ προστεθῆς τοῖς κακοῖς ὡς κακός καί προδότης, μηδέ κοινωνήσης μετ' αὐτῶν ἀθώου αἵματος, ἀλλ' ὡς δειλός καί μικρόψυχος βραχύ τι τὸν ποιμένα καταλιπὼν, τὴν εἰς αὐτόν πίστιν φύλαξον. Ἐάν ἀφεθῇ τῶν δεσμῶν, πάλιν πρόσελθε καί ὡς μάρτυρα πλεῖον σεβάσθητι· εἰ δέ συναποθάνῃ τοῖς πειρασμοῖς, τό σῶμα αὐτοῦ παρρησιαζόμενος ζήτησον καί τίμησον περισσότερο μᾶλλον ἢ ὅτε ἐμψυχωμένῳ παρίστασο, καί μύροις ἀλείψας πολυτελῶς ἐνταφίασον. Εἰ γάρ καί μὴ τριήμερος, ἀλλ' ἔσχατος μετὰ πάντων ἐξαναστήσεται. Πίστευε δέ ὅτι μετὰ παρρησίας παρίσταται τῷ Θεῷ κἂν τῷ τάφῳ τοῦ σῶμα τούτου κατέθηκας καί ἀδιστακτικῶς ἐπικαλοῦ τὴν πρεσβείαν αὐτοῦ· καί βοηθήσει σοι ἐνταῦθα καί ἐκ πάντων φυλάξει σε τῶν ἐναντίων, καί ὑποδέξεται σε ἐν τῷ ἐκδημεῖν σε ἀπὸ τοῦ σώματος καί μόνην αἰώνιαν ἐτοιμάσει σοι.

Ἐάν μετὰ τὰ προειρημένα ἅπαντα κατ' ἴδιαν καλέσας σε, ἡσυχάσαι προτρέψῃται καί εἴπῃ: “Καθέξου ὧδε ἀπρόιτος ἕως οὗ ἐνδύσῃ δύναμιν ἐξ ὕψους”, μετ' ἐλπίδος βεβαίας καί χαρᾶς ἀπληρώτου ἐπάκουσον. (280) Ἀψευδής, ἀδελφέ μου, καί ἀληθινός ὑπάρχει ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος. Ἐπελεύσεται γάρ ἡ ἴση τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπί σέ καί νῦν δύναμις, οὐκ ἐν εἴδει πυρός αἰσθητῶς φαινομένη οὐδέ μετὰ ἤχου πολλοῦ καί πνοῆς βιαίας – ταῦτα γάρ διὰ τούς ἀπίστους τότε γεγόνασιν, ἀλλ' ἐν εἴδει φωτός νοητοῦ μετὰ πάσης γαλήνης καί θυμηδίας νοερῶς σοι ὀφθήσεται, ὅπερ προοίμιόν ἐστι τοῦ αἰωνίου καί πρώτου φωτός καί ἀπαύγασμα καί λαμπηδὼν ὑπάρχει τῆς αἰδίου μακαριότητος. Τούτου τοίνυν φανέντος πᾶς ἐμπαθῆς λογισμὸς ἀφανίζεται καί πᾶν πάθος ψυχικόν ἀπελαύνεται, πᾶσα νόσος σωματικὴν τὴν ἴασιν δέχεται. Τότε οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας καθαίρονται, καί ὁρῶσιν ὅπερ ἐν τοῖς μακαρισμοῖς γέγραπται. Τότε ὡς ἐν ἐσόπτρῳ βλέπουσα ἡ ψυχὴ καί τὰ μικρὰ ἑαυτῆς σφάλματα εἰς ἄβυσσον καταφέρεται ταπεινώσεως, καί τῆς δόξης κατανοοῦσα τό μέγεθος πάσης χαρᾶς καί εὐφροσύνης ἐμπίπεται, καί τό παρ' ἐλπίδα τοῦ θαύματος ἐκπληττομένη πηγὰς δακρύων ἀφίησι. Καί οὕτως ὅλως ἀλλοιοῦται ὁ ἄνθρωπος καί γινώσκει Θεόν καί ὑπ' αὐτοῦ γινώσκειται πρῶτον. Αὕτη γάρ μόνη πάντων ἐπιγείων καί οὐρανίων, ἐνεστῶτων τε ὁμοῦ καί μελλόντων, θλιβερῶν τε καί χαροποιῶν, ποιεῖ καταφρονεῖν τὸν ἄνθρωπον, ὃν καί φίλον ἅμα Θεῷ καί υἰὸν Ὑψίστου καί Θεόν, ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρώποις, αὐτόν ἀπεργάζεται.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἔγραψα τῇ ἀγάπῃ σου, ἵνα ἅπερ ἡξίους πρὸς ἅπαξ παρά τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος, ταῦτα ἔχων ἐγγράφως ἀναγινώσκεις ὅτε θελήσειας. (281) Ἐάν δέ καί πιστεύσης οἰκονομικῶς σοι καί συμφερόντως ταῦτα δι' ἡμῶν τό Πανάγιον

Πνεῦμα ἐντέλλεσθαι, πάντα κατά ἀκολουθίαν γενήσονται καθώς περ ἔφημεν, καί ὅσα ἡμεῖς παρελίπομεν, καί γάρ πολλά εἰσιν, αὐτός σε δι' ἑαυτοῦ διδάξειεν ὁ Χριστός.

Εἰ δέ ἄπιστα καί οὐκ ἀρεστά σοι φανήσονται, σύγγνωθί μοι ἅπερ μεμάθηκα συμβουλεύοντι, καί σύ ἀκολούθει πᾶσιν οἷς ἐπίστασαι κρείττοσι· βλέπε δέ, ἀδελφέ μου, μήπως ἀβουλήτως ἀκολουθήσης καί χεῖροσι. Σπάνιοι γάρ ὡς ἀληθῶς καί μάλιστα ἄτρι οἱ καλῶς ποιμαίνειν καί ἰατρεύειν ψυχάς λογικάς ἐπιστάμενοι. Νηστείαν γάρ καί ἀγρυπνίαν καί σχῆμα εὐλαβείας πολλοί ἴσως προσεποιήσαντο ἢ καί ἔργω ἐκτήσαντο, καί τό πολλά ἀποστηθίζειν καί διά λόγων διδάσκειν οἱ πλείονες εὐχερῶς ἔχουσιν, εἰς δέ τό καλυθμῶ ἐκκόψαι τά πάθη καί τās περιεκτικὰς ἀρετάς ἀναφαιρέτους κτήσασθαι πάνυ ὀλίγοι εὐρίσκονται. Περιεκτικὰς δέ ἀρετάς λέγομεν ταπεινώσιν, τήν τῶν παθῶν ἀναιρέτην καί πρόξενον τῆς οὐρανίου καί ἀγγελικῆς ἀπαθείας, καί ἀγάπην, τήν μηδέποτε ἰσταμένην μήτε πίπτουσαν, ἀλλά διαπαντός προστιθεμένην τοῖς ἔμπροσθεν, πόθω πόθον προσλαμβανομένην καί ἔρωτι ἔρωτα, ἐξ ἧς ἡ τελεία χορηγεῖται διάκρισις, ἢ καί ἑαυτήν καί τούς αὐτῆ ἐπομένους καλῶς ὀδηγοῦσα καί ἀπροσκόπτως τήν νοητήν διαβιβάζουσα θάλασσαν· ἦν καί σοί εὐχομαι παρά Θεοῦ δωρηθῆναι καί νῦν μάλιστα, ὅπως θεαρέστως τά κατά σέ διακρίνης καί οὕτω ποιήσης καί σπουδάσης (281) ὥστε Χριστόν εὐρεῖν καί ἐν τῷ νῦν συνεργοῦντά σοι καί ἐν τῷ μέλλοντι πλουσίως τῆς παρ' αὐτοῦ ἐλλάμψεως τήν ἀπόλαυσίν σοι δωρούμενον, καί μήτε ὡς ποιμένι ἀκολουθήσης τῷ λύκῳ, μήτε νοσοῦση ὑπεισέλθης ποιίμνη, μήτε μόνος εὐρεθῆς κατ' ἰδίαν, ἵνα μή ἡ θηριάλωτος ὑπό τοῦ ψυχοφθόρου λύκου ὀφθῆς γενόμενος, ἢ νόσον ἐπί νόσῳ νοσήσας ψυχικῶς τελευτήσης, ἢ μόνος τό οὐαί καταπεσών κερδανῆς. Ὁ γάρ ἀγαθῷ ἑαυτόν ἐκδούς διδασκάλῳ οὐδενός τούτων φροντιεῖ, ἀλλ' ἀμερίμνως βιώσας σωθήσεται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

Κατηχήσεις Ἁγ. Συμεών 3.

Περί μνήμης θανάτου. Καί οἶον ἀγαθόν τέλος δέδωκεν ὁ τρισόλβιος αὐτοῦ ἀδελφός Ἀντώνιος. Καί πρός τῷ τέλει, ἐπιτάφιός πρός αὐτόν.

Λόγος ΚΑ΄. (283)

Ἀδελφοί καί πατέρες, εὐχομαι τῷ ἐλεήσαντί με Θεῷ τά ὑπέρ τῆς σωτηρίας πάντων οἰκονομηθῆναι καί τās ψυχὰς ἡμῶν διευθετηθῆναι πρός τόν ἐκεῖθε βίον καλῶς, ὅπου προλαβόντες ἡμᾶς ἀδελφοί καί γονεῖς ἀναμένουσιν, ὅπου ὁ τρισόλβιος καί μακάριος ἡμῶν ἀδελφός ὁ κύριος μετῆλθεν Ἀντώνιος, καλῶς καί ὀσίως ἐνταῦθα πολετευσάμενος, μετανοήσας γνησίως, ἐξαγορεύσας ἐμπόνως ἅπερ ὀλίγοι τῶν μοναχῶν λογίζονται ἀμαρτήματα. Καθαρός γάρ τυγχάνων καί τήν καρδίαν καθαρὰν κεκτημένος ἀπό τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, τά μικρά ὡς δοκῶ καί παντελῶς ἀμαρτήματα ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ὡς ἀμαρτίας μεγάλας καί εἶχε καί ἐξηγόρευεν, ἐπεὶ Θεοῦ χάριτι σκεπόμενος παρθένος διῆλθε τόν βίον, τῷ σωματι καί τήν καρδίαν ἀγνός. Ἀφ' γάρ τόν τῆς μονῆς εἰσηλθε πυλῶνα καί τῷ Χριστῷ συνετάξατο, τόν χιτῶνα τῆς σαρκός αὐτοῦ ἢ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐκ ἐμόλυνεν οὐ συνδυασμῶ ἐννοιῶν, οὐ συγκαταθέσει λογισμῶν, (284) οὐ πράξει τινί, ὥσπερ μοι, πλησίον τῆς κλίνης αὐτοῦ καθεζομένῳ καί κλαίοντι, οὕτως ἐξείπε· “Τί κλαίεις, φησίν, ἀδελφέ; Τῆς πρός Θεόν πίστεως οὐ γέγονας ἔξαρνος, ἀλλά ταύτην ὡς ἐκεῖνον, ἐλπίζω, ἐφύλαξα. Καί

ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἀγία παραγενόμενην ταύτη μονῇ οὐ καυχώμενος λέγω, ἀλλ' εἰς τόν Θεόν θαρρῶν καί εἰς τήν τοῦ ἀγίου πατρός ἡμῶν εὐχήν – σαρκικήν ἀμαρτίαν οὐκ ἔπραξα. Ἐσθίων δέ καί πίνων, ἐν ἀμελείᾳ διετέλεσα τάς ἡμέρας μου. Πλήν εἰς τήν φιλανθρωπίαν τοῦ τά πάντα εἰδότος Θεοῦ ἑμαυτόν ἀνατίθημι, καί ὡς ποιήσει μετὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως”.

Τί τοίνυν τῶν μεγάλων πατέρων τά τελευταῖα ῥήματα καί ἀποφθέγματα τοῦ ἡμετέρου πλείω τυγχάνουσι ἀδελφοῦ; Τήν γάρ ἀγνείαν αὐτοῦ καί παρθενίαν μετὰ παρρησίας ἡμῖν ἐγνώρισε καί τό τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ πάλιν ἄπτωτον τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ περιποιήσατο, φυλάττων κἀντούτω τήν Δεσποτικήν φωνήν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐντολήν, τήν λέγουσαν· “Ὅταν πάντα ποιήσητε, τότε λέγετε ὅτι· Ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν”.

Μετά δέ ταῦτα τῷ ἀγίῳ ἡμῶν ὑφηγήσατο αὐτῷ, ἅπερ καί αὐτόν τόν ἅγιον πατέρα καί ἡμᾶς αὐτούς ἐξέστησαν, οὐ μόνον δέ ἀλλά καί ἅπαντας τούς ἀκηκόοντας μετὰ τήν τελευταίαν ἐκείνου ταῦτα ἐξέπληξαν. Οὐδείς γάρ ἐξ ἡμῶν παρ' ἐκείνῳ τοιοῦτον θησαυρόν ἀγνείας καί παρθενίας ἠλπίζεν ἀποκρύπτεσθαι.

Ἄλλά γάρ εἴθ' οὕτω καί τό ἅγιον καί ἀγγελικόν μέγα σχῆμα ἐπενδυσάμενος, ἐν προθυμίᾳ μεγάλῃ, ἐν πολλαῖς δακρύων ἐκχύσεσιν, ἐν ἀρραγεῖ πίστει καί ἐπιγνώσει τελείᾳ, οὕτω τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ὁ νεοφώτιστος οὗτος καί στρατιώτης νεόλεκτος, (285) ὁ ἔσχατος ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὑπέρ ἡμᾶς εἰσελθὼν καί πρῶτος τήν ματαιότητα τοῦ κόσμου καταλιπὼν, πρὸς τόν ἑαυτοῦ Δεσπότην ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ ἐξεδήμησε, πένθος ἄπαυστον καταλιπὼν τοῖς τλαιπώροις ἡμῖν. Ὅταν γάρ ἐνθυμηθῶ, ἅπερ καί ὑμεῖς οἴδατε ὅτι ἐποίουν καί ἔλεγον πρὸς αὐτόν, τά πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ ψυχικήν σπουδάζων ἐγὼ ὁ μάταιος, ὅπως ἐξίσταμαι καί νοῦν καί διάνοιαν καί τήν καρδίαν μου φλογίζομαι, πῶς ἔλαθον ἑμαυτόν, πῶς ἐματαιώθην παιδεύων ἄνδρα, παρ' οὗ μᾶλλον ἐγὼ παιδεύεσθαι ὄφειλον· τάς γάρ ἀρετάς ἐκείνου ἐλαττώματα κρίνων ἐγὼ σφόδρα ἠλγουν καί περί τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ πεποθημένου μου ἀδελφοῦ ἐσφάδαζον – οὕτω γάρ πρέπον ἐστὶ μὴ ψεύσεσθαι. Ἐν Χριστῷ καυχῶμαι, χαρᾷ δέ πάλιν ἀνεκλαλήτῳ συνέχομαι, ὅτι οὕτω τοῦ τῆδε βίου τόν ἐμόν προέπεμψα ἀδελφόν καί ἐν τοιούτοις ἔργοις καί πράξεσι κατηξιώθην ἰδεῖν αὐτόν πρὸς Χριστόν ἐκδημήσαντα. Οἶδε γάρ ὁ τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν καί τῶν λογισμῶν ἐξεταστής Θεός, ὅτι περί τούτου πολλή σπουδή ἐξ ἀρχῆς καί μέριμνά μοι ἐγένετο, καί πολλὰς δακρύων ἀφῆκα πηγὰς τούτουγε ἔνεκα. Καί ὁ Θεός ὁ φιλόανθρωπος οὐ παρεῖδέ μου τοῦ τλαιπώρου τήν δέησιν, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ, τῇ εἰς ἀλλήλους, καί ταπεινώσει καί πίστει, τῇ πρὸς ἡμᾶς, οὕτως ἀπέπη πρὸς οὐρανόν, τό σῶμα μόνον καταλιπὼν ἐν ταῖς ἐμαῖς ἀθλίαις χερσί.

Θρηνοῦντός μου γάρ καί “Μὴ ἐπιλάθη” λέγοντος “ἡμῶν, ἀδελφέ. Ἦδη γάρ ἐκλείπεις καί καταλιμπάνεις ἡμᾶς”, οὕτωςί γαληνῶς προσεφθέγγετο· (286) “Οὐχί, εἰς τόν Θεόν ἐλπίζω”. Καί τοῦτο τό ῥῆμα ὕστατον τοῖς καθαρωτάτοις αὐτοῦ χεῖλεσιν ἐξεπιπὼν, πρὸς Θεόν ἐξεδήμησεν, οὐχ ἅπαξ τοῦτο εἰπὼν, ἀλλά καί δῖς. Πρότερον ἐμοῦ δηλονότι τό “Μὴ ἐπιλάθη ἡμῶν” αἰτησαμένου “ἀδελφέ περιπόθητε”, αὐτός ἐκ δευτέρου μὴ ἐπιλαθέσθαι ἡμῶν προεπηγγείλατο. Καί τούς πόδας ἐξάρας καί τάς χεῖρας τυπώσας σταυροειδῶς ἐν ἀταράχῳ τῆς ψυχῆς καταστήματι καί κινήματι, οὕτω τόν γλυκύτατον ὕπνον ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα ἐκοιμήθη καί ὕπνωσεν ὕπνον τόν δικαίοις πρέποντα, πρὸς οὐδέν τῶν παρόντων προσπάθειαν ἐνδειξάμενος. Οὔτε γάρ συγγενῶν ἐμνήσθη, οὔτε φίλον ὠνόμασεν ἐν τούτῳ τῷ βίῳ τινά, οὐ περί φθαρτοῦ πράγματος διετάξατο, ἀλλ' ὡς κόπρον ἢ βόρβορον τά τῆδε πάντα μισήσας καί βδελυξάμενος, οὕτω γυμνός πάσης ἐπιθυμίας τῶν ὀρωμένων καί σχέσεως, πρὸς τά

νοητά μετέβη βασιλεία, ἄξιος ὡς ἀληθῶς οἰκῆτωρ καί κληρονόμος ἐκείνων γενόμενος. Καί εἰκότως· εἰ γάρ ἡμῖν ὁ Θεός ἐνετείλατο, γεγυμνωμένοι οὖσιν, ἐνδύειν τοὺς ἀδελφούς, πῶς μᾶλλον ἐκεῖνος ἱμάτιον καί σκέπη τῷ γλυκυτάτῳ μοι γενήσεται ἀδελφῷ, τῷ δὲ ἐκεῖνον μὲν τόν κόσμον πάντα καί τὰ τοῦ κόσμου ἀποδυσασμένῳ καί γυμνῷ πρὸς αὐτόν ἐκδημήσαντι;

Ἄλλὰ τόν βίον τοῦ ἀδελφοῦ πάντες ἡμεῖς ἀναθεωρήσαντες, μιμησώμεθα, παρακαλῶ, τήν αὐτοῦ πίστιν, τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ, τήν ἐξομολόγησιν, τήν μετάνοιαν, ἵνα καί ἡμεῖς πρὸς τήν ἐκ τοῦ σώματος ἔξοδον ἐρχόμενοι, ἀφόβως καί ἀταράχως ὡς ἐκεῖνος, τοῦ μὲν σώματος ἐκδημήσωμεν, πρὸς δέ τόν Θεόν ἀπελθόντες, ἐν αὐτῷ μετ' ἐλπίδων χρηστῶν ἐκδημήσωμεν καί καταπαύσωμεν εἰς αἰωνίους σκηνάς, (287) ἔνθα πάντων εὐφραινόμενων ἢ κατοικία καί ὁ χορός τῶν μακαρίων καί ἀγίων πατέρων ἡμῶν ἐναυλίζεται.

Ἄλλ' ὧ φίλτατε καί Θεῷ φιλούμενε, τριπόθητε ἀδελφέ, μέμνησο τῆς ὑποσχέσεως καί μὴ ἐπιλάθῃ τῶν τελευταίων καί ἡδίστων ἐμοῖ ρημάτων σου, πρεσβεύων ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀδελφῶν σου καί παντός τοῦ γένους σου. Οἶδας γάρ ἐν οἴοις ἐσμέν κακοῖς, αὐτός ἐν καλοῖς γενόμενος καί πολλοῖς ἀγαθοῖς· ὁ γάρ τοῦ σκότους ἀπαλλαγείς ἀκριβῶς γινώσκει τῶν ἐν αὐτῷ κρατουμένων τήν ἀθλιότητα. Ἰκέτευσον οὖν, ἀξιούμεν, καί νῦν τόν Θεόν ὑπὲρ πάσης σου τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ὁ μηδέποτε τινος ἐξαιτουμένου σε παρακούσας, μηδέ τῆς σῆς ἀναγκαίας τροφῆς τοὺς δεομένους ἀποστερήσας. Δεήθητι ὑπὲρ ἀδελφῶν τῶν τῷ σῷ πόθῳ ἐκκρεμαμένων καί τόν χωρισμόν στέγειν ἀδυνατούντων καί τό πένθος ἐπισχεῖν μή καρτερούντων, ὅπως καί ἡμᾶς μετὰ σοῦ ἔξεις ὑποδεξάμενος, καί σὺν σοί σκηνώσαι τόν ὑπεράγαθον Θεόν ἐξιλέωσαι καί τόπον ἡμῖν προετοίμασον ἀναπαύσεως διὰ τῆς ἐντεῦθεν εὐπραξίας ἐξεργασμένον, ἵνα σὺν σοί καί μετὰ σοῦ, ὡς καί ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καί αὐτόθι συνδιαγώμεν καί συνευφραινώμεθα, καταξιούμενοι οἰκεῖν καί βλέπειν τήν ἄλυπον καί μακαρίαν ζωὴν. Καί καθάπερ ἡμεῖς, ἀπό τοῦ κόσμου σοῦ προσδραμόντος εἰς τήν μοναχικὴν πολιτείαν, μονήν καί οἰκίαν προηυτρεπίσαμεν, οὕτω νῦν καί σύ εἰς τήν ἄρρητον καί θείαν καί ἄυλον διαγωγὴν προοδεύσας, ἀσμένως ἡμᾶς ὑποδέξαι, μᾶλλον δέ προσλαβοῦ καί συνόδευσον καί συγκοπίασον, ὡς φιλάδελφος ἀδελφός, καί τῶν ἐπιχειρούντων παρεμποδίζειν καί κωλύειν ἡμῶν τήν πρὸς σέ ἄφιξιν ἐλευθέρωσον, (288) μεμνημένος ὅτι καί ἡμεῖς τῇ σῇ ἐβοηθήσαμεν καί συνεκοπίασαμεν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀδελφότητι. Χρῆζομεν γάρ σου μᾶλλον ἄρτι τῆς συνεργείας ἡμεῖς ἢ τότε σύ, ὅτε τῶν τοῦ κόσμου δικτύων ὑπεξελεθῆν ἐπεχείρησας.

Πολὰ γάρ τὰ ἡμέτερα ἄχθη, γλυκύτατε ἀδελφέ, ἅ τήν ταπεινὴν ἡμῶν ψυχὴν καί τό σῶμα βαρύνουσιν, ὧν τό πάντων δεινότατον ἢ μόνωσις καί ἡ πολλή τῶν μεθ' ἡμῶν ἀδελφῶν μέριμνα, περί ἣν με καί γινώσκεις ζηλωτὴν μανικώτατον. Ἔγνωσ γάρ πάντως ἄρτι τὰ τῆς ἐμῆς πρὸς σέ διαθέσεως, καί ὡς οὐ μισῶν σέ ποτε ἢ βδελυσσόμενος ἐπέπληττον καί παντί τρόπῳ ταῖς νουθεσίαις ἠσφαλιζόμεν, ἀλλὰ σφόδρα φιλῶν σε καί τῷ περὶ σέ πόθῳ ἀνευδότης φλεγόμενος. Βλέπεις γάρ ἄρτι, οἶδα καλῶς, ὑπεξελεθῶν τόν γνόφον καί τήν ὁμίχλην τούτου τοῦ σώματος, καί γυμνήν ὄραξ τήν ἐμήν ψυχὴν καί τήν γνώμην αὐτῆς, καθὼς σύ ὑπάρχεις ἄρτι γυμνός τοῦ σώματος. Θεοειδῆς γάρ γενόμενος, θεοειδέστερον βλέπεις καί πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς. Μὴ οὖν ψεύστης τῶν συνθηκῶν φανήσῃ τῶν πρὸς ἡμᾶς, μηδέ ἐπιλάθῃ ἀδελφοῦ τοῦ ὑπερβαλλόντως σε ἀγαπήσαντος καί, εἰ μὴ τολμηρόν εἶπειν, καί αὐτὴν τήν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ τεθεικότος. Ἄλλὰ δός χεῖρα βοηθείας διὰ τῶν εὐπροσδέκτων σου προσευχῶν, ἵνα καταντῆσαι ἀξιωθῶμεν πρὸς σε καί συνοικῆσαι σοὶ ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ καί Θεῷ καί Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τήν κατοικίαν ποιούμενοι ἐν αὐτῷ,

συναναστρεφόμενοι τῷ ἀφράστῳ φωτί ἐν τῇ ἀκηράτῳ ζωῇ, ἐν τῇ ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ, ἐν τῇ ἀνεκδιηγῆτῳ δόξῃ τε καὶ λαμπρότητι, τῇ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ὀρωμένη καὶ προσκυνουμένη εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ πίστεως. Καὶ διδασκαλία περὶ τῶν λεγόντων μὴ εἶναι δυνατόν ἐν μέσῳ τῶν βιωτικῶν τό τέλειον φθάσαι τῶν ἀρετῶν. Καὶ διήγησις ἐκ προοιμίων ἐπωφελῆς.

Λόγος ΚΒ΄. (289)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, καλὸν ἡμᾶς ἀνακηρύττειν εἰς πάντας τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ γνωρίζειν τοῖς πλησίον ἡμῶν τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν καὶ ἄφατον ἀγαθότητα. “Ἐγὼ οὖν, ὡς ὁράτε, οὐκ ἐνήστευσα, οὐκ ἠγρύπνησα, οὐκ ἔχαμεύνησα, ἐταπεινώθην δὲ καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος”, φησὶν ὁ Θεῖος Δαβίδ. Πολλῶ δὲ συντομώτερον εἰπεῖν· “Μόνον ἐπίστευσα καὶ προσελάβετό με ὁ Κύριος”. Πολλὰ γάρ τά ἐμποδίζοντα ἡμᾶς πρὸς τό ταπεινώσιν κτήσασθαι, πίστιν δὲ εὐρεῖν οὐδὲν τό κωλύον ἐστίν. Εἰ γάρ ἀπό ψυχῆς θελήσομεν, καὶ ἡ πίστις εὐθέως ἐνήργησε, δῶρον γάρ ἐστὶ τοῦ Δεσπότη αὐτῆ καὶ φυσικὸν πλεονέκτημα, εἰ καὶ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ἡμῶν προαιρέσεως καὶ αὐτῆ ὑπόκειται, καὶ γάρ καὶ Σκύθαι καὶ βάρβαροι ἀλλήλων τοῖς λόγοις πιστεύουσιν. Ἄλλ’ ἵνα πραγματικῶς δείξω ὑμῖν τῆς ἐνδιαθέτου πίστεως (290) ἐνέργειαν, ἀκούσατε καὶ διήγησιν ὑμῖν διηγήσομαι πρὸς βεβαίωσιν τῶν εἰρημένων, ἣν ἐξ ἀληθινοῦ ἀκήκοα στόματος.

Γεωργιὸς τις τοῦνομα, νέος τὴν ἡλικίαν ὑπάρχων καὶ αὐτὸς ὡσεὶ ἐτῶν εἴκοσιν, οἰκῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τοῖς καθ’ ἡμᾶς χρόνοις, ὠραῖος τῷ εἶδει καὶ φαντασιῶδες τό τε σχῆμα καὶ τό ἦθος καὶ τό βᾶδισμα κεκτημένος, ὡς ἐκ τούτων καὶ ὑπολήψεις πονηράς ἔχειν τινὰς εἰς αὐτόν, τοὺς τό ἔξωθεν μόνον βλέποντας περικάλυμμα καὶ κακῶς κρίνοντας τά ἀλλότρια, ἀγίῳ τινὶ μοναχῷ, ἐν ἐνὶ τῶν τῆς πόλεως μοναστηρίων διάγοντι, γνώριμος κατεστάθη. Καὶ τά τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πρὸς αὐτόν ἀναθέμενος, ἐντολὴν μικράν εἰς μόνην ὑπόμνησιν ἔλαβε παρ’ αὐτοῦ. Ἐζήτησε καὶ βίβλον ὁ νέος λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ, τά τῆς πολιτείας τῶν μοναχῶν καὶ τά τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ἀσκήσεως διηγήματα περιέχουσιν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ὁ γέρον τὴν συγγραφὴν τοῦ μοναχοῦ Μάρκου, τὴν περὶ πνευματικοῦ νόμου διδάσκουσιν. Ταύτην δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ σταλεῖσαν ὁ νέος δεξάμενος καὶ ὡς μέγα τι ἐξ αὐτῆς ἐλπίζων καρπώσασθαι, οὕτω μετὰ πόθου καὶ προσοχῆς διήλθε πᾶσαν αὐτήν. Καὶ ἐκ πάντων ὠφεληθεὶς, τρία μόνον κεφάλαια, ἴν’ εἶπω, ἐν τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ ἐνέπηξε. Καὶ τό μὲν ἐν ὑπάρχον τό οὕτως αὐταῖς ἐγκείμενον λέξεσι· “Ζητῶν θεραπείαν, ἐπιμέλῃσαι τῆς συνειδήσεως καὶ ὅσα λέγει ποίησον καὶ εὐρήσεις ὠφέλειαν”. Τό δὲ ἕτερον· “Ὁ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιζητῶν, ὁμοίος ἐστὶ δούλῳ ἀργυρωνήτῳ, ὃς ἅμα τῷ ἀγορασθῆναι σύν ταῖς ὠναῖς καὶ ἐλευθερίαν αὐτῷ γραφῆναι ἐπιζητεῖ”. Τό δὲ τρίτον· “Τυφλός ἐστὶ κράζων καὶ λέγων ‘Υιέ Δαβίδ, ἐλέησόν με’, (291) ὁ προσευχόμενος σωματικῶς καὶ μήπω ἔχων γνῶσιν πνευματικὴν· ὁ ποτὲ δὲ τυφλός ἀναβλέψας καὶ ἰδὼν τὸν Κύριον, οὐκέτι υἱὸν Δαβίδ, ἀλλ’ Υἱὸν Θεοῦ ὁμολογήσας, προσεκύνησεν αὐτῷ”.

Ταῦτα τοίνυν ὁ νέος ἐκεῖνος ἐθαύμασε καὶ θαυμάσας ἐπίστευσεν ὅτι τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς συνειδήσεως εὐρήσει ὠφέλειαν καὶ τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασία τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῇ χάριτι τούτου νοερῶς ἀναβλέψει καὶ ἴδῃ τὸν Κύριον. Τῇ οὖν ἀγάπῃ τούτου καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τρωθεὶς, τό πρῶτον κάλλος δι’ ἐλπίδος

ἐζητείται καὶ μὴ φαινόμενον. Οὐδέν δέ ἕτερον ἔπραξεν, ὡς μεθ' ὄρκων με ἐβεβαίωσεν, εἰ μὴ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ μικρὰν ἐντολήν παρὰ τοῦ ἁγίου ἐκείνου γέροντος ἐκάστη ἐσπέρα ἐποίησε καὶ οὕτως ἐπὶ τῆς κλίνης ἐκάθευδε. Τῆς συνειδήσεως οὖν λεγούσης αὐτῷ· “Ποίησον πάντως καὶ ἐτέρας μετανοίας καὶ ἄλλους ψαλμούς πρόσθε, καὶ πλεῖον λέγειν τό ‘Κύριε, ἐλέησον’, δύνασαι γάρ”, ταύτη προθύμως ὑπήκουε καὶ ἀδιστακτικῶς, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα, οὕτως ἅπαντα ἔπραττε. Καὶ οὐδέποτε ἔκτοτε ἐκοιμήθη ἐλεγχούσης αὐτόν τῆς συνειδήσεως καὶ λεγούσης· “Τί τοῦτο οὐκ ἐποίησας;” Ταύτη τοιγαροῦν ἐξακολουθῶν ἀπαραλείπτως κάκεινης τό λέγειν προστιθείσης ὁσημέραι, εἰς ὀλίγας ἡμέρας πολλή προσετέθη ἡ τῆς ἐσπέρας ἀκολουθία. Τὴν γάρ ἡμέραν οἴκου προΐστατο τῶν πατρικίων τινός καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καθ' ἐκάστην προήρχετο, φροντίζων τῶν τῷ βίῳ ἀρμοζόντων, ὡς ἐκ τούτου μηδενὶ ἀνθρώπῳ γινώσκεσθαι τὰ πραττόμενα. Διό καὶ δάκρυα καθ' ἐσπέραν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κατήρχοντο καὶ συχνότερον ἐπὶ (292) τὴν γῆν καὶ ἐπὶ πρόσωπον γονυκλισίας ἐποίει, κεκολλημένους ἔχων ἀλλήλοις καὶ ἀμετακινήτους τοὺς πόδας ἐν παραστάσει, εὐχαί τε παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεοτόκον ἀνεγινώσκοντο ἐμπόνως καὶ μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων καί, ὡς παρόντος τοῦ Κυρίου σωματικῶς, οὕτω τοῖς ἀχράντοις ποσίν αὐτοῦ προσέπιπτεν καὶ ὡς τυφλός ἐλεηθῆναι καὶ ψυχικῶς ἀναβλέψαι ἠτεῖτο. Ὡς δέ καθ' ἐσπέραν ἡ εὐχή προσετίθετο, διήρκει μέχρι μεσονυκτίου, μηδὲ ὅπως ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς χαννομένου ἢ ῥαθυμοῦντος αὐτοῦ ἢ τινος μέλους τῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ κινουμένου τό σύνολον μέχρι καὶ περιστροφῆς ὀφθαλμοῦ ἢ ἀναβλέψεως, ἀλλ' οὕτως ἴστατο ἀκίνητος, ὡς στήλη τις ἢ ὡσπερ τις ἀσώματος.

Ἰσταμένου οὖν αὐτοῦ ἐν μιᾷ καὶ τό “Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ” λαλοῦντος τῷ νοῖ μᾶλλον ἢ τῷ στόματι, ἔλλαμψις θεία πλουσίως αἴφνης ἐπέφανεν ἄνωθεν καὶ πάντα τὸν τόπον ἐπλήρωσε. Τούτου δέ γεγονότος ἠγγόνησεν ὁ νεανίας καὶ ἐπελάθετο εἰ ἐν οἴκῳ ἦν ἢ ὅτι ὑπὸ στέγην ὑπῆρχε. Φῶς γάρ μόνον ἔβλεπε πάντοθεν καὶ οὐδέ εἰ ἐπὶ γῆς ἐπάτει ἐγίνωσκεν. Οὐδέ φόβος ἦν ἐν αὐτῷ τοῦ μή πεσεῖν, οὐδέ κόσμου φροντίς, οὐδέ τι τῶν, οἷα τοῖς ἀνθρώποις καὶ σώμα φοροῦσι προσβάλλουσι, τῷ λογισμῷ τότε προσέβαλλον, ἀλλ' ὅπως φωτὶ αὐτῷ συνῶν καὶ τῷ δοκεῖν αὐτός φῶς γενόμενος καὶ παντός κόσμου ἐπιλαθόμενος, δακρύων καὶ χαρᾶς ἀνεκφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως ἔμπλεως ἐγένετο. Εἶτα εἰς οὐρανόν ἀνῆλθεν ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ ἄλλο φῶς ἐθεάσατο ὑπὲρ τό πλησιάζον τρανότερον. Ἐφάνη αὐτῷ παραδόξως, πλησίον τοῦ φωτός ἐκείνου ἰστάμενος, ὁ ῥηθεὶς ἅγιος ἐκεῖνος καὶ ἰσάγγελος γέρων, ὁ τὴν ἐντολήν αὐτῷ καὶ τὴν βίβλον προχειρισάμενος.

(293) Ὡς οὖν ἐγὼ ταῦτα ἤκουσα, ἐλογισάμην καὶ τοῦ ἁγίου τούτου τὴν πρεσβείαν πολὰ συνηργήσασαν αὐτῷ καὶ τοῦ Θεοῦ πάλιν δεῖξαι τῷ νέῳ οἰκονομήσαντος τό οἶον ὕψος ἀρετῆς ὁ ἅγιος οὗτος ἐκέκτητο.

Παρελθούσης δέ τῆς θεωρίας ταύτης καὶ εἰς ἑαυτόν πάλιν, ὡς ἔλεγεν, ὁ νεανίας γενόμενος, χαρᾶ καὶ ἐκπλήξει συνείχετο καὶ ἀπὸ καρδίας ἐδάκρυε καὶ τοῖς δάκρυσιν ἢ γλυκύτης συνείπετο. Τέλος, ἐπὶ τῆς κλίνης ἀνέπεσε καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ ἀλέκτωρ ἐφώνησε καὶ τῆς νυκτός τό μέσον εἶναι ἐδήλωσε. Καὶ μετ' ὀλίγον αἱ ἐκκλησίαι τὸν ὄρθρον ἐσήμανον, καὶ αὐτός ἐξανέστη ψάλαι κατὰ τό σύνηθες, μηδέ ἔννοιαν ὕπνου κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα λαβόμενος.

Ταῦτα ἐγένοντο ὡς ὁ Θεός οἶδεν, ὁ καὶ ποιήσας αὐτὰ ἐν οἷς ἐπίσταται κρίμασι, μηδέν πλέον τοῦ νέου ἐκείνου ἐργασαμένου, εἰ μὴ ἄπερ ἠκούσατε, μετ' ὀρθῆς πίστεως καὶ ἀδιστακτοῦ ἐλπίδος. Μὴ οὖν εἶπη τις πρὸς δοκιμὴν ταῦτα ἐκεῖνον

εργάσασθαι· οὐδέ γάρ μέχρι λογισμοῦ τοῦτο ἤ εἶπεν ἢ ἐνενόησεν ὁ γάρ δοκιμάζων καί ἐκπειράζων πίστιν οὐ κέκτηται, ἀλλά πᾶσαν ἄλλην ὁ νεανίας ἐκεῖνος ἐμπαθῆ καί φιλήδονον ἀπορριψάμενος ἔννοιαν, οὕτως, ὡς ὤμνυε, τά παρά τῆς ἰδίας λεγόμενα ἐφρόντιζε συνειδήσεως, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῦ βίου αἰσθητοῖς πράγμασιν ἀναισθητῶς διακεῖσθαι καί μηδέ αὐτόν τήν βρῶσιν καί πόσιν ἐνηδόνως ἢ συχνοτέρως προσίεσθαι.

Ἦκούσατε, ἀδελφοί μου, ὅσα ἡ πίστις ἢ εἰς Θεόν δύναται, τοῖς ἔργοις βεβαιουμένη; Ἔγνωτε, ὡς οὔτε νεότης ἀπόβλητος οὔτε γῆρας ὠφέλιμον μή οὔσης συνέσεως καί φόβου Θεοῦ; Ἐμάθετε ὅτι οὔτε μέση πόλις (294) ἐμποδίζει ἡμᾶς εἰς τό κατεργάζεσθαι τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἐάν σπουδαῖοι ὦμεν καί διεγυγερμένοι, οὔτε ἡσυχία ὠφελεῖ ἢ ἀναχώρησις κόσμου, ἐάν ῥαθυμῶμεν καί ἀμελῶμεν; Πάντως ἀκούομεν τόν Δαβίδ ἅπαντες καί θαυμάζομεν καί λέγομεν ὅτι εἷς Δαβίδ καί ἄλλος οὐ γέγονε, καί ἰδοῦ ἐνταῦθα καί τοῦ Δαβίδ περισσότερον. Ἐκεῖνος γάρ παρά Θεοῦ τήν μαρτυρίαν εἶληφε καί προφήτης ἐχρίσθη καί βασιλεύς καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος καί πολλάς εἶχε τὰς περί Θεοῦ ἀποδείξεις· ἁμαρτήσας οὖν καί στεερηθεῖς τήν χάριν τοῦ Πνεύματος καί τήν προφητείαν ἀφαιρεθεῖς καί τῆς συνήθους ὁμιλίας τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριωθεῖς, εἰ ταῦτα πάλιν ἐζήτησε, μνησθεῖς τῆς χάριτος ἧς ἐξέπεσε, τί θαυμαστόν; Οὗτος δέ μηδέν τοιοῦτον ἐν νῶ λαβόμενός ποτε, ἀλλά μόνοις προσκείμενος τοῖς τοῦ κόσμου καί μόνα βλέπων τά πρόσκαιρα καί διάνοιαν ἔχων μηδέν φαντασθεῖσαν τῶν γηϊνῶν ποτέ ὑψηλότερον, ὡς τῶν κριμάτων σου, Κύριε μόνον ἤκουσε περί τούτων καί εὐθέως ἐπίστευσε· καί τοσοῦτον, ὥστε καί ἔργα τῆ πίστει ἀρμόζοντα ἐπιδείξασθαι, δι' ὧν ἡ ἐκεῖνου περωθεῖσα διάνοια εἰς οὐρανοῦς ἔφθασε καί τήν Μητέρα Χριστοῦ εἰς συμπάθειαν εἴκλυσε καί τῆ ταύτης πρεσβεία τό Θεῖον ἐξιλέωσατο καί τήν χάριν τοῦ Πνεύματος ἕως οὐρανοῦ φθάσαι ἐνίσχυσε καί φῶς θεάσασθαι κατηξίωσεν, οὗ πάντες ἐφίενται καί ὀλίγοι λίαν ἐπιτυγχάνουσιν.

Οὗτος ὁ νέος, ὁ μήτε χρόνοις νηστεύσας πολλοῖς, μήτε ποτέ χαμευνήσας, μή ἐνδυσάμενος τρίχινα, μή κόμην ἀποκειράμενος, μή κόσμου ἐκστάς τῷ σώματι, πνεύματι δέ, ἀγρυπνήσας μόνον ὀλίγα, ὑπέρ τόν Λῶτ ἐφάνη, (295) τόν ἐν Σοδόμοις θρυλούμενον. Μᾶλλον δέ εἰπεῖν ἐν σώματι ἄγγελος, κρατητός καί ἀκράτητος, βλεπόμενος ἀλλ' οὐ κατεχόμενος, ἄνθρωπος τό φαινόμενον καί ἄσαρκος τόν νοούμενον, τοῖς πᾶσι τά πάντα ὀρώμενος καί μόνος μόνῳ Θεῷ τῷ πάντα γινώσκοντι ὦν. Διό καί τῆ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου δύσει τοῦ νοητοῦ φωστῆρος τό γλυκύ τοῦτον διαδέχεται φῶς, προβεβαιοῦν καί πιστούμενον τό μέλλον αὐτόν ἀδιάλειπτον διαδέξασθαι φῶς. Καί εἰκότως· ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ ζητουμένου ἐξέστησεν αὐτόν καί κόσμου καί φύσεως καί πραγμάτων ἀπάντων, καί ὅλον αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος καί φῶς ἀπειργάσατο· καί ταῦτα μέσον πόλεως οἰκοῦντα καί οἴκου προνοούμενον δούλων τε καί ἐλευθέρων φροντίζοντα καί πάντα ποιοῦντα καί πράσσοντα ὅσα τῷ βίῳ ἀρμόζουσιν.

Ἀλλά ἀρκοῦσι ταῦτα καί τῷ νέῳ εἰς ἔπαινον καί ὑμᾶς κινῆσαι εἰς πόθον καί μίμησιν αὐτοῦ, ἢ ἔτι βούλεσθε· καί ἄλλα εἰπεῖν με μείζονα, ἃ οὐδέ ἡ ἀκοή ὑμῶν ἴσως δυνηθῆ παραδέξασθαι; Ὅμως τί τούτου μείζον εὐρήσεται ἢ τί τελειότερον; Πάντως οὐδέν ἐστι μεγαλώτερον ἄλλο, καθὼς ὁ Θεολόγος ἔφη Γρηγόριος· “Ἀρχή, φησί, σοφίας φόβος Κυρίου. Οὗ γάρ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. Οὗ δέ ἐντολῶν τήρησις, σαρκός κάθαρσις, τοῦ ἐπιπροσθούντος τῆ ψυχῆ νέφους καί μή ἐῶντος καθαρῶς ἰδεῖν τήν θεϊάν ἀκτίνα. Οὐ δέ κάθαρσις, ἔλλαμψις. Ἐλλαμψις δέ πόθου πλήρωσις τοῖς τῶν μεγίστων ἢ τοῦ μεγίστου ἢ ὑπέρ τό μέγα ἐφιεμένοις”. Ὡστε ταῦτα εἰπὼν, τέλος ἀτελές εἶναι πάσης ἀρετῆς τόν φωτισμόν ἐδήλωσε τόν τοῦ Πνεύματος, εἰς ὃν ὁ

γενόμενος τέλος μὲν καὶ πέρας τῶν αἰσθητῶν ἀπάντων κατέλιπε, ἀρχὴν δὲ τῆς τῶν πνευματικῶν εὖρε γνώσεως.

(296) Ταῦτα ἀδελφοί μου, Θεοῦ τὰ θαυμάσια. Διὰ τοῦτο κρυπτομένους φανεροῖ τούς ἀγίους αὐτοῦ ὁ Θεός, ἵνα οἱ μὲν ζηλῶσι τούτους, οἱ δὲ ἀναπολόγητοι γένωνται. Καὶ οἱ θέλοντες ἐν μέσῳ θορύβων εἶναι, ἐν κοινοβίοις τε καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἀξίως πολιτευόμενοι, σώζονται καὶ μεγάλων παρά τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως ἀξιοῦνται καλῶν, ὡς ἂν οἱ διὰ ῥαθυμίαν ἀποτυγχάνοντες μηδὲν ἔχουσι λέγειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἀψευδής γάρ ἐστιν, ἀδελφοί μου, ὁ ἐπαγγειλάμενος σώζειν ἐκ μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως. Ἐλεήσατε οὖν ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς τούς ὑμᾶς ἀγαπῶντας καὶ πολλάκις ὑπὲρ ὑμῶν θρηνοῦντας καὶ δάκρυα χέοντας – τοιοῦτους γάρ ἡμᾶς ὁ συμπαθὴς καὶ ἐλεήμων Θεός παρακελεύεται –, καὶ πιστεύσαντες ὀλοψύχως ἐπὶ τὸν Κύριον, ἄφετε γῆν καὶ πάντα ὅσα παρέρχονται, καὶ προσέλθετε πρὸς αὐτόν καὶ κολλήθητε αὐτῷ, ὅτι μικρὸν ἔτι καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, καὶ ἐκτός ἐκείνου οὐκ ἔστι στάσις, οὔτε πέρας, οὔτε κατάληψις τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν πτώσεως. Ἀχώρητος γάρ ὁ Θεός ὑπάρχει καὶ ἀκατάληπτος· ποῖος οὖν ἔσται τόπος, εἶπέ, εἰ δύνασαι, τῶν ἐκπιπτόντων τῆς βασιλείας αὐτοῦ;

Ἐμοὶ θρηνεῖν ἐπέρχεται καὶ τὴν καρδίαν μου δαπανῶμαι καὶ δι' ἡμᾶς τήκομαι, ὅταν ἐννοήσω ὅτι τοιοῦτον Δεσπότην ἔχοντες μεγαλόδωρον καὶ φιλόανθρωπον ὡς διὰ μόνην τὴν πρὸς αὐτόν πίστιν τοιαῦτα ἡμῖν χαριζόμενον ἅ καὶ νοῦν ὑπερβαίνει καὶ ἀκοὴν καὶ διάνοιαν καὶ οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ποτέ ἀνέβη ἀνθρώπου, ἡμεῖς ὡσπερ ἄλογα ζῶα προτιμῶμεν γῆν μόνην (297) καὶ τὰ ἀπὸ γῆς ἡμῖν δια πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀναδιδόμενα εἰς αὐτάρκη χρεῖαν τοῦ σώματος, ἵνα ἐκ τούτων συμμέτρως τρεφόμενοι, καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀνεμποδίστως τὴν πρὸς τὰ ἄνω ποιῆται πορείαν, τρεφομένη καὶ αὐτὴ δηλονότι τὴν νοεράν τροφήν, τὴν ἐκ Πνεύματος, κατὰ τὸ μέτρον τῆς καθάρσεως καὶ τῆς ἀναβάσεως.

Τοῦτο γάρ ἄνθρωπος καὶ εἰς τοῦτο ἐκτίσθημεν καὶ διὰ τοῦτο παρήχθημεν, ἵνα ἐνταῦθα μικρὰ εὐεργετηθέντες, διὰ τῆς εὐχαριστίας καὶ τῆς πρὸς Θεὸν εὐνοίας ἐκεῖσε τὰ μείζονα καὶ αἰωνίζοντα ἀπολαύσωμεν. Ἄλλ' οἴμοι, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων μηδὲ φροντίζοντες ἀχαριστοῦμεν καὶ περὶ τῶν ἐν χερσίν αὐτῶν καὶ ἴσοι δαιμόνων γινόμεθα ἢ καὶ χείρονες, εἰ δεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο πλείονος καὶ τῆς τιμωρίας δεόμεθα, ὅσῳ καὶ πλεῖον εὐεργετήθημεν καὶ γνωρίζομεν Θεὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ὡς ἡμεῖς, ἀμαρτίας μόνης ἐκτός, ἵνα τῆς πλάνης ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ καὶ τῆς ἀμαρτίας ἐλευθερώσῃ. Ἀλλὰ τί δεῖ με εἰπεῖν; Πᾶσι τούτοις λόγῳ μόνῳ πιστεύομεν ἀληθῶς, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούμεθα. Οὐχὶ πανταχοῦ Χριστὸς ὀνομάζεται, ἐν πόλεσιν, ἐν κώμαις, ἐν κοινοβίοις καὶ ὄρεσι; Ζήτησον, εἰ δοκεῖ, καὶ ἐρεῦνησον ἀκριβῶς, εἰ τηροῦσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ· καὶ μόλις εὐρήσης ἐν χιλιάσιν, ὡς ἀληθῶς, καὶ μυριάσιν ἕνα, τὸν ἔργῳ καὶ λόγῳ χριστιανὸν ὄντα. Οὐχὶ διὰ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου εἶρηκεν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός· “Ὁ πιστεύσας εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει”; Ποῖος οὖν ἐξ ἡμῶν τολμᾷ εἰπεῖν· “Ἔργα Χριστοῦ ἐγὼ ποιῶ καὶ πιστεύω ὀρθῶς εἰς Χριστόν;”. Οὐχ ὁρᾶτε, ἐδελφοί, πῶς ἄπιστοι ἔχομεν εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως (298) καὶ χείρονα τῶν μηδέ εἰδόντων τὸν Κύριον ὑποστησόμεθα κόλασιν; Ἀνάγκη γάρ ἢ ὡς ἀπίστους κατακριθῆναι ἡμᾶς ἢ Χριστόν ψεύστην ἀποδειχθῆναι, ὅπερ ἀδύνατον, ἀδελφοί μου, ἀδύνατον.

Ταῦτα δὲ ἔγραψα οὐχὶ κωλύων τὴν ἀναχώρησιν, τὴν δὲ ἐν μέσῳ μᾶλλον τοῦ βίου διαγωγὴν προτρεπόμενος, ἀλλὰ πάντας πληροφορῶν τούς ἐντυγχάνοντας τῷδε τῷ διηγήματι ὅτι ὁ θέλων ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν ἐν παντί τόπῳ ἐκ Θεοῦ τὸ δύνασθαι

ἔλαβεν. Ἄλλως δέ καί μᾶλλον ἢ ὑπόθεσις αὕτη προτρεπτική ὑπάρχει πρὸς ἀναχώρησιν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος, ὁ ἐν μέσῳ τῷ βίῳ στρεφόμενος καί μηδέν περὶ ἀποταγῆς ἢ ἀκτημοσύνης ἢ ὑπακοῆς ποτε λογιζάμενος, οὕτως ἠλεήθη, πιστεύσας ἀπὸ ψυχῆς καὶ τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος, πόσων ἀγαθῶν ἐλπίζειν μᾶλλον τεύξεσθαι χρή τούς ἅπαντα τὰ τοῦ βίου καὶ πάντας ἅμα καταλιμπάνοντας καὶ αὐτάς αὐτῶν τὰς ἰδίας ψυχὰς ἐκδιδόντας διὰ τὸν Θεὸν εἰς θάνατον, καθὼς αὐτός ὁ θεὸς ἐνετείλατο; Καί γάρ ὁ ἀρξάμενος τὰ καλά πράσσειν ἀδιστακτῶ πίστει καὶ ὀλοψύχῳ προθέσει καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην ὠφέλειαν ἐπαισθάνεσθαι, αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ γινώσεται ὅτι μέγα ἐμπόδιον τοῖς κατὰ Θεὸν ζῆν ἐλομένοις ἢ φροντίς τοῦ κόσμου καὶ ἢ ἐν αὐτῷ διαγωγή. Ἡ γάρ ῥηθεῖσα περὶ τοῦ νέου τούτου ὑπόθεσις θαυμαστή τέ ἐστι καὶ παράδοξος καὶ οὐδέ εἰ ἐν ἄλλῳ τινὶ τοιοῦτόν τι γεγένηται ἠκούσαμεν. Εἰ δέ καὶ γέγονεν ἐν τισιν ἢ γενήσεται, εἰ μὴ ἐκ τοῦ κόσμου συντόμως ὑποχωρήσουσιν, ἐκπεσεῖν τοῦ τοιοῦτου καλοῦ γινωσκέτωσαν, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἐξ ἐκείνου τοῦ νέου μεμάθηκα ἀκριβῶς.

(299) Μοναχῶ γάρ γεγονότι ὕστερον ἐνέτυχον, τρίτον ἔτος ἢ καὶ τέταρτον ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ διατελοῦντι καὶ τὸν τριακοστὸν δεύτερον τῆς ἡλικίας τοῦ σώματος αὐτοῦ χρόνον ἄγοντι. Ἀκριβῶς γάρ αὐτόν ἐγίνωσκον, ὡς φίλον ὄντα καὶ συνανάτροφον, διό καὶ προσθεῖς ὑφηγησάτο μοι ταῦτα: “Ὅτι μετὰ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἀλλοίωσιν καὶ τὴν εἰς ἐμέ ὑπὲρ ἄνθρωπον γενομένην ἀντίληψιν οὐ πολλαί, φησίν, ἡμέραι διεληλύθησαν καὶ συνεχεῖς μοι τοῦ βίου ἐπέπεσον πειρασμοί, ὑφ' ὧν καὶ ἑμαυτὸν ἐώρων πρὸς κρυπτάς ἐργασίας ἐμποδιζόμενον καὶ τοῦ καλοῦ κατὰ μικρὸν ὕστερούμενον, καὶ ἐγλιχόμεν ἕξω τοῦ κόσμου γενέσθαι παντός καὶ κατὰ μόνας ἐκζητεῖν τὸν ὀφθέντα μοι – τούτου γάρ χάριν πέπεισμαι, ἀδελφέ, ὅτι ὄλως φανῆναί μοι εὐδόκησεν, ἵνα πρὸς ἑαυτόν με τὸν ἀνάξιον ἐφελκύσεται καὶ παντός τοῦ κόσμου ἀποχωρήσῃ με. Ἐπεὶ δέ τοῦτο ποιῆσαι συντόμως οὐκ ἴσχυσα, κατὰ μικρὸν μικρὸν πάντων τῶν προλεχθέντων ἐπιλαθόμενος, εἰς παντελεῖ κατήντησα σκότῳσιν, ὥστε μὴ μεμνήσθαι μέ τινος μικροῦ ἢ μεγάλου μέχρι ψιλῆς ἐννοίας ποτέ, ἐξ ὧν περ προεῖρηκα. Εἰς πλείονα δέ μᾶλλον κακὰ ὑπὲρ τὰ συμβάντα μοι πρώην περιέπεσον καὶ οὕτω διεκείμην, ὡς μηδέ ἐννοήσας ποτέ ἢ ἀκούσας τὰ ἅγια ῥήματα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον, τὸν τότε με ἐλεήσαντα καὶ τὴν μικρὰν μοι ἐντολὴν δεδωκότα καὶ τὴν ῥηθεῖσαν βίβλον ἐξαποστείλαντα, ὡς ἕνα τῶν τυχόντων ἀνθρώπων ἔβλεπον καὶ οὐδέ ψιλὴν ἐννοίαν περὶ τῶν ὀραθέντων μοι δι' αὐτόν ἐλάμβανον. Ταῦτα δέ, φησί, λέγω σοι, ἵνα μάθῃς ἀκριβῶς εἰς οἶον ἀπωλείας βόθρον ἐκ ῥαθυμίας κατηνέχθην ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ τοῦ Θεοῦ θαυμάσης καὶ ἐκπλαγῆς τὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἐμέ γενομένην ἀγαθότητα ἄφατον.

(300) Καί γάρ, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, ἀγνώστως οὕτως ἐν τῇ ταλαιπώρῳ καρδίᾳ μου ἢ πρὸς τὸν ἅγιον γέροντα ἀγάπη καὶ πίστις διέμενε, δι' ἣν, ὡς οἶμαι, μετὰ τὴν τοσοῦτων χρόνων παρέλευσιν ὁ Θεὸς ὁ φιλόανθρωπος ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς ἐλεήσας με, δι' αὐτοῦ με πάλιν ἐκ τῆς πολλῆς πλάνης καὶ τοῦ βυθοῦ τῶν κακῶν ἐξαρπάσας ἐρρύσατο. Οὐ γάρ ἀπέστην τελείως ἐξ αὐτοῦ ὁ ἀνάξιος, ἀλλὰ καὶ τὰ γινόμενα ἐξηγόρευον καὶ εἰς τό κελλίον αὐτοῦ, ὅτε ἐν τῇ πόλει ἐτύγχανον, ἀπηρχόμην συχνότερον, εἰ καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ὁ ἀσυνείδητος οὐκ ἐφύλαττον. Νυνὶ δέ, καθάπερ ὀρᾷς, τὰ πολλὰ τῶν ἀμαρτημάτων μου πλήθη παριδὼν ὁ εὐσπλαχνος Κύριος καὶ μοναχόν με γενέσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου γέροντος ὠκονόμησε καὶ μετ' αὐτοῦ συνεῖναί με διηνεκῶς, τὸν ἐπ' ἀληθείας ἀνάξιον, κατηξίωσε. Κόπῳ τοίνυν πολλῶ καὶ πλείοσι δάκρυσιν καὶ ἀκριβεῖ ξενιτεῖα καὶ τελεία ὑπακοῇ καὶ ἐκκοπῇ παντελεῖ τοῦ οἰκείου θελήματος καὶ πολλοῖς ἄλλοις σκηροτάτοις ἐπιτηδεύμασι τε

καί πράξεις, ἀκατασχέτω καί ἀνευδότην δρόμω πορευομένου μου, μικράν μὲν καί ὀλίγην ἀμυδρῶς πως ἀκτῖνα τοῦ γλυκυτάτου καί θείου ἐκείνου φωτός ἰδεῖν καί αὐτίς ἠξιώμαι, τοιαύτην δέ θεωρίαν, οἷα τότε ἑώρακα, οὐδέπω μέχρι τοῦ νῦν ἠξιώθηθαι θεάσασθαι”.

Ταῦτα οὖν δακρύων ἐλάλει μοι καί τούτων ἕτερα πλείονα. Ἐγὼ δέ ὁ ταλαίπωρος τῶν ἀγίων ἐκείνου ῥημάτων ἐπακροασάμενος καί ὄλον ὄντα τῆς θείας ἔμπλεων χάριτος στοχασάμενος καί ἀληθῆ σοφόν, εἰ καί μὴ λόγον εἶχε σοφίας τῆς ἕξωθεν, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀκριβῆ κεκτημένον τὴν εἶδισιν ἐκ πρακτικῆς γνώσεως, εἰπεῖν μοι αὐτόν παρεκάλεσα πῶς τοιαῦτα ἢ πίστις ἐνεργεῖν θαυμάσια πέφυκε, καί διδασκαλίας τρόπῳ ἐγγράφως ταῦτα ἐκθέσασθαι μοι. Ὁ δέ καί λέγειν ἀπήρξατο καί τὰ λεγόμενα γράφειν οὐκ ὤκνησεν, (301) ἅ καί, ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν, ἐν ἄλλοις ἀνεταξάμεθα εἰς τράπεζαν εὐφροσύνης, τοῖς μετὰ πίστεως τῶν γεγραμμένων ἐπιβατεύουσι.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, δράμωμεν ἐμπόνως καί ἡμεῖς τὸν δρόμον τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καί τὰ πρόσωπα ἡμῶν οὐ μὴ καταισχυνοῦνθῃ. Ἄλλ’ ὥσπερ παντὶ τῷ κρούοντι ἐπιμόνως ἀνοίγει τὰς πύλας τῆς βασιλείας αὐτοῦ καί δίδωσι τῷ αἰτοῦντι Πνεῦμα εὐθές καί πανάγιον, καί οὐκ ἔστι τὸν ὀλοψύχως ζητοῦντα μὴ εὐρεῖν καί πλουτῆσαι τὸν πλοῦτον τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, οὕτω καί ὑμεῖς ἐντροφήσετε τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν, ὧν ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, νῦν μὲν ἐκ μέρους καί μετὰ σοφίας τῆς κρείττονος, ἐν δέ τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὀλοκλήρως μετὰ πάντων τῶν ἀπ’ αἰῶνος ἀγίων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ μετανοίας καὶ φόβου Θεοῦ. Καὶ ὅποιον ἀγῶνα ἔχει ψυχῆς καὶ πόνον καρδίας ὁ μετὰ συντετριμμένου τοῦ πνεύματος μετανοῶν. Καὶ τίνα εἰσὶν ἃ λέγει καὶ πρὸς τὸν φιλόνητον Κύριον εὔχεται.

Λόγος ΚΓ΄. (302)

Ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, υἱοί μου ἔσχατοι, ἀγαπητοί μου, περιποίητοί μου, ἀκούσατέ μου, εἰ ἀληθῶς ὡς πατέρα ποθεῖτέ με καὶ ζητεῖτέ με. Ποῖος τῶν ἀνθρώπων, φαρμάκῳ πληγεὶς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ ἀλγῶν καὶ κοπτόμενος πόνῳ σφοδρῶ τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τραυμάτων μικρῶν δέρματος σώματος αὐτοῦ φροντίσει ἢ μελετήσῃ αὐτῷ περὶ τούτων; Ὁ γάρ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κρυπτός πόνος καλύψει πάντα πόνον ἢ κνησμονήν, γινομένην ἐπὶ δερματίδα σώματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ συνοχῆς τῆς καρδίας αὐτοῦ οὐκ ἀφίεται διαβλέψαι καὶ ἰδεῖν τὰ ἐπὶ τῷ σώματι αὐτοῦ, ἀλλὰ πόνῳ καὶ ὀδύνη ἀφορήτῳ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπιλανθάνεται τῶν πληγῶν, τῶν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διαρρήξει καὶ τοῖς ὄνυξιν αὐτοῦ τῶν χειρῶν τὰ τραύματα τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐπιξάνῃ. Ἐπιλάθηται δέ καὶ γονέων καὶ φίλων αὐτοῦ (303) καὶ ἐπὶ πάντα ἄνθρωπον οὐκ ἀτενίσει τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδέ ἐπιστραφήσεται αὐστηρῶ τῷ προσώπῳ ἐπὶ ἄνθρωπον καταρώμενον αὐτόν. Οὐ φροντίσει κτημάτων ἢ πραγμάτων αὐτοῦ, καταλείψει τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς διαρπαγὴν τοῖς βουλομένοις. Ἄρτον ἠδέως οὐ φάγεται, ἐμπέπλησται γάρ πικρίας. Οἶνον ἠδέως οὐ πίεται, πόνος γάρ ἐστὶν εἰς κόρον αὐτῷ. Τοῖς καλοῦσιν εἰς δεῖπνον πότου μετ’ ὀργῆς μεγάλης ἀποκριθήσεται. “Ἀπόστητε ἀπ’ ἐμοῦ, θάνατος γάρ συντριβεῖ μοι τὴν καρδίαν, καὶ τί οἶδα εἰ ἄρτι λάβῃ αὐτήν; Ζῆν γάρ ἐν βίῳ μισητόν μοι γέγονεν, ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη θάνατος, ἐγὼ δέ οὐκ ἤδειν “. Ἐπὶ

κλίνην στρωμνῆς αὐτοῦ οὐκ ἀναβήσεται, ἀλλ' ἔσται κυλινδούμενος καί ἀσπαίρων ἐπὶ τῆς γῆς, κράζων μεγάλα καί ὀδυρόμενος, φροντίδα μηδεμίαν ποιούμενος τῶν ὀρώντων αὐτόν ἀσχημονοῦντα ἢ τῶν ἀκουόντων τῆς κραυγῆς αὐτοῦ καί καταλοιδορούντων αὐτόν. Ἔσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλέβες, πηγῆς ὕδωρ μᾶλλον προχέοντες ἢ προφέροντες τό ὄρα̃ν. Πάντα ἄνθρωπον ὡς ἄγγελον μακαρίσει ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καί τοὺς ὄντας καί τοὺς παρελθόντας καί τοὺς μήπω τόν κόσμον γνωρίσαντας, καί πᾶν κτῆνος καί πᾶν ἔρπετόν ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς καί πᾶν ὃ ἔχει πνεῦμα ζωῆς μακαρίσει λέγων· “Ὡς εὐλογημένα πάντα τά ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ποιηθέντα, ἐν χαρᾷ ψυχῆς καί ζωῆς αὐτῶν ἀπόνως διάγοντα, ἐγὼ δέ μόνος φορτίῳ βαροῦμαι ἁμαρτημάτων καί πυρὶ κρίσεως κρίνομαι καί ὀδυνῶμαι μόνος ἐπὶ τῆς γῆς! “. Πᾶσαν ψυχὴν μίαν λογίσεται καί ὡς ἁγίαν τῷ κυρίῳ σεβασθήσεται καί ὡς ἀκάθαρτος εὐλαβηθήσεται ἀπὸ πάντων. Δίκαιον ἀπὸ ἀδίκου οὐ διακρινεῖ, ἀλλ' ἔξει τοὺς πάντας ἴσον, (304) καθαρὸς τε καί ἀκαθάρτος. Οὗτος μόνος χωρίζεται ἀπὸ πάσης τῆς κτίσεως τῆς ὑπὸ τόν οὐρανόν, καί ἐπὶ κοπρίας ἀμυθῆτων κάθηται ἁμαρτιῶν καί σκότει ἀγνοίας καί λύπης περιέχεται, τέλος οὐκ ἔχοντι. Τόν δέ ἰχῶρα τῶν τραυμάτων αὐτοῦ ἀποξέσει οὐ μετὰ ὀστράκου ὡς ὁ Ἰώβ, ἀλλά τοῖς ὄνυξι τῶν χειρῶν αὐτοῦ διὰ τὴν βίαν τοῦ πόνου τῆς καρδίας αὐτοῦ· Ἰώβ γάρ τὴν σάρκα πληγεῖς εἶχε τὴν ψυχὴν ὑπὸ Θεοῦ σκεπομένην, οὗτος δέ τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι ὑπὸ ἁμαρτιῶν ἔσχε πεφαρμαγμένην, καί διὰ τοῦτο χειρῶν ἢ ὀδύνη τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου δεκαπλασίως ὑπὲρ τὴν πληγὴν τοῦ Ἰώβ. Μετὰ ταῦτα δέ καταλείψουσιν αὐτόν συγγενεῖς κατὰ σάρκα καί πάντες γνωστοὶ καί φίλοι αὐτοῦ οἱ ἐν κόσμῳ· μικρόν γάρ συνακολουθήσαντες αὐτῷ καί συνδακρύσαντες τὴν ἀπαρηγόρητον θλίψιν αὐτοῦ καί τό ἀπαράκλητον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θεωρήσαντες, ὡς βδέλυγμα ἠγησάμενοι, εἰς τὰ ἴδια ὑποχωρήσουσιν ἕκαστος, καί μόνος καταλειφθεὶς καί τὴν περιέχουσαν αὐτόν ἐρημίαν καί ἀπορίαν καί θλίψιν καί ὀδύνην θεασάμενος, κλαύσει ἐν ὀδύνη ψυχῆς αὐτοῦ καί βοήσει ἐν ἀπογνώσει πρὸς τόν Παντοκράτορα Κύριον.

“Ἴδου ὄρα̃ς, Κύριε, καί ἔστιν οὐδέν ὃ οὐ βλέπεις, ἐγὼ δέ σῶν χειρῶν ἔργον, ἔργα δέ σῶν προσταγμάτων οὐκ ἔπραξα, πᾶσαν δέ κακίαν μετήλθον ἐν ἀφροσύνη. Σὺ ἀγαθός, ἐγὼ δέ οὐκ ἐγίνωσκόν σε, νυνὶ δέ ἀκήκοα περὶ σοῦ καί ἔφριξα καί τί ποιήσω οὐκ οἶδα. Ἦσθήθην τῆς κρίσεώς σου καί λόγος ἀπολογίας οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματί μου. Ἐνός γάρ λόγου ἀργοῦ στόματός μου ἀντάξιον οὐδέν διεπραξάμην ἐπὶ τῆς γῆς, (305) ὅτι ἐάν πᾶσαν δικαιοσύνην ποιήσῃ ἄνθρωπος, ὡς δοῦλος καί ὡς ὀφειλέτης ποιήσῃ, ἀντάλλαγμα δέ ἁμαρτίας αὐτοῦ οὐδέν εὐρήσει, τό γάρ ἔλεος παρά σοί ἐστιν, ἁμαρτία γάρ θάνατος, καί τίς ἔσται ὁ δι' αὐτῆς ἀποθνήσκων καί ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνιστάμενος; Πάντως οὐδεὶς. Σὺ γάρ μόνος ἀποθανῶν ἀνέστης, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησας οὐδέ ἐν τῷ στόματί σου εὐρέθη δόλος. Τίς δέ ἀποθανεῖται ἐν ἁμαρτίαις καί οὐ μεταμεληθήσεται; Ἔσται δέ αὐτῷ οὐδέν ὄφελος. Οὕτως, Δέσποτα Παντοκράτορ, καί ἐγὼ μετανοῶ μὲν κακὰ διαπραξάμενος ἔργα, οὐκ ἔστι μοι δέ εἰς δικαίωμα ἢ μετάνοια· μετάνοια γάρ ἐπίγνωσις ἐστὶν ἁμαρτίας. Καί νῦν βλέπεις, παντεπόπτα Κύριε, ὅτι οὐδέν ἔχω πλὴν τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐδέν μοι ὄφελος ἐξ τῆς τοῦ πλοῦτου στερήσεως. Ὅλος γάρ εἶμι τραῦμα ἐν καί οὐδαμοῦ μοι περιλέλειπται ἀφορμὴ σωτηρίας, ὅτι κατελείφθην μόνος καί ζῶντά με ἄδης κατέπιε. Καί σύ, Κύριε, βλέπεις, μόνος δύνασαι με ἀναγαγεῖν καί τόν πόνον τῆς ἐμῆς καρδίας ἰάσασθαι, ὅτι δυνατὴ ἢ χεὶρ σου εἰς ἅπαντα καί τά τέλη φθάνουσα τῶν ἀβύσσω, ἐνεργοῦσα πάντα τῷ νεύματί σου. Εἰπεῖν “Ἐλέησόν με” οὐ τολμῶ, ἀνάξιος γάρ εἶμι· σύ δέ, Κύριε, βλέπεις.

Ὁ οὖν εὐσπλαγχνος Θεός ταχέως εἰσακούσεται αὐτοῦ καί ἀνάπαυσιν ὀδύνης καί ἀπαλλαγὴν πόνου καρδίας αὐτοῦ συντόμως παράσχη αὐτῷ. Φιλάνθρωπος γάρ ὢν,

οὐ φέρει ἐν ἀνάγκῃ τοιαύτη καὶ ἀφορήτῳ ὀδύνη τό τῶν χειρῶν αὐτοῦ ποίημα καθορᾶν, καὶ ποιήσει μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, τοῦ τὰ προειρημένα ἅπαντα ἀπαρλείπτως ποιήσαντος, (306) καὶ μετὰ τῶν ἐν πίστει ἀκουόντων καὶ μιμῆσθαι μελλόντων τὴν ἀληθῆ ταύτην τῆς μετανοίας εἰκόνα καὶ ἱστορίαν ἣν πρῶτον ἐξεπλήρωσε πράξις καὶ τότε γραφῆ παραδέδωκε λόγος, τό πολὺ καὶ ἄφατον ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ἐκχέει τὴν αὐτοῦ καὶ ἐπ’ αὐτόν ἀγαθότητα καὶ μεταβαλεῖ εἰς χαρὰν τὸν πόνον αὐτοῦ καὶ τὴν πικρίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γλυκὺ γλεῦκος μεταποιήσει καὶ τὸν κατεσθίοντα ἰόν τοῦ δράκοντος τὰ ἐντόσθια αὐτοῦ ἐξεμέσαι ποιήσει· καὶ οὐ μνησθήσεται ἔκτοτε τῶν πρώην πόνων αὐτοῦ, οὔτε πάντων ἐκείνων ὧν ὑπέστη κακῶν, ἀλλ’ οὐδέ χρήματα ἢ κτήματα ἢ πλοῦτον, ὃν κετέλιπεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πληγῆς τῆς μετανοίας αὐτοῦ, ἐπιστραφεὶς ζητήσῃ ἢ τινος ἐτέρου ἐπιθυμήσῃ. Ὁ γὰρ ὕψιστος Θεὸς δώσει αὐτῷ ὑγείαν, ἣτις ἔσται ὑπὲρ πάντας τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς, ἡ δὲ ὑγεία χαρὰν ἐμποιήσει ἄφραστον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἔσται ἡ χαρὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δεκαπλασίως ὑπὲρ τὴν προτέραν θλίψιν αὐτοῦ, καὶ αὕτη πάλιν ἡ χαρὰ πάντα πόνον τὸν ἔξωθεν γινόμενον ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀποδιώξει, καὶ ἔσται γινώσκων ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι τραύματα σώματος αὐτοῦ οὐδέ ἔρχεται ἔκτοτε ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ, καὶ θλίψις ἡ ἔξωθεν οὐ καθάψεται τῆς χαρᾶς τῆς οὔσης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἡ γνῶσις ἔσται πλεονασμὸς τῆς χαρᾶς τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Καὶ ἔσονται οἱ πλησίον αὐτοῦ, οἱ πρώην θεωροῦντες τὰς ἔξωθεν θλίψεις αὐτοῦ, ἀγνοοῦντες δὲ τὴν μετὰ ταῦτα γεγνηκυῖαν κρυφίαν χαρὰν αὐτοῦ, (307) στενάζοντες ἐπ’ αὐτῷ καὶ λέγοντες· “Ἴδε ἄνθρωπος ὃς οὐκ οἶδεν εὐφροσύνην ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καὶ ὁ βίος αὐτοῦ θλίψεως καὶ ὀδύνης πλήρης, καὶ αἱ ἡμέραι αὐτοῦ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν μαστιζομένων καὶ τιμωρουμένων ἐπὶ ἁμαρτίαις”· εἰδὼς δὲ ὁ μόνος ἐκεῖνος ὅτι πλήρης θυμηδίας καὶ ἀγαλλιᾶσεως ὁ χρόνος αὐτοῦ τῆς ζωῆς καὶ ἡ χαρὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ θάνατον ἐμπαίζει καὶ ἄδης οὐ κυριεύει αὐτῆς, ὅτι τέλος οὐκ οἶδε, χαίρει ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐπὶ τούτοις μυριοπλασίως ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τοὺς κρατοῦντας τῆς γῆς, καὶ ὑπὲρ πάντας ἐφ’ οὓς ἡ ὑγεία καὶ ἡ εὐμορφία τοῦ σώματος, καὶ ὑπὲρ πάντας ἐφ’ οὓς ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πορφυρᾶ στολή καὶ ἡ βυσσίνη, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς μακαριζομένους ἐπὶ τῆς γῆς παρά στομάτων οὐκ ὀρθὰ λαλούντων. Οἶδε γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι κρείσσων πενία μετὰ χαρᾶς τοιαύτης ὑπὲρ πάντα τὸν κόσμον καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἐστίν, ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐπὶ τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ παντὶ τῷ βίῳ ὁ οὐρανὸς καλύψει καὶ ἄδης φάγεται καὶ θάνατος κυριεύσει αὐτῶν, ἡ δὲ χαρὰ, ἡ ἐκ τῆς ὑγείας περιποιηθεῖσα τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὑπ’ οὐδενὸς τούτων δύναται κρατηθῆναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Οὔτε γὰρ ἀπὸ δόξης αὐτῷ γέγονεν αὕτη, οὐδέ ἀπὸ πολλοῦ πλοῦτου, οὔτε ἀπὸ ὑγείας σώματος αὐτοῦ, οὔτε ἀπὸ ἐπαίνου ἀνθρώπων, οὔτε ἀπὸ ἄλλου τινὸς πράγματος τῶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἀπὸ πόνου καὶ πικρίας ψυχῆς αὐτοῦ ἐσκεύασται καὶ ἀπὸ συναντήσεως Πνεύματος Θεοῦ, τοῦ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Διυλισθεῖσα γὰρ δι’ αὐτοῦ καὶ ἐκπιεσθεῖσα ἡ καρδία αὐτοῦ ἄδολον καὶ ἀμιγῆ θλίψεως χαρὰν ἀπέτεκε. (308) Καὶ διὰ τοῦτο θάνατος οὐ κυριεύσει αὐτῆς, ὅτι μῶμος οὐχ εὐρεθήσεται ἐν αὐτῇ, ἀλλ’ ἔσται ὡς διυλισμένος οἶνος ἀπέναντι ἡλίου, ἐκλάμπων μᾶλλον καὶ λαμπρυνόμενος καὶ καθαρωτέραν δεικνύων τὴν αὐτοῦ χροᾶν, εὐφραίνων καὶ ὑπεραστράπτων τῷ προσώπῳ τοῦ πίνοντος αὐτόν κατέναντι τοῦ ἡλίου.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐν μοι δυσνόητον· οὐ γὰρ οἶδα ποῖον πλεον εὐφραίνει με, ἡ θεὰ καὶ ἡ τέρψις τῆς καθαρότητος τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων ἢ μᾶλλον ἡ πόσις καὶ ἡ γεῦσις τοῦ οἴνου τοῦ ἐν τῷ στόματί μου. Θέλω γὰρ εἰπεῖν τοῦτο καὶ ἔλκει με ἐκεῖνο καὶ γλυκύτερον φαίνεται· καὶ ὅταν πρὸς ἐκεῖνο ἀπίδω, ὑπὸ τῆς γλυκύτητος τῆς γεύσεως

περισσότερως μάλλον ἠδύνομαι, καί οὔτε τοῦ βλέπειν κορέννυμι οὔτε τοῦ πίνειν ἐμπίπλαμαι. Ὅταν γάρ τοῦ πίνειν χορτασθῆναι δοκῆσω, τότε τό κάλλος τῶν ἐκπεμπομένων ἀκτίνων διψᾶν με σφόδρα ποιεῖ καί λιμώττων πάλιν εὐρίσκομαι· καί ὅσω πάλιν φιλονεικῆσω τήν ἐμὴν ἐμπλήσαι γαστέρα, καίεται τό στόμα μου δεκαπλασίως καί τῇ δίψῃ καί ἐπιθυμίᾳ τοῦ διειδεστάτου πόματος ἐκπυρίζομαι.

Ταύτη οὖν τῇ καλῇ κρίσει πᾶς ὁ κρινόμενος ἐτέραν οὐ φοβηθήσεται τιμωρίαν ἢ βάσανον, οὐδέ πειρασμούς δειλιάσει τούς ἐπερχομένους αὐτῷ. Ἡ γάρ δίψα αὐτοῦ οὐ παυθήσεται εἰς τόν αἰῶνα καί τό ἠδύ καί λευκολαμπές αὐτοῦ πόμα οὐκ ἐκλείπει, καί ἢ ἐκ τοῦ ποτοῦ ἠδύτης καί ἢ ἐκ τοῦ ἡλίου ἐξερχομένη χαροποιός αἴγλη πᾶσαν λύπην ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκδιώκει καί πάντοτε χαίρειν ποιεῖ τόν ἄνθρωπον ἐκείνον, καί οὐδείς βλάπτων κατισχύσει αὐτοῦ, οὐδέ (309) ὁ κωλύσων αὐτόν ἔσται ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ποτηρίου μή ἐμφορηθῆναι. Ὁ γάρ κρατῶν τῇ κακίᾳ τῆς γῆς, ὁ ἄρχων τοῦ σκοτού, ὁ βασιλεύων ἐπὶ πᾶν ὕδωρ θαλάσσης καί κόσμον ἐμπαίζων ὡς εἶ τις μικρόν στρουθίον κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς καί τῆς δυνάμεως οὐ προσεγγίσει πτέρναν ποδός αὐτοῦ, οὐδέ προσβλέψαι αὐτῷ μετὰ θάρσους τολμήσει. Ἡ γάρ στίλβα τοῦ οἴνου καί ἢ ἀκτίς τοῦ ἡλίου πρὸς τό πρόσωπον τοῦ πίνοντος φαιδρῶς ἀπαστράπτουσαι διέρχονται μέχρι τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ καί μέχρι τῶν χειρῶν αὐτοῦ καί ποδῶν καί μέχρι τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ καί, πῦρ ὄλον ποιοῦσαι τόν πίνοντα, φλέγειν καί τήκειν τούς προσερχομένους αὐτῷ ἐχθρούς ἐκ πάντων τῶν μερῶν ἐνισχύσουσι, καί γίνεται ἀγαπητός τῷ φωτὶ τοῦ ἡλίου καί τῷ ἡλίῳ φίλος καί τῷ λευκολαμπεῖ οἴνω τῶν ἐξ αὐτῶν προεξεομένων ἀκτίνων δίκην υἱός ἠγαπημένος· ἢ γάρ πόσις αὐτοῦ τροφή καί κάθαρσις ῥύπου σεσηπότην σαρκῶν αὐτοῦ, καί ἢ κάθαρσις ὑγεία ὀλόκληρος αὐτῷ, καί ἢ ὑγεία οὐκ ἔᾶ αὐτόν ἕτερόν τι νοσοποιόν βρῶμα τραφήναι, ἀλλά ἄπειρον καί διακαῆ ἐπιθυμίαν παρέχει αὐτῷ πίνειν ἐκ τοῦ οἴνου καί ἑαυτόν καθαίρειν μάλλον καί ὑγείαν ποιεῖσθαι τήν πόσιν. Τό γάρ κάλλος τῆς ὑγείας καί ἢ τερπνότης τῆς ὠραιότητος, τῆς ἐκ τῆς ὑγείας προσγινομένης, κόρον οὐκ ἔχει.

Οὕτως οὖν ἔσται, τέκνα ἠγαπημένα, υἱοί μου, περιποίητοί μου, οἱ ἀκούοντές μου τούς λόγους, πᾶς ὁ ἔναντι Κυρίου Θεοῦ Παντοκράτορος ἀμαρτήσας καί φόβου κρίσεως καί ἀποστροφῆς αὐτοῦ αἴσθησιν ἐν καρδίᾳ λαμβάνων. Φόβος γάρ Κυρίου καί αἴσθησις ἀνταποδόσεως αὐτοῦ δικαίας οὕτω σάρκα ἐκτῆκει καί ὅσα συντρίβει, (310) ὡς ἀπηωρημένος λίθος ὑπὸ μηχανῆς τούς ἐν τῇ ληνῷ πατουμένους βότρυας ἐκθλίβει καί σφοδρῶς ἐκπιέζει. Τάς μὲν γάρ σταφυλάς πρῶτον πατοῦντες οἱ ἄνθρωποι, ὕστερον αὐτάς πιέζουσιν ὑπὸ τοῦ λίθου καί πάσης ὑγρότητος αὐτάς χωρὶς ἀποφαίνουσι, τόν δέ εἰσελθόντα ἄνθρωπον εἰς τόν φόβον τοῦ Θεοῦ αὐτός ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ποιεῖ αὐτόν γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ἄλλοις εἰς καταπάτημα. Καί ὅτε καταλεάνη καί συντρίβει τελείως τό ὑπερήφανον καί κενόδοξον τῆς σαρκός αὐτοῦ φρόνημα, τότε ἢ ἀγία ταπεινώσις, ὁ νοητός λίθος ὁ ἐλαφρότατος καί χρηστός, ἐπιπεσῶν ἄνωθεν, πᾶσαν ὑγρότητα τῶν σαρκικῶν ἠδονῶν καί παθῶν ἐκπίεσασα, οὐκ ἄχρηστον τήν ἐκπιεσθεῖσαν ψυχὴν ἀποδείκνυσιν, ἀλλά δάκρυα ποταμηδόν αὐτήν καταντλήσασα τό ζῶν ὕδωρ ἐκβλύζειν ποιεῖ καί τά ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων τραύματα ἰᾶται καί τόν ἰχῶρα καί τά ἔλκη αὐτῶν ἀποπλύνει καί χιόνος λαμπρότερον ὄλον ἐκείνον ἀποδεικνύει τόν ἄνθρωπον.

Μακάριος οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ τούς λόγους τούτους ἀκούων καί δεχόμενος αὐτούς μετὰ πίστεως καί ποιῶν αὐτούς, ὅτι μεγάλα εὐρηκῶς ἀγαθὰ, τά ὑπὲρ νοῦν καί λόγον καί διάνοιαν ὄντα, μακαρίσει τήν ἀθλίαν μου χεῖρα, τήν ταῦτα γράψασαν, καί δοξάσει τόν ἐλεήμονα καί πολυέλεον Κύριον, τόν διά ῥυπαρᾶς

γλώσσης καί ἀκαθάρτου καί ῥυπαροῦ στόματος ταῦτα γραφή παραδόντα εἰς ἐπιστροφῆς καί μετανοίας ὑπόδειγμα καί εἰς ὁδόν ἀπλανῆ καί ἀληθεστάτην τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς θελόντων σωθῆναι καί μελλόντων κληρονομεῖν βασιλείαν, τήν ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί Σωτῆρι ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

**Περί γνώσεως πνευματικῆς. Καί ὅτι ὁ ἐγκεκρυμμένος τοῦ Πνεύματος
θησαυρός ἐν τῷ γράμματι τῆς θείας Γραφῆς οὐ πᾶσιν εὐδελός ἐστι καί
τοῖς βουλομένοις, ἀλλά μόνοις τοῖς τόν διανοίγοντα τόν νοῦν
κτησαμένοις εἰς τό συνιέναι τās Γραφάς.**

Λόγος ΚΔ΄. (311)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἔοικεν ἡ πνευματικὴ γνῶσις οἰκία τινὶ μέσον τῆς κοσμικῆς καί ἑλληνικῆς γνώσεως κατεσκευασμένη ἐν ἧ ὡσπερ κιβώτιον στερρόν καί κατησφαλισμένον ἡ γνῶσις τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καί ὁ ἐν αὐτῇ ἄφραστος πλοῦτος ἀποτεθησαυρισμένος ἀπόκειται, ὃν οὐκ ἂν ποτε οἱ ἐν τῷ οἴκῳ εἰσερχομένοι κατιδεῖν δυνηθῶσιν, εἰ μὴ τό κιβώτιον αὐτοῖς πάντως διανοιχθῆ. Οὐκ ἔστι δέ ὑπὸ ἀνθρωπίνης σοφίας ἀνοιχθῆναι τοῦτό ποτε, διό καί μένει ἄγνωστος πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ἐναποκείμενος ἐν αὐτῷ πλοῦτος τοῦ Πνεύματος. Καί καθάπερ κἂν αὐτό τό κιβώτιον ὅλον ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων ἀναλαβῶν ἐπιφέρηται ἄνθρωπος, τόν ἐναποκείμενον ἐν αὐτῷ ἀγνοεῖ θησαυρόν, οὕτω κἂν πάσας ἀναγνῶ καί ἐκστηθίσηται ὁ ἄνθρωπος τās Γραφάς (312) καί ὡς ἓνα ψαλμόν περιφέρῃ αὐτάς, τήν ἐγκεκρυμμένην ἐν αὐταῖς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεάν ἀγνοεῖ. Οὔτε γάρ διὰ τοῦ κιβωτίου τά ἐν τῷ κιβωτίῳ, οὔτε διὰ τῆς Γραφῆς τά ἐν τῇ Γραφῇ δηλα καθίστανται. Καί πῶς, ἄκουσον.

Βλέπεις κιβώτιον μικρόν, κεκλεισμένον πάντοθεν ἀσφαλῶς καί, ὅσον ἀπὸ τοῦ βάρους καί τῆς ἔξωθεν εὐπρεπείας αὐτοῦ, ὑπολαμβάνεις ἢ καί ἴσως παρά τινων ἀκούων πιστεύεις ἔνδοθεν ἔχειν αὐτό θησαυρόν, ὃ καί ἄρας μετὰ σπουδῆς πορευῆ· τί οὖν σοι ἔσται, εἰπέ μοι, τό ὄφελος, ἐάν ἐσφραγισμένον αὐτό καί κεκλεισμένον ἀεὶ περιφέρῃς καί οὐκ ἀνοίξῃς; Οὐ θεάσῃ ποτέ, ἔτι ζῶν, τόν ἐν αὐτῷ θησαυρόν, οὐκ ἴδῃς τῶν ἐν αὐτῷ λίθων τήν διαύγειαν, τῶν μαργαριτῶν τήν λαμπρότητα, τοῦ χρυσοῦ τήν ἀστράπτουσαν αἴγλην. Τί σοι τό ὄφελος, ἐάν ἐξ αὐτῶν οὐ καταξιωθῆσῃ λαβεῖν κἂν ὀλίγον καί ὠνήσασθαί τι τῶν πρὸς διατροφήν ἢ ἔνδυσιν, ἀλλά περιφέρῃς μὲν, ὡς εἶπομεν, ἐσφραγισμένον τό κιβώτιον δι’ ὅλου, πολλοῦ καί πολυτίμου πεπλησμένον τοῦ θησαυροῦ, αὐτός δέ σύ λιμῶ καί δίψῃ καί γυμνότητι κατατρύχῃ; Πάντως οὐδέν.

Ταῦτά μοι καί ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὑπολάμβανε ἀδελφέ. Νόει μοι οὖν κιβώτιον τό Χριστοῦ Εὐαγγέλιον καί τās λοιπὰς θείας Γραφάς, ἐχούσας ἐν αὐταῖς ἐγκεκλεισμένην καί ἐσφραγισμένην τήν αἰώνιον ζωὴν καί σύν αὐτῇ τά ἐν αὐτῇ ἄρρητα καί αἰσθητοῖς ὄμμασι μὴ καθορώμενα αἰώνια ἀγαθὰ κατὰ τήν τοῦ Κυρίου φωνήν· “Ἐρευνᾶτε τās Γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος”. Ἄνθρωπον δέ τόν ἄραντα τό κιβώτιον ὑπόθου μοι εἶναι τόν τās Γραφάς πάσας ἀποστηθίσαντα καί

ἐπί στόματος αἰεὶ ταύτας ἐπιφερόμενον. (313) Ἐπιφέρεται οὖν αὐτάς ὡς ἐν κιβωτίῳ τῷ μνημονευτικῷ τῆς ψυχῆς, ἔχοντι τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ὡς λίθους τιμίους, ἐν αἷς ὑπάρχει ἡ ζωὴ ἢ αἰώνιος – οἱ γὰρ τοῦ Χριστοῦ λόγοι φῶς εἰσι καὶ ζωὴ εἰσιν, ὡς αὐτός οὗτός φησιν· “Ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν”, σὺν ταῖς ἐντολαῖς δέ ὡς μαργαρίτας τὰς ἀρετάς. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐντολῶν αἱ ἀρεταί, ἐκ δὲ τούτων ἡ ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων, τῶν ἐν τῷ γράμματι ἀποκεκρυμμένων καὶ κεκαλυμμένων. Διὰ γὰρ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν ἡ ἐργασία τῶν ἀρετῶν, διὰ δὲ τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν ἡ πλήρωσις τῶν ἐντολῶν γίνεται, καὶ οὕτω διὰ τούτων ἀνοίγεται ἡμῖν ἡ θύρα τῆς γνώσεως, μᾶλλον δὲ οὐ διὰ τούτων, ἀλλὰ διὰ τοῦ εἰπόντος· “Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν καὶ ἐγὼ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Ὅταν οὖν ἐνοικήσῃ καὶ ἐμπεριπατήσῃ ὁ Θεός ἐν ἡμῖν καὶ ἐμφανίσῃ αὐτός ἑαυτὸν αἰσθητῶς ἡμῖν, τότε καὶ γνωστῶς καθορῶμεν τὰ ἐν τῷ κιβωτίῳ ἡγουν τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ἐγκεκρυμμένα θεῖα μυστήρια. Ἄλλως δὲ οὐκ ἔνι, μηδεὶς πλανάσθω, διανοιγῆναι τὴν κιβωτόν τῆς γνώσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι ἢ ἐν μετοχῇ καὶ θεωρίᾳ γενέσθαι αὐτῶν. Ποίων δὲ καὶ τίνων φημί ἀγαθῶν; Ἀγάπης τελείας, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δηλονότι καὶ τὸν πλησίον, καταφρονήσεως τῶν ὀρωμένων ἀπάντων, τὸ νεκρωθῆναι τὴν σάρκα καὶ τὰ μέλη ταύτης τὰ ἐπὶ γῆς μέχρι καὶ ἐπιθυμίας κακῆς, ἵνα ὡσπερ ὁ νεκρὸς ὅλως οὐ λογίζεται (314) οὐδέ αἰσθάνεται τινος, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ μηδεμίαν ἔννοιαν ἐπιθυμίας κακῆς ἢ ἐμπαθοῦς αἰσθήσεως ὅλως ἐννοῶμεν ποτε ἢ ἐπαισθανώμεθα τοῦ κακοῦ τῆς τυραννῶδους ὀχλήσεως, μόνον δὲ τῶν ἐντολῶν μνημονεύωμεν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ἔτι δὲ ἀθανασίας, ἀφθαρσίας, δόξης αἰδίου, ζωῆς αἰωνίου, βασιλείας οὐρανῶν, υἰοθεσίας διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὸ γενέσθαι ἡμᾶς θεοὺς θέσει τε καὶ χάριτι, χρηματίσαι τε κληρονόμους Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ, καὶ συνάμα τούτοις τὸν νοῦν Χριστοῦ κτήσασθαι καὶ δι’ αὐτοῦ ἰδεῖν τὸν Θεὸν καὶ Χριστόν αὐτόν ἐνοικοῦντα κατὰ τὴν Θεότητα καὶ ἐμπεριπατοῦντα γνωστῶς ἐν ἡμῖν.

Τούτων οὖν ἀπάντων καὶ τῶν ὑπὲρ τούτων ἀρρήτων καὶ ἀνεκφράστων οἱ τὰς ἐντολάς ἀκούοντες τοῦ Θεοῦ καὶ ποιοῦντες αὐτάς, διὰ τῆς ἀνοίξεως ἧς ἔφαμεν κιβωτοῦ, ἡγουν διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς θεᾶς τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἐγκεκρυμμένων Γραφῇ, ἀξιοῦνται καὶ πλουσίως ἐπαπολαύουσιν. Οἱ δ’ ἄλλοι, ἄγνοιαν ἔχοντες τῶν εἰρημένων ἀπάντων καὶ ἀπειρίαν, ἄγευστοὶ εἰσι τῆς τούτων γλυκύτητος, τῆς τούτων ἀθανάτου ζωῆς, ἐπεριδόμενοι τῇ μαθήσει μόνῃ τῶν Γραφῶν· οὐς καὶ καταδικάζουσα καὶ κατακρίνουσα μᾶλλον αὕτη ἐν τῇ ἐξόδῳ ἔσται ἢ τοὺς μηδὲ τῶν Γραφῶν ἀκηκοότας. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων τινὲς ἀπὸ ἀγνοίας πλανώμενοι πάσας στρεβλοῦσι τὰς θείας Γραφάς, μεθερμηνεύοντες αὐτάς κατὰ τὰς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίας αὐτῶν, συνιστάνειν θέλοντες ἑαυτοῦς, ὅτι δὴ καὶ δίχα τῆς (315) ἀκριβοῦς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ φυλακῆς σωθῆναι μέλλουσιν, ἀπαρνούμενοι τὴν δύναμιν ὅλως τῶν ἁγίων Γραφῶν.

Καὶ εἰκότως· τὰ γὰρ ἐσφραγισμένα καὶ κεκλεισμένα, τὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀθέατα τε καὶ ἄγνωστα, διανοιγόμενα δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ οὕτως ἀποκαλυπτόμενα θεατὰ γινόμενα ἡμῖν καὶ γνωστά, πῶς ἄρα εἰδέναι ἢ γνῶναι ἢ κἄν ποσῶς ἐννοῆσαί ποτε ἐξισχύσουσιν, οἱ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἔλλαμψιν, τὸν φωτισμόν, τὴν ἐνοίκησιν τῆς εἰς αὐτούς, μηδέποτε γνῶναι λέγοντες; Πῶς ἐν καταλήψει γένωνται τῶν τοιούτων μυστηρίων, οἱ μηδὲ ποτέ ἐν ἑαυτοῖς ἐπεγνωκότες γενομένην τὴν ὑπ’ αὐτοῦ ἀναχώνουσιν, τὴν ἀνακαίνισιν, τὴν ἀλλοίωσιν, τὴν ἀνάπλασιν, τὴν ἀναγέννησιν; Οἱ δὲ μήπω βαπτισθέντες ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, τὴν ἀλλοίωσιν τῶν βαπτισθέντων ἐν τούτῳ πῶς εἰδέναι δύνανται; Οἱ μὴ

γεννηθέντες ἄνωθεν, τῶν γεννηθέντων ἐκεῖθεν – καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος – τὴν δόξαν πῶς ἴδωσι, τῶν ἐκ Θεοῦ γεννηθέντων καὶ τέκνων γενομένων Θεοῦ; Οἱ μὴ τοῦτο παθεῖν ἐθελήσαντες, ἀλλὰ δι' ἀμελείας ταύτην προσαπολέσαντες – καὶ γὰρ ἔλαβον ἐξουσίαν τοῦ γενέσθαι τοιοῦτοι, ποῖα γινώσκει δυνηθῶσιν, εἰπέ μοι, κατανοῆσαι ἢ κἄν ὁπωσοῦν ἐννοῆσαι ἰσχύσωσιν, οἷοι ἐκεῖνοι ἐχρημάτισαν;

Πνεῦμά ἐστιν ὁ Θεὸς ἀόρατον, ἀθάνατον, ἀπρόσιτον, ἀκατάληπτον, καὶ τοιούτους ποιεῖ τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννωμένους, ὁμοίους τῷ γεγενηκότι Πατρί, σῶματι μόνῳ ληπτὸς ὄντας καὶ ὁρατοὺς, τὰ δ' ἄλλα (316) μόνῳ Θεῷ γινωσκομένους καὶ Θεὸν μόνον γινώσκοντας, μᾶλλον δὲ μόνῳ Θεῷ βουλομένους γινώσκεσθαι, πρὸς ὃν καὶ βλέπειν αἰεὶ ἐφίενται καὶ ὑπ' αὐτοῦ γλίσχονται ὁρᾶσθαι. Ἄλλως δέ, καθάπερ οἱ ἄπειροι τῶν γραμμάτων ἴσον τοῖς ἐμπείροις τὰς βίβλους ἀναγινώσκουν οὐ δύναται, οὕτως οὐδέ οἱ μὴ διὰ πράξεως τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς διελθεῖν ἐθελήσαντες, ἴσον τῶν εἰς αὐτάς ἐπαγρυπνησάντων καὶ πεπληρωκότων αὐτάς καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸ αἴμα κεκενωκότων τὸ ἴδιον, ἰσχύσουσιν, ὡς ἐκεῖνοι, τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύψεως ἀξιοθῆναι ποτε. Ὡσπερ γὰρ ὁ βιβλίον ἐσφραγισμένον καὶ κεκλεισμένον λαβὼν ἄνθρωπος οὐ δύναται τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἰδεῖν ἢ ὅποιά εἰσιν ἐννοῆσαι ἕως ἐσφραγισμένον ἐστὶ τὸ βιβλίον, κἄν πᾶσαν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου μεμάθηκεν, οὕτως οὐδέ ὁ πάσας τὰς θείας Γραφάς, ὡς εἶπομεν, ἐπὶ στόματος ἔχων δυνήσεται ποτε τὴν ἐν αὐταῖς ἐγκεκρυμμένην μυστικὴν καὶ θείαν δόξαν ὁμοῦ καὶ δύναμιν γινῶναι καὶ κατιδεῖν, εἰ μὴ πάσας διέλθῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Παράκλητον λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ, διανοίγοντα τοὺς λόγους αὐτῶ ὡς τὸ βιβλίον καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπιδεικνύοντα δόξαν μυστικῶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀποκεκρυμμένα τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ σὺν αὐτῇ τῇ ταῦτα βλυζούσῃ αἰωνία ζωῇ ἀποκαλύπτοντα, ἃ πᾶσι τοῖς καταφρονηταῖς καὶ ἀμελεστέροις κεκαλυμμένα ὑπάρχει καὶ ἀφανῆ τὸ καθόλου. Καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν πάσας εἰς τὴν τοῦ κόσμου ματαιότητα προσήλωσαν καὶ τοῖς τερποῖς τοῦ βίου καὶ ταῖς ὠραιότησι τῶν σωμάτων προσπάσχουσι, σκοτεινόν τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικόν περιφέροντες, πρὸς τὰ νοητὰ κάλλη τῶν ἀπορρήτων (317) τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἰδεῖν καὶ ἀναβλέψαι οὐ δύνανται.

Καὶ καθάπερ ὁ ἀσθενῶν τὰς ὄψεις τοῦ σώματος οὐ δύναται κἄν ποσῶς εἰς ἡλιακὴν ἀκτῖνα τρανότερον λάμπουσιν ἀποβλέψαι, ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς αὐτὴν ἀτενίσαι, τέλος ἐυθύς καὶ ὅπερ κέκτηται φῶς προσαπόλλυσιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ τὰ τῆς ψυχῆς ὄμματα ἀσθενῆ καὶ τὰς αἰσθήσεις αὐτάς ἐμπαθεῖς ἔχων, ἀπαθῶς καὶ βλάβης ἐκτός κάλλος ἢ ὠραιότητα σώματος καὶ κατανοῆσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ καὶ ἥνπερ πρό τούτου εἰρήνην εἶχε τῶν λογισμῶν καὶ γαλήνην τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας, καὶ αὐτὴν χρονίζων ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ πάθους ἀπόλλυσι. Τοιγαροῦν οὐδέ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ὁ τοιοῦτος καταμαθεῖν ὅλως δύναται. Εἰ γὰρ ἀσθενεῖν ἑαυτὸν πεποίηκεν, ἐπίστευσε ἂν ὅτι εἰσὶ τινες ὑγιαίνοντες ἕτεροι, καὶ ἴσως ἐμέμψατο ἑαυτὸν ποτε ὡς αἴτιον αὐτὸν ἑαυτῷ χρηματίσαντα καὶ τὰ πρὸς ἀπαλλαγὴν ταύτης ἐφρόντισε. Νυνὶ δὲ τοὺς πάντας ἔχων ἐμπαθεῖς ὁ τοιοῦτος, αὐτοῖς ἑαυτὸν ἐξισοῖ καὶ ἀδύνατον λέγει εἶναι τὸ ὑπὲρ τοὺς πάντας γενέσθαι αὐτόν. Τί τοῦτο; Ἴνα συναποθάνῃ τῷ πάθει, μὴ θέλων τοῦ τοιούτου κακοῦ ἀπαλλαγῆναι ὁ ἄθλιος. Εἰ γὰρ ἠβουλήθη, ἴσχυσε ἂν, ὡς ἐκ Θεοῦ τὸ δύνασθαι εἰληφῶς. Ὅσοι γὰρ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τὴν πρῶην δυσγένειαν τῆς φθορᾶς ὡς ἰμάτιον παλαιὸν ἀποδύσασθαι καὶ υἱοὶ Θεοῦ χρηματίσαι καὶ τὸν Χριστὸν ἐπενδύσασθαι.

Ἄλλὰ μὴ γένοιτο ἡμᾶς, ἀδελφοί, ἐξομοιωθῆναι τοῖς οὕτω ἔχουσι καὶ τοιαῦτα φρονοῦσι, κεχερωσμένοι οὕσι καὶ χοϊκοῖς. Γένοιτο δὲ ἐξακολουθῆσαι Χριστῷ, τῷ

ὑπέρ ἡμῶν ἀποθανόντι καί ἐγερθέντι (318) καί εἰς οὐρανοὺς ἡμᾶς ἀνυψώσαντι, καί αὐτοῦ τοῖς ἴχνεσιν ἀεὶ ἔπεσθαι, καθαιρομένους διὰ τῆς μετανοίας τοῦ σπίλου τῆς ἁμαρτίας καί ἐπενδυομένους τὸν φωτεινὸν χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας τοῦ Πνεύματος ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Περὶ ἀλλοιώσεως ψυχῆς τε καὶ σώματος, τῶν ἐξ ἀέρος, τῶν ἐκ στοιχείων, τῶν ἐκ βρωμάτων καὶ τῶν δαιμόνων ἐπιγινομένων ἡμῖν.

Λόγος ΚΕ΄. (319)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, ὀφείλει ὁ μοναχὸς μὴ μόνον τάς ἐν τῇ ψυχῇ γινομένας ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς ἐπίστασθαι καὶ νοεῖν, ἀλλὰ καὶ τάς αἰτίας αὐτῶν, ὅποιαί ποτ' ἂν ᾧσι καὶ πόθεν ἐν αὐτῷ συμβαίνουνσι γίνεσθαι. Ποτέ μὲν γὰρ αἰφνίδιος γίνεται χαρὰ τῇ ψυχῇ, ποτέ δὲ λύπη ταύτη ὡσαύτως ἐπέρχεται καὶ βᾶρος σφοδρὸν. Καὶ ποτέ μὲν εὐκατάνυκτος γίνεται, ποτέ δὲ σκληραίνεται ἢ αὐτὴ καὶ ὡς λίθος πεπώρωται. Ἄλλοτε πάλιν πραεῖα καὶ ταπεινὴ γίνεται καὶ μετὰ μικρὸν μετέωρος καὶ θυμῶδης καὶ λυσιπῶσα πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ποτέ μὲν χαύνη καὶ ῥάθυμος καὶ ἀπρόθυμος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν γίνεται, ποτέ δὲ διεγερμένη καὶ γρηγοροῦσα καὶ πρόθυμος εἰς πᾶσαν ὑπακοήν, ὡς καὶ τοὺς συνόντας σκώπτειν καὶ διεγείρειν πρὸς τὸ καλόν. Καὶ ποτέ μὲν συνεσταλμένη ὑπάρχει καὶ εὐλαβῆς, ποτέ δὲ διακεχυμένη καὶ ἀναιδής. Καὶ ποτέ μὲν τῶν ἀπόντων ἀγαπητικῶς μεμνημένη καὶ προσκαλουμένη πρὸς ἑαυτήν, ποτέ δὲ οὐδέ ἐκείνους οὐδέ τοὺς συνόντας βούλεται καθορᾶν. (320) Καὶ ποτέ μὲν συμπνιγομένη ἐφ' ἑαυτήν γίνεται, ὡς καὶ τὴν ζωὴν αὐτῆς ἀπολέγεσθαι, ποτέ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον πλατυνομένη καὶ ἢ ἀγαλλίασις ἐν ταύτῃ πληθύνεται, ὡς μηδὲ ἐπισχεῖν δυναμένη ἑαυτήν, εἰ καὶ τοῦτο βιάζεται.

Ταῦτα μὲν οὖν πέφυκε γίνεσθαι περὶ τάς φυσικὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὅποταν ἐναγωνίως ἔχωμεν περὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἐντολῶν τὴν ἐκπλήρωσιν. Ἀλλὰ καθάπερ οὕτως ἀλλοιοῦται τὰ τῆς ψυχῆς, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ τοῦ νοός ἀλλοιοῦται ἡμῶν καὶ οὕτω πως μεταβάλλεται. Ποτέ μὲν γὰρ ὀξύς εἰς τὸ νοῆσαι ἔστι καὶ ὀξύτερος εἰς τὸ τὰ νοούμενα ἤτοι βλεπόμενα παρ' αὐτοῦ διελθεῖν καὶ διακρῖναι συντόμως, ποτέ δὲ ἀργὸς πρὸς τὰ ἀμφοτέρωθεν γίνεται καὶ βραδύς. Καὶ ποτέ μὲν ὁ αὐτὸς ἄνους οἶονεὶ καὶ ἄλαλος γίνεται καὶ κωφός, ποτέ δὲ εὔνους τις καὶ εὐλαλος, ἀκουστικός τε ἅμα καὶ συνετός. Καὶ ποτέ μὲν τυφλός, ποτέ δὲ ὄρατικός, εἰς βάθος καὶ ὕψος θεωρίας ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰσελθεῖν βιαζόμενος. Καὶ ποτέ μὲν ἀπλοῦς πρὸς πᾶσαν θεωρίαν ἔστι καὶ ἐλεύθερος, μὴ μεμνημένος ὅλως τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ γεγονότων κακῶν μηδὲ τι τούτων ἐννοῶν τὸ καθόλου, ποτέ δὲ ποικίλος, οἶονεὶ τὰ μὴ γινόμενα ἐννοῶν καὶ ἐπινοῶν καὶ πονηρευόμενος· καὶ ὡσπερ φλόξ ἐν ὑγροῖς ξύλοις ὑπὸ καπνοῦ συμπνιγομένη γίνεται, πονηρευόμενος οὐκ εἰς τοὺς παρόντας μόνους, ἀλλὰ δὴ καὶ περὶ τινῶν ἀπόντων πολλάκις μάταια καὶ ψευδῆ ἀναπλάττει ἐν ἑαυτῷ ἐνθυμήματα· ἔνθεν τοι καὶ τῆς καρδίας πολλά λυπουμένης καὶ μὴ συντιθεμένης εἰς τὰ τοιαῦτα τῷ νῷ, οὐδὲν οὐδαμῶς ὠφελῆσαι δύναται, οὐδέ ἀποστήσαι αὐτὸν τῶν ματαίων συλλογισμῶν.

(321) Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ νοός καὶ τῆς νοεραῆς ἡμῶν καὶ θείας ψυχῆς. Αἱ δὲ γινόμεναι ἡμῖν περὶ τὸ σῶμα ἀνωμαλῖαι, εἰ καὶ δοκοῦσιν εἶναι εὐδιάγνωστοι καὶ ῥαδίως ἡμῖν ἐπιγινωσκόμεναι, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. Πολλή γάρ ἐν τούτῳ μάλιστα ἔστιν ἢ ἐκ φύσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταβολή. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ

ἄτρεπτος τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ ἐστίν, ὡσαύτως δέ καί ὁ νοῦς ταύτη συνάμα παρά τοῦ Κτίστου γεγένηται, μόνη δηλαδή τῇ προαιρέσει ἀγόμενα καί τῷ ἰδίῳ θελήματι ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιλαμβανόμενα, τουτέστι φωτός ἢ σκότους συγκοινωνοί αἰωνίως καί κληρονόμοι καθίστανται, ἡ ψυχὴ, φημί, καί ὁ νοῦς ἐνί τούτων προαιρέσει, ὡς εἴρηται, καί θελήματι ἐκουσίως κολλώμενα, εἴτε τῷ ἀγαθῷ τὰ ἀγαθὰ γίνονται, εἴτε τῷ πονηρῷ καί πονηρὰ χρηματίζουσι. Τό δέ γε σῶμα καί τῇ φύσει τρεπτόν, ὅτι καί σύνθετον, καί τῇ οὐσίᾳ ῥευστόν, ὅτι ἐξ ὕλης φθαρτῆς ἔκτισται καί ῥευστῆς, τήν σύγκρασιν ἔχον ἦτοι τήν σύστασιν ἐκ τῶν ἐναντίων πρὸς ἑαυτά. Ἐκ θερμοῦ γάρ καί ψυχροῦ, ὡς φασίν οἱ περὶ ταῦτα σοφοί καί ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ ξηροῦ τε καί ὑγροῦ ἡ οὐσία τούτου ἐστίν. Πλήν αὐτό καθ' ἑαυτό ἐστέρηται καί προαιρέσεως καί θελήσεως, εἰ χρή δέ εἰπεῖν καί κινήσεως, εἰ μὴ τι πάντως τήν τούτου ῥεῦσιν καί τό χωροῦν εἰς φθοράν κινήσιν τις εἴπη τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως φυσικῆν, ἥτις ἐστίν ἄλογος· εἰ δέ ἄλογος αὕτη, δηλὸν ὅτι καί ἀναμάρτητος καί παρά Θεοῦ ἀκατάκριτος. Καί εἰκότως· ὅς γάρ τῇ φύσει παρέπεται, τοῦτο καί καταδίκης ἐκτός. Πύρωσιν δέ καί ἐπιθυμίαν γάμου, συνουσίας μίξιν, ἡδονήν, γαστριμαργίαν, λαιμαργίαν, πολυυπνίαν, ἀργίαν, στολισμόν ἱματίων καί τᾶλλα πάντα ἄπερ, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι, τό σῶμα ἐπιζητεῖ, οὐ τό σῶμα, ὡς οὐδέ ὅτε νεκρόν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ διὰ τούτου ταῦτα ἐπιζητεῖ ἡδονομένην, ἅπαξ τῷ πληῶ (322) συγκραθεῖσα καί οἷα δὴ σὺς ἐν τῷ βορβόρω ταύτης ἐγκυλινδεῖσθαι θέλουσα τῶν ἡδονῶν πως, τῆς συγκραθείσης αὐτῇ γλιχομένη σαρκός. Μηδεὶς οὖν πρὸς ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἰδίου σώματος συνωθεῖσθαι καί καταναγκάζεσθαι ὑπολάβοι· οὐκ ἔστι τοῦτο. Ἀλλὰ πῶς; ἄκουε συνετῶς.

“Ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς”. Ἴδου ἐγὼ ἔδειξά σοι τό σῶμα, δεῖξον οὖν μοι καί σύ ποῖα τὰ πάθη τὰ ἐν αὐτῷ· ἀλλ' οὐδέν οὐκ ἔχεις ὅπως εἰπεῖν. Εἶτα τί; “Καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ Κύριος ὁ Θεός, καί ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν” καί ἀνέστη ἀπὸ τῆς γῆς καί περιεπάτει, τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος κινουῦντος δηλονότι τό σῶμα δεσποτικῶς τε καί ἐξουσιαστικῶς. Πύρωσις δέ ἢ κίνησις ἢ γαστρός ἄλογος μανία καί ὄρεξις οὐδαμοῦ ἔτι ἦν, ἀλλά ἦν αὐτῷ ζωὴ ἀστασίαστος καί ἄλυπος διαγωγή. Ἴδωμεν οὖν μήποτε, διὰ τό μὴ εἶναι θῆλυ ἢ διὰ τό μὴ εἶναι τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν κινουῦντα βρώματα, τούτου γε ἕνεκα ὁ ἄνθρωπος οὔτε πρὸς συνουσίας ἐπιθυμίαν, οὔτε πρὸς γαστριμαργίαν κεκίνητο· τί οὖν φησίν; “Ἐξανέτειλε ὁ Θεὸς πᾶν δένδρον ὠραῖον καί ἦν ὁ τε Ἀδάμ καί ἡ Εὐὰ ἐν τῷ παραδείσῳ γυμνοὶ καί οὐκ ἠσχύνοντο”. Ὅραξ ὅτι οὔτε τό θήλειαν εἶναι τήν Εὐάν οὔτε τό γυμνοὺς ἀμφοτέρους τυγχάνειν πρὸς σωφροσύνην παρέβλαψέ τινα ἐξ αὐτῶν; Ἀλλὰ καί γυμνοὶ ἦσαν καί οὔτε ἀλλήλους ἐγίνωσκον, οὔτε ἠσχύνοντο, οὔτε μὴν ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος φύσεως πρὸς μίξιν ἐνήγοντο, ἀλλὰ μετὰ τήν ἀμαρτίαν καί τήν παράβασιν καί μετὰ τό ἕξω γενέσθαι τοῦ παραδείσου καί τοῦ Θεοῦ γυμνωθῆναι καί τῆς αὐτοῦ θείας δόξης ἀποπεσεῖν, (323) τότε, ὡς γέγραπται, “ἔγνω Ἀδάμ τήν γυναῖκα αὐτοῦ καί συλλαβοῦσα ἔτεκε”.

Τοιγαροῦν, ἀγαπητέ, ἐάν τόν Θεόν ἀγαπήσης γνησίως καί σύ, καί ἐμμείνης ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, οὐχ ὑπὸ τινος πάθους κυριευθήσῃ ποτέ, οὐδέ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καταδυναστευθήσῃ τοῦ σώματος. Καθάπερ γάρ πρὸς οὐδέν τό σῶμα κινεῖσθαι δύναται δίχα ψυχῆς, οὕτως οὐδέ ἡ τῷ Θεῷ δι' ἀγάπης ἐνωθεῖσα ψυχὴ συναπάγεσθαι ἰσχύει πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς καί ὀρέξεις, ἀλλ' οὐδέ πρὸς ἄλλας ἐπιθυμίας τινὰς τῶν ὀρωμένων ἢ καί ἀοράτων πραγμάτων ὁμοῦ καί παθῶν. Δέδεταί γάρ ὑπὸ τῆς γλυκείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἡ ὁρμὴ τῆς καρδίας αὐτῆς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πᾶσα ἡ ῥοπή τοῦ θελήματος αὐτῆς. Αὕτη οὖν συνδεθεῖσα τῷ ἑαυτῆς, ὡσπερ εἴρηται, Ποιητῆ,

πῶς, εἶπέ, δύναται τῷ σώματι πυροῦσθαι ἢ ὅλως ἰδίας ἐπιθυμίας ἀποπληροῦν; Οὐδαμῶς.

Αἱ δέ φυσικῶς ἐπόμεναι καί γινόμεναι ἐν τῷ αὐτῷ σώματι μεταβολαί πρόδηλοι· συμβαίνουσι γάρ καί εἰς πάντας γίνονται τούς ἀγίους. Ποτέ μὲν γάρ ὑγείαν ἄγειν λέγεται, ὅταν πρὸς ἑαυτὰς αἱ ὕλαι μὴ στασιάζωσι, ποτέ δέ νόσω περιπίπτειν καταναγκάζεται, ὅποταν ἐν ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἢ πλεονάσῃ ἢ ἔλαττον ἑαυτοῦ γένηται, κατεξανιστάμενον δηλονότι τῶν ἄλλων ἢ ὑπ' ἐκείνων μᾶλλον ἐπικρατούμενον καί αὐτοτυραννούμενον, ἐξ ὧν γίνονται ρεύματα, ἀκρωτηριασμοί καί ὅλου ἴσως τοῦ ζώου διαφθορά, μηδὲν ἐκ τούτων παραβλαπτομένην ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ τὰ μὲν πλείστα τούτων ἀπὸ ἀκρασίας βρωμάτων καί πομάτων ἐγγίνονται, τὰ δέ καί ἀπὸ τῆς τῶν ἀνέμων καί τοῦ ἀέρος ἐναλλαγῆς. Ψυχροῦ γάρ ὄντος αὐτοῦ, τὰ ψυχρὰ εἶναι φύσεως (324) λαχόντα σώματα βλάπτονται καί ἀσθενέστερα γίνονται, ὡς ἐπὶ πολὺ ψυχραίνόμενα, τὰ δέ θερμῆς ὄντα κράσεως εὐκρατότερα μᾶλλον καί ἰσχυρότερα γίνονται. Ὅταν δέ θερμὸς πάλιν γένηται ὁ ἀήρ, τὰ μὲν ψυχρὰ θάλπονται οἰοενί καί ἀναζωοῦνται, ὡς ὑπὸ τοῦ ἡλίου αἱ μυῖαι καί τὰ λοιπὰ ζῶντα λαμπόμενα ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ καί δυνατώτερα καί εἰκινήτοτερα γίνονται, τὰ δέ θερμότερα ὕλης μετέχοντα ὅλως ὑπερεμπίπρυνται καί ἐκλύονται καί πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν καί κίνησιν ὡσαύτως ἀσθενῆ καί ἀδρανῆ γίνονται. Καί ἀπλῶς ἕκαστον κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἑαυτοῦ συγκράσεως ἐν τῇ τοῦ ἀέρος ἐναλλαγῇ καί τῶν ἀνέμων ἀναλόγως καί τὴν μεταβολὴν ἐπιδέχεται. Ἀλλὰ γάρ καί δίχα τούτων ὡσαύτως ἰδιαιτέρως ἐστὶν ἢ ἐκ βρώσεως καί πόσεως περιττῆς καί ἢ ἐξ ἄκρας νηστείας μεταβολή, οὐ μόνον δέ ἀλλὰ καί ἐκ πολυπνίας ἢ ἀγρυπνίας καί ἐκ κόπου ἢ ἀργίας σωματικῆς μεταβολή τις γίνεται ἐν ἡμῖν. Ἄλλη δέ πάλιν ἐστὶν ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνυπαρχούσης ὕλης τῷ σώματι καί τοῦ ἐν ἡμῖν κινουμένου φυσικοῦ θερμοῦ ἀναδιδομένη καπνώδης πυρά, ὡς ὑπὸ ὕδατος σβεσθείσης ἀνθρακιάς, καί ποτέ μὲν πρὸς μόνην τὴν κεφαλὴν, ποτέ δέ ἐν ὅλῳ διαχεομένη τῷ σώματι.

Ἐπὶ δέ πᾶσι τούτοις ἄλλος πάλιν ἐστὶ παραχωρήσει τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ καί Δεσπότητος ἐπιφερόμενος ἡμῖν ὑπὸ τῶν δαιμόνων κατ' οἰκονομικὴν παιδευσιν πρὸς ταπεινώσιν πειρασμός. Ποῖος δὲ οὗτός ἐστιν; Αὐτὸ τό βάρος τοῦ σώματος, ὃ καί δίχα τινός ἐτέρας αἰτίας διὰ κενοδοξίαν μόνην ἢ ἔπαρσιν ἢ διὰ τό κατακρῖναι ἄλλον ἀμελῆ ἢ καί δι' ἐτέρας πλείστας αἰτίας τῷ δαίμονι τούτῳ παραδιδόμεθα εἰς ὄλεθρον μὲν τῆς σαρκός καί συντριμμὸν τῆς ψυχῆς, (325) πείραν δέ καί γυμνασίαν περισσοτέραν αὐτῆς καί ἵνα τό περί ἡμᾶς συμπαθές τοῦ Θεοῦ καί εὐσπλαγχνον ἐπιγνόντες, ὄλην πρὸς αὐτόν μεταθῶμεν ἐκ διαθέσεως τὴν ἀγάπην καί πρὸς ἐκεῖνον ὄλον τὸν πόθον κτησώμεθα.

Τοιγαροῦν καί ταῦτα οὐ πάντες ἐπίστανται, ἀλλὰ τὰς μὲν ψυχικὰς ἀλλοιώσεις καί τὰς μεταβολὰς τὰς τοῦ σώματος, οἱ μέσως πως πρὸς τὴν ἀρετὴν ἔχοντες, ἕκαστος τούτων μερικῶς τι νοεῖ, ὅτε δ' ἂν καί συμβῆ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τι τοιοῦτον, περί γάρ τῶν τελείως ἐσκοτισμένων οὐδεὶς ἡμῖν λόγος· τὰς δέ γε γινομένας ἐν τῷ νοῖ μεταβολὰς, ὡς εἴπομεν, καί στροφὰς μόνον οἱ ἀπαθεῖς καί τέλειοι, οἱ καθαροί τε καί ἐλεύθεροι τῇ ψυχῇ, ὡσαύτως καί τῷ νοῖ, γινώσκουσι. Καί οὐδ' αὐτοί· οὐ γάρ ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐτίνος εἰσιν, ἐξ ἐκείνου καί περί τούτων διδάσκονται. Ποτέ μὲν γάρ, ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τῶν ἐν τῷ νοῖ συμβαινουσῶν, ἡ ψυχὴ στενοῦται καί στυγνὴ γίνεται, ὑφελομένη τι τῆς προσούσης χαρᾶς, πλὴν ὅμως ἀνδρῖσαμένη καί τὸν νοῦν διανίστησι· ποτέ δέ ὁ νοῦς, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχει, συμπάσχει καί οὗτος καί ὑπὸ τὴν νύκτα γενέσθαι καταναγκάζεται μὲν, οὐ καταδέχεται δέ, βιάζεται δέ μένειν ἐν τῷ φωτὶ καί ἴσως διαυγάζει καί τὴν ψυχὴν. Ἄλλοτε ὑπὸ τῆς ἀνωμαλίας πάλιν τοῦ

σώματος τὰ ἀμφότερα τυραννοῦνται σφοδρῶς, ποτέ μὲν ἕξωθεν βαρούμενα καὶ τό μὲν βᾶρος ἐπαισθανόμενα καὶ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν σῶαν ἔχοντα, ποτέ δὲ ἕσωθεν ταραττόμενα, ὡς μηδὲ ἐλπίζειν τὸν πάσχοντα εἰς τὴν προτέραν ἐπανελεθεῖν γαληνιαίαν κατάστασιν. Οὕτω τοίνυν ἡ μὲν ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὁ δὲ νοῦς ἀπὸ τῆς ψυχῆς πάλιν αὐτῆς καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νοός καὶ τοῦ σώματος πλημμελεῖ. Οὐ τὰ δύο δὲ πάντοτε, ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, (326) ἐκταράσσονται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων πάλιν ποτέ μὲν ἡ ψυχὴ μόνη πάσχει, τοῦ νοός ἐρομένου αὐτήν· “Τί, φησίν, ἔχεις;” καὶ παραμυθουμένου αὐτήν, ποτέ δὲ ὁ νοῦς ἐκτυφλοῦται καὶ συγκαλύπτεται καὶ ἡ ψυχὴ, ἐλευθέρα οὔσα, δυνάμει θείου πυρός ἐκδιώκει τὸν ζόφον καὶ αἶρει τὸ κάλυμμα καὶ τὸν νοῦν διαβλέπειν ποιεῖ.

Διὰ τοῦτο εἶπον, ὧ πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅτι οὐ χρὴ νοεῖν μόνον ἡμᾶς τὰς τροπὰς καὶ μεταβολὰς καὶ τὰς συμβαινούσας ἀλλοιώσεις ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ εἰδέναι πόθεν αὐταὶ καὶ πῶς καὶ ἀπὸ τίνων, ὁποῖοί τε πνεύουσιν ἄνεμοι λογισμῶν καὶ ἐκ τίνων οἱ ποταμοὶ κατέρχονται ἢ ἐπέρχονται τῶν παθῶν τε καὶ πειρασμῶν, ἵνα καὶ τὴν οἰκίαν στηρίξωμεν ἀσφαλῶς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ πηδάλιον εὐθύνωμεν τοῦ πλοίου καλῶς καὶ μὴ ἀτεχνῶς ἢ ἀφυῶς αὐτὸ μεταχειρισώμεθα. Τούτων δὲ τὴν γνῶσιν βίος παρέχει μετὰ ἀκριβείας καὶ κανόνος ἀπαραλείπτως ἐπιτελούμενος. Θεῖναι γὰρ ὄρον ἐν ἑαυτῷ χρεῶν καὶ τύπον τὸν μοναχόν καὶ εἰδέναι αὐτόν, πῶς ἐκάστην ἡμέραν διέρχεσθαι δεῖ, ὡς ἂν εὐδρομος πρὸς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἢ καὶ μὴ ἐμποδίζεται τῇ ἀπειρίᾳ πρὸς τὸν δρόμον αὐτῆς. Οὕτω γὰρ καὶ ἑαυτῷ τὴν ὁδὸν ἐξομαλίσαι τὴν τραχεῖαν ὁμοῦ καὶ ἐπίπονον, ταύτης ἐν ἕξει τοῦ καλοῦ καὶ συνηθείᾳ δηλονότι γενόμενος καὶ Θεῷ προκόπτων καὶ ἀναβάσεις τιθέμενος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ εὐαρεστήσει, ἐκ τῶν μικροτέρων ἐπὶ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα ἀνατρέχων, καὶ τῶν εἰρημένων ἀπάντων ἐν γνῶσει γενήσεται καὶ πολλῶν ἄλλων διδάσκαλος ἀρετῆς χρηματίσει, φωτίζων διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ βίου τοὺς αὐτῷ ἐντυγχάνοντας, ἅτε δὴ ὡς φωτισθεὶς καὶ αὐτός ἄνωθεν, καὶ ἀνακαλύπτων βαθέα (327) τοῖς μετὰ πόθου ζητοῦσι τὰ βάθη μαθεῖν τὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ ἀρχῆς βίου λίαν ἐπωφελοῦς καὶ σωτηρίου, ἀρμοζούσης τοῖς ἄρτι τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποτασσομένοις καὶ πρὸς τὸν μοναδικὸν ἀποτρέχουσι βίον. Καὶ διδασκαλίας εἰς ἀρχαρίους λυσιτελεστάτη.

Λόγος Κστ΄. (328)

Ἀδελφοί καὶ πατέρες, πᾶς ἄνθρωπος ὁ ἄρτι τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν ἀποταξάμενος, ἐπὶ δὲ τὸν βίον τοῦτον καὶ τὸ στάδιον τῶν μοναχῶν ἀποδραμών, εἴ γε διὰ Θεὸν ἀπετάξατο καὶ τὴν τέχνην τῶν τεχνῶν ταύτην μαθεῖν αἰρεῖται καὶ μὴ εἰς κενὸν βούλεται γενέσθαι τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἀναχώρησιν, ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς μετὰ προθυμίας πάσης καὶ θερμοτάτης προθέσεως τὰ τῆς ἀρετῆς σπουδαίως ὀφείλει ποιεῖν. Καὶ ἵνα προπαίδειάν τινα τῶν στοιχείων τῆς ἐπιστήμης τῶν ἐπιστημῶν, λέγω δὴ τῆς ἡμετέρας ἀσκήσεως, τοῖς ἄρτι πρὸς ταύτην οἰοῖναι τὴν σχολὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου παραγενομένοις ἔγγραφον παραδώσωμεν, τοιαῦτα ἐκ προοιμίων ὑποτιθέμεθα, ὡς ἐν τύπῳ, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς μετ’ αὐτούς, καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν.

Ἰστέον οὖν ὅτι ὁ ἤδη τὸν χοϊκὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ φρονήματος (329) καὶ τὸν ἐπουράνιον διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐνδυσάμενος, μεσονύκτιον ὀφείλει

άνιστασθαι πρό τοῦ ὄρθρου καί τετυπωμένην εὐχήν εὔχεσθαι, καί οὕτω μετά ταῦτα εἰς τήν δοξολογίαν μετά πάντων ἐγείρεσθαι καί νουνεχῶς καί ἐγρηγόρως πᾶσαν αὐτήν διεξέρχεσθαι, προσέχων τῇ ἀρχῇ τῆς ὑμνωδίας μεγάλως, ἤτοι τῷ ἑξαψάλμῳ, τῇ στιχολογίᾳ, ταῖς ἀναγνώσεσιν, ἀόκνως, μή χαννούμενος τό σῶμα καί πόδα παρά πόδα ἰστάμενος ἢ ἐπακουμβίζων τοίχοις καί κίοσιν, ἀλλά τάς μέν χεῖρας ἀσφαλῶς δεδεμένας ἔχειν ὀφείλει, τούς πόδας ἐπιστηριζομένους ἴσους τῇ γῆ, τήν δέ κεφαλήν ἀσάλευτον καί μή πρός τά ὠδε καί ἐκεῖ νεύουσιν· μή μετεωριζόμενον τόν νοῦν, ἀλλά μηδέ περιεργαζόμενον τό φρόνημα ἢ συναπαγόμενον τοῖς ἀμελεστέροις, ὁμιλοῦσιν ἀλλήλοις καί ψιθυρίζουσιν· ἀμετεώριστον δέ μᾶλλον ἔχειν τό ὄμμα καί τήν ψυχὴν καί μόνη προσέχειν τῇ ψαλμῳδίᾳ καί τῇ ἀναγνώσει καί τῇ δυνάμει τῶν ψαλλομένων καί ἀναγινωσκομένων λόγων τῆς θείας Γραφῆς, ὅσον τό κατά δύναμιν, ἵνα μή λόγος ἐν αὐτῷ παρέλθῃ ἀργός, ἀλλ' ἐκ πάντων αὐτῶν παινομένων αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, εἰς κατάνυξιν καί ταπείνωσιν καί φωτισμόν ἔλθῃ θεῖον τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

Παρακαλῶ οὖν ὡς ἓνα πάντας ὑμᾶς, πατέρες μου καί ἀδελφοί μου καί τέκνα, καί ταῦτα ὡς νόμον σωτήριον ὑποτίθημι, ἵνα σπουδάσητε ἕκαστος ὑμῶν βαλεῖν τοιαύτην ἀρχὴν εἰς τό ἔργον τῆς ἀρετῆς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ καί τούς μισθούς ἀναλόγως τῶν πόνων ἡμῶν ἐξ αὐτοῦ φιλαγάθως λαμβάνομεν, ὥστε εἰ δυνατόν μή παρελθεῖν τινα ἐξ ὑμῶν ἄνευ δακρύων τήν ἀκολουθίαν καί τήν ἀνάγνωσιν. (330) Εἰ γάρ οὕτω σεαυτόν ἐθίσεις, ὦ ἀδελφέ, εἰς τό ἔργον τοῦτο ποιεῖν, ἐν ὀλίγῳ προκόψεις καί ἀναδράμῃς εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Βιαζόμενος γάρ ἑαυτόν ἵνα μή ἄνευ δακρύων παρατρέχῃς τήν τετυπωμένην ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησίας, γίνῃ τοῦ καλοῦ τούτου ἐν ἔξει καί, ἐν αὐτῇ τῇ στιχολογίᾳ καί ἐν τοῖς τροπαρίοις οἷς ψάλλεις, τρέφεταιί σου ἡ ψυχὴ, ἀναδεχομένη τά τούτων θεῖα νοήματα πρός ἑαυτήν, καί ἀναβιβάζεται σου ὁ νοῦς διά τῶν λεγομένων πρός τά νοητά, καί δακρύων ἠδέως, οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διάγεις, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ οὐρανῷ μετά τῶν ἄνω δυνάμεων.

Θές οὖν καί τοῦτο σεαυτῷ νόμον, ἵνα πρό τῆς ἐσχάτης εὐχῆς μή ἐξέλθῃς ποτέ τῆς συνάξεως ἄνευ ἀνάγκης μεγάλης ἢ χρείας τοῦ σώματος, ἀλλά μένε ὡς εἵπομεν προσκαρτερῶν ἐν τῇ στάσει σου, ἐπειδή “ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος”, κατά τό γεγραμμένον, “σωθήσεται”. οὐ μόνον δέ ἀλλά πρῶτον μέν βοήθειαν λήψεται ἀνεπαισθήτως, εἶτα καί ἐν αἰσθήσει, καί μετ' ὀλίγον ἐν φωτισμῷ ἀπό Θεοῦ Παντοκράτορος. Τελεσθείσης δέ τῆς ὀρθρινῆς δοξολογίας, εὐθύς ἐξερχόμενος μή ἄρξῃ λαλεῖν τούτῳ κάκεινῳ καί μετεωρίζεσθαι καί ἀργολογεῖν, ἀλλ' ἔστω σοι, μετά τό εὔξασθαι καταμόνας ἐν τῷ κελλίῳ τήν τετυπωμένην σου εὐχήν ἐν δάκρυσιν καί πολλῇ προσοχῇ, ἐργασία σωματική τις, καί εὐθύς ἀπότρεχε πρός αὐτήν, εἴτε διακονίαν εἰς τήν διακονίαν, εἴτε ἐργόχειρον εἰς τό ἐργόχειρον, εἴτε ἀνάγνωσις εἰς τήν ἀνάγνωσιν. Ἀργός δέ μή θελήσης ὄλως καθεσθῆναι ἐν τῷ κελλίῳ σου, ἵνα μή ἡ ἀργία διδάξῃ σε πᾶν κακόν, ὃ μή θέμις εἰπεῖν. Ἀλλά γάρ μηδέ περιέρχῃ τό μοναστήριον (331) καί τούς ἐγαζομένους ἢ διακονοῦντας περιεργάζῃ, φύλαξον δέ τήν σιωπὴν καί τό ἐκ πάντων ἀπέχεσθαι, ὅπερ ἀληθῆς ἐστὶ ξενιτεία. Πρόσεχε σεαυτῷ μόνῳ καί τῷ ἐργοχείρῳ σου, οἷον δ' ἄν ἐστι.

Καί μή εἰσέλθῃς εἰς κελλίον τινός ἄνευ τοῦ κατά Θεόν σου πατρός, εἰ μή ἀποσταλῆς ἢ παρά τοῦ προεστῶτος ἢ διακονητοῦ τῆς μονῆς. Καί ἀπελθόντος σου, σπουδάσον μή εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι λόγον ἔξω τῆς χρείας σου, δι' ἣν ἐπέμφθης· ἀλλά τήν ἀπόκρισιν ποιήσας, συντόμως ὑπόστρεψον. Εἰ δέ καί διερχόμενος ἴδῃς τινά ἀδελφόν μόνον, ἢ καί μετά ἐτέρων καθήμενον καί ὁμιλοῦντα παρά καιρόν, βαλὼν μετάνοιαν

σιωπῆ παρέλθε. Μὴ ἀπελθὼν καθεσθῆς μετ' αὐτῶν, μνησθεῖς τοῦ ψαλμωδοῦ λέγοντος: “Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε”. Λοιμοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, καθὼς ὁ Παῦλος φησὶ: “Φθείρουσιν ἦθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί”. εἴ τι οὖν ὁ λοιμός, τοῦτο καὶ ἡ φθορά. Μὴ τοίνυν συγκαθεσθῆς μετὰ ἀργολογούντων, ἀγαπητέ, μηδὲ εἵπης: “Ἀκούσομαι τί λαλεῖτε κἀγώ”, ἀλλ' ὡς εἴρηται, βαλὼν μετάνοιαν παρέλθε. Φύλαξον τὴν σιωπὴν τὴν ξενιτείαν· καὶ τὴν μὲν σιωπὴν ἐν τῷ λέγειν πρὸς ἑαυτὸν· “Τί γὰρ ἔχω καὶ εἰπεῖν ἐγὼ ἀγαθόν, ὅλος βόρβορος ὢν καὶ μωρός, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ξένος καὶ ἀνάξιος τοῦ λαλεῖν καὶ ἀκούειν ἢ συναριθμεῖσθαι μετὰ ἀνθρώπων; “· τὴν δὲ ξενιτείαν καὶ τό ἀπέχεσθαι ἀπὸ πάντων ἐν τῷ λογίζεσθαι ταῦτα καὶ λέγειν πρὸς ἑαυτὸν· “Τίς εἰμι, φησίν, ἐγὼ ὁ ἀπερριμένος καὶ εὐτελής, ὁ ἀγεννῆς καὶ πτωχός, ἵνα εἰς κελλίον εἰσέλθω τινός; οὐχὶ ὡς βδέλυγμα ὄντα με, ἰδὼν με ἀποστραφήσεται; ἄρα οὐ μὴ εἵπῃ· Τί δέ ὁ μιαρός (332) οὗτος ἦλθε πρὸς με μιᾶναι τὴν κέλλαν μου; “, προτιθεῖς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ μὴ ἄκροισ χεῖλεσιν, ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆς λέγων αὐτά. Εἰ γὰρ καὶ μὴ κατ' ἀρχὰς λέγειν ταῦτα ἰσχύσεις ἀπὸ ψυχῆς, ἀλλ' ὅμως κατὰ μικρόν ἐλεύση καὶ εἰς τοῦτο, τῆς χάριτος συνεργούσης σοι. Μόνον ἄκουσόν μου τοῦ ταπεινοῦ, μόνον βάλε εἰς ταῦτα ἀρχήν, ἀδελφέ, μόνον ἄρξαι ποιεῖν καὶ πράττειν καὶ λέγειν ταῦτα, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει σε ὁ Θεός. Ἀγαπᾷ γὰρ σε σφόδρα καὶ θέλει σε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν καὶ σωθῆναι.

Οὕτω τοιγαροῦν τὰς μέχρι τῆς λειτουργίας ὥρας διελθὼν, ἀδελφέ, εἴσελθε πάλιν εἰς τὴν σύναξιν ἐν σπουδῇ καὶ ἐν προθυμίᾳ πολλῇ. Στήθι καθὼς ἐν τῇ ὀρθρινῇ σοι δοξολογία ὑπετυπώσαμεν, τοῦ πένθους μηδόλως λήθην ποιούμενος· στήθι σύντρομος, ὡς τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ βλέπων θυόμενον διὰ σέ. Καὶ εἰ εἶ ἄξιος καὶ ἀπελύθης εἰς τοῦτο, πρόσελθε ἐν φόβῳ καὶ χαρᾷ τῶν ἀπορρήτων κοινωνήσεων ἀγαθῶν. Καὶ μετὰ τὴν ἐσχάτην εὐχὴν ἐξελθὼν, εἴσελθε μετὰ πάντων ἐν τῇ τραπέζῃ, μὴ χωριζόμενος τῶν σῶν ἀδελφῶν. Καὶ εἰ μὲν διακονεῖν ἐτάγης, παράστηθι ὡς τῷ Χριστῷ καὶ οὐκ ἀνθρώποις διακονῶν ἐξ εἰλικρινοῦς διαθέσεως καὶ ἀγάπης πᾶσιν ὡς ἀγίοις, μᾶλλον δὲ ὡς αὐτῷ καθὼς εἶπομεν – διακονήσων τῷ Χριστῷ, ἕκαστον αὐτῶν περιπλεκόμενος οἶονεῖ τῇ ψυχῇ καὶ ὅλον σεαυτὸν τῇ προθέσει διὰ τῆς ἀγάπης ἐμπαρέχων αὐτοῖς, ἐκ τοῦ διακονεῖν αὐτοῖς βεβαιούμενος καρποῦσθαι ἀγιασμόν.

Εἰ δὲ καθεσθῆς ἐν αὐτῇ μετὰ πάντων καὶ σύ, ὅρα τί σοι ἐν Κυρίῳ ἐντέλλομαι, ὡς ἀγαπητῷ πατρί μου καὶ ἀδελφῷ, μὴ προπετῶς ἐκτείνης τὴν χεῖρά σου (333) ἐπὶ τοῖς παρακειμένοις βρώμασι τῇ τραπέζῃ πρὸ τοῦ ἐνάρξασθαι τοὺς παλαιότερους ἐσθίειν τῶν ἀδελφῶν σου, πρὸ τοῦ δοθῆναι τὴν εὐλογίαν ἄνωθεν παρὰ τοῦ ἱερέως. Καὶ ἀρξάμενος συνεσθίειν τοῖς πατράσι καὶ ἀδελφοῖς σου, πρόσεχε σεαυτῷ καὶ μόνῳ ἐν συστολῇ πάσῃ καὶ σιωπῇ καθεζόμενος, μὴ ὁμιλῶν καθόλου τινὶ ἀλλὰ προσέχων τῇ ἀναγνώσει καὶ τρεφόμενος, ὡσπερ τό σῶμα, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν θεοπνεύστων λογίων τοῦ Πνεύματος. Δεῖ γὰρ σε διπλοῦν ὄντα, ἐκ ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, δισσῶς καὶ καταλλήλως ἔχειν τὴν τροφήν καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ τό μὲν σῶμα αἰσθητόν ἔχοντα καὶ γήϊνον αἰσθητοῖς καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς τρέφειν βρώμασι, τὴν δὲ ψυχὴν νοεράν καὶ θείαν ἐπιφερόμενον νοητοῖς τρέφειν καὶ θείοις τῶν λόγων ἐδέσμασι.

Μὴ οὖν περιεργάζου τὰ παρατιθέμενά σοι μέρη ἐν τῇ τραπέζῃ, ποῖον τυχόν μεῖζον ἢ βραχύτατόν ἐστιν, ἀλλ' οἷον δοθῇ σοι μετ' εὐχαριστίας πάσης δεξάμενος φάγε, καὶ τοῦτο μετ' ἐγκρατείας, φεύγων ἐν πᾶσιν τὸν κόρον, ἀνάξιον ἑαυτὸν δηλονότι λογιζόμενος τῆς κοινῆς τραπέζης τῶν ἀδελφῶν καὶ τοιαῦτα καθ' ἑαυτὸν

ένθυμούμενος καί λέγων πρὸς ἑαυτὸν· “Τίς εἰμι ἐγώ, ὁ εὐτελής καί ἀνάξιος, ὅτι μετὰ τῶν ἀγίων τούτων συγκάθεδρος καί συνέστιος γέγονα;” καί οὕτω ταῦτα λέγων ἐν ἑαυτῷ, ἔχε μόνον ἀπὸ ψυχῆς σεαυτὸν ἁμαρτωλόν, καί καθάπερ πτωχός τις καί ῥακενδυτῶν, ἐάν μέσον ἀρχόντων καί πλουσίων λαμπράς καί πολυτελεῖς περιβεβηλημένων στολάς εὔρεθῆ, αἰσχύνεται καί συστέλλεται καί οὐδέ προσεγγίσει τινὶ αὐτῶν ἢ πλησιάσει τολμᾷ, οὕτω καί σύ διάκεισο πρὸς πάντας αὐτούς, τὸν ἔσχατον τόπον αἰεὶ ἐκλεγόμενος καί αἰσχυνόμενος ἐπάνω τινος αὐτῶν (334) τῶν ὄραθῆναι καθήμενος, ὡς ἐκείνων μὲν πάντων πλουσίων ὄντων ταῖς ἀρεταῖς, σοῦ δὲ πτωχοῦ καί γυμνοῦ ὑπάρχοντος καί ἀναξίου τοῦ καί ὅλως συνείναι καί βλέπειν αὐτούς. Ἀλλά γάρ μέλλων ἄψασθαι τῆς τροφῆς, αὐθις ταῦτα λογίζου μεμνημένος τὰς ἁμαρτίας σου καί λέγε πρὸς ἑαυτὸν· “Ἄρα γε οὐκ εἰς κρίμα μου καί κατάκριμα γένηται, εἰ ἄψομαι τῶν προκειμένων τινός; Τὸν γάρ πεπονηκότα ταῦτα Θεόν καί εἰς βρῶσιν παρασχόντα ἡμῖν, τοῦτον ἐγώ νηπιόθεν παρήκουσα καί τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς οὐκ ἐφύλαξα· καί πῶς τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ, ὡς οἱ πατέρες οὗτοι οἱ ἅγιοι, καὶ γὰρ ἀνάξιος καί κατάδικος ὢν μεταλάβω; Ποίω προσώπῳ, ἀπὸ ὄψεως ὢν τοῦ Δεσπότου μου, ὁ πονηρός δοῦλος ἐγώ καί ἀγνώμων καί ἀχάριστος, πρό τοῦ μετανοῆσαι με καί τὴν συγχώρησιν παρά τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τελείως λαβεῖν, ὡς οἱ μὴ ἁμαρτήσαντες ἢ καί ἡμαρτηκότες μὲν, μετανοήσαντες δὲ καί τὴν συγχώρησιν ἐκεῖθεν λαβόντες, φάγωμαι καί αὐτός καί πίωμαι καί συνευφρανθήσομαι τοῖς ἁγίοις; Οὐδαμῶς! Ἀλλά πρὸς τό ζῆν με μόνον καί φάγομαι καί πίωμαι καί ἑμαυτὸν ἐκτηξῶ καί λυπήσω καί κατακρινῶ, ἵνα ἐπιβλέψας ὁ θεὸς ἄνωθεν καί ἰδὼν τὴν στενοχωρίαν καί τὴν ἐκούσιόν μου θλίψιν ἐλεήσῃ καί συγχωρήσῃ μοι τὰ πολλά μου κακά”. Ταῦτα τοιγαροῦν ἐνθυμοῦ, τούτων διηνεκῶς μέμνησο!

Πρὸς τούτοις τύπωσον καί ψωμόν τοσοῦτον ἐσθίειν, ὅσον τοῦ μὴ χορτάζεσθαι σε, ἀλλά κατὰ πολὺ τῆς χρείας ἔλαττον καί ὅσον δύνασαι βαστάσαι· ὡσαύτως καί ἐν ἡ δύο πίνειν καυκάλια καί ταῦτα ἐν μιᾷ τεταγμένη τῆς ἡμέρας ὥρα. Ἐσθιοντός σου δὲ μὴ (335) ὑπακούσης τῷ ὑποβάλλοντί σου λογισμῷ ἐκλέξασθαι τι τῶν προκειμένων κάκεινου μεταλαβεῖν· ἀλλά φύλαξον μὴ φαγεῖν τι ὅπερ καλόν σοι ἐφάνη, μόνον δὲ τὰ ἔμπροσθέν σου κείμενα ἐσθιε· ἀλλά καί ἐξ αὐτῶν ἐάν τύχη τυχόν ὁπώρα ἢ ἕτερα τινὰ τῶν ἐδωδῶν εἶναι καί ἀρεστόν φανῆ σοι ἐν ἐξ αὐτῶν καί εἴπῃ σοι ὁ λογισμός· “Καλόν ἐστὶν ἐκεῖνο, λαβὼν φάγε αὐτό”, σπούδασον μὴ ἠττηθῆναι μηδὲ ἄψασθαι αὐτοῦ. Δι’ οὐδέν γάρ ἕτερον τοῦ παραδείσου ὁ Ἀδάμ ἐξεβλήθη, εἰ μὴ ὅτι ὠραῖος ἐφάνη καί καλός εἰς βρῶσιν ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ, καί ἔφαγεν ἐξ αὐτοῦ· καί διὰ τοῦτο ἀπερρίφη καί ἐξεβλήθη καί θανάτῳ καί φθορᾷ κατεδικάσθη. Οἱ οὖν βουλόμενοι εἰς ἐκεῖνον τὸν παράδεισον – μᾶλλον δὲ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπανελθεῖν, τὴν ἐγκράτειαν δίχα παραβάσεως πάσης καί μέχρι τούτων φυλάττειν ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κατὰ μικρόν καί εἰς μείζονας ἐπιθυμίας καί βλαβεράς περιπέσωσιν. Ἐάν προτρέπωνται σε οἱ συγκαθήμενοι ἀδελφοί τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν περισόν τι, μηδὲν ἕτερον ἀποκριθῆς τινι, εἰ μὴ τὰς χεῖράς σου δῆσας καί μικρόν τι διεγερθεῖς καί κλίνας τὴν κεφαλὴν, πρᾶξι λέγε φωνῆ· “Συγχώρησον”, καί ἐπὶ πᾶσιν οὕτω πάντοτε ἀποκρίνου καί μήτε προτιμῆσιν τινὰ ἐκ τῶν περισσευμάτων σου, μήτε λάβῃς ἀπὸ τινός τι. Μὴ πίνοντός σου οἶνον, μὴ ἐπιζητήσης ὅλως λαβεῖν αὐτόν, ἀλλά μηδὲ ἐτέρῳ τινὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἐπιδώσης, εἰ μὴ που ἀπὸ ξένης ἐστὶ καί ἦλθε πρὸς σέ διὰ χρείαν τινά. Μὴ καταδέξῃ ποτέ μετὰ τινος προγεύσασθαι, μηδὲ ἐν δαίτη φαγεῖν ἢ πιεῖν ἢ ἐπιδειπνήσαι ποτέ· πάντα γὰρ τὰ κακά ἐκ τούτων τίκτονται, καί ταῦτά εἰσι τὰ ἔνεδρα τοῦ διαβόλου καί αἱ παγίδες αὐτοῦ, αἵτινες καθορῶνται μὲν ὡς καλά, (336) κεκρυμμένον δὲ ἔχουσι τὸν ἰόν τοῦ θανάτου ἐν αὐταῖς, ἅς ὁ πιστεύων

ἡμῖν φεύξεται, καί ὁ φυλάσσων τούς λόγους ἡμῶν, τῇ συνεργείᾳ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ἄτρωτος καί ἀβλαβῆς διαμένει ἐξ αὐτῶν, οἱ δέ γε λοιποὶ κοσμικόν βίον, ὡς οὐκ ἴσασιν, ἐν μοναχικῷ τῷ σχήματι προαιροῦνται ζῆν, οἳ καί εἰς βάραθρα καί εἰς κρημνοὺς καταπίπτοντες οὐκ αἰσθάνονται.

Σὺ οὖν, περιπόθητε ἀδελφέ, ταῦτα φυλάξαι θέλησον, εἰ κἄν δέῃ σε καί ἀποθανεῖν· ἄλλως γάρ τόν τῆς γαστριμαργίας δαίμονα ἐκφυγεῖν οὐκ ἰσχύσεις. Ἴσθι δέ ὅτι ταῦτα φυλάσσοντός σου, μὴ φέρων ὁ διάβολος ὄρᾶν σε, πάντας τούς ραθύμους ἐξεγερεῖ κατά σου, καί καταλοιδορήσουσί σε καί γελάσουσι καὶ φθονήσουσι καί ἐμπαΐξουσι καί μυρίας θλίψεις σοι ἐπενέγκωσιν, ὅπως σε τῆς ἀγαθῆς προθέσεως καί τῶν σωτηρίων πράξεων ἀποστήσωσιν· ἅπερ ἐάν ὑπομείνης, ἀγαπητέ, μεγάλην ἀπό τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν εὐρήσεις βοήθειαν καί παράκλησιν. Τοιγαροῦν καί ἐτέρων ἐν τῷ δειπνῷ καθημένων καί ἐσθιόντων, σοῦ δέ μὴ ἐσθιόντος ἀλλ' εἴτε διακονοῦντος εἴτε καί μὴ, μὴ ἐπιλάθῃ καί ταῦτα λέγων πρὸς ἑαυτόν· “Εἰ ἦμην πάντως μετανοήσας καί αὐτός καί τὰς ἀμαρτίας μου συγχωρηθεῖς, ἔχαιρον ἄν κἀγὼ καί μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου συνήσθιον. Ἐπειδὴ δέ ἀνάξιον ἑμαυτόν δά τῶν αἰσχυρῶν μου πράξεων, ὁ ἄθλιος, πεποίηκα, ἀπολάβω ἐνταῦθα κατά τὰ ἔργα μου!” καί ταῦτα λέγων κράτει γαστρός, ὅση σοι δύναμις. Πρωτοκαθεδρίαν μήποτε ζητήσεις μήτε ἐπιθυμήσεις, ἀλλὰ μίσησον ταύτην ἀπό ψυχῆς ὡς ὑπερηφανίας αἰτίαν καί πρόξενον οὔσαν. Ἡ γάρ ταπεινώσις σου ὑψώσει σε, καί τό ἔσχατον εἶναί σε πάντων πρῶτον σε ἀποκαταστήσει, ἐπειδὴ γέγραπται· “Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτόν ταπεινωθήσεται, ὁ δέ ταπεινῶν ἑαυτόν ὑψωθήσεται”.

(337) Μετὰ γοῦν τό συναναστῆναί σε πάση τῇ ἀδελφότητι καί ἀποδοῦναι τὴν εὐχαριστίαν Θεῷ καί παρά τοῦ ἱερέως ἀπολυθῆναι, ἀπότρεχε σιωπῶν ἐν τῇ κέλλῃ σου, καί κλείσας τὴν θύραν ἐπιλαβοῦ τοῦ βιβλίου. Καί ἀναγνοὺς ὀλίγον, εἰ μὲν ἡμέραι τοῦ θέρους εἰσίν, ἀνακλίθητι ἐπὶ τό ψιάθιον σου καί βραχυτάτου μετάλαβε ὕπνου ἀπεχόμενος γάρ τοῦ κόρου καί λιτῆ χρώμενος τῇ τραπέζῃ μετὰ ἄρτου καί μεμετρημένου ὕδατος καί λαχάνων ἢ ὀσπρίων, ἤττον ὑπνώσεις καί θᾶττον ἐξαναστήσει, εἰ δέ τοῦ χειμῶνός εἰσι, μετὰ τό μικρόν ἀναγῶναι ἐπιλαβοῦ τοῦ ἐργοχείρου σου καί προσκαρτέρησον ἐν αὐτῷ ἕως οὗ τό ξύλον τὴν ὑμνωδίαν σημάνη τοῦ λυχνικοῦ.

Εἶτα πάλιν εἰς τὴν σύναξιν εἰσελθὼν, στήθι ἐν φόβῳ καί προσοχῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ψάλλων αὐτῷ καί ἐξομολογούμενος καί μηδενὶ ὁμιλῶν τό παράπαν. Καί τελεσθέντος τοῦ λυχνικοῦ, εἰ μὲν ἐγκρατεῦσασθαι ἰσχύσεις τοῦ μὴ φαγεῖν ἢ πιεῖν τό καθόλου, ἅπαξ κεκρικῶς τὴν ἡμέραν ἐσθίειν, εὐρήσεις οὐ τὴν τυχοῦσαν ὠφέλειαν ἐν τῇ παραστάσει τῆς ἐσπερινῆς σου ἀκολουθίας καί ἐν τῇ νυκτερινῇ δεήσει καί ἀγρυπνίᾳ· εἰ δ' οὖν ἀλλ' ἐνὶ παζαματίῳ ἀρκέσθητι καί ἐνὶ ποτηρίῳ ὕδατος ἄνευ ἀσθενείας καί ἀτονίας στομάχου σου. Καί μετὰ τό συνάμα τοῖς ἀδελφοῖς σου ἀποδοῦναι τὰς ἐσπερινὰς εὐχὰς τῷ Θεῷ, βαλὼν μετάνοιαν εἰς τούς πόδας τοῦ προεστῶτος ὡς εἰς αὐτούς τούς πόδας τοῦ Χριστοῦ, καί εὐχὴν ἐκεῖθεν λαβὼν καί ἀσπασάμενος τὰς ἀγίας μορφὰς τῶν ἀγίων, εἴσελθε σιωπῶν μηδενὶ μηδαμῶς ὁμιλῶν εἰς τό κελλίον σου, καί κλείσας τὰς θύρας ἐπιλαβοῦ πρῶτον τοῦ βιβλίου, (338) καί ἀναγνοὺς ὡσεὶ τρία φύλλα προσεχῶς ἐν αὐτῷ στήθι εἰς προσευχὴν, ἡσύχως ψάλλων καί προσευχόμενος τῷ Θεῷ ὡς παρά μηδενός ἀκουόμενος. Στήθι δέ γενναίως ἐπισυνάγων σου τούς λογισμοὺς καί μὴ ἔων ῥέμβεσθαι αὐτούς ἀλλαχοῦ, σφίγξον σου τὰς χεῖρας, ἔνωσόν σου τούς πόδας ἐπίσης ἀσαλεύτους ἐν βάσει μιᾶ, καί τούς μὲν ὀφθαλμούς μῦσον τοῦ μὴ πρὸς ἄλλο τι βλέπειν καί τόν νοῦν διασκίδνασθαι, τόν δέ νοῦν αὐτόν καί ὄλην τὴν καρδίαν ἄρον εἰς οὐρανοὺς καί Θεόν, ἐκεῖθεν μετὰ

δακρύων καί στεναγμῶν τόν ἔλεον ἐκκαλούμενος. Ἔστωσάν σοι δέ ψαλμοὶ τεταγμένοι παρά τοῦ πνευματικοῦ σου πατρός, ὅσοι ῥήματα μετανοίας καί κατανούξεως φέρουσι καί ὅσοι τῇ δυνάμει ἐξικανοῦσι καί τῇ προθέσει σου. Δεῖ γάρ σε μετρεῖν τῇ τε ἰσχύϊ καί τῇ ἀνδρείᾳ σου τήν τε τῶν ψαλμῶν ὑμνωδίαν καί τό πλήθος τῆς γονυκλισίας καί τόν χρόνον τῆς στάσεως, ἵνα μή τήν συνειδησιν ἕξης εἰς ἔλεγχόν σου λέγουσαν· “Ἔτι ἦν σοι δύναμις τοῦ στήναι καί ὑμνῆσαι καί Θεῷ ἐξομολογήσασθαι”. Πρός τούτοις ἔστωσάν σοι καί εὐχαί καί αὐταὶ τεταγμένοι πρωΐας καί ἑσπέρας, ἐξομολόγησιν ἔχουσαι πρὸς Θεόν. Καί τήν εὐχὴν συντελέσας ἀνάγνωθι πάλιν μικρόν, εἶτα ἐπιλαβοῦ καί τοῦ ἐργοχείρου σου, καί ἕως πρώτης φυλακῆς, ἤγουν ἕως τρίτης ὥρας διανυκτέρευσον τῆς νυκτός. Εἴθ’ οὕτως ἀναστάς καί ποιήσας τόν ἄωμον, ἀνακλίθητι σφραγισάμενος ὄλον σου τό σῶμα ἐπὶ τό ψιάθιον, μεταλαβὼν δέ ὕπνου μέχρι τοῦ μεσονυκτίου καθεξῆς ποιήσεις, ὡς ὑπετυπώθη σοι ἄνωθεν.

Ἄλλὰ γάρ καί τούς λογισμούς τῆς καρδίας σου τῷ πνευματικῷ σου πατρί καθ’ ὥραν, εἰ δυνατόν, ἐξαγόρευε· εἰ δέ μή, τέως ἑσπέραν μή παρέλθης, ἀγαπητέ, ἀλλὰ καί μετά τόν ὄρθρον τά συμβαίνοντά σοι πάντα, (339) σεαυτὸν ἀνακρίνων, ἐξαγόρευε. Καί πίστιν ἀδίδακτον ἔχε πρὸς αὐτόν, κἄν ὁ κόσμος ἅπας αὐτόν λοιδορῇ καί διασύρῃ, κἄν αὐτός σύ τοῦτον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου θεάσῃ πορνεύοντα, μή σκανδαλισθῆς, μηδέ τήν πίστιν σου ἐλαττώσῃς τήν πρὸς αὐτόν, πειθαρχῶν τῷ εἰπόντι· “Μή κρίνετε καί οὐ μή κριθῆτε”.

Οὕτω δέ ποιούντός σου καθ’ ἐκάστην καί οὕτως ἀγωνιζομένου σου, οὐ βραδύνει ὁ Θεός τοῦ ἐπισκέψασθαί σε ἄνωθεν, ἀλλ’ ἐξαποστελεῖ σοι βοήθειαν ἐξ ἀγίου αὐτοῦ κατοικητηρίου, καί ἡ χάρις τοῦ Παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος ἐπισκιάσει σοι. Καί κατά βραχὺ προκόπτων ἐπὶ τό ἔργον σου τήν πνευματικὴν ἡλικίαν αὐξήσεις καί εἰς ἄνδρα τέλειον ἀναδράμῃς, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, φωτιζόμενος καί φωτίζων φῶς γνώσεως, δίκην ἡλίου, πάντας τούς πλησιάζοντάς σοι καί ἐντυγχάνοντας, καί δοξάζων Θεόν καί βίω καί λόγῳ, τόν δόντα σοι τήν δωρεάν τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ καί ζωοποιῶντος Πνεύματος, ᾧ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περί τοῦ μή ἀμελῶς ἔχειν περί τήν ἐργασίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, μηδέ καταφρονεῖν μιᾶς καί μόνῃς αὐτῶν, ἀλλ’ ἀγωνίζεσθαι τηρεῖν ὁμοῦ πάσας, ἵνα μή ὡς καταφρονηταὶ ἔξω τοῦ νυμφῶνος ἀποκλεισθῶμεν. Καί περί τοῦ ὑπομένειν γενναίως τοὺς πειρασμούς.

Λόγος ΚΖ΄. (340)

Ἀδελφοί καί πατέρες, οὐκ ἀκούετε τοῦ Κυρίου καί τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ βωόντων· “Ἐάν τις, φησί, τόν νόμον ὄλον φυλάξῃ, πταισῆ δέ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἔνοχος”, καί πάλιν· “Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται”; Καί ἵνα σαφέστερον ὁ λέγει ποιήσῃ, ἐπάγει λέγων· “Ὡ γάρ τις ἡττηται, τούτῳ καί δεδούλωται”. Ὡστε, ἀδελφοί, ὁ ἐνί καί τῷ τυχόντι πάθει δουλούμενος, ὑπ’ αὐτοῦ καί δεσπόζεται καί ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ὑπακούειν οὐ δύναται· πῶς γάρ, ὑπό ἀλλοτρίου δεσπότη κυριεύμενος; Διά τί δέ καί ἀφ’ ἑαυτῶν οὐ συνορῶμεν ἡμεῖς τῶν δεσποτικῶν καί ἀποστολικῶν ῥημάτων τήν ἀληθῆ δύναμιν, ἐκ τῶν ὀρωμένων ταύτην καλῶς στοχαζόμενοι;

(341) Βλέπομεν γάρ ὅτι οἱ ἐν πελάγει πλέοντες οὐχί ἕαν τόσα ἢ τόσα στάδια πλεύσωσιν, εἶτα ἐγγύς που πρὸς τόν λιμένα γενόμενοι κινδύνῳ περιπέσωσι, ἀλλ’ οἱ

τόν λιμένα φθάσαντες καί τῇ χέρσῳ ἀποδοθέντες σωθῆναι λέγονται· οὕτω καί οἱ ἐν ὁδῷ περιπατοῦντες καί πρὸς πόλιν τινά καταλαβεῖν σπεύδοντες, οὐχὶ ἐάν τόνδε τόν ποταμόν διαπεράσωσι καί τόδε τό ὄρος διέλθωσι κάκείνους τούς ληστές διαβάντες ἐκφύγῃσι, μετὰ δέ ταῦτα ἐτέρῳ τινί ἀνδροφόνῳ ἢ θηρίῳ ἐντυχόντες παρ' ἐκείνου ἀναλωθῶσιν ἢ καί βοθύνῳ τινί περιπεπτωκότες ἀποπνιγῶσι, διασωθήσεσθαι καί τήν πόλιν ἐκείνην καταλαβεῖν ἐν ἧ ἔπορεύοντο, λέγονται, ἀλλ' οἱ πάντα πειρασμόν καί πᾶσαν θανατηφόρον ἐπιβουλήν Θεοῦ βοηθεία διαφυγόντες. Καί οὐδέ οὗτοι! Εἰ γάρ μετὰ τό διαφυγεῖν πάντα τά ἐναντία ἀμελήσουσιν ἢ ῥαθυμήσουσι, καί νύξ αὐτούς καταλάβῃ καί αἱ πύλαι κλεισθῶσι τῆς πόλεως καί ἔξωθεν αὐτῆς εὐρεθῶσιν, οὐκ οἶδασι τί τέξεται ἡ ἐπιούσα ἡμέρα.

Νόει οὖν μοι πόλιν τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, νύκτα τόν ἐκάστου ἡμῶν θάνατον, ἐπιούσαν δέ ἡμέραν τήν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ παρουσίαν, ἣτις ἐστίν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Ὁ τοίνυν μή φθάσαι σπουδάσας τοῦ ἐν αὐτῇ γενέσθαι τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἕως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τῆδε βίου ἐστίν, ἀλλ' ἔξω ταύτης ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐρεθῆ, νύξ ἐπ' αὐτῷ τοῦ θανάτου γίνεται, καί οὐκ οἶδεν ἐν τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τί ἄρα αὐτῷ συμβήσεται, κἂν τε εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ συγχωρηθῆ κἂν τε μή. Ἀλλά καί ἡ δορκάς ἢ ἡ ἔλαφος ἢ ἕτερόν τι τούτων τῶν ζώων, οὐχ ὅταν τούτου μὲν ἢ ἐκείνου τοῦ θηρευτοῦ καί τοῦ κυνός (342) διαφύγῃ ἢ τῆς παγίδος τῆσδε ἢ τῆσδε ἀνώτερον γένηται, ὑπό δέ ἐτέρου τινός κατασχεθέν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐμπέσῃ, διαδρᾶναι καί σωθῆναι λέγεται, ἀλλά τό μήθ' ὅλως ἀγριευθέν ἢ ὑπό τινος μηχανῆς κρατηθέν. Νόει οὖν μοι πάλιν θηρευτάς τούς πονηρούς δαίμονας, κύνας δέ τούς πλάνους καί ψευδοδισκάλους ἀνθρώπους, οἱ διεστραμμένοι ὄντες καί πονηροί οὐχ ἑαυτούς διορθώσασθαι ἀλλά ἐτέρους διδάσκειν ἐπιχειροῦσιν, οὓς ὡς ὑλακτοῦντας κύνας λογίζεσθαι χρή καί φεύγειν τούς τοιούτους, ὡς διά τῶν λόγων δάκνοντας καί διασπαράσσοντας τά πρόβατα τοῦ Χριστοῦ καί ταῖς τῶν θηρευτῶν χερσί προδιδόντας αὐτά· ληστές δέ τούς πονηρούς λογισμούς καί αἰσχροῦς λογισμούς οἵτινες αἰφνιδίως ἐπιπίπτοντες τῷ ἀγωνιζομένῳ, ἢ φυγεῖν καί ἀπορραγῆναι τῆς συνοδίας αὐτόν παρασκευάζουσιν, ἑαυτόν οἰόμενον διασώσασθαι, ἢ κρατήσαντες τῷ συνδιασμῷ καί ταῖς συγκαταθέσεσι τοῦ λογισμοῦ συνδήσαντες ἀσφαλῶς καί περισφίξαντες, τύπτουσιν αὐτόν οἶονεῖ τοῖς γαργαλισμοῖς καί ταῖς κινήσεσι τῆς σαρκός, καί διά τῆς ἀτόπου ἐπιθυμίας τοῦτον ἔλκοντες τῇ δυνάμει, τῷ βόθρῳ τῆς ἀμαρτίας καί τῷ κρημνῷ τῆς πράξεως ἀπορρίπτουσι.

Χρή οὖν πάσῃ δυνάμει τῶν μὲν πονηρῶν πασῶν ἀπέχεσθαι πράξεων, τῶν δέ ἀγαθῶν ἔργων ἅμα πάντων ἀντέχεσθαι, καί τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ζέοντι πόθῳ καί προθυμίᾳ πάσῃ ποιεῖν καί μηδεμιᾶς καί τῆς τυχοῦσης ὡς ἐλαχίστης καταφρονεῖν. Ὁ γάρ λέγων· “Εἶθε μή τόδε μοι πέπρακται τό κακόν, τόδε μή πέπραχα τό ἀμάρτημα, ἐπεὶ τόδε ἢ τόδε οὐδέν ἐστι” φανερώς ἀπάσας ὁμοῦ ἀνατρέπει τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καί ταύταις ἀντίσταται. Ὑπονόει μοι, ἄνθρωπε, (343) σκεῦος τίμιον ἐκ πασῶν γενόμενον τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἶον ἐκ πίστεως, ἐκ φόβου Θεοῦ, ἐκ ταπεινώσεως, ἐκ σιωπῆς τῆς ἀπό ἀργοῦ λόγου, ἐξ ὑπακοῆς μέχρι θανάτου, ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἔνδοθεν τῆς καρδίας θελήματος καί κινήματος, ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου μετανοίας καί κατανύξεως, ἐκ τῆς ἀεννάου εὐχῆς, ἐκ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀκριβείας, ἐκ τῆς πρὸς τόν πλησίον ἀπροσπαθείας καί τῆς πρὸς πάντας ἐξ ἴσου ἀγάπης, ἐκ τῆς ἀφιλαργυρίας καί σωφροσύνης, ἐκ τῆς πρὸς τόν Θεόν ἐλπίδος καί τελείας ἀγάπης, ἐκ πασῶν ἄλλων τῶν ταύταις συνεπομένων ταῖς ἀρεταῖς. Μία γάρ ἐκάστη τούτων, οἶονεῖ πέταλον οὔσα καθ' ἑαυτήν ἔν, ἡ μὲν χρυσοῦν, ἡ δέ ἀργυροῦν, ἄλλη χαλκοῦν, ἕτερα ἐκ λίθου τιμίου, καί καθεξῆς αἱ λοιπαὶ ἐξ ἐτέρων ἄλλων ὑλῶν, ἐνούμεναι διά τοῦ Πνεύματος

καί ἀλλήλαις εἰς ἓν ἅπασαι συγκολλώμεναί τε καί συναρμολογούμεναι, εὐχρηστόν τι, ὡς εἴρηται, τόν ἄνθρωπον κατασκευάζουσι σκεῦος, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ὡς οἶνος νέος ἐμβάλλεται. Εἶπέ οὖν μοι, ἔάν μία ἐκ πασῶν τῶν εἰρημένων ἀρετῶν ἐπιλείψῃ, ἐξ ὧν καί δι' ὧν συνετέθη καί συνηρμόσθη τό σκεῦος, ἄρα ἀνέξεται ὁ Θεός ἐμβαλεῖν ἐν αὐτῷ ὅπως τι τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, εἰ καί δοκεῖ πάνυ μικρά ἢ τρυμαλιά εἶναι τοῦ ἐπιλείποντος δῆθεν πετάλου ἤτοι τοῦ τόπου τῆς ἀρετῆς; Οὐδαμῶς! Πάντως γάρ ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον διά τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὀπῆς τό ἐμβληθέν ἀγνώστως ῥεῦσαν χυθήσεται.

Πῶς οὖν ἡμεῖς καί δίχα πολλῶν ἀρετῶν, ὧν τόν ἄφθαρτον καί ἀκένωτον οὐ κεκτήμεθα πλοῦτον ἐκ (344) τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, διά τῶν ὀλίγων κατορθωμάτων καί τούτων διεσπαρμένων ἀπ' ἀλλήλων ταῖς ἀμαρτίαις, ὡς σκεύη ἑαυτοῦ εἶναι νομίζομεν τέλεια καί ὀλόκληρα, καί τό Ἅγιον Πνεῦμα ὡς θησαυρόν ἔνδον ἐν ἡμῖν φέρειν οἰόμεθα; Ἄλλ' ὄντως κατά τόν εἰρηκότα “ἐματαιώθημεν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἡμῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος ἡμῶν καρδία καί φάσκοντες εἶναι σοφοί ἐμωράνθημεν”. Εἰ γάρ καί Παῦλος ὁ θεῖος βοᾷ: “Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καί ἔχομεν τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν”, ἀλλά “σκεύη” μὲν τά ἡμετέρα σώματά φησι, καθά καί ἀλλαχοῦ λέγει: “Οὐκ οἴδατε ὅτι τά σώματα ὑμῶν ναὸς εἰσι τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος καί οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν”, “ὀστράκινα” δέ εἰπὼν τό τῆς φύσεως ἡμῶν ἠνίξατο ἀσθενές. Ἐθραυστα τοίνυν καί ἀδιάρρηκτά εἰσι τά τοιαῦτα σώματα διά τὴν τοῦ ἐν αὐτοῖς θησαυροῦ ἀκαταμάχητον δύναμιν. Διό καί ἐπιφέρων φησὶν: “Ἴνα τό πλεῖστον τῆς δυνάμεως μὴ ἦ ἐξ ὑμῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ”. Καί ἵνα ὑμῖν αὐτό ἐκδηλότερον ἀπεργάσωμαι, τοιοῦτόν ἐστιν ὃ φησι: “Μὴ νομίσης ὅτι ὑπὸ σοῦ, φησί, συνέχεται καί τηρεῖται ὁ ἐν σοὶ θησαυρός, ἀλλά ὑπὸ τοῦ ἐν σοὶ θησαυροῦ αὐτός σύ μᾶλλον τετήρησαι, ὑπὸ τῆς ἐν σοὶ χάριτος κατεσκευάσθης εἰς τό εἶναι σκεῦος εὐχρηστόν τῷ Θεῷ. Τό δὲ θαυμαστόν, ὅτι καί ἔάν μὴ ὑφ' ἡμῶν ἀλλ' ὑφ' ἐτέρων ἐχθρῶν τινῶν συντριβῇ τό σκεῦος, ὁ μὲν θησαυρός μένει ἀκένωτος, τό δέ σκεῦος ἰσχυρότερόν τε καί ἀσφαλέστερον ὑπὸ τῆς τοῦ θησαυροῦ ἐνεργείας κατασκευάζεται: ὁ Θεός γάρ ἐστιν”. Ὅθεν περὶ τούτου ὁ αὐτός ἀπόστολος λέγει: (345) “Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ”.

Ἄλλ' ὅρα μοι πῶς διά τῶν τοιούτων λόγων πανταχοῦ τὴν Τριάδα ἀχώριστον εἶναι φησι καί ἐν ἡμῖν μένουσαν: “Ὁ Θεός γάρ, φησὶν, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψε – τό Ἅγιον Πνεῦμα δηλονότι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν” – οὕτω καί ὁ Κύριος ἔφη: “Κἀγὼ Παράκλητον ἄλλον πέμψω ὑμῖν, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας”, καί πάλιν: “Ἐχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν σκεύεσιν ὀστρακίνοις” εἴτουν καρδίαις σαρκίνας. Βουλόμενος δέ δεῖξαί σοι τόν θησαυρόν, ὅτι οὐκ ἄλλος τίς ἐστι παρά τόν λάμψαντα, ἀλλά ὁμότιμος καί ὁμοούσιος αὐτοῦ ὑπάρχει, προσέθηκε λέγων: “Ἴνα τό πλεῖστον τῆς δυνάμεως μὴ ἦ ἐξ ἡμῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ”, τοῦ ἐν ἡμῖν διά τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι τοῦ Πνεύματος σκηνώσαντος. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός, ἡ Ἁγία Τριάς, συνεχόμενος μὲν ὑφ' ἡμῶν διά τῆς τῶν ἐντολῶν, ὡς εἴρηται, πασῶν ἀκριβοῦς φυλακῆς, συνέχων δέ ὅλους ἡμᾶς διά τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας τε καί δυνάμεως καί χάριτος, πάντοθεν ἀτρώτους καί ἀκλινεῖς καί ἀσαλεύτους συντηρῶν καί διαφυλάττων ἡμᾶς: οὐς καί ὡς ἀσθενοῦντας καί εὐολίσθους, μικρόν τι ἐλλείψαντας ἢ σφαλέντας, αὐτός εὐθύς ὁ θησαυρός συσφίγγει καί πρὸς ἑαυτόν ἐνοῖ τε καί συγκολλᾷ ἑαυτῷ καί ἀναπληροῖ τά ἡμῶν ὑστερήματα καί στερεοῖ καί παγιωτέρους ἡμᾶς ἀπεργάζεται.

(346) Διά δὴ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, παραστήσαι ἑαυτοὺς ἀμέμπτους τῷ Κυρίῳ ἐκ πάσης ἀμαρτίας, ἐπιφερομένους μεθ' ἑαυτῶν τὴν φυλακὴν πασῶν τῶν σωτηρίων αὐτοῦ ἐντολῶν. Οὕτω γάρ ταύτας ὁ τεχνίτης Θεὸς Λόγος λαβόμενος, ὡς ὕλην τινὰ διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων τιμίων συμπεφορημένην, αὐτὸς ὁμοῦ πάσας ἐνώσει καὶ εἰς εὐχρηστα διὰ τῶν τοιούτων σκευὴ κατασκευάσει ἡμᾶς. Ἀλλὰ μὴ τὰς μὲν κομίσωμεν αὐτῷ, τὰς δὲ καταλείψωμεν, μηδὲ ὅταν πάσας αὐτῷ προσενέγκωμεν, περὶ μίαν καὶ μόνην ἀμεληταί καὶ καταφρονηταί φανῶμεν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἵνα μὴ ὀργισθεῖς προστρίψῃ κάκεινας ἡμῖν καὶ ἐκβληθῆναι ἡμᾶς ἔξω τοῦ νυμφῶνος κελεύσῃ. Τοῦτο δὲ παθόντες οὐδὲν ἡμᾶς ὕστερον, εἰ καὶ πολλὰ κρούσαντες εἶπομεν· “Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν!”, ὠφελήσει. Ἐρεῖ γάρ· “Ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ! Οὐδέ γάρ οἶδα ὑμᾶς ὡς πιστοὺς, οὐδέ μέχρι θανάτου ὑπακούσαντας καὶ ἐκπληρώσαντάς μου τὸ πρόσταγμα. Διὸ ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ”.

Ταῦτα μὲν οὖν, οἶδα, πρῶτος ὁ ταπεινὸς ἐγὼ καὶ πανάθλιος, ὡς μηδὲ μίαν πεπληρωκῶς ἐντολήν τοῦ Θεοῦ μου, ἀκούσομαι. Εἶτα καὶ ὅσοι κατ' ἐμέ ἀνυπότακτοι καὶ παρήκοοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ λέγοντες ἄφροني λογισμῶ· “Εἴθε μὴ μεμοίχευκα! Τό γάρ ὀβολόν ἢ κλάσμα κεκλοφέναι ἄρτου, ποία ἀμαρτία ἐστίν;” (347) Εἶτα πάλιν· “Μακάριος ἂν ἦμην, φησίν, ἐάν μὴ αἰσχροῖς καὶ βεβήλοις τῆς ἀρσενοφθορίας περιεπάρην κακοῖς. Τό γάρ λοιδορῆσαι ἢ φθονῆσαι, παῖξαι τε καὶ γελάσαι, ὅποια ἄρα ἐστίν ἀμαρτία;” οἱ πάλιν ἑαυτοὺς ἠγούμενοι, διὰ τό ἐκ σαρκικῶν τῆς ἀμαρτίας πράξεων καθαρεύειν, ὡς ἀγγέλους Θεοῦ καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτῶν ἀφρόνως οἰόμενοι, μὴ ποιούμενοι δὲ λόγον τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν καὶ παθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καταφρονοῦντες καὶ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν μὴ βιαζόμενοι ἑαυτοὺς, παραιτούμενοι δὲ καὶ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ πᾶσαν ἐπίπονον πρᾶξιν καὶ κακοπάθειαν, καὶ ἀμερίμνως διάγοντες.

Τί γάρ ὄφελος, ἀδελφοί, τό πορνείας μὲν ἀπέχεσθαι καὶ ἄλλης ἀκαθαρσίας σωματικῆς, δόξης δὲ ἀντιποιεῖσθαι καὶ χρημάτων ἐφίεσθαι; Ἡ μὲν γάρ τό σῶμα, ἡ δὲ τὴν ψυχὴν διαφθείρει. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἀπίστους ἡμᾶς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων καὶ τό ταύτης ἐρᾶν ἀπεργάζεται· “Πῶς δύνασθε, φησί, πιστεύειν, δόξαν παρά ἀνθρώπων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ ζητοῦντες;”. Τί δὲ τό ἀρσενοφθορίας μὲν καθαρεύειν, φθόνῳ δὲ καὶ μίσει καὶ ζήλῳ κατὰ τοῦ πλησίον ἐκτήκεσθαι; Τό γάρ πρὸς τὸν ἀδελφόν μῖσος φονέα τὸν κεκτημένον ἀποτελεῖ· “Ὁ γάρ μισῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, φησίν ὁ ἀπόστολος, ἄνθρωποκτόνος ἐστίν”. Ἀρσενοκοίτης δὲ καὶ φονεὺς ἐνὶ πάντως κατὰ τοὺς ἱερούς κανόνας καὶ τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλονται καὶ ὑπόδικοι κρίσεως αἰωνίου ἀμετανόητοι διαμένοντες γίνονται. Τί δὲ ἐάν μὴ μεθύσκειται τις οἴνῳ, λοιδορεῖ δὲ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ; Ἀμφότεροι γάρ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον τῆς βασιλείας (348) ἔξωθοῦνται τῶν οὐρανῶν· “Μὴ πλανᾶσθε γάρ, φησίν, οὔτε πόρνοι, οὔτε ἀρσενοκοῖται”, καὶ ἐπιφέρει· “οὐ μέθυσοι, οὐ λοιδοροὶ, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσι”. Τί δὲ τῆς νηστείας ὄφελος, εἶπέ μοι, μὴ προσούσης πραότητος; Τί δὲ τῆς πραότητος ὄφελος, ἐάν ἐπὶ ὀλέθρῳ ψυχῆς ἐστι καὶ παραβάσει μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ; Ὡσπερ γάρ ὁ τῷ τύπτοντι ἀντιπίπτων καὶ ἀντιπύπτων, αὐτόν τόν εἰπόντα Θεόν ἀτιμάζει – “Τῷ τύπτοντί σου τὴν σιαγόνα, φησί, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην”, οὕτω καὶ ὁ τοῦ βλασφημοῦντος εἰς Θεόν μακροθύμως ἀνεχόμενος, εἰς τὸν βλασφημούμενον ἀμαρτάνει ὡς συνηδόμενος τῷ βλασφημοῦντι καὶ συνευδοκῶν αὐτῷ διὰ τῆς νομιζομένης μακροθυμίας. Τί τῇ ὑπακοῇ θαρρεῖς, ἀδελφέ, γαστριμαργία δουλούμενος; “Οὐδεὶς γάρ, φησί, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν

δύναται”· γαστρός δοῦλον Θεοῦ δοῦλον γενέσθαι ἀμήχανον. Τί ἐγκαυχᾶ τῇ πολλῇ τῶν ψαλμῶν μελέτῃ, μετεωριζομένου μὲν τοῦ νοός σου, μή ἐπιτασμένου δέ τῶν λεγομένων τήν δύναμιν; Εἰ δέ καί διὰ τοῦτο τῶν ἐπιτασσομένων σοι διακονιῶν ἀμελεῖς καί τῶν παρά τοῦ προεστῶτος ἐπιταχθεισῶν σοι δουλειῶν τῆς μονῆς, ἐγὼ μὲν σιωπῶ, σύ δέ οἶδ’ ὅτι ἀκήκοας τῆς θείας Γραφῆς λεγούσης· “Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἀμελῶς”. Τί ἐπερείδη τῶν ἐν τοῖς σωματικοῖς ἔργοις κόπῳ τῆς ἔνδοθεν ἀμελῶν ἐργασίας; Οὐκ ἀκούεις Παύλου λέγοντος· “Ἡ μὲν γάρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πανταχοῦ ὠφέλιμος ἐστίν”; Τί δέ, ἐάν καί τὰ ἀμφοτέρω κατωρθώσῃ τις, τοὺς δὲ συνόντας αὐτῷ (349) ἢ καί τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφούς κατακρίνη; “Ὡ γάρ, φησί, κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν”. Ὁ δέ καί πάντα τὰ εἰρημένα κατωρθωκῶς καί μήτε ποιῶν τι τῶν ἀπηγορευμένων μήτε τοὺς ἀμελεῖς ἀδελφούς κατακρίνων, ἐν δὲ καιρῷ πειρασμοῦ, ἐπελθόντων αὐτῷ ἐμπυσμάτων καί ραπισμάτων καί ὕβρεων, ἐάν μὴ ὑπενέγκῃ ταῦτα ἀταράχως, ἢ ταραχθεῖς μὲν τήν καρδίαν οὐ προφέρει δέ ῥῆμα ἀπρεπές, ἀλλὰ ὅλως ἐνδείξεται διὰ τοῦ ἕξωθεν σχήματος πρὸς ὀργὴν κινηθεῖσαν αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν τῆς ψυχῆς καί λόγον ὑβριστικόν ἀντιφθέγγεται ἢ ἕτερον τι πρὸς ἄμυναν διαπράξεται, πῶς δοῦλον ἑαυτὸν καί μιμητὴν τοῦ ἰδίου Δεσπότου ὅλως εἰπεῖν ὁ τοιοῦτος τολμήσει καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀπεναντίας ἐχθρόν;

Οἱ φίλοι τοίνυν τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν, ἐν ἑαυτοῖς αὐτόν ἔχοντες οἶα δὴ θησαυρόν τῶν ἀγαθῶν ἄσυλον, μετὰ χαρᾶς ἀφάτου καὶ θυμηδίας τὰς τοιαύτας ὕβρεις καὶ ἐξουδενώσεις προσυποδέχονται, ὑπεραγαπῶντες ὡς εὐεργέτας ἐν εἰλικρινεῖ διαθέσει τοὺς ταῦτα εἰς αὐτούς ἐνδεικνυμένους καὶ πράσσοντας. Οἱ δὲ γε λέγοντες ὅτι· “Κατὰ μὲν τὸν τῆς φιλονεικίας καὶ μάχης καιρὸν κινούμεθα ὡς ἄνθρωποι πρὸς ὀργὴν καὶ θυμόν, καὶ ἔσθ’ ὅτε καὶ ἀμυνόμεθα ἐν λόγοις καὶ αὐτοῖς ἔργοις τοὺς ἀδελφούς, ὕστερον δὲ οὐκ ἔχομεν κατ’ αὐτῶν ἐχθραν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ πάντα ἀφίεμεν καὶ μάλιστα ἐάν καὶ συγχώρησιν πρὸς ἀλλήλους ποιήσωμεν”, εἰκόσασί μοι ἀγράφῳ πυξίῳ ἐν ᾧ ὅταν λάβῃ καιρὸν ὁ ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐγγράφει δι’ αὐτῶν ἐκείνων τὰ πονηρά καὶ μισαρά αὐτοῦ δόγματα καὶ ὑπάγει· αὐτοὶ δὲ (350) πάλιν τὰ ἄπερ ἔγραψαν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κινηθέντες ἐξαλείφοντες, οὐ προαιροῦνται ἐγγράψαι τὰ τοῦ Χριστοῦ ἀντ’ αὐτῶν, ἵνα ἐλθῶν ὁ ὑπεναντίος εὐρήσῃ ἐγγεγραμμένας τὰς πλάκας τῶν καρδιῶν αὐτῶν καὶ ἀποστραφῇ ἡττημένος καὶ κατησχυμένος, ἀλλ’ ὀκνηρίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ ἀγράφους ἕκαστος αὐτῶν ἐὼν ταύτας, ὅταν ἀποστείλῃ ὁ Κύριος γράψαι τὰ ἑαυτοῦ δόγματα ἐν τινὶ τῶν τοιούτων, εὐθύς ἐκεῖνοι γράφουσι προθύμως τὰ τοῦ ἐχθροῦ· καὶ τὰ μὲν πικρά καὶ θανατηφόρα προσίενται, τὰ δὲ ζωοποιὰ καὶ ὑπὲρ μέλι γλυκέα ἐξ ἑαυτῶν ἀπωθοῦνται.

Ὁ μὴδὲν οὖν ἐπταικῶς Κύριος ὁ Ἰησοῦς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐτύφθη, ἵνα οἱ μιμούμενοι αὐτόν ἀμαρτωλοὶ μὴ μόνον ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων λάβωσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ συγκοινωνοὶ διὰ τὴν ὑπακοὴν αὐτῶν γένωνται· καὶ ὁ μὴ τοῦτο ἐν ταπεινώσει καρδίας καταδεχόμενος, ὡς ἐπαισχυνόμενος τὰ τοῦ Δεσπότου πάθη μιμήσασθαι, ἐπαισχυνθήσεται καὶ αὐτόν ὁ Χριστὸς ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὸ δὲ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστι· Θεὸς ὢν ἐκεῖνος ἐγένετο δι’ ἡμᾶς ἄνθρωπος. Ἐρραπίσθη, ἐνεπτύσθη καὶ ἐσταυρώθη, διδάσκων οἰονεῖ καὶ λέγων ἐκάστῳ ἡμῶν δι’ ὧν ἐπέπονθεν ὁ ἀπαθὴς τῇ Θεότητι· “Ἐάν βούλῃ, φησίν, ἄνθρωπε, γενέσθαι Θεὸς καὶ ζωῆς ἐπιτυχεῖν αἰωνίου καὶ σὺν ἐμοί εἶναι, οὐπὲρ ὁ σὸς πρᾶπάτωρ ποτέ καλῶς ἐπιθυμήσας οὐκ ἔτυχεν, οὕτω ταπεινώθητι, ὡς ἐταπεινώθην ἐγὼ διὰ σέ· καὶ ἀποθέμενος τὸ ἀλαζονικόν τε καὶ υπερήφανον τοῦ δαιμονιώδους φρονήματος, δέξαι ραπίσματα, δέξαι ἐμπτύσματα,

κολαφίσματα, (351) καί ὑπόμεινον ταῦτα μέχρι θανάτου καί μή ἐπαισχυνθῆς. Εἰ δέ σύ παθεῖν αἰσχυνθῆς διά τάς ἐμάς ἐντολάς, ὡς ἐγώ ὁ Θεός ἔπαθον διά σέ, αἰσχύνῃ καὶ γὰρ ἡγήσομαι τοῦ σύν ἐμοί εἶναι σε ἐν τῇ μετά δόξης ἐλεύσει μου καί ἐρῶ τοῖς ἀγγέλοις μου· “Οὗτος ἐν τῇ ταπεινώσει μου ἐπαισχύνθη με καί καταλιπεῖν τὴν δόξαν τοῦ κόσμου καί ὁμοιωθῆναι μοι οὐ κατεδέξατο, νυνὶ δέ ὅτε τῆς δόξης μὲν τῆς φθαρτῆς αὐτός ἐγυμνώθη, ἐγὼ δέ ἐν τῇ τοῦ Πατρός μου ἀθανάτῳ δόξῃ δεδόξασμαι, καί τό ὅλως ὄραν αὐτόν ἐπαισχύνομαι! Ἐκβληθήτω τοιγαροῦν ἔξω, ἀρθήτω ὡς οἱ ἀσεβεῖς ἵνα μή ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου!”. Ταῦτα τοίνυν ἀκούσονται οἱ πάσας μὲν τάς ἐντολάς κατὰ τό δοκοῦν τηροῦντες, δι’ αἰσχύνῃ δέ καί ἐντροπήν ἀνθρώπων μή καταδεχόμενοι τάς ἐξ αὐτῶν ἐπιφερομένας αὐτοῖς ὕβρεις καί ἀτιμίας ἢ λοιδορίας, μηδέ τούς ραπισμούς μηδέ τάς ἐξ αὐτῶν πληγὰς ὑποφέροντες.

Φρίξατε, ἄνθρωποι, καί τρομάξατε, καί τάς ὕβρεις ἅς ὁ Θεός ὑπέστη διά τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, μετά χαρᾶς καί ὑμεῖς ὑπομείνατε! Ὁ Θεός ὑπὸ αἰσχίστου δούλου ραπίζεται ὑπόδειγμά σοι νίκης διδούς, καί σύ παρά τοῦ ὁμοιοπαθοῦς σου ἀνθρώπου οὐ καταδέχη τοῦτο παθεῖν; Θεοῦ μιμητῆς αἰσχύνῃ γενέσθαι, καί πῶς συμβασιλεύσεις αὐτῷ καί συνδοξασθήσῃ ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, μή ὑπομείνας αὐτόν; Εἰ γὰρ κάκεινος, ὅσον τό ἐπί σοί, ἄνθρωπος ἐπαισχύνθη γενέσθαι διά σέ καί ἐν τῷ τῆς παραβάσεως (352) πτώματι κείμενόν σε μέχρι τοῦ παρόντος κατέλιπεν, οὐχί μετά τῶν ἀπίστων καί ἀσεβῶν ἐν τοῖς τοῦ ἄδου μυχοῖς ἐναπέμεινας, ἄθλιε; Πιστεύεις ὅτι Θεός ὁ Χριστός; “Ναί”, φησίν. Εἰ οὖν πιστεύεις ὅτι ὁ Θεός ὁ ποιήσας τόν οὐρανόν καί τὴν γῆν ἐστιν ὅς ἀκενώτως ἐκενώθη ἐκ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν, ὅς κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τοῦ ἀπείρου ὕψους τῆς Θεότητος καί τῆς ἀφράστου δόξης αὐτοῦ καί γέγονεν ἄνθρωπος εὐτελής καί πτωχός διά σέ, σύ πηλός ὢν καί τέφρα καί κόνις, οὐ καταδέχη τοῦ νομιζομένου ὑψηλοῦ σου θρόνου κατελθεῖν καί ταπεινωθῆναι τῷ ἀδελφῷ σου, τῷ κάτω μὲν ἴσταμένῳ κατὰ γε τοῦτο δὴ τό ὀρώμενον, ἴσως δέ ταῖς ἀρεταῖς ὑπερκειμένῳ σου; Οὐκ ἀπορρίπτεις τὴν στολήν τὴν δοκοῦσαν εἶναι λαμπράν, ἐκείνου τό τρίχινον καί τὴν ταπεινώσιν δυσωπούμενος; Οὐ παρορᾷς πάντα ἅ παίγιον ὄντως ἐστὶ καί προσωπεῖον μᾶλλον ἀσχημοσύνης καί οὐ δόξα λαμπρότης; Οὐχ ὅμοιος γίνῃ κατὰ πάντα τῷ σῷ πλαστοργῷ καί Θεῷ, τοῖς ἀδελφοῖς σου συνταπεινούμενος; Εἰ οὖν ὁμοιωθῆναι αὐτῷ οὐκ ἀνέχη, μείζονα σεαυτόν, ὡς οὐκ οἶδας, καί ἐνδοξότερον ἐκείνου κατασκευάζεις, ἄλλος ἡμῖν Ἄννας ἢ Καϊάφας ἢ Πιλᾶτος καί τύραννος δεικνύμενος, οὐ συγκάθεδρον ἀλλ’ ὡς ἓνα τῶν κατακρίτων βουλόμενος παρεστάναι σοι τόν Ποιητὴν τοῦ παντός.

Ταῦτα τοίνυν πρὸς τούς πλουσίους καί ἄρχοντας καί τῶν ἄλλων ὑπερκαθεζομένους καί τάς ὀφρῦς ἀνασπῶντας μεθ’ ὑπεροπτικοῦ τοῦ φρονήματος. Τί δέ πρὸς τούς πάντα δῆθεν καταλιπόντας καί διά τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν πτωχεύσαντας; Τί οὖν ἐροῦμεν; Ἴδου ἐπτώχευσας, ἀδελφέ, καί ἐμιμήσω (353) τόν Δεσπότην σου Χριστόν καί Θεόν. Βλέπε τοιγαροῦν ἄρτι συνόντα σοι τοῦτον καί συναναστρεφόμενον μετά σοῦ, τόν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν. Ἴδου ὀδεύετε οἱ δύο ὁμοῦ· συνήντησέ τις ὑμῖν ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ, δέδωκε τῷ Δεσπότη σου ράπισμα, δέδωκε ὁμοίως καί σοί. Ὁ Δεσπότης οὐκ ἀντιλέγει καί σύ ἀντιπίπτεις; Ναί, φησίν, εἶπε γὰρ τῷ ράπισαντι· “Ἐάν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δέ καλῶς, τί με δέρεις;” Τοῦτο οὐχ ὡς ἀντιλέγων εἶπεν, ὥσπερ ὑπέλαβες, ἀλλ’ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ἄλλως τε δέ καί ἵνα μή νομισθῇ ὅτι ὡς ἀμαρτίαν πεποικῶτα δικαίως αὐτόν ἔτυψεν ὁ εἰπὼν αὐτῷ· “Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ”, τούτου χάριν ἀνεύθυνον ἑαυτόν ἀποφαίνων τοῦτο ἐφθέγγατο. Ἄλλ’ οὐχί πάντως καί ἡμεῖς τοιοῦτοι οἱ πολλαῖς ἀμαρτίαις

υπεύθυνοι. Καί γάρ ὕστερον πολλῶ χείρονα τούτου ὑποστάς οὐδέν οὐδαμῶς λαλήσας εὐρίσκεται, μᾶλλον μὲν οὖν καί ὑπέρ τῶν σταυρωσάντων αὐτόν εὐχόμενος δείκνυται. Ἐκεῖνος παιζόμενος οὐκ ἀγανακτεῖ καί σύ δυσχεραίνεις; Ἐκεῖνος ἐμπτύσματα καί κολαφίσματα καί φραγγελώσεις ὑφίσταται καί σύ οὐδέ λόγον ἀνέχη σκληρόν καταδέξασθαι; Ἐκεῖνος σταυρόν καί θάνατον ἄτιμον καί τάς ἐκ τῶν ἡλῶν ὀδύνας δέχεται καί σύ τάς ἀτιμοτάτας διακονίας οὐ καταδέχη ποιεῖν; Καί πῶς τῆς δόξης αὐτοῦ συγκοινωνός γενέσθαι μή καταδεχόμενος; Ὅντως εἰς μάτην τόν (354) πλοῦτον κατέλιπες, τόν σταυρόν ἄραι, ὡς ἐκεῖνος ἐκέλευσε, μετά τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας μή βουληθεῖς: “Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καί δός πτωχοῖς”, τῷ νεανίσκῳ καί ἡμῖν ὁ Χριστός ἐνετείλατο σύν αὐτῷ, “καί ἄρον τόν σταυρόν σου καί δεῦρο ἀκολούθει μοι! “. Σύ δέ τόν πλοῦτον ἐσκόρπισας, ἄραι δέ τόν σταυρόν μή καταδεξάμενος, ὡς περ εἴρηται, ὅπερ ἐστί τό τήν πάντων ὑπενεγκεῖν τῶν πειρασμῶν ἐκθύμως ἐπιφοράν, ἐναπειλείφθης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καί ἐχωρίσθης δυστυχῶς τοῦ γλυκυτάτου Δεσπότη σου καί Θεοῦ!

Ἄλλά παρακαλῶ, πατέρες καί ἀδελφοί, φυλάξωμεν πάσας τάς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, ὑπομείνωμεν τούς ἐπερχομένους ἡμῖν πειρασμούς μέχρι θανάτου διά τόν πόθον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἵνα καί τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ κοινωνοί καί τῆς αἰωνίου ζωῆς μέτοχοι καί τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν κληρονόμοι γενώμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περί τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης τοῖς ἀγωνιζομένοις καί πρό τοῦ θανάτου ζωοποιῦ νεκρώσεως. Καί ὅτι οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπέρ τόν νόμον γενόμενοι τήν τοῦ θείου φωτός χάριν γνωστῶς ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνουσιν· οἱ γάρ μή λαβόντες ἤδη τοῦτο τό φῶς κατά τήν παροῦσαν ζωήν, μηδέ καθορῶντες αὐτό, ἔτι ὑπό τήν σκιάν τοῦ νόμου εἰσὶ καί κριθήσονται ὑπ’ αὐτοῦ. Καί ὅποιον δεῖ εἶναι τόν τε προηγούμενον καί τόν ἱερέα, τόν δεσμεῖν καί λύειν ἄνωθεν λαβόντα τήν ἐξουσίαν. Καί ὅτι τῷ ἀληθῶς ἱερουργοῦντι καί ὑπό τοῦ θείου καταλαμπομένῳ φωτός πάντες κατάδηλοι, αὐτοί τε οἱ Πνεύματι περιπατοῦντες Θεοῦ καί οἱ μήπω τόν χοϊκόν ἐκδυσάμενοι ἄνθρωπον.

Λόγος ΚΗ΄. (355)

Ἀδελφοί καί πατέρες, βλέπετε πῶς ἀκούετε. Φησί γάρ ὁ Χριστός καί Θεός: “Ἐρευνᾶτε τάς Γραφάς”. Ἰνα τί φησίν; Ἰνα ἐν πρώτοις μὲν τήν ἐπί (356) σωτηρίαν ἄγουσαν ὁδόν διδαχθῶμεν, ἔπειτα καί διά τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν ἀμεταστρέπτως βαδίσαντες, ἐπ’ αὐτήν τήν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καταντήσωμεν. Τίς οὖν ἐστίν ἡ σωτηρία ἡμῶν; Ἰησοῦς ὁ Χριστός, καθὼς ὁ ἄγγελος ἐπιστάς τοῖς ποιμέσιν ἔλεγεν: “Ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαράν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντί τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστός Κύριος ἐν πόλει Δαβὶδ”. Σπεύσωμεν οὖν ἕκαστος ἡμῶν, ἀγαπητοί, δράμωμεν εὐτόνως μηδέν φορτικόν ἢ βιωτικόν ἢ δυσβάστακτον ἐπιφερόμενοι, ἵνα μή σχολαιότερον βαδίζειν ἐκ τούτου ἀναγκαζόμενοι, οὐ δυνηθῶμεν φθάσαι καί εἰσελθεῖν ἐν τῇ πόλει Δαβὶδ. Παρακαλῶ ὑμᾶς διά τῆς ἐνεργούσης ἐν ὑμῖν χάριτος μή ἀμελεῖσαι τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἀλλὰ ἀναστάντες ὡς ἐξ ὕπνου τῆς πονηρᾶς οἰήσεως καί ἀμελείας, μή στῶμεν μηδέ καθίσωμεν ἕως ἄν ἕξω τοῦ κόσμου γενώμεθα καί τόν Σωτῆρα ἡμῶν καί Θεόν εὐρόντες καί κατιδόντες ἐκεῖ,

προσκυνήσωμεν αὐτῷ καί προσπέσωμεν, καί μηδέ μέχρι τουτου στῶμεν, ἀλλ' ἕως οὗ κάκεινος πρὸς ἡμᾶς εἶπη· “Ὑμεῖς οὐκ ἐστέ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου”.

Πῶς δέ τις ἔρχεται εἰς τό μή εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου; Ἐάν ἑαυτὸν σταυρώσῃ τῷ κόσμῳ καί τόν κόσμον ἑαυτῷ, καθὼς καί ὁ Παῦλός φησιν· “Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ”. Καί τί ταῦτα, φησί, πρὸς ἐκεῖνα συνάδει τὰ ῥήματα; Τὰ μὲν ῥήματα, φησίν, ἄλλα, ἢ δὲ δύναμις τῶν ἀμφοτέρων μία καί ἡ αὐτή. Ὡσπερ γάρ ὁ ἔξω τῆς οἰκίας ὢν, τοὺς ἔνδοθεν ἐγκεκλεισμένους οὐ καθορᾷ, οὕτως οὐδέ ὁ ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ ἦτοι νεκρωμένος αἰσθησίν τινα (357) πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα κέκτηται. Καί ὡσπερ πάλιν τό νεκρὸν σῶμα οὔτε πρὸς τὰ ζῶντα οὔτε πρὸς τὰ σὺν αὐτῷ νεκρά κείμενα σώματα τὴν οἰανοῦν αἰσθησίν ἔχει, οὕτως οὐδέ ὁ ἔξω τοῦ κόσμου ἐν Πνεύματι Θεῷ γεγονώς καί σὺν Θεῷ ὢν δύναται πρὸς τόν κόσμον αἰσθησίν ἔχειν ἢ πρὸς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα.

Οὕτω τοιγαροῦν, ἀδελφοί, καί πρό θανάτου θάνατος καί πρό τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων ψυχῶν ἀνάστασις γίνεται ἔργῳ καί δυνάμει καί πείρᾳ καί ἀληθείᾳ. Τοῦ θνητοῦ γάρ φρονήματος ὑπὸ τοῦ ἀθανάτου νοός ἐξαφανιζομένου καί τῆς νεκρότητος ὑπὸ τῆς ζωῆς διωκομένης ἡ ψυχὴ τότε, ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα, ἑαυτὴν ὁμολογουμένως ὀρᾷ, καθάπερ οἱ ἐξ ὕπνου ἀναστάντες ἑαυτοὺς βλέπουσι, καί τόν αὐτὴν ἀναστήσαντα ἐπιγινώσκει Θεόν, ὃν κατανοοῦσα καί ᾧ εὐχαριστοῦσα, προσκυνεῖ καί δοξολογεῖ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα. Τό δὲ σῶμα οὐκ ἔχει πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας τὴν οἰανοῦν ἔμπνευσιν ἢ κίνησιν ἢ ἐνθύμησιν, ἀλλὰ νεκρὸν ὄλον καί ἄπνουν ἐν τούτοις γίνεται.

Ἔστιν ὅτε καί αὐτῶν εἰπεῖν πολλάκις τῶν κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος ἐπιλανθάνεται τῆνικαῦτα διὰ τό ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀεὶ ἐνδιατρίβειν νοερῶς τὴν ψυχὴν. Καί εἰκότως· “Πνεύματι γάρ, φησί, περιπατεῖτε καί ἐπιθυμίαν σαρκός οὐ μή τελέσητε”. Νεκρά γάρ ἡ σὰρξ, ὡσπερ εἴρηται, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως γινομένη τοῦ Πνεύματος, ἀνενοχλήτους ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ ἑάσει καί ἀνεμποδίστως βιώσετε, ἐπειδὴ “νόμος τῷ δικαίῳ οὐ κεῖται”, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, ὡς ὑπὲρ νόμον δηλονότι πολιτευομένῳ. “Ὅπου γάρ, φησί, (358) Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία”, ἐλευθερία ἐκ τῆς τοῦ νόμου πάντως δουλείας. Ὁ γάρ νόμος ὁδηγός καί παιδαγωγός καί χειραγωγός καί διδάσκαλος δικαιοσύνης ἐστίν ἐν τῷ λέγειν· “Ποιήσεις τό καί το” καί αὖθις· “Τό καί τό οὐ ποιήσεις”, ἢ δὲ χάρις καί ἡ ἀλήθεια οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῶς; “Καί ποιήσεις πάντα καί εἴπης κατὰ τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν καί λαλοῦσαν ἐν σοὶ” καθά γέγραπται” “Καί ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ”, οὐ διὰ γραμμάτων καί χαραγμάτων τό καλὸν ἐμανθάνοντες ἀλλ' ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι τοῦτο ἐκδιδασκόμενοι, οὐδέ ἐν λόγῳ μόνῳ ἀλλ' ἐν φωτὶ λόγου καί ἐν λόγῳ φωτός μυστικῶς τὰ θεῖα μνούμενοι. “Τῆνικαῦτα γάρ καί ἑαυτοῖς καί τοῖς πλησίον, φησί, διδάσκαλοι ἔσεσθε, οὐ μὴν ἀλλὰ καί φῶς τοῦ κόσμου καί ἄλας τῆς γῆς”.

Οἱ οὖν πρό τῆς χάριτος ὡς ὑπὸ νόμον ὄντες, καί ὑπὸ τὴν αὐτοῦ σκιάν ὑπῆρχον καθήμενοι· οἱ δὲ μετὰ τὴν χάριν καί ἡμέραν γενόμενοι, τῆς σκιάς ἦτοι τῆς δουλείας τοῦ νόμου ἠλευθερώθησαν, ὑπεράνω δηλονότι γεγονότες αὐτοῦ, ὡς διὰ κλίμακός τινος, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, εἰς ὕψος ἀρθέντες καί τῷ νομοθέτῃ συμβιοτεύοντες, νομοθέται καί αὐτοὶ μᾶλλον ὄντες ἢ νόμου φύλακες.

Ἄρα γε ἐστίν ὅς ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἵνα δυναθῇ τῶν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος λεγομένων ἐνωτισθῆναι τὴν δύναμιν; Ἄρα καί νῦν ἐστίν ὁ νοῦν κεκτημένος Χριστοῦ, ἵνα νοῆσῃ καλῶς καί θεοπρεπῶς τὰ ὑπὸ τούτου γραφόμενα; (359) Ἄρα καί νῦν εὐρεθήσεται τις ἔχων λαλοῦντα ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν, ἵνα καλῶς ἰσχύσῃ

διερμηνεύσαι τά ἐγκεκρυμμένα τοῖς λόγοις μυστήρια; “Σοφίαν γάρ λαλοῦμεν, φησίν, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τήν καταργουμένην, ἀλλά σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τήν ἀποκεκρυμμένην” μέν τοῖς πολλοῖς, ἡμῖν δέ καί λίαν ἀποκαλυπτομένην καί γινωσκομένην, τοῖς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχειουμένοις καί ἀεί βλέπουσι πρὸς αὐτόν. Οὐ γάρ ὁ οὐκ οἶδαμεν λαλοῦμεν, ἀλλ’ ὁ εἶδαμεν μαρτυροῦμεν, ὅτι τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ ἤδη φαίνει καί ἐν νυκτί καί ἐν ἡμέρᾳ καί ἐντός καί ἐκτός, ἐντός μὲν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκτός δέ ἐν τῷ νοί περιλάμπον ἡμᾶς ἀνεσπέρως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀσχηματίστως, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, ζῶν καί ζωοποιοῦν καί φῶς τούς λαμπομένους ἀπεργαζόμενον. Ἡμεῖς μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Θεός φῶς ἐστὶ, καί οἱ αὐτόν καταξιοθέντες ἰδεῖν πάντες ὡς φῶς ἐθεάσαντο, καί οἱ λαβόντες αὐτόν ὡς φῶς αὐτόν ἔλαβον, ὅτι προπορεύεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ τό φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ καί δίχα φωτός ἀμήχανόν ἐστι φανῆναι αὐτόν, καί οἱ μὴ ἰδόντες τό φῶς αὐτοῦ οὐδέ ἐκεῖνον εἶδον, ὅτι ἐκεῖνος φῶς ἐστὶ, καί οἱ μὴ λαβόντες τό φῶς οὐπω τήν χάριν ἔλαβον· οἱ γάρ τήν χάριν λαβόντες φῶς Θεοῦ καί Θεόν ἔλαβον, καθὼς εἶπε τό φῶς, ὁ Χριστός· “Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω”.

Οἱ δέ μήπω τοῦτο παθόντες ἢ ἀξιοθέντες, πάντες οἱ τοιοῦτοι ὑπό τόν πρό τῆς χάριτος νόμον εἰσὶ, (360) δοῦλοι καί μαθηταὶ δούλων καί ἀκροαταὶ νόμου καί τέκνα παιδίσκης καί υἱοὶ σκότους τυγχάνουσι, κἄν βασιλεῖς κἄν πατριάρχαι, κἄν ἀρχιερεῖς κἄν ἱερεῖς, κἄν ἄρχοντες κἄν ἀρχόμενοι, κἄν λαϊκοὶ κἄν μονάζοντες, κἄν ἀσκηταὶ κἄν ἡγούμενοι, κἄν πτωχοὶ κἄν πλούσιοι, κἄν ἀσθενεῖς κἄν ὑγιεῖς τῷ σώματι πέλωσι. Πάντες γάρ οἱ ἐν σκότει καθήμενοι υἱοὶ σκότους εἰσι καί μετανοῆσαι βούλονται. Ἡ γάρ μετάνοια θύρα ἐστὶν ἐξάγουσα ἀπό τοῦ σκότους καί εἰσάγουσα εἰς τό φῶς. Ὁ οὖν πρὸς τό φῶς μὴ εἰσελθὼν οὐ διήλθε τήν θύραν τῆς μετανοίας καλῶς· εἰ γάρ διήλθεν, ἐγένετο ἄν ἐν φωτί. Ὁ δέ μὴ μετανοῶν ἀμαρτάνει, διότι οὐ μετανοεῖ· “Τῷ γάρ εἰδοτί καλόν ποιεῖν καί μὴ ποιοῦντι, φησίν, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν”. Ὁ δέ ποιῶν τήν ἀμαρτίαν δοῦλός ἐστὶ τῆς ἀμαρτίας καί μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρὸς τό φῶς, ἵνα μὴ φανερωθῇ αὐτοῦ τά ἔργα. Νῦν μὲν γάρ ἐκουσίως καί αὐτοπροαιρέτως διά μετανοίας εἰσερχόμενοι πρὸς τό φῶς, ἐλεγχόμεθα μὲν καί κρινόμεθα, ἀλλά μυστικῶς τοῦτο καί ἀποκεκρυμμένως ἐν τῷ ἐνδοτέρῳ ταμείῳ τῶν ψυχῶν ἡμῶν πρὸς καθαρισμόν μὲν καί ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν, ἐλέει καί φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ, ὑφιστάμεθα, μόνου δηλαδὴ Θεοῦ καί ἡμῶν – τά καθ’ ἡμᾶς ἐπισταμένου καί βλέποντος· τότε δέ, ἡγουν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, πρὸς τούς μὴ θέλοντας νῦν ἐλθεῖν πρὸς τό φῶς, ἀλλά μισοῦντας αὐτό, τό ἄρτι κρυπτόμενον φῶς ἀποκαλυφθήσεται καί τά κρυπτά τούτων πάντα φανερά γενησονται. (361) Καί οἱοί ἐσμεν ἕκαστος ἡμῶν νυνὶ τῶν ἀνθρώπων, ἑαυτούς περικρύπτοντες καί διά μετανοίας φανερῶσαι τά ἑαυτῶν μὴ βουλόμενοι, τότε ὑπό τοῦ φωτός δηλοὶ καί φανεροὶ Θεῷ καί τοῖς πᾶσι γενώμεθά τε καί γενησόμεθα.

Καί θέα μοι ἐνταῦθα τῆς αἰσχύνης τό μέγεθος. Ὡσπερ γάρ ἐν οἰκίᾳ ἔνδον τὰς θύρας ἐχούση συγκεκλεισμένας, ἐάν ἐξ ἡμῶν τις ὑπάρχων καί ὡς παρά τινος τῶν ἔξωθεν μὴ καθορώμενος, ἀφειδῶς ἀμαρτάνει, μοιχείας δῆθεν ποιῶν καί παιδοφθορίας ἢ ἕτερα ἅτινα μυσάρᾳ ἐργαζόμενος, εἶτα φανερωθεὶς αἴφνης τό πονηρόν ἐργαζόμενος, μεγάλην τήν αἰσχύνην ὑφίσταται· ἢ καί πάλιν ἄλλως, ἐάν κατά τοῦ βασιλέως τις μελετᾷ καί τά κατ’ αὐτοῦ ἐγγράφως ἐκτίθησιν ἢ ἐάν λέγη τι καί βουλευῆται τῶν μὴ δεόντων ἀπλῶς, ἔνδον, ὡς εἴρηται, κεκρυμμένος οἰκίας, εἶτα τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς συγκλήτου ἀπάσης καί τῆς συνήθους ἄλλης δορυφορίας ἐπιστάντος καί τήν οἰκίαν περικυκλώσαντος, αἴφνης τοῦ οἰκίματος ἀρθέντος ὄλου, αὐτός φανερωθῇ καί πάντα αὐτοῦ τά βουλεύματα, μεγάλην τήν τιμωρίαν καί τήν

καταδίκη καθυπομένει, οὕτω καὶ τότε τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ γενήσεται· καὶ νύξ μὲν ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται, οἰκία δὲ πᾶσα καὶ σπήλαιον καὶ οὐρανὸς αὐτὸς καὶ γῆ ἀρθήσονται, καὶ πάντες οἱ μὴ τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένοι, ἦγγουν οἱ μὴ λαβόντες τὸ φῶς, ὡς προείπομεν, καὶ ἐν αὐτῷ προόντες καὶ φῶς ὄντες, γυμνοὶ φανήσονται καὶ πολλῆς τῆς αἰσχύνης πάντοθεν πληρωθήσονται. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πᾶσα πρᾶξις ἐκάστου, καλὴ τε καὶ κακὴ, καὶ πᾶς λόγος καὶ πᾶσα ἔννοια καὶ ἐνθύμησις, ἢ ἀπ' αὐτῆς (362) δηλαδή τῆς γεννήσεως ἐκάστου ἡμῶν καὶ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐν ἡμῖν γεννηθεῖσα, ἐκεῖ συνηγμένως τότε ἐν ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων φανήσονται. Καὶ τίς ἄρα ἔσται ἡ σύγκρισις, ἀδελφοί, ταύτης καὶ μόνης τῆς αἰσχύνης τότε; Ἡ ποία τιμωρία μεῖζων τοῦ φόβου ἐκείνου καὶ τῆς ἐντροπῆς τοῖς τληνικαῦτα οὕτως εὐρισκομένοις, ὡς εἴρηται, σκοτεινοῖς καὶ δίχα τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος; Ὅποιον δὲ τὸν βίον, ὅποιαν τὴν διαγωγὴν ἔξει ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐν τῷ σκότει καθήμενος, ἵνα μὴ τῇ αἰφνιδίῳ τοῦ φωτός ἐπιλάμψει ῥύπος που διαλογισμοῦ ἢ πράξεώς τινος εὐρεθῆ ἐν αὐτῷ; Διὸ σπουδάσωμεν, ἀδελφοί μου, ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη διὰ μετανοίας τὴν στενὴν πύλην εἰσελθεῖν καὶ τὸ ἔνδον ταύτης θεάσασθαι φῶς. Ναί, παρακαλῶ, μὴ ἐκκακήσωμεν τοῦ κρούειν καὶ τοῦ ζητεῖν καὶ τοῦ αἰτεῖσθαι πρὸ τοῦ ἀνοιγῆναι ἡμῖν καὶ δοθῆναι καὶ εἰσακουσθῆναι, ἔτι δὲ καὶ μέχρις ἂν εἰσέλθωμεν καὶ λάβωμεν φῶς καὶ ἄβυστον αὐτὸ σῶμεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Ἀλλὰ μηδὲ ἐξαπατῶμεν ἑαυτοὺς ἡμᾶς καί, ὀπίσω τῶν τῆς σαρκὸς ἡμῶν θελημάτων ἀκολουθοῦντες, ἐκπορνεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἡμῶν, διδασκάλους ἡμᾶς ἑαυτοὺς καθιστῶντες, ἡγούμενοί τε καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐν καταφρονήσει Θεοῦ καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας δηλονότι γενόμενοι. Εἰ γὰρ εἰπόντος Ἰησοῦ τῷ Νικοδήμῳ· “Ἐάν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται τὴν βασιλείαν ἰδεῖν τοῦ Θεοῦ”, καὶ τοῦ Νικοδήμου ἀνταποκριθέντος αὐτῷ· “Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέροντων; Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι;” (363) ἐμέμψατο αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε· “Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;” καίτοι μήπω μηδαμῶς πιστεύσαντος μηδὲ τὰ τῆς χάριτος ἐπισταμένου, πόσης ἄρα κατακρίσεώς ἐσμεν ἡμεῖς ἄξιοι, οἱ μετὰ τὴν χάριν ὄντες διδάσκαλοι καὶ μὴ τὰ μυστήρια τῆς χάριτος ἐπιστάμενοι, οἱ τοσαύτης ἀπολαύσαντες διδασκαλίας καὶ καθ' ἐκάστην δι' ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ διδασκάλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διδασκόμενοι τε καὶ προμαρτυρούμενοι;

Εἰ γὰρ οὐκ οἶδαμεν πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀναστρέφεσθαι, οὐδὲ ὅπως ἐν ἔργοις πρότερον ἀγαθοῖς ἐντρέφεσθαι δεῖ καὶ παριστάνειν ἑαυτοὺς ἡμᾶς δούλους τῆ δικαιοσύνης, ὡς ἐνώπιον Κυρίου καὶ οὐκ ἀνθρώπων ἵσταμένους καὶ ἀμέμπτως Θεῷ δουλεύειν ζῶντι συνταξαμένους, οὐδὲ ὁποῖοί τε καὶ ποταποί ὀφείλομεν πρῶτον γίνεσθαι καὶ οὕτω τῶν ἄλλων προϊστασθαι, πῶς εἶπέ μοι, τοῦ δεσποτικοῦ ποιμνίου τὴν φυλακὴν ἐγχειρισθῶμεν καὶ ἐπιμέλεια; Πῶς ποιμάνωμεν αὐτὸ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ ἀρχιποιομένου Χριστοῦ καὶ ἐπὶ νομάς ἐξαγάγωμεν αὐτὸ ἀειζῶους; Ἄλλ' ὦ τῆς πωρώσεως ἡμῶν καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων καταφρονήσεως! Ὡσπερ γὰρ ἀσπίς τὰ ὦτα βύσαντες, ὡσεὶ κωφοὶ τε καὶ ἄλαλοι γεγονότες δίκην νεκρῶν καὶ πεπηρωμένοι ὄντες τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, οὐδὲ τῶν λαλουμένων λαμβάνομεν αἴσθησιν, οὐδ' ὅτι ποτέ ἐστι χριστιανισμὸς ἐπιστάμεθα, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἀγνοοῦντες καὶ ἀκριβῶς τὰ τῶν χριστιανῶν (364) μυστήρια μὴ εἰδότες, ἀλλ' ὡς περὶ τοῦ φωτός τῆς γνώσεως, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ τῆς γνώσεως φῶς δεικνύειν τοῖς πολλοῖς ἀναισχύντως ἐπιχειροῦμεν. Ἡ γνῶσις οὐκ ἔστι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἢ γνῶσις ὑπάρχει, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα· οὐ

ἡμεῖς τὴν ὄρασιν ἀπαρνούμενοι, δῆλους ἑαυτοὺς ποιοῦμεν μῆτε γεννηθέντας μῆτε εἰς φῶς τό ἄνωθεν προελθόντας, ἀλλ' ἔτι ἔμβρυα ὄντες ἢ ἐκτρώματα, εἰπεῖν ἀληθέστερον, τοῖς ἱερεῖς τόποις ἐπιπηδῶμεν καὶ τῶν ἀποστολικῶν ἐπιβατεύομεν θρόνων καί, τό δὴ χαλεπώτερον, χρήμασιν οἱ πλείους τὴν ἱερωσύνην ἀφοβία Θεοῦ ἐξωνούμεθα καὶ τῆς βασιλικῆς ποιμνῆς ὡς ποιμένες, οἱ μὴδὲ ἄρνες ποτέ γεγονότες, ζητοῦμεν προΐστασθαι· καὶ ταῦτα πρὸς τό μόνον ἐμπλῆσαι δίκην θηρῶν τὰς ἑαυτῶν γαστέρας καὶ τᾶλλα πάντα τελέσαι ὅσαπερ ἡ ἔφεσις τοῦ χειρόνος ἀπαιτεῖ καὶ ἡ πρὸς τὰ κάτω ἐπιθυμία καὶ ὄρεξις.

Οὕτως ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς, ἀδελφοί, οἱ ἀπόστολοι; Οὕτως οἱ τῶν ἀποστόλων διάδοχοι; Οὕτως οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι; Βαβαί τῆς τόλμης τῶν τοιούτων τῆς φοβερᾶς, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὰ χρήματα προδότηι τὰ αἰσθητὰ καὶ ἱερόσυλοι γίνονται, οἱ πρὸς μόνον τό γλωσσόκομον ἀπονέοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ πλούτου κατατολμῶσιν ἐφάψασθαι, ὅθεν οὐδέ αἰσχύνονται λέγειν· “Ἡμέτερόν ἐστι τό δεσμεῖν καὶ λύειν, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν παροῦσαν ἐλάβομεν ζωὴν ἡμεῖς ἄνωθεν”. Ὡ τῆς ἀναισχυντίας, ἵνα μὴ λέγω τῆς ἐσχάτης παραπληξίας! Ἀπό τίνας, ὧ οὗτος, εἶπέ μοι, καὶ διατί τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἄνωθεν ἔλαβες; Ὅτι πάντα καταλιπὼν τῷ Χριστῷ ἠκολούθησας; (365) Ὅτι τῆς ἐπιγείου δόξης καταπεφρόνηκας; Ὅτι ταπεινός τῷ πνεύματι γέγονας; Ὅτι πάντα πωλῆσας τοῖς πένησι δέδωκας; Ὅτι τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἀπώλεσας ἥτοι τῷ κόσμῳ ἐνέκρωσας καὶ ἐν οὐδενί σαρκός θελήματι ταύτην εὔρηκας; Ἡ καὶ σύ, ὡσπερ πάλαι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἤκουσας παρ' αὐτοῦ, ἐμφυσήσαντός σοι δηλονότι καὶ εἰπόντος· “Λάβε Πνεῦμα Ἅγιον! Ἄν τινων ἀφήσης τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατήσης, ἐπισχεθήσονται”;

“Ἀλλὰ τῶν ἱερέων ἡ ἐξουσία” φησίν. Οἶδα κἀγὼ· τοῦτο γὰρ ἀληθές. Οὐ πάντων δέ καὶ τῶν ἀπλῶς ἱερέων, ἀλλὰ τῶν ἐν πνεύματι ταπεινώσεως ἱεουργούντων τό Εὐαγγέλιον καὶ ἐν ἀμέμπτῳ βίῳ πολιτευομένων, τῶν ἑαυτοὺς πρότερον τῷ Κυρίῳ παραστησάντων καὶ θυσίαν τελείαν, ἀγίαν, εὐάρεστον, τὴν καθαρὰν αὐτῶν λατρείαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἑαυτῶν σώματος ἔνδον πνευματικῶς ἐπιδειξαμένων καὶ προσδεχθέντων καὶ ἐμφανισθέντων εἰς τό ἄνω θυσιαστήριον καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ προσφορά τελεία τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσενεχθέντων καὶ δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου μεταποιηθέντων καὶ ἀλλαγέντων καὶ εἰς Χριστόν, τόν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα καὶ ἐν δόξῃ ἀναστάντα Θεότητος, μεταμορφωθέντων· τῶν ἐν ταπεινώσει τελεία νυκτός καὶ ἡμέρας μετανοούντων καὶ πενθούντων καὶ μετὰ δακρύων οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων δεομένων, ἀλλὰ καὶ (366) ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς ποιμνῆς καὶ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγίων ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν σφοδρῶς κλαιόντων ὑπὲρ ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τῶν μὴδὲν πλέον τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καταχρωμένων, μὴδὲ ἐν μηδενί θεραπείαν ἢ ἀπόλαυσιν ἐπιτηδεύοντων τοῦ σώματος ἀλλά, καθὼς γέγραπται, “πνεύματι περιπατούντων καὶ ἐπιθυμίαν μὴ ἐπιτελούντων σαρκός”· ἔτι δέ τῶν μῆτε πτωχόν μῆτε πλούσιον μῆτε ἄρχοντα μῆτε ἀρχόμενον μῆτε αὐτόν ἐκεῖνον τόν τό διάδημα περικείμενον ἕνεκα τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ προτιμωμένων, τῶν μὴ προφάσει ἐλέους ἢ δώρων δόσεως ἕνεκα ἢ φόβου ἢ ἀγάπης ἢ τινος ἑτέρου ὀρωμένου ἢ ἀοράτου πράγματος καταμαλακισομένων καὶ παραβλεπόντων ἢ παραβαινόντων τὴν ἐντολήν τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ.

Τῶν τοιούτων ἐστὶ τό δεσμεῖν καὶ λύειν καὶ ἱεουργεῖν καὶ διδάσκειν, οὐχὶ δέ τῶν ἐξ ἀνθρώπων τὴν ψῆφον καὶ τὴν χειροτονίαν μόνον λαμβανόντων· “οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ, φησί, τις τὴν τιμὴν λαμβάνει, ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου καλούμενος”. Οὐκ

εἶπεν· ὁ ἐξ ἀνθρώπων τὴν ψῆφον δεχόμενος, ἀλλ' ὁ ἐκ Θεοῦ εἰς τοῦτο προορισθεὶς καὶ προχειρισθεὶς. Οἱ γὰρ ἐξ ἀνθρώπων καὶ δι' ἀνθρώπων κλέπται εἰσὶ καὶ λησταί, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· “Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα. Πάντες ὅσοι ἤλθον καὶ ἔρχονται οὐ δι' ἐμοῦ, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν ἐπιβαίνοντες, κλέπται εἰσὶ καὶ λησταί”.

(367) Μὴ οὖν πλανᾶσθε, ἀδελφοί, ὁ ἐν σκότει διάγων ἕξω τῆς θύρας ἐστίν, ὁ δὲ δοκῶν εἰσελθεῖν καὶ οὐ διὰ τοῦ φωτός εἰσελθὼν, ἕξω καὶ αὐτός τῆς μάνδρας ἐστίν. Εἰ γὰρ φῶς τοῦ κόσμου καὶ θύρα ὁ Χριστός, φωτοειδῆς πάντως θύρα ἐστὶ καὶ οὐχὶ θύρα μόνον ἀπλῶς, καὶ ὁ ἐν ταύτῃ γεγονώς ἐν τῷ τοῦ κόσμου φωτὶ γέγονε. Φῶς δὲ τοῦ κόσμου ἐστὶν οὐχ ὡς αἰσθητῶς ὁρώμενος, ἀλλ' ὡς νοερῶς θεωρούμενος. Ὁ γὰρ αἰσθητός ἥλιος μόνον φωτίζει τὰ σωματικά ὄμματα οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ ἀλόγων ζῶων, τετραπόδων ἅμα καὶ πετεινῶν· ὁ δὲ νοητός ἥλιος, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιφανείς, ψυχὰς λογικὰς μόνον. Ἄλλ' οὐδὲ ταύτας ἀκρίτως πάσας καὶ ἀναξίως φωτίζειν οἶδεν· οὐ γὰρ ἄψυχος ἦ, μᾶλλον εἶπεῖν, οὐκ ἄζωός ἐστιν, ὡσπερ οὐδέ δοῦλος ἢ κτίσμα εἰς ὑπηρεσίαν ἄλλων ταχθεὶς, καθὰ δὴ ὁ αἰσθητός οὗτος ἥλιος ἀνατέλλων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ ἐπὶ πονηροὺς ἅμα καὶ ἀγαθοὺς. Ἄλλ' εἰ καὶ φῶς καλεῖται καὶ ἥλιος ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ φῶς ἅπαν καὶ ὑπὲρ ἥλιον, ὡς φῶς καὶ ἡλίου ποιητῆς καὶ Δεσπότης, ὑπάρχει ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἀλήθεια, δικαιοσύνη ἀγιασμός, ἀπλοῦς, ἀσύνθετος, ἀγαθός καὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ ὑπὲρ πᾶν ἀγαθόν. Ὡς οὖν ἀλήθεια καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τοῖς ἀληθῶς ἐπιστρέφουσιν ἀλήθεια γίνεται· ὡς δὲ δικαιοσύνη ὑπάρχων, τοῖς πᾶσαν ἀδικίαν μισήσασι δικαιοσύνη ἐστίν· ὡς ἀγιασμός, τοῖς ἐκπλυθεῖσι καὶ καθαρθεῖσι διὰ δακρῶν· ὡς ἀπλοῦς, τοῖς μηδεμίαν πονηρίαν ἢ κακίαν ἔνδοθεν ἐπιφέρουσιν· ὡς ἀσύνθετος, (368) τοῖς μηδεμίαν διπλόην ἢ διψυχίαν ἢ δυσπιστίαν ψυχῆς ἔχουσιν· ὡς ἀγαθός, τοῖς τῆς μετανοίας πνευματικοῖς ἔργοις σωματικὰς τινὰς ἢ βιωτικὰς μερίμνας καὶ φροντίδας μὴ συνεπαγομένους καὶ τούτοις ἀναμιγνύουσι καὶ ἀναφύρουσιν αὐτάς, ἀλλὰ γυμνοῖς τῇ γνώμῃ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς προθέσει ἐν ἀκακίᾳ προσερχομένοις αὐτῷ, ὢν καὶ ἀποδεχόμενος τὸ ἀπερίεργον παντός ἀγαθοῦ συντόμως τούτους ἐμπλήρησι καὶ τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν ἀγαθῶν κοινωνοὺς εὐθύς τῷ ἀποκαλυφθῆναι καὶ φανῆναι ἀποκαθίστησι.

“Καὶ τίς, φησί, τοὺς τοιοῦτους, εἰ ἄρα τοιοῦτοί εἰσι καὶ νῦν, ἐπιγνώσεται;”. Ὁ ἄνωθεν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐλλαμπόμενος, Ὁ δὲ λέγων καὶ μὴ γινώσκων αὐτούς, τί καὶ μαρτυρίαν παρὰ ἄλλων καταδέχεται δέξασθαι; Οὐκ οἶδεν ὅτι, κἂν ἀγνοῶν εἰσαγάγῃ λύκον εἰς τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, αὐτός τῶν προβάτων τὸ κρῖμα λήψεται; “Καὶ τίς γινώσκει, φησὶν· ἄνθρωπος ὑπάρχει καὶ ἀγνοεῖ τὰ ἐν καρδίᾳ”. Εἰ μὴ τυφλός ἐστίν, οὐκ ἂν ἀγνοήσῃ τὸν τοιοῦτόν ποτε. Πῶς γὰρ ὁ βλέπων οὐ διαχωρίσει πρόβατον καὶ λύκον, ληστήν καὶ ποιμένα; Εἰ δὲ τυφλός ἐστι πρὸς ταῦτα, χειραγωγὸν καὶ ὁδηγὸν ἐπιζητησάτω, μᾶλλον καὶ τῆς τοιαύτης ἐργασίας καὶ διακρίσεως παυσάσθω, μῆτε ὁδηγός ἄλλων γενόμενος μῆτε ὁδηγὸν ἑτέροις ἀποκαθιστῶν, κἂν ὅλον ἔχη τὸν κόσμον συμμαρτυροῦντα αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ ἐγὼ λέγω, ὅτι ὁ βλέπων πνευματικῶς καὶ ἀκούων ὡσαύτως, ὃν ἂν ἴδῃ καὶ συντύχη καὶ πολλακίς προσομιλήσῃ, αὐτὴν αὐτοῦ βλέπει τὴν ψυχὴν, εἰ καὶ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατ' ἰδέαν, ὁποῖα ἐστὶ καὶ ποταπή. Τοίνυν, εἰ καὶ Πνεύματος Ἁγίου (369) μεταλαβεῖν κατηξιώθη, ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ὄψεως τοῦτο γινώσκει· εἰ δὲ ἔτι ἀτελής ὁ βλεπόμενος πρὸς τὴν χάριν ἐστὶ καὶ οὐπω θεοειδῆς ἐχημάτισε, διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ μᾶλλον ὁ τοῦτον βλέπων καὶ ὁμιλῶν ἐπιγνώσεται – καθὰ δὴ καὶ αὐτός ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ἀπεφῆνατο εἰπών· “Ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς”, καὶ πάλιν· “Ὡσπερ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ, οὕτως ἄνθρωπος ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ ὁποῖός ἐστι

γινώσκειται”, πλήν καί οὗτος παρά τῶν υἰγιαίνοντων τόν λόγον καί τά τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια· οἱ γάρ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων καί πρὸς αὐτά τά ἔργα ἀναισθητῶς καί ἀδιακρίτως διακρίνεται.

Νηστεύοντα γάρ τινά μετὰ κενοδοξίας ὀρώντες ἀποδέχονται, καί τόν ἐσθίοντα μετὰ ταπεινώσεως κατακρίνουσιν. Ἄλλον ἐν ταπεινώσει ἐγκρατευόμενον ὑποκριτὴν εἶναι λογίζονται, τόν δέ μετὰ γαστριμαργίας ἐσθίοντα ὡς ἀπλοῦν ἠγοῦνται καί ἀνεπιτήδευτον, ᾧ καί συνεσθίειν συχνοτέρως ἠδύνονται, τά ἑαυτῶν πάθη παραμυθοῦμενοι. Ἀλλά γάρ καί τούς τόν σαλόν ὑποκρινομένους καί ἀστεῖα καί φλυαρίας λέγοντας ἀκαίρως, σχήματά τε ἀπρεπῆ διαπραττομένους καί τούς λοιπούς κινοῦντας πρὸς γέλωτα, ὡς τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καί ἀπάθειαν διὰ τῶν τοιούτων δῆθεν ἐπιτηδευμάτων καί σχημάτων καί λόγων καλύπτειν σπουδάζοντας λογιζόμενοι, ὡς ἀπαθεῖς καί ἀγίους τιμῶσι, τούς δέ ἐν εὐλαβείᾳ καί ἀρετῇ καί ἀφελότητι καρδίας διάγοντας καί ἀγίους τῷ ὄντι πέλοντας, ὡς οἷα δὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἕνα παραλογίζονται τε καί παρατρέχουσιν. Ἄλλοι πάλιν τόν λάλον καί ἐπιδεικτικόν διδακτικόν μᾶλλον καί πνευματικόν εἶναι λογίζονται, τόν δέ σιωπηλόν καί (370) περὶ ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον ἄγροικον καί ἄφωνον ἀποφαίνονται. Ἔτεροι τόν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενον ὡς ὑψηλόφρονα καί ὑπερήφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἢ κατανυσοῦμενοι, τόν δέ ἀπὸ κοιλίας ἢ ἐκ μαθημάτων τερνολογοῦντα καί τῆς αὐτῶν σωτηρίας καταψευδόμενον ὑπερεπαινοῦσι καί ἀποδέχονται. Καί οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν ὁ καλῶς καί ὡς ἔχει τό πρᾶγμα ἰδεῖν καί διακρίναι δυνάμενος.

Ὁ γάρ ἄπαξ τυφλὸς πρὸς πάντα τυφλὸς ἐστίν, οὕτω καί ὁ κωφὸς ὢν πρὸς πάντα κωφὸς ἐστίν. Οὐ γάρ ὁ τυφλὸς τόν μὲν ὄρα, τόν δέ οὐ, οὐδέ ὁ κωφὸς τοῦ μὲν ἀκούει τῆς φωνῆς, τοῦ δέ οὐ, ἀλλὰ καθόλου κάκεινος καί οὗτος πηροὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. Οὕτω τοιγαροῦν πᾶς ἀναίσθητος πρὸς τό ἐν πρὸς πάντα ἀναίσθητός ἐστίν, ὡς καί ὁ ἔχων αἴσθησιν πρὸς τό ἐν ἐν αἰσθήσει πάντων ἐστὶ καί τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν ἐκτός ἐστίν. Ἐν τῇ αἰσθήσει τῶν πάντων ἐστὶ καί ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν οὐ καταλαμβάνεται. Ὁ κωφὸς πρὸς τόν λόγον κωφὸς πρὸς πᾶσαν φωνὴν ἐστίν, ὡς καί ὁ ἀκούων τοῦ λόγου τῶν πάντων ἀκούει. Οὗτος κωφεύων ἐστὶ πρὸς πᾶσαν φωνή· πάντων ἀκούει καί οὐδενός, εἰ μὴ τῶν ἐν λόγῳ μόνων τούς λόγους ποιουμένων, καί οὐδ’ αὐτῶν ἀλλὰ τοῦ λόγου μόνου, τοῦ ἐν τῇ φωνῇ ἀφώνως φθεγγομένου. Ὁ τυφλὸς πρὸς τό ἐν τυφλὸς ὅλως πρὸς πάντα ἐστίν, ὁ δέ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστὶ καί τῆς θεωρίας τῶν πάντων ἀπέχεται καί ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται καί ἔξω τῶν θεωρουμένων ἐστίν. Ἐν τῷ ἐνὶ οὗτος ὢν τά πάντα ὄρα, καί ἐν πᾶσιν ὢν οὐδέν τῶν πάντων ὄρα. Οὕτως οὖν ὁ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ διὰ τοῦ ἐνός (371) καί ἑαυτόν καί πάντας καί ἅπαντα καθορᾷ, καί κεκρυμμένος ὢν καί ἐν αὐτῷ οὐδέν τῶν πάντων ὄρα. Ὁ τοίνυν ἀκούων καί βλέπων καί αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ὁ δέ μὴ εἰδὼς πρόδηλός ἐστίν ὅτι οὔτε τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καί ὑγιᾶ ἐπιφέρεται. Ὁ δέ οὕτως ἔχων οὕτω ἔγνω ὅτι “προσκυνητῆς μικτός ἐστίν, ἐπίγειος καί οὐράνιος, πρόσκαιρος καί ἀθάνατος, βασιλεύων τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενος ἄνωθεν, ἐπόπτης τῆς ὀρωμένης κτίσεως, μύστης τῆς νοουμένης”, ὡς πού τις φησὶν ἐν θεολογίᾳ βεβοημένος. Ἄλλ’ ἐν τιμῇ ὢν παρασυμβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὠμοιώθη αὐτοῖς, καί ὁμοιωθεὶς μένει τοιοῦτος ἔτι, μὴ ἐπαναστραφεὶς, μὴ ἐπανακληθεὶς ἢ ἐπὶ τό πρῶτον ἀξίωμα ἀναχθεὶς κατὰ τὴν τῆς οἰκονομίας δωρεάν τοῦ Δεσπότου καί Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἔτι δέ κτῆνος ὢν ἄλογον, ὥσπερ Δαυιτικῶς εἴρηται, ὄνος, τυχόν, ἢ βοῦς ἢ χοῖρος, οἷς οἱ μαργαρίται τῆς ἀπορρήτου γνώσεως οὐ δίδονται πρὸς Θεοῦ, τὴν εἰκόνα

τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καί Θεοῦ, ἐν τῷ λογικῷ καί νοερῷ ἀνθρώπῳ οὐδαμῶς ἐνεδύσατο. Ταύτην δέ μή εὐαισθήτως καί γνωστῶς ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστὶ καί σὰρξ, πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν μή δυνάμενος διὰ τοῦ λόγου λαβεῖν, καθάπερ καί οἱ ἐκ γεννητῆς τυφλοί διὰ λόγου μόνου τό τοῦ ἡλίου φῶς ἰδεῖν οὐ δύνανται. Ἀλλά δεῦτε οἱ τό φῶς τό νοητόν ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, δῶμεν δόξαν δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ καί τῷ Υἱῷ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μή δεῖν λέγειν, ὅτι ἀδύνατον νῦν εἰς ἄκρον ἐλθεῖν ἀρετῆς τὸν βουλούμενον καί τοῖς πάλαι ἀμιλληθῆναι ἀγίοις. Καί ὅτι πᾶς ὁ τὰ ἐναντία διδάσκων τῶν θείων Γραφῶν νέαν αἴρεσιν τοῖς πειθομένοις αὐτῷ δογματίζει. Καί περὶ δακρύων, ὅτι ἐκ φύσεως ἡμῖν τὰ δάκρυα πρόσεσι.

Λόγος ΚΘ'. (372)

Ἀδελφοί καί πατέρες, πολλοί καθ' ἐκάστην λέγουσιν ὧν ἀκούομεν καί ἡμεῖς λεγόντων· "Εἴ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀποστόλων καί τὸν Χριστόν, ὡς ἐκεῖνοι, κατιδεῖν ἠξιώθημεν, ἅγιοι ἂν ἐγενόμεθα καί ἡμεῖς ὡς ἐκεῖνοι" ἀγνοοῦντες ὅτι αὐτός ἐκεῖνος ἐστίν, ὁ καί τότε καί νῦν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ λαλῶν. Εἰ γάρ μή ὁ πάλαι καί νῦν ἐστίν ὁ αὐτός, ὡσαύτως ὧν κατὰ πάντα Θεός κἂν ταῖς ἐνεργείαις κἂν τοῖς τελέσμασι, πῶς ἐν Υἱῷ λέγων αἰεὶ φαίνεται ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός ἐν τῷ Πατρὶ διὰ Πνεύματος ταῦτα· "Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι";

Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· "Οὐκ ἔστιν ἴσον τό ἐκεῖνον αὐτόν τότε σωματικῶς ιδέσθαι καί τό ἀκούειν νῦν μόνον τῶν λόγων αὐτοῦ καί τὰ περὶ ἐκείνου καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐκδιδάσκεσθαι". Καὶ γὰρ φημι μή εἶναι (373) πάντως ἴσον τό νῦν καί τό τότε, ἀλλὰ κατὰ πολὺ τό ἄρτι καί τό νῦν μεῖζον καί εὐκόλως μᾶλλον πρὸς πίστιν πλείονα καί πληροφορίαν ἄγον ἡμᾶς ὑπὲρ τό τότε σωματικῶς καί ἰδεῖν καί ἀκοῦσαι αὐτοῦ. Τότε μὲν γάρ ἄνθρωπος τοῖς ἀγνώμοσιν Ἰουδαίοις ἐφαίνετο εὐτελής, νῦν δέ Θεός κηρύττεται ἡμῖν ἀληθής. Τότε τοῖς τελώναις καί τοῖς ἀμαρτωλοῖς συναναστρέφετο σωματικῶς καί συνήσθιε, νῦν δέ ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ὁ μηδέποτε καί μηδαμοῦ χωρισθεὶς αὐτοῦ, καί τὸν κόσμον ἅπαντα τρέφειν πιστεύεται, καί χωρὶς αὐτοῦ οὐδέν γίνεσθαι λέγομεν – εἰ δέ καί πιστεύομεν. Τότε καί ὑπὸ τῶν εὐτελεστάτων κατεφρονεῖτο λεγόντων· "Οὐχὶ οὗτός ἐστιν ὁ υἱός τῆς Μαρίας καί τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ; " νυνὶ δέ ὑπὸ βασιλέων καί ἀρχόντων ὡς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Υἱός καί ἀληθῆς Θεός προσκυνεῖται, καί ἐδόξασε καί δοξάζει τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ εἰ καί παιδεύει πολλάκις αὐτοὺς ἀμαρτάνοντας – σιδηροῦς αὐτοὺς ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη, τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἀντὶ ὀστρακίνων ποιήσας. Τότε ὡς εἷς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων φθαρτός καί θνητός ἐνομίζετο, καί μέγα ἦν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι ἀναλλοιώτως καί ἀτρέπτως τὸν ἄμορφον καί ἀόρατον, μορφωθέντα Θεόν καί ἄνθρωπον ὅλον βλεπόμενον, μηδὲν πλέον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ὀρωμένοις ἔχοντα, ἀλλ' ἐσθίοντα καί πίνοντα καί κοιμώμενον, ἰδροῦντά τε καί κοπιῶντα καί τὰ (374) ἀνθρώπινα πάντα πλὴν ἀμαρτίας ποιοῦντα, τὸν τοιοῦτον ἐπιγνῶναι καί πιστεῦσαι εἶναι Θεόν, τὸν τὸν οὐρανόν αὐτόν καί τὴν γῆν καί τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ποιήσαντα.

Διὰ γὰρ τοῦτο καί τὸν Πέτρον εἰπόντα ὅτι· "Σὺ εἶ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος" ἐμακάρισεν ὁ Δεσπότης εἰπών· "Μακάριος εἶ, Σίμων βάρ Ἰωνᾶς, ὅτι σὰρξ καί αἷμα

οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι – ταῦτα δηλονότι ἰδεῖν καί εἰπεῖν , ἀλλ’ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὡστε ὁ νῦν ἀκούων αὐτοῦ διὰ τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων καθ’ ἑκάστην βοῶντος καί τό τοῦ εὐλογημένου Πατρός αὐτοῦ θέλημα διαγγέλοντος, καί μή φόβῳ καί τρόμῳ ὑπακούων αὐτοῦ καί φυλάττων τά παρ’ αὐτοῦ προστασσόμενα, οὐδέ τότε, εἰ καί παρῆν καί ἐκείνον αὐτόν ἐθεάσατο καί διδάσκοντα ἤκουσε, πιστεῦσαι αὐτῷ ὅλως ἠνέσχετο ἄν’ δέος μή καί παντάπασιν ἀπιστήσας, ὡς ἀντίθεον αὐτόν καί οὐ Θεόν ἀληθινόν λογισάμενος, ἐβλασφήμησε.

Καί ταῦτα μέν οἱ πάντη τῶν ἄλλων παχύτεροι. Τί δέ οἱ τούτων σεμνότεροι; “Εἰ ἤμεν, φησίν, ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἀγίων πατέρων, ἠγωνισάμεθα ἄν καί ἡμεῖς. Βλέποντες γάρ τήν ἀγαθὴν αὐτῶν πολιτείαν καί τούς ἀγῶνας αὐτῶν, ἐζηλώσαμεν ἄν αὐτούς. Νυνὶ δέ μετὰ ῥαθύμων καί ἀμελῶν συναναστρεφόμενοι, συναπαγόμεθα τούτοις καί ἀβουλήτως συναπολλύμεθα”, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, καί αὐτοί ὅτι ἐν λιμένι μᾶλλον ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνους ἐσμέν. Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν πατέρων ἡμῶν πολλαί ἀκουέτωσαν καί οὗτοι! – αἰρέσεις ὑπῆρχον, πολλοὶ ψευδόχριστοι, πολλοὶ χριστοκάπηλοι, πολλοὶ ψευδαπόστολοι, πολλοὶ ἦσαν (375) ψευδοδιδάσκαλοι, παρρησία τὰ τοῦ πονηροῦ ζιζάνια περιϊόντες καί σπείροντες καί πολλοὺς τοῖς ἑαυτῶν συνήρπασαν λόγους, ἐξαπαντήσαντες αὐτούς, καί αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἀπωλεία παρέπεμψαν.

Καί τοῦτο ἐκ τῶν τοῦ ἀγίου πατρός ἡμῶν Εὐθυμίου καί Ἀντωνίου βίων ἀληθῆς εἶναι εὐρήσετε. Γέγραπται γάρ τόν Ἀντώνιον τότε λαμπροτέραν στολήν ὑπὲρ τήν συνήθη ἐνδυσάμενον καί ἐπὶ τόπου ὑψηλοῦ ἀνελθόντα φανερῶσαι ἑαυτόν καί ἐπιδείξασθαι, ἵνα ἐμφανῆς γεγονῶς πάντως ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν κρατηθῆ καί ἀναιρεθῆ· εἰ οὖν μή ἦν διωγμός, οὐκ ἄν τοῦτο ἐποίησεν. Ἐπὶ δέ τῇ γεννήσει τοῦ ἀγίου πατρός ἡμῶν Εὐθυμίου, οὐ γέγραπται εὐθυμίαν τηνικαῦτα πρυτανευθῆναι ταῖς ἐκκλησίαις παρὰ Θεοῦ, τῶν διωγμῶν δηλονότι τότε καταπαυθέντων καί τῶν αἰρέσεων; Ἐπὶ δέ τῷ τέλει τοῦ ὀσίου πατρός ἡμῶν Σάβα οὐκ ἀκούετε ὅσα ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν καί κατὰ τῶν τότε αἰρέσεων ἠγωνίσαστο, καί ὅσοι τότε τῶν μοναχῶν τοῖς αἰρετικοῖς συναπήχθησαν; Τὰ δέ ἐπὶ τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ Νέου γεγονότα, τί οὐ διωγμοῦ βαρυτάτου καί χαλεποῦ ὑπῆρχον; Ἥ οὐκ ἐννοεῖτε τόν τότε γεγονότα χειμῶνα καί τόν ὑπερβάλλοντα σάλον τῶν μοναχῶν; Τί δέ πειρῶμαι τὰ πάντα διεξελεῖν; Ὅταν γάρ πρό τούτων ἀναμνημονεύσω τῶν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου γεγονότων, ὡς ὁ μέγας διηγεῖται Γρηγόριος, καί τῶν ἐπὶ τοῦ χρυσορρήμονος Ἰωάννου καί τῶν καθεξῆς πατέρων ἀγίων, αὐτός τε ἐγὼ ἑμαυτόν ταλανίζω καί τούς ταῦτα μή ἀναλογιζομένους κατελεῶ. Οὐ γάρ ἀκριβῶς ἐπίστανται ὅτι ἅπας ὁ παρελθὼν χρόνος δεινότερος ἦν καί τῶν ζιζανίων τοῦ πονηροῦ πεπλησμένος ἀναφανδόν.

(376) Ὅμως οὖν, εἰ καί δεινά τὰ παρεληλυθότα, ἀλλά καί νῦν ἔχει πολλοὺς ὁ βίος αἰρετικούς, πολλοὺς λύκους, ἀσπίδας καί ὄφεις συναναστρεφομένους ἡμῖν, πλὴν οὐκ ἔχοντας ἐξουσίαν τινὰ καθ’ ἡμῶν, ἀλλ’ οἷον ὑπὸ νύκτα εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι τῆς πονηρίας αὐτῶν· καί τούς μέν συνερχομένους καί ὑπὸ τό σκότος γινομένους αὐτῶν ἀρπάζουσί τε καί κατεσθίουσι, τοῖς δέ ἐν τῷ γῶτι περιπατοῦσι τῶν θείων Γραφῶν καί τῇ ὁδῷ πορευομένοις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ οὐδέ προσυπαντῆσαι τολμῶσιν, ἀλλά καί διερχομένους ἰδόντες ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτῶν ὡς ἀπὸ πυρός φεύγουσι.

Τίνας οὖν ἄρα ὑπενοήσατε εἰπεῖν με αἰρετικούς; Μή τούς ἀρνούμενους τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ; Μή τούς βλασφημοῦντας εἰς τό ἅγιον Πνεῦμα καί λέγοντας μή εἶναι τοῦτο Θεόν; Μή τούς μείζονα λέγοντας τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα; Μή τούς τήν Τριάδα εἰς

ένάδα συγχέοντας ἢ τόν ἕνα Θεόν εἰς τρεῖς θεούς διατέμνοντας; Μή τούς Υἱόν μὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ τόν Χριστόν λέγοντας, ἐκ γυναικός δέ λαβεῖν τήν σάρκα τοῦτον μή πιστεύοντας; Μή τούς σάρκα μὲν αὐτόν ἀναλαβεῖν, ἀλλά ἄψυχον φλυαροῦντας; Μή τούς ἔμψυχον μὲν ταύτην, ὡς ὅλον ἄνθρωπον, οὐχ ἕνα δέ κατὰ τήν ὑπόστασιν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, τόν καί Υἱόν τῆς Θεοτόκου Μαρίας χρηματίσαντα, Θεόν εἶναι λέγοντας, ἀλλ' εἰς δύο υἱούς τόν ἕνα Χριστόν διατέμνοντας; Ἀλλά μή τούς τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ ἀρχὴν περιγράφοντας καί τό “Ἦν, ὅτε οὐκ ἦν” λέγοντας; Ἡ τούς τόν Πατέρα μὲν ἀναρχον, τόν δέ Υἱόν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ἀρχὴν μετὰ τινα χρόνον λαβεῖν ὡς κτίσμα, κακῶς καί νοοῦντας καί δογματίζοντας;

(377) Οὐκ ἦν γάρ ποτε, φησίν, ὁ Πατήρ μή συνόντος αὐτῷ τοῦ Υἱοῦ· καί πῶς Πατήρ ὁ ἄπαις ὀνομασθήσεται; Ἀλλά μή τούς ἄλλον μὲν τόν παθόντα, ἄλλον δέ εἶναι τόν ἀναστάντα κηρύττοντας; Ἀπαγε! Οὐδένα τούτων σοι τῶν ἀσεβῶν καί ἀθέων, οὐδέ τῶν ἄλλων αἰρέσεων τινα λέγω, τῶν ὡς σκότος μὲν φανέντων, ὑπό δέ τῶν τότε λαμπάντων ἀγίων πατέρων ἐξαφανισθέντων. Ἐπί τοσοῦτον γάρ ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἔλαμψε δι' αὐτῶν καί τῶν εἰρημένων αἰρέσεων τό σκότος ἐδίωξεν, ὅτι καί μέχρι τοῦ νῦν τά θεόπνευστα αὐτῶν συγγράμματα λάμπουσιν ὑπέρ ἡλίου αὐγάς, ὡς μηδέ τολμᾶν αὐτοῖς τινα ἀντιφθέγγεσθαι.

Ἀλλά περί ἐκείνων λέγω καί ἐκείνους ὀνομάζω αἰρετικούς, τούς λέγοντας μή εἶναι τινα ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καί ἐν μέσῳ ἡμῶν τόν δυνάμενον φυλάξαι τάς εὐαγγελικὰς ἐντολάς καί κατὰ τούς ἀγίους γενέσθαι πατέρας· πρῶτον μὲν πάντων πιστόν καί πρακτικόν – διὰ γάρ τῶν ἔργων ἡ πίστις δείκνυται, ὡς διὰ τοῦ ἐσόπτρου ἢ τοῦ προσώπου ἐμφέρεια, ἔπειτα θεωρητικώτατον τε ὁμοῦ καί θεόπτην, ἐν τῷ φωτισθῆναι δηλαδή καί λαβεῖν Πνεῦμα Ἅγιον καί δι' αὐτοῦ τόν Υἱόν σὺν τῷ Πατρὶ κατιδεῖν. Οἱ τοίνυν τοῦτο ἀδύνατον εἶναι λέγοντες οὐ μερικὴν τινα αἴρεσιν κέκτηνται, ἀλλὰ πάσας, εἰ οἷόν τε εἰπεῖν, ὡς ταύτης πάσας ἐκείνας τῇ ἀσεβείᾳ καί τῇ τῆς βλασφημίας ὑπερβολῇ ὑπεραιρούσης καί καλυπτούσης. Ὁ τοῦτο λέγων ἀνατρέπει πάσας τάς θείας Γραφάς. Εἰς μάτην, οἶμαι, λέγει ὁ μάταιος τό ἅγιον ἄρτι λέγεσθαι Εὐαγγέλιον, εἰς μάτην τάς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καί τῶν λοιπῶν ἱερέων καί ὁσίων πατέρων ἡμῶν γραφάς ἀναγινώσκεσθαι ἢ καί γραφῆναι διαμαρτύρεται. (378) Εἰ οὖν ἃ ὁ Θεός λέγει καί πάντες οἱ ἅγιοι πρῶτον μὲν ἅπαντα ἔπραξαν, εἶτα καί γράψαντες εἰς νοθεσίαν ἡμῶν κατέλιπον, ἀδύνατον ἡμῖν ἔργῳ ταῦτα ποιῆσαι καί ἀπαραλείπτως φυλάξαι, τί ὅτι καί τότε ἐκεῖνοι κοπιάσαντες ἔγραψαν καί νῦν ἐπὶ ἐκκλησίας ἀναγινώσκονται; Οἱ ταῦτα λέγοντες τόν οὐρανόν, ὃν ὁ Χριστός ἡμῖν ἤνοιξε, κλείουσι καί τήν πρὸς ἐκεῖνον ἄνοδον, ἣν αὐτός ἐκεῖνος ἡμῖν ἐνεκαίνισε, διακόπτουσιν. Ἄνωθεν γάρ ἐκείνου τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ πρὸς τῇ πύλῃ οἰοεὶ τοῦ οὐρανοῦ ἰσταμένου καί διακύπτοντος καί ὑπὸ τῶν πιστῶν ὀρωμένου καί διὰ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου βοῶντος καί λέγοντος· “Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”, οἱ ἀντίθεοι οὗτοι ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἀντίχριστοι λέγουσιν· “Ἀδύνατον τοῦτο, ἀδύνατον!”.

Πρὸς οὓς εἰκότως ὁ Δεσπότης μεγαλοφώνως φησίν· “Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καί φαρισαῖοι ! Οὐαὶ ὑμῖν ὀδηγοὶ τυφλοῖ τυφλῶν, ὅτι ὑμεῖς εἰς τήν βασιλείαν οὐκ εἰσέρχεσθε καί τούς θέλοντας εἰσελεῖν κωλύετε”. Ἐκείνου τούς νῦν πενθοῦντας ἀναφανδόν μακαρίζοντος, οὗτοι ἀδύνατον φασιν καθ' ἑκάστην πενθεῖν καί κλαίειν τινά. Ὡ τῆς ἀναισθησίας καί τοῦ ἀπυλώτου στόματος, μιάρας ἐκπέμποντος κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου φωνάς καί τά τοῦ Χριστοῦ πρόβατα ποιοῦντος γίνεσθαι θηριάλωτα, ὑπέρ ὧν αὐτός ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τό αἷμα ἐκένωσεν. Ὦντως

καλῶς περί τῶν τοιούτων ὁ θεοπάτωρ (379) λέγει Δαυίδ· “Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα”.

Διὰτί γάρ, εἶπέ μοι, ἀδύνατον; Διὰ τίνος δέ ἄλλου οἱ ἅγιοι ἐπὶ τῆς γῆς ἔλαμψαν καὶ φωστήρες ἐν κόσμῳ γεγόνασιν; Εἰ ἦν ἀδύνατον, οὐδ’ ἂν ἐκείνοι ταῦτα κατορθῶσαί ποτε ἠδυνήθησαν. Ἄνθρωποι γάρ ὑπῆρχον κάκεινοι, ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ οὐδέν πλεον ἡμῶν ἐκέκτηντο, εἰ μὴ προαίρεσιν εἰς τό ἀγαθόν, σπουδῆν τε καὶ ὑπομονήν καὶ ταπεινώσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τόν Θεόν. Ταῦτα τοιγαροῦν κτῆσαι καὶ αὐτός, καὶ γενήσεται σοι πηγὴ δακρῶν ἢ νυνὶ πετρώδης ὑπάρχουσα ψυχὴ. Εἰ δέ σύ μὴ θέλεις θλιβῆναι καὶ στενοχωρηθῆναι, κἂν τό πρᾶγμα μὴ λέγε εἶναι ἀδύνατον. Ὁ γάρ τοῦτο λέγων ἀπαρνεῖται τήν κάθαρσιν· χωρὶς γάρ δακρῶν οὐκ ἠκούσθη ἀπό τοῦ αἰῶνος καθαρθῆναι ψυχὴν τοῦ ρύπου τῆς ἀμαρτίας, τήν μετὰ τό βάπτισμα ἀμαρτήσασαν. Διὰ γάρ τοῦ βαπτίσματος ἀφεῖλεν ὁ Θεός πᾶν δάκρυον ἀπό προσώπου τῆς γῆς, ἐκχέας τό Πνεῦμα τό Ἅγιον αὐτοῦ πλουσίως. Ἀλλά, ὡς παρά τῆς θείας Γραφῆς ἀκήκοα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι ἠλικιωταί τινες βαπτιζόμενοι, τῇ ἐπελεύσει καταφυγόντες τοῦ Πνεύματος, ἐδάκρυσαν· οὐχὶ ἐνώδυνα καὶ ἐπίπονα δάκρυα, ἀλλ’ ἐνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δωρεᾶ τῇ ἐκείνου γλυκέα ὑπὲρ μέλι, ἀπονητί πως καὶ ἀψοφητί διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ταῦτα κενώσαντες. Οἱ οὖν καταξιωθέντες ποτέ ἐν πείρᾳ τοιούτων δακρῶν γενέσθαι τά εἰρημένα γνωρίσουσι καὶ ἀληθῆ ταῦτα εἶναι (380) συμμαρτυρήσουσιν, ὡς μοι καὶ ἡ θεολόγος συμμαρτυρήσει φωνή. Φησὶ γάρ· “Προσφερέτω τις, ὁ μὲν τόδε, ὁ δέ τόδε”, καὶ πολλὰ ἐν μέσῳ ἀπαριθμησάμενος, ὕστερον πάντων ἐβόησε· “Πάντες δάκρυα, πάντες κάθαρσιν, πάντες ἀνάβασιν καὶ τό τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι”.

Μὴ τι οὖν διεστείλατο ἢ διεχώρισεν ἐν τούτῳ τῶν ἄλλων τινάς, καὶ τοῖς μὲν ὡς δυνατόν εἶναι τοῦτο ἔφησε, τοῖς δέ ὡς ἀδύνατον; Μὴ, ὡς ὑμεῖς φατε ἀσυνέτως ἵνα καὶ ἀξίως καθάψωμαι ὑμῶν, ἀπερίτμητοι ταῖς καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὅτι τινές ἔλαχον φύσεως σκληρᾶς καὶ οὐκ ἂν ποτε δυνηθεῖεν καταφυγῆναι καὶ κλαῦσαι, τοῦτο καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος εἶρηκε; Μὴ γένοιτο! Οὔτε φύσις ἀνθρώπου ἐστὶ μὴ φυσικῶς ἔχουσα μᾶλλον τά δάκρυα καὶ τό κλαίειν καὶ τό πενθεῖν, οὔτε ὁ ἅγιος οὗτος, οὔτε ἕτερός τις τῶν ἁγίων, τοῦτο εἶπεν ἢ ἔγραψεν. Ὅτι δέ ἐκ φύσεως τό κλαίειν πᾶσιν ἡμῖν πρόσσεστιν, αὐτά τά γεννώμενα βρέφη σε διδάξατῶσαν. Ἄμα γάρ τῷ προελθεῖν τῆς γαστροῦ καὶ πεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ τοῦτο σημεῖον ζωῆς ταῖς μαίαις καὶ ταῖς μητράσιν ἐνδείκνυται. Εἰ γάρ μὴ κλαῦσει τό βρέφος, οὐδέ ζῆν λέγεται· κλαῦσαν δέ δείκνυσιν αὐτόθι ὅτι συνεπόμενον ἢ φύσις ἔχει ἀπό γεννήσεως τό πένθος ὁμοῦ καὶ τά δάκρυα. Ὡς δέ καὶ ὁ ἅγιος πατήρ ἡμῶν ἔλεγε Συμεῶν ὁ Στουδιώτης, ὅτι μετὰ τοῦ τοιούτου κλαυθμοῦ ὀφείλει καὶ ζῆσαι τόν παρόντα βίον ὁ ἀνθρώπος καὶ μετ’ αὐτοῦ συναποθανεῖν, εἰ ἄρα καὶ σωθῆναι βούλεται καὶ εἰς τήν μακαρίαν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἐπειδὴ τό τῆς γενήσεως δάκρυον δηλωτικόν ἐστὶ τῶν δακρῶν τῆς παρούσης ἡμῶν ἐνταῦθα ζωῆς. (381) Ὡς γάρ ἡ τροφή καὶ ἡ πόσις ἀναγκαῖα ἐστὶ τῷ σώματι, οὕτω καὶ τά δάκρυα τῇ ψυχῇ, ὥστε ὁ μὴ καθ’ ἐκάστην κλαίων ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν καθ’ ὥραν, ἵνα μὴ δόξω βαρὺς, λιμῶ τήν ψυχὴν διαφθείρεται καὶ ἀπόλλυται.

Εἰ τοίνυν συνεπόμενον ἐστὶ τό φύσει τό κλαίειν ὁμοῦ καὶ τά δάκρυα, καθὼς ἀποδέδεικται, μηδεὶς τό τῆς φύσεως ἀγαθόν ἀπαρνήσεται, μηδεὶς ὀκνῶ καὶ ῥαθυμίᾳ τοῦ τοιούτου καλοῦ στερήσειεν ἑαυτόν, μηδεὶς κακία καὶ πονηρία καὶ ὑπερηφανία ψυχῆς ἀλαζών γένηται καὶ εἰς ἀντιτυπίαν λίθου παρά φύσιν μετενεχθῆ, ἀλλὰ σπουδῆ τῇ καλλίστῃ πρὸς τὰς ἐντολάς χρησάμενος τοῦ Θεοῦ, φυλαξάτω τό μέγα τοῦτο δῶρον, παρακαλῶ, ἄσυλον ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, διατηρῶν αὐτό ἐν εὐτελείᾳ καὶ ταπεινώσει, ἐν ἀκακίᾳ ψυχῆς καὶ ἀπλότῃ, ἐν ὑπομονῇ τῶν πειρασμῶν καὶ

διηνεκεῖ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, μετανοῶν ἀεὶ καὶ διαπαντός τῶν οἰκείων μνημονεύων σφαλμάτων, καὶ μηδεὶς τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἀμελείτω. Εἰ δέ τις ἀπεγνωκῶς τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐπὶ κλίνης ῥαθυμίας ἀνάκειται, κἄν μὴ λεγέτω καὶ τοῖς σπουδαίοις τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ὁ γὰρ τοῦτο λέγων αὐτὴν ἡμῖν πᾶσιν ἀποκλείει τὴν πύλην τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἄνελε γάρ τὰ δάκρυα καὶ συνανεῖλες τούτοις τὴν κάθαρσιν· καθάρσεως δέ δίχα οὐδεὶς ὁ σωζόμενος, οὐδεὶς ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μακαριζόμενος, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Θεόν.

Εἰ δέ ταῦτα οὕτως ἐπακολουθεῖ τοῖς μὴ πενθοῦσι κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου, πῶς οὐχ αἰρετικῶν πάντων, εἰπέ μοι, χείρων αὐτῆ ἢ αἵρεσις; Ἀλλὰ γὰρ διὰ κενῆς, τό καθ' ὑμᾶς, λοιπόν ἢ τοῦ Θεοῦ συγκατάβασις καὶ ἀνάβασις γέγονεν, ἤργησε τῶν ἀποστόλων τό κήρυγμα, (382) ἤργησαν τῶν ἁγίων ἀπάντων αἱ κατηχήσεις, αἱ πρὸς τό πένθος ἡμᾶς ἀεὶ ἐκκαλούμεναι. Πᾶσα Γραφή θεόπνευστος ἀνωφελῆς εἰς ὑμᾶς τοὺς οὕτω ἔχοντας καὶ φρονοῦντας, ὡς ὀρῶ, γέγονεν. Ὡς γὰρ ἀσπίς κωφή καὶ τὰ ὦτα βύσαντες καὶ ὑμεῖς, τῷ τριβωνίῳ μόνῳ καὶ τῷ κουκουλίῳ καὶ ἀναλάβῳ οἱ δέ καὶ τῷ βαθυτάτῳ καὶ σεμνῷ πῶγωνι – τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς οἴομαι, ἐπιγράφεσθε καὶ τούτοις θαρροῦντες ἐγκαλλωπίζεσθε. Ἀλλὰ θαρσεῖτε, γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι – εἰ καὶ μὴ ἀκούειν ἐθέλοιτε καθ' ἐκάστην ἐκβοώσης ὑμῖν μεγάλα τῆς θείας Γραφῆς – παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα λήψηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν εἴτε πονηρόν.

Εἰ δέ ὅσον οὐπω εἰς πάντας τοῦτο γενήσεται, ποῦ ἔσται τότε ἢ τὰ σώματα ἡμῶν καλύπτουσα καὶ κοσμοῦσα στολή; Ποῦ οἱ ἀνάλαβοι οἱ περιφανεῖς; Ποῦ τὰ στίλβοντα παλλία καὶ διαφανῆ; Ποῦ τὰ εὐειδῆ σανδάλια καὶ στερρά; Ποῦ οἱ λῶροι, οἱ γυναικείαις ζώναις παρόμοιοι; Ποῦ τῶν ἀρχόντων ἢ ἀπαντῆ; Ποῦ τῶν ἀσπασμῶν ἢ προτίμησις; Ποῦ οἱ τῆς πρωτοκαθεδρίας ἀγῶνες; Ποῦ ἢ τῶν τραπεζῶν πολυτέλεια; Ποῦ ἵνα καὶ τοῦτο εἶπω – τό προλαβεῖν τὸν ἀδελφόν καὶ τῶν προκειμένων λαβεῖν τὰ πλείω καὶ τιμιώτερα, ὅπερ ἐγὼ πρῶτος καὶ οἱ ὡς ἐγὼ πάσχομεν μάταιοι; Ποῦ τότε ὁ τύφος καὶ ἡ ἀλαζονεία ἡμῶν καὶ τό ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι; Ποῦ αἱ εὐρύχωροι κέλλαι καὶ ὡς παστοὶ κεκελλωπισμένοι λαμπρῶς; Ποῦ τῶν διακονιῶν καὶ διακονητῶν ἢ προτίμησις, (383) ἐν αἷς τῶν ἄλλων προτερεύειν νομίζομεν; Ποῦ ὁ ἀκρατῆς καὶ ἄσεμνος γέλως; Ποῦ τὰ δεῖπνα τὰ πολυτελῆ καὶ βραδέα τὰ ἄριστα καὶ αἱ ἐν τούτοις ἄκαιροι ὀμιλῆαι; Ποῦ τὰ μεγάλα τότε ὀνόματα; Ποῦ ἢ ἀγιωσύνη ἢν ἔχειν νῦν νομιζόμεθα ἢ νομίζομεν; Ποῦ οἱ νῦν κόλακες καὶ ἐμπαῖκται οἱ ἁγίους ἡμᾶς ἀποκαλοῦντες καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ἡμῶν ἐκταράσσοντες; Ποῦ οἱ ἐπληρμένοι θρόνοι καὶ οἱ ἐκ τούτων δοκοῦντες εἶναι τῶν ἄλλων περιφανέστεροι; Ποῦ ἢ περιδρομή καὶ σπουδὴ τοῦ ἐν κατασχέσει γενέσθαι τινός ἢ τῆς μειζοτέρας ἀρχῆς; Ποῦ ἢ ἀντιλογία καὶ ἀνυποταξία καὶ τό μὴ θέλειν τινὰ τοῦ ἐτέρου φανῆναι δεύτερον; Ποῦ τῶν συγγενῶν ἢ προσπάθεια; Ποῦ τῶν πρὸς ἡμᾶς παραγενομένων κοσμικῶν καὶ ἀρχόντων ἢ περιφάνεια, δι' ὧν οἴομαι καὶ δοκῶ πρῶτος ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος τῶν ἄλλων περιφανέστερος γίνεσθαι; Ποῦ ἢ δοκοῦσα φρόνησις τῶν περιφανῶν ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου; Ποῦ ἢ οἴησις καὶ τό δοκεῖν εἶναι τι, μηδὲν ὄντων ἡμῶν; Ποῦ ἢ εὐστροφος τότε γλῶσσα καὶ τὰ ὡς ἀπὸ πηγῆς ῥητορεύματα; Ποῦ τότε, μᾶλλον δέ νῦν, σοφός, ποῦ γραμματεὺς, ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου, ἵνα ἐπανιών ἔλθῃ καὶ καθεσθῶμεν ἅμα καὶ περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας καὶ ὥρας ἐκείνης συμβουλευσώμεθα καὶ πάντα κάλων – τό δὴ λεγόμενον ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν καὶ ἐν ταῖς θείας Γραφαῖς κινήσαντες καὶ ἀκριβῶς ἐρευνησαντες, διδαχθῶμεν ἐκεῖθεν καὶ μάθωμεν τί ἐστίν, ὃ ἡμᾶς ὠφελῆσαι ἰσχύσει τότε, κἀκεῖνο πολλῇ τῇ σπουδῇ ἐκλεξώμεθα;

Ὀντως, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὡς πᾶσα Γραφή διαρρήδην βοᾷ, μεγάλη ἀνάγκη, μέγας φόβος καί (384) τρόμος λήψεται ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ τοὺς κατ' ἐμέ ραθύμους καί χαύνους καί ὀκνηρούς. Μακάριος δέ ἐστίν, ἀδελφοί, ὁ ὑποκάτω πάσης κτίσεως κείμενος νῦν, πενθῶν τε καί κλαίων νύκτα καί ἡμέραν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἐστολισμένος τότε σταθήσεται. Μακάριος ὁ ταῦτα ἀκούων καί μὴ μόνον στενάζων, μηδέ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος παρατρέχει τόν χρόνον αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἀνωφελῶς, ἀλλ' ὁ ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τοῦ Κυρίου λέγοντος, “Μετανοεῖτε!”, εὐθύς τοῦ ἔργου ἀρχόμενος. Ὁ τοιοῦτος γάρ ὡς ὑπήκοος καί εὐγνώμων δοῦλος ἐλεηθήσεται καί οὐχί μετὰ τῶν ἀνηκόων κατακριθήσεται, καί νῦν μὲν ἐκ πάντων ἀπαλλαγῆσεται τῶν παθῶν, πασῶν δέ τῶν ἀρετῶν ἐργάτης γενήσεται δόκιμος, ἐν δέ τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι κατατρυφήσει τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων αὐτῷ, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί μετανοίας καί ἀρχῆς ἐπαινετοῦ βίου, ὅπως δεῖ τόν μετανοῦντα καθ' ἐκάστην ποιεῖν. Ἐν ᾧ καί περί δακρύων ἅμα καί κατανύξεως.

Λόγος Λ'. (385)

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων τήν δύναμιν καί ὡς εἰς ἀγαθὴν οὔσαν ὑμῖν συμβουλήν προσδέξασθε ἀσμένως αὐτήν καί ποιῆσαι προθυμήθητε εἰς κοινήν ἐμοῦ τε καί ὑμῶν ὠφέλειαν. Οὕτω γάρ κατά βραχὺ διά τῶν δοκούντων μικρῶν βαδίζοντες, ἐπὶ τὰ τελεώτερα προκόπτοντες ἀνερχόμεθα καί ἄνδρες γινόμεθα τέλειοι ἐν Χριστῷ.

Ὁ δέ σκοπὸς τοῦ λόγου ἐστὶ τοιοῦτος· ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλησίας μὴ ἄρξησθε μετεωρίζεσθαι εἰς μάταια καί ἀνωφελῆ, ἵνα μὴ ἐλθῶν ὁ διάβολος καί ἐν τούτοις ἐνασχολούμενους εὐρίσκων ὑμᾶς, ὡσπερ τις εὐθύς κορώνη τόν κόκκον τοῦ σίτου ἐκ τοῦ πεδίου πρὶν ἢ ὑπὸ τήν γῆν καλυφθῆναι αἴρουσα πέταται, οὕτω καί αὐτὸς ἄρη τήν μνήμην τῶν λόγων τούτων τῆς κατηχήσεως ἐκ τῆς καρδίας ὑμῶν καί πάλιν διαμεῖνητε κοῦφοι καί κενοί τῆς σωτηρίου διδασκαλίας· ἀλλὰ εἰ μὲν τις ἐξ ὑμῶν ἐργόχειρον ἢ διακονίαν ἐπετρέπη ποιεῖν καί ἐργάζεσθαι, ἀπελθέτω κάτω νεύων (386) καί προσέχων ἑαυτῷ, ἐργαζόμενος δέ καί διακονῶν λεγέτω ἐν ἑαυτῷ·

“ὦ πόσας ἡμέρας παρήλθον καί χρόνους τῆς ζωῆς μου μετεωριζόμενος ὁ ἄθλιος καί γελῶν! ὦ πῶς ἐματαιώθην ἀκούων μέχρι τοῦ νῦν τὰς θείας Γραφάς καί μὴ καθόλου γνούς τό ἐκ τούτων ὠφέλιμον! Τί με ὠφέλησεν ἢ παροῦσα ζωή; Ἴδου παρήλθον ἔτη τῆς ζωῆς μου τόσα καί τόσα. Τίς οὖν οἶδεν, εἰ ζήσομαι ἕως τῆς αὔριου; Ἐφαγον ἐπὶ ἔτη πολλά, ἐνέπλησά μου τήν γαστέρα κρεῶν, οἴνου καί ἀδηφαγίας πολλῆς. Ἐκαλλωπίσθην ἱματίοις, ἔπαιξά τε ὁμοῦ καί ἐγέλασα κατ' ἐμοῦ, ἐπερισεύθην ἐν νομίσμασι τόσοις ἢ τόσοις καί ἐξοδιάσας αὐτά ἐπὶ ματαίοις ἀνάλωσα, μετὰ ταῦτα πάλιν ἐκτησάμην ἕτερα. Λοετροῖς ἐχρησάμην εἰς κόρον καί μύροις, ἵππους καί ἡμιόνους ἐπιβέβηκα, τραπεζῶν πολλῶν καί πολυτελῶν ἀπήλαυσα, τῷ πλησίον ἐφθόνησα, ἐλοιδόρησα, πεπόρνευκα, ἔκλεψα, ἐψευσάμην. Συνήθεσι καί φίλοις συνανεστράφημι περιδόξοις καί πλουσίοις καί ἄρχουσι συνηλίσθην. Ὄνομα ἐν τῷ βίῳ περιφανές ἐκτησάμην, ἐπὶ ἀπαλῶν στρωμνῶν ἀνεκλίθην, ἀνέπαυσα τό σῶμα τοῦτο τό γῆϊνον, ὕπνον εἰς κόρον ὕπνωσα.

“Τί οὖν με τούτων ἀπάντων ὠφέλησε μέχρι τοῦ νῦν ἢ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς ταλαιπώρου ψυχῆς μου ὠφελήσει με, εἰ αὐριον ὁ ἔχων ἐξουσίαν πάσης πνοῆς ἀπό τοῦ κόσμου τούτου κελεύσει ἀρθῆναί με; Ὅντως οὐδέν! Λοιπόν οὖν μή μάτην κἄν τὰς ὑπολοίπους διάξω ἡμέρας τῆς ἐνταῦθα ζωῆς μου, ἀλλά βάλλω ἀπό τοῦ παρόντος ἀρχήν και πάντα καταλιπὼν ἐκεῖνα, τὰ ἐναντία τούτοις ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες καγὼ διαπράξομαι. Καί νηστεύσω μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἀντὶ τῆς προλαβούσης ἀδηφαγίας μου, ἕως οὐ μὴδὲ τὴν γλῶσσαν πρὸς (387) συντυχίαν κινήσαι με δύνασθαι, θλίψω δὲ τὴν γαστέρα ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ, καὶ δαμασθήσεται πάντως ἡ ἀδάμαστος γλῶσσα μου, ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς στυγνότητα καὶ ὠχρότητα καὶ λύπην ἅμα τούτοις ἐλεύσομαι καὶ τοῦ γαυριάματος τῶν λογισμῶν ἐλευθερωθήσομαι καὶ τοῦ μετεωρίζεσθαι καὶ παίζειν καὶ γελαῖν σὺν τούτοις εὐκόλως παύσομαι. Περιβαλοῦμαι εὐτελῆ καὶ τὰ πολύτιμα δώσω τοῖς πένησι, σκορπίσω σὺν αὐτοῖς καὶ ὅσον χρυσίον κέκτημαι εἰς χεῖρας τῶν δεομένων· τί γάρ μοι καὶ τό μεριμνᾶν περὶ τούτων ἀπό τοῦ νῦν, εἰ τῷ τὰ πάντα τρέφοντι ὅλον ἑμαυτὸν ἀναθήσομαι; Ἴππους ἐπιβαίνειν καὶ ἡμίονους ἀποτάξομαι, τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ συνήθεις ἅπαντας ἀρνήσομαι· ὁ γάρ πλέον τοῦ Θεοῦ πάντως τινὰ ἀγαπῶν οὐκ ἔστιν αὐτοῦ ἐκείνου, ὡς αὐτός λέγει, ἄξιος. Λοετροῦ οὐχ ἄψομαι, ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου οὐκ ἀναβήσομαι, ἀλλὰ χαμευνία καὶ ξηροκοιτία ἑμαυτὸν προθύμως ἐκδῶ, ἵνα ὀλίγον ὑπνώσω καὶ μὴ βουλόμενος, ὑπὸ τῆς ξηρασίας στενοχωρούμενος. Τί γάρ, ἐάν καὶ ἀποθάνοιμι, ἄρα δὲ ζῆν εἰμι ἄξιος;

“Οὕτω γάρ ποιῶν, ἐγειρόμενος μεσονύκτιον, προσπέσω καὶ κλαύσω ἐν θλίψει τῆς ἀμαρτησάσης ψυχῆς μου καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν στεναγμοῖς καὶ δάκρυσιν εἴποιμι· Δέσποτα, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, οἶδα ὅτι ἤμαρτον ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζῶων καὶ ἐρπετῶν ἐνώπιόν σου, τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀπροσίτου Θεοῦ μου, καὶ οὐκ εἰμί ἄξιος ἐλέους τυχεῖν ὅπως ποτέ παρά σου. Διὰ γάρ τοῦτο οὐδέ ἐτόλμων προσελθεῖν ἢ προσπεσεῖν σοι, φιλόανθρωπε βασιλεῦ, εἰ μὴ ἤκουσα τῆς ἀγίας φωνῆς σου λεγούσης· (388) “Οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τό ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν”, καὶ πάλιν ὅτι “χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι”. Ἀλλὰ γάρ μνησθεῖς καὶ τῆς περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ παραβολῆς ἥνπερ εἴρηκας, Δέσποτα, ὅπως ἐρχομένου αὐτοῦ, πρὸ τοῦ πλησίον σου γενέσθαι αὐτόν, σὺ ὁ εὐσπλαχνος προσελθὼν ἐπέπεσας τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ καὶ κατεφίλησας αὐτόν, θαρρήσας εἰς τό πέλαγος τῆς σῆς ἀγαθότητος προσῆλθόν σοι ἐν ὀδύνῃ καὶ λύπῃ καὶ στυγνότητι τῆς καρδίας μου, πεπωρωμένος ὢν καὶ τετραυματισμένος δεινῶς καὶ εἰς πέταυρον ἄδου τῶν ἐμῶν ἀνομιῶν χαλεπῶς κείμενος. Πλήν ἀπό τοῦ νῦν λόγον σοι δίδωμι, Κύριε, ὅτι ἕως κελεύσεις εἶναί με ἐν τῷ βίῳ καὶ τούτῳ τῷ σώματι, οὐκ ἐγκαταλείψω σε, οὐδέ εἰς τὰ ὀπίσω στραφήσομαι, οὐκέτι ἄψομαι τῶν ματαίων καὶ πονηρῶν. Σὺ δέ, ὁ Θεός μου, ἐπιγινώσκεις μου τὴν ἀσθένειαν, τὴν ταλαιπωρίαν, τὴν ὀλιγοψυχίαν μου καὶ τὰς μελλούσας με τυραννεῖν καὶ ἐκθλίβειν προλήψεις. Βοήθησόν μοι, προσπίπτω σοι, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, μὴδὲ ἐπὶ πολὺ καταγελαῖσθαί με ἐάσης καὶ καταπαίζεσθαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ἀπό τοῦ παρόντος δοῦλον σόν, ἀγαθέ”.

Ταῦτα τοίνυν δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας διαλογίζεσθαι καὶ βούλεσθαι ὀφείλει ἐν ἑαυτῷ ὁ ἄρτι τὸν κόσμον ἀποφυγὼν καὶ μετανοῆσαι προθυμηθεῖς, ἀδελφοί, ὁ μαθεῖν βουληθεῖς τὴν τέχνην ταύτην τῶν τεχνῶν τῆς ἐναγωνίου ζωῆς καὶ ἀσκήσεως, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τό στάδιον τῆς ἀθλήσεως αὐτῆς εἰσελθῶν. Διὸ καὶ (389) πρὸς τοιοῦτον ποιήσομαι τὴν παραίνεσιν, εἶπου καὶ μέσον ἡμῶν ἔστηκε καὶ τὰ

ἐπιπονώτερα παρ' ἡμῶν ἀκοῦσαι διψᾶ καὶ τοῦ ἔργου ἐπείγεται τῆς ἀληθινῆς μετανοίας ἀπάρξασθαι.

Πρὸς γοῦν τοῖς εἰρημένοις, ἀγαπητέ, μηδέ τροφῆς μεταλάβης ἕως ἑσπέρας. Ἐσπέρας δέ εἰσελθὼν ἐν τῷ κελλίῳ, κάθισον ἐπὶ τῆς κλίνης σου καὶ ἅπαντα τὰ εἰρημένα ἐν σεαυτῷ ἀναλογισάμενος εὐχαρίστησον ἐν πρώτοις ὅτι φθάσαι κατηξιώθης τό τέλος τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτός. Εἶτα κατανοήσον σεαυτόν καὶ ἐνθυμήθητι ὅσα ἡμαρτες τῷ ποιήσαντί σε Θεῷ καὶ πόσα ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐπὶ σοί, ἐάσας σε ζῆν καὶ χαρισάμενός σοι ἅπαντα τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ σώματος, τροφήν λέγω καὶ πόσιν, ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα καὶ αὐτὴν τὴν κέλλαν καθίσαι, καὶ οὐκ ὠργίσθη, οὐκ ἀπεστράφη σε διὰ τὰς ἁμαρτίας σου, οὐδέ τῷ θανάτῳ ἢ τοῖς δαίμοσιν παραδέδωκε τοῦ ὀλέσαι σε. Τούτων οὖν ἀπάντων ἀναμνημονεύσας καλῶς, ἀνάστα καὶ τό ψιάθιον θείῳ ἐπὶ γῆς καὶ μικρόν τινα λίθον εἰς προσκεφάλαιον, προευτρέπισον τὴν κοίτην ἐν ἧ ἔμελλεις ἀνακλιθῆναι.

Καὶ ἄκουσον! Ὑποτίθητί σοι καὶ ἕτερον τρόπον θερμῆς ὡς ἀληθῶς μετανοίας, πρόξενόν σοι γενόμενον διὰ τάχους δακρύων καὶ κατανύξεως, καὶ μάλιστα εἰ λιθώδης τις εἶ τῇ καρδίᾳ καὶ πρὸς πένθος βραδύς καὶ ἀκατάνυκτος. Ἀλλά μή παράδοξόν σοι καὶ ἀσύνηθες τοῖς πσιτοῖς, ὃ μέλλω σοι συμβουλευσάσθαι, ἀβασανίστως καταφανῆ.

Ὁ μὲν γάρ ἑαυτὸν φυλάξας μετὰ τό βάπτισμα ἄσπιλον τῷ Θεῷ καὶ τό κατ' εἰκόνα διατηρήσας τῷ ποιήσαντι καὶ πλάσαντι ἄχραντον, οὐδενός ἑτέρου (390) πρὸς ἀνάκλησιν ἐπιδηθῆ τῶν ἰσταμένων, τυγχάνων ἐν τῷ Θεῷ. Ὁ δέ μολύνας ἑαυτὸν μετὰ τοῦτο πράξεσιν ἀτόποις καὶ ἀνομίαις καὶ τὸν ναόν τοῦ σώματος αὐτοῦ, τὸν οἶκόν φημι τοῦ Θεοῦ, οἶκον ἡδονῶν καὶ παθῶν καὶ δαιμόνων ἀσώτως ἀπεργασάμενος, οὐ μόνον οὐ μέλλω εἰπεῖν σοι καὶ συμβουλευσάσθαι τρόπου πρὸς μετάνοιαν χρῆζει, ἀλλά καὶ ἑτέρων μεθόδων πολλῶν καὶ ἐπινοῶν μετανοίας εἰς τό ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν καὶ ἀνακαλέσασθαι πρὸς ἑαυτόν, ὅπερ διὰ τῆς ἐφαμάрту ζωῆς ἀπώλεσε, θεῖον ἀξίωμα. Καὶ πειθέτω σε τοιαῦτα πολλά περιέχων ὁ “Περὶ μετανοίας” λόγος τῆς Κλίμακος Ἰωάννου, τοῦ θείου πατρός.

Τίς δέ ἐστίν ὁ τρόπος, ὃν σοι πατρικῶς συμβουλεύων ὑποτίθημι, τῆς μετανοίας, ἄκουσον ἀσκανδαλίστως καὶ συνετῶς, ἀδελφέ. Μετὰ γοῦν τό προευτρέπισαι, ὡς περ εἴρηται, τό τῆς κοίτης ψιάθιον ἐν ἧ ἔμελλεις ἀνακλιθῆναι, στήθι εἰς προσευχὴν ὡς κατάκριτος. Ποίησον ἐν πρώτοις Τρισάγιον, εἶτα εἶπον τό Πάτερ ἡμῶν· καὶ τοῦτο λέγων μνήσθητι τίς ὢν ὁποῖον καὶ τίνα πατέρα καλεῖς. Ὅτε δέ εἰπεῖν ἔλθῃς τό Κύριε ἐλέησον καὶ ἐκτεῖναι θελήσης τὰς χεῖράς σου εἰς τό ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς αὐτόν ἐμβλέψας τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ προσχῶν αὐταῖς καὶ τῇ διανοίᾳ ἑαυτόν ἐπισυνάξας, μνήσθητι τῶν φαύλων σου ἔργων, καὶ ὅσα ἡμαρτες δι' αὐτῶν καὶ ὁποῖων ποτέ ἤψω ἔργων ἴσως αἰσχρῶν δι' αὐτῶν, καὶ φοβήθητι λέγων ἐν σεαυτῷ· “Οὐαὶ μοι τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ μιαρῷ! Μήποτε ἰδὼν με ὁ Θεός τὰς χεῖράς μου ἀπλοῦντα ἀναιδῶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ μνησθῆ μου τῶν ἀνομιῶν, ὧν ἔπραξα δι' αὐτῶν, καὶ πῦρ ἐκπέμψῃ κατ' ἐμοῦ καὶ ἐκλείξει με”. Στρέψας οὖν αὐτάς εἰς τὰ ὀπίσω (391) καὶ συνδήσας, ὡς ἐπὶ θάνατον ἀγόμενος, ἐκ βάθους στενάξας ψυχῆς εἶπον ἐλεεινῆ τῇ φωνῇ· “Ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον τοῦ ζῆν, ἄξιον δέ πάσης ὄντως κολάσεως” καὶ ἄλλα ὅσα ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις δῶῃ σοι τοῦ εἰπεῖν. Ἀναμνημονεύων δέ τῶν ἐφαμάрту σου πράξεων, τύπτε σφοδρῶς καὶ ἀφειδῶς σεαυτόν λέγων· “Πῶς τὰ καὶ τὰ, πονηρὴ καὶ ἄθλιε, πέπραχας;” καὶ πάλιν στρέψον τὰς χεῖρας καὶ ἴστασο δεόμενος τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ράπιζε πάλιν τό πρόσωπόν σου, τίλλε τὰς τρίχας σου, σύρων αὐτάς, ὡς ξένου τινός καὶ ἐπιβούλου σοι γεγονότος ἐχθροῦ, καὶ εἶπέ· “Διατί

τά καί τά πεπεοίηκας;” καί οὕτω μαστίξας σεαυτόν ἱκανῶς, δῆσον τότε τάς χεῖράς σου ἔμπροσθεν καί στήθι ἐν ἰλαρᾷ τῇ ψυχῇ. Ποιήσας δέ ψαλμούς δύο ἢ τρεῖς νουνεχῶς καί προσκυνήσεις, ὅσας νοήσεις σεαυτόν δύνασθαι, στήθι πάλιν σύννους καί τά προειρημένα ἀναλογίζου ἐν σεαυτῷ, εἴποτε καί δῶν ὁ Θεός ἐλθεῖν ἐπί σέ δάκρυα καί κατάνυξιν. Καί εἰ μὲν τοῦτο γένηται, μή ὑποχωρήσης ἕως ἄν παρέλθωσιν· εἰ δ’ οὖν, μή θλιβῆς, ἀλλ’ εἰπέ ταῦτα πρὸς ἑαυτόν· “Ἡ κατάνυξις καί τά δάκρυα τῶν ἀξίων καί πρὸς ταῦτα ἠὺπερισμένων εἰσί. Σύ δέ πόσα ἔτη παρεκάλεσας τόν Θεόν ἢ ἐδούλευσας αὐτῷ; Διά ποιῶν σου ἔργων ἠὺτρέπισας πρὸς ὑποδοχήν αὐτῶν σεαυτόν; Οὐκ ἄρκεῖ σοι ὅτι καί ζῆς;”. Ταῦτα εἰπὼν καί εὐχαριστήσας κατασφραγισάμενος πρόσωπόν τε καί στήθος καί ὄλον τό σῶμά σου τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἐπί τοῦ ψιαθίου σου πεσὼν ἀνακλίθητι.

“Ὅτε δέ ἔξυπνος γένη, μή στραφῆς ἐπί τό ἕτερον μέρος, ἀλλ’ εὐθύς ἀναστάς πάλιν εὔξαι τῷ προειρημένῳ τρόπῳ καί μηκέτι ὑπνώσης, ἀλλά εὐχῇ καί (392) ἀναγνώσει καρτέρησον, ἕως οὗ τό ξύλον κρούσει, καί τότε μετά πάντων εἰς τήν σύναξιν ἄπελθε καί στήθι ἐν τῷ ναῷ, ὡς μετά ἀγγέλων ἐν τῷ οὐρανῷ, σύντρομος, ἀνάξιον ἑαυτόν ἠγούμενος καί τῆς ἐκεῖσε μετά τῶν ἀδελφῶν παραστάσεως. Ἰστάμενος δέ πρόσεχε σεαυτῷ, τοῦ μή βλέπειν ὧδε κάκεισε καί περιεργάζεσθαι τούς ἀδελφούς, πῶς ἕκαστος ἴσταται ἢ πῶς ψάλλει, ἀλλά σεαυτῷ μόνῳ καί τῇ ψαλμωδίᾳ καί ταῖς ἀμαρτίαις σου πρόσεχε. Μιμνήσκου δέ καί τῆς ἐν τῷ κελλίῳ εὐχῆς, μή συντύχης ὅλως ἐν τῇ συνάξει τινί λόγον ἀργόν, μή ἐξέλθης ἐκεῖθεν πρό τῆς ἐσχάτης εὐχῆς. Εἰ δυνατόν, μηδέ εἰς ἀνάγνωσιν καθίσσης, ἀλλ’ ἐν τόπῳ κρυπτῷ ὑποχώρει καί ἴστασο ἀκούων, ὡς ἐκείνου αὐτοῦ σοι λαλοῦντος διά τοῦ ἀναγνώστου, τοῦ ἐπί πάντων Θεοῦ. Εἰ δέ καί αὐτός προτραπῆς εἰς ἀνάγνωσιν, ὡς ἀνάξιος ὢν τοῦ ἐκδιηγείσθαι διά τοῦ στόματός σου τάς θεοπνεύστους τοῖς ἀδελφοῖς σου Γραφάς, οὕτω διάκεισο, καί τελειώσας τήν θείαν ἀνάγνωσιν καί τήν συνήθη μέλλων εἰς ἀμφοτέρους τούς χορούς βαλεῖν μετάνοιαν, μή καταφρονητικῶς μηδέ ῥαθύμως, ἀλλ’ ὡς υἱοῦς Θεοῦ καί ἀγίους ἅπαντας λογιζόμενος, προσπεσὼν καί τῷ ἐδάφει προσεγγίσας τήν κεφαλήν σου, λέγε μυστικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σου πρὸς πάντας αὐτούς· “Εὔξασθε καί συγχωρήσατέ μοι, τῷ ἀμαρτωλῷ καί ἀναξίῳ τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, ἅγιοι τοῦ Θεοῦ”. Ἐάν δέ καί κανοναρχῆσαι προσταχθῆς, μή ῥαθύμως μηδέ ἐκλυομένως τοῦτο ποιῆς, ἀλλά νουνεχῶς καί νηφόντως ὡς ἐνώπιον τοῦ ἐπί πάντων βασιλέως Χριστοῦ τά θεία λόγια διά τῆς σῆς φωνῆς ὡς διά χειρός τοῖς ἀδελφοῖς διανέμων, καί φοβοῦ μή τινι καταφρονητικῶς παραλείψης (393) δοῦναι τόν ζωποῖόν ἄρτον ἦτοι τόν λόγον, ὡς εἴρηται, τοῦ Θεοῦ καί ἐκβληθήσῃ ἔξω ὡς καταφρονητής, οὐ λέγω σοι ταύτης ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀλλά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐξελθὼν οὖν μετά τήν ἀπόλυσιν, μνήσθητι ὅπως τήν χθές ἡμέραν διηνύσας καί, εἰ ἐσφάλης ἐν τινι, διόρθωσαι σήμερον.

Ταῦτα τοιγαροῦν εἰ ἐμμείνης ποιῶν, οὐ βραδύνει Κύριος τοῦ ποιῆσαι ἔλεος αὐτοῦ μετά σοῦ, ἐγὼ τοῦ εὐσπλάχνου ἐγγυητής, ἐγὼ τοῦ φιλανθρώπου, εἰ καί τολμηρόν εἰπεῖν, ἑμαυτόν ὑποτίθημι ἀντιφωνητήν! Ἀποθανοῦμαι ἐγώ, ἐάν ὑπερίδη σε. Ἀντί σοῦ τῷ πυρί τῷ αἰωνίῳ παραδοθήσομαι, ἐάν ἐγκαταλείψῃ σε. Μόνον μή ἐν δισταγμῷ καρδίας, μηδέ ἐν διψυχίᾳ ταῦτα ποιῆς!

Τί δέ ἐστὶ τό ἐν δισταγμῷ καί διψυχίᾳ; Πρόσεχε, ἀγαπητέ! Δισταγμός καρδίας ἐστὶ τό λογίζεσθαι ἢ ὅλως ἐνθυμεῖσθαι ἐν ἑαυτῷ ὅτι “Ἡ ἐλεήσει με ὁ Θεός ἢ οὐ;”. Τό “οὐ” τοῦτο ἀπιστίας ἐστίν. Εἰ δέ μή πιστεύεις ὅτι ἐλεῆσαί σε θέλει μᾶλλον ἐκεῖνος πλεον ἢ ὅσον προσδοκᾷς σύ, τί καί προσέρχη παρακαλῶν αὐτόν; Διψυχία δέ ἐστὶ τό μή εἰς θάνατον τελείως ἑαυτόν ἐκδοῦναι ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀλλά

μεριμνᾶν ὅλως τι εἰς ζωὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Τοῦτο μόνον, εὖ ἴσθι, ὀφείλει φυλάσασθαι ὁ ἐμπόνως μετανοῶν, ἵνα μὴ ἑαυτὸν διὰ τινος μηχανῆς ἀποκτείνῃ καὶ αὐτοφονευτὴς γένηται, οἷον ἢ κρημνῶ ῥίψας ἑαυτὸν ἢ ἀγχόνῃ χρησάμενος ἢ ἕτερόν τι ἐναντίον διαπραξάμενος. Τῶν δὲ λοιπῶν, δι' ὧν οἶδε τρέφεσθαι τὸ σῶμα καὶ ζῆν, μηδεμίαν φροντίδα προεἶτω κατὰ τὸ λόγιον· “Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ (394) καὶ ταῦτα πάντα, τὰ εἰς χρεῖαν δηλονότι τοῦ σώματος ὑμῶν ἐπιτήδεια, προστεθήσεται ὑμῖν”. Δύναται γάρ ὁ ἐναγώνιον ἔχων τὸν βίον καὶ ζῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος ἀποτρέφεσθαι καθ' ἑκάστην καὶ ζῆν, καὶ μᾶλλον ἐκεῖνος εὐεκτεῖ ἢ οἱ τῶν ἀβροτέρων τραπεζῶν ἀπολαύοντες. Διὸ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἰδὼς ἔλεγε καὶ αἰεὶ λέγει· “Ἐχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα”, καὶ πάλιν· “Ἴνα ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἔχοντες, μὴ ὦμεν πεποιοῦτες ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς”.

Ἴδού τοιγαροῦν εἶπομέν σοι, ἀγαπητέ ἀδελφέ, ὅπως προσελθεῖν σε δεῖ τῷ Θεῷ καὶ ὁποῖαν αὐτῷ ἐπιδείξασθαι τὴν μετάνοιαν. Μὴ οὖν ἀποστῆς ἕως τῆς ἐσχάτης σου ἀναπνοῆς, μηδὲ ἐπιλάβῃ τῆς καλῆς συμβουλῆς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· οὐ γὰρ ἔπραξα ταῦτα καὶ ἀπὸ πράξεως ἐμῆς εἶπόν σοι, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διὰ σέ καὶ τὴν σὴν σωτηρίαν δέδωκέ μοι ταῦτα εἰπεῖν. Εἰ οὖν ταῦτα Θεοῦ συνεργοῦντός σοι ποιήσεις, ἐγχνονίζοντός σου εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς μετάνοιας, κατ' ὀλίγον αὐτός σύ νοήσεις ἔτι μείζοντα ἄλλα μυστήρια, ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος αὐτὰ διδασκόμενος, καὶ χαρισθήσεται σοι οὐ μόνον δακρύων πηγὴ, ἀλλὰ καὶ πάντων παθῶν διὰ τῶν τοιούτων πράξεων ἀλλοτριώσις. Τό γάρ ζητεῖν αἰεὶ μετάνοιαν καὶ κατάνυξιν, ἐρευνᾶν τε τίνα τὰ βοηθοῦντα καὶ συνεργοῦντα εἰς τὸ πενθεῖν καὶ κλαίειν καὶ κατανύσσεσθαι καὶ μετὰ σπουδῆς αὐτὰ διαπράττεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ προτιμᾶς ἐν μηδενὶ ἑαυτὸν ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ὅλως ποιεῖν θέλημα, συντόμως εἰς προκοπὴν φέρει (395) τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς κάθαρσιν καὶ ἀπάθειαν, καὶ Πνεύματος Ἁγίου κοινωνόν αὐτὸν ἀπεργάζεται, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ Ἄντωνίου, Σάββα καὶ Εὐθυμίου, τῶν μεγάλων πατέρων, ἴσον ἀποκαθίστησι.

Καὶ ταῦτα μὲν, ἐάν ἀκούσης μου καὶ ἀγαπήσης τὴν μετάνοιαν καὶ κατάνυξιν· εἰ δὲ μὴ θελήσης ἀκοῦσαί μου καὶ τὰ εἰρημένα ἔργον ἀδιάλειπτον κτήσασθαι, μήτε σύ μήτε ἕτερος βλασφημεῖτω καὶ λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον, μηδὲ ὅτι· “Ἐξηγόρευσα, ἔχω τόσους χρόνους ἢ τόσους”, μηδὲ ἀπαριθμεῖτω μοι διάδοσιν καὶ διασκόρπισιν πλοῦτου καὶ χρυσίου, μηδὲ λεγέτω· “Τόσους ἢ τόσους ἀπὸ τῶν ἐμοὶ ὑπαρχόντων χρυσίων ἐνέδυσσα γυμνοῦς, πεινῶντας ἔθρεψα, διψῶντας ἐπότισα, πάντα μου διεσκόρπισα, ἀφικόμην εἰς τόδε τὸ ὄρος, εἰσῆλθον εἰς τόδε τὸ σπήλαιον, τὸν τοῦ Κυρίου τάφον κατέλαβον, εἰς τὸ ὄρος ἀνῆλθον τῶν Ἐλαιῶν, καὶ νῦν εἰσῆλθον εἰς τόδε τὸ μοναστήριον καὶ ἀπεκάρην ἢ καὶ προαποκαθαρθεῖς κάθημαι ἐν ἐνὶ κελλίῳ, ποιῶν τόσας ἢ τόσας εὐχὰς· καὶ μετὰ τούτων σωθήσομαι καὶ ἀρκετόν μοι ἔστι! “. Μὴ τοίνυν ἀπάτα σεαυτὸν, ἀδελφέ, ὅστις εἶ, μηδὲ παραμυθοῦ σεαυτὸν διακένους ἐννοίαις, ἀφρόνως τοῦτο ποιῶν. Ταῦτα γάρ πάντα καλά καὶ λίαν καλά, ἀλλὰ σπόρος εἰσίν, εὖ ἴσθι, ἀγαπητέ. Ἴδε οὖν, ὡς ἐν ὑποδείγματι λέγω, τὴν χώραν ἐνέωσας καὶ ἐδιβόλησας, ἐτριβόλησας, ἔσπειρας. Ἔγνωσ ἄρα τὸν σπόρον προκύψαντα ἐκ τῶν λαγόνων τῆς γῆς; Ἔγνωσ αὐξήσαντα; Ἔγνωσ στάχυας φθάσαντας; Ἔγνωσ λευκά σου τῆς ψυχικῆς γῆς τὰ λήϊα καὶ πρὸς θερισμὸν ἔτοιμα; Ἔτιλλας στάχυας ἐξ αὐτῶν, ἔψωχες (396) ταῖς χερσίν, ἵνα γυμνὸν ἴδῃς τὸν καρπὸν τῶν πόνων σου; Ἰδὼν δὲ τοῦτον, ἐτράφης ἄρα εἰς κόρον καὶ δύναμιν ἔλαβες; Εἰ οὖν ταῦτα οἶδας, προσκυνῶ σου τοὺς πόδας καὶ κατασπάζομαι καὶ τὰ ἴχνη τούτων καταφιλῶ· οὐ γὰρ εἰμι ἄξιος

τό πρόσωπόν σου ἀσπάσασθαι. Καί χαῖρε καί ἀγαλλία, μετά χαρᾶς συλλέγων ἅ κόπω καί πόνω πολλῶ ἔσπειρας.

Εἰ δέ ἀγνοεῖς καί αὐτά τά παρ' ἐμοῦ σοι λεγόμενα καί οὐδέ εἰ ἐσπάρη ἐν τῇ γῆ σου τι τῶν κρειττόνων καρπῶν – λέγω δὴ ἐν τῷ χωρίῳ τῆς καρδίας σου ἔγνωκας, τί ὠφέλησας, εἰπέ μοι, περικυκλεύσας τά πέρατα καί εἰς τά ἔσχατα τῆς θαλάσσης γενόμενος; Πάντως οὐδέν! Ἄν γάρ ἐλεήσω τόν κόσμον ἅπαντα ἐκ τῶν οὐκ ἐμῶν ὅμως ἔστω ἐμῶν, ἐμαυτόν δέ περιῖδω γυμνόν καί πένητα καί εἰς τά ἔσχατα τῆς πενίας γενόμενον καί οὕτω μέλλοντα ἐν πενία τῶν ἀγαθῶν ἀποθανεῖν καί τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ παραστῆναι τῷ φοβερῷ, τί μοι τό ὄφελος; Ἐνδεδυμένους ἡμᾶς δεῖ καί ἐστολισμένους τοῦ βίου τούτου καί τοῦ σώματος ἐξελθεῖν, εἴ γε καί βουλοίμεθα ἐν τῷ γάμῳ τῷ βασιλικῷ συνανακλιθῆναι τοῖς φίλοις τοῦ βασιλέως. Τί δέ ἐστίν ὃ ἐγώ καί πάντες ὀφείλομεν ἐπενδύσασθαι, ἵνα μή γυμνοί τότε εὐρεθῶμεν; Ὁ Χριστός, ἀδελφοί, καί Θεός! Ἐάν δέ πᾶσαν αὐθις τήν ὑπό τόν οὐρανόν γῆν περιέλθω ὡς μίαν οἰκίαν καί οὐδεμίαν καταλίπω χώραν ἢ πόλιν ἢ ἐκκλησίαν, ἐν ἣ οὐκ εἰσέλθω καί προσκυνήσω καί εὐξομαι καί τά ἐν αὐτοῖς καλῶς ἱστορήσω καί ἀκριβῶς, (397) τῆς δέ βασιλείας ἀποπέσω τῶν οὐρανῶν, οὐκ ἦν μοι κρεῖσσον μή γεννηθῆναι μηδέ πεσεῖν ἐπί γῆς, ἢ ἀναπνεῦσαι τοῦτον δὴ τόν ἀέρα καί τόν ἥλιον ὀφθαλμοῖς κατιδεῖν; Ναί ὄντως, κρεῖσσόν μοι κατά πολύ ἦν!

Τί οὖν ποιήσω, ἵνα μή ταύτης ἐκπέσω; Ἄν τά προειρημένα ἅπαντα διαπραξάμενος, Πνεῦμα Ἅγιον λήψωμαι· τοῦτο γάρ ἐστίν ὁ σπόρος Χριστοῦ, δι' οὗ συγγενεῖς αὐτοῦ γινόμεθα οἱ πένητες ἡμεῖς καί βροτοί, ὅς ἐάν πέση εἰς τήν γῆν τήν καλήν καρποφορεῖ ἐν τριάκοντα καί ἐν ἐξήκοντα καί ἐν ἑκατόν, καί τοῦτο αὐτό ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τά δ' ἄλλα ἅπαντα τούτου χωρίς οὐδέν ὠφελοῦσιν. Ἐάν γάρ μή ἑαυτούς εὐρήσωμεν τάς ψυχάς ἡμῶν κεκαθαρμένας καί πλήρεις φωτός, οὐδέν ἡμᾶς ὠφελήσει τῶν ἄλλων ἀπάντων ἡ ἐργασία, καθὼς φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός: “Τί ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐάν τόν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τήν δέ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;” Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;” καί πάλιν: “Ὁ ἀπολέσας τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν, ὃ δέ εὐρών αὐτήν ἀπολέσει αὐτήν “. Εἰ οὖν ἐγώ μή ἀπολέσω τήν ψυχὴν μου τῷ προτέρῳ τρόπῳ, ὡς εἴρηκα, εἰς θάνατον ἐμαυτόν ἐκδεδωκώς διὰ τόν Χριστόν, καί πάλιν εὐρω αὐτήν ζήσασαν τήν ζωὴν τήν αἰώνιον, τί μοι τό ὄφελος τῶν λοιπῶν ἀπάντων, ὧ φίλοι καί ἀδελφοί; Οὐδέν ὄντως, οὐδέν ἡμᾶς οὐ μή ὠφελήσει, ἡγαπημένοι δοῦλοι Χριστοῦ, οὐδέ τοῦ αἰωνίου πυρός ἐξελεῖται, ἐάν μή πάντα καί πάντας ἀφέντες ἑαυτούς ἡμᾶς μόνους ἐπισκεψώμεθα.

(398) Τί δέ ἐστίν τό ἑαυτούς ἐπισκέψασθαι; Ἐν ἑτέρῳ τοῦτο, ὧ ἀδελφοί, κατηχήσει ταμειυσόμεθα, τήν συμμετρίαν τοῦ λόγου πραγματευόμενοι. Αὐτός δέ ὁ Θεός, ἡ ἀληθινή Σοφία, ὃ καταξιώσας γενέσθαι διδάσκαλος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, αὐτόν δίδαξόν με εἰπεῖν ἐμαυτῷ τε καί τοῖς συνδούλοις καί ἀδελφοῖς μου τά πρός σωτηρίαν ψυχῆς. Σύ γάρ εἶ ὁ ὀδηγός καί φωτισμός τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὃ διδούς λόγον ἡμῖν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος καί ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, καί σοί τήν δόξαν ἀναπέμπομεν νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περί τοῦ πῶς δεῖ ἕκαστον ἐπισκέπτεσθαι καί τά καθ' ἑαυτὸν ἐπιμελῶς
ἐρευνᾶν. Καί πῶς τὰ ἑαυτοῦ ἀντιπαρατιθέναι χρή ταῖς ἐντολαῖς τοῦ
Χριστοῦ.

Λόγος ΛΑ΄. (399)

Ἀδελφοί καί πατέρες, ἐν τῇ προλαβούσῃ κατηχήσει, διά τό μή τόν λόγον
μηκύνειν ἐπί πολύ, τά κατηχηθέντα τότε ἑλλιπῆ κατελίπομεν, εἰπεῖν ἐπειγόμενοι τί
ἔστι τό ἑαυτὸν ἐπισκέψασθαι· νυνὶ δέ διά τῆς παρουσίας κατηχήσεως ἀποδοῦναι
ἤκομεν τό χρέος ὑμῖν τοῦ λόγου, ὡς ἐπί τοῦτο τεθέντες καί ἀεὶ χρεωστοῦντες
διδόναι τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν τοῦ λόγου τό σιτομέτριον.

Τί οὖν ἔστιν, ὡς τηνικαῦτα προείπομεν, τό προσχεῖν καί ἑαυτὸν ἐπισκέψασθαι;
Τό προσχεῖν ἕκαστον ἑαυτῷ τοῦτο ἔστι, τό καθ' ἑαυτὸν εἰπεῖν· “Μή τί γε ἄρα τό
οἰονοῦν πάθος κατέχη με; Καί γάρ ὡς ἐν ταῖς θείαις ἀκούω Γραφαῖς, ὅτι ὁ ἔχων ἔν
μόνον πάθος εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν οὐκ εἰσέρχεται, γέγραπται γάρ· “Ἐάν
τις τόν νόμον ὄλον τηρήσῃ, πταισῆ δέ ἐν ἐνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος”. Ὁμοίως δέ
καί τό ἑαυτὸν ἐπισκέπτεσθαι τοιοῦτόν ἔστιν, ἐν τῷ λέγειν καθ' ἑαυτόν· (400)
“Μήποτε τήνδε ἢ τήνδε τήν ἐντολήν παρημέλησα, ἢ ἀμελῶ καί καταφρονῶ αὐτῆς
καί ταύτην οὐ διαπράττομαι; λέγει γάρ ὁ Χριστός καί Θεός· ”Ἰῶτα ἔν ἢ μία κεραία
ἀπό τοῦ νόμου τῶν ἐντολῶν μου οὐ μή παρέλθῃ, ἕως ἄν πάντα γένηται, καί ἄλιν·
“Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καί διδάξας οὕτω ποιεῖν τούς
ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”.

Ἀλλά γάρ προσέχειν δεῖ καί ταῖς θείαις Γραφαῖς, κάκεινων ἀναγινωσκομένων
βλέπειν ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος ἑαυτόν, κατανοεῖν τε καί καταμανθάνειν ὡς ἐν
ἐσόπτρῳ τήν ἑαυτοῦ ψυχήν, ἐν ποίοις ἔστιν. Οἶόν τι λέγω; Ἀκούει λέγοντος τοῦ
Κυρίου· “Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Μνησθῆναι οὖν ὀφείλει
ὅπως διέρχεται τὰς ἡμέρας αὐτοῦ. Καί ἔάν καλῶς μετανοῆ, ἐπαυξήσῃ καί ἐπιτείνῃ
τήν ἐργασίαν αὐτοῦ· εἰ δέ ἀμελῶς, διορθώσῃται.

Πάλιν ἀκούει λέγοντος· “Μακάριοι οἱ πτωχοί τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Ὄφείλει τοίνυν ἐξετάζειν καί δοκιμάζειν ἀεὶ ἑαυτόν εἰς πᾶν
συνάντημα εὐτελές, ὕβρεώς φημι, ἀτιμίας καί ἐξουδενώσεως, καί οὕτω βλέπειν εἰς
ἑαυτόν, εἰ ἄρα καί ἔστιν ἡ ἀρετή αὐτῆ ἐν αὐτῷ τῆς ταπεινώσεως ἢ οὐ· ὁ γάρ ταύτην
κεκτημένος φέρει πάντα ἀλύπως καί ἀβαρῶς, μή κεντούμενος ἐν τινι τῶν
γινομένων τήν καρδίαν αὐτοῦ. Εἰ δέ καί μικρόν κεντηθῆ, ἀλλ' οὐ τελείως
ταράσσεται· ὑπέρ δέ τοῦ κεντήματος μᾶλλον ἐκείνου τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὅτι ὄλως
μικρόν ἐλυπήθη καί οὐχί μετά χαρᾶς μᾶλλον τὰ συμβάντα ἐδέξατο, μαστίζει ἑαυτόν
καί εὐτελίζει, (401) λυπεῖται καί κλαίει, εἰσερχόμενος ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς ἢ τῆς
κέλλης αὐτοῦ, καί οὕτω προσπίπτων τῷ Θεῷ ἐξομολογεῖται αὐτῷ, ὡς πᾶσαν
ἀπολέσας τήν ἑαυτοῦ ζωήν.

Εἶτα πάλιν ἀκούει· “Μακάριοι οἱ πενθοῦντες”. Καί σκόπει πῶς οὐ λέγει οἱ
πενθήσαντες, ἀλλ' οἱ ἀεὶ πενθοῦντες· σκοπεῖν οὖν καί ἐνταῦθα ὀφείλομεν, εἰ καθ'
ἡμέραν πενθοῦμεν. Ἐάν γάρ ταπεινοί ἀπό τῆς μετανοίας γενώμεθα, εὐδῆλον ὅτι οὐ
μή παρέλθῃ ἡμῖν ἡμέρα ἢ μία νύξ ἄνευ δακρῶν καί πένθους καί κατανύξεως.

Καί πάλιν· “Μακάριοι οἱ πραεῖς”. Τίς δέ καθ' ἑκάστην πενθῶν ὀργίλως ζῶν
διαμείνη καί μή πραῦς γένηται; Ὡσπερ γάρ φλόξ πυρός ὑπό ὕδατος, οὕτως ὑπό τοῦ
πένθους καί τῶν δακρῶν ὁ θυμός τῆς ψυχῆς σβέννυται· καί τοσοῦτον ὡς
χρονίσαντά τινα ἐν τούτῳ, εἰς ἀκινήσιαν μετατεθῆναι καί ἐλθεῖν τό θυμικόν τῆς

ψυχῆς αὐτοῦ. Διό βλέπειν ὀφείλει τις καί ἐν τούτῳ ἑαυτόν, εἰ πρῶτος ὄντως ἐστίν ὁ γάρ τοιοῦτος ἐν οὐδενί ἀνέχεται παράβασιν ἰδεῖν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνος ἀμαρτάνων ὑπὲρ τῶν ἀμαρτανόντων ἀδιαλείπτως θρηνεῖ· εἴθ' οὕτως, εἰ τὴν δικαιοσύνην πεινᾷ καὶ διψᾷ τοῦ Θεοῦ· ἔστι γάρ καὶ δικαιοσύνην τινὰ μετιόντα εὐρεῖν, μὴ πεινῶντα μηδέ διψῶντα αὐτήν· δικαιοσύνη γάρ ὁ Θεός ἐστιν, ὡσπερ ἥλιον αὐτόν δικαιοσύνης ἀκούεις καλούμενον. Ὁ γοῦν πεινῶν αὐτόν καὶ διψῶν, τὸν κόσμον ὅλον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ ἡγεῖται σκύβαλα, τιμὰς δὲ ἀρχόντων ὡς αἰσχύνῃ ταῦτα λογίζεται ἢ οὐδόλως τῶν ἀνθρωπίνων τιμῶν ἐπαισθάνεται.

(402) Καὶ αὖθις· “Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες”. Ἔρα τίνες εἰσὶν οἱ ἐλεήμονες; Οἱ τὰ χρήματα διδόντες καὶ διατρέφοντες πένητας; οὐ! Ἀλλὰ τίνες; Οἱ πτωχεύσαντες διὰ τὸν πτωχεύσαντα δι' ἡμᾶς καὶ μηδὲν ἔχοντες δοῦναι, τῶν δὲ πτωχῶν καὶ χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ νοερῶς ἀεὶ μεμνημένοι, πολλάκις δὲ καὶ ὀρῶντες καὶ συμπαθοῦντες τούτοις καὶ ὑπὲρ αὐτῶν θερμῶς κλαίοντες, οἷος ἦν ὁ Ἰώβ λέγων· “Ἐγὼ δὲ ἔκλαυσα ἐπὶ παντί ἀδυνάτῳ”, οἵτινες καὶ ὅταν ἔχωσιν ἐλεοῦσι τούτους ἐν ἰλαρότητι καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς πάντας ἀφθόνως ὑπομιμησκοντες, τῷ εἰρηκότι πειθόμενοι· “Ἀδόλως τε ἔμαθον ἀφθόνως τε μεταδίδωμι”. Οὗτοί εἰσιν οἱ ὑπὸ Κυρίου μακαριζόμενοι, οἱ ἀληθεῖς ἐλεήμονες· διό καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐλεημοσύνης, ὡς διὰ βαθμίδος τινός, εἰς τὴν τῆς ψυχῆς τελείαν ἀνιόντες φθάνουσι καθαρότητα.

Ἐνθεν τοι καὶ ἀπὸ ταύτης ὁ Θεός τούς καθαρούς ἐμακάρισε τὴν καρδίαν, οὕτως εἰπὼν· “Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται”, εἰδὼς ὡς ἄτε Θεός καὶ νομοθέτης ἡμῶν, ὅτι εἰ μὴ εἰς τοιαύτην ἔλθῃ διάθεσιν ἢ ψυχὴ ἡμῶν, οὔτε ἀεννάως πενθεῖ, οὔτε πραεῖα τελείως γίνεται, οὔτε διψᾷ τὸν Θεόν, οὔτε τῶν παθῶν καθαίρεται, οὔτε ὡς ἔσοπτρον καθαρὸν γίνεται. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα γένηται, οὐδέ καθαρῶς τὸ πρόσωπον ἐν ἑαυτῇ ποτε τοῦ Δεσπότης θεάσεται· ἢ δὲ γενομένη τοιαύτη ὀρᾷ τὸν Θεόν ἐκ παντός καὶ καταλάσσει αὐτῷ, καὶ γίνεται εἰρήνη ἀναμεταξύ τοῦ Ποιητοῦ ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ τῆς πρώην ἐχθρᾶς οὔσης αὐτῷ ψυχῆς, καὶ τηνικαῦτα (403) ὡς εἰρηνοποιός παρά τοῦ Θεοῦ μακαρίζεται· “Μακάριοι γάρ, φησὶν, οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται”, οἱ τῷ ἐλθόντι δοῦναι εἰρήνην τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν ἑαυτοὺς γνωστῶς καταλλάξαντες, τῷ καταλλάξαι ἡμᾶς ἐχθρούς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρί καὶ ἐνώσαι ἐλθόντι τὰ διεστῶτα εἰς ἓν, τουτέστι μεταδοῦναι ἡμῖν Πνεύματος Ἁγίου καὶ λαβεῖν αὐτόν σάρκα τὴν ἡμετέραν. Οἱ τοίνυν ἰδόντες αὐτόν, εὐδηλον ὅτι καὶ αὐτῷ ἀληθῶς κατηλλάγησαν, τὴν ζητουμένην εἰρήνην ἀποτελέσαντες καὶ υἱοὶ Θεοῦ γεγονότες. “Θεός δὲ ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων; Εἰ δὲ τὸν ἀδελφόν σου σύ, οὐκ ἀγαπᾷς, τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἐώρακας, πῶς δύνασαι ἀγαπᾶν; Εἰ δὲ ἀγαπᾷς αὐτόν οὐ δύναμεθα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐ βουλόμεθα, δῆλον ὅτι οὐδέ κατηλλάγημεν αὐτῷ. Ἀλλὰ σπουδάσωμεν ἰδεῖν καὶ καταλλαγήναι καὶ ἀγαπήσαι αὐτόν, ἀδελφοί, ὡς αὐτός ἐνετείλατο, ἐξ ὅλης ψυχῆς.

Εἶτα πάλιν ἀκούει λέγοντος· “Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης”, καὶ καταστοχάζεται ἐρευνῶν ἑαυτόν, εἰ ἕνεκεν ἐντολῆς ἐδιώχθη Θεοῦ, ἐπειδὴ “πάντες ὅσοι ἐν Χριστῷ θέλουσι ζῆν διωχθήσονται”, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος. Διό καὶ ἐπιφέρων φησὶ· “Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἔσχατον τέθηκε τούς δεδιωγμένους καὶ ὀνειδιζομένους, καὶ προστάσσει μετ' ἐξουσίας ἐπιφωνῶν αὐτοῖς τὸ “Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε”; (404) Ἐπειδὴ ὁ μετάνοιαν ἀξίαν τῶν ἑαυτοῦ πλημμελημάτων ἐπιδειξάμενος καὶ ταπεινός ἐντεῦθεν γενόμενος ἵνα σοι πάλιν

δευτερών τά αὐτά εἶπομι , καί πενθεῖν καθ' ἑκάστην ἀξιοῦται καί πρῶος γίνεται καί τόν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἀπό ψυχῆς πεινᾶ καί διψᾶ καί ἐλεήμων ἀποτελεῖται καί συμπαθής, ὡς τά πάθη πάντων καί τὰς θλίψεις καί τὰς ἀσθενείας ἑαυτῶ οἰκειούμενος, κλαίων τε καί καθαιρόμενος βλέπει τόν Θεόν καί αὐτῶ καταλλάσσεται καί γίνεται τῶ ὄντι εἰρηνοποιός καί υἱός αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κληθῆναι καταξιοῦται. Ὁ γοῦν τοιοῦτος δύναται καί διωκόμενος καί τυπτόμενος καί ὄνειδιζόμενος, λοιδορούμενός τε καί ὑβριζόμενος καί πᾶν πονηρόν ῥῆμα κατ' αὐτοῦ λεγόμενον ἀκούων, ὑπομένειν μετά χαρᾶς καί ἀφράστου ἀγαλλιᾶσεως, καί τοῦτο εἰδώς ὁ Δεσπότης Θεός μετά ἀποφάσεως εἶρηκε· “Χαίρετε καί ἀγαλλιᾶσθε”. Ὁ δέ μή τοιοῦτος γεγωνώς μηδέ τήν ἐνυπόστατον χαράν ἐντός αὐτοῦ πλουσίως κτησάμενος, πῶς ἀμνησικακῶς ἄρα ταῦτα πάντα ὑπενεγκεῖν δυνήσεται; Οὐδαμῶς!

Διό οὖν, πατέρες καί ἀδελφοί μου, πάση σπουδῇ ἑαυτοῦς ἡμᾶς καθ' ἡμέραν καί καθ' ὥραν, εἰ οἶόν τε, ἀνακρίνειν καί διερευνᾶσθαι μηδέποτε παυσώμεθα, ἀλλά πάσας, ὡς εἵπομεν, τὰς ἐντολάς διερχόμενοι καί ἐν μιᾷ ἑκάστη αὐτῶν ἑαυτοῦς ἡμᾶς ἐξετάζοντες καί κατασκοποῦντες ὀρώμεν. καί εἰ μὲν εὐρεθῶμεν αὐτήν ἐκπληρώσαντες, εὐχαριστήσωμεν τῶ Δεσπότη Θεῶ καί εἰς τό ἐξῆς ἀσφαλῶς ταύτην φυλάξωμεν· εἰ δέ μήπω ταύτης ἐμνήσθημεν ἢ αὐτήν πεποιήκαμεν, δράμωμεν, παρακαλῶ, ἕως ταύτης δραξώμεθα καί γενώμεθα αὐτῆς ἐγκρατεῖς, ἵνα μή (405) καταφρονήσαντες αὐτῆς, ἐλάχιστοι κληθῶμεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γάρ μίαν μίαν κατὰ μικρόν ὡς βαθμίδα κλίμακος ἀνερχόμενοι, εὖ οἶδα, φθάσομεν εἰς αὐτήν τήν πόλιν τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ἣ, ὡς προειρήκαμεν ἄνωθεν, ἴσταται διακύπτων ὁ Δεσπότης ἡμῶν λέγων πᾶσιν ἡμῖν· “Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”, κἀκεῖσε γενόμενοι καί αὐτόν ὡς δυνατόν ἀνθρώπῳ ἰδόντες καί τήν βασιλείαν παρ' ἐκείνου λαβόντες τῶν οὐρανῶν, ἣτις ἐστί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐντός ἡμῶν ταύτην ἀεὶ ἔξομεν, ὡς αὐτός ὁ Δεσπότης διαρρήδην βοᾷ, καί οὕτω διάξομεν ὡς ἄγγελοι ἐπὶ τῆς γῆς, μᾶλλον δέ ὡς υἱοὶ Θεοῦ ἅγιοι καί ἐν πᾶσι μιμηταὶ τοῦ ἰδίου Πατρός καί Θεοῦ· οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς τῆς γλυκυτάτης θεᾶς ἀναπολαῦσαι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ βλασφημίας. Καὶ ὅτι ὁ λέγων μὴ δύνασθαι τίνα τήν παροῦσαν γενεάν ἐν μετοχῇ τοῦ Ἁγίου γενέσθαι Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαβάλλων τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καὶ τῶ ἐναντίῳ ταύτας ἐπιφημίζων, αἴρεσιν νέαν εἰς τήν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἀνακαινίζει.

Λόγος ΛΒ΄. (406)

Ἀδελφοί καί πατέρες, “πᾶσα ἁμαρτία”, φησί τό ἱερώτατον λόγιον τοῦ Σωτῆρος, “ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, τῶ δέ εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῶ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῶ μέλλοντι”. Ζητήσωμεν οὖν τίς ἐστίν ἢ εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον βλασφημία. Βλασφημία ἐστίν εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐπιφημίζειν τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ τῶ πνεύματι τῶ ἐναντίῳ, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος. Πῶς δέ τις τοῦτο ποιεῖ; Ὅποταν ἢ γινόμενα θαύματα τῶ Ἁγίῳ Πνεύματι ἢ ἕτερόν τις ὀρῶν θεῖον χάρισμα εἰς ἕνα τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν , φημί δὴ κατάνυξιν ἢ δάκρυα ἢ ταπεινώσιν ἢ γνῶσιν θεῖαν ἢ λόγον σοφίας τῆς ἄνωθεν ἢ ἄλλο τι χαριζόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος τοῖς τόν Θεόν ἀγαπῶσι , (407) λέγει εἶναι τοῦτο ἀπό τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου· ἀλλὰ καί ὁ τούς ὑπὸ θεοῦ Πνεύματος

ἀγομένους ὡς υἱούς Θεοῦ, τοὺς τὰ προστάγματα ποιοῦντας τοῦ Πατρὸς αὐτῶν καὶ Θεοῦ, λέγων ὑπὸ δαιμόνων πλανᾶσθαι, καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον βλασφημεῖ τὸ ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς, καθὰ δὴ καὶ Ἰουδαῖοί ποτε εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνοι γὰρ ἔβλεπον δαίμονας ἀπελαυνομένους ὑπὸ Χριστοῦ καὶ κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐβλασφήμουν καὶ ἀναιδῶς οἱ ἀναιδεῖς ἔλεγον· “Ἐν Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”. Ἀλλὰ ταῦτα ἀκούοντές τινες οὐκ ἀκούουσι καὶ βλέποντες οὐ βλέπουσι, πάντα δὲ τὰ ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς μαρτυρούμενα ἔργα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐνεργείας θείας γίνεσθαι, ὡς περ ἐαυτῶν ἕξω γενόμενοι καὶ πᾶσαν θείαν Γραφήν ἀπὸ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἀποπτύσαντες καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην γνώσιν τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐξωθήσαντες, ἐκ μέθης καὶ δαιμονικῆς ἐργασίας ταῦτα γίνεσθαι λέγειν οὐ φρίττουσι.

Καθάπερ γὰρ ἄπιστοι καὶ παντελῶς τῶν θείων μυστηρίων ὄντες ἀμύητοι, κἄν περὶ ἐλλάμψεως θείας ἀκούσωσι, κἄν περὶ φωτισμοῦ ψυχῆς καὶ νοός, κἄν περὶ θεωρίας καὶ ἀπαθείας, κἄν περὶ ταπεινώσεως καὶ δακρύων τῶν ἐξ ἐνεργείας καὶ χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκχεομένων, εὐθύς, ὡς περ μὴ φέροντες τὴν ὑπερβάλλουσαν αἴγλην τῶν λόγων καὶ δύναμιν, σκοτιζόμενοι τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μᾶλλον ἢ ἀυγαζόμενοι, ἐκ πλάνης δαιμόνων εἶναι ταῦτα τολμηρῶς ἀποφαίνονται καὶ οὔτε τὸ τοῦ (408) Θεοῦ κρίμα, οὔτε τὴν τῶν ἀκούοντων αὐτοὺς βλάβην φρίττουσι, πᾶσι δὲ ἀναιδῆν οἱ τολμητῆται διαμαρτύρονται μηδὲν τοιοῦτον νῦν ἔν τινι τῶν πιστῶν παρά Θεοῦ γίνεσθαι, ὅπερ ἀσέβειά ἐστι μᾶλλον ἢ αἴρεσις. Αἴρεσις μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ ἔν τινι παρεκκλῖναι τῶν κειμένων ἡμῖν δογμάτων περὶ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως· τὸ δὲ λέγειν μὴ εἶναι ἀρτίως τινὰς τοὺς τὸν Θεὸν ἀγαπῶντας, μηδέ Πνεύματος Ἁγίου τούτους καταξιούσθαι καὶ ὑπ’ αὐτοῦ βαπτιζομένους υἱούς Θεοῦ καὶ θεούς ἐν γνώσει καὶ πείρᾳ καὶ θεωρίᾳ γίνεσθαι, πᾶσαν ἀνατρέπει τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν οἰκονομίαν καὶ φανερῶς ἀπαρνεῖται τὴν ἀνακαίνισιν τῆς φθαρείσης εἰκόνας καὶ θανατωθείσης, τὴν ἐπὶ ἀφθαρσίαν αὐτῆς γενομένην καὶ ἀθανασίαν ἀνάκλησιν.

Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι τὸν μὴ βαπτισθέντα δι’ ὕδατος καὶ Πνεύματος σωθῆναί ποτε, οὔτως οὐδέ τὸν μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμαρτήσαντα, ἐάν μὴ βαπτισθῆ ἄνωθεν καὶ ἀναγεννηθῆ, καθὼς ὁ Κύριος τοῦτο βεβαιῶν πρὸς τὸν Νικόδημον ἔφη· “Ἐάν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν”, καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους αὐθις· “Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ”. Ὁ οὖν ἀγνοῶν καὶ ὅπερ νήπιος ἐβαπτίσατο βάπτισμα καὶ μηδέ ὅτι ἐβαπτίσατο ἐπιστάμενος, ἀλλὰ πίστει μόνη τοῦτο ἀποσμηζάμενος, τὸ δευτερόν τε – τὸ διὰ Πνεύματος λέγω, ἄνωθεν φιλανθρωπία Θεοῦ διδόμενον τοῖς διὰ μετανοίας αὐτὸ ἐκζητοῦσιν ἀπαρνούμενος, πῶς ποτε ἄλλως σωτηρίας τυχεῖν δυνήσεται; Οὐδαμῶς.

(409) Διὰ τοῦτο οὖν διαμαρτύρομαι πᾶσιν ὑμῖν καὶ λέγω καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ὅσοι τὸ πρῶτον βάπτισμα διὰ παραβάσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐμολύνατε, τὴν τοῦ Δαβὶδ μετάνοιαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μιμήσασθε καὶ πάση σπουδῇ διὰ παντοίων ἔργων καὶ λόγων ἀξίαν μετάνοιαν ἐπιδείξασθε, ἵνα τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν ἐφ’ ἐαυτοῖς ἐπισπάσησθε. Τοῦτο γὰρ τὸ Πνεῦμα, κατελθόν ἐφ’ ὑμᾶς, κολυμβήθρα φωτοειδῆς ὑμῖν γένηται, καὶ ἐγκολπωσάμενος ὑμᾶς, ἀρρήτως ὄλους ἐν ἑαυτῷ, ἐκ φθαρτῶν ἀφθάρτους, ἐκ θνητῶν ἀθανάτους καὶ ἀντὶ υἱῶν ἀνθρώπων Θεοῦ υἱούς καὶ θεούς θέσει καὶ χάριτι, ἀναγεννήσαν ὑμᾶς ἀπεργάσεται – εἰ ἄρα καὶ βούλεσθε τῶν ἁγίων συγγενεῖς καὶ συγκληρονόμοι φανήσεσθαι καὶ μετὰ πάντων αὐτῶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεθῆν· οἷον νῦν καὶ τὸν ἅγιον πατέρα

ἡμῶν ἔγνωμεν τόν Στουδιώτην, ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενόμενον γενεᾷ, καί οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλά καί τινάς ἄλλους τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, διά τῶν αὐτοῦ δεήσεων καί εὐχῶν, ἀφάτω φιλανθρωπία τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ τοῦ τοιοῦτου καταξιωθέντας, ὡς ἔφην, καλοῦ. Λέγω δέ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ ἐκείνων δυνάμει καυχώμενος, ἀλλά τῇ ἀγαθότητι εὐχαριστῶν τοῦ Θεοῦ καί κηρύττων ταύτην πᾶσιν ὑμῖν, ἵνα καί ὑμεῖς αὐτοῖ σπουδάσητε τοῦ τοιοῦτου καταξιωθῆναι καλοῦ. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τό γνώρισμα τῆς κατά Θεόν ἀγάπης, ἵνα μή μόνον ἑαυτῶ τις τὴν κτῆσιν περιποιῆται τοῦ καλοῦ, ἀλλά καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἀδελφοῖς γνωρίζῃ τόν πλοῦτον αὐτοῦ καί προτρέπεται αὐτοῖς ζητῆσαι καί εὐρεῖν καί πλουτῆσαι αὐτόν.

Διά τοῦτο τοιγαροῦν, ὡς ὄρατε, βοῶ πρὸς ὑμᾶς, τάς προφητικὰς ἀναλαμβάνων φωνάς· “Προσέλθετε πρὸς αὐτόν καί φωτίσθητε καί τά πρόσωπα τῶν (410) συνείδησεων ὑμῶν οὐ μή κατασχυνηθῆ “. Τί γάρ; Τῇ ῥαθυμίᾳ καί ἀμελείᾳ καί ταῖς ἐπιθυμίαις καί ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς ἐκδότους ἑαυτοῦ ποιήσαντες, ἀδύνατον εἶναι ὑμῖν διά μετανοίας ἐκκαθαρθῆναι καί Θεῷ προσεγγίσει λέγετε· καί οὐ τοῦτον μόνον, ἀλλ' οὐδέ τὴν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ χάριν λαβεῖν δυνατὸν καί δι' αὐτῆς ἀναγεννηθῆναι καί υἰοθετηθῆναι καί ἐξομοιωθῆναι αὐτῷ; Οὐκ ἔστι τοῦτο ἀδύνατον, οὐκ ἔστιν. Ἀδύνατον μὲν γάρ ἦν πρό τῆς αὐτοῦ ἐπί γῆς παρουσίας· ἀφ' οὗ δέ εὐδόκησεν ἄνθρωπος γενέσθαι καί κατά πάντα χωρὶς ἁμαρτίας ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν ὁ Δεσπότης τῶν πάντων Θεός, δυνατὰ ἡμῖν ταῦτα καί ῥάδια ἀπειργάσατο, δεδωκώς ἡμῖν ἐξουσίαν υἱοῦς γενέσθαι Θεοῦ καί συγκληρονόμους αὐτοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ μετοχῆς Πνεύματος Ἁγίου. Καί ὅτι ἀδύνατον ἄλλως βεβαιωθῆναι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, εἰ μή δι' ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος, οὐ χωρὶς οὐδεὶς πρὸς ἀρετὴν κατευθύνεται, οὐδέ ἄλλους ὠφελεῖν δύναται ἢ ἄλλοτρίους δέχεσθαι λογισμούς. Καί περὶ τό ἴσον κατά πάντα καί ὡσαύτως ὄν τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος.

Λόγος ΛΓ'. (411)

Ἀδελφοί καί πατέρες, πῦρ ἐστὶν ὁ Θεός καί τοῦτο παρά πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς ὀνομάζεται, ἡ δέ ψυχὴ ἐκάστου ἡμῶν λυχνία. Ὡσπερ οὖν ἡ λυχνία, κἂν ἐλαίου πεπλήρωται κἂν στυπείου κἂν ἄλλην ὕλην ἔχη εὐάναπτον, πρό τοῦ μετασχεῖν τοῦ πυρός καί ἀναφθῆναι ὅλη ἐσκοτισμένη ἐστίν, οὕτω καί ἡ ψυχὴ, κἂν πάσαις τό δοκεῖν κοσμητῆται ταῖς ἀρεταῖς, τοῦ δέ πυρός οὐ μετέσχευεν, εἴτ' οὖν οὐσίας θείας καί φωτός οὐ μετέλαβεν, ἔστιν ἔτι ἐσβεσμένη καί ἐσκοτισμένη καί τὰ ἔργα αὐτῆς ἀβέβαια. Πάντα γάρ ὑπὸ τοῦ φωτός ἐλεγχθῆναι δεῖ καί φανερωθεῖναι.

(412) Ὁ οὖν οὕτως ἔχων ἔτι τὴν λυχνίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀμέτοχον δηλονότι τοῦ θείου πυρός, ὁδηγοῦ δέεται μᾶλλον καί λύχνου φαίνοντος ἅμα καί διακρίνοντος τάς πράξεις αὐτοῦ καί τά δι' ἐξαγορεύσεως συμπαθοῦντος αὐτῷ σφάλματα καί τὰ στρεβλῶς ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὥραν διαπραττόμενα ἐπανορθοῦντος. Ὡς γάρ οὐκ ἐνδέχεται μή προσκόπτειν τόν περιπατοῦντα νυκτός, οὕτως οὐκ ἐνδέχεται μή πταίειν τόν μήπω καθορῶντα τό θεῖον φῶς, καθὼς φησιν ὁ Χριστός· “Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τό φῶς τοῦτο βλέπει. Ἐάν δέ τις περιπατῇ

έν τῇ νυκτί, προσκόπεται, ὅτι τό φῶς οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ”. – “Ἐν ἑαυτῷ” δέ εἰπὼν, τό θεῖον ἐδήλωσε καί ἄυλον φῶς· ἐν ἑαυτῷ γάρ τό αἰσθητόν οὐδεὶς δύναται κτήσασθαι.

“Ὡσπερ οὖν οὐδέν ὠφελεῖται ὁ ἐν σκότει περιπατῶν, ἐάν λαμπάδας κατέχη ἐσβεσμένας πολλάς καί περικαλλεῖς – οὔτε γάρ ἑαυτόν οὔτε ἕτερόν τινα ὡς ἐκ τούτων ὄρα , οὔτως οὐδέ ὁ τάς ἀρετάς πάσας, εἰ οἶόν τε, δοκῶν ἐν ἑαυτῷ ἔχειν, μή ἔχων τό φῶς ἐν ἑαυτῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐδέ τάς αὐτοῦ πράξεις καλῶς ἰδεῖν, οὐδέ εἰ πρός ἀρέσκειαν Θεοῦ εἰσι, τελειῶς πεπληροφόρηται. Ἄλλ’ οὐδέ ἄλλους ὀδηγήσαι ἢ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ διδάξαι δύναται, οὐδέ λογισμούς ἄλλοτρίους ἐστὶν ἀναδέχεσθαι ἄξιος, εἰ καί πατριάρχης ἐξ ἀνθρώπων γενήσεται, ἕως ἄν τό φῶς ἐν ἑαυτῷ φαῖνον κτήσεται. Φησί γάρ ὁ Χριστός· “Περιπατεῖτε ἕως τό φῶς ἔχετε, ἵνα μή σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ, καί ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτία οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει!” Εἰ οὖν ἐκεῖνος οἶδε ποῦ ὑπάγει, (413) πῶς τήν ὁδόν ἄλλοις ὑποδείξει; Τί οὖν ὄφελος, ἐάν λύχνον ἐσβεσμένον ἐπί ἑτέρᾳ λυχνία τις ἐπιθεῖη, πυρός καιομένου ἐστερημένη καί φαίνοντος. Οὐ γάρ οὕτω δεῖ ποιεῖν! Ἀλλά πῶς; Ὡς αὐτός ὁ ἐπί πάντων Θεός διωρίσατο, φησί γάρ· “Οὐδεὶς λύχνον ἄψας εἰς κρύπτῃν τίθησιν, οὐδέ ὑπό τόν μῶδιον, ἀλλ’ ἐπί τήν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τό φέγγος βλέπωσι”. Τοῦτο οὖν εἰπὼν προστίθησι καί τά γνωρίσματα τοῦ ὀδηγουμένου λύχνου καί ἔχοντος μεθ’ ἑαυτοῦ τό φῶς, οὕτω λέγων· “Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστι ὁ ὀφθαλμός”. Τίνα τοίνυν λέγει διά τούτου τόν ὀφθαλμόν ἢ πάντως τόν νοῦν, ὅς οὐδέποτε ἄν γένηται ἀπλοῦς, εἰ μή ὅτε τό ἀπλοῦν θεάσῃται φῶς; Φῶς δέ ἀπλοῦν ὁ Χριστός. Ὁ γοῦν αἰεὶ ἔχων τό φῶς αὐτοῦ λάμπων ἐν διανοίᾳ, νοῦν Χριστοῦ ἔχειν λέγεται. “Ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου οὕτως ἀπλοῦς ᾖ, καί ὅλον τό ἀσώματον σῶμά σου τῆς ψυχῆς φωτεινόν ἔσται· ἐπὶ δέ πονηρός ᾖ ὁ νοῦς, τουτέστιν ἐσκοτισμένος καί ἐσβεσμένος, καί τό σῶμά σου τοῦτο σκοτεινόν ἔσται. Σκόπει οὖν μή τό φῶς τό ἐν σοί σκότος ἐστί· “Βλέπε, φησί, μή δοκεῖς ἔχειν ὅπερ οὐ κέκτησαι”. Ὁρᾶτε πῶς καί αὐτός ὁ Δεσπότης ἴσως ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ δούλοις πρός ὑμᾶς διαλέγεται, “Σκόπει” λέγων, “μή λάθῃς σεαυτόν καί ἐν σοί φῶς εἶναι οἰομένου σου, αὐτό οὐκ ἔστι φῶς ἀλλά σκότος”. Ὁρᾶτε ὅτι τά αὐτά καί ἡμεῖς τῷ Δεσπότῃ πρός τοὺς ὁμοδούλους ὑμᾶς φθεγγόμεθα καί οὐδέν διεστραμμένον ἢ φαῦλον λέγομεν.

(414) Λέγομεν γάρ· βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε δοκοῦντες εἶναι ἐν τῷ Θεῷ καί κοινωνίαν ἔχειν οἰόμενοι μετ’ αὐτοῦ, ἔξω εὐρεθεῖτε τούτου καί κεχωρισμένοι διά τό μή θεωρεῖν ὑμᾶς ἤδη τό φῶς αὐτοῦ. Εἰ γάρ ἤψατο τῶν λαμπάδων ὑμῶν ἡγουν τῶν ψυχῶν , ἔλαμψεν ἄν τρανῶς ἐν ὑμῖν, καθὼς αὐτός ὁ Θεός καί Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἔφη· “Εἰ οὖν τό σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μέρος τι μή ἔχον σκοτεινόν, ἔσται φωτεινόν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζει σε”. Ποίαν οὖν μαρτυρίαν ἄλλην μείζονα τούτου πρός πληροφορίαν σοι παρεισάξομεν; εἰ δέ τῷ Δεσπότῃ διαπιστήσεις, πῶς, εἰπέ μοι, τῷ συνδούλῳ πιστεύσεις;

Ἄλλά τί εἶπω πρός τοὺς ἀγαπῶντας ὀνομαστούς εἶναι καί ἱερεῖς καί ἀρχιερεῖς καί ἡγουμένους καθίστασθαι, καί λογισμούς ἄλλοτρίους ἀναδέχεσθαι θέλοντας, καί ἑαυτούς εἶναι λέγοντας ἀξίους τῆς τοῦ δεσμεῖν καί λύειν ἐγχειρήσεως; Ὅταν μηδέν τῶν ἀναγκαίων καί θείων πραγμάτων αὐτούς ἐπισταμένους ὄρῳ, μήτε ταῦτα ἑτέρους διδάσκοντας ἢ εἰς φῶς ἐνάγοντας γνώσεως, τί ἕτερον ἢ ὁ φησι Χριστός τοῖς φαρισαίοις καί νομικοῖς· “Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τήν κλεῖδα τῆς γνώσεως. Αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε καί τοὺς εἰσελθεῖν βουλομένους ἐκωλύσατε”. Τί γάρ ἄλλο ἢ κλεῖς ἐστί τῆς γνώσεως, εἰ μή ἡ διά πίστεως διδομένη χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ τήν γνώσιν ὡς ἀληθῶς καί ἐπίγνωσιν διά φωτισμοῦ ἐμποιοῦσα καί διανοίγουσα τόν κεκλεισμένον καί κεκαλυμμένον ἡμῶν νοῦν, καθὼς πολλάκις διά

πολλῶν παραβολῶν καὶ αἰνιγμάτων, (415) ἔτι δέ καὶ φανερῶν ἀποδείξεων, εἶπον ὑμῖν καὶ πάλιν ἐρῶ· ἡ θύρα ὁ Υἱός – “Εγὼ εἶμι, φησίν, ἡ θύρα”, ἡ κλείς δέ τῆς θύρας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστι – “Λάβετε, φησί, Πνεῦμα Ἅγιον· ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τινων κρατήτε, κεκράτηνται”, οἰκία δέ ὁ Πατήρ – “Ἐν γάρ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου πολλοὶ μοναὶ εἰσι”. Πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ θεωρίᾳ τοῦ λόγου. Εἰ μὴ οὖν ἡ κλείς ἀνοίξει – “Τούτῳ γάρ, φησίν, ὁ θυρωρός ἀνοίγει”, ἡ θύρα οὐκ ἀνοίγεται· ἂν δέ μὴ ἡ θύρα διανοιχθῇ, οὐδεὶς εἰς τὴν οἰκίαν εἰσέρχεται τοῦ Πατρὸς, καθὼς φησιν ὁ Χριστός· “Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ”.

“Ὅτι δέ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον πρότερον διανοίγει τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ διδάσκει ἡμᾶς τὰ περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, αὐτὸς πάλιν ἔφη· “Ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ καὶ ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν”, ὁρᾷς πῶς διὰ τοῦ Πνεύματος, μᾶλλον δέ ἐν τῷ Πνεύματι, ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός ἀχωρίστως ἐπιγινώσκονται; καὶ πάλιν· “Ἐάν γάρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος, φησίν, οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναμνήσει ὑμᾶς πάντα” καὶ πάλιν· “Ἐάν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ’ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας” καὶ μετ’ ὀλίγον· “Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὅτε δηλονότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐλεύσεται πρὸς (416) ὑμᾶς – γνῶσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κάγω ἐν ὑμῖν” καὶ πάλιν· “Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δέ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ”, καὶ εἰκότως· εἰ μὴ γάρ ἐν Ἁγίῳ βαπτισθῇ τις Πνεύματι, οὔτε υἱός Θεοῦ οὔτε συγκληρονόμος Χριστοῦ γίνεται. Ἀλλὰ καὶ τῷ Πέτρῳ φησί· “Σοὶ δώσω τὰς κλείς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν”, οὐ κλείς πάντως χαλκᾶς ἢ σιδηρᾶς, ἀλλὰ κλείς ἀξίας τῆς οἰκίας ἐκείνης. Ποταπὴ δέ ἐστὶν ἡ οἰκία ἐκείνη, ἄκουε Παύλου λέγοντος ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ· “Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ”, καὶ μετ’ ὀλίγα· “Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεύς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον”. Εἰ γάρ ὁ οἶκος, φησίν, ἐστὶν ἀπρόσιτος, δηλονότι καὶ ἡ τοῦ οἴκου θύρα φῶς καὶ αὐτὴ καὶ ἀπρόσιτός ἐστιν. Εἰ δέ τὸ μὲν προσιτὸν εἴπηρ, τὸ δέ ἀπρόσιτον, τὸ προσιτὸν ὑπὸ τοῦ ἀπροσίτου ἀναλωθήσεται καὶ οὐκ ἂν ποτε ἡ κλείς ἀνοίξαι ἰσχύσει, εἰ μὴ καὶ αὐτὴ ἀπρόσιτος ἢ καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀλλ’ ὑπὸ τῆς θύρας κατακαίησεται ἢ καὶ ἡ θύρα ὑπὸ τοῦ οἴκου, καὶ ἴσως τοῖς πᾶσι γενήσεται ἄβατος. Μᾶλλον δέ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν καταλυθήσεται, τῆς Ἁγίας Τριάδος διαιρουμένης εἰς προσιτὸν καὶ ἀπρόσιτον καὶ μεῖζον καὶ ἔλασσον.

Ὅρατε δέ μὴ ταῦτα ὑμεῖς ἀκούοντες, ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν οἰκιῶν ὁμοῦ καὶ θυρῶν τὰς εἰκόνας λαμβάνοντες, σωματικόν τι σχῆμα τῷ νοῖ ὑμῶν προεντυπωθῇ, καὶ εἰς ἀμφιβολίαν καὶ βλασφημίαν περιπέση ὑμῶν ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ θεοπρεπῶς ἅπαντα καὶ καλῶς, (417) εἶγε δύνασθε, κατὰ τὸν τῆς θεωρίας λόγον καὶ νόμον ἐν ἑαυτοῖς ἀναλογιζόμενοι, εὐρήσετε ὀρθῶς ἅπαντα διερμηνευόμενα. Εἰ δέ μὴ δύνασθε ταῦτα θεοπρεπῶς οὕτω νοεῖν, πίστει ταῦτα δέχεσθε μόνῃ καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν ὅλως θελήσητε. Κλείς μὲν γάρ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγεται, ὅτι δι’ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ πρῶτον τὸν νοῦν ἐλλαμπόμεθα καὶ καθαιρόμενοι φωτιζόμεθα φῶς γνώσεως, βαπτίζομεθά τε ἄνωθεν καὶ ἀναγεννώμεθα καὶ τέκνα Θεοῦ χρηματίζομεν, καθὼς ὁ Παῦλος φησιν· “Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις”, καὶ πάλιν· “Ἐδωκεν ὁ Θεός τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κρᾶζον· Ἀββὰ ὁ Πατήρ”. Τοῦτο τοιγαροῦν δεικνύει τὴν θύραν ἡμῖν ὅτι ἐστὶ φῶς, ἡ δέ θύρα διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὁ ἐνοικῶν τῇ οἰκίᾳ καὶ αὐτὸς φῶς ἀπρόσιτον ἐστὶν. Οὐκ ἄλλος δέ ὁ οἰκῶν Θεός καὶ

ἕτερον φῶς ἢ οἰκία αὐτοῦ, ὡσπερ οὐδέ ἄλλο φῶς τό τῆς Θεότητος καί ἄλλο Θεός. Ἄλλ' ὁ αὐτός εἷς ἐστίν, οἰκία καί ἔνοικος, καθὼς καί φῶς ἐστίν ὁ αὐτός καί Θεός. Θεολογικῶς δέ οἰκία καί ὁ Υἱός καλεῖται, ὡσπερ καί ὁ Πατήρ – φησί γάρ· “Σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί κἀγὼ ἐν αὐτοῖς καί αὐτοὶ ἐν ἐμοί κἀγὼ, Πάτερ ἐν σοί, ἵνα ἐν ὧμεν”, καί τό Πνεῦμα ὡσαύτως· “Ἐνοικήσω, φησίν, ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω. Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῶ ποιήσομεν”, διά τοῦ Πνεύματος δηλονότι, ὡς ὁ Παῦλος φησι· “Τό γάρ Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστίν”. Εἰ οὖν ὁ Κύριος τό Πνεῦμα ἐστίν καί ὁ Πατήρ ἐν αὐτῶ καί αὐτό ἐν ἡμῖν, ὡσαύτως δέ πάλιν ἡμεῖς ἐν αὐτῶ, καί αὐτό μετὰ Θεοῦ καί Πατρός καί ὁ Θεός ἐν αὐτῶ.

(418) Καί εἰ χρή ἀκριβέστερόν τι εἰπεῖν, ὅπερ τό ἐν ἐστίν, τοῦτο καί τά δύο. Τά τρία γάρ ἐν τῶ αὐτῶ εἰσι καί εἰς μίαν νοοῦνται οὐσίαν καί φύσιν καί βασιλείαν. Εἴ τι οὖν τό ἐν ὀνομάζεται, τοῦτο κατά φύσιν καί εἰς τά λοιπά θεωρεῖται, χωρίς τοῦ “Πατήρ” δηλαδή καί “Υἱός” καί “Ἅγιον Πνεῦμα”, ἤτοι τοῦ “γεννᾶν” ἐκτός καί “γεννᾶσθαι” καί “ἐκπορευέσθαι”. Μόνα γάρ ταῦτα τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι φυσικῶς τε καί κατ' ἰδιότητα ἀναντιρρήτως παρέπεται. Ἀλλοίωσιν δέ ἢ ἀναποδισμόν ἢ τήν τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγὴν ἐν τούτοις οὐκ ἔστιν ἐννοῆσαι ἡμᾶς ἢ εἰπεῖν. Διά τούτων γάρ τά τρία πρόσωπα γνώριμα καθεστήκασι καί οὐδέ τόν Υἱόν ἐν τούτῳ προτάξει τοῦ Πατρός ἐστίν δυνατόν, οὐδέ τοῦ Υἱοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλά ἅμα οὕτως εἰπεῖν· “Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα”, μή διακοπῆς τινος ἐν τούτοις ἀπό χρόνου ἢ στιγμῆς τό λεπτότατον γινομένης, ἀλλά σύν τῶ Πατρί ἅμα καί ὁ Υἱός ἐστίν γεγεννημένος καί τό Πνεῦμα ἐκπορευόμενον· ἐν δέ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τό ἐν ὄνομα ἢ παράδειγμα καί καθ' ἐν ἀναθεωρεῖται καί ἐν τρισίν· οἷον “φῶς” ἐάν εἴπῃς, καί καθ' ἕκαστον τούτων φῶς καί τά τρία ἐν φῶς ἐστίν· “ζωή αἰώνιος”, καί καθ' ἐν ὡσαύτως τούτων ὁ Υἱός ἐστίν καί τό Πνεῦμα καί ὁ Πατήρ καί τό Πνεῦμα καί ὁ Πατήρ, τά τρία μία ζωή. Πνεῦμα οὖν ὁ Θεός καί Πατήρ καί τό Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστίν καί Θεός τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· Θεός ταῦτα καθ' ἐν καί ἅμα τά τρία Θεός· εἷς Κύριος ἕκαστον καί τά τρία Κύριος· εἷς ὁ ἐπί πάντων Θεός, Κτίστης τῶν ἀπάντων, καθ' ἐν, καί εἷς ταῦτα Δημιουργός τῶν ὅλων Θεός. Φησί δέ καί τό παλαιόν· (419) “Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν, καί εἶπεν ὁ Θεός· Ἐγενήθητω φῶς καί ἐγένετο φῶς”, τοῦτο περί τοῦ Πατρός ὁ λόγος ἐννοεῖν δίδωσι, καί ὁ Δαυίδ· “Τῶ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν”, τοῦτο περί τοῦ Υἱοῦ δηλούμενον ἔγνωμεν, “καί τῶ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν”, περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τοῦτο ὑπολαμβανόμενον. Ἀλλά καί Ἰωάννης, ὁ υἱός τῆς βροντῆς, ἐν Εὐαγγελίῳ φησίν· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν” τόν Πατέρα δηλαδή, “καί Θεός ἦν ὁ Λόγος” ὁ Υἱός δηλονότι. “ Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καί χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν ὃ γέγονεν”.

Μάθετε οὖν ταῦτα, οἱ τέκνα ἐπονομαζόμενοι τοῦ Θεοῦ, ἀξιῶ, καί οἱ δοκοῦντες εἶναι χριστιανοί, οἱ διδάσκοντες ἄλλους διακενῆς λόγους καί οἱ ἄρχειν οἰόμενοι – πλὴν ψευδῶς ἱερεῖς καί μονάζοντες! Ἐρωτήσατε τούς πρεσβυτέρους καί ἀρχιερεῖς ὑμῶν, συναθροίσθητε ἅμα ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ· καί πρῶτον ζητήσατε ἔργῳ ταῦτα μαθεῖν καί παθεῖν, ἔτι δέ καί ἰδεῖν ποτε βουλήθητε καί τῇ πείρᾳ θεοειδεῖς γενέσθαι. Ἀλλά μή τῇ σκηνῇ μόνῃ καί τῇ περιβολῇ προθυμήθητε καί τῆνικαῦτα τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωματῶν ἐπιβῆτε, ἵνα μή ἀκούσητε, οἱ πρό τῆς γνώσεως τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἀτελῶς ἐπιτρέχοντες ταῖς τῶν ἄλλων ἀρχαῖς· “Οὐαὶ οἱ φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς καί ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες! Οὐαὶ οἱ τιθέντες τό φῶς σκότος καί τό σκότος φῶς”.

Παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς, ἐν Χριστῶ ἀδελφοί, θεῖναι πρῶτον θεμέλιον ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν ἀρετῶν ἀγαθόν ταπεινώσεως· (420) εἶτα δι' ἀγώνων εὐσεβείας ἐγειρα

τόν οἶκον τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καί ὑπό τοῦ θείου καταλαμφθῆναι φωτός καί ἰδεῖν ὄμματι καρδίας κεκαθαμένῳ Θεόν, ὡς δυνατόν ἡμῖν ἀνθρώποις οὕσι, κάκειθεν μυσταγωγηθῆναι τά τελεώτερα τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί οὕτως ἀπό τῆς γνώσεως ταύτης, τῆς ἄνωθεν διδομένης παρά τοῦ Πατρός τῶν φώτων, ἐπί τόν λόγον τῆς διδασκαλίας ἐλθεῖν καί διδάξαι τοὺς πλησίον ἡμῶν, τί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ τό ἀγαθόν καί τέλειον καί εὐάρεστον, καί διά τῆς διδασκαλίας ἡμῶν προσάξαι τῷ Θεῷ λαόν περιούσιον, τῷ διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου εἰς διδασκάλους προχειρισμένῳ ἡμᾶς τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἵνα μή ὡς καταφρονηταί καί γυμνοί τοῦ ἐνδύματος τοῦ γάμου ἕξω ριφῶμεν τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς φρόνιμοι μᾶλλον οἰκονόμοι, καλῶς τά τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας οἰκονομήσαντες ἐν τοῖς συνδούλοις ἡμῶν καί πρό γε τούτου τά τοῦ βίου ἡμῶν, εἰσέλθωμεν εἰς αὐτόν ἀκωλύτως ἐν λαμπρότητι βίου καί γνώσεως οὐρανοῦ, φωτοειδεῖς καί Πνεύματος Ἁγίου πεπληρωμένοι, καί συμβασιλεύσωμεν Χριστῷ, τά τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί Πατρός συγκληρονομοῦντες αὐτῷ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ αἰεζῶω καί ἀθανάτῳ πηγῇ καί ζωῇ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμή καί προσκύνησις νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τό διδόμενον ἡμῖν παρά Θεοῦ τάλαντον κατορύττειν· χρή γάρ δημοσιεύειν αὐτό καί τοῖς πᾶσιν ὑποδεικνύειν καί τὰς εὐεργεσίας Θεοῦ εὐγνωμόνως ἀνακηρύττειν εἰς τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν, κἄν τινες ἀπαρέσκωνται.

Λόγος ΛΔ΄. (421)

Ἀδελφοί καί πατέρες καί τέκνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, τί πρός τά κατηχηθέντα παρ' ἡμῶν ἐν διαφόροις πολλάκις λόγοις ὑπενοήσατε; Τί κατά τοῦ ταῦτα παρρησίᾳ λαλήσαντος ἐν ἑαυτοῖς ἀπεφήνασθε; Μή τι τῶν θείων ἕξω Γραφῶν εἰπεῖν ἡμᾶς ὑπελάβετε; Μή τι λεληθότως ἡμᾶς κατεμέμψασθε, ὡς ὑπέρογκα λελεχότας; Μή τι κατεκρίνατε, ὡς μεγαλορρημονοῦντας ἡμᾶς; Εἰ οὖν οὕτω πρός τά ῥηθέντα διετέθητε, ἴλεως ὑμῖν γένοιτο ὁ Χριστός, ἐγὼ δέ παρακαλῶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν ἵνα μηδεὶς τῷ τοιοῦτῳ κρίματι ἐπιμείνῃ. Οὐ γάρ ἐνδείξεως χάριν ταῦτα γεγράφαμεν, μή τοῦτο συγχωρήσῃ ὁ ἐλεήσας καί ἀγαθὸν ἡμᾶς εἰς ταῦτα Θεός, ἀλλὰ μεμνημένοι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν ἀπ' ἀρχῆς βίου καί μέχρι τοῦ παρόντος πεποίηκε μεθ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων, εὐχαριστοῦντες (422) ἀνυμνοῦμεν αὐτόν, ὡς εὐσπλαχνον Δεσπότην καί εὐεργέτην ἡμῶν Κύριον, καί τό ἐπιδοθέν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ τάλαντον εὐγνωμόνως πᾶσιν ὑμῖν καταβάλλομεν. Ποῦ γάρ καί δυνάμεθα τό τοσοῦτον μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ σιωπᾶν ἢ ἀγνωμόνως ὡς ἀμνήμονες καί κακοὶ δοῦλοι κατορύττειν τό δοθέν ἡμῖν τάλαντον; Τοῦτο γάρ ποιεῖν μή δυνάμενοι, ἀνακηρύττομεν τόν αὐτοῦ ἕλεον, ὁμολογοῦμεν τὴν χάριν, πᾶσι δεικνύομεν τὴν πρός ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα καί παρακαλοῦμεν καί ὑμᾶς διά τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου ἀγωνίσασθαι μετασχεῖν τῶν αὐτοῦ δωρεῶν καί ἀπολαῦσαι, ὧν καί ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι διά τῆς ἀφάτου αὐτοῦ ἀγαθότητος ἀπηλαύσαμεν. Οὐδέν γάρ ὑμᾶς ἐν τούτῳ ἀδικοῦμεν ἢ ἡδικήσαμεν, ἀλλὰ μεταδοῦναι ποθοῦμεν ἐξ ὧν εἰλήφαμεν τοῖς συνδούλοις ἡμῶν, οἵτινες ἔστε ὑμεῖς, οἱ Χριστοῦ λαός καί ποιμνιον ἱερόν καί βασιλείον ἱεράτευμα ἀκούειν καί καλεῖσθαι ἡξιωμένοι.

Ὡσπερ γάρ πτωχός τις φιλάδελφος παρά τινος φιλοχρίστου καί ἐλεήμονος αἰτήσας καί λαβῶν νομίσματα, ἀποτρέχει πρός τοὺς συμπένητας αὐτοῦ ἐν χαρᾷ καί

καταμηνύει λέγων ἐν μυστηρίῳ αὐτοῖς: “Δράμετε σπουδῆ καὶ ὑμεῖς, ἵνα λάβητε”, δακτυλοδεικτῶν καὶ ὑποδεικνύων αὐτοῖς τὸν τὸ νόμισμα αὐτῶ ἐπιδόντα, εἰ δέ καὶ διαπιστοῦσιν, ἐπὶ τῆς παλάμης ἀπογυμνώσας δείκνυσι καὶ αὐτό, ἵνα πιστεύσαντες σπουδῆ χρῆσονται καὶ τὸν ἐλεήμονα ἐκεῖνον ἄνδρα ταχύ καταλάβωσιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ ταπεινὸς ἐγώ, ὁ πτωχὸς καὶ γυμνὸς ἀγαθοῦ καὶ δοῦλος τῆς ἀγιωσύνης πάντων ὑμῶν, πείραν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας λαβῶν, ὡς διὰ μετανοίας (423) αὐτῶ προσελθῶν καὶ διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Συμεῶν μεσιτείας, τοῦ πατρός μου καὶ πατρός ὑμῶν, τὴν χάριν ἀπειληφῶς ὁ ἀνάξιος πάσης χάριτος, οὐ φέρω μόνος ταύτην κρύπτειν ἐν κόλπῳ ψυχῆς, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῖν λέγω καὶ πατράσι μου τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁποῖόν ἐστι τὸ δοθέν μοι τάλαντον, ὅσον τὸ ἐπ’ ἐμοί, φανερῶ ὑμῖν καὶ διὰ τοῦ λόγου ὡς ἐπὶ παλάμης ἀπογυμνῶ τοῦτο, καὶ λέγω οὐχ ὡς ἐν παραβύστῳ καὶ μυστηρίῳ, ἀλλὰ μεγάλῃ βοῶν τῇ φωνῇ: “Δράμετε, ἀδελφοί, δράμετε”, καὶ οὐ βοῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑποδεικνύω τὸν διδόντα Δεσπότην, τὸν λόγον πάλιν ἀντί δακτύλου ὑμῖν προβαλλόμενος. Ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἐάν ὀβολὸν πτωχῶ τινι δῶ, εἶτα ἐκεῖνος πρὸς τὸ καὶ ἑτέροις δοῦναι τοῦτον καταμηνύσειεν, ὀργίζεται καὶ πρὸς τὸ δοῦναι μᾶλλον σκληρύνεται, ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τούναντίον ἅπαν ποιεῖ. Ἐάν γὰρ τινι δῶ πνευματικὸν χάρισμα ἤγουν τάλαντον καὶ οὐ κηρύξῃ τοῖς πᾶσι καὶ δημοσιεύσῃ αὐτό, “Προσέλθετε”, λέγων, “πρὸς τὸν ἀπλῶς διδόντα Δεσπότην καὶ μηδένα κενὸν ἀποστρέφοντα”, ἀλλὰ λαβῶν κρύψει κατορύξας αὐτό, τότε μᾶλλον ὀργίζεται κατὰ τοῦ λαβόντος ὡς φθονεροῦ καὶ μὴ θέλοντος τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφούς λαβεῖν, ὡς αὐτὸς ἔλαβε.

Διὰ τοῦτο οὖν, ἃ εἶδον καὶ ἃ ἔργα καὶ πείρα Θεοῦ θαυμάσια ἔγνωκα, μὴ λαλεῖν οὐκ ἀνέχομαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ὡς ἐνώπιον Θεοῦ προμαρτύρομαι, λέγων μεγάλῃ τῇ φωνῇ: “Δράμετε πάντες πρό τοῦ κλεισθῆναι διὰ θανάτου τὴν τῆς μετανοίας θύραν ὑμῖν, δράμετε ἵνα πρό τῆς ἐξόδου καταλάβητε, σπεύσατε ἵνα λάβητε, κρούσατε ἵνα πρό τῆς τελευτῆς (424) τὰς τοῦ παραδείσου πύλας ὁ Δεσπότης ὑμῖν ἀνοίξειε καὶ ἑαυτὸν ὑμῖν ἐμφανίσαιε, σπουδάσατε τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐντός ὑμῶν καὶ γνωστῶς κτήσασθαι καὶ μὴ κενοὶ ταύτης ἐντεῦθεν ἀποδημήσητε, καὶ μάλιστα οἱ ταύτην ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς οἰόμενοι, μηδὲν δὲ διὰ τὴν οἴησιν ἔχοντες”.

Πῶς οὖν, εἶπέ μοι, τὸν τοῦ Χριστοῦ Πατέρα θεάσεται, ὁ νοῦν Χριστοῦ μὴ κτησάμενος; Ὁ δὲ ἐκεῖνον μὴ βλέπων λαλοῦντα ἐντός αὐτοῦ, διὰ τίνος ἢ πῶς εἶπη: “Ἀββᾶ ὁ Πατήρ”; Ὁ μὴ ἐντός αὐτοῦ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν γνωστῶς κτησάμενος, πῶς ἐν αὐτῇ μετὰ θάνατον εἰσελεύσεται; Ὁ μὴ μένοντα ἐν αὐτῶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν Υἱὸν σὺν τῷ Πατρὶ θεασάμενος, πῶς μετ’ αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἔσεται, καθὼς ὁ Κύριος εἶπε: “Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμί ἐγώ, κάκεινοι ᾧσι μετ’ ἐμοῦ”, καὶ πάλιν: “Οὐ περί τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περί πάντων τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί κἀγὼ ἐν σοὶ καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσι. Κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ᾧσι τετελειωμένοι εἰς ἐν καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ μέ ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτούς καθὼς ἐμέ ἠγάπησας”.

Οὗτος τοίνυν ὁ τρόπος, ἀδελφοί, τῆς ἐμῆς, ὡς τινες οἶονται, μεγαλορρημοσύνης. Οὕτω με ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ κινεῖ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἐμούς πατέρας καὶ (425) ἀδελφούς ἀποκαλύψαι τὴν ἄφατον πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην, δι’ ἣν οὕτω καὶ ἐν τηλικούτοις δοξάζει τοὺς εἰς αὐτὸν ἠλπικότας ἀνεπιφθόνως.

Ἄλλ' ἐρωτῶντι ἀποκρίθητέ μοι, παρακαλῶ· “Τί οὖν; Ὁ Πατήρ ἀγνώστως ἀγαπᾷ τόν Υἱόν καί ὁ Υἱός ἀγνώστως καί ἀοράτως σύνεστι τῷ Πατρί;” – “Οὐ”, πάντως εἶποτε. Εἰ γάρ τοῦτο δῶμεν καί ἀγνοεῖν ἀλλήλους τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν δογματίσομεν, οἴχεται ἡ πίστις ἡμῶν καί ἀπόλωλεν· ἀγνοούντων γάρ ἐκείνων ἀλλήλους ἀνάγκη πᾶσα καί ἡμᾶς παντελῶς ἀγνοεῖν αὐτούς· εἰ δέ τοῦτο, ἄρα ἄθεοί ἐσμεν, Θεοῦ γνῶσιν μὴ ἐσχηκότες. Εἰ δέ “καθώς ἐκεῖνος γινώσκει, φησίν, ὁ Πατήρ τόν Υἱόν, καί ὁ Υἱός γινώσκει τόν Πατέρα” καί ὡς Θεός σύνεστι τῷ Θεῷ καί Πατρί καί ὁ Πατήρ ὁμοίως σύνεστι τῷ Υἱῷ, ὡς ὅταν λέγῃ· “Καθώς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν σοί, οὕτω καί αὐτοί ἐν ἐμοί ὡς κἀγώ ἐν αὐτοῖς”, τό ἴσον πάντως δηλοῖ τῆς μετ' ἀλλήλων ἐνώσεως. Πλήν τοῦ μέν Υἱοῦ πρὸς τόν Πατέρα ἡ ἔνωσις φυσική ἐστὶ καί συνάναρχος, ἡ δέ ἡμετέρα πρὸς τόν Υἱόν θέσει καί χάριτι, ὅμως εἰς τό αὐτό οἱ πάντες ἐσμέν ἠνωμένοι Θεῷ καί ἀχώριστοι, ὡς αὐτός πάλιν φησίν· “Ἐγώ ἐν αὐτοῖς καί σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ὡς τετελειωμένοι εἰς ἓν, διατί; ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καί ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμέ ἠγάπησας”, καί ὁ Παῦλος· “Ὅπου οὐκ ἔστι Ἕλληνας καί Ἰουδαῖος, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός”.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἀκούσατε οἱ δοκοῦντες εἶναι (426) πνευματικοί καί τῷ λαλοῦντι πιστεύσατε, ἐμέ δέ τόν λέγοντα ὑμῖν ἐν τῷ λόγῳ τῆς χάριτος τὰς δωρεάς, ἅς λαμβάνουσι ἀπὸ Θεοῦ οἱ ἐν πίστει θερμῇ προστρέχοντες αὐτῷ καί ποιοῦντες αὐτοῦ τὰς ἐντολάς, λειτουργοῦντα τῷ ἄνωθεν ἐνηχοῦντι Πνεύματι, πάσης ἀπολύσατε μέμψεως. Τίς δέ ὁ λαλῶν, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀκούσατε λέγοντος· “Οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ λαλοῦν ἐν ὑμῖν”. Ὅρατε ὡς οὐκ ἐγώ τὰ ὑπερφυῆ καί μεγάλα πρὸς τήν ὑμετέραν ἀγάπην λαλῶ, ἀλλὰ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τό λαλοῦν ἐν ἡμῖν. Τοῦτο δέ καί Πέτρος ὁ κορυφαῖος ἐπιμαρτυρεῖ λέγων· “Οὐ γάρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτέ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι”. Εἰ δέ ἡμεῖς εὐτελεῖς ὄντες καί ἀνάξιοι μακράν ἐσμεν πάσης ἀγιωσύνης καί τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι τήν δωρεάν τήν δοθεῖσαν ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ, ὡς δέ ὑπόχρεοι τῆς αὐτοῦ χάριτος διακονοῦμεν ὑμῖν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καί ἀνακαλύπτουμεν τό τάλαντον ὃ ἐδόθη ἡμῖν καί τό χάρισμα διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ εἰς τήν ἱερωσύνην ἡμᾶς τελειώσαντος, καθὼς αὐτός οὗτος ὁ κορυφαιότατος ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐντέλλεται, φησὶ γάρ· “Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτούς αὐτό διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. Εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεοῦ, εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ὡς χορηγεῖ ὁ Θεός”.

(427) Τοιγαροῦν τό Πνεῦμα ἐστὶ τό λαλοῦν, ἀδελφοί, οὐκ ἐγώ, ὡς ὁ Κύριος καί ὁ τούτου πιστός μαθητής ἡμᾶς ἐβεβαίωσαν. Εἰ δέ ψευδομαι, ποῦ φεύξομαι τό τῆς δίκης ἄφυκτον, τό τούς ψευδομένους εἰς ἀπώλειαν παραπέμπον; “Ἀπολεῖς γάρ, φησὶ, πάντας τούς λαλοῦντας τό ψεῦδος”. Ὡσπερ δέ ὁ τῷ λαλοῦντι διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπιστῶν, εἰς τό Πνεῦμα τό λαλοῦν ἐξαμαρτάνει καί βλασφημεῖ, οὕτω πάλιν ὁ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐστερημένος τοῦ Πνεύματος, ἐάν τολμήσῃ εἰπεῖν ὅτι “Ἐν Ἁγίῳ φθέγγομαι Πνεύματι”, ὡς Σίμων ὁ Μάγος καί οἱ ἐκείνου σύμφρονες ἔσται ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ καί ἀντίθετος. Ὁ γάρ τοῖς λόγοις ἀντιπίπτων τοῦ Πνεύματος πάντως ἀντίθεος. Θεός γάρ ἀχώριστος ἐστὶ καί ἀδιαίρετος· τό γάρ Ἁγίον Πνεῦμα τῆς τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ ἀϊδιότητός τε καί βασιλείας ἀχώριστον.

Μὴ οὖν θεομάχοι καί ἀντίθεοι γενέσθαι θελήσητε, ἀδελφοί, ἀλλὰ δεῦτε προσκυνήσατε καί προσπέσατε σὺν ἡμῖν καί μὴ ἀναστήτε ἐκεῖθεν μέχρις ἂν λάβητε τήν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, ὡς καί ἡμεῖς ἐλάβομεν οἱ ἀνάξιοι ταύτην τῇ αὐτοῦ χάριτι.

Οὐδέν ἐναντίον λέγομεν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἡμῶν δεικνύομεν πλουσίαν πρὸς πάντας ὑμᾶς. Εἰ οὖν ἐλέγομεν ὅτι ἡμεῖς μὲν ἐλάβομεν χάριν δωρεάν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ὅθεν πᾶν δῶρημα τέλειον, ὑμᾶς δὲ λαβεῖν οὐ βουλόμεθα, δικαίως ἂν καὶ ἐκ Θεοῦ καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἐμισοῦμεθα· νυνὶ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἀπὸ τῆς πείρας αὐτῆς παριστῶντες καὶ τὴν βασιλικὴν ὑποδεικνύοντες ὑμῖν ὁδόν, τί ὑμᾶς ἀδικοῦμεν; Εἰ δὲ ὡς ἀνώνυμόν με (428) καὶ ἀφανῆ καὶ ἐλάχιστον λογιζόμενι οὐ καταδέχεσθε παρ' ἐμοῦ ἐκδιδάσκεσθαι, γνῶτε καὶ μάθετε ὅτι τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ὁ Θεὸς ἐξελέξατο, ἵνα καταισχύνη τοὺς σοφοὺς καὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ ἀπερριμένα, ἵνα καταισχύνη τὰ ἐνδοξα καὶ ἰσχυρά.

Ἄλλ' ἴσως παρελθὼν τις εἰς μέσον εἶποι· “Μεγάλα καὶ ὑπερβολικά καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην δύναμιν τὰ λεγόμενα”. Κἀγὼ σοι λέγω· “Μεγάλα τῷ ὄντι καὶ ὑπὲρ φύσιν εἰσί, Θεοῦ γὰρ εἰσι λόγοι, καθὼς εἴρηται” “Καὶ πῶς οὐδεὶς, φησί, τῶν μεγάλων πατέρων οὕτως ἀναφανδόν περὶ ἑαυτοῦ ἀπεφήνατο ἢ τοιούτους λόγους λελάληκεν, οἴους λαλεῖς σύ, περὶ ἑαυτοῦ;” “Λέληθας σεαυτόν, ὦ ἄνθρωπε. Μᾶλλον μὲν οὖν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πατέρες συνάδοντά μου τοῖς λόγοις καὶ ὑπερβαίνοντα λελαλήκασιν, ἀλλὰ τό ἀξιόπιστον τῶν λεγόντων εὐπαράδεκτα καὶ πιστὰ ποιεῖ τὰ λεγόμενα, ἢ δὲ ἡμετέρα εὐτέλεια καὶ τὰ πᾶσιν ὠμολογημένα ὡς ψευδῆ καὶ βδελυκτὰ ὑμῖν ποιεῖ καταφαίνεσθαι”.

Ὅμως ἔχω καὶ ἄλλην αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν ταῦτα καὶ μὴ βουλόμενος ἐξεκάλυψα. Τίς δὲ αὕτη ἐστίν; Ἡ τῶν λεγόντων μὴ εἶναι τὰ νῦν τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν μέσῳ ἡμῶν ἄρτι ἄνθρωπον ψευδῆς καὶ παράλογος ἄνοια καὶ ὑπόληψις. Καὶ ὄρα μοι τὴν κακίαν, ὅπως ἐστὶ πολυμήχανος. Μὴ φανερώς γὰρ λεγόντων ἡμῶν, ἀλλ' ὑποκρύβειν σπευδόντων τό χάρισμα, ἀληθεύειν ἐκεῖνοι νομίζουσιν· ἐάν δὲ ἡμεῖς ἐκκαλύψαντες τὴν ἀλήθειαν εἴπωμεν, ὡς ὑπερηφάνων ἡμῶν αὐτίκα καταγινώσκουσιν, ἀγνοοῦντες τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων φωνάς. Ποίας δὴ ταύτας, τό “Ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν”. Ἄρα ὑπερβολὴν κρίνετε, πρὸς αὐτοὺς ἂν εἴποιμι, τοῦτο ὑπερηφανίας; (429) τό “Ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐ δέδωκεν ἡμῖν”; Τοῦτο δὲ πῶς ἐκλάβοιτε κατὰ τοῦ λέγοντος; Ἀλλὰ καὶ τό “Ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ”, καὶ τό “Δοκῶ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν”, καὶ τό “Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐλάβομεν πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἄββᾶ ὁ Πατήρ”, καὶ τό “Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτῶν φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν”; Ταῦτα οὖν πάντα ὑπερηφανίας ὑμῖν λογισθήσονται ῥήματα; Ὡ τῆς εὐηθείας!

Εἰ δὲ καὶ τὸν τῆς ἐλλάμψεως τρόπον βούλη μαθεῖν, τὸν ἐγγινόμενον τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον, ἄκουε αὐτοῦ τοῦ Παύλου λέγοντος· “Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν”, εἴτ' οὖν σώμασιν. “Εἰ δὲ μὴ ἔστι, φησί, τοιοῦτος τὰ νῦν, τί;”. Διατί οὐκ ἔστιν, εἶπέ; “Ὅτι καὶ θέλοντά τινα, φησί, μὴ δύνασθαι οἶμαι γενέσθαι τοιοῦτον τὰ νῦν, ὡς καὶ μὴ θέλοντα, μηδὲ γίνεσθαι”. Εἰ τοίνυν καὶ θέλοντα λέγεις μὴ δύνασθαι, ποῦ θήσομεν τό “Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι”, καὶ τό “Εἰ θέλετε, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες, καὶ τό “Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι”; Εἰ δὲ καὶ μὴ θέλοντα μηδὲ γίνεσθαι, ἴδε ὅτι σύ σεαυτόν κατεδίκασας, μὴ θέλων μηδὲ προαιρούμενος γενέσθαι· εἰ γὰρ θέλεις γενέσθαι, δύνασαι.

Εἰ δὲ σύ μὴ τοιοῦτος, ἀλλ' ἕτεροι πλεῖστοι, Θεοῦ βουλομένου, οὐς αὐτὸς ἀγνοεῖς. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἥλιου ἑπτακισχιλίους εἶχεν ὁ Θεὸς τοὺς μὴ κάμψαντας γόνυ τῇ Βαάλ, (430) πολλῶ μᾶλλον νῦν, ὅτε τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον πλουσίως ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς. Εἰ δὲ μὴ ἀποδύεται τις πάντα καὶ γυμνός προσέρχεται καὶ ζητεῖ τοῦ λαβεῖν, τοῦ μὴ

βουλομένου τό αίτιον, οὐ τοῦ Θεοῦ. Ὡσπερ γάρ τό πῦρ προθύμως τῆς ὕλης, ἴν' εἶπω, καί φυσικῶς ταύτης ἐπιλαμβάνεται, οὕτω και ἡ χάρις τοῦ Παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ζητεῖ ἄψασθαι, ἵνα καί τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ λάμψη καί κατευθύνῃ δι' ὧν λάμπει τά τῶν πολλῶν δαβήματα, ὡς ἄν καλῶς ὀδεύοντες καί αὐτοί πλησιάσωσι τῷ πυρί καί εἰς καθ' εἰς ἢ καί πάντες, εἰ οἶόν τε, ὁμοῦ, ἀναφθῶσι καί ὡς θεοί λάμψωσιν ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἵνα ἐπευλογῆται καί πληθύνῃται τό σπέρμα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ καί μή ἐκλείψῃ θεοειδῆς ἄνθρωπος, λάμπων ὡς φῶς ἐπί γῆς.

Ἐγώ μὲν οὖν οὕτως οἶομαι τήν ἀλήθειαν ἔχειν καί εἶναι τό βούλημα τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς, οὓς αὐτός ἔπλασε καί ἐτίμησε καί ἐδόξασε πάλαι τῇ δόξῃ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ· ὑμεῖς δέ ἴδετε καί δοκιμάσατε τά λεγόμενα παρ' ἡμῶν. Καί εἰ μή τά αὐτά τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς ἀγίοις καί θεοφόροις πατράσι φρονοῦμεν καί λέγομεν κατά τά εἰρημένα, καί τά τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ῥηθέντα παρά τοῦ Θεοῦ καί ἡμεῖς δευτεροῦμεν, εἰ μή τήν ἐν αὐτοῖς οὖσαν, κακῶς δέ ἀποσβεσθεῖσαν ὑπό συλλογισμῶν ἀσυνέτων, ὅσον τό ἐπ' αὐτοῖς, ζωοποιόν ἐνέργειάν τε καί δωρεάν διά ἀποδείξεων ἐν πᾶσι τρανῶς ἀνάπτωμεν καί τό φῶς ἤδη λάμπων ὑποδεικνύομεν, ἐξ αὐτῶν δηλονότι τῶν ἀγίων Γραφῶν πάντα καί συνιστῶντες καί λέγοντες, (431) ἔστω μὲν ἐμοί ἀνάθεμα ἀπό Κυρίου Θεοῦ καί Ἰησοῦ Χριστοῦ διά Πνεύματος Ἁγίου, ὡς διδάσκοντι παρ' ὅ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι ἐδίδαξαν καί εὐηγγελίσαντο, ὑμεῖς δέ μή μόνον τά ὧτα πρὸς τήν ἀκρόασιν ἀποφράξῃτε, ἀλλά κάμῃ λίθοις βαλόντες ὡς ἀσεβῆ καί ἄθεον ἀποκτείνετε. Εἰ δέ τά Δεσποτικά καί ἀποστολικά δόγματα, διαστρεφόμενα παρά τινων, ἀνορθοῦμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν θείων πάλιν Γραφῶν τά ὑποστηρίζοντα καί διορθοῦντα τήν ἐκείνων καί τῶν πειθομένων αὐτοῖς διάνοιαν συλλεγόμενοι, τήν ἀνάστασιν τε καί τήν ἀφθαρσίαν καί τήν ζωήν καί τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καί αὐτά τά αἰώνια ἀγαθά μή ἐν ἐλπίσιν αὐτοῖς ἅπαντα προσδοκᾶν παραινοῦμεν, ἀλλά τά μὲν προκείμενα καί ἀποκαλυπτόμενα, φαινόμενά τε καί ὀρώμενα καί ὡς ἀρραβῶνας τοῖς ἐκλεκτοῖς καί σωθῆναι μέλλουσιν ἀπεντεῦθεν ἤδη διδόμενα ἐκδιδάσκομεν, τά δέ μετά θάνατον καί τήν ἀνάστασιν εἰς αὐτούς προτιθέμενα ἀποδείξαι καί βεβαιῶσαι προτεθυμήμεθα, οὐχί μᾶλλον ἀποδεκτοί αὐτοῖς καί πᾶσιν εἶναι ὀφείλομεν καί λίαν ἀγαπητοί, ὡς τῆς τελείας ἀγάπης ἔργον ἐπιδεικνύμενοι;

Ὡσπερ γάρ ὁ κεκρυμμένον εὐρών θησαυρόν καί ἑαυτῷ μόνῳ τηρήσας αὐτόν, ψεκτός παρά πάντων καί ὡς φιλόαργυρος κατακρίνεται, ὁ δέ μή ἑαυτῷ κρύπτων, ἀλλά τοῖς πᾶσιν ὑποκεικνύων καί φανερῶν καί ἀφιείς ἕκαστον λαβεῖν ὅσον βούλεται, πάντως ἐπαινετός καί Θεῷ καί ἀνθρώποις ἀποδεκτέος, οὕτω καί ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἔσομαι παραφρονῶν, λαλῶν Θεοῦ χάριτι. Καί γάρ θησαυρόν ἀποκεκρυμμένον (432) ὑπό τῶν θείων Γραφῶν ὄντα, μηνυθέντα μοι ὑπό ἀγίου ἀνδρός ἐν τόπῳ τινί, οὐ κατώκνησα διεγερθῆναι καί τοῦτον ἐρευνῆσαι καί ἰδεῖν, ἀλλά κάκεινόν μοι βοηθόν γενέσθαι ἐξαιτησάμενον καί συνεργόν καί λαβῶν, πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν καί πρᾶξιν τοῦ βίου καταλιπὼν καί τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ μοι εἶναι τόν θησαυρόν ὁ ἀγαθός ἐκεῖνος ἀνὴρ διά γραμμάτων ἐδήλωσεν, ἐπιστάς, κόπῳ πολλῷ καί μόχθῳ νυκτός καί ἡμέρας ὀρρῦσειν, σκάπτειν, τόν χοῦν ἔξω βάλλειν καί εἰς βάθος ποιεῖν οὐκ ἐπαυσάμην τό ὄρυγμα, ἕως ὁ θησαυρός διαυγάζεται σὺν τῷ χοῖ ἄνωθεν ἤρξατο. Ἐπί πολὺ οὖν κοπιάσας ἐξορύττων καί τόν χοῦν ἀπορρίπτων, ὄλον τόν κάτω που κείμενον θησαυρόν ἔνωθεν, ὡς οἶομαι, πάσης τῆς γῆς καί ἀμιγῆ καί παντός ρύπου καθαρὸν ἐφηπλωμένον τεθέαμαι, καί ὄρων ἀεὶ κράζω καί οὕτω τοῖς διαπιστοῦσι καί κοπιᾶν καί ὀρύσσειν μή θέλουσιν ἐκβοῶ· “Δεῦτε ἴδετε πάντες οἱ τὰς θείας διαπιστοῦντες Γραφάς”. Τοῦτο δέ ποιῶ τῷ Σολομῶντι πάντως πειθόμενος

λέγοντι· “Αδόλως τε ἔμαθον, ἀφθόνως τε μεταδίδωμι”, διό δὴ τοῦτο οὕτω βοῶ τοῖς πᾶσιν, ὡς εἴρηται· “Δεῦτε μάθετε ὅτι οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον, ἀλλ’ ἤδη που πρόκειται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν ὑμῶν ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἀνεκκλήτος θησαυρός. Δεῦτε πιστώθητε ὅτι τό φῶς τοῦ κόσμου ὁ θησαυρός οὗτος, ὃν ὑμῖν λέγω, ἐστὶ”.

Καὶ οὐκ ἐγὼ ἀπ’ ἑμαυτοῦ τοῦτο λαλῶ, ἀλλ’ αὐτός εἶπε καὶ λέγει ὁ θησαυρός· “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ἐγὼ εἶμι ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ὁ κατακρυπτόμενος ἐν τῇ γῆ, ἐγὼ εἶμι ὁ μαργαρίτης ὁ ὠνούμενος, (433) ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἐγὼ εἶμι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἢ ἐν μέσῳ ὑμῶν κρυπτομένη, καὶ καθὼς ὀρώμαι ὑπὸ τῶν ζητησάντων καὶ εὐρόντων με νῦν, οὕτω λάμπω καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐπάνω πάντων αὐτῶν, ὡς νῦν εἶμι λάμπων ἀποκεκρυμμένος ὢν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν. Ἐγὼ καὶ ἐνταῦθα, ὁ ἀχώρητος κατὰ φύσιν, ἐν ὑμῖν κατὰ χάριν γίνομαι χωρητός καὶ ὁ ἀόρατος ὁρατός, οὐχ ὅσος εἶμι δεικνύμενος, εἰ καὶ ὅλος μένω ὀρώμενος, ἀλλ’ ὅσον ἢ τῶν ὀρώντων με φύσις καὶ δύναμις ἐπιδέχεται. Ἐγὼ εἶμι ἡ ζύμη, ἢ λαβοῦσα ψυχὴ καὶ βάλουσα ἐν τῷ τριμερεῖ αὐτῆς, ἀναζυμοῦται καὶ ὅλη ἐμοὶ ὁμοία καθίσταται· οἷα γάρ ἡ ζύμη, τοιοῦτος γίνεται καὶ ὁ ταύτῃ ἀναφυρόμενος σὺν τῷ ὕδατι καὶ τῷ ἄλατι ἄλευρος· σὺν ἐμοὶ γάρ, φησί, τῷ Υἱῷ ὑπάρχων ὁ ὁμοφυῆς μου Πατήρ καὶ ὁ τούτου Παράκλητος, αὐτοὶ ἀντὶ ὕδατος καὶ ἀλός πεφύκασι γίνεσθαι. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἀντὶ τοῦ αἰσθητοῦ παραδείσου νοητός τοῖς ἐμοῖς δούλοις παράδεισος γεγωνώς, ἐν ᾧ τιθῶ πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς ἐμέ καὶ ἀναγεννωμένους διὰ τοῦ Πνεύματος, οἳ οὐκέτι δύνανται ἀμαρτάνειν, οὐδέ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων ἰσχύει τι κατ’ αὐτῶν· ἐγὼ εἶμι ἐν αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ ἐν ἐμοὶ καὶ νικῶσι τὸν κόσμον, διὰ τό εἶναι αὐτούς ἔξω τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἰσχυρότερον πάντων ἐμέ μεθ’ ἑαυτῶν ἔχειν. Ἐγὼ εἶμι ἡ φωτεινὴ πηγὴ τοῦ ἀθανάτου ρείθρου καὶ ποταμοῦ, ἐν ἧ οὐ μετὰ θάνατον, ἀλλὰ καθ’ ὥραν οἱ ἐμέ φιλοῦντες ἀπὸ ψυχῆς λούονται (434) τῷ ἀπορρέοντι ὕδατι ἐξ ἐμοῦ καὶ παντός ῥύπου καθαίρονται τό σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἀπαστράπτουσιν ὅλοι, ὡσπερ λαμπάς καὶ ὡς εἶδος ἀκτίνος ἡλιακῆς. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἀντανίσχων καθ’ ὥραν ἐν τούτοις ὡς ἐν πρωΐ καὶ ὀρώμενος ἥλιος νοερώς, καθὼς καὶ πρώην ἐν τοῖς προφήταις ἐνεφάνιζον ἑμαυτόν καὶ αὐτοὶ ὀρώντες ἀνύμνουν, ἐπικαλούμενοί με αἰεὶ· “Τό πρωΐ γάρ, φησὶν ὁ Δαυὶδ, εἰσάκουσόν μου, τό πρωΐ παραστήσομαι σοι καὶ ἐπόψει με”, καὶ ἕτερος· “Τότε ῥαγήσεται πρώϊμον τό φῶς σου καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ”, ὅτε δηλονότι καὶ σὺ τὰς ἐντολάς μου τηρήσεις”.

Καὶ τί πάντα λέγειν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην οὕτω καταναγκάζομαι, ὅσα ὁ Θεὸς διψῶν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς φθέγγεται, ἀλλ’ ἢ πάντως, ἵνα διὰ πάντων μαθόντες πεισθήσῃσθε ὅτι οἱ καθήμενοι ἐν σκότει τό μέγα φῶς λάμπων βλέπειν ὀφείλουσιν, εἴπερ ὅλως ἐμβλέπουσι, καὶ ἵνα μὴ τινες ἐξ ὑμῶν λογιζῶνται ὅτι ἔλαμψε μὲν, ἀδύνατον δέ τοὺς ἔτι ὄντας ἀνθρώπους ἐν σώματι καθορᾶν αὐτό. Εἰ γάρ μὴ ἦν δυνατόν, τί καὶ ἔλαμψε καὶ λάμπει μὴ καθορώμενον ὑπ’ αὐτῶν; Μᾶλλον δέ τό μὲν φῶς αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ ἔλαμπε καὶ λάμπει ἐν τοῖς κεκαθαρμένοις, καὶ ἐν τῷ σκότει ἔφαινε καὶ ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβε, καὶ νῦν λάμπει καὶ ἡ σκοτία αὐτό οὐ καταλαμβάνει εἴτ’ οὖν οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ. Τό δέ ‘νῦν’ εἰπεῖν, ὅτι ἀνέτειλε τῷ ἐν σκότει καθημένῳ λαῶ, τό ἄρτι εὐδοκῆσαι ἀποκαλυφθῆναί ἐστιν εἰς οὓς καὶ ἐμφανίζεται· οἱ γάρ ἄλλοι ἐν τῇ σκοτίᾳ ὄντες οὐ καταλαμβάνουσιν αὐτό. (435) Ὁ γάρ ἀόρατος ὤφθη, τό μὲν διὰ τοῦ σώματος τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς πᾶσι τοῖς θεασαμένοις αὐτόν ἀπίστοις τε καὶ πιστοῖς, ἐγνώσθη δέ καὶ τό φῶς αὐτοῦ τῆς Θεότητος ἀπεκαλύφθη μόνοις ἐκείνοις τοῖς διὰ τῶν ἔργων πιστοῖς, οἵτινες καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· “Ἰδού ἡμεῖς, Κύριε, ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι”.

τῷ δέ εἰπεῖν ‘πάντα’ συνέκλεισε τά τε κτήματα καί χρήματα καί θελήματα καί τό καταφρονῆσαι καί αὐτῆς τῆς προσκαίρου ζωῆς καί βδελύξασθαι ταύτην διά τό γεύσασθαι αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐνυποστάτου καί αἰωνίου ζωῆς, τό γάρ ἡδύτερόν ἐστι πάντως καί προτιμότερον, ὅπερ ἐστίν αὐτός ὁ Θεός.

Ἄλλά παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ὧ πατέρες καί ἀδελφοί, σπουδάσαι μετασχεῖν τῆς τοιαύτης ζωῆς ἣτις τό φῶς ἐστι τοῦ Θεοῦ, αὐτό τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό τούς μετέχοντας αὐτοῦ ἀγιάζον καί θεούς τῇ θέσει ἀπεργαζόμενον. Καί τῶν τοσοῦτων λόγων, ὧν λελάληκα πρός ὑμᾶς, μή ἐπιλάθησθε, ἀλλά πρῶτον μέν αὐτοί μάθετε πράσσειν ἀεὶ τό καλόν καί οὕτω διδάξατε ἄλλους τοῦτο ποιεῖν, ἵνα ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας ὑμῶν ἔμπρακτος ὑπάρχη καί εὐπαράδεκτος τοῖς ἀκούουσιν. Εἰ δ’ οὖν, ἐγώ ἀθῶος ἐκ πάντων ὑμῶν εἰμι, οὐ γάρ ὑπεστειλάμην τοῦ μή ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τά λαληθέντα μοι καί γνωρισθέντα καί προσταχθέντα ὑπό τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διά τοῦ προσκυνητοῦ καί ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος περί τῶν ὑψηλῶν δωρεῶν καί χαρισμάτων τοῦ συνανάρχου (536) Θεοῦ καί Πατρός αὐτοῦ, ὧν τοῖς ἐμπόνως ζητοῦσι τήν μέθεξιν διά πίστεως δίδωσιν ἀεὶ καί μέχρι τοῦ νῦν ὁ αὐτός ἀγαθός καί εὐεργέτης Θεός ἡμῶν, ὧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ. Εὐχαριστία πρός Θεόν ὑπέρ ὧν ἠξίωται δωρεῶν. Καί εἰσήγησις ὅπως τοῖς κεκαθαρμένοις τῇ καρδίᾳ Θεός ἀεὶ ἐπιφαίνεται, καί ἐν ποίοις τοῖς πράγμασι καί γνωρίσμασι.

Λόγος ΛΕ΄. (437)

Εὐχαριστῶ καί προσκυνῶ καί προσπίπτω σοι, Κύριε τοῦ παντός καί πανάγιε Βασιλεῦ, ὅτι ἐλέησας ἀνάξιον ὄντα με καί ἐτίμησας καί ἐδάξασας, ὡς αὐτός ἠθέλησας ἄνωθεν, ἐπειδή καί πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά σοῦ, ὄλον ἔχων με ἐν ἑαυτῷ, λόγω καί εἰκόνι με τῇ σῇ δοξάσας ἐτίμησας. Οὐδέ γάρ δι’ ἄλλο τι ἢ δι’ ἐμέ τόν κατ’ εἰκόνα σύν καί καθ’ ὁμοίωσιν πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγες, βασιλέα με τῶν ἐπιγείων πάντων πεποικῶς εἰς δόξαν τῆς σῆς μεγαλοουργίας καί ἀγαθότητος. Εὐχαριστῶ σοι, ὅτι πᾶσάν μου τήν αἴτησιν καί ἐπιθυμίαν εἰς ἀγαθόν ἐξεπλήρωσας κατά τάς πρός ἡμᾶς τούς δούλους σου ὑποσχέσεις, καί ὑπέρ ἧ ἠλπιζον καί ἐπεθύμουν ἐχαρίσω μᾶλλον τῷ ἀναξίῳ τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς. Εἶπας γάρ· “Πάν ὁ ἐάν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου (438) πιστεύοντες λήψετε”. Εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἕνα τῶν ἁγίων σου ἐπιποθήσαντά με ἰδεῖν καί δι’ αὐτοῦ πιστεύσαντα εὐρεῖν ἕλεος παρά σοι, αὐτός οὐ μόνον τοῦτο πεποίηκας, ἀγαθέ, καί δούλον σου γνήσιον, τόν μακάριον λέγω καί ἅγιον Συμεών, καθυπέδειξας καί παρ’ ἐκείνου με ἀγαπηθῆναι ἠυδόκησας, ἀλλά καί μυρία ἄλλα, ἧ οὐκ ἠλπιζον, ἐδωρήσω μοι ἀγαθά.

Πόθεν γάρ που ἐγίνωσκον ὁ τάλας ἐγώ ὅτι τοιοῦτος ὑπάρχεις ὁ καλός Δεσπότης ἡμῶν, ἵνα ἐπιθυμίαν λάβω τήν περί σοῦ; Πόθεν που ἤδιδον ὅτι φανεροῖς σεαυτόν τοῖς ἐρχομένοις πρός σέ ἐν τῷ κόσμῳ ἔτι διάγουσιν, ἵνα καί θεάσασθαι σε ἐξεζήτησα; Πόθεν που ἐγίνωσκον ὅτι χαρᾶς τοιαύτης καί ἀνέσεως καταξιοῦνται οἱ τῆς χάριτός σου τό φῶς ἐν ἑαυτοῖς εἰσδεχόμενοι; Πόθεν δέ ἦ πῶς ὁ τάλας ἐγίνωσκον ὅτι τό Πνεῦμά σου τό Ἅγιον οἱ σέ πεπιστευκότες λαμβάνουσι; Πιστεύειν γάρ τελείως εἰς σέ ἐνόμιζον καί πάντα ἔχειν ἐδόκουν ὅσα χαρίζη τοῖς φοβουμένοις σε, μηδέν ὄλως

ἔχων, ὡς ὕστερον ἔργω τοῦτο μεμάθηκα. Πόθεν που ἐγίνωσκον, Δέσποτα, ὅτι σὺ ἀόρατος ὢν καὶ ἀχώρητος, ὀραῖσαι καὶ χωρῆσαι ἐντός ἡμῶν; Πόθεν που εἶχόν ποτε λογίσασθαι ὅτι ὁ κτίσας Δεσπότης τὰ σύμπαντα ἀνθρώποις ἐνοῦσαι, οὐς αὐτός ἔπλασας, καὶ θεοφόρους τούτους ἐργάζη καὶ υἱός σου ποιεῖς, ἵνα καὶ εἰς πόθον τούτων ἦλθον καὶ ταῦτα λαβεῖν ἐζήτησα παρά σοί; Πόθεν δέ ἤδεις, Κύριε, ὅτι τοιοῦτον ἔχω Θεόν, τοιοῦτον Δεσπότην, τοιοῦτον προστάτην, πατέρα καὶ ἀδελφόν καὶ βασιλέα, σέ τόν πτωχεύσαντα δι' ἐμέ καὶ μορφὴν δούλου λαβόντα;

(439) Ὅντως, Δέσποτά μου φιλάνθρωπε, οὐδέν οὐδαμῶς τούτων ἀπάντων ἐγίνωσκον. Εἰ γάρ καὶ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἅς οἱ ἅγιοί σου ἐξέθεντο, ἐγκύψας ἀνέγνων περὶ τούτων ποτέ, ἀλλ' ὡς περὶ ἄλλων τινῶν ἢ πρὸς τινὰς ἄλλους λεγομένων ἤκουον καὶ ἀναισθητῶς πρὸς πάντα διεκείμην τὰ γεγραμμένα, μηδὲ ἔννοιάν ποτε περὶ τούτων δυνηθεῖς λαβεῖν. Ἀκούων γάρ τοῦ κήρυκός σου Παύλου βοῶντος καὶ λέγοντος: “Ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”, ἀδύνατον εἶναι ἐπειθόμην τοῦ ἐν σαρκὶ ὄντα τινὰ ἐκείνων ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι. Ἐνόμιζον δέ ὅτι ἐκείνῳ μόνῳ κατὰ φιλοτιμίαν ταῦτα ὑπέδειξας καὶ οὐκ ἤδεις ὁ ἄθλιος ὅτι καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀγαπῶντάς σε τοῦτο γίνεται παρά σοῦ. Πόθεν δέ ἢ πῶς ἠδυνάμην εἰδέναι ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς σέ μέλος σόν γίνεται, χάριτι ἀπαστράπτων Θεότητα – τίς δέ τοῦτο πιστεύσει; καὶ μακάριος γένηται, μακαρίου Θεοῦ μακάριον μέλος γενόμενος; Πόθεν που ἐγίνωσκον ὅτι σὺ ἀντὶ τροφῆς αἰσθητῆς ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος ἄρτος τοῖς διὰ σέ πεινῶσιν ἀκόρεστος γίνῃ καὶ πηγὴ τοῖς διψῶσιν ἀθάνατος καὶ χιτῶν ἀπαστράπτων τοῖς εὐτελεῖ διὰ σέ περιβεβλημένοις ἱμάτια; Ταῦτα γάρ ἀκούων διὰ τῶν σῶν κηρύκων λεγόμενα, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν μόνον ὑπελάμβανον γίνεσθαι καὶ οὐκ ἤδεις ὅτι καὶ νῦν μᾶλλον ἐπιτελοῦνται, ὅτε καὶ τούτων ἐν χρεῖα πλείονι καθεστήκαμεν.

Ταῦτα οὔτε ἤδεις, πανάγιε Βασιλεῦ, οὔτε ἐν ἐπιθυμίᾳ τούτων ποτέ γέγονα, οὔτε ἠτησάμην τι ἐκ τούτων λαβεῖν παρά σοῦ, (440) ἀλλ' ἢ τῶν ἀμαρτιῶν μου μιμνησκόμενος, τὴν ἐκείνων συγχώρησιν μόνον ἐζήτησα καὶ πρεσβευτὴν εὑρεῖν, ὡς ἄνωθεν εἶπον, Δέσποτα, ἐπεθύμησα, ἵνα διὰ τῆς ἐκείνου ἐντευξέως καὶ τῆς πρὸς ἐκείνόν μου δουλώσεως κἄν ἐν τῷ μέλλοντι εὐροίμι τῶν πολλῶν μου ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. Ὡς δέ ἤκουον ὁμοθυμαδὸν ἅπαντας λέγοντας μὴ εἶναι τοιοῦτον ἐπὶ τῆς ἄρτι ἁγίου, εἰς πλείονα λύπην ἔπιπτον. Πλήν ὅμως οὐδέποτε τοῦτο ἐπίστευσα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἀπεκρινάμην, Δέσποτα Χριστέ, καθὼς οἶδας, καὶ ἔλεγον: “Κύριέ μου, ἐλέησον. Καὶ τοσοῦτον ὁ διάβολος τοῦ Δεσπότης Θεοῦ ἐγένετο δυνατώτερος, ἵνα πάντας ἐφελκύσῃ πρὸς ἑαυτόν καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μερίδα ποιήσῃται, ὥστε μὴ καταληφθῆναι τινὰ εἰς τό μέρος τοῦ Θεοῦ;”.

Διὰ τοῦτο, ὡς οἶμαι, φιλάνθρωπε βασιλεῦ, ἐν τῷ τοῦ βίου σκότει καὶ ἐν μέσῳ τῶν κακῶν καθημένῳ μοι τό φῶς σου τό ἅγιον ἔλαμψας καὶ ἐν αὐτῷ τόν σόν μοι καθυπέδειξας ἅγιον. Καὶ ὄν τρόπον ἐπὶ τοῦ δούλου σου Παύλου ἐποίησας, διώκοντά σε καλέσας αὐτόν διὰ τῆς θεϊκῆς ἐμφανείας σου – καὶ γάρ ἐκείνου θεασαμένου σε καὶ εἰπόντος: “Τίς εἶ;” οὐκ εἶπας: “Ἐγώ εἰμι ὁ ποιήσας τόν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν. Ἐγώ εἰμι ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι τὰ πάντα παραγαγών”, οὐδέ εἶπας: “Ἐγώ εἰμι ὁ ὢν, ἢ ὁ Θεός Σαβαώθ, ἢ ὁ Θεός τῶν πατέρων σου”, οὐδέ ἕτερόν τι ἐκ τῶν τῆς δόξης σου προσηγοριῶν, ἀλλ' ἢ τοῦτο μόνον πρὸς αὐτόν εἶρηκας: “Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις”, ἵνα γινῶ σαφῶς ὅτι σὺ ὑπάρχεις (441) ὁ σαρκωθεὶς Θεός δι' ἡμᾶς, ὃν ἐκεῖνος ἐδίωκεν, οὕτω καὶ ἐπ' ἐμοί ἐποίησας, Δέσποτα, ὅτε μοι τόν ἅγιόν σου Συμεῶν καθυποδείξαι εὐδόκησας.

Τοῦ φωτός σου γάρ τοῦ θεϊκοῦ τά πάντα κάμει τόν τάλανα καταφωτίσαντος καί τήν νύκτα ὡς ἡμέραν φαινοτάτην ποιήσαντος, ἐν αὐτῷ με τῷ ὕψει τῆς σῆς Θεότητος ὡς ἐν οὐρανῷ φρικτῶς ἰδεῖν αὐτόν κατηξίωσας, τῆς θεϊκῆς σου δόξης πλησίον ἰστάμενον, οὐ στεφάνῳ τινί, οὐκ ἐνδύματι φαινῶ, οὐκ ἐνηλλαγμένη θεωρία κοσμήσας αὐτόν, ἀλλ' οἷος ἦν συνδιάγων ἡμῖν καί ὀρώμενος καθ' ἐκάστην ἐπί τῆς γῆς, τοιοῦτόν μοι αὐτόν καθυπέδειξας ἐν τῷ οὐρανῷ. Τίνα τρόπον; Ἵνα μή ἕτερον εἶναι τοῦτον, τόν σύν ἡμῖν, καί ἄλλον τόν ἐκεῖ μοι ὀφθέντα λογίσωμαι καί ἀποπλανηθεῖς τοῦ καλοῦ ποιμένος ἀστοχήσω, τό ἀπολωλός ἐγώ πρόβατον.

Ἄλλα γάρ οὐδέ ἐν τούτῳ τῷ γεγονότι θαύματι συνῆκα ὁ ἄθλιος, ῥαθυμία δέ καί ὀλιγορία κατ' ὀλίγον κλαπεῖς, τοῖς προτέροις κακοῖς ἢ καί χεῖροσι περιέπεσον. Σύ δέ, Βασιλεῦ εὐσπλαχνε καί μακρόθυμε, οὐδέ οὕτω με ἀπεστράφης, ἀλλά δι' αὐτοῦ με τοῦ ἁγίου ἐπέστρεψας καί εἰς τούς ἁγίους αὐτοῦ προσπεσεῖν πόδας με κατηξίωσας, τῆ κραταιᾷ σου χειρὶ καί τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ ἐξάξας ἀπό τοῦ πλάνου κόσμου καί τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καί ἡδονῶν καί ἀποχωρήσας με πάντων σωματικῶς τε ἅμα καί ψυχικῶς, ὡς τοῦ θαύματος, ὡς τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης καί συμπαθείας σου τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἔστησας ἐν τῇ τάξει τῶν δουλευόντων σοι. Μετά ταῦτα οὖν, Δέσποτα, οὐ μόνον τῶν ἀμυθήτων (442) μου κακῶν τήν συγχώρησιν, ἀλλά καί τά προειρημένα ἅπαντα ἀγαθὰ ταῖς τοῦ ἁγίου σου πρεσβείαις μοι δέδωκας, μᾶλλον δέ αὐτός πάντα μοι γέγονας.

Προσκηνώσαντός σου γάρ ἐν ἐκείνῳ καί τῷ φωτὶ τῆς θεϊκῆς δόξης ἐκλάμποντος, πλησιάσας αὐτῷ ἐν μετανοίᾳ καί πίστει τούς ἐκείνου πόδας κρατήσας, ἐγώ εὐθύς θείας ἠσθόμην θερμότητος, εἶτα μικρᾶς ἀυγαζούσης λαμπρότητος, εἶτα θείου ἀπό τῶν ἐκείνου λόγων ἐμφυσήματος, εἶτα πυρός ἐκ τούτου ἐγκαρδίου διὰ δακρύων βλύζοντος ῥεῖθρα ἀένναα, εἶτα ἀκτίνος ἐν τῷ νοί μου λεπτῆς ταχύτερον ἀστραπῆς διελευσῆς, εἶτα ὡς φῶς ἐν νυκτί καί ὡς νεφέλη ἐφάνη μοι μικρά καί φλογοειδῆς ἐπί τῆς κεφαλῆς μου καθίσασα, κειμένου μοι ἐπί πρόσωπον καί ποιουμένου τήν δέησιν. Εἶτα ἀπέπτη καί μετ' οὐ πολὺ ὤφθη μοι ἐν τῷ οὐρανῷ.

Εἶτα ἀναλογιζόμενος τό ὀρώμενον εἶναι, ἕτερόν τι ὑπὲρ ταῦτα πάντα παραδοξότερον γίνεται. Κατά τούς ὕπνους γάρ ὑπὸ τῶν πονηρῶν δαιμόνων πειραζόμενου μου καί πρὸς πάθος ῥεύσεως διὰ μηχανῆς ἐλκομένου μου καί ἀνθισταμένου μου εἰς βοήθειαν, ἔξυπνος γέγονα, τῶν πειραζόντων τὰς χεῖρας ἀβλαβῆς ἐκφυγών. Ὡς δέ καθ' ἑαυτόν τήν ἔνστασιν καί τήν ἀνδρείαν, μᾶλλον δέ τήν ἀκινήσιάν μου πρὸς τό πάθος ἐθαύμαζον, καί “Πόθεν τοῦτο ἀσυνήθως” μου λογιζόμενου, “τό τρόπαιον γέγονεν, ἵνα καί κοιμώμενος ἀντιμάχωμαι καί ἰσχυρότερος τῶν ἀντιπάλων καί ἐχθρῶν μου γίνωμαι καί κατά κράτος αὐτούς νίκη νικῶ παραδόξως διὰ Χριστοῦ; ὡς τοῦ θαύματος, εὐθύς ὄν ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι ἐνόμιζον ἐντός μου τοῦτον εἶδον, σέ λέγω τόν ἐμόν Δημιουργόν καί Βασιλέα Χριστόν, (443) καί τότε ἔγνω εἶναι σὴν τήν νίκην, ἣν με νενικηκέναι ἐποίησας τόν διάβολον.

Ἄλλ' ὅμως οὕτω ἐγίνωσκον, Δέσποτα, ὅτι σύ ἦς, ὁ ἀπό πηλοῦ πλάσας με, ταῦτά μοι πάντα χαρισάμενος τά καλά. Οὕτω ἔγνω ὅτι αὐτός σύ ὑπῆρχες ὁ ἀνυπερήφανος Θεός μου καί Κύριος. Οὕτω γάρ φωνῆς σου ἠξιώθην ἀκοῦσαι, ἵνα γνωρίσω σε, οὕτω ἦς εἰπών μοι μυστικῶς ὅτι “Εγώ εἰμι”. Ἀνάξιος γάρ ἐτύγχανον καί ἀκάθαρτος, ἔτι τά ὅσα τῆς ψυχῆς ἐμπεφραγμένα τῷ τῆς ἀμαρτίας ἔχων πηλῷ καί τούς ὀφθαλμούς μου κεκρατημένους ὑπὸ ἀπιστίας καί ἀγνοίας καί τῆς τῶν παθῶν αἰσθήσεως καί ἀχλὺς. Καί σέ μέν οὕτω τόν Θεόν μου ἐώρων· μή εἰδῶς δέ μηδέ προπεπιστευκῶς ὅτι Θεός, καθ' ὅσον οἷόν τε ὀρᾶσθαι, ὀρᾶταί τινι, οὐκ ἐνενοούν ὅτι Θεός ἢ Θεοῦ δόξα ἐστὶ τό

ποτέ μεν οὕτω μοι ποτέ δέ ἄλλως δεικνύμενον, ἀλλά τό μὲν ἀσύνηθες κατέπληττε με τοῦ θαύματος, χαρᾶς δέ ὄλην μου τήν ψυχὴν ἐπλήρου καὶ τήν καρδίαν, ὡς καὶ αὐτό μου οἶεσθαί με τό σῶμα μεταλαμβάνειν τῆς χάριτος τῆς ἀφάτου ἐκείνης. Οὕτω δέ τό τίς ἦς ὁ ὀρώμενος τρανώς τότε ἐγίνωσκον. Τέως ἐώρων συχνότερον φῶς, ποτέ μὲν ἔνδον, ὅτε γαλήνης καὶ εἰρήνης ἢ ψυχῆ μου ἀπήλαυε, ποτέ δέ ἔξω που μακράν ἐφαίνετο ἢ καὶ τελείως ἐκρύπτετο καὶ κρυπτόμενον θλιψίην μοι ἐνεποίει ἀφόρητον, λογιζομένου μου ὡς οὐκέτι πάντως φανήσεται. Ἀλλά μοι πάλιν θρηνοῦντι καὶ κλαίοντι καὶ πᾶσαν ἐνδεικνυμένῳ ξενιτείαν καὶ ὑπακοήν καὶ ταπεινώσιν ἐπεφαίνετο ὡσπερ ὁ ἥλιος, τό πάχος τοῦ νέφους διατέμνων καὶ κατά μικρόν προσηνῆς καὶ σφαιροειδῆς ἐνδεικνύμενος. Οὕτως οὖν ὁ ἄφραστος σύ, ὁ ἀόρατος, (444) ὁ ἀναφῆς, ὁ ἀκίνητος, ὁ πανταχοῦ ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσι παρών καὶ τά πάντα πληρῶν, καθ' ὥραν, ἴν' εἴπω, ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί ὀρώμενος καὶ κρυπτόμενος, ἀπιών καὶ ἐρχόμενος, γινόμενος ἀφανῆς καὶ αἴφνης φαινόμενος, κατά μικρόν μικρόν τό σκότος ἐν ἐμοὶ ἀπεδίωξας, τό νέφος ἀπήλασας, τό πάχος ἐλέπτυνας, τήν λήμην τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν ἀπεκάθηρας, τά ὦτα τῆς διανοίας ἀπέφραξας καὶ διήνοιξας, τῆς ἀναισθησίας περιῆρας τό κάλυμμα, σὺν τούτοις πᾶν πάθος καὶ πᾶσαν σαρκικὴν ἡδονὴν κατεκοίμησας καὶ τέλεον ἀπ' ἐμοῦ ἐξώρισας. Τοιγαροῦν καὶ τοιοῦτόν με ἀπεργασάμενος, τόν οὐρανόν παντός νέφους ἐκάθηρας· οὐρανόν δέ λέγω τήν καθαρθεῖσαν ψυχὴν ἐν ἧ ἀοράτως, οὐκ οἶδ' ὅπως ἢ πόθεν ἐρχόμενος, ὁ πανταχοῦ παρών αἴφνης εὐρίσκη καὶ ὡς ἄλλος ἥλιος ἀναδείκνυσαι. Βαβαί τῆς ἀφράστου συγκαταβάσεως!

Ταῦτα πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ τά θαυμάσια, ἀδελφοί! Ἄνερχομένων δέ ἡμῶν ἐπὶ τό τελεώτερον, οὐκέτι ὡς τό πρότερον ἄμορφος ἢ ἀνείδεος ὁ ἄμορφος καὶ ἀνείδεος ἔρχεται ἢ τήν παρουσίαν καὶ ἄφιξιν τοῦ φωτός αὐτοῦ σιωπῆ πρὸς ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Ἀλλά πῶς; Ἐν μορφῇ τινι, πλήν Θεοῦ· Θεός δέ οὐκ ἐν σχήματι ἢ ἐκτυπώματι, ἀλλ' ἐν ἀκατανοήτῳ καὶ ἀμηχάνῳ καὶ ἀμόρφῳ μεμορφωμένος φωτὶ ἀπλοῦς δείκνυται – οὐδέν γάρ πλέον εἰπεῖν ἢ ἐκφράσαι δυνάμεθα, τέως ἐμφανῶς δείκνυται καὶ γνωρίζεται πάνυ γνωστῶς καὶ λίαν ὁράται τρανώς ὁ ἀόρατος, ἀοράτως λαλεῖ καὶ ἀκούει καί, ὡς εἴ τις φίλος πρὸς φίλον ἐνώπιος ἐνωπίῳ, προσομιλεῖ ὁ φύσει Θεός τοῖς κατὰ χάριν ἐξ αὐτοῦ γεννηθεῖσι θεοῖς, καὶ ὡς πατήρ ἀγαπᾷ καὶ παρά τῶν υἱῶν φιλεῖται ἄγαν θερμῶς καὶ γίνεται (445) τούτοις ξένον θέαμα καὶ φρικτότερον ἄκουσμα, μήτε λαλεῖσθαι παρ' αὐτῶν ἀξίως δυνάμενον, μήτε σιωπῆ συγκαλύπτεσθαι ἀνεχόμενον· οὐ τῷ πόθῳ ἀεὶ ἀναπτόμενοι καὶ μυστικῶς παρ' αὐτοῦ ἐνηχούμενοι, ποτέ μὲν περὶ τῶν ἀλλοτρίων παθῶν ἀποδυσρόμενοι γράφουσι, ποτέ δέ τά ἑαυτῶν θριαμβεύουσι πταίσματα. Καί ποτέ μὲν, τὰς εἰς αὐτοὺς γενομένας εὐεργεσίας καὶ ἐνεργείας τῆς χάριτος εὐχαρίστως ἐκδιηγούμενοι, θεολογικῶς ἀνυμνοῦσι τόν θεουργικῶς αὐτοὺς ἀλλοιώσαντα· ποτέ δέ, εἴ τι ἐναντίως καὶ ἐσφαλμένως λεγόμενον περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀκούσωσι, κατὰ τό δοθέν αὐτοῖς μέτρον τῆς γνώσεως διορθούμενοι, τοῦτο γράφουσι, τὰς μαρτυρίας ἀπὸ τῶν θείων παριστῶντες Γραφῶν καὶ ἡρεμεῖν ὅλως ἢ κόρον τῆς διηγήσεως λαβεῖν οὐκ ἰσχύουσι. Τίνα τρόπον; Ἐπειδὴ οὐκέτι ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς εἰσι Πνεύματος, οὐς καὶ κινεῖ καὶ ὑπ' αὐτῶν πάλιν κινεῖται αὐτό, καὶ γίνεται ἐν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἐν ταῖς θείαις ἀκούεις Γραφαῖς περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν λεγόμενα, μαργαρίτης, κόκκος σινάπεως, ζύμη, ὕδωρ, πῦρ, ἄρτος, πόμα ζωῆς, πηγὴ ζωῆς τε καὶ ἀλλομένη, ποταμούς ρέουσα λόγων πνευματικῶν, λόγων θείας ζωῆς, λαμπάς, κλίνη, παστάς, νυμφῶν, νυμφίος, φίλος, (446) ἀδελφός καὶ πατήρ. Καί τί πολλά λέγων πειρῶμαι τά πάντα διεξελεῖν καὶ ἰδοῦ εἰσιν ἀναρίθμητα; Ἄ γάρ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ

ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, πῶς γλῶσσα μετρήσασα ταῦτα λόγῳ ἐκδιηγῆσεται; Ὅντως οὐδαμῶς. Εἰ γάρ καί ἐντός ἡμῶν πάντα διά τόν πάροχον τούτων Θεόν περιφέρειν κεκτήμεθα, ἀλλ' οὔτε νοί' ἐκμετρήσαι, οὔτε λόγῳ ἐξηγήσασθαι ταῦτα ὄλως δυνάμεθα.

Ταῦτα τοίνυν ἐγράψαμεν, ᾧ πατέρες καί ἀδελφοί, οὐκ ἐνδείξεως χάριν, μή γένοιτο – τί γάρ καί ἔχομεν ἡμέτερον ἐνδείξασθαι, εἰ μή ἐκ κοιλίας μητρός ἡμῶν ἀμαρτίας καί ἀκαθαρσίας καί ἀνομίας πολλάς, αἷς ὡς οἶμαι οὐδέ ἡ θαλαττία ψάμμος τῷ πλήθει συνεξισιάζεται; ἀλλά τοῦ Θεοῦ τά θαυμάσια φανεροῦμεν καί παρατιθέμεθα ὑμῖν, εἰ καί μή ἀξίως, ἀλλ' οὖν κατά γε τήν ἡμετέραν δύναμιν· πρός τούτοις καί ἵνα τούς οἰομένους Πνεῦμα Ἅγιον ἀγνώστως ἔχειν ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος διά ταύτης τῆς ἐξηγήσεως ὠφελήσωμεν. Διδάσκει γάρ ὁ λόγος ἡμᾶς τήν ἐνοῦσαν ἐν πρώτοις ἡμῖν παντελῆ σκότωσίν τε καί ζόφωσιν ἡγουν τήν ἀλλοτρίωσιν τοῦ θείου φωτός, ὅτε δηλαδή καί τήν περί Θεοῦ ἄγνοιαν σαφῶς διεξέρχεται, ἔπειτα τόν ἐκ τῆς συνειδήσεως γινόμενον ἔλεγχον, εἶτα τό φόβον, εἶτα τήν ἐπιθυμίαν τῆς ἀφέσεως τῶν χρεῶν ὅτε καί μεσίτην ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητεῖ πρός τοῦτο καί βοηθόν, ὡς μή δυνάμενος δηλονότι ἄναιδῶς προσελθεῖν διά τό καταβαρεῖσθαι αὐτόν ὑπό πολλῶν τῆς αἰσχύνης ἀμαρτιῶν, εἶτα τήν ἐπιτυχίαν τοῦ μεσίτου καί ποιμένου καί πρεσβευτοῦ· (447) καί πῶς τῇ νοεραῖ ἑλλάμψει τοῦ Πνεύματος καί τοῦτον τεθέαται, ὃ καί ἀρχήν γενομένην ἐλλάμψεως δείκνυσιν, ἧς πρώην ὑπῆρχεν ἀμύητος, πῶς τε μετά τό γενέσθαι τήν ἀποκάλυψιν πάλιν ἡ θεωρία παρῆλθε τοῦ Πνεύματος καί, στερηθεῖς ταύτης, πάλιν ἐν σκότει ἀμαρτιῶν πολλῶν περιέπεσε. Μετά δέ ταῦτα καί τήν διά τοῦ ποιμένου δευτέραν κλήσιν ἐδήλωσεν, εἶτα τήν ὑπακοήν, τήν πίστιν, τήν ταπεινώσιν, τήν ὑποταγήν, ἐκ δέ τούτων τήν κατά μικρόν ἐν γνώσει καί θεωρίᾳ γινομένην ἐν ἡμῖν ἐναργεστάτην ἀλλοίωσιν, ἣν ὁ μή ἐπεγνωκῶς ἐν ἑαυτῷ γενομένην κατά τήν τοῦ λόγου ἐξήγησιν, οὐ δυνατόν ἔχειν Πνεῦμα Ἅγιον τόν τοιοῦτον κατοικοῦν ἐν αὐτῷ. Ἀλλά ταῦτα μέν ὁ λόγος, καθὼς μοι ἄνωθεν εἴρηται, διεξοδικώτερον διερχόμενος, οὐ καυχόμενος ἡμᾶς ἀποδεικνύει, ἀλλά διηγουμένους τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ἃ ἐν τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς καί καρδίας φιλαγάθως ἐργάζεται, ὡς ἂν πᾶσα πρόφασις καί παρακοήν ἔνδικον ἀπολήψεται τήν μισθαποδοσίαν ἐν ἡμέρᾳ ἣ κρινεῖ ὁ Θεός τό γένος τῶν ἀνθρώπων, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ ἁγίου καί μεγάλου πατρός ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου. Εὐχαριστία πρός Θεόν περί τῶν γεγονότων εὐεργεσιῶν εἰς αὐτόν παρ' αὐτοῦ. Ἐν ἧ καί περί εὐχῆς πνευματικῆς καί τῆς ἐν ταύτῃ προκοπῆς. Καί περί ἐλλάμψεως Θείας θεωρίας τε ἀπλανοῦς καί ἀγάπης τῆς πρός Θεόν.

Λόγος Λστ' . (448)

Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα, Κύριε οὐρανοῦ καί γῆς, ὁ ἐκ μή ὄντος εἰς τό εἶναι πρό καταβολῆς κόσμου γενέσθαι με προορίσας. Εὐχαριστῶ σοι, ὅτι πρό τοῦ φθάσαι τήν ἡμέραν καί ὥραν, ἐν ἧ ἐκέλευσας παραχθῆναί με, αὐτός ὁ ἄνθρωπος ὁ μόνος ἀθάνατος, ὁ μόνος παντοδύναμος, ὁ μόνος ἀγαθός καί φιλόανθρωπος, κετελθὼν ἐξ ὕψους ἁγίου σου, τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν μή ἐκστάς καί ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας σαρκωθείς καί γεννηθείς, προανέπλασας καί προεζώωσας καί τοῦ προπατορικοῦ με πτώματος ἠλευθέρωσας καί τήν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον προηυτρέπισας. Εἶτα καί παραχθέντα με

καί κατά (449) μικρόν ἀυξάνοντα, αὐτός καί τῷ τῆς ἀναπλάσεως ἀγίῳ βαπτίσματι σου ἔξανεκαίνισας, καί τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι κατεκόσμησας, καί ἄγγελον φωτός φύλακά μοι κατέστησας, καί ἀπό τῶν ἐναντίων ἔργων καί τῶν τοῦ ἐχθροῦ παγίδων μέχρι τελείας ἡλικίας με ἄτρωτον διεφύλαξας.

Ἐπεὶ δέ οὐ βία ἡμᾶς, ἀλλ' αὐτοπροαιρέτῳ γνώμῃ σῶζεσθαι ἐδικαίωσας, εἴσας κάμει τῷ αὐτεξουσίῳ τιμᾶσθαι καί τὴν πρὸς σέ ἀγάπην ἐκ τῆς τῶν ἐντολῶν σου φυλακῆς αὐτοπροαίρετον ἐπιδείκνυσθαι, ἐγὼ δέ ὁ ἀγνώμων καί καταφρονητής, ὡσπερ ἵππος ἀπολυθείς ἐκ δεσμῶν, οὕτω τὴν ἀξίαν τῆς αὐτεξουσιότητος λογισάμενος, εἰς κρημνὸν ἑμαυτόν, τῆς σῆς δεσποτείας ἀποσκιρτήσας, ἀπέρριψα. Κάκει με κείμενον καί ἀναισθήτως ἐγκυλιόμενον καί ἐπὶ πλεῖον συντριβόμενον, οὐκ ἀπεστράφης, οὐκ εἴσας κείσθαι καί τῷ βορβόρῳ μολύνεσθαι, ἀλλὰ διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου ἐξαπέστειλας κάκειθὲν με ἀνήγαγες καί λαμπρότερον ἐτίμησας, καί ἀπό βασιλέων καί ἀρχόντων, ὡς σκευὸς ἄτιμον βουληθέντων μοι χρήσασθαι εἰς λειτουργίαν τῶν θελημάτων αὐτῶν, ἀρρήτοις σου κρίμασιν ἀπελύτρωσας· δῶρα χρυσοῦ καί ἀργυρίου, καίτοι φιλαργύρου μου ὄντος, λαβεῖν με οὐκ εἴσας, δόξαν καί περιφάνειαν βίου, διδομένην μοι εἰς ἀπεμπόλησιν τοῦ ἀγιασμοῦ σου, ὡς βδέλυγμα ταύτην λογίσασθαι ἐδωρήσω μοι. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα, ἐξομολογοῦμαι σοι, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, εἰς οὐδὲν πάλιν θέμενος, εἰς λάκκον καί ἰλὺν βυθοῦ αἰσχροῦ ἐννοιῶν τε καί (450) πράξεων ἑμαυτόν ὁ ἄθλιος ἐναπέρριψα, κάκει κατελθὼν τοῖς ἐγκεκρυμμένοις ἐν τῷ σκότει περιέπεσον, ἐξ ὧν οὐκ ἑμαυτόν ἐγὼ μόνον, ἀλλ' οὐδέ ὁ σύμπας κόσμος εἰς ἓν ἀθροισθεὶς ἐκεῖθεν ἀναγαγεῖν με καί τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐξελέσθαι ἠδύνατο.

Ὅμως ἐκεῖσε κρατούμενόν με ἐλεεινῶς καί ἀθλίως περισυρόμενον καί συμπνιγόμενον καί καταπαιζόμενον παρ' αὐτῶν, ὁ εὖσπλαχνος σύ καί φιλόανθρωπος Δεσπότης, οὐ παρεῖδες με, οὐκ ἐμνησικακήσας, οὐκ ἀπεστράφης μοι τὴν ἀγνώμονα γνώμην, οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀφῆκας ὑπὸ τῶν ληστῶν ἐθελοντί τυραννεῖσθαι με. Ἀλλ' εἰ καί ἐγὼ ἀναισθήτως συναπαγόμενος αὐτοῖς ἔχαιρον, σύ ἀσχημόνως ὄραν με περιηγόμενον καί συρόμενον οὐκ ἔφερες, Δέσποτα, ἀλλ' ἐσπλαχνίσθης, ἀλλὰ ἠλέησας καί οὐκ ἄγγελον, οὐδέ ἄνθρωπον πρὸς μέ τόν ἀμαρτωλὸν καί ἄθλιον ἐξαπέστειλας, ἀλλ' αὐτός σύ ὑπὸ τῶν τῆς ἀγαθότητός σου σπλάγχνων κινούμενος, τῷ βαθυτάτῳ λάκκῳ ἐκείνῳ ἐπικλιθεὶς καί ἐν τῷ βάθει τοῦ βορβόρου κάτω που συγκεχωσμένῳ καί καθημένῳ τὴν ἄχραντόν σου ὑψηπλώσας χεῖρα, κάμοῦ μὴ ὀρῶντός σε – ποῦ γάρ καί εἶχον ἢ πῶς ἀναβλέψαι ὅλως ἴσχυσα ἄν, ὑπὸ τοῦ βορβόρου συγκεκαλυμμένος καί συμπνιγόμενος; τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς μου ἐκράτησας κάκειθὲν με βιαίως σύρων ἀνέσπασας, ἐμοῦ τῶν μὲν πόνων καί τῆς πρὸς τὰ ἄνω ἀθρόας φορᾶς αἰσθανομένου καί ὅπως ἀνέρχομαι, ἀγνοοῦντος δέ ὑπὸ τίνος ὅλως ἀνάγομαι ἢ τίς ποτέ ἐστὶν ὁ κρατῶν καί ἀνάγων με. Ἀλλ' ἀναγαγὼν καί στήσας με ἐπὶ τὴν γῆν, δούλω σου καί μαθητῆ παραδέδωκας, ὅλον ὄντα με ῥυπαρόν καί ὑπὸ τοῦ βορβόρου τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ ὦτα καί τό στόμα ἐμπεφραγμένον, (451) καί μηδέ οὕτω βλέποντα ὅστις εἶ, εἰ μὴ μόνον γνόντα ὁποῖός τίς ποτε ἀγαθός καί φιλόανθρωπος ὑπάρχεις, τοῦ βαθυτάτου με λάκκου ἐκείνου καί βορβόρου ἐξήγαγες. Εἰπὼν οὖν μοι· “Κράτησον καί τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ κολληθεὶς ἀκολούθησον· οὗτος γάρ σε ἀπαγαγὼν ἀπολούσειε”, πίστιν τε βεβαίαν εἰς τοῦτόν μοι χαρισάμενος, ὑπεχώρησας. Ποῦ οὖν γεγονώς ἦς, ἀγνοῶ.

Τῷ γοῦν ὑποδειχθέντι μοι παρά σοῦ, πανάγιε Δέσποτα, κατὰ τό πρόσταγμά σου ἀμεταστρεπτί ἠκολούθησα, κάκεινῶν πρὸς τὰς βρύσεις καί τὰς πηγὰς κόπῳ πολλῷ ἀγαγόντος με, τυφλὸν ὄντα καί ὀπισθεν ἐφελκόμενον ἐκείνου τῆ παρά σοῦ μοι

δοθείση χειρί τῆς πίστεως καί ἀκολουθεῖν ἀναγκαζόμενον, ἔνθα βλέπων ἐκεῖνος καλῶς τούς πόδας ἀνελάμβανε καί διά τῶν λίθων καί βοθύνων καί σκανδάλων διήρχετο ἀπάντων ὑπεραλλόμενος, ἐμέ εἰς ταῦτα προσκρούειν καί ἐμπίπτειν συνέβαινε, καί πολλούς πόνους καί πολλές κακώσεις καί θλίψεις ὑπέμεινα. Ἀλλά γάρ ἐκεῖνος μέν ἐν πάσῃ πηγῇ καί βρύσει ἀφ' ἑαυτοῦ καθ' ὥραν ἐνίπτετο καί ἐλούετο, ἐγὼ δέ μή βλέπων παρηρχόμην τὰς πλείω. Εἰ μή γάρ ἐκεῖνος τῆς χειρός ἐκράτησέ μου καί πρὸς τῇ πηγῇ ἔστησε καί τὰς χεῖρας ὠδήγησέ μου τοῦ νοός, οὐδ' ὅπου ποτέ οὐσαν ἡδυνάμην εὐρεῖν τὴν βρύσιν τοῦ ὕδατος. Ὑποδείξαντος δέ καί πολλάκις ἔασαντός με τοῦ νίψασθαι, σὺν τῷ καθαρῷ ὕδατι καί πηλόν που προσπαρακείμενον τῇ πηγῇ καί βόρβορον ἴσως ἐν ταῖς παλάμαις συνανελάμβανον καί τό πρόσωπόν μου ἐμόλυνον, ἀλλά καί τὴν βρύσιν πολλάκις ψηλαφῶν τοῦ ὕδατος εὐρεῖν συγκατέσπων τόν χοῦν καί τόν βόρβορον ἀνετάρασσον καί μή βλέπων ὅλως, μολύνων τῷ βορβόρῳ τό πρόσωπον ὡσπερ ἐν ὕδατι, καθαρῶς ἐνόμιζον ἀποπλύνεσθαι.

(452) Πῶς δέ τὴν ἐκ τούτου πάλιν ἀνάγκην καί βίαν ἐκδιηγῆσομαι; Οὐ μόνον δέ ἀλλά καί τῶν πολλάκις διαμαρτυρουμένων καί ὑποτιθεμένων καί καθ' ἐκάστην λεγόντων μοι: “Τί ματαιοπονεῖς, ἀφρόνως ποιῶν, καί τῷ ἐμπαίκτη τούτῳ καί πλάνῳ ἀκολουθεῖς, ἀναβλέψαι ματαίως καί ἀνωφελῶς προσδοκῶν; Οὐδέ γάρ νῦν δυνατόν. Τί καί τούς πόδας προσκρούων καί αἱμάσσω ἀκολουθεῖς; Τί δέ μή μᾶλλον ἐλεήμοσι προσέρχη, παρακαλοῦσι τοῦ ἀναπαύειν καί διατρέφειν καί καλῶς θεραπεύειν σε; Οὐ γάρ ἐνδέχεται σε τῆς λέπρας ἀπαλλαγῆναι τῆς ψυχικῆς, οὐδέ νῦν ἀναβλέψαι ποτέ. Πόθεν γάρ ὁ ἐμπαίκτης αὐτός ἀνεφάνη ἄρτι θαυματουργός, ὑπισχνούμενός σοι τὰ παρά πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς νῦν γενεᾶς ὄντα ἀδύνατα; Οὐαί σοι, ὅτι καί τὴν διδομένην σοι θεραπείαν παρά τῶν φιλοχρίστων καί φιλαδέλφων καί συμπαθῶν ἀνδρῶν ἀπολέσεις καί τὰς κακώσεις καί θλίψεις, ἅς ὑφίστασαι ἐπὶ ματαίαις ἐλπίσιν, ὑπομενεῖς καί τῶν ἐπαγγελλομένων σοι ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος καί πλάνου αὐτοῦ ἐπ' ἀληθείας ἐκπέσης. Τί γάρ καί ἰσχύει ὅλως; Καί ἡμῶν δίχα σύ οὐ συλλογίζῃ ἐν σεαυτῷ, οὐδέ φρονεῖς; Τί δαί; Οὐχί καί ἡμεῖς πάντες βλέπομεν; Ἡ τυφλοί, ὡς ὁ πεπλανημένος αὐτός σοι λέγει, ὑπάρχομεν; Ὀντως βλέπομεν ἅπαντες, καί οὐκ ἔστιν ἄλλη μείζων ταύτης, μή ἀπατῶ, ἀνάβλεψις”. Ἀλλά τούτων με πάντων, σύ ὁ ἐλεήμων καί εὐσπλαχνός, τῶν ὄντως ἀπατεῶνων καί πλάνων, τῶν ἀνατροπὴν θολερὰν τόν πλησίον ποτιζόντων, ἐρρύσω με διά τῆς χαρισθείσης μοι παρά σοῦ πίστεως καί ἐλπίδος, δι' ἧς καί τὰ ῥηθέντα καί ἄλλα πλείονα ἐνίσχυσας, ὑπομείναι με.

(453) Ἀλλά γάρ ἐν ἅπασι τούτοις καρτερήσαντι καί μή ἀφισταμένῳ μοι, οὕτω πως τεθολωμένους καί ψηλαφητῶς καθ' ἐκάστην ἀπονιπτομένῳ καί τῷ δοκεῖν ἀπολουομένῳ, ὡς ὁ ἀπόστολός σου καί μαθητῆς με ἐδίδασκε, ποτέ περιπατοῦντι καί πρὸς τὴν πηγὴν τρέχοντι, αὐτός σύ πάλιν, ὁ καί πρῶν ἐκ τοῦ βορβόρου ἐκπάσας με, ἐν τῇ ὁδῷ προσυπήντησας. Καί τότε πρῶτον τῇ τοῦ προσώπου σου ἀχράντῳ αἴγλῃ τὰ ἀσθενῆ μου περιήστραψας ὄμματα, καί ὃ ἔχειν ἐδόκουν φῶς κάκεῖνο ἀπώλεσα, γνωρίσαι σε μή δυνηθεῖς. Καί πῶς ἂν ἡδυνήθην, οὐτινος οὐδέ τὴν τοῦ προσώπου αἴγλην ἰδεῖν, οὐδέ καταμαθεῖν ἢ κατανοῆσαι ἐξίσχυσας, σέ αὐτόν ἰδεῖν ἢ γνῶναι, ὅστις ποτέ ἦς; Ἐκτοτε οὖν συχνότερως καί πρὸς αὐτῇ τῇ πηγῇ ἵσταμένου μου, ὁ ἀνυπερήφανος οὐκ ἀπηξίους κατέρχεσθαι, ἀλλά παραγινόμενος καί κρατῶν μου πρῶτον τὴν κεφαλὴν, ἐνέβαπτες αὐτὴν ἐν τοῖς ὕδασι καί καθαρώτερον ἐποίεις ὄραν με τό φῶς τοῦ προσώπου σου. Εὐθύς δέ ἀφίπτασο, μή διδούς ἐννοεῖν με ὅστις αὐτός ἦς, ὁ ταῦτα ποιῶν, ἢ ὅθεν τε ἦλθες ἢ ποῦ ἀφίκεσαι, οὐδέ γάρ ἔτι τοῦτο ἐδίδως μοι. Οὕτω δέ ἐρχομένου ἐπὶ χρόνον καὶ ἀπίοντος σου, κατ' ὀλίγον ἐφαίνου πλέον καί

πλέον κάμει περιήντλεις τοῖς ὕδασι καὶ καθαρώτερον ὄρᾶν καὶ πλέον φῶς ἐχαρίζω μοι.

Τοῦτο δὲ ἐγχρονίσας ποιῶν, φρικτόν με πρᾶγμα καὶ μυστήριον ἰδεῖν κατηξίωσας. Σοῦ γάρ παραγινόμενου καὶ τῷ δοκεῖν με τοῖς ὕδασι πλύνοντος καὶ περιαντλοῦντος καὶ ἐν αὐτοῖς πολλάκις ἐμβάπτοντος, τὰς ἀστραπὰς τὰς περιλαμπούσας με καὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ προσώπου σου ἀναμιγείσας ἐθεασάμην τοῖς ὕδασι καὶ ἐξέστην, ὁρῶν φωτοειδεῖ με ὕδατι ἐκπλυνόμενον. (454) Καὶ ποῦ ποθεν ἦν τίς ὁ τούτου πάροχος, οὐκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ λουόμενος ἔχαιρον τῇ πίστει αὐξάνων, τῇ ἐλπίδι περούμενος καὶ ἕως οὐρανοῦ ἀνερχόμενος, τούς δὲ πλάνους ἐκείνους, τούς τὰ ῥήματα τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους ὑποτιθεμένους μοι, σφόδρα μισῶν καὶ τῆς πλάνης κατελεῶν, οὐδέ πρὸς συντυχίαν ἢ ὁμιλίαν ὅλως αὐτοῖς συνηρχόμην, ἀλλὰ καὶ τῆς θεᾶς αὐτῶν τὴν βλάβην ἐξέφευγον, τόν δὲ συνεργόν καὶ βοηθόν μου, τόν ἅγιόν σου λέγω μαθητὴν καὶ ἀπόστολον, ὡς αὐτόν σέ τόν ἐμέ πλάσαντα, ἐσεβόμην, ἐτίμων, ἠγάπων ἀπὸ ψυχῆς, προσπίπτων αὐτοῦ τοῖς ποσὶ νυκτός καὶ ἡμέρας καὶ “Εἴ τι δύνασαι, βοήθει μοι” αὐτόν ἐξαιτούμενος, πληροφορίας ἔχων ὅτι ὅσα καὶ βούλεται, δύναται παρὰ σοί.

Οὕτως οὖν ἐφ’ ἱκανόν χρόνον τῇ χάριτί σου διατελῶν, ἄλλο πάλιν εἶδον φρικτόν μυστήριον. Λαβόμενος γάρ με, εἰς οὐρανοὺς ἀνελθῶν, συνανήγαγες, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος, σὺ μόνον οἶδας, ὁ καὶ τοῦτο ποιήσας. Ἀλλὰ γάρ ὥραν ἐκείσε μετὰ σοῦ με ποιήσαντα, καὶ τῆς δόξης – τίνος δὲ ἀγνοῶ καὶ οὐτίνος – τό μέγεθος, ἐκπλαγεῖς καὶ τῷ ἀμετρήτῳ ὕψει ἐκθαμβηθεῖς, ὅλος ἔφριξα. Πάλιν δὲ με μόνον ἀφῆκας ἐν γῆ, ἐν ἣ καὶ ἰστάμην τό πρότερον, καὶ εὐρέθην θρηνῶν καὶ τὴν παλαιπωρίαν μου ἐκθαμβούμενος. Εἶτα κάτω μετ’ οὐ πολὺ ὄντος μου, ἄνω εἰς οὐρανοὺς, διανοιχθέντων αὐτῶν, τό πρόσωπόν σου, ὡς ἥλιον ἄμορφον, κατηξίωσας ὑποδειξαί μοι. Καὶ ὅστις ποτέ ἦς, οὐδ’ οὕτω μοι γνῶναι δέδωκας – πῶς γάρ, μὴ λαλήσας μοι; ἀλλ’ ἐκρύβης εὐθύς κἀγὼ περιῆν ζητῶν σε, ὃν οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ μορφὴν σου ἰδεῖν καὶ γνωστῶς γνῶναι (455) ὅστις ἦς ἐπεπόθουν. Διό καὶ ἀπὸ τῆς πολλῆς βίας καὶ τοῦ πυρός τῆς ἀγάπης σου διαπαντός ἔκλαιον, μὴ εἰδῶς αὐτόν σέ ὅστις εἶ, τόν ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παραγαγόντα με καὶ ἐκ τοῦ βορβόρου ἐξαγαγόντα καὶ τὰ εἰρημένα ἅπαντα γεγονότα μοι.

Ὡς οὖν οὕτω πάλιν πολλάκις ὤφθης καὶ πολλάκις πάλιν μὴ λαλήσας ἐκρύβης μοι μηδὲ ὁρῶμενος, τὰς ἀστραπὰς δὲ καὶ τὴν αἴγλην τὴν τοῦ προσώπου σου ὁρῶν, ὥσπερ πρότερον ἐν τοῖς ὕδασι, πάλιν καὶ πολλάκις περικυκλούσας με, κρατεῖν δὲ ταύτας ὅλως ἀμηχανῶν, ἐμμνησκόμην ὅπου ποτέ ἄνω εἶδόν σε, καὶ ἄλλον εἶναι ἀφρόνως ὑπονοούμενος πάλιν ἐζήτην μετὰ δακρύων ἰδέσθαι σε. Οὕτως οὖν ἐν πολλῇ λύπῃ καὶ θλίψει καὶ στενοχωρίᾳ ἑμαυτόν ἐκπιέζων καὶ ἑμαυτοῦ ἐπιλανθανόμενος καὶ ὅλου ὅλως τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ, καὶ μηδὲ σκιάν, μηδὲ ὅτι οὖν ἢ ὅτι ἐστὶ τί ποτε τό ὁρῶμενον ἐννοῶν, αὐτός ὁ πάσιν ἀόρατος, ὁ ἀναφῆς καὶ ἄληπτος, ἔφανα καὶ ἐδόκει μοι τόν ἐμόν νοῦν καθαίρων καὶ πλατύνων τό τῆς ψυχῆς ὀπτικόν καὶ ἐπὶ πλεῖον παρέχων ὄρᾶν τὴν δόξαν σου, καὶ ὅτι μᾶλλον αὐξάνεις αὐτός καὶ λάμπων πλέον πλατύνῃ, καὶ τῇ τοῦ σκότους ὑποχωρήσει αὐτόν σε πλησιάζοντα καὶ ἐρχόμενον κατεμάνθανον, καθὰ πολλάκις καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς πάσχομεν. Σελήνης γάρ φαινούσης καὶ περιπατούντων οἶονεῖ τῶν νεφῶν, ἢ σελήνη ὄραται καὶ δοκεῖ τρέχειν ταχύτατα, μηδὲν τῷ συνήθει προστιθεῖσα δρόμῳ ἢ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπαλάσσουσα πορείαν. Οὕτως οὖν, Δέσποτα, ἐδόκεις ἔρχεσθαι ὁ ἀκίνητος καὶ ὁ ἀναλλοίωτος μεγεθύνεσθαι καὶ μορφοῦσθαι ὁ ἄμορφος.

(456) Ὡσπερ γάρ ἐπί τυφλοῦ κατὰ μικρόν ἀναβλέποντος καί τόν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου κατανοοῦντος καί οἷός ἐστιν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἀνιστοροῦντος, οὐχ ὁ χαρακτήρ πρὸς τὴν ὄρασιν μεταποιεῖται ἢ μεταπλάττεται, ἀλλὰ τό ὀπτικόν μᾶλλον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀποκαθαιρόμενον, τόν χαρακτήρα, οἷός ἐστιν, ὄρα, ἐντυπουμένης οἶονεὶ τῆς ἐμφερείας αὐτοῦ ὅλης τῷ ὀπτικῷ καί διὰ τούτου διῖκνουμένης καί ἀπομασσομένης καί ὡς ἐν πίνακι ἐγχαραττομένης τῷ νοερῷ τε καί μνημονευτικῷ τῆς ψυχῆς, οὕτω καί αὐτός ὠράθης, τῷ φωτὶ τρανώς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκκαθάρας μου τόν νοῦν ὀλικῶς. Κακείνου τρανότερον καί καθαρώτερον βλέποντος, αὐτός μοί ποθεν ἐδόκει ἐξέρχεσθαι καί λαμπρότερος φαίνεσθαι, καί χαρακτήρα μορφῆς ἀμόρφου ὄραν ἐμπαρεῖχές μοι, καί ἔξω με τοῦ κόσμου τότε πεποίηκας – δοκῶ εἰπεῖν καί τοῦ σώματος, τοῦτο γάρ ἀκριβῶς γνῶναι οὐκ ἔδωκας, ὑπερηύγασας δ' οὖν καί τῷ δοκεῖν ὅλως ὅλω καλῶς βέποντι ὦφθης μοι, καί “Ὡ Δέσποτα” λέγοντά με, “τίς ποτε ἦς;”, τότε φωνῆς με πρῶτον τόν ἄσωτον κατηξίωσας καί οὕτως προσηνῶς προσεφθέγγω μοι, ἐξανισταμένῳ καί θαμβουμένῳ καί τρέμοντι καί ἐν ἑμαυτῷ ποσῶς ἐννοοῦντι καί λέγοντι· “Τί ποτε ἄρα ἡ δόξα αὕτη καί τό τῆς λαμπρότητος ταύτης μέγεθος βούλεται; Πῶς δέ ἦ πόθεν ἐγώ τοιούτων ἀγαθῶν κατηξίωμαι;” – “Ἐγώ, φησίν, εἰμί ὁ Θεός ὁ διὰ σέ γεγονώς ἄνθρωπος, καί ὅτι με ἐξ ὅλης ψυχῆς ἐπεζήτησας, ἰδοῦ ὑπάρξεις ἀπό τοῦ νῦν ἀδελφός μου καί συγκληρονόμος μου καί φίλος μου”. Ἐπί τούτοις οὖν καταπλαγέντος (457) μου καί τῇ ψυχῇ ἐκχυθέντος καί τὴν ἰσχύν διασκορπισθέντος καί “Τίς εἰμι” ἀνταποκριθέντος “ἐγώ ἢ τί πεποιήκα ὁ ἄθλιος, Δέσποτα, καί ταλαίπωρος, ἵνα με τοιούτων ἀγαθῶν ἄξιον καταστήσης καί τοιαύτης δόξης συμμετοχόν καί συγκληρονόμον ποιήσης;” – λογισαμένου μου δέ ταύτην ὑπέρ νοῦν εἶναι τὴν δόξαν καί τὴν χαράν, ὁ Δεσπότης πάλιν σύ, οἶονεὶ φίλος φίλῳ διαλεγόμενος διὰ τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος σου Πνεύματος, εἶπας μοι· “Ταῦτα διὰ μόνην τὴν πρόθεσιν καί προαίρεσιν καί πίστιν σου ἐδωρησάμην σοι καί ἔτι δωρήσομαι. Τί γάρ ἔχεις ἄλλο ἢ ἔσχες ποτέ σόν, γυμνός παρ' ἐμοῦ παραχθείς, ἵνα ἐκεῖνο λαβὼν ἀντ' ἐκείνου ταῦτά σοι δώσοιμι; Ἐάν γάρ μή λυθῆς τῆς σαρκός, τό τέλειον οὐ θεάσῃ, οὐδέ ἐπαπολαῦσαι ὅλου αὐτοῦ ἰσχύσεις καλῶς”. Ἐμοῦ δέ εἰπόντος· “Καί τί τούτου μεῖζον εἶτε λαμπρότερον; Ἐμοὶ τέως ἀρκεῖ τό οὕτως εἶναι καί μετὰ θάνατον” – “Ὡς λίαν εἶ σύ μικρόψυχος, εἶπας, τοῖς τοιούτοις ἀρκούμενος. Ταῦτα γάρ πρὸς τά μέλλοντα ἴσον εἰσιν ἱστορηθέντος ἐν χάρτη οὐρανοῦ καί ταῖς χερσὶ κρατουμένου· ὅσω γάρ οὗτος τοῦ ἀληθινοῦ οὐρανοῦ ἀπολείπεται, τοσοῦτω πλέον ἀσυγκρίτως ἢ μέλλουσα δόξα ὑπέρ τὴν νῦν ὀρωμένην σοι ἀποκαλυφθήσεται”.

Ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησας καί μικρόν μικρόν ὁ γλυκὺς καί καλὸς Δεσπότης ἐκρύβης ἐξ ὀφθαλμῶν μου, εἶτε ἐμοῦ μακρύναντος ἀπό σοῦ, εἶτε σοῦ ἀπ' ἐμοῦ ἀπελθόντος, οὐκ οἶδα. Τέως δ' οὖν ἐγενόμην πάλιν ὅλος ἐν ἑμαυτῷ, ποθέν νομίσας ἐλθεῖν, καί εἰσῆλθον ἐν τῷ πρώτῳ σκηνώματι. Ὅθεν μιμνησκόμενος τοῦ κάλλους τῆς δόξης καί τῶν ῥημάτων σου, (458) περιπατῶν, καθεζόμενος, ἐσθίων, πίνων καί προσευχόμενος, ἔκλαιον καί ἐν χαρᾷ διηγὼν ἀνεκφράστῳ γνωρίσας σε, τόν Ποιητὴν τῶν ἀπάντων. Πῶς γάρ καί μή ἔχαιρον; Ἀλλὰ γάρ πάλιν λυπούμενος καί οὕτως αὐθις ἰδεῖν σε ἐπιποθῶν, ὡς ἀπῆλθόν ποτε πρὸς τό τὴν ἄχραντον εἰκόνα τῆς σέ Τεκούσης ἀσπάσασθαι καί ταύτη προσέπεσα, αὐτός πρό τοῦ ἀναστῆναί με, ἐντός τῆς ταλαιπώρου καρδίας μου, ὡς φῶς ἀποτελέσας αὐτήν, ὠράθης μοι, καί τότε ἔγνω ὅτι ἐν ἐμοὶ σε γνωστῶς ἔχω. Ἀπὸ οὖν τότε οὐχὶ μνημονεύων σου καί τῶν περὶ σέ ἡγάπων σε ἀπὸ τῆς τῶν τοιούτων μνήμης, ἀλλ' ἐν ἐμοὶ σέ, τὴν ἐνυπόστατον ἀγάπην, ἔχειν ἐπ' ἀληθείας ἐπίστευσα. Ἡ γάρ ὄντως ἀγάπη σύ εἶ, ὁ Θεός.

Τῆ οὖν πίστει ἡ ἐλπίς ἐμφυτευθεῖσα καί ἐν αὐτῇ ὑπό τῆς μετανοίας καί τῶν δακρύων ποτισθεῖσα, ἔπειτα καί ὑπό τοῦ σοῦ φωτός ἐλλαμφθεῖσα, ἐρριζώθη καί ηὐξήθη καλῶς. Εἶτα σύ αὐτός, ὁ καλός τεχνίτης καί δημιουργός, παραγεγονώς διά τῆς τῶν πειρασμῶν μαχαίρας, φημί δὴ τῆς ταπεινώσεως, τούς εἰς πολύ ὕψος ἀναχθέντας περιττούς κλῶνας τῶν λογισμῶν ἀφελών, τῆ ἐλπίδι μόνη, ὡς ἐν μιᾷ ῥίζῃ δένδρου, τὴν σὴν ἀγίαν ἀγάπην ἐνεκέντρισας. Ταύτην οὖν ὁρῶν ὁσημέραι αὐξάνουσαν καί ἀεὶ ὀμιλοῦσάν μοι, μᾶλλον δέ διά ταύτης σύ καί διδάσκων καί περιλάμπων με, ὡς ἤδη ὑπὲρ πᾶσαν πίστιν γεγονώς καί ἐλπίδα, οὕτω χαίρων διάκειμαι, καθά καί Παῦλος βοᾷ λέγων· “Ὁ γάρ τις βλέπει, τί καί ἐλπίζει;”. Εἰ οὖν ἐγὼ σέ ἔχω, τί πλεον ἐλπίσω; “Ἀκουσον τι” πάλιν ἔφησας, Δέσποτα· “ὡσπερ τόν ἥλιον ὁρᾷς ἐν τοῖς ὕδασιν, (459) ἐκεῖνον δέ αὐτόν οὐδόλως τότε μᾶλλον κάτω νεύων ὁρᾷς, οὕτω καί τό ἐν σοί γινόμενον νόει μοι καί ἀσφαλίζου σεαυτόν καί σπούδαζε ἀεὶ ἐντός σοῦ καθαρῶς καί τρανῶς, ὡς τόν ἥλιον ἐν τοῖς καθαροῖς ὕδασι, καθορᾷν με· καί εἶθ’ οὕτως ἰδεῖν με, ὡσπερ εἶπόν σοι, καταξιωθήσῃ καί μετὰ θάνατον. Εἰ δέ μή, ὁ κύκλος ὅλος τῶν ἔργων καί κόπων καί λόγων σου τούτων ὠφελήσουσί σε οὐδέν, μᾶλλον μὲν οὖν καί μειζρόνως κατακρινούσι καί πλείονα θλιψίην σοι προξενήσουσιν, ἐπειδήπερ, ὡς ἀκούεις, “δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται”. Καί γάρ οὐχ οὕτω πένητι ἐκ γενετῆς αἰσχύνης αἰτία γίνεται ἡ πενία, οὐδέ ἡ ἐκ ταύτης λύπη ἐπὶ τοσοῦτον λυπεῖ, ὡς τῶ πλουτήσαντι καί δοξασθέντι καί ὑψωθέντι καί τῶ ἐπὶ γῆς βασιλεῖ οἰκιωθέντι, εἶτα πάντων ἐκπεσόντι ἐκείνων καί εἰς παντελεῆ πτωχείαν κατενεχθέντι, καίτοι μή οὐχ οὕτως ὄντων τῶν πραγμάτων ἐν τοῖς ἐπιγείοις καί ὀρωμένοις καί ἐν αὐτοῖς τοῖς πνευματικοῖς πράγμασι καί ἀοράτοις. Τοῖς μὲν γάρ ἐκπεσοῦσι τῆς φιλίας καί δουλείας τοῦ ἐπιγείου βασιλέως ἕκ τινος αἰτίας, τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς κυρίους εἶναι καί ἐπαπολαύειν αὐτῶν καί ζῆν ἕξεστιν, ἐμοῦ δέ τῆς ἀγάπης καί φιλίας εἰ ἐκπέσειέ τις, ζῆν ὅλως οὐ δύναται ἡ ζωὴ γάρ αὐτοῦ ἐγὼ εἰμι, ἀλλ’ εὐθύς ἀπάντων γυμνοῦται καί τοῖς ἐχθροῖς ἐμοῦ τε καί αὐτοῦ αἰχμάλωτος παραδίδοται, ὃν ἐκεῖνοι λαβόντες ὑπὲρ τῆς προτέρας αὐτοῦ εὐνοίας καί ἀγάπης, ἧς πρὸς μέ ἐκέκτητο, μανιωδέστερον αὐτῶ ἐπεμβαίνουσι, τιμωροῦντες, καταγελῶντες καί καταπαίζοντες”.

Ναὶ ὄντως, πανάγιε Βασιλεῦ, οὕτως εἶναι κἀγὼ πιστεύω σοι τῶ Θεῷ μου καί προσπίπτων καθικετεύτω σε, φύλαξόν με τόν ἁμαρτωλόν καί ἀνάξιον ὃν (460) ἠλέησας, καί τό φυτόν τῆς ἀγάπης σου, ὅπερ ἐνεκέντρισας ἐν τῶ δένδρῳ τῆς ἐλπίδος μου, τῆ δυνάμει σου στήριξον. Μὴ ὑπό ἀνέμων σεισθῆ, μὴ ὑπό καταιγίδος θραυσθῆ, μὴ ὑπό ἐχθροῦ τινος ἐκσπασθῆ, μὴ ὑπό ἀμελείας καύσωνος φλεχθῆ, μὴ ὑπό ῥάθυμίας καί μετεωρισμῶν ξηρανθῆ, μὴ ὑπό φιλοδοξίας τέλεον ἐξαφανισθῆ. Σύ γάρ οἶδας, ὁ τοῦτο καί χαρισάμενος καί κατεργασάμενος ἐν ἐμοί, ὅτι ἔνεκεν τούτου ἀπό παντός ἀνθρώπου εἰμί ἀβουλήθης, τόν γάρ συνεργόν μου καί βοηθόν, σόν δέ ἀπόστολον, ὡς αὐτός ἠβουλήθης ἀπ’ ἐμοῦ σωματικῶς ἀπεχώρισας. Σύ γινώσκεις μου τὴν ἀσθένειαν, σύ ἐπίστασαι τὴν ταλαιπωρίαν καί τὴν εἰς ἅπαν ἀδυναμίαν μου. Τοιγαροῦν διά τοῦτο σπλαγχνίθητι ἐπὶ πλεῖον ἀπό τοῦ νῦν ἐπ’ ἐμοί ὁ πολυεύσπλαγχνος Κύριος. Προσπίπτω σοι ἀπό καρδίας, ἵνα μὴ ἐάσης με εἰς τό θέλημά μου, ὁ ποιήσας τσαῦτα καλά μετ’ ἐμοῦ, ἀλλά ἐν τῇ σῇ ἀγάπῃ ἰδρυσόν μου τὴν ψυχὴν καί ἐν ταύτῃ ῥιζῶσαι τὴν σὴν ἀγάπην ποιήσον ἀσφαλῶς, ἵνα κατὰ τὴν ἄχραντον καί ἀγίαν καί ἀψευδῆ σου ἐπαγγελίαν σύ ἦς ἐν ἐμοί κἀγὼ ὑπάρχω ἐν σοί, καί σκέπομαι ὑπ’ αὐτῆς κἀγὼ σκέπω καί φυλάττω αὐτήν ἐν ἐμοί, καί σύ μὲν βλέπεις με, Δέσποτα, ἐν αὐτῇ κἀγὼ δέ ὁρᾷν σε καταξιοῦμαι δι’ αὐτῆς, νῦν μὲν ὡς ἐν ἐσόπτρῳ, καθὼς εἶπας, καί ἐν αἰνίγματι, τότε δέ ἐν ὅλῃ τῇ ἀγάπῃ ὅλον σε, τόν ἀγάπην ὄντα

καί οὕτω καλεῖσθαι καταξιώσαντα, ὅτι σοί πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, κράτος, τιμή καί προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καί τῷ Υἱῷ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.